

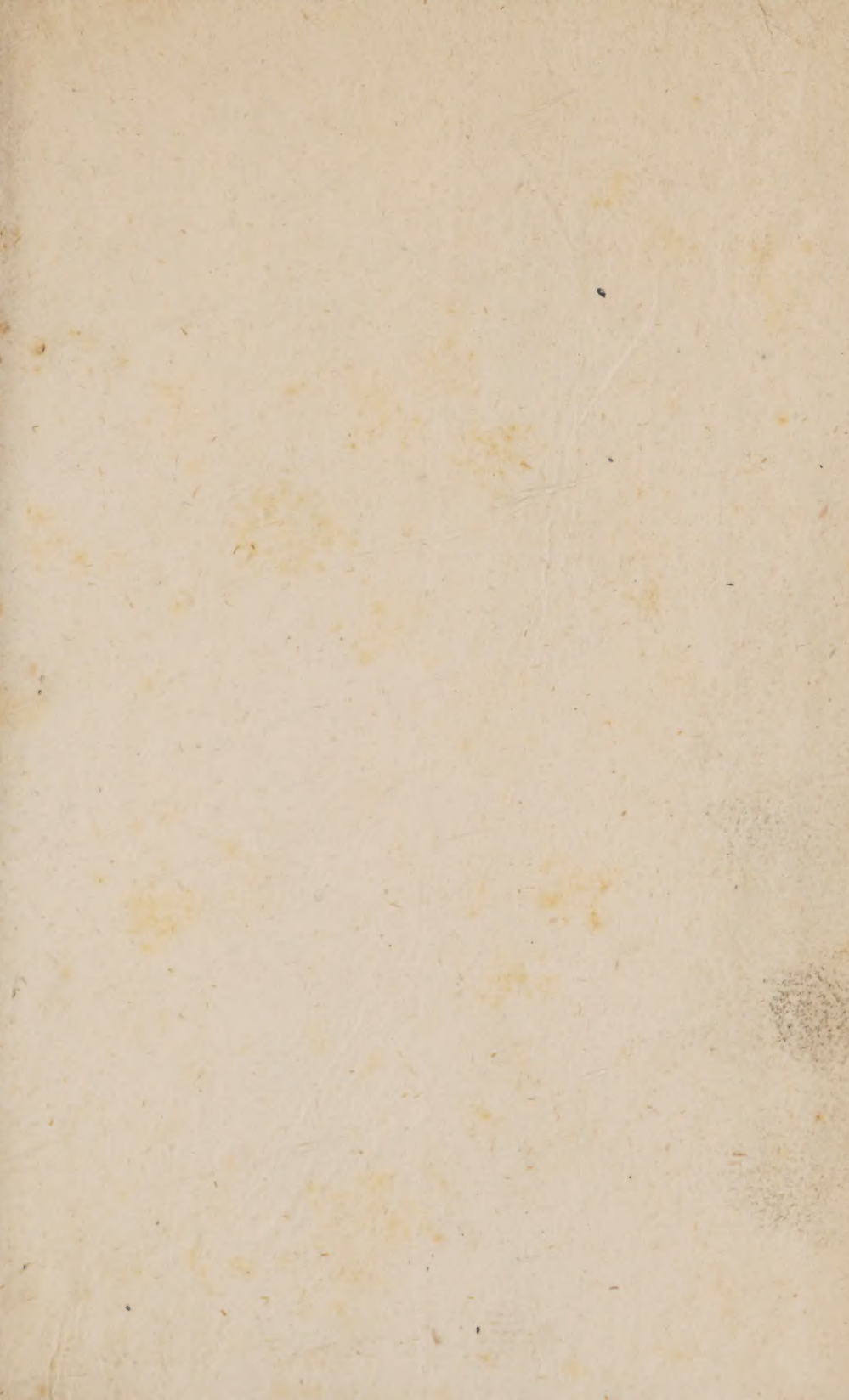
A. xxxv.

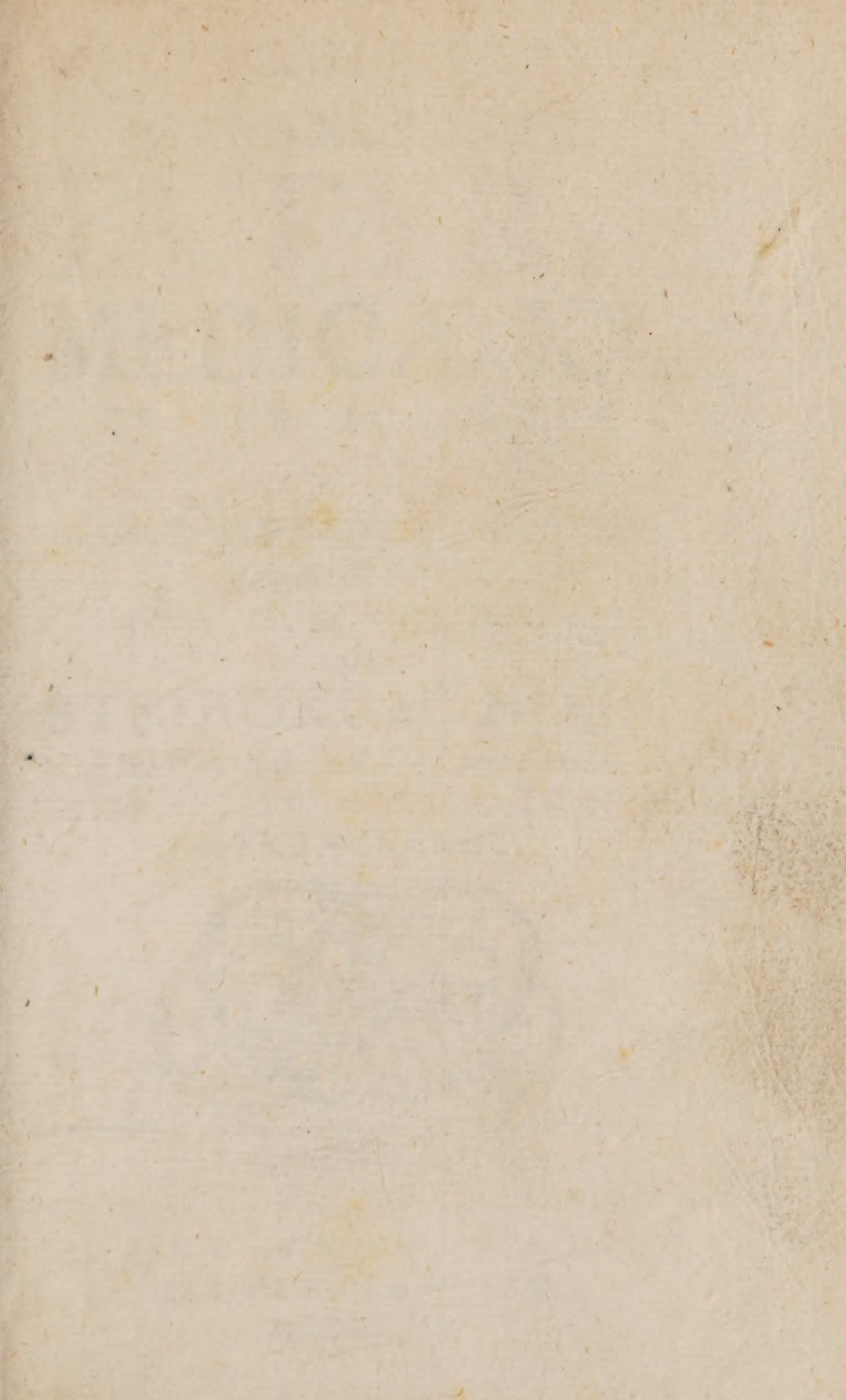
17/2

23, 361/A

DEBACQ LIBRARY

23,361/A/1

D. GEORGII FRANCK
de FRANCKENAU,
SATYRÆ
MEDICÆ XX.

QUIBUS ACCEDUNT
DISSERTATIONES VI.

*VARII SIMULQUE RARIORIS
ARGUMENTI,*

UNA CUM ORATIONE
DE

STUDIORUM NOXA,

EDITÆ AB AUTORIS FILIO,
GEORGIO FRIDERICO FRANCK
de FRANCKENAU.

LIPSIÆ,
Apud **MAUR. GEORG. WEIDMANN.**
SAC. REG. POLON. MAJEST. & ELECT.
SAXON. BIBLIOPOLAM.
MDCCXXII.

DEPARTMENT OF
OF THE ARMY
SARATOGA

MEDICAL
DEPARTMENT

DISSEMINATION
OF MEDICAL
KNOWLEDGE

STUDIOUSLY
ADVICE AND
GEORGE F. W. WOODWARD
OF THE ARMY

LIBRARY
OF THE ARMY
MEDICAL DEPARTMENT
WASHINGTON

ELENCHUS MATER- RIARUM.

SATYRA I.

AGit §. 2. de præputio §. 3. Hyme-
ne, §. 4. Splene an risum faciat, §. 5.
ventrum calore, §. 6. hepate, an prin-
cipium venarum, an lien melancholiam,
testes semen, cerebrum spiritus animales
efficiant; Chirurgia a quo, phœnicis e ci-
neribus redintegratione, avium in calidio-
res terras abitu, Boramez antipathia cum
lupo, serpentis ex spinali medulla genera-
tione. §. 7. Pullorum exclusione artificia-
li ex homunculo Paracelsico. Habita est
Resp. Jo. CHRISTIANO HEUSCH, Francothal.
Palat. 25. Jun. 1673. pag. i.

II. §. I. DE CASTRATIONE MULIERUM, & ca-
rum vita absque utero §. 2. de succino §. 3. de
Venæ sectione. §. 4. de praxi nulla absque
theoria. Resp. Jo. PETRO WEISS, Heidelb.
Palat. 12. Julii 1673. p. 36.

III. §. I. DE VARIIS PURGANTIUM ACTIONIBUS ET PURGANDI MODIS §. 2. de Chryſtallo, & ejus uſu Medico. Reſp. EOD. a quo STEPHANO POLIER, DN. DE BOTANS &c. Conſil. int. Eleſt. Palat. dedicata eſt, 25. Nov. 1674. p. 51.

IV. §. I. DE IMPUBERIBUS GENERANTIBUS ET PARIENTIBUS foetu in foetu, embryo in embryo, & foetu ex mortua matre. Reſp. DAN. BIRR, Colmar. Alſato, d. 5. Dec. 1674. p. 73.

V. §. I. DE TESTIBUS VIRILIBUS §. 2. de Teſtibus mulieribus. Reſp. JO. HENR. BEUCKIO, Bernburgenſi Anhalt. d. 19. Dec. 1674. p. 83.

VI. §. I. DE SANGUINE MENSTRUO per ſe non malo, in viris rarius, in mulieribus citius & tardius juſto, imo nunquam præſente. Reſp. JO. CHRISTIANO HEUSCH, Francothalio Palat. d. 30. Dec. 1674. p. 88.

VII. §. I. DE HOMINIBUS ſine hepate, liene, renibus, veſica urinaria, pene, utero, podice, lingua, ſtomacho, felle, inteſtinis, pancreate, omento, pericardio, diaphragmate, pulmonibus, cerebro, capite, corde viventibus. Reſp. JO. DAN. HEILAND, Heidelb. Palat. a quo JO. MATTH. FABRO Poliatro Heilbr. & adtri HISKIÆ ELEA-
ZARI

ZARI HEILAND, Eccl. Luther. Heidelb. Pastori in scripta est, d. 24. Nov. 1675. p. 101.

II. §. I. DE ANGUILLIS, earum natura & usu alimentario & medico §. 2. de ossium pubis relaxatione in parientibus nullis. §. 3. de Methodo medendi judicium. Resp. JO. BERNH. MATTHÆO Baccharaw Palat. a quo patruo PHIL. MATTHÆO, Med. D. & Prof. Franequerano nuncupata, d. 11. Dec. 1675. p. 141.

IX. §. I. DE VATICINIIS ÆGRORUM, de ignotis vel futuris, exemplis facile, rationibus difficillime demonstrabili. Resp. JO. JAC. MARTINI Heidelb. Palat. a quo JO. HAJENIO Pastori Francothal, in scripta, d. 24. Dec. 1675. p. 166.

X. §. I. DE LINGUIS PEREGRINIS ab ægris & rudibus, quod stupendum, prolatis. Resp. FRID. HENR. CANDIDO, Annavilla Bispontino, a quo dedicata est ARNOLDO PEIL, Jcto & Vice-Cancellario ac Consil. intimo Elect. Palat. d. 31. Dec. 1675. p. 181.

XI. DE AURIBUS HUMANIS MOBILIBUS. Resp. DAN. BIRR, Colmaria Alsato, qui dedicavit JO. DAN. WIDTIO Med. D. & Archiatro Elect. Trevir. ac Poliatro Spirensi. d. 28. Octobr. 1676. p. 200.

XII. DE GALLICO PLANCHETTE & ejus
noxa Medica. Resp. JO. JAC. MARTINI, Hei-
delb. Palat. d. 27. Dec. 1676. p. 213.

XIII. DE SUPERFOETATIONE. Resp. JO.
PETR. WEISSIO, Heidelb. Palatino, d. 30.
Dec. 1676. p. 220.

XIV. DE TERRA LEMNIA. Resp. DAN.
BIRRIO, Colmar. Als. d. 30. Dec. 1676. p. 235.

XV. DE TRIPLICI LACTE VIRGINIS,
Physiologico np. Pharmaceutico atque Chy-
mico & Physico. Resp. JO. DAN. GEIER. Rati-
sponensi, qui ESAIÆ WALDMANN. dicto
GEIGER Med. D. & Pract. Shmalcald. avun-
culo inscripsit. d. -- Octobr. 1678. p. 238.

XVI. DE VITRO & υαλοφάγους, von Glas-
fressern. Resp. PET. KREPS, S. Lambrecht-
Palatino. m. Octobr. 1678. p. 296.

XVII. DE RHACHITIDE ANGLORUM, vul-
go the Rickets morbo Anglis endemio,
cum adjecto Epimetro DE COMETIS. Resp. JO.
CONR. RAPP Oringæ-Hohenloico, d. 22. Dec.
1680. a quo inscripta est JO. SAM. ENGEL-
HARD, Med. Lic. & Archiatro Comitum ab
Hoenloe. p. 326.

XIIX. QUAM DIU DORMIENDUM? Resp.
M. JO. CONR. KISSELIO, Hattæ-Alsato, qui Dn.
PHIL. FRANC. EBER. CAMERARIO WOR-

MATIÆ LIB. BAR. DE DALBERG, Cam. Spir.
Præsidi inscripsit, d. -- Dec. 1681. p. 341.

XIX. DE OVIS PASCHALIBUS, von D-
ster-Eyern. Resp. Jo. RICHIER, Mæno-Franco-
furt, qui PATRI SUO cognomini Eccl. Re-
form. Gallicæ ibid. Pastori dedicavit, d. --
May 1682. p. 396.

XX. DE INCISU FRENISUB LINGUA, vom
Zungenlösen. Resp. PETRO DE SPINA, Mœ-
no-Francofurt. d. 9. Sept. 1682. p. 418.

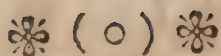
XXI. DE HÆMORRHOIDIBUS Diff. Inau-
guralis Professoria jussu ELECT. PALAT. CA-
ROLI LUDOV. habita Heidelb. Resp. Jo.
GEORG. CARISIO, Silesio opponentibus 8. Me-
dicis Doctoribus CLmis d. 12. Sept. 1672.
ELECTORI dedicata. p. 431.

XXII. DE MUSICA diff. Medica Resp.
BENED. HERMANNO, Memminga Suevo, d.
9. Nov. 1672. p. 464.

XXIII. DE RESTITUTIONE IN INTE-
GRUM, seu partium corporis restitutione
Chirurgica & artificiali. Resp. ROSINO LEN-
TILIO, Waldenburga Franco, d. 20. Nov.
1672. p. 499.

XXIV. DE ALAPIS seu COLAPHIS, earum-
que noxa Medica, Resp. GEORGIO WIEKEN,
Alsfeldia Hasso, d. 18. April. 1674. p. 510.

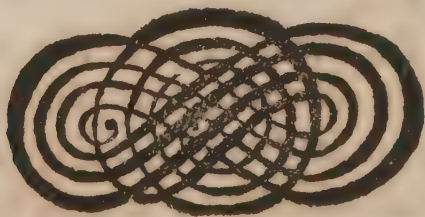
XXV.

XXV. DE LUPANARIBUS, S. V. *Huren-
Häusern*, ex principiis Medicis eadem im-
probans *Disp. Medica* Resp. GEORG. WICKEN,
qui CIVIBUS SUIS eand. inscripsit, d. 13.
May. 1674. p. 528.

XXVI. DE STUDIORUM NOXA Disserta-
tio, in promotione trium Medicinæ Docto-
rum solenniter habita Heidelb. d. 6. No-
vembr. 1673. nunc tertium recusa & notis
illustrata. p. 549.

XXVII. BONA NOVA ANATOMICA, h. e.
noviter inventa per anatomicorum accu-
ratam diligentiam, publice proposita, cum
in Theatro Anatomico Cadaveris juvenis
αυτόχειρος solennem sectionem celebraret
Autor, d. 19. Nov. 1680. p. 605.

B. C. D.

1.) SATYRA PRIMA.

U

§. I.

T titulo *satisfaciatur* 2.) per omnes fere Medicinæ partes faciemus *rabpsodian* 3.)

§. 2.

Preputium 4.) *pulchrieudinis* 5.) causa factum esse quis credet cum Galeno XI. V. P. 13. & XV. 3.

§. 3.

Hymen 6.) *si abest* 7.) non deflorationem, nec, si adest, *integritatem* 8.) certo probat. *Conceperunt* 9.) sane, quibus integer fuit. Imo imprægnabatur Romæ puella, *quæ ita arcta erat*, 10.) ut mulier (ceuj Ctus ait L. quæritur 14. §. 7. π. de ædil. Edict.) fieri non posset, siquidem penem admittere non poterat: ubi tamen quinto mense intumuit venter, mater ejus sollicita sectionem & dilatationem vulvæ feliciter exoravit ex *Job. Trullio*, Chirurgus Pontificis, illaque filium rite peperit debito tempore, teste Henrico a Moinichen Obs. Med. 13. Inde elucet, feminis Virilis solum *spiritus & contagium* 11.) concurrisse.

A

§. 4.

§. 4.

Næ rifi dignus est, qui *splenem credit* 12.) facere risum;

§. 5.

Hyeme ventres esse *Calidiores* 13.) quam æstate, nunquam credam quoniam saniores suadent rationes, *æstate eos calere* 14.) magis.

§. 6

Valde suaves sunt, si Displacet, qui *hepar statuunt venarum principium*; 15.) item, quod *lien Melancholiam* 16.) *testes semen*, 17.) *ventriculique cerebri Spiritus animales* 18.) efficiant; atque *Chirurgia oriatur ab Æsculapio* 19.) deinde a *Podalirio atque Machaone*; 20.) cum hæc æque fabulosa sint ac *Pbœnicis e suis cineribus* 21.) redintegratio, *avium in calidiores terras* 22.) abitus, ex iisque reditus, *Borametæ seu agni vegetabilis* 23.) antipathix cum lupis, *serpentis ex spinali medulla* 24.) in mortuis generatio.

§. 7.

Pullos igne artificiali excludi posse amplius non admiramur, qui quæstum inde fieri maximum in Ægypto, *præcipue Cairi* 25.) novimus. Successum quoque experti sunt *Divus Christianus IV. Rex Dania* 26.) & *Ferdinandus II. Magnus Dux Heturix* alique complures. Gallina enim incubatione ista nihil præter calorem confert, quem aliunde accedere posse quis neget? Interea hæc *homuncioni Paracelsico* 27.) patrocinari nolo, quem calore fimi equini, vel, quod aptius sit, axillarum perfici nugatur.

NOTÆ IN SATYRAM I.

I. SATYRA] Quid sit? abunde nos docent JCti æque ac Grammatici, in quorum segetem opus est, ut meam parumper falce immittam. *Satyra* Lex quæ sit ac unde dicta fufius edocet *Iranc. Hottomannus* de Legibus populi Rom. p. 66. seq. edit. Basil. 1557. 8. Per *Satyræ* Romæ solebant exquirere, cum multa in senatu esset frequentia, teste *Taubmanno* Diss. de Lingua Lat. p. m. 65. *Diomedis* Grammatico *Satyra* est poema procax & maledicum ad perstringenda vitia comparatum, teste *Foquelino* in *Perfium*, quem ulterius consule, una cum *Freigio* ad colloquia *Vivis. Domitio Calderino* præf. Comm. in Juvenal. Ant. Mancinello, & Georgio Valla in Comm. ad eundem, *Valla* verba hæc sunt: *Satyræ* dictam ajunt a,, *Satyræ* nemorum numinibus, imo quidem rusticis. a qui,, bus duxit originem, veluti in *Libro*, quem de expetendis,, fugiendisq; rebus scripsimus evidentissimis rationibus,, ostendimus, quod similiter in hoc carmine ridiculæ res,, pudendæque referantur, quæ velut a *Satyræ* proferun,, tur; vel, ut *Macrobius*, a σαῦρη, quod genitale mem,, brum significat: vel, ut quidam alii, a *Satyra lance*,,, quæ referta variis multisque primitiis in sacris *Cereris*, inferebatur. Alii autem putant dictam a lege, quæ, uno rogatu multa simul comprobat, quod & in ejusmo,, di carmine multa simul poemata comprehendantur. ,, Eadem plane habet citatus *Mancinellus*, isque hæc adjicit: Olim *Carmen*, quod variis poematibus constabat, *Satyra* vocabatur, quale scripserunt *Pacuvius* & *Ennius* ,, Sic *Satyra* lanx a copia & saturitate rerum ita vocabatur; Addit citatus supra *Diomedes*, in *Satyræ* fabula apud Græcos *Tragicos* poetas non *Reges* aut *Herofes* sed *Satyræ* induxisse ludendi causa, jocandique simul, ut spectator inter res tragicas seriasque *Satyræ* quoque joci ac lusus delectaretur. Breviter autem *Festus* & optime rem definit his verbis: *Satyra* est (ibi genus,, ex variis rebus conditum, & *Lex* multis aliis referta le,, gibus,

„gibus, & genus carminis, ubi de multis rebus disputa-
 „tur. Ex quibus verbis patere puto rationem, quæ me,
 ut miscellis hisce Medicis eum præfigerem titulum, in-
 duxerit. Conferantur interim de nomine Satyræ Ri-
 vinus in Lance Satyræ in procæmio; & de origine ejus Po-
 lyd. Virgilius Lib. I. de inventoribus rerum c. II. p. 15.

2. SATISFACIATUR] Ut ut ne utiquam cum animo
 habeam statutum & deliberatum meo, Cornicum, quod
 dicitur, configere oculos, & verborum venari apinas,
 subinde tamen a teneris cupido me incessit, in Philologo-
 rum viridaria (extra oleas tamen nunquam) exspatiari,
 aliquotque delibare flosculos, quos inter & hunc decer-
 pfi, non omnibus, uti opinor, obvium. To SATIS-
 FACIATUR, nonnullis posset obsoletum, aliquibus no-
 vum, multis barbarum videri: En e recentioribus Ju-
 stum Lipsium, virum literatum & disertum, qui in Poli-
 tic. Monitis seu præf. ad Lect. ait: *Quod si ne ibi qui-*
dem tibi SATISFACIATUR, & Cent. I. Epist. miscell. 88.
 scribit idem: *Mibi adfatim SATISFACIATUR*, si Eques
 hic plaudat & Senatus. Hinc Carolus du Fresne in Glos-
 sario Barbaro Tom II. fol. m. 339. ita: *Facitur pro sit*
dictum ab antiquis observat Nonius; Sed & rati-
 one & auctoritate Veterum nobis opitulatur Gerar-
 dus Joannes Vossius Vir doctissimus Grammatices seu
 Aristarchi sui Lib. III. de analogia Cap 38. p. 136. ubi ait:
 At *factus sum* non est præteritum a *facio*, ut Diome-
 des Lib. I. scribit, sed a *facior*, pro quo nunc
 quidem *facio* dicitur a Græco *Φύω*, unde & *fuo*, *fui*,
futurus; sed olim *facior* etiam in usu fuisse multa
 ostendunt: Primo, composita usitata: *Afficior*, *perfi-*
cior, & similia; deinde alia, quæ nunc in usu esse desie-
 runt. Nam Titinius in Quinto *parvifaciatur* dixit,
 Nonio & Prisciano testantibus; ac Varronis in Cynico,
 apud eundem Priscianum, sunt ista: Si me hercle per-
 gunt & Deorum cura, non *satisfacitur* Reipublicæ.,
 Denique & ipsum *facior* posuit Nigidius Figulus Com-
 mentatione Grammatices lib. 19. apud Nonium Marcel-

lum c.x. §. 17. ubi ita: Facitur pro fit. *Nigidius* l. c. Id quod dico, est hujusmodi: ποιεῖν facit ποιεῖται faci-
tur *Titinius*: Quanta stultitia cupidinis? petunt con-
filium bona gratia, ut parvis faciat. Item Antiquus
Commentator in *Terentii Andriæ* Act. I. in principio
ait: "Hæc scena pro argumenti narratione proponi-
tur, in qua totius fabulæ faciuntur fundamenta. Addere
libet his *Rudolphi Goclenii*, Viri doctissimi, verba, quæ
exstant problematum ejus Grammaticorum Lib. 2.
quæst. 83. pag. 140. An participium factus sit a fio? "
Negatur. Factus non est a fio, sed ab antiquato fa-
cior, pro quo nunc dicimus fio; priscos autem dixisse fa-
cior, duo arguunt: primum est quod dicimus, afficior ef-
ficior, inficior; alterum, quod legitur in *Catone*: Græco-
ritu faciebantur Saturnalia. Tu facitur a nov-antiqua-
rio ne mutuator. " Quin quod & verbum *Calefacior*
passive occurrit apud *Vitruvium*, uti Lib. V. c. 10. p. m. 95.
a: "Testudinesque alveolorum ex communi hypocausti
calefacientur. Sic & *Caspar Scioppius* Comm. in *Pria-
peja* ad Carmen XLV. pag. m. 51. ait. „Calamistrum“
calfaciebatur in cinere, quo torqueretur capillus,
quæ procul dubio desumpsit ex *Josephi Scaligeri* Com-
mentario in *Priapeja* pag. m. 146. Idem verbum, quod
Vulgata latina Bibliorum versio habet Jac. II. 16. in-
ter ea refert *Maximilianus Percelli* (in Dissert. de bar-
barie vulgatæ versionis Marpurgi Respondente *Joan-
ne Kuhn* habita anno 1679 §. 4. pag. II.) quæ latina qui-
dem, sed eo vitiosa sunt, quia terminatione aberratur
propter mutatam flexionem; verum erudite id vindic-
at Celeberrimus *J. C. tus Albericus Gentilis* Disput. de
Latinitate veteris Bibliorum versionis male accusata
pag. m. 21 ubi ait. *Calefacimini* (Jac. II.) notat Theolo-
gus; & legere potuit in *Vitruvio* (Lib. IV. c. 7 &
Lib. V. c. 10. ubi *Philandrum* consule) tamen calefacien-
tur; it. calefaciuntur. Quid mihi alii notent hæc & in
Vitruvio vitiosa? etiam alii (Novell. de mu. con.,
Alb. Virg. c. 15.) dixere: Facitur, parvis facitur, Satisfaci-

tur.“ Idem Gentilis in Lectionibus suis Virgilianis cap. 15. pag. 139. inquit: „*Laurus in Epistola fiebatur*: „ait quidam vetus Grammaticus, apud quem alii legunt „*figebatur*, alii paulo longius a Scriptura ferebatur. „Plinius: *additur literis & militum lanceis, pilisque*. „At quid si interpret ille voluit lauri imaginem in li- „teris notatam dicere, non adjuncta lauri folia? Tum „verbum *fiebatur* aptius pro *pingebatur*; quod etsi est „barbarum, non disconvenit tamen interpreti illi. Et ta- „men veteres Grammatici, Diomedes, Priscianus, No- „nius, habent *fiens, fientes, fiendi, fiendo, fiendam*. In- „audita nunc! an ideoque barbara? *Fitur, fiebatur,* „*fitum est* Cato & alii vetustiores, & alia ejuscemodi: „Satisfaciatur Varro: *Faceffitur* Cicero: *Queatur* Lucre- „tius: *Passuntur, Quitur, Quitus sum* Virgilius (*Æne-* „*id. IX. ubi Fabri. Diomed. 1. 2. Priscian. c. 8. 10. Mi-* „*nut po.*) etiam *potestur*; ubi hodie tamen legunt *pot-* „*est*, vel Grammaticorum convitiis spretis, qui & nu- „meros causantur, ut legamus: *liquidove potestur electro*. „Sed hæc obiter, per quæ tamen defendi aliqui Latinica- „tem Bartolistarum in hoc ipso verbo *fiatur*; Ille idem „interpret scribit: *quod si aliquid adversi nunciabatur,* „*tum in Epistola FIEBATUR pinna* (Cas. Suet. a. P. „hier. 21. Celeritas) quod nugatorium censet non nemo „hodie, & ante hunc Pierius doctissimus sic tradidit Ta- „bellariorum insignia pennas esse.

3. RHAPSODIAN] Vocem hanc Græcam eo heic lo-
ci sensu sumimus, quo Luciano olim placuit, nempe
Centonem seu *Φλαγέαν* indigitante. Proprie autem
quasi contexturam carminum & concinnationem innuit,
estque veluti series quædam versuum se mutuo sequen-
tium. *Ραψωδῆς* enim, eodem Luciano teste, fuit reci-
tator carminis seu versuum, qui aliena carmina in pu-
blicis conventibus accinere solebat, ita dictus, quod can-
tiones quasi sueretur multa concinnatione. Hinc & eodem
sensu verbum *ῥαψωδῆω* usurpavit idem Lucianus de
luctu;

Iuclū; quamvis Demosthenes pro *Differere* eo usus sit,
 alijs vero Græcis ῥαψωδεῖν tricarī, nugās agere fuit.
 Unde Suidæ ῥαψωδῆμα idem est ac ψεῦσμα, mendaci-
 um, nugæ. Non possum, quin addam suffragia erudi-
 tissimorum Criticorum, Ludovici Cælii Rhodigini, &
 Jungeri; Ille *Lectio-num antiquar. Lib. 7. cap. 1.* "*Rha-*
psodi dicuntur Interpretes illi, qui divino instinctu ali-
 enam enarvant poesin; Idem cap. 29. p. m. 523. seq. "*Homerida*
 sunt illi, qui Homeri poesin per successionis
 seriem concinuerunt, mox qui exceperunt *Rhapsodi*
 dicti. Sunt qui Rhapsodos opinentur dici velut
 ῥαβδωδῆς. Sunt, qui divulsam ac disiectam prius Ho-
 meri poesin ab illis coaptatam & velut confarcinatam
 memorent; unde sit conciliatum nomen ἐκ τῆς ῥαβδῆς
 id est, ab futura; cui sententiæ Pindar. ad stipulari anim-
 advertitur. *Rhabduchorum* etiam Homericī carminis
 recitatoribus adhæsit cognomen, quia virgam soliti
 sunt tenere. Imo traditur, illos olim dictos ῥαβδωδῆς,
 quoniam Victori præmium contribueretur agnus.
 Sunt qui etiam Stichodos hoc est σιχωδῆς nuncupari
 Rhapsodos velint, quod versus quidam ῥαβδῆς dicant.
 Consentit *Rhodigino Fungerus*, eadem ex *Eustachio* com-
 probans *Etymologici Trilinguis* p. 670. b ubi addit:
 Cum ῥαψωδίας nomen toti Homericō pœmati tribu-
 tum sit a veteribus, non defuerunt qui ῥαψωδῆς dice-
 rent omnes τῆς αὐτῆς ἄδοντες, hoc est, qui cum mo-
 dulatione & conceptu recitabant in publicis conventi-
 bus istud poema, aut certe partem aliquam; hinc in usum
 venit, omnes Carminum alienorum recitatores appella-
 re ῥαψωδῆς; videntur quibusdam, sicuti etiam *Eusta-*
thius refert, apellationem habere παρὰ τὴν ῥαβδόν
 id est virga, ut sint ῥαψωδοὶ quasi ῥαβδωδοὶ & hinc
 ῥαψωδίæ quasi ῥαβδωδία. Legantur & hac de voce

quæ habet Andr. *Senfleben* in dedic. ad *Catulli Phaselum* p. m. 3.

4. PRÆPUTIUM] Ut verbis utar *R. Columbi* Lib. XI. de re anatomica cap. 15. p. m. 443. dicitur : „pars extrema „penis, estque pellis illa, qua glans integitur, quæ in coi- „tu ipso nunc sursum nunc deorsum fertur infinita pro- „pemodum mulierum voluptate & tentigine. Hæc in „Ebræorum circumcissione aufertur; propterea vetus „verbum est : *Judeus Apella*; quæ res magnam vo- „luptatis partem Ebræis mulieribus adimit, dum „venus oscula amantum quinta parte sua nectaris „imbuit. „ Græcis, imprimis *Paulo*, & LXX. Inter- „pretibus audit *ἀνροπύσιον*; *Aristoteli ἀνροπώδιον* vel *ἀνροπώδιον*, idem fere quod *πρόδιον*, teste *Brunone* Lex. Med. p. m. 14. b. Cujus tamen pace liceat notare, *ἀνροπώδιον* quidem *Gaz.* apud *Aristot.* II. de part. animal. cap. 13. esse ipsum præputium, *ἀνροπώδιον* autem tantum partem ejus prominentiorem (Legitur vocabulum istud apud *Hippocratem* VI. Aphor. 19. Coac. I. 504. Lib. IV. de morb. xxix. 7. Adde *Foesium* p. 24. *Gorraeum* in definit. *Dietrich.* n. 35.) *πρόδιον* vero præter præputium, ipsum pudendum s. virile membrum notat *Suidæ*; *Dioscoridi* L. IV. cap. 247. *Aristoph.* in *Νεφ.* qui & alibi *πρόδιον* eodem sensu usurpat, interpretibus illud *mentulam* reddentibus. Medicis autem *præputia* etiam vocantur labra pudendi muliebris, quæ exterius uterum ab aere externo noxio munire scribit *David Herlicius* Lib. de curatt. gravidar. puerperar. & infant. cap. 1. pag 3. De ejus circumcissione ejusque ritibus mox Nota 5.

5. PULCHRITUDINIS CAUSA] Procul dubio genitalia pertinent in Microcosmo ad membra, quæ *ἀσχημονα* appellantur ab Apostolo 1. Cor. XII. 23. id est, inhonesta vel indecora, non per se, sed comparate ratio-

ne eorum, quæ eximia venustate sunt prædita, ut ait Nic. Fullerus Miscell. sacr. L. 3. c. 3. pag. 297. Hinc Corn. Celsus Lib. VI. cap. 18. p. 416. vocat generationi dictas partes *obscænas*, aitque harum vocabula apud Græcos & tolerabilius se habere, & accepta jam usu esse, cum in omni fere Medicorum volumine atque sermone jactentur. Apud nos (pergit, Romanos intelligens) "fœdiora verba nec consuetudine aliqua verecundius" loquentium commendata sunt, ut difficilius hæc explanatio sit simul & pudorem & artis præcepta servantibus; & paulo post pag. 417. tractat de phimosi & paraphimosi his verbis: si ex inflammatione coles intumuit, reduciq; summa cutis aut rursus induci non potest, multa calida aqua fovendus locus est. Ubi vero glans contacta est, oriculario quoque clystere inter eam cunctemque aqua calida inferenda est, &c." Sunt interim, qui pulchritudinis causa præputium factum probare aut saltem inferre conantur ex Eccl. cap. III, II. ubi hæc leguntur verba: **אֵת־הַכֹּל עָשָׂה יְפֹת בְּעֵתָּו** quæ LXX. Interpretes reddidere: *σὺμπᾶντα ὁ ἐποίησεν καλὰ ἐν καιρῷ αὐτοῦ*. Pagn. *Omne fecit pulchrum in tempore suo.* Seb. Schmidius: *Omnia fecit pulchra in tempore suo.* Lutherus: *Er thut alles fein zu seiner Zeit.* Sed quid inde quæso argumenti ad præputii comprobendam pulchritudinem? Recte enim CL. Dn. D. Geierus in Comm. suo in Coheleth pag. 95. verba ista sic explicuit, "quando dicitur, *Deum omnia facere pulchra*, sensus est: Omnia, quæ fiunt vel permittuntur, non confuse ruere, vel ordine aut directione omni carere; Sed eadem pulcre a Deo conservante etiam hodie produci, conservari ac sustentari, & quidem ita, ut pro libertate, sapientia ac justitia sua hoc tempore velit illum mori, illum nasci, hunc dlescere hunc pauperari &c. Conf." *Joh. Maukisch* in nott. Philologico Theolog. classe I. no. 53. pag. 408. Frustra ergo hinc exsurgit fulcrum *Galeno*; qui & alias in S. Scripturam, inprimis Mosen,

imo in ipsum Deum fuit injurius, ex. ex. L. XI. U. P. c. 14 ubi de pilis palpebrarum negat Deum istos potuisse rectos facere, & propterea vapulat eidem *Maukischio* l. c. pag. 310. seq. Quare perplacent verba Excellentissimi *Christoph. Guntheri Schelhammeri* Jena m. Martio, 1693. ad me perscripta: „Ego sic sentio: Præputium „quisquis, pulcritudinis gratia factum cum Galeno ex- „istimat, arguere naturæ eum in cogitantiam, quod non „in edito loco, (forte pene aures!) rem tam pulcram „magis risui exposuerit. Etenim verecundiæ seu pudoris causa si factum dixisset, rectius forte sensisset, etsi „ne sic quidem sat bene. Nullum enim dubium mihi „est, factum ut glandem cute destitutam, & quo sensus „esset exquisitissimus, tenerrima cuticula tectam, ne læderetur ab adritu aut aeris frigore contactu ve reddatur insensibilior, sine cute tamen atque integumento „relinquere noluisse. quo ab injuriis tuta, cum exueret „vestem, etiam ad titillationem illam, mercedem tanti, quod molitur, operis, integram atque solidam perciperet.“ Nec desunt, qui opinantur, inter alias causas quoque fuisse, ut ob turpitudinem tollendam hujus particulæ præputii scilicet, ablatio per circumcisionem a Deo fuerit præcepta; in primis cum Josuæ V, 9. illud a Deo ipsomet appelletur חֲרַפַּת מִצְרַיִם opprobrium Ægyptii: Hinc *Rudolphus Otterb* Britannus in Tract. Theol. Philosoph. Lib. II. de morte cap. 3. pag. 92. ait: Ideo Deum fecisse pactum cum Abrahamo Gen. xvii 10. in circumcisione præputii, quia illud membrum concupiscentiæ effectus auctor & causa signabatur pro pacto illo. Nimirum auctor iste in ea stat sententia, peccatum Protoplastorum in Paradiso fuisse corporis amorem & concupiscentiæ carnalis effectum, eadem plane qua famosus *Beverlandus*, chorda oberrans. Saniora longe sunt, & apprime erudita, quæ heic ex litteris Εβερλανωτάτης Theologi D. *Joh. Frieder. Miegl* Collegæ quondam & Fautoris amicissimi, die 22. Nove Ebr. 1682. ad me

me datis subnecto. Ita ille: Qui physicas Circumcisi-
 nis præceptæ rationes reddere conarentur, varii ex-
 Ebræis æque ac Christianis reperti fuere. Considerata
 illa fuit (ut morales ritus sacri significationes, juxta
 quas, ut signum certæ rei considerandæ proponitur,
 jam prætermittam) ut *Medium* (I.) vel tollendæ alicu-
 jus imperfectionis naturalis: dum Ebræorum aliqui
 præputium a nativitate adhærens pro superfluitate
 quadam vel excessu inonstroso habent, quo corpus hu-
 manum deturpetur, cujus abscissione e contra natura
 humana perficiatur. Tales fuere, qui apud *Maimoni-*
dem in More Nevachim Lib. III. cap. 49. Circumcisi-
 nem vocant חסרון היצירה השלמה defectus vel
 imperfectionis naturalis compensationem vel redinte-
 grationem. Unde Adamum sine præputio creatum
 fuisse indubie pronuntiant. Hinc & quidam illud
 Dei mandatum ad Abrahamum Gen. XVII, 1. *Esto inte-*
ger &c. exponunt de circumcissione, quasi ante circum-
 cissionem eo pse capi mandatum non fuisset integer, qua-
 tenus nempe integritati non solum defectus sed & ex-
 cessus monstrosus opponitur. (II.) vel præveniendæ
 imperfectionis alicujus accidentalis, videlicet α) *Mor-*
bi. Philo Judæus in Disputatione de usu circumcissionis
 statuit, hac ratione præcavisse Deum, ne Israelitæ in lu-
 cem difficulter curabilem & præputiatis familiarem,
 quæ *Carbunculus* dicitur, inciderent. Videtur autem,
 Lucem Veneream designare, a qua numi verpæ immu-
 nes sint, Medici melius noverint.*

[* Existentiam luis hujus jam olim quoque
 apud Judæos fuisse non adeo absurdum puto
 credere, quia & ejus fuere causæ, & hodie-
 num ab ea minime eos immunes esse experi-
 entia docet, & ipse contrarium novi in servo
 Judæi circa annum 1677. ea infecti.]

„β) *Libidinis*. *Maimonides* in *More Nevochim* l.c. finem
 „præceptæ circumcissionis istum refert כפי הימלת
 „למעט המצוה ליהחליש זה דאבר, *Ut membro de-*
 „bilitato ipsa vis libidinis & concupiscentiæ imminuere-
 „tur. Cui augendæ Præputium facere pro certo tenent;
 „unde illud לעבר לקשה לפרוש שיהיב עלת *eam quæ*
 „præputiatio nupta est, haud facile ab eo separari posse.
 „Hunc ipsum sensum *Aharbanel* subesse putat illis ver-
 „bis textus sacri Gen. XVII, 10. II. את בשן ערלתכם
 „ונמלתם. *Circumcidatur vobis omnis mas: Et cir-*
 „cumcideris carnem præputii vestri, quasi posterioris
 „membri hic sensus foret: Sic obtinebitis illud, ut alie-
 „ni reddamini ab opere illo turpi, (III) vel acquirendi a-
 „licujus boni, videlicet fecunditatis majoris. Hanc rati-
 „onem *Philo* iterum l.cit. refert, refellitque eam! *Episco-*
 „pius *Institut. Theolog. Lib. II. cap. 10.* Ad quæstionem:
 „cur homo cum præputio nascatur, quod Deus statim re-
 „secari velit? *R. Moses Nachmanides* respondet, ideo re-
 „lictum esse vel creatum, ut possit propter mandatum di-
 „vinum rescindi, sicut Deus divitias homini largiatur ad
 „hoc, ut inter pauperes iterum distribuantur. Talia in
 „Scriptis Ebæorum plurima, quæ exscribere tædiosum. „
 „Hactenus *CLmus Miegius*. Superest, ut et de circumci-
 „sione præputii et de ejusdem morbis pauca quædam ad-
 „jiciamus. Conferri ea de re meretur *Marcell. Cuman.*
 „Obs. 14. & ad illum *Georg. Hier. Welschius* pag. 43. seq.
 „*Jo. Christoph. Wagenseilius* Exercitt. Miscell. 2. pag. m 66.
 „ait de Circumcisionis Judaicæ ritibus: „Amputatur cui-
 „que infanti mari recens nato præputium, ac projectum
 „in discum plenum arenæ, una cum hac interdum in Syn-
 „agogis sub suggestu, quem ipsi *Almemar* vocant, inter-
 „dum in loco alio quocunque (variat enim consuetudo,
 „etiam in Germania:) effunditur, postquam prius in a-
 „renam Circumcisor quoque conspuat sanguinem, quem
 „ore suo, ter vulnus in genitali membro exsugendo, at-
 „trahit,

trahit, ne cæteroquin saniosus reddatur, si ibi fuerit re-
 lictus. Tantum autem a best, Judæi periculum aliquod
 verpis pusionibus ex præputio in arenis consumto me-
 tuant, ut potius id felicitatis salutisque omen ac mo-
 mentum habere interpretentur. Quæ fufius idem ibid.
 e Rabbinis deducit. Similiter Circumcisionem infantis
 Judæi Amftelodami a fe visam ita depingit *Eduar-*
dus Brown in Itinerario cap. 7. pag 21. Ich war gegen-
 wärtig bey einer Beschneidung eines Kindes, welche
 sie verrichten, erstlich mit einem Psriemen, der an der
 Spitzen ein Knöpflein hat, welchen sie zwischen der
 Eichel und Vorhaut hineinstecken, und diese beyde von
 einander scheiden, und die Vorhaut erweitern, so daß
 das inwendige Häutlein so wol als die äussere vor-
 wärts gezogen wird. Denn kommen sie mit einem In-
 strument gleich einem Lineal dabey, und halten die
 Haut über der Eichel fest daran, alsdann wird die
 Vorhaut dichte an dem Lineal mit einem breiten Be-
 schneidungs-Messer abgeschnitten, dasjenige, was
 von der Haut übrig bleibet, wird alsobald zurück ge-
 than, das Blut mit blutstillendem Pulver gestillet, und
 ein Pflaster darüber gelegt, die Freunde und Bekand-
 ten, die bey dergleichen Beschneidung gegenwärtig
 sind, die singen unterweilen, dadurch man das Gir-
 ren und schreyen der Kinder weniger höret. Ratio-
 nes institutæ apud Judæos Circumcisionis has allegat
 ὁ πόνυ *Phil. Melanchthon* Annotatt. in die Circumcif.
 Dom. p. 32. b. Circumcisio principaliter significabat
 promissam reconciliationem, quia Deus dicit: Ero De-
 us illorum; & locus admonebat de causa reconciliati-
 onis; quia enim fuit promissum semen, in quo benedi-
 cerentur omnes gentes, ideo illi parti corporis additum
 est signum. Hæc fuit præcipua significatio. Sed ad hanc
 accedunt aliæ: Quia præciditur particula a membro
 generationis, significabatur, hanc naturam lapsam esse,
 et nunc destinatam morti & hanc pelliculam abjicien-

dam

dam esse, sed tamen venturum semen, quod sublata
 ,,maledictione redditurum esset novam & æternam na-
 ,,turam & vitam. Hæc sancti videbant tanquam picta es-
 ,,se in hac imagine. Accedebant & aliæ admonitiones:
 ,,Mundus miserrime contaminat eas partes & generatio-
 ,,ne abutitur : Deus e contra in hac ipsa parte posuit no-
 ,,tam, ut cogitemus, Deum velle, ut hæc membra sint sancta,
 & sancte utamur generatione.,, Hunc Judæorum
 ritum una cum aliis eorundem legibus moribusque
 proluxe tangit sublannatque Juvenalis Sat. XIV. v. 96. seq.
 usque 108. ubi inter alia ita - - - mox & præputia po-
 nunt, ad quem locum Vetus Scholiastes pag. in. 464. id
 est, *πεγυτομή*: conf. & Lubinum in eundem loc. qui
 illic egregium de Judæis & circumcisione ex Taciti An-
 nal. Lib. XXI. testimonium adducit. [Obiter nota phra-
 sin de præputio ejusd. Juvenal. Sat. VI. v. 236 :

Abditus interea latet & secretus adulter

Impatiensque moræ filet & *præputia* ducit.

ubi *Vetus Scholiastes*: filet, id est, metuit, & manu sua
 penem fricat sibi, *Lubinus* vero: Masturbatorem agit.]
 Eundem tamen circumcisionis ritum etiam apud alias,
 variasque gentes usitarum fuisse, fufius nos edocet *Spi-
 zelius* CLmus Theol. Augustanus in Dissert. de Israeli-
 tis Americanis pag. in. 82 seq. Quin & de circumcisione
 fœmellarum legi merentur *Casp. Hofmannus* ad Galen.
 de U P n. 1064. & *Wierus* in Observatt. pag. 109. seq.
 De circumcisione vero tanquam operatione chirurgica
 agit *Paulus Ægineta* Lib. VI. cap 57 ad quem vid. An-
 notatt. *Jac. Dalechampii* in Chirurgia Gallica pag. 232.
 seq. Coarctatio præputii quomodo secanda sit, edocet
Greg. Horstius Tom. II Opp fol. 256 qui & fol. seq 261.
 ejusdem coalescentis exhibet curationem. De Circum-
 cisione Medica, si scil. præputiū nigrescat, non religio-
 sa, vid. omnino *Paulus Ægineta* Lib. VI. cap 57. e quo
 epromsit quoque *Sennertus* Praxeos L. III. P. X. Sect. I.
 c. 12. pag. 935. a. De *Epipafmo* Iudaico vid. *Rolfinc.* de
 part.

part. genital. P. I. c. 50. in fine ex *Mercurialis* Var. Lect. I. 19 adde *M. Jerem. Lossii* Disput. pecul. Jenæ 1665. 4. inde dicuntur Judæi recutiti, modumque regenerandi præputium docet *Paræus* Chirurg. Lib. XVI. c. 31. fol. 362. De adductione præputii agunt *Thomas Barbolini*. de morbis Biblic. cap. 26 & *Aug. Pfeifferus* in Antiquitt. Ebraic. c. 27. *Epiphanius* Lib. de ponder. & mensur. & *Car. Macer* in Hiero-Lexico, voce *Spathisler*, apud Jo. Jac. *Hofmann*. Tom. III. Lexic. univ. fol. 605. b. & nuperime *Wedelius* in propemptico Inaug. Anatom. de Epispasmo Judæor. 1690. Vitiæ morbos præputii quod spectat, in infantibus est vitium, ubi glandem nimium tegit, corrugatur, & coarctatur, cujus connexionem vide apud *Blancard*. Chirurg. Lib. I. cap. 32. Item *Henr. ab Heer* Observ. 7. circa fin. testatur, se bis manu sua secasse præputium in iis, qui coitu glandem nudare non poterant. Oriuntur etiam in præputio Verrucæ, vid. de iis *Theodor. Heghuys* apud *Jo. Bapt. Lamzwerde* Append. Observatt. Chirurg. n. 59. Sic Jo. Scultetus Armament. Chirurg. P. II. Observ. 65. in præputio & glande militis. nobilis lue Venerea affecti 23. verrucas & vidit & curavit.

6. HYMEN.] Græce ὄυμῆν, ἔνος est membrana, in natura muliebri, quæ, ut *Scaliger* Lib. I. Poetices c. 50. loquitur, scinditur virginibus primo quoque veneris tentamento et aditu. *Cæcilius*: *Hymenem Virginis, nisi mirum. est, deintegravit.* Excerpta ex veteribus Lexicis cap. I. Hinc vulgatus rythmus: *Est magnum crimen perru inperere virginis hymen:* (Cui barbariei respondeo per parodian: *Est magnum crimen, Musarum offendere limen.*)

7 HYMEN SI ABST.] De Hymenis natura & constitutione lege quæ habet *M. Theophile Gelée*, Medecin ordinaire de la ville de Dieppe dans l'Anatomie Française Lib. VII. cap 6 pag. 335. seq. de ejusdem conservatione vid. *H. von Ronhuysen* Lib. II. annotatt. I. pag. 108. Ita
vidi

vidi hymenes exsiccatos apud Dn. D. Spanium, Med. CL. Francofurtensem. Sæpius autem hymenes abesse absque defloratione testantur Medici longe gravissimi. *Hercules Saxonia* Praxeos Lib. IV. c. 4. fol. 350. seq. ait, „Communiter obstetrices Hymen seu Hymenæum vocant: „Non tamen in omnibus virginibus reperitur, imo in „paucis, et monstrosæ potius illæ sunt vocandæ, quæ talem membranam habent, quam quæ sine hac sunt. Testes hujus rei sunt præstantiores rei Anatomicae Professores, *Vesalius*, Lib. V. *Columb.* Lib. X. *Ambros.* L. XXIII. cap. 42. *Andr. Laurentius* Lib. II. Histor. mirab. c. 15. „& alii complures hujus rei indagatores, qui unam vel „alteram ex centum septem cum hac membrana invenerunt. *Realdus Columbus* Lib. XI cap. 16. de re anatomica scribit: „Sub Nymphis in nonnullis virginibus (non omnibus) alia membrana cernitur, *Hymen* a „veteribus appellata, quæ cum adest, raro autem adest, obstat, quo minus penis in uterum immittatur: „nam crassa est valde, supra vesicam versus foramine „donatur, per quod menses fluunt. „Idem Lib. XV. de re anatom. pag. 90. ait: „Nunc de membrana *hymene* „quid observaverim, dicam tibi: Licet vulgus hominum putet, nullam esse virginem, quæ hymena non „habeat, ter duntaxat illam inveni, bis in duabus parvulis puellis, semel in natu majore, quam cum disseccarem, intererat &c. Est hymen membrana quædam „sub Nymphis ante cervicem uteri, unico foramine „prædita superiori parte, ut menses effluere possint. „Atque hæc illa est eadem membrana, quæ ingressum „penis, quamvis membrofi hominis, prohibet. „Excellentiss. Dn. D. C. G. *Schelhammerus* in literis ad me Jena m. Mart. 1693 perscriptis, postquam de præputio sententiam aperuit suam, addit: „De *Hymene* magis „anxie respondeo: neque tamen vereor, quin indiligens hujus tam curiosæ partis scrutator Tibi videar, si „in tanta virginum licentia nondum a me reapse deprehensum fatear; quin in puella vix octiduum nata, nuper

per a me dissecta non adfuisse asseram. Memini tamen CL. *Meibomium* id semel demonstrasse in impuberi. At Carunculas, de quibus *Graafius* dubitat, loco hymenis longe delicatissimas notavi, illiusque juvenis infelicitati indolui, qua eas a se non repertas nullas esse, opinatus est. Calculum his adjicit CL. Lube-
censium Medicus *Jo. Jac. Stolterfohs* in Scholio ad mens. Dec. anni I. nov. Liter. Maris Balth. p. 242. his verbis: „Quamvis hymenis existentiam tot celeberrimi hysterotomi, & inter eos Dn. D. *Jo. Casp. Westphalus*, Misc. Nat. Cur. Dec. II. ann. 8. obs. 215. ut & Excell. Dn. D. *Bernh. Albini*, Acad. Francof. ad Oderam Prof. celeb. ante aliquot annos sagacior cultro anatomico in puella auditoribus suis demonstraverint; a particulari tamen ad universale non valet consequentia, quasi toti hoc contingat sexui muliebri. Hinc quoties id accidit, præter naturam & monstruosum esse, optime concludunt *Sennertus* Prax. Lib. IV. P. II. Sect. 3. cap. 2. qv. 1. & 2. *Paulus Zacchias* Quæst. Med. Legal. L. IV. Tit. 2 qv. 1. fol. 376. qui videatur. *Regnerus de Graaf* de mulier. Organis genital. cap. 5. Excell. Dn. D. *Bohnius*, in Medicina forensi (specim. 3. 6. 8.) & alii, quos ibi magno citat numero, unde sæpius obstetricantium temeritate, tanquam inutile operimentum disrumpitur, quo obviam eant malis inde oriundis, quorum haud pauca recenset *Regn. de Graaf* l. c. pag. 103. seq. De hymenis in fœmina regeneratione vid. *Dan. Menon*, *Matthie* obs. 6. pag. 82.

8. INTEGRITATEM.] Contra *Vesal. Columb. Fallop.* & plurimos alios, quos allegant *Sennert.* Prax. Lib. IV. Sect. 3. Partis II. cap. 1. qu. 1. a. *Reies* Camp. Elys. Quæst. 39. §. 12. ac *Lindanus* Physiolog. Med. cap. 7. art. 15. hoc nos asserimus cum *Paulo Zacchia* Lib. IV. Quæst. Med. Legal. Tit. II. qv. 1. n. 28. seq. *Reies* l. all. §. 13. seq. *Oribasio Plazzon* L. II. de partib. genital. *Vallesio*, Philos. Sacr. c. 25. *Jo. Beverovicio* quæst. Epistol. pag. m. 30. 37. & 41. *Jo. Theod. Schenckio* Schol. part. pag. 114. Pro-

hymenis integritate varia quidem argumenta refert *P. A. Canonberius* in Lib. I. Aphor. Hipp. pag. 411. seq. sed quæ facile possint refelli, ut ex inspectione auctoris patebit. Domin. Panarolus Pentecost. 5. obs. 50. pag. 353. graviter pro hac sententia sic differit: „De membrana illa „loquimur, quæ diversimode *Hymen, Eagium, Flos Vir-* „*ginitatis, & Claustrum virginale* appellatur. De qua ex- „stat controversia, videlicet primo quid sit, secundo, an „in omnibus reperiatur. Circa primum rejicitur Ara- „bum opinio, qui ex venulis in colli medio hymen con- „struunt, falsum etenim est Fernelius & Ulmus audi- „endi non sunt, qui latera colli adhærere statuunt Illos „vero audire debemus, qui aut membranam, aut carun- „culas, aut utrumque simul statuunt, ut Severinus Pi- „næus, Spigelius, Riolanus, Vesalius, Fallopius, Aqua- „pendens, Casserius, Veslingius & alii plurimi. Ad Co- „lumbum vero, Paræum & alios, qui negant hoc, respon- „det primo Spigelius his verbis, de Corp. Hum. Fabr. Lib. „8. cap. 18. Hoc unum monendum duximus, in rebus a- „natomicis audiendos non esse, utcumque in aliis Medi- „cinæ partibus docti fuerint, qui experientia & ratione „carent. Ridendi ergo in primis illi, qui nunquam post „hos, qui raro admodum inveniri, nec nisi præter natu- „ram existimant. Hanc enim in omnibus, quas secui, „virginibus, me deprehendisse in publico Theatro sæpe „numero demonstrasse testor, nec defuisse unam notavi. „Respondet secundo doctiss. Bartholinus in sua Anatom. „Ref. L. I. c. 31. hoc modo: Quod vero in his Columbus „& Paræus negant semper inveniri, Laurentius vero nun- „quam se invenisse asserit, imputandum est inopiæ ca- „verum, aut negligentiae in dissectionibus, aut si puta- „runt, se virgines secuisse, defloratae forte fuere; aut si „virgunculas, illæ quoque digitis nonnunquam & perul- „lantia eam rumpere possunt. At si dicent, se secuisse a- „bortus, puellas bimas, trimas &c. respondemus, non cre- „di facile posse. deesse in illis, cum authoritates & expe- „rientiæ peritorum anatomicorum citatorum adversen- „tur.

tur. Deinde si in istiusmodi aliquando deesse, deprehensum est, de quo dubitatur; eodem jure, quo illi dicunt, præter naturam adeste hanc membranam, nos dicemus præter naturam abesse. Raro enim deest, ut plurimum adest. Alii vero nobis contrarii. & Laurentio consentientes, ut Capiuaccius & Augerius tanquam parum Anatomici rejiciantur. Videmus ergo dari hymen in omnibus. prout in omnibus virginibus lactantibus, aut abortu expulsis, aut infantibus semper observavimus, quin imo, dum hæc scribuntur, sese offert casus cujusdam puellæ novem circiter annorum, quæ cum a quodam juvene stuprata crederetur, & nos cum Joanne Trullo, magnæ famæ Chirurgo, vocati essemus, observata fuit præsentietiam Antonio Gallina, diligenti carcerum Chirurgo, in qua hymen lunaris figuræ integrum nullo modo fractum adspeximus, & de peritia requisiti, deposuimus, omnino virginem esse, quoniam, cum hymen adest, adest & certa virginitatis nota, & sic juvenis ille liber Judicis sententia evasit. Itaque aperte dicimus, & experientia testatur, hymen in omnibus reperiri. Haec quoque Spigelius Lib. I. de Hum. Corp. Fabr. cap. 4. pag. 13. ait: „Carunculas myrtiformes conjungit, membrana quædam in medio perforata, ὤμην five Hymen dicta, apud omnes Scriptores decantatissima, quæ, virginitatis signum vulgo habetur, & revera, quando, adest certissimum esse solet; „(sed contrarium ex infra dicendis ad Notam 9. facile patebit.) Sic & Dav. Herlicius Lib. de curationibus gravidarum puerperarum & infantum cap. 1. pag. 3. Mitten in dem vordersten Theile oder Hals (uteri) ist ein zartes, dünnes, aderichtes Häutlein, als ein zart Reglein, lateinisch hymen und panniculus vaginalis, teutsch, die Jungferschafft: Denn wenn es noch unverlezt, soll es eine Anzeigung derselben seyn! D. Tamponnet, Chirurgus ordinarius Regis Galliæ in adversariis apud Nicol. de Blegny in Zodiaco Med. Gall. An. 1779. m. April. pag. 78. ait se hymen observasse in foetu foeminino adeo accurate formatum, ut foramen ab

antiquis adnotatum, in ejus medio evidenter conspicuum esset. Adde Wierum Obs. rar. pag. 108. seq. qui hymen necessario adesse vult.

9. CONCEPERUNT.] Rationes ex *Pinæo* Lib. I. de notis virginit. cap. 6. profert *Paul. Zacchias* loc. sup. cit. *G. Fabricius Hild.* Cent. 3. Obs. 60. ex *Ludov. Huberto*. Quinque ponunt modos *Plempius & Sinibald* in *Geneanthrop.* teste *Thom. Bartholino* A. R. Lib. I. cap. 31. *Jo. Bobnius* Exercitt. Physiolog. XXIV. de generatione §. 2. ait: „Quod non adeo infrequentes conceptiones in „ejusmodi fœminis contingant, quas penem masculinum in coitu intra vaginam haud admisisse certum, „multo minus semen hujus utero excepisse, verosimile „est: quales *Fabricius ab Aquapend.* de Operat. Chirurg. *Guillemeau*, de l'heureux accouchement Lib. II. „cap. 10. & *Riolanus* Anthropogn. Lib. II. cap. 34. referunt; dum modo virginem, ad cujus vulvæ extremum „tantum absque penis ad vaginam immissione semen virile depositum erat, modo aliam, cujus orificium externum membrana robusta satis totum fere occludebatur, ut deflorari non posset; modo fœminam, cujus vaginæ ostium, a difficili partu laceratum, maximam partem coaluerat, nihilominus concepisse perhibent. „Conf. & eundem *Bobnium* in *Medic. forens. Specim.* 3. §. 9. Huc refer omnino, quæ habet *Anton. Sidobre*, *Monspeliensis* Doct. tract. de variolis & morbillis *Lugd. Bat.* apud *Andr. Dyckhuysen* 1702. in 8vo pag. 60. seq. de modo imprægnationis per virtutem seminalem, ubi rem hanc prolixè proponit *D. Jo. Jac. Dæbelius*, in *Obs. Anat. Nov. Liter. Maris Balthici* m. Dec. 1698. pag. 240. inserta. Talem citat *Fortunii Afaytati* *Physici* atque *Theologi Itali* in suis *Considerationibus* *Physicis* atque *Astronomicis*, *Paulo III. P. R.* inscriptis, & *Venetis* 1549 impressis, de conceptu androgyneo c. 2. sententiam: „Dari *Hermaphroditos* utriusque sexus, munus „egregie absolventes, & alterum tantummodo sexum foris ostendentes, fœminea genitalia exterius conspicua esse

esse, virilia intus latere semine prolifico prædita, & per certum seminis ductum, quotiscunque opus sit, semen ad matricem, vehementi aviditate illud excipientem, referre, illudque penetrare, *illæsa etiam virginea membrana*, in loca ad generationem accommodata, illicque residere, & ita conceptionem fieri, eodem modo, ac si cum viro rem habuisset, & hoc plerumque solere per somnum usu venire, quo tempore sagax natura, ad venerem excitandam, varia simulacra confingere facile potest., Servatis igitur naturæ legibus, fatis constare arbitratur Affaytatus, (verba sunt Dœbelii) mulierem sine viro foris adhibito concipere posse: Verum enim vero, ut errores hoc ratiocinio contra philosophiam ex Anatomia & modernis experimentis institutam superflue commissos, silentio præteream, id solum commemorasse sufficiat, hæcenus nullas extare Anatomias, quæ in homine tali, quale Affaytatus explicuit, exhibuerunt schema. Addit Dn. D. Jo. Jac. Stolterfoth in Scholio seq: Quisquis fuerit ille *Fortunius Affaytatus*, sive Physicus, sive Theologus, infantia ipsum laborasse de *hymene* præiudiciis asserere ausim &c. vid sup. nott. ex eo Nota 7. Celeb. Dn. Frider. Ruyschius Observ. Anat. xxii. pag. 27. ita: Non minus rarum esse censeo, mulierem imprægnari, *salva manente membrana hymene*, idque ad tempus partus. Ast rarissimum, vaginam uteri tempore partus membrana præternaturali pone hymenem esse clausam. Sequitur historia duplicis illius membranae, feliciter secatae, matre & partu salvis, cui subjungit pag. 29. hæc verba: In hoc partu considerandum est, hymenem membranam in coitu fuisse illæsam, (cuius rei variae reperiuntur in oculatissimi Bartholini Anatomia f. m. 2861. historię) sive a nimia crassitie, vel alia causa hic reticenda, ne verecundiæ limites transeam.

IO. ITA ARCTA] Quotupliciter uterus non sit perforatus vide apud Aetium Tetr. 4. sect. 4. cap. 96. Quid Canonum Doctores de tali casu sentiant, vid. c. 4. x. de Frigid. & malef. De Virgine nubili, cui vulva mem-

brana tenaci erat obducta, quam aperuit debiteque dilatavit *Carolus Solingen*, videatur ipse observ. Chirurg. V. p. m. 711. seq. Iner dum enim præternaturaliter membrana vulvam claudit, cujus occlusionis exempla apud *Wierum* Lib. 2. de præstig. Dæmon. c. 38. *Beniven* de abdit. cap. 78. *Aquapend.* in Chirurg. *Cabrol.* Observ. 23. & *Frid.* Ruysch observ. 32. Huc refer o-
 annino locum de Hymene *Adr. Spigeli* Lib. IIX. de Hum. Corp. Fabr. cap. 18. Pag. 330. Exemplum virginis, cui sex septimanis ante nuptias pudendum instrumentis Chirurgicis apertum fuit, legere est apud *Cosm. Viardel.* *Heb-*
ammen Buch Lib. 2. cap. 3. pag. 40. Alia curata exempla lege apud *Forest.* Lib. xxvi. obs. 7. in Schol. Notabile est, quod refert *Dn. de la Morandiere* Chirurgus in oppido Tilleriano Normanniæ apud *Nic. de Blegnii* in *Zodiaco Med. Gall.* Anno 1679. m. Nov. obs. 6. pag. 173.

II. SPIRITUS ET CONTAGIUM] Juxta *Harvejum* passim in L. de generat. animal. & qui hunc sequuntur, *Deuslingium* de generat. foetus extra uter. sect. 3. §. 67. & *Genesi Microcosm.* P. 1. sect. 2. §. 69. ac *Ant. Everhard.* Tract. de homin. brutique exortu pag. 31. Hinc *Franc-Zypæus* in Fundam. Medic. Part. II. cap. 3. art. 6. §. 10. pag. 58 statuit, interdum & castratos posse mulierem imprægnare, additque: "Nam certe ad generationem, quæ sit per ovorum in muliere fecundationem, non requiritur tam seminis copia quam spirituositas. Idem ibid. §. 13. ait: Ova mulierum ab aura seminali virili fecundari & expandi; adde eund. §. seq. 16. conf. *Ettmulleri Institutt. Med. Part. Physiol.* cap. 21. & 22. Non poenitebit adscribere huc verba *CLmi Jo. Conr. Peyer*, quæ *Exerc. xix.* ad *CL. Jo. Jac. Harder.* pag. 102. seqq. leguntur: „Quomodo tandem in ovariis fecunditatem „ova acquirant, nunc dicere tentabo, tu benevolis sis „auribus sed acri judicio, accubi deliravero, censura. In „congressu marium contentio fortem inpressionem in- „nuit, videturque mihi totum imprægnationis opus in- „choari motu & perfici. Nihil enim in ovo maturo de-

fide-

sideres præter motum, qui junctis, quæ antea solutæ[“]
 distabant, particulis ideam fœtus in materia desi-[“]
 gnet. Sane motuum in rerum natura effectus tan-[“]
 to sunt majores, quanto certius rationi nostræ innotē-[“]
 scit, a Deo cunctos cieri. Ea igitur in liquore genitali,[“]
 concipienda est particularum aptitudo, ut in actu vene-[“]
 reo talem motus impressionem accedente benedictio[“]
 ne divina nanciscantur & fœmellis communicent, qualis[“]
 requiritur ad fœtus ideam in ovo delineandam. Patet[“]
 hinc, non tam liquoris genitalis substantiam ovis sese[“]
 insinuare, aut ad fœtum compositionem proxime re-[“]
 quiri; quam præcipue motum, qui mediante liquore[“]
 fœmellis ac ovis imprimitur. Potest enim motus ex[“]
 corpore in corpus transferri, etiamsi substantia com-[“]
 municantis non transeat in substantiam recipientis.[“]
 Superficies quippe contactus sufficit: Ab Auctoribus[“]
 certe uxores produntur reddito mox a mariti consue-[“]
 tudine liquore genitali nihilosecius concepisse. Har-[“]
 veus ipse indamarum cervarumque uteris retenti semi-[“]
 nis nihil unquam invenit, ut prorsus corruant, quæ de[“]
 seminum in utero commixtione & retentione veteres[“]
 docuerunt. Negat *Casp. Bartholinus* in Epist. de ovar.[“]
 mul. viri semen per uteri tubas ad ovarium ascendere[“]
 posse, quod *Regn. de Græt.* in Lib. de organis mulier. in[“]
 caute affirmaverat. Multa denique alia de motus im-[“]
 pressionem testantur, quæ nunc silentio prætereo. Id[“]
 comprobatur experientia & saniorum testimonio[“]
 vaccarum, ovium, scrofarumque carnes mox a coitu[“]
 mactatarum flavescere, ac ob id minus vendibiles red-[“]
 di. Flavedo hæc alterationem sanguinis prodit a[“]
 motus impressione factam. *Casp. Bartholinus* subtilio-[“]
 rem liquoris genitalis partem per vaginæ ac uteri po-[“]
 ros in massam sanguineam fœmellarum transire existi-[“]
 mat probatque exemplo refectionis subitanæ ab as-[“]
 sumtis alimentis, epithematum quoque & inunctio-[“]
 num præprimis mercurialium. Nec ego sententiæ[“]
 huic multum repugno. Cæterum constat, motu par-[“]

, tículas materiæ non solum varie disponi, sed etiam ita
 , immutari posse, ut ex rigidis flexiles, ex mollibus du-
 , ræ fiant, atque alias & alias combinationes, attritus, &
 , hinc resolutes configurationes diversimode sustine-
 , ant. Non enim unius generis & naturæ particulas in-
 , cludit cicatrix, quæ ante imprægnationem confu-
 , sum quasi chaos extitit: quandoquidem, observante
 „ *Malpighio*, ea in subventaneis ovis nihil distincti, sed
 „ inordinatas ac divulsas duntaxat nubeculas ostendet;
 „ cum e contra fecunditatis carina seu stamen pulli jam
 „ inesse microscopiorum ope cernatur. Ostendat
 „ *Swammerdamius* in ranarum ovis a mare nondum
 „ subactarum, gyrinos partibus suis absolutos & dabo
 „ aliquid ipsius de animalium propagatione sententiæ.
 „ Sive sit imprægnata ovi gallinæ cicatrix sive
 „ non, ejusdem utrobique magnitudinis apparet. Simi-
 „ liter & *Harderus* seq. Exerc. XIX. ad *Reyerum* pag.
 „ 10. inquit: „ Liquorem genitalem sunt qui ovis se in-
 „ sinuare dicunt, sunt qui eundem rursus effluere ani-
 „ madverterunt. Ego si quid hic dicere ausim, partem
 „ spirituosissimam maximeque subtilem (spiritum pla-
 „ sticum dicunt alii) derelicta parte minus subtili, quæ-
 „ que quasi vehiculi vices supplevisse potest, in ovum se
 „ insinuare, inque hoc postmodum totam fœtus delinea-
 „ tionem moliri crediderim, quod nec motum nec par-
 „ ticularum dispositionem tollit.

12. SPLENEM] Πολυθρύλλητον est illud:

*Cor ardet, pulmo loquitur: fel commovet iras,
 Splen ridere facit, cogit amare jecur.*

Fuere, qui olim ita statuebant, teste *Plinio* H. N. Lib. XI.
 c. 37. Ita sentit *Q. Serenus Sammon.* c. 23. v. 24. seq. me-
 cum vero merito negat *Cl. D. Io. Dan. Major* Anat. I.
 Kilon. cap. 2. §. 21. Mitius tamen de antiquorum opini-
 one sentit, & quodammodo explicat *Thom. Bartholin.*
 Anat. Ref. L. I. c. 16. Conf. & *Camerarii* Sylloge rerum
 memorab. Cent. 2. num. 41.

13. CALIDIORES] Ita *Hippocrates* l. Aphor. 15. & 18 & tantum non omnes, cum quibus faciunt *Cæl. Rhodiginus* Lectt. antiqu. Lib. XVI cap. 31. edit. Basil, 1517. *Melch. Sebizius* de Aliment. Lib. V. probl. 91. pag. 1444. & probl. 3. pag. 1473. & probl. 176. pag. 1545. *Auctor Ebraus* libri de sanitate conservanda, (quem edidit *Cl. Wägenseilius* Exerc. Miscell. 2. 1687. 4.) pag. 88. ait; Diebus hybernis, cum friget, augere licebit cibi de-
 mensum ultra calentis æstatis mensuram: nam bru-
 mali tempore calor naturalis major deprehenditur &
 amplior, longiores quoque noctes sunt & somnus gra-
 tior. At præcipua alimonia & vis concoctionis somno
 fit, & tum natura coquit ac pinfit, dicente ita *Galeno*
Medicorum principe. Æstivo tempore cibus refrige-
 rantibus vescendum, quales sunt pisces, olera, lactuca
 aceto imbuta (Germani Salat vocant) & hordeum: ab-
 stinendum autem tunc a cibus calorem excitantibus, pa-
 rumq; aromatibus, sinapi rebusque aliis ejusmodi frui
 oportet; at hyeme calidioribus cibus & probe aromati-
 bus conditis utendum, sinapi quoque interdum vesci
 conceditur. Adde his *Daniel Carmenium* Lib. V. M.
 M. cap. 14. pag. 316. *Mæbium* Institutt. Med. 177. seq.
Petr. Schwendi diss. de crudit. ventriculi 8. 10. Quod
 æstate minus, hyeme plus comedamus, hanc rationem
 reddit &c. *Ettmullerus* Coll. pract. cap. 1. fol. 97. b.
 Multa in aere volitant insensibilia, maxime tamen ope-
 rosa; unde certum est, in aere reperiri salia volatilia,
 quæ dant causam, ut deficiat calidum in massa sangui-
 nea, unde debilitatur fermentum stomachi. Hinc
 est, quod æstivo tempore dejectus ut plurimum sit ap-
 petitus propter abundantiam nempe salis volatilis ex
 aere attracti, contra tempore hyberno auctus propter
 acidum, quo tunc aer est imprægnatus. Item *Auctor*
der Novellen aus der gelehrten und curiensen Welt, m.
 Jul. 1692. pag. 684. ait: Bey uns ist einer im Sommer
 viel weniger als im Winter, weilens alsdann (nemlich
 Winter-Zeit) die Hitze im Leibe des Menschen zusam-

men gehalten wird, und stärker zehret, als im Sommer, da sie durch die äußerliche Hitze ausgezogen, und daher der Magen geschwächet wird.

14. ÆSTATE EOS CALERE MAGIS] Bene ita mihi consentit acutus *Job. Bapt. von Helmont*. Blas. human. §. 54. seq. Dn. D. *Ammannus* in parænesi, Lib. 2. P. 3. c. 5. §. 8. pag. 186. qui conferri meretur; præcipue quoque *Claudius Berigardus* in P. IV. Circ. Pisano XII. circa fin. pag. 448. Ventriculum hyberno tempore non esse calidiorem quam æstivo, contra communem sententiam integro capite fusiſſime pertractat *Jo. Pincier* Meditatt. Variar. Lib. IV. cap 5. pag. 24. seq. Vide & *Wolfii* Disput. de cerevisia Naumburg. §. 57. & de potu literatorum cap. 2. §. 24 potissimum vero *Waldschmidt*. in Fundam. Medic. pag. 143. seq. ut & *Bræchuyſius* in rationibus philos. Med. Theoret. pract. cap. 28. pag. 371. seq. Limitat tamen eandem sententiam *Septalius* Lib. 2. animadvers. §. 9. seqq. CL. *Archibald. Pitcarnius* in Diss. de motu, quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam sanguini reficiendo idoneam pag. 70 ita erudite „hanc rem discutit, his verbis. „Atque hic emergit „phænomenon, quod fermenti digerentisve liquidi „patroni concoquere non possunt; scilicet, observa- „tur ubique hyeme frigidoque sub Jove melius absolvi „coctionem in ventriculo quam æstate, quæ res non „aliunde potest oriri, quam ab aucta muscolari vi (uti „eo etiam tempore major est omnium musculorum ro- „bur) & impetu ventriculi abdominisque comprimen- „tis: At augetur musculorum vis hieme frigidaque tem- „pestate, quia tum breviores sunt fibræ contractiles „(unde eadem vi ad majorem brevitatem & inflatio- „nem perducī possunt) ab iisdem causis, a quibus ferri „partem aliquot pedes longam apud nos hyeme brevi- „orem fieri quam æstate comperimus, catenamve ferre- „am refrigerentem breviorē evadere seipsa tanden- „te, ut appensi ponderis elevatione patet. Accedit ta- „men huic rei perficiendæ varia moles perspirationis:

Docu-

Docuit enim nos ille optime meritis *Sanctorius* §. 29.¹⁶ & 41. Staticæ suæ Sect. 2. animalia circiter libram¹⁶ perspirationis hyeme retinere, quam æstate emittunt,¹⁶ idque quotidie. Unde manifestum evadit, majorem¹⁶ esse molem liquidorum in musculos hyeme influenti-¹⁶ um, quam æstate, adeoque hoc pacto ea omnia facile¹⁶ præstari, quæ frustra quis speret ab acidis liquoribus¹⁶ aliisve in animal sanum non cadentibus, & a tempesta-¹⁶ te illa alienis; nam æstate major est acidi proventus,¹⁶ faciliusque acescunt liquores. Hic autem moneo, ma-¹⁶ jorem salivæ proventum hyemi proprium ad perspira-¹⁶ tionem nimis imminutam pertinere, ab eaque pende-¹⁶ re. Hac ego de re monitos esse volo illos, qui metho-¹⁶ do ad veritatem in scientiis inveniendam destituti,¹⁶ phænomeni hujus illustrandi gratia hyernas forsitan¹⁶ pituitæ copias producent. Et paulo post pag 71. seq. ita pergit: Causas, quæ chyli opificium comitantur, o-¹⁶ mnium felicissime executus est doctissimus & candi-¹⁶ dissimus rei Medicæ promotor, *D. Martinus Lister*, reli-¹⁶ cta aliis sola compilandi gloria. At quoniam Vir ille ma-¹⁶ gnus nimium videtur tribuere perspirationi, quam¹⁶ ventriculo majorem hyeme enasci quam æstate suspi-¹⁶ catur, nos, æquum est, in eam rem diligentius inquire-¹⁶ re. Est aer flumen, quod non minus in ventriculum¹⁶ quam in pulmonem se demittit, & qua data porta ruit,¹⁶ sive frigus sive æstus fatiget, quapropter si quid aer hi-¹⁶ berna facultate præstet in perspiratione minuenda, e-¹⁶ jus effectum ventriculi superficies perferet, haud aliter¹⁶ ac cutis extima. Obstet ergo perspirationi cutis aer hi-¹⁶ bernus, faveat æstivus, cum uterque & circumfunda-¹⁶ tur cuti, & in stomachum decurrat, erit semper hiber-¹⁶ na stomachi perspiratio ad ejusdem æstivam, ut est hi-¹⁶ berna cutis extimæ ad æstivam ejusdem; quæ sane hi-¹⁶ berna est haud paulo major, ut ostendit *Sanctorius*. Ce-¹⁶ terum dogma hoc invexit auctoritatis summi viri *Hip-¹⁶ pocratis*, qui scribit: *Ventres hyeme esse calidiores*. Ob-¹⁶ servabat enim hyeme ventriculū esse valentio-¹⁶ rem; as-¹⁶

sume.

„sumebat autem ex secta philosophica, coctionem Calore peragi; ex his colligebat, calorem stomachi majorem, rem hyeme erumpere.

15. HEPAR STATUUNT VENARUM PRINCIPIUM.] Ut *Galenus* IV. V.P. 12. Negant vero & cordi tribuunt *Hippocr.* Lib. περὶ σπληνῶν fol. 30. *Plato* in *Timæo*, *Aristot.* L. 3. *Hist. Anim.* 2. & L. 2. P. *Anim.* I. *Cicero* de *Nat. Deor.* L. 2. ac e recentioribus *Cassp. Hofmann.* *Disp. peculiar. & notis ad Galeni* U. P. n. 1078.

16. LIEN MELANCHOLIAM.] Ita *Galenus* XV. V. P. *Oribasius*, *Actuarius*, *Von Tssna*, *Fernelius* &c. sed refutavi *Disp. de Hæmorrhoid.* in nott. n. 29. jamque addo idem mecum pernegantem *Joseph. Quereretanus* in *Tetr. grav. Cap. affect.* cap. 7. pag. 66. & 68. & *Franc. Gabr. Crusium* *Disp. inaug. de affectione pancreat.* θ. 3. pap. A 4. a.

17. TESTES SEMEN.] Affirmant id *Galenus Plazzonius*, *Laurembergius* &c. Rationes collegit *Mæbius* *Fundam. Physiolog.* pag. 477. seq. Negant vero, testes semen elaborare, *Fallopins*, *Posthius*, *Cassp. Hofman.* *institutt.* Lib. 2. cap. 41. §. 2. & 1. *Gener. hom.* 15. *Spigelius*. *Gæsar Cremoninus*, *Lindenius*, *Regius*, & *Barth. Cabrolius*, qui *Obs.* 3. pag. 3. seq. ait, rationibus, auctoritatibus & experientiis denegari, vim σπερματοποιητικὴν testibus adesse, evolvi meretur ipse hic auctor. Quin si ne testibus alios generasse probant historiæ apud *Cabrolum* l. jam cit. *Smetium*, L. 2. *miscell. Riolan.* L. 2. *Anthropol.* cap. 30. *Fontan.* in *Physic. Franc.* *Zypæus* *Fundam. Medic.* P. II. c. 3. art. 6. §. 10. pag. 58. ait: „Pof- „sunt tamen castrati pro uno aliove congressu, in vesicu- „lis seminalibus habere semen, imo mulierem impræ- „gnare, ut quandoque de bovis narratur, nam certe ad „generationem, quæ sit per ovorum in muliere fecundationem, non requiritur tam seminis copia, quam spiri- „rituositas. „ (uti *Not. II.* jam monuimus.) *Smetius* l. c. pag. 525. de *Musico maniaco*, qui per insaniam testes sibi abru-

abruperat, talia refert: „ Idem haud longo post tempore a scroti disruptione & mentis vitio restitutus, non solum ipse, sed & conjux ejus, justæ ætatis, habitique bene corporis mulier, candide fassi sunt. maritale debitum a viro persolvi; adeoque semen non minus, quam ante morbum, solebat ejaculari., Sic *Reinesius* CL. Vir^{us} Epist. 41. ad Nestor. pag. 25. refert alicujus exemplum, cui A. C. 1640. a militibus chorda suspendebatur scrotum, & relinquebatur, dum vicini forte fortuna intervenire, cui uterque testiculus cum scroto abscidit, ei tamen conjux integræ famæ filiam peperit die 5. Maji 1647. additque, firmissime hinc elidi principatum testium a *Galeno* I. de sem. 12. *Laurentio* & aliis adstruam. Arbitratur vero *Reinesius* l. c. pag. 79. vasa spermatica præparautia & deferentia seu ejaculantia, itemque mediam inter hæc & iis continuam *πιδιόµεδα* illæsa mansisse, & vasis igitur primas in *γονοποιήσας* tribuenda esse. Certe, si quid conjiendum: semen e nervis allabitur, (teste *Rosinc.* de Part. Genital. P. I. cap. 33. & 36.) testesque aliquid possunt contribuere, verum potius emungendo, quam plene elaborando. Conf. omnino de materia seminis docte differentem *Franc. Zypæum*, Fundam. Med. com. P. II. cap. 3. art. 6. toto, pag. 54. seq.

18. VENTRICULIQUE CEREBRI SPIRITUS ANIMALES.] Hoc dicit *Galenus* IIX. V. P. 10. & III. locc. aff. 7. & cum eo magnum agmen gregis balantis, ita verba sunt *Cass. Hofmanni* Institutt. L. 2. cap. 64. § 16. ubi addit, abiisse, fecisse secessionem, & refutat ad *Galenum* V. P. n. 621. 668. (nec enim valida sunt, quæ contra dixit *Riolanus* Encherid. Anatom. L. IV. cap. 2.) Rejiciunt quoque *Higbmorus*, *Willis* de Cerebr. Anat. c. II. *Mæbius* Institutt. pag. 30. & fusissime *Schneider* de Catarrh. L. II. cap. 5.

19. CHIRURGIA ORIATUR AB ÆSCULAPIO.] Ita statuunt *Langius* Lib. I. Epist. 3. ex *Celso* in. Prolog. L. I. & *Hornius* in *Microtechnæ* Proœm. §. 2.

20. A PODALIRIO ATQUE MACHAONE.] Sic *Homerus* Iliad. β. δ. & λ. *Ovid.* L. 2 de arte amandi. *Plinius* H. N., Lib. 29. cap. 1. Verum hoc refutant multæ operationes in sacris literis allegatæ, quæ longe antiquiores & certiores hisce fabulis; imo communis necessitas suadet Adamum atque posteros & calluisse & coluisse.

21. PHOENICIS E SUIS CINERIBUS.] Statuit id, *Ovid.* Metam. L. XV. v. 392. *Claudianus* item de Laudibus Stiliconis L. II. v. 415 cum pluribus aliis. Refutant *Laurembergius*, *Sperlingius*, *Nicolai*, *Dieterich*, & præcipue *Deusingius* Dissert. pecul.

22. AVIUM IN CALIDIORES TERRAS ABITUS.] Ita omnes fere Auctores! De Ciconiis *Linschottus*, *Huesius*, *Lauremberg*, *Bochartus*, *Heberer*, *Hemmersam*. *Jo. Francke* in nott. ad P. I. des irrdischen Helicon pag. 160. ait: Pythonos come soll ein Ort in Asien seyn, wohin sich die Störche zu gewisser Zeit versamen, und denselben, welcher am letzten dahin kömt, auffressen. *Solinus* & *Plinius* L. X. cap. 23. und daher rühret das Spruchwort von faulen Leuten; vid *Erasmi* Adagia. Idem de gruibus, ardeis &c. vid. *Jo. Georg. Swalbacius* Francus, in Dissert. phys. de Ciconiis, Gruibus & Hirundinibus, quo exeunte æstate abvolent, & ubi hyement, Spiræ apud *Georg. Baumeisterum* 1630. edita in 4to. De Coturnicibus ita *Joh. de Mey* Comm. Phys. in S. Scr. pag. 101. „Referunt, quod mense Augusto abituris coturnicibus „in terras alias propter imminentem hyemem, sibi ad „jungantur magnitudine insigni Duces quidam, qui nominantur *Matrix*, *Lingulaca*, *Cynchramus* & *Otus*. „*Matrix* alias dicitur *Ortygemetra*, quasi dicas, *Coturnix* „major, habet magnitudinem turturis, & crura longa. „*Lingulaca* sive *Glottis*, est alter Dux Coturnicum, qui „inde nomen habet, quia linguam perlongam exserit. „Hic dicitur imago quasi infidelium ducum, quia initio „valde fervet, & diligenter persequitur munus suum, sed „ipsum mox facti pœnitet, ita ut in primum hospitium ipsas deferat, & secundo die redeat, unde prius erat digressus.

gressus. *Cynchramus* tertius dux coturnicum, fidelis-
 simus & constans perhibetur; nam noctu, cum abeun-
 dum est, sua voce & peculiari signo ipsas excitat, & ad
 iter incitat, & si in itinere erratum est, sua voce revo-
 cat, & revocati ipsum sequuntur. Itaque aucupes, qui au-
 diunt vocem ipsius, desperant de præda, & sciunt, para-
 ri jam discessum a toto agmine. *Otus* vel *Asio* vel *Auri-*
tus, est quartus Dux Coturnicum, & alias dicitur *Ulula*
 nocturna, quia est similis noctuæ, & circa aures habet
 quandam speciem aliarum. Hic creditur esse Dux ine-
 ptus, atque adeo stultorum imago. Est enim, ut ajunt, a-
 vis parasitica & gloriosa, gesticulabunda, imitaturque
 saltatores & alios., &c. Verum hæc de Coturnicibus
 commenta, merito fabulis accensenda videntur. Inte-
 rim fide dignus asserit *Wagenseilius*, Comm. de Nori-
 berga, L. I. c. i. pag. 10. idque Baudrandi, Doctissimi Geo-
 graphi, testimonio nixus. Capream insulam, Regno Ne-
 apolitano, prope Minervæ promontorium adjacentem,
 cum urbe parva cognomine, eaque Episcopali sub Archi-
 Episcopo præbere ex Coturnicibus, qui hic bis in anno
 incredibili copia capiuntur, unde lepide dicta fuerit hæc
 Insula quibusdam *il Vescovato delle Quaglie*, nempe hy-
 emæ appetente factis agminibus ex Italia Coturnices huc
 convolare, & ventum præstolari commodum, cujus be-
 neficio subvectæ in Africam trajiciant, atque inde vere
 novo huc revertantur, Italiam repetituræ. Hinc *Jf. Vos-*
sius in append. de Luc. natura cap. i. pag. 87. inquit: Co-
 turnices, quia sæpe conspectæ sunt ex Græcia Asiaque
 proprie dicta Ægyptum versus tendentes & ex Numi-
 dia in Italiam, & præsertim ad Capreas, ideo & ipsæ mi-
 grare creduntur. Sed ut recte observatum Bellonio,
 peracta messe, alias ibi inquirunt segetes pabuli gratia,
 & simul ut lateant aucupes. Hujus rei indicium, quod
 iisdem anni temporibus, istiusmodi coturnicum cater-
 væ, in omnes cæli partes volantes deprehendantur;
 hyeme vero ipsæ nusquam amplius comparent, cum
 sint

„sint frigoris impatientissimæ. De *Hirundinibus* idem quoque vulgo asseritur, sed falso. CL. *Jf. Vossius* l. c. pag. 86, seq. fide dignos, ait, adesse testes, qui secum asserant, Ciconias per hiemem non abire in Ægyptum, aut ad alias temperatiores oras, & certum esse scribit, illas, & plerasque alias aves, quæ migrare creduntur, vere non migrare, sed avia & inaccessa eligere loca, ubi delitescant vel mortuæ vel quasi mortuæ. Ciconiæ quidem & ardeæ & similes in paludibus & juncetis latent. De *Hirundinibus* res certa, circa hiemem avolare, maria, lacus & fluvios petere. Vid. *Lauremberg. Acerr. Philolog. L. III. c. 71.* Imo e paludibus mortuæ extrahuntur, æstuque hypocaustorum denuo vitam induunt. *Jf. Vossius* l. c. *Deusing*, in *Vindic. Foet. Sect. V. pag. 99.* & *Fournier Geograph. P. I. L. 2. c. 5. pag. 42.* scribit: E mari Norvagico interdum extrahuntur a piscatoribus hirundinum massæ, quæ ala ad alam & pede ad pedem rostellisque implicatæ sunt, quæ cantus, quos possunt, suavissimos sub principium autumnii edunt, dum se colligunt, & in mare dant sese præcipites, quæ si in æstuaria deportentur, caloris accessu resolutæ volare incipiunt. Idem ib. pag. 68. seq. inquit: In Silesia passim sub autumnum, sicut in Polonia, Bohemia & Moravia, in cisternas & puteos hirundines dant sese præcipites, reperiuntur etiam quercus cavæ, hirundinibus plenæ. CLmi *Hewelii* de hirundinibus sententiam vid. in *Actis Philos. Anglic. p. m. 285. conf. omnino Mart. Cromeri Hist. Polon. Lib. I. apud Marcell. Donatum L. IV. Hist. Med. memorab. cap. 12. pag. 365.* Sic *David Herlicius* Lib. 3. *Carm. I. pag. 185.* ait - - & stagnis imis se mersit hirundo. Idem Lib. VI. *Epigr. 10. pag. 357.* hirundinem resurrectionis nostræ imaginem sistit talibus verbis.

Spem superesse novæ post ultima funera vitæ

Nuncia formosi veris hirundo monet.

Cum folia exhausto omni humore cadentia ramis

Silvarum abripiunt, quod fuit ante, decus,
Avolat, & se credit aquis, præcepsque sub illas
Mersa, in dumosa mortua valle jacet.

Flebilis exanimis de plumis, nuda, neque ullam
Vivifici partem mœsta caloris habens.

Et tamen huic redeunt in sensus munera vitæ

Cum novus herbosam flosculus ornat hu-
mum,

Atque lares repetit plausu ingeminante priores,
Et suave excelsa sub trabe nectit opus.

De aliis animalibus, quæ hyeme se abscondunt, & eorum
ratione vide omnino *Galenum*. Comm. ad L. 3. Aphor.
15. pag. 74. seq. Conf. ex pluribus de hac materia erudite
differentem *CLmum Pechlinum* de aeris & alimenti de-
fectu cap. 3. integro.

23. BORAMETZ SEU AGNI VEGETABILIS] De-
scribunt illum *Haytho Armenus*, *Sigism. Herberstein*, *Li-
cetius*, *Nierembergius*, *Kircherus*, *Harsdörfferus*, *Olea-
rius*, *Scaliger*, *Surius*, *Zeillerus*, *Chabræus*, *Jonstonus*,
Schottus, *Majolus*, *Forerius*, *Libavius*, *Aldrovandus*
&c. Antipathian ejus cum *Lupis Scaliger* refutat Exerc.
181. sect. 29. totamque rem *Deusingius* in Dissert. pecul.

24. SERPENTIS EX SPINALI MEDULLA] Affir-
mant hoc *Ovidius Metam.* Lib. XV. v. 389. *Plinius H. N.*
Lib. X. 66. *Camerarius* *Horis succis.* Cent. I. cap. II. Ne-
gant vero mecum, *Laurembergius* *Acerr.* Philol. L. II. c.
85. *Goclenius* *Disp. phys.* 13. & plures alii.

25. PRÆCIPUE CAIRI] Fusius rem describunt &
proponunt *Christoph. Füser*, *Reisebeschreib.* pag. 92. seq.
Nicolai Schiffarth und Reise in Orient. L. I. cap. 8.
fol. 7. *Bellonius* L. II. Observ. 31. *Busbequius* *Epist.* 3.
Rer. Turcicar. pag. 274. *Joh. Helfrich* *Reisebeschreib.*
nach Jerusalem. *Scaliger* *Exerc.* 6. c. 2. & ex eo *Hartm.*
Creidius aliique. P. F. *Gabriel de Pechwaradino*, *Un-
garus*, D. *Francisci ordinis* de sacra observantia in Com-

pendio Locorum Terræ Sanctæ P II. pag. 26. b. edit. 1521. 4. ita: „Ad coquinam Regis Soldani, dum regnabat in „Cairo, quotidie deferebantur & coquebantur mille & „quingenti pulli sive polastri, & dicitur esse verum, eo „quod omnes stipendiarii Regis Soldani, qui lingua Sa- „racenica vocantur Mamaluchi, comedebant de coquina „Regis. Pulli autem de civitate non deficiunt, eo isto & „tali artificio procreantur. Magnæ enim fornaces im- „plentur de ovis, & artificiose fit ignis subtus fornacem, „paulatim calefaciens ova, terra etiam per se est calida. Et „sic de ovis fiunt paulatim pulliculi, ac si gallina procreas- „set eos. *J. de Mandeville* Sanct. Albanus Anglus, Med. D. & Eques in Itinerario suo cap. 7. pag. 9. col. 1. inquit: „Ha- „betur quoque Cairi domus plena parvis furnis, in qui- „bus per custodes domus, tam hyeme quam æstate foven- „tur ova gallinarum, anatum, anserum & columbarum, „usque ad procreationem pullorum suorum, & iis in- „tendunt pro certo pretio accipiendo a mulierculis ova „illic ferentibus. „ Franc. Sanchez in Tractatu: Quod nihil scitur, pag. 68. ait: Ova in Ægyptiis ad Cairum in fornacibus animantur, temperato ignis calore, & alicubi etiam in fimo.

26. D CHRISTIANUS IV. REX DANIÆ] Totam rem fusius enarrat *Celeb. Thom. Bartholinus* Cent. 3. hist. 100. & Cent. VI. hist. 11. Imo jam olim hoc artificium meminit *Aristoteles* Hist. Anim. Lib 6. cap. 2

27. HOMUNCIONI PARACELSICO] Modum parandi ex Crollio fuse refert *Mylius* Lib I. Basil. c. 11. p. 155. seq. & quid multis *Paracelsus* habet Lib. 1. de gener. nat pag. m. 259. seq & præcipue pag 263. ac L. 3. de vita longa cap 4. pag. 175. Eique non admodum refragantur *Borellus* Cent I obs. 9. *Hannemann* in prodromo Lexici pag. 586 seq. ubi male carpit *Celeb. meum* præceptorem *Rolfincum*, optime tamen has nugas negantem *Chim.* in A. F. R. L. VI. c 6 cui quoque merito adstipulantur *Sennertus* de Conf & Diff c. 4 p. 84. *Riolanus* Enchir. Anat. L. II. c. 37. & *Theoph Spicelius* in ra-
dice

dice Atheismi p. 56 Hunc homunculum *Paracelsi* quosdam Medicinæ Satrapas, hujus doctrinæ ignaros, male secundum literam intellexisse, atque *Paracelsum* ut virum impium, præscripsisse in exilium, ait *Otto Tachenius* Hipp. Chym. c. 20. pag. 165. siquidem intelligatur palingenesia plantarum. Chymice esse intelligendum istum homunculum scribit cit. *Hannemann*. in Epist. ad Harder. pag. 400. seq. *Helmortius* in Tract. Butler. fol. pene ult. ait: „Pro primo, quod homunculum supponit, infandum & sordidum est, diabolicum, & nulla ratione commemorandum, apud *Jo. C. Dieterich* in *Ja-treis Hippocr.* n. 167. pag. 324. qui addit: „Pudet commemorare spurcissimum istud chaos. *Merseanus* Comm. in *Genesin* pag. 657. hæc verba *Paracelsi* citans, ista e recte in margine addit: „Hunc *Paracelsi* homunculum eundem esse existimo cum Diabolis, qui se ad instar infantum ali curant, quos aliqui *mon Demon de gloire* vocant. Eundem *Paracelsicum* homunculum perstringunt *Jul. Cas. Baricellus* in Hortulo Geniali pag. 108. seq. qui multas rationes affert ex *Georgio Bertino Campano*; item *Isaac. Fræreisenias* in *Exenterat. Drac.* fanat. lit. D. ex *Andr. Libavio* P. III. singul. sect. de Creat. hom. *Gisb. Voetius* in *Disputatt. Sel.* pag. 755. *Herm. Conringius* de *Med. Hermet.* pag. 220. *Joh. Prætorius* in *neuer Weltbeschreibung sonderbahrer Menschen* Sect. 3. pag. 164. *Athanas. Kncherus* *Mundi subterr.* L. XI. *Franc. Redi* de *generat. insector.* pag. 55. *Laur. Straussius* de *ovo Galli* cap. 3. pag. 38. n. 5. Defendendas autem homunculi istius partes in se suscepit famosus ille Chymicus *Franc. Jos. Burrihus*, cum in Epistola de Cerebro ad *Thomam Bartholinum* scripta, *Hafnia* que 1669. edita, novam suam de formatione fœtus opinionem proponit, tandemque hæc verba subjicit: „Hic est *Homunculus* ille *Arnoldi & Paracelsi*, a cujus scientia arcet ignavum pecus difficultas ænigmati sapientissimi hominum philosophorum, quamvis indecori, quia semen, ut dixi, in se habet vires omnium partium corpora con-

stituentium, atq; aere vivit, ad cujus regulas præparari⁶⁶
debet Essentiæ quintæ a Chymico &c. conf. omnino⁶⁶
Botallus Lib. de Curat. per S. M. c. 3. §. II. pag. 126.

SATYRA SECUNDA.

§. 1.

C*Astrare* (1) *mulierem* (2) *difficile*, sed non
impossibile (3) videtur, quia (4) *vivere pos-*
sunt mulieres, quibus totus *uterus aut* (5)
exsectus est aut (6) *alio modo defuit.*

§. 2.

Succinum (7) *non est vegetabile* (8) *nec animale*
(9) *nec proprie marinum* (10), *sed minerale*, (11)
bitumen scilicet (12) ab igne subterraneo expingui
succo terræ in mineris suis genitum, & *coagula-*
tum. (13)

§. 3.

In venis secandis (14) *delectum* refutat sangui-
nis circulatio, cui ut ut ad stipulemur, *delectum ta-*
men (15) *non plane refutamus.* Refutamus vero
bene nugas *plebis & Calendariographorum* (16)
circa venæ sectionem, ad quos hæc res pertinet, ceu
lyra ad asinum.

§. 4.

Paullo magis quam ineptiunt, qui se bonos Pra-
cticos absque Theoria tamen divulgant: Qui quæ-
sio ægris applicabunt, quod didicere nunquam?
Forte per Lallæ inclementiam proferre nequeunt?
Sed unde æstimare tu eos potes doctos, si scire ho-
rum alii tecum nesciunt? Nugatores sunt & con-
gerrones!

NOTÆ IN SATYRAM II.

I. CASTRARE] Uti πολύσημον est hoc verbum, sic heic loci non de arborum, vitum vinorumque castratura (ut Plinius loqui amat,) sed de ea, quæ fit in sterilitatem, & quidem in hominibus, sermo nobis est. De ea, quoad masculos, generatim agunt *Albucæ*. Part. II. Chirurg. c. 69. fol. 213. *Bauschius* Tract. de hæmatit. in proœm. Trautmatolog. p. 40. seq. & pag. 61. seq. & *Sebizius* de alimentis Lib. V. probl. 84. *Henelius* Otii Vratislav. cap. 35. toto, *Ursinus* Analector. Vol. 2. Lib. 5. c. 14 pag. 305. & plurimi alii. De Eunuchis atque spadonibus videantur *Læli. Biscoliæ* Hor. succisiv. Tom. II. Lib. 2. cap. 18. *Theod. Zwingerus* in Theatro Vitæ hum. pag. 354. *Vallesius* Philol. sacr. cap. 24. pag. 163. B. *Cyrillus* apud *Suidam* in voce Σπᾶδων. Eunuchorum quot genera sint, ex *P. Aegineta* Lib. VI. probat *Jac. Bonfrerius* Comm. ad Deut. XXII. 1. fol. 998. ut & ad Lev. XXII. 24. fol. 688. b. qui videatur, ut & *J. C. Dietrich.* in Jatr. n. 357. pag. 492. pluribus. Modos item varios castrandi memorant auctores: Castratio Gallorum aliorumque animalium apud veteres plerumque Samia fiebet testa, *Strabo* Lib. X. *Camers* in c. 5. & 6. *Solini*, *Lucilius* Sat. 6. *Pompon. Lætus Juvenal.* Sat. 6. *Martial.* Lib. 3. Ep. 81. *Plinius* Lib. XXXV. c. 12. Saxo factam scribunt *Ovid.* Fast. L. 4 & *Catullus.* Cultro seu alio ferro *Horatius* Lib. I. Sat. 2. *Petronius, Juvenalis* Sat. 2. *Claudian.* Lib. 1. in Eutrop. *Martial.* L. 3. Ep. 24. & L. 2. Ep. 45. Cicutæ poculo se castrabant ἱεροφάνται Sacrorum antistites Athenis *Saubert.* de Sacrif. c. 6. pag. 136. Sic *Origenes* Adamantius presbyter medicamento generandi vim sibi ademisse dicitur, *Sauberto* l. c. teste, quamvis id non inveniatur in ejus vita apud *Trithem.* & *Suidam.* Concha quoque in castratione adhibebatur, juxta *Plin.* L. IX. cap. 25. Familiarem & olim & hodienum Asiaticis Africanisque populis, imo & Europæis nonnullis fuisse castrationem & Historici & Geographi,

ipsaque experientia pleno ore testantur. Poenæ locum habet in adulteris passim, in furibus apud Armenos. G. itinerariis fides est. Sed nec usu Medico caret Castratio: In Mania eam prodesse vidit *Sam. Form.* Obs. 32. historiamque communicat *Rolfincius* Epit. affect. L. I. & in Method. consult. Prophylaxeos ergo in Podagra suadet ex Aphor. 28. Sect. 6. quod Eunuchi podagra non laborent; vix tamen cum *G. G. Marquartt.* Disp. de Podagra Lips. 1665 §. 15. credo, quenquam eam iacturum aleam. Contra Epilepsiam valere notat *Iov. Ep.* 23. & ibi *Juretus*; teste *Gisb. Voetio* P. III. Disp. Select. pag. 115. Ab Elephantiasi præservare eandem contendit *Primerof.* Enchirid. P. I. pag. 216. & *Cass. Wolfius* in Viatico novo cap. 65. pag. 149. 1. Leprosos non fieri castratos testatur *Mercurial.* Var. Lect. L. III. c. 20. & *Tom IV.* Consilio 31. fol. 65. apud *Seb. Scheffer.* in *Moron.* fol. 402. a.

CASTRARE MULIEREM] De Castratione mulierum lege omnino *Joh. Brodæum* Lib. V. Miscell. c. 3 pag. 552. *Bonschium* de Hæmatit. in præm. Traumatolog. pag. 73. *Henelium* otii Vratislav. cap. 35. pag. 287. seq. *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Ep. 64 pag. 259 qui ita: „ Veribus castrandi modus fuit auferre uterum; nostri „ tamen rustici in fœminis vulvam relinquunt in suis „ ovibus, vaccis, equabus castrandis. Ex dissecto „ guine sinistra manu utrumque testiculum cum utero „ eximunt, sed avulso tantum testiculo utroque uterum „ suo loco reponunt, & sine alio apparatu vulnus confuunt. „ Idem (ut & hoc obiter addam ad illustrandam Satyræ i. notam 5.) *Anat. reform.* Lib. I. c. 34. pag. 34. Clitoris, inquit, etiamnum ob insignem magnitudinem ab orientalibus uritur, ne amplius crescat, conducis ad id provectionis ætatis fœminis quam operationem improprie *circumcisionem* vocant; adde *Bellon.* Lib. III. obs. 28. & *Chr. Paullini* obs. 100. pag. 63. in append. Decur. 2. *Ephemer. Germ. Nat. Curios.* Anni 5.)

2. DIFFICILE] *Nimis difficilem & periculofam operationem existimat laudatus jam Bartholin Cent. 2. Hift. 91. & Riolanus Hift. Anat. Part. muliebr. c. 5 pag. 289. ait: „Sive uterus detrahatur fivè testes avellan-„ tur, utroque modo in maximum vitæ difcrimen adduci mulieres certum eft.*

3. NON IMPOSSIBILE] *De brutis res certa eft. De gallinis elegans eft locus in Menagianis Tom. 2. pag. 101. feq. ubi ita: Les poulardes de Sable ne font pas“ moins excellentes que celles de Mezeray, qui n’en eft“ eloigne que de quatre lieues, & qui font eftimees les“ plus excellentes de toutes les poulardes. Nous ap“ pellons, Poulardes des poulettes châtrées, qu’on en“ graiffe avec du grain dans un lieu obfcur. Martial en“ parlant de a maniere d’engraiffer les poulettes par les“ tenebres, dit, qu’en cela la gueule a été ingenieufe, qui“ eft une façon de parler dont Empereur Marc Aurele“ l’eft auffi fervi. Voici l’endroit de Martial:*

Pascitur & dulci facilis gallina farina

Pascitur & tenebris: ingeniofa gula eft.

*Mais comme la gueules’ eft encore montree beaucoup“ plus ingenieufe en châtrant les poulettes, qu’en les en“ graiffant par les tenebres, & que non feulement Mar“ tial n’en a point fait de mention au lieu allegné; mais“ que tous les anciens Auteurs de l’Agriculture, Caton,“ Varion, Columelle, Pline, Palladius, les Etrivains Geo“ poniques, n’en ont point parlé, il eft à croire, que les“ anciens n’ont point connu cette Castration: Il eft con“ ftant, qu’ils n’ont point connu cette des poules d’In“ des, que j’ai vû pratiquer dans l’Anjou, par une din“ donniere du Marchal de Brezé. Les anciens ont pour“ tant connu la castration des femmes; * Cette castra“ tion aiant été inventée par Gyges Roy“*

** Dans le livre du Pere Theophile Raynaud in“ titule: Eunuchinati, facti, mystici imprimé“ a Lion en 1655. in quarto il a un chapitre“*

„*de castrandis mulieribus*. Georgius Franciscus Professor en Medecine a Heidelberg a fait un petit traite *de castratione mulierum* Heidelbergæ in quarto 1673.

„des Lydiens, comme l'aecrit Xanthe le Lydien dans son Histoire de Lydie, selon le temoignage d'Hesychius dans l'eloge de cet Historien de Lydie., Sic *suibus* testes abstractos memorant *Galenus* l. de Semine 15. *Varro* II. de Re rust. 5. *Plin.* H. N. L. 8. c. 51. *Soranus & Riolanus* l. a. *Ridiculum* narrat historiam *B. Wepferus* in Schol. ad obs. 129. Anni III. *Ephem. Acad. Nat. Cur.* pag. 228. his verbis: „*Rusticus* quidam habebat scropham nondum adultam, huic alterum uteri cornu excisum fuit a Castratore altero relicto. Illa nihilominus imprægnabatur, & cum prægnanti semen auctum, admodum esset, pinguefactam sagina opima credidit Villanus; illa mactata & porcellorum & lardi jacturam fecit. *CAMELOS* fœminas castratas meminit *Aristoteles* IX. H. Anim. 50. *Plin.* l. c. De *HOMINIBUS* vero *Blasius ad Vesling.* pag. 104. plane negat, possibile esse, uterum, si extra corpus prolabatur, vel reponi vel auferri posse, quidquid etiam multi scribant. Et *CL. Bartholin.* Cent. 3. Ep. 64 p. 260. ait: Nec dum quod sciam, tentatum nostro seculo mulieris exemptis testiculis castrari. Verum animus est probare, quod sit possibile, ut ut non fiat, nec forte fieri debeat, nimirum: Si adsit ars ususque, id sit nullo prope periculo, teste *Cardano* in Dialogo Tetim inscripto. Et fœminas homines castratos, auctores habeo certos, scribit *Julius Alexandrinus* L. xxii Salub. c. 14. & Annotatt. ad *Galen.* fol. 122. Hoc Lydii primo per luxum fecerunt; Verba Athenæi Lib. XII. *Diphrosoph.* cap. 4. fol. m. 515. hæc sunt: *Λυδοὶ δὲ εἰς ἰσοῦτων ἤλθον τρυφῆς, ὥς καὶ πρῶτοι γυναῖκας εὐνυχίσαι*: Lydii adeo luxu corrupti sunt, ut primi fœminas castraverint. Idem ibid. subjicit: *ὁδ' ἔν Ξάνθος ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν Λυδιακῶν, Ἀνδρα-*
μύτην

μύτην Φυσὶ τῶν λυδῶν Βασιλέα πρῶτον γυναῖκας
 εὐνεχίσαντα χρῆσθαι αὐταῖς ἀντὶ ἀνδρῶν εὐνέχων :
Xanthus ergo L. II. *Lydior.* ait : *Lydor*, Regem *Andramy-*
ten fœminas primum castrasse, & *Eunuehor.* loco usum
 illis fuisse. Item refert *Cœl. Rhodigin.* Lect. *Antiqu.* L. XX,
 c. 14. Ejusdem sceleris ab *Hesychio* & *Suida* *Gyges* accu-
 satur, inquit *Riolanus* l. c. & ex *Xanthio* L. II. *Lydior.*
 confirmat *Cœl. Rhodig.* L. XIX. c. 29. ac *Rein. Reineccius*
 T. III. Hist. fol. 82. Fœminas castrari posse exsectis
 testibus exemplo brutorum demonstrare conatur *Felix*
Platerus *Observatt.* L. I. p. 244. conf. *Diemerbrock* *A-*
natom. L. I. c. 23. p. 195. De modo auctores non conve-
 niunt. Putant fuisse castratas mulieribus infibulatis, ut
 equarum, quas concipere & parere nolunt, ferreis circuli
 ordine trajectis, naturalia clauduntur, quod Galli vo-
 cant *Boucler* (Germani & Dani *Mingent*) inquit *Dale-*
champius ad Athenæum l. c. f. 515. Eodem modo zeloty-
 pos Italos uxores a rivalibus conservare audivit *Riola-*
nus l. d. Videantur de infibulatione ista tam virorum
 quam fœmellarum *Mercurialis* *Lectt. Variar.* L. I. c. 19.
 & *Sinibaldus* in *Indice Geneanthrop.* Alii putant, e-
 xemptos uteros, alii testes. Certe novi nobilem matro-
 nam, cui puellæ per injuriam externam vulnus obtigit
 in regione pubis; huic testes auferebantur, quæ cæte-
 rum sana hæctenus sterilis mansit. Ratio juxta *Kerckrin-*
gium erit in ovario oblato.

4. VIVERE POSSUNT MULIERES] Mecum id ad-
 firmant *G. Welschius* de *Exam. Vuln.* c. 13. pag. 115. *Rive-*
rius XV. *Prax.* II. & *Fabricius Hild.* *Respons.* ad *Deusing.*
 de hernia uterina pag. 540. uterum ad vitam non esse ne-
 cessarium probavit. Negat autem *Barbette* *Chirurg.* P.
 I. c. 8. cum inquit: Uterum sine vitæ periculo posse ex-
 scindi, quemadmodum multi Doctores scribere ausi fue-
 rint, perito *Anatomico* intolerabile censetur. conf. eun-
 dem L. IV. c. 2. pag. 389. seq.

5. UTERUS AUT EXSECTUS] Feliciter hoc cessit
 pœcudum castratori, qui filiam meretricem, uterò vio-

lenter extracto more pecudum castravit, ut deinceps ad prolem esset inepta, teste *Wero* L. IV. de præstig. Dæm. c. 20. Simile factum in Diœcesi Bambergensi, teste *D. Birckmann.* apud B. Dn. D. Bauschium, Præsidem heu olim Acad. Cur. digniss. in Proem. Traumatol, pag. 73. qui historiam refert. Ita elapsum & cucurbitæ instar inflatum abscidit *Corpus*, cooperante *Langio*, ceu hic testatur L. II Ep. 39. p. 672. De amputatione uteri in genere & in specie videatur *Franc. De Blegny* de arte herniarum Curatrice P. II sect. 1. c. 4. p. 223. seq. conf. *P. Jo. Faber* in Chirurg. Spagyr. c. 6. p. 19. *Mizaldus* Cent. I. Memor. §. 100. ait: „Plures mulieres vixisse annos multos constat, imo & concepisse ac peperisse, cæso illarum utero; quemadmodum historiis aliquot in hac Centuria ostendimus, & aliis deinceps indicaturi sumus. „ Verum tota prima Centuria perlecta, nihil tale vidi. Universo ablato utero nonnullæ mulieres plures annos supervixerunt, ait *Jo. Hartmann.* Prax. Chym. p. 322. confer. *Christoph. Vælder.* in der Hebammen Schule P. III. c. 11. *Hildan.* ad Dœring. Epist. Cent. Obs. 3. annexa. *Mœnichen,* Obs. 4. *Houssët* de partu Cæsar Sect. 4. c. 5. *Senner-tus* Prax. L. IV. P. I. f. 2. c. 15. *Maur. Cordæus,* ap. *Schenck.* Observatt. fol. 668.

6. ALIO MODO DEFUIT] In monstris quandoque deest. Ita *Columb.* L. XV. Anat. novit fœminam, cui nulla matrix nec vasa seminaria, nec testes, quæ interim cum viro sæpius coibat. sed semper cum dolore magno. In quibusdam per abscessum vel gangrænam plane computruit, iis nihilominus superstitibus, ceu ex aliis audiverunt *Paulus* L. VI. c. 88. & L. III. c. 72. *Avenzoar.* L. II. tr. 5 c. 4. *Actius* Tetrab. IV. serm. IV. c. 76. *Matth.* de Gradibus ad IX Rhaf. Multi vero sunt, qui ipsimet viderunt, & quidem SEMEL *Nicol. Flor.* serm. 6 tr. 3. c. 26. *Gattinar.* Prax. c. 66. p. 263 *Vega* L. III S. 10. c. 10 *Paræus* L. XXIII. c. 41. *Beniven.* de abdit. c. 11. *Es Meischner.* & *Magius* apud *Schenck* Observ. L. IV. obs. 303. *Platerus* L. III. Observatt. p. 718. Bis vero *Bellocatus* Padus

æteste

æ teste *Meischnero* l. c. & *Rouffetus* de partu *Cæsar*. Sect. 4. c. 5. TER denique *Carpus* in *Jlag. Anatom. Lit. F.* 26. b. Conf. plures auctores, quos citant *CL. Bauschius* l. a. p. 72. seq. *Bartholin. Anat. Ref. L. I. c. 29* p. 196. ac *Cent. II. hist. 91. Sennertus Prax. L. IV. P. I. S. I. c. 12.*

7. SUCCINUM.] De Succino peculiaribus libellis commentati sunt plures: Theses de eo *Thorunii* anno 1671. in quarto una & semi-plagula edidit *D. Sam. Schelgvigius*; Tractatum peculiarem *D. Jo. Jac. Hartmanni* nuper recusum vide in *Bern Cæsii Mineralog. L. III. c. 8. Sect. 2. p. 400. seq.* Succinologiam se meditari scribit *Herm. Grabbe* Medicus *Haderslebiensis*, in præf. Libri de Transplantatione morbor. p. 4. De succini naturalibus non-maritimis peculiarem librum *CL. Jo. Dan. Majoris* allegat *Morbofius* in Epist. de Transmut. Metallor. p. 51. *Corn. Stalp. van der Wiel* in Diss. de Unicornu p. 494. ait: , Similiter nuper varia admodum discrepantiaque de succino prolata sunt judicia, aliis illud bituminis quandam speciem, cretamve resinam, aliis ab arboribus quibusdam promanantem, nonnullis autem bestiarum quoddam excrementum clamantibus.

8. NON EST VEGETABILE.] Gummi vel resinam ex arboribus quibusdam esse, putarunt *Sudines*, *Sotacus* apud *Plin. H. N. L. XXXVII. c. 2* *Ovid. Metam. II. 440.* *Juvenal. Sat. 5. Ex populis Dionysius* de situ orbis v. 292. *Dioscorid. I. 105. Abvay ibe Tšina* L. II. Can. tr. 2. c. 372. *Bodinus Theatr. nat. L. II. pag. 249. seq. & c.* sed refutat *Plinius* l. c. apud quem quoque *Ctesias* in Indis arbores Succini vocat *aphytacoras*. *Mithridates* vult ex Cedro, teste *Plinio*, l. a. qui ipse cap. 3. ex pinei generis arboribus desumptum credit cum *Tacito* in Germania, & *Solino* *Polyhist. cap. 33.* Ex abietibus, quæ in littoribus *Suediæ* mari imminet, mense Julio fluere constans est fama, ait *Fournier* *Geograph. P. I. L. III. c. 9.* forte ex *Ola- o Magno* L. XII. cap. 6. conf. & *Diodorus Siculus* L. IV. *Bibl. Hist. fol. 302. Pietro Franc. Scarabelli* nel Museo Settaliano cap. 10. pag. 57. seq. *Jonsson. Traumotograph Class.*

Class. 4. cap. 10. pag. 136 qui plura habet. Succinum arboris succum esse, ex *Isidoro* & *Tacito* de moribus German. refert *Bern. Autumnus* Comm. in Juven. Sat. VI. v. 572 pag. 131. Edit. Paris 1614. 4to. & ibid. *Isaac Grangæus* Gymnasiarcha Vindocinensis pag. 255 ait: Unde procedat succinum, non conveniunt auctores. *Agricola* putat, esse speciem bituminis, & pinguedinem terræ; unde *pinguia succina* Juvenali Joh. Francke in nott. ad *Grædæschæ Helicon* P. II p. 3 ait: des *Phætons* Schwestern, unter denen eine *Phætusa*, die andere *Lampetia* geheissen, sind in Erlen verwandelt worden, aus derer Ähren der Birnstein entsprossen ist, wie *Virgilius* will Ecl. VI. *Ovid.* Metam. L. II. *Claudian.* panegy. in tert. Conf. Honor. *Homer.* Odyss. L. XII. In Septentrionis oris illud ex arboribus exsudare quoque statuit *Sebast. Beretaria* e Soc. Jesu in vita *Josephi* *Anchietæ* e Soc. Jesu L. I. pag. 53. Succinum ex vegetabilium verius quam mineralium censu esse, D. *Herm. Grubbe* peculiari scripto se probaturum promittit, verba sunt *Jo. Phil. Gieswein* in L. de Materia Medica Præf. ad Lect. (7 a. b. qui tamen ex mente *Schræderi* aliorumque, inter mineralia potius seu marina retulit. Omnino vegetabile esse, pluribus deducere conatur *Thom. Partholin.* in Act. Hafn. Vol. I. n. 57. pag. 110. seq. & Diff. sec. de Theriaca pag. 30. qui omnino videatur utrobique. Inprimis & huc refer locum *Jo. Bapt. Denis* dans ses Conférences pag. 171. seq. E contrario ex arboribus provenire fabulosum reputant *Libavius* P. III. singular. L. V. c. 9. & *Peirescius*, teste *Gassendo* in ejus vita L. II pag. 65. præcipue autem Dn. D. *Jo. Dan. Major* in Act. Hafn. Vol. 2. n. 122. pag. 307. qui legi meretur. Conf. & de Electis prolixè agentem *Kircherum* de Magnete. L. III. P. 3. c. 3.

9. NEC ANIMALE.] *Demonstratus* Lyncum vocat, & fieri ex urina lyncum e maribus fulvum & igneum, e fœminis languidius atque candidum credit apud *Plin.* H. N. L. 37. c. 2. quod placet *Jo. Bapt. Porta*, nec plane spernit *Cæsalpinus* L. II. de metall. c. 28. rejicit vero

vero Libavius l. sup. cit. c. 2 Ex animalibus aliis volunt *Zenobemis* & alii apud *Plin.* l. c. Lacrymas esse avium meleagridum, *Meleagrum* deslenium. scripsit *Sophocles*, sed ridetur a *Plinio*, imo totam rem confutavit *Libavius* l. i.

IO. NEC PROPRIE MARINUM] Frequentissime quidem omnium in littoribus marinis reperitur, præcipue in mari Balthico, in littoribus Prussæ, teste *Fournier* Geogr. P. i. L. III. c. 8. pag. 88. *Helldoeder.* in Sylva Chronol. Circuli Balth. P. i. c. 6. p. 23 qui addit: Die Einwohner in Preussen, weil sich der Aigst in leicht läßt anzünden und brennen, nennen ihn Bornstein, (quasi Brennstein.) In Pomerania etiam & Lessa Inisla Jutlandiæ (teste eodem *Fournier* c. 10. & 14. p. 104.) unde & plura mihi transmissa asservo frustula. Hinc *Pytheas* voluit, esse concreti maris purgamentum, apud *Plin.* l. c. Ex spuma maris *Hector. Boeth. & Cardan.* de variet. rer. L. III. c. 15. Inter marina refert quoque *Merretus* in Pinace rer. natural. Britann. pag. 219. Verum de Succini natalibus non-marinis & corpusculis in ipso contentis, promisit Tractatum Celeb. *Jo. Dan. Mojer* in Catalogo ad Anatom. I. Kilon.

II. SED MINERALE] *Theophrastus* & *Philemon* jamdudum fossile esse statuerunt, teste *Plinio*. In Fossis Lesnæ, dum urbs valle muniretur, repertum est Celeb. *Jo. Jonstono* Not. Regn. miner. c. 3. pag. 29. Ita *Peirescius* succinum flavum habuit erutum circa turrin Bevoniam, statuitque rem fossilem esse, quippe in Sicilia quoque effodi, & torrentium impetu detegi deferrique ad mare usque, & repellente maris aqua in littoribus sæpe inveniri; probabile proinde esse, ut quod expiscantur ad Balthicum mare, vi aquarum erutum translatumque eo fuerit, (maxime vero cum eodem modo plerumque contineat muscas, cæteraque id genus animalcula:) teste *Gassendo* in ejus vita. Idem variis in locis effodi demonstrant *Libavius* l. sup. cit. c. 9. & *Wormius* in Museo L. I. sect. i. c. 13. fol. 32. Sic in Circulo Crosnensi (ut testantur.

testantur Nova Litteraria Germaniæ Hamb. 1703. m. April. pag. 128) haud procul Rotenburgo ad Oderam in fossa exsiccata, frustum succini repertum fuit, ad spectum quidem informe, pro vero tamen succino & a natura polydædala ibi procreato habitum. Missum id est Grunbergam, D. Sam. Ledelio, Acad. Nat. Cur. Socio maxime industrio. Commonstravit itidem mihi d. 6. Octobr. 1696. Illustrissimus Dn. de Plessen, Eques Regius & Generalis Equitatus Danici Locum tenens, frustum elegantissimum succini flavi & albescentis, pondere libræ unius & unctæ, quod effossum vidit ante 7. annos in Insula Möen, in monte arboribus maximis confito, ubi simul alia, sed minora frusta invenit; iniecimus prunis vivis, fuderunt frustula illa suavissimum succini odorem. Vidi & apud eundem frustum succini albi, quod Hafniæ inventum est, cum alveus effoderetur versus austrum pene arcem, ubi nunc ædes Illustrissimi Dni. de Plessen Equ. Eleph. & Consil. intimi Regii ac Thesaurarii Supremi. Non possum, quin huc transcribam verba CL. *Morboffi* Epist. de metall. Transmut. pag. 50. „Diu multumque, „fateor, animum in succini natura cognoscenda exercui, „& facit profecto inventi istius (solo ignis ministerio „solvendi succinum) ut ne nunc quidem quanquam loco „alieno mihi temperem. De succini natalibus res dubia: „Aliqui maris sobolem habent, aliqui ex terra prodire „statuunt, quæ mihi sententia verosimilior videtur, testanturque animalcula & insecta terrestria passim in succino reperta, quod fusius aliquando deducet CLmus „Collega noster D. *Major* in Lib. de Succini natalibus „non-maritimis. „ Idem D. Major in *Kurzen Vorbericht vom Museo Cimbrico* c. 4. §. 4 p. 20. recenset, sibi esse Succinum Wittebergense oder Faust grosser gelber Bernstein zu Wittenberg aus der Erden, nebst unzähllich vielen anderen gegraben, conf. ejusd. Hist. Anat. Calcul. D. Sperling C. I. a. b.

12. PITUMEN SCILICET] Hoc mecum sentiunt Agricola L. IV. Fossil, (& ex eo cit. sup. Jsaac. *Grangeus* Comm.

Comm. in Juven. qui ideo eidem *pinquia succina* dici addit, *L. b. i. l. sup. c. Kircherus*, Mundi subterr. T. II. L. VIII. Sect. 3. c. 3. *Wormius* in Museo l. c. *Hevelius* in Ephemerid. Eruditor. T. III Ephem. 2. pag. 22. seq. & in Acti. Angl. Soc. philol. d. 6. Nov. 1666. pag. 285. ubi statuit esse speciem quandam picis fossilis, aut bituminis, propterea quod non solum reperiatur in oris maritimis Prussiae, verum etiam in locis multis milliaribus Germanicis a mari sitis, e terra effodiatur, neque saltem inveniat in arenosis, sed etiam in montibus terræ firmæ, additque: „Ipsemet his meis oculis vidi frustra admodum „magna ejusmodi succini „ Conf. Acta Hafn. anni 1671. & 1672. P. I. Obs. 57. ac *Schræderi* pharmac. L. III. c. 30. *D. Mich. Reudenius* in Observatt. Carolin. n. 4. p. 9. sic ait: „Niemand soll ihm einbilden, daß das Erd-Pech alles müsse schwarz oder auß wenigste dunkelfarb seyn; sondern es werden auch viele species bituminis weiß gefunden, wie die Naphta alba, Sperma Ceti, weißer Agtstein und dergleichen mehr bezeugen. Id. ib. p. 68. Es ist bewust, was die Gelehrten desfalls vom Agtstein und mumia, so nichts anders als sonderliche Arten des Erd-Pechs seyn, fast einhellig schreiben. *Morhofius* l. c. sic pergit pag. 51. „Nascitur vero (succinum) frequenter in locis, ubi pinus & terebinthinæ crescunt, quod argumento esse possit, a simili quadam viscosa substantia, qualis in arboribus illis reperitur, per terram dispersa nasci, & a particulis salinis maris proximi vel aliunde coagulari. Nam pene consimilem naturam arguunt multa, similis inflammabilitas ac odor, qui a Terebinthinæ Cypriæ incensæ odore vix differt; quodque e succis illarum arborum per artem confieri possit, hodieque conficiant Chineses. teste *Martinio* in Atlante Sinico pag. 65. (Putant quidam, inquit ille, ex defæcatis illud oriri pinorum medullis, temporis longinquitate induratis ac pellucetibus. Et vidi ego sane ex pice pinea seu resina per decoctionem illud fieri arte vendique a Siris ita egregie effictum,

ut

ut vere invidiam facere possit.) Ego quidem persimilis naturæ oleosum humorem dissolvi posse existimō. Potest & impurum succinum arte corrigi & subtiliari, docente Glaubero L. de Furnis philos. per spiritum salis rectificatum; sed tum duritiem illam deponit, nec durat, nisi in loco frigido vel temperate calido. Si calor plus justo intensior, diffluit. Novi qui tentarint experimentum bono eventu. Si quis solidare iterum succinum alio artificio nosset, jam naturæ artibus superior esset. Exhibet tamen & illa nonnunquam inelaboratum, quale fuit illud, quod altera sui parte molle, altera durum, & cui sigillum imprimere potuit Nobiliss. Dn. Oldenburgius, de quo memorat ipse in Actis phil pag. 2061. Pingere etiam natura illud solet variis characteribus, quale frustum nuper ad me misit Nobiliss. Dn. Joannes Tinctorius, Serenissimi Electoris Brand. a Consiliis, in quo litera D. perspicuo naturæ ductu delineata, etiam cæteras, ut est humanissimus, Alphabeti literas sic in succino depictas submissurus. Cum itaque hanc de succini origine sententiam vero simillimam judicem, falli puto auctorem libri, qui l' Europe vivante inscribitur, qui T. I. P. II. oriri illud putat a melle, quod in littore maris Indici in petris ab apibus congestum post solis coctionem in mare prolapsum sale marino induretur, & ad aliarum regionum littora a mari ejiciatur. Allegat, nescio cujus Chymici, auctoritatem, qui infracto succino substantiam mollem melli sapore similem invenerit, quodque eadem post solutionem ejus per spiritum vini tartarisatum remaneat. Quæ omnia absurda esse quivis facile videt, ut non sit opus his immorari.

13. ET COAGULATUM] Scilicet per spiritus salinos; Chymicis enim constat, spiritus salinos non solum alios spiritus, sed & oleosa quævis congelare & coagulare; ita hic quoque vel per maris saluginem tenui portione exclusa succinum induratur, vel intra poros terræ per nitrosos spiritus figitur atque coagulatur, teste Wormio in

Museo fol. 31. De solutione succini beneficio ignis usque
ejus ad condienda cadavera agit Morhof. l. jam cit. pag.
49. ubi se apud Theod. Kerckringium Amstel. cadavera
infantium succino obducta ut omnia membra transpare-
rent, vidisse affirmat. Sæpe accidit, ut succino casu in-
volvuntur varia animalcula, ita alibi in quibusdam mu-
seis vidi muscas aliaque insecta egregie incorporata, &
anno 1688. die 10. Dec. vidi Norimbergæ apud curiosiss.
Dn. Mendlein duas ranas majorem scilicet & minorem
assabie succino incrustatas. Conf. Klobii Hist. Ambraë.
Talia quoque anno 1695. nonnulla obtulit mihi Hafniæ
Dn. D. Reinhold. Wager Regiomontanus. Commode
ad hunc §. referri posset doctrina de *Spermate Ceti*,
quod communiter inter marina referunt, uti & fecit J.
P. Gieswein de Materia Med. in Præf. ad Lect.)(7. 2.
cum Schraedero & aliis; quamvis Thom. Bartholinus Ep.
ad Burrhum dicat optimum ex balænarum cerebro eru-
ctari, certa mercatorum Danicorum in Islandia versato-
rum observatione. Conf. Ettmulleri Disp. peculiarem.

14. IN VENIS SECANDIS] An delectus sit habenda-
dus, ex antiquis vide omnino apud Galenum L. de V. S.
adversus Erasistrateos Romæ c. 4. circa fin. & de curan-
dicatione per V. S. c. 1. post med. Ex recentioribus Gotsf.
Christ. Winckler Ann. VI. & VII. Ephem. Germ. Cur.
Obf. 96. p. 135. P. Rammelius Dec. II. Eph. Germ. Cur.
Ann. V. Obf. 144. p. 294. Franc. Zypæus in Medic. Fund.
Phys. Anat. P. VI. c. 1. art 6. §. 3. ait: "Magnam volunt,
aliqui differentiam esse inter venas secandas, putant"
enim aliquas præ aliis ex certa tantum parte educere, "
illique sectas mederi, unde & aliquibus seu a parte seu a "
morbo nomen imposuerunt, ut Cephalica, a capite sic "
dicta, Hepatica, ab hepate, Ischiatica a dolore Ischiati-
co &c. sed tales, nec Anatomiam nec circulationem nosse "
se ostendunt, seirent alias venas cum arteriis communi-
care, adeoque omnes velut totidem rivulos ex eodem "
flumine seu trunco arteriæ ortum ducere. Unde mihi-
parum interest, cujus lateris vena secetur, aut qualis, "
D sed

sed majorem & commodius fecabilem semper impero.

15. DELECTUM-NON PLANE REFUTAMUS.]
 Cum Jo. Theod. *Schenckio* Diss. de V. S, Dec I. n. 3. Jen. 1667. ubi prolixius. *Zypæus* l. jam cit ita pergit: „Soleo
 „tamen in affectibus ex menstrui retentione jubere ve-
 „nam pedis aperiri, quod hoc multum possit ad men-
 „strui promotionem; scilicet per illam sanguis longe
 „celerius in liberum æerem vel aquam excurrit, quam si
 „aliud ante se debuisset protrudere, unde ulterius ma-
 „gis inaniuntur arteria cruralis & illiaca, quas tunc san-
 „guis, sicut etiam arterias uteri ab hac derivatas, in tran-
 „situ suo celerius involat, ac sæpe obstructions uteri sic
 „perrumpit „*P. Jo. Sachs* in Oceano Macro-micro-cosm. §. 68. pag 66. ait: „Ob ignorantiam genuini exortus
 „venarum, superstitiosa apud veteres venarum brachii
 „sectio instituta, a *Valverda* primum, post a *Vesalio* lib.
 „III. Opp. Anatom. c. 8. detecta & reprehensa. Conf. *Fallo-
 pii* Inst. Anat. c. II. p. 504. *Bauchinus* lib 4. Theat. Anat. c. 23. *Riolan.* in Schol. Anat. p. 255. *Døring.* de Medic. & Medicin. lib. 2. p. 182. unde quia venarum basilicæ & cephalicæ unus idemque exortus, præstat eandem tunde-
 „dere quæ magis conspicitur, quod simul affirmat *C. Bartholin.* Exerc. 10. probl. 6. *Primerosius* de Medic. errorib. lib. 4. c. 24. Conf. de electione venarum in sanguinis missione. *Nic. de Blegny* in Zodiaco Med. Gall. ann. 1681 m. Oct obs. I. p. 120. seq. *Jo. Conr. Dieterich* in Jatr Hippocr. n. 902. p. 1362. ait: „Motum sanguinis
 „circularem tanti æstimat *D. Slegelius*, ut credat, sine eo
 „veram rationem delectus in venarum apertione dari
 „non posse, „ in Disput. Jenæ instituta, de saluberrimo
 „venarum in corpore humano secandarum delectu. „ I-
 „dem ibid. p. seq. ita pergit: Venarum in corpore humano
 „secandarum delectus noscendus accurate, quæ quibus
 „morbis, quæ quibus modis. „ Adde præcipue quoque
Laur. Bellini Tract. de sanguinis missione propos. 6.
 p. 119. seq

16. PLEBIS ET CALENDARIOGRAPHORUM]

Fusi

Fufius hoc quoque examinavit & rejecit *Primerofius* de Error. vulgi lib. 4. c. 9. & 10. *Abdias Treco* Astrolog. Med. difp. 1. § 37. *Reichelt* de Amuletis §. 16. Huc refer omnino monitum *C. Gefneri* Tract. de Sanitate tuenda p. m. 20. feq. quod apprime quadrat. Conf. ex pluribus *Scheffer.* in Introduct. Conring. c. 2. §. 22. p. 43. *Job. Langius* lib. 1. Ep. 35. *H. Petreus* Difp. 3. de phleboto- mia 9. 69 & 70. *P. Rommel.* Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec II. an. 5. obf. 144. circa fin.

SATYRA TERTIA.

§. 1.

Purgantia 1) quomodo agant, adhuc *disce-
ptant* 2) *Medici.* Interim adfunt hiftoriæ e-
orum, qui purgabantur 3) *purgantium audi-
tu,* 4) *afpectu,* 5) *gufu,* 6) *odoratu,* 7) *in fom-
niis,* 8) *retentione in manu,* 9) *inunctione,* 10) *in-
fufione in venam,* 11) *gelfatione fub plantis pe-
dum,* atque 12) *accubitu, ut & coitu cum viro,* qui
purgans antea affumferat; item 13) *lactatione,* 14) *im-
aginatione,* 15) *animi pathematibus* 16) *metu,*
17) *fonticulis,* 18) *efu ovorum Barbi piscis &c.*

§. 2.

Chryftallum 19) non effe nifi glaciem 20) *aut ni-
vem* indurata quidam narrarunt: *rectius,* qui *la-
pidem* 21) verum: Et *cum fit frigida* 22) ea fre-
quenter bonoque cum fuccellu utimur in febribus,
præcipue hac epidemica feu diætetica militum (ut
ego adpello) aliisque (23) *morbis calidis.*

NOTÆ IN SATYRAM III.

I. PURGANTIA] Quomodo agant fuscè disquirît *Gregor. Horstius* in *M. M. Ferneliana*, Disp. de purgatione, quæst. I. pag. 134. seqq. Item *Hanemannus* in Dissert. peculiari. *Asclepiades* in volumine de sanitate tuenda rejecit vomitum & purgationes, teste *C. Celso* Lib. I. cap. 3. quod credebat, purgantia non tam evehere humores vitiosos, quam eos statim generare, ceu fuscus ejus proponit sententiam *G. Fallopius* tr. de purgant. cap. 2. pag. 19. seq. Eique fere consentit *Helmontius* de inaudit, febrium doctr. cap. 5. n. 12. & 14. Verum dudum hæc explosa est sententia a *Galeno* Lib. 2. de Elem. c. 3. & lib. de purg. med. fac. & Lib. ad Pison. *C. Celso* l. c. *Fallopio* l. c. *Ægid. le Vasseur* Disp. Inaug. §. 10. *Basil.* 1612. *Sennerto* Institt. Lib. 5 P. I. S. I. c. II. *J. P. Brunone* disp. de purgationis modo ac viis ad alvum §. 4. *Altorf.* 1652. præside *Maur. Hofmanno* & disp. I. de natura purgantium nocua §. 10. (hanc vero eo magis amo, quo *Celeb. Vir* pro communi amicitia ipse transmiserit, mecumque communem detestetur errorem; proverbium quippe meum hic solenne est: Die meisten Leute sterben durch unzeitig Purgiren und Ueberlassen.) Præcipue in omnibus morbis acutis nocent teste *Theod. Craanen* *Prax. Med. reform.* cap. 41. pag. 196. De eorum noxa, sed certo modo quoque utilitate lege *Jo. Jac. Waldschmid.* *Epist.* 2 ad D. D. *Joh. Dolæum* pag. 3. seq. *Marpurgi* 1687. De noxa purgantium omnino legendi sunt *Ettmüller.* *Institt. Med. Therapeut.* c. 4. §. 18. ut & *Willis* *Pharmac. ration.* P. I. pag. 97. seq. *Joh. Melde-
rus* Disp. inaugur. de Hypercatharsi §. 10. *Petr. Edelmann.* *Diff.* de eadem cap. I. circa fin. *Helmont.* Lib. I. de potest. med. n. 33. in *Dispens.* n. 38. *Jo. Franc. Branealeo* in *Dialogo de Balneis* P. c. 8. a. inquit: „mini in ægrotum incidisse, qui viginti dierum spatio „quinque, medicorum impulsu Cathartica voraverat: „quod ferrum quod adamantinum corpus tantæ non „succumbere violentiæ potuisset? Certe vereor, & doleo

leo quam maxime, ne plures necaverint pharmaca“
 quam gula & gladius, & citra controversiam existimo,“
 inter alias hujus temporis calamitates hanc esse vel in-“
 primis connumerandam. O abusum maximum,“
 o communem perniciem execrabilem pestem longe“
 ipsis febribus pejorem! &c. conf. omnino *Engelb. Hö-*
terhof in vita longa & brevi P. II. c. 4. §. 1. & 2. *Cassp.*
Hofmann. Lib. 1. Institt. Med. pag. 9. Galen. 1. Locc.
Aff. 1. k. Helmont. de Febribus c. 7. §. 13. ait: “illud
 a senibus didici, quod quicumque amat vitam longam“
 & sanam, abstineat a purgantibus quacunque impostu-“
 ra assumtis, quam tamen Helmontii sententiam lau-“
 datus sup. *Maur. Hofmann. Disp. anno 1652. habita re-*
futat. Cæterum de Maximiliano I. Cæsare Gerard de
Roo Histor. Austriac. Lib. 12. in fin, pag. 477. ita: „Sunt
 qui ipsi potiore dejectoriam a Medicis tempore non“
 satis commodo exhibitam fuisse asserunt; Cuspinianus“
 ventris profluvio mortuum dixisse satis habuit. Alii per“
 QUALITATEM MANIFESTAM fieri volunt, quibus ta-
 men non potest non evenire id, quod de Asclepiade *Ga-*
lenus 1. Iac. not. 14. scribit, ut vel rationes ineptas affe-
rant, vel ea negent, quæ experientia confirmata sunt,
censente ita H. Peträo loc. inf. citando §. 37. Sed refu-
tat hoc Kircherus de Magnet. Lib. 3. P. 7. c. 3. pag. 691.
 Alii confugiunt ad *qualitates occultas*, solenne igno-
 rantix asylum (ita eas vocant & improbant *Kircher. l. c.*
P. 1. pag. 467. Cassp. Hofmann. Institt. Lib. 3. c. 129 & 3.
Jo. Nic. Pechlinus tract. de purgant. pro æm. p. 6.) Juli
Galen. Lib. V. de simpl. med. facult. c. 17. Ibr. Tsjna se-
cunda primi doct. 2. c. 15. Mesue Lib. 1. Theorem. 1.
Fernel. Lib. 3. M. M. c. 4. Sennert l. a. cui accedit Hö-
fer. H. M. L. 8. c. 2. Thom. Bartholin. de usu nivis med.
c. 21. Deusingius de superstitiosa morbor. orig. & cura
 § 67. statuit, Rhabarbaram purgare bilem per substan-
 tiam, quam sibi obtinuit peculiarem, atque propriam na-
 turam: Nimirum, sicuti magnes ferrum; *Sennert l. a. &*
 præcipue si certum humorem purgent, uti statuit *Andr.*

Chiocculus lib. 2. Quæst. Phil. & Med. 8. pag. 91. Inge-
 nue se nescire fatetur Dn. D. *Ammannus* parænes. pag.
 457. seq. qui legi meretur. Verum respuunt hoc
Pechlinus l. a. c. 1. & 2. ac *Herm. Grube* de Med. simpl.
 cognit. art. 4 S. 7. pag. 151. & 153. Aliqui dicunt fieri
attractione uti Hippocr. de nat. hom. T. 36. 37. & 38.
 (usus simili de planta ex terra succum attrahente, quod
 refutat *Pechlin* de purgant S. 1. T. 1. pag. 8. seq.) *Gale-
 nus* de simpl. med. fac. III. 25. & V. 17. & Comm. ad sect.
 I. aphor. 22. & lib. de purgant. med. fac. & lib. 2. de
 Elem. *Ibn. Tsfina* lib. 1. f. 4 d. 5. c. 4. pag. 197. seq. *Mesue*
 in Canon. univ. pag. 7. *Rhases*, *Averrhoes* (aliis *Ibn*
Ruschd vel *AbenRaschid*) apud *Sennert.* Instit. V. L. P. II.
M. Sebizius senior disp. de purgandi ratione Argent.
 1601, resp. *M. Sebizio* Jun. 9. 14. *Liddelius*. *Heurnius*
Fuchsius, *Valles*. lib. IX. Centror. 1. *Fallopianus* l. d. c. 2 seq.
C. Hofmann. Instit. V. 44. II. & VI. 4. 13. Item in disput.
 de purgatione §. 2 præf. *Scherbio* Aliqui tamen limi-
 tant. Ita *tractionem* non plane purgantibus denegat
Mart. Schoockius lib. de Ferment. Alii dum attracti-
 onem statuunt, iterum diversi sunt; horum enim ali-
 qui manifestam, occultam aliqui prætendunt causam te-
 ste CL. *Brunone* Disp. de purgant. modo ac viis §. 5. *Wa-
 laeus* Inst. Med. lib. III c. 2. pag. 91. putat dari hanc ad-
 huc præter attenuationem & segregationem. Nonnul-
 li putant eam fieri propter similitudinem, sicuti *le Vaf-
 seur* l. a. 9. 10. *Job. Hartmann.* disp. Chimico-Med.
 9. 4. §. 45. (ubi plurimas aliorum refert sententias)
Crollius Tract. designaturis, *Prosp. Martianus*, item
Widemann inaug. disp. de Arthritide coroll. 10. argent.
 1630. *Job. Nardius* ad mentem Galeni, nocte geniali 9.
 p. m 609. *Kircher.* Magnet. lib. 3. P. 7. c. 3. pag. 693. *J. C.
 Hammerer* Disp. inaugur. de κατάρτελογία Argen-
 tor. 1669 §. 12. Similitudinem tamen hanc negat *H.
 Grube* l. a. pag. 153. & *Gisb. Voetius* Disp. select. P. III.
 pag. 152. Sic *Franc. Courcellius* lib. de vera mitt. sangui-
 nis

nis ratione sect. i. cap 5. pag 31. ait: „Ea est medicamentorum purgantium natura, ut si qua debent quantitate & qualitate exhibita fuerint, attrahant solum.“ modo, quod sibi naturali familiaritate conjunctum fuerit; si vero hanc Symmetriam exceſſerint, & sint viribus validioribus, quam satis sit ad familiaris humoris educationem, quod reliquum est virium, in diversorum humorum attractione consumunt. Etenim pharmacum, ait Hippocr. lib. de Nat. hom. (ex lib. 4. de morbis) ubi corpus fuerit ingressum, primum quidem ducit id, quod ex omnibus in corpore existentibus sibi familiare fuerit &c. Modum hunc tradit H. Petrus in Agonism. Med. Marpurg. Diff. 2. §. 52. Medicamenta purgantia sive corpus subierint sive non subierint, facultatem cathartica ex se in venas spargunt, quæ primo quidem humorem sibi similem, in defectu autem hujus vel alterius excessu etiam alienum commovet trahitque, qui excitatus & unitus magis inimica sua qualitate naturam irritans, ab eadem διὰ τῶν ζημφορέων χωρίων e corpore evacuatur. Verum contrarius est hic Laur. Joubertus Parad. 9. Dec. 2. atque Wilb. Puteanus de medicamentorum quomodocunque purgantium facultatibus lib. i. quorum ille l. c. statuit cathartica potius fugare & expellere, atque ἀντιπαθεία verius quam συμπαθεία opus suum perficere. Eodem modo & pleraque Alexiteriorum, quæ venena extrahere falso dicuntur. Inimicitiam illam purgantium innuit quoque Moserus ad Verulam. Hist. Vitæ & mortis pag. 422. Similiter Jac. Schegkii ὥσιν ponit, eamque vult fieri a facultate expultrice per transversas fibras laessita partim ab acrimonia humorum, partim a pharmaci violentia, qualitate irritante & molestante vasa apud Sennert in Instit. Sed hoc refutant Sebizius Disp. de purg. II p. 4. Atque Sennert. Instit. lib V. P. I. S. I. c. II. Non desunt, qui combinationem utriusque actionis moliantur, credantque fieri partim trahente pharmaco

partim pellente natura, uti *Hippocr.* lib. de nat. hom. & *Galen.* Comm. ad *αΠορ.* 22. S. I. & lib. 3. simpl. c. 25. conf. *Horstius* Exerc. pharm. 6. §. 6. seq. *Joh. Viscerus* disp. de med. purg. viribus *Tubingæ* habita. *Steph. Roder. a Castro*, tract. de Compl. morb. c. 23. Sic *Nic. Cabeus* philosoph. magnet. L. II. c. 19. ait: Purgantia ex similitudine vel dissimilitudine naturæ agere transmissis per totū corpus halitibus seu spirituosus particulis ex vi caloris excitatis &c. vid. *Auct.* l. d. Chimici in artificiosa rerum ἀναλύσει cum reperissent salis quoddam genus amarum, felleum, volatile, quod esset οἰκτρὸν δειλὸν virtutis cathartice, eadem inde specialiori nomine *Salinam* indigarunt. Est enim hoc inter principia συστατικά, unum a natura salis demandatum, ut sit velut universale rerum omnium lixivium & mundificativum, quod ut diverse se habens diversimode agit: Ita si antimonialibus, mercurialibus, arsenicalibus polleat spiritibus, eam quam hic quærimus purgationis speciem efficit, ait *Petræus* in *Agronism.* Marpurg. Med. disp. 2. de purg. §. 40. Vero videtur similior, quam nonnulli foveant recentiorum, vim purgatricem illam a TOTA MEDICAMINIS TEMPERIE vel citius vel tardius cum suæ intuitu crasseos, tum humoris ipsius educendi vel tenuioris vel viscidioris citra ullam sive antipathiam sive sympathiam agentis sat commode deducendam. Crasis autem illa, si in re difficulti aliquid est dicendum, a sale sui generis crudiore ac aëre aut particulis etiam salis hujusmodi naturam redolentibus videtur derivanda, ait *H. Grube* de Medic. simpl. cognosc. artic. 4. S. 7. pag. 153. & ibidem ex *Poter.* Pharmac. Spagyr. c. 4. probat in sale vim laxativam potissimum residere, & maxime in volatili. Vide utrumque. *Quercetanus* in sua pharmac. ex mente *Galen*i asserit, ex medicamento purgante, dum est in stomacho, elevari partem subtilissimam quasi spiritualem, quæ per corporis partes permanens suo fungitur officio, ad hoc,

ut

ut rite & recte purgatio succedat. Cui videtur accedere *Dominic. Panarolus* Pentec. IV. obs. 28. qui ibid. odore purgatis probat. *Erasistratus* opinatur, ita vacuari a purgante humores, ut primo tenuiores, modo, crassiores, demum crassissimi succedant, idque *ex metru vacui*, nulla trahendi vi naturæ, ut allegat *Fallopianus* Tract. de purg. c. 2. refutat vero *Galenus* lib. de purg. medic. facult. *Fallopianus* l. c. CL. *Hammerer* disp. inaug. lib. c. 9. Argent, 1669. Verisimile est, ait *Jo. Walæus* Instit. Med. L. 3. c. 2. pag. 91. fieri ATTENUATIONE & SEGREGATIONE humorum. Plurimi asserunt fieri FERMENTATIONE, uti *Highmorus* Disquis. Anat. P. III. c. 3. pag. 68. *Mart. Schoockius* lib. de ferment. *Sim. Pauli* digress. de febr. mal. pag. 89. *Rolfinc. Med. Comment.* lib. V. S. I. c. 9. pag. 453. *Pechlin.* de purgant. cap. 13. *Bruno* disp. de purg. modo ac viis §. 21. seq. & de Med. fac. §. 19. pag. 14. ac *H. Grube* de Med. simpl. cogn. art. 4. S. 7. pag. 151. Multi hoc tribuunt irritationi, uti *Galenus* lib. 3. simpl. c. ult. & lib. de dignot. & curat. aff. ren. c. 4. (hic quidem a quibusdam inter nothos reponitur :) *ERASTUS*, Antecessor olim meus lib. de occult. Med. & *Jac. Schegkianus* it. *Rolfinc.* lib. jam cit. c. 2. in princ. *Bernh. Swalve* disquis. Therapeut. sect. 2. pag. 33. seq. An vero hæc irritatio sit a medicamento purgante, de eo ambigit *Petræus*, l. 2. §. 55. seq. *Andr. Chioccius* lib. II. quæst. Phil. & Med. 8. pag. 91. tum demum credit facere irritando, quando omnes indiscriminatim purgant humores. *Thom. Gornelius Consentinus* progimnasm. phys. 6. de nutritione pag. 270. inquit: Purgatio fit ex irritamento assumpti pharmaci alteriusve stimuli; quod hætenus plane fuit incognitum: sed hanc sententiam refutat *Senner-tus* Instit. l. 2. Quamvis postremæ hæc sententiæ præcæteris sint plausibiliores, nec perplexabiles, ut *Plautino* utar. Conf. præterea de purgantium modo agendi *Horat. Augenius* Tom. II. lib. II. fol. 151. *Joh. Chicotius* Epist. & Dissert. Med. pag. 30. Paris. 1656. in 4.

SMETIUS itidem Antecessor pridem meus **WV** in Miscell. pag. 31. *Bernh. Swalve* in Ventic. Querel. & opprobrii pag. 218. *Wechtler*. Hom. occid. fol. 405. *Theod. Craanen* Prax. Med. reform. cap. 35. pag. 180. *Just. Vestii* tract. pecul. de purgatione 1688. in 12. *F. Edelmann* disp. de hypercatharsi Jenæ 1681. cap. 3. Arbitror certe agere varia varie, alia emolliendo sive laxando, alia stimulando sive irritando, sive hoc per phantasiam seu per subtilem fiat vaporem &c. alia fermentando, alia aliter. Sit cuique aurea sentiendi libertas, sed pace ægri.

2. DISCEPTANT MEDICI] Disceptant certe, ceu ex antiquis jam fusc deduxit *Jo. Nic. Pechlinus* Exerc. de purg. in proem. præcipue p. 4. seq. & *Jo. Conr. Dietrich*, qui in *Jatr. Hippocrat.* n. 419. p. 571. ita: „De medicamentorum purgantium natura & usu, a Græcis & Arabibus quæ scripta pervenerunt ad nos, ea esse confusa, obscura & erroribus multis corrupta, docet *Gail. Puteanus* Tract. de medic. purgant. facult. c. 1. seq. de medicamentis purgantibus librum conscripsit Hippocrates, qui periit. Galenus scripsit de hac materia implicite & spinose juxta *Putean.* c. 2. p. 7. seq. Medici Galeno posteriores varie & pugnanter, quod docet idem, c. 1. p. 5. & 6., Uteominus mirer verba *CLmi Fallopii* de morb. Gall. c. 25. dicentis: „Tria sunt, quæ valde turbant mentem meam: Primum Magnes; secundum medicamentum expurgans; tertium hydrargyrum, in quo observo miracula naturæ.

3. PURGANTIUM AUDITU] Consentit *Melch. Sebizi* Coroll. 1. ad Disp. de Constipat. alvi Argent. 1664. *D. Nic. Neussnerus* Verbi Div. Min. medicamento admodum abhorrebat: Eidem vero *D. Christoph. Meisnerus* ad postulat. præscripsit portionem purgantem, quam cum pharmacopœi famulus afferret, ejusque per domesticos fieret mentio, tunc illo audito, non viso medicamento, adeo sufficienter aliquoties evacuebatur, ac si illud per os assumisset. *D. Sim. Schulzius* in Ann. III. Eph. Germ. Cur. obs. 152. Qui parilem ibi enematis in pueri

eri novenni historiam addit. conf. *Fr. Hofmanni* M. M. lib. 1. c. 8. p. 74. In *Actis Philos. Anglic. Collegii Regii* p. 550. refert Nobiliss. Dn. *Oldenburgius* de quadam femina, cui, cum tonitru audiretur, semper laxata alvus, crebræque fuerint vomitiones, quales nec a fortissimis effici medicamentis possint. Rationes vide apud *CL. Morhof.* in *Epist. de scypho vitreo per sonum rupto* Lit. E. b. Vomitus ex auditu solo, si de abominabilibus fuerit sermo, aliquando contigisse, scribit *Joh. Prohne* Diss. de Vomitu. §. 9. Lips. 1688. in 4to.

4. AD SPECTU J Exemplum exhibet *Marc. Donatus* Hist. Med. mirab. lib. 2. c. 1. p. 91. Ex viro fide digno habeo, Dominæ cuiusdam præscriptas fuisse pillulas, eamque a serva petiisse promisso pretio, ut illas deglutiret, id quod & serva fecit. Hera prope, adstans, visis pilulis horrescit, nauseat & satis purgatur, ait *H. Salmuth* Cent. III. obs. 14. D. *Joach. Lebi* uxor toties, quoties pater ejus catoptia assumsit, nausea concitata, purgabatur pluribus vicibus. Idem ibid, prius exemplum allegat quoque *C. V. Schneiderus* de osse cribriformi p. 209. qui hæc duo exempla potius ad odoratum refert. Studiosus *Hafniensis* melancholicus, viso infuso Antimonii dictum factum nausea orta, rogavit ut amoveretur medicamentum, statimque tanta humorum colluvies ἀνω καὶ κάτω expurgatur, ut brevi post sanus salvusque Medico suo gratias hilari vultu & exporrecta fronte ageret. *Thom. Bartholin.* Cent. V. obs. 64. Rationem addit idem. ib. Sæpe ad medicamentorum præsentiam ægris alvus concitatur sive atomis per acrem diffusis, corpusque irritantibus hoc terrore & medicaminis aversione. Novi viri magni *Heidelbergæ* filiolum, qui ad aspectum, dum alii purpantia sumunt, nauseat & feliciter purgatur. Alia quoque exempla novit *Jo. Dan. Horstius* in literis ad me datis d. 3. Dec. 1674 & *Olaus Borrichius* in *Act. Hafn.* Vol. V. obs. 49. p. 136 Hinc *B. D. Mich. Ettmüllerus* in *Physiol.* c. 1. §. 22. ait: , Nec ab extra tantum sed ab intra quoque in imaginatione fortiter sigillatæ idæ seu species non,,
“par-

, parvam in alterando corpore obtinent potentiam, ut
 „quando v. g. ex imaginatione rei horridæ sequatur vo-
 „mitus, aut ex visione pillularum ab altero deglutitarum
 sequitur purgatio., CL. *Harderus* *Apiar.* obs. 40. in
 Scholio se novisse ait, qui ex solo medicamento catharti-
 ci adspectu aliquoties vomant, apud *Jo. Bobn.* *Diff. de*
Vomitu §. 9. *Lips.* 1688. *Mart. Weinrichius* de monstris
 c. 8. p. 65. ait: Fuit, qui solo adspectu medicamento pur-
 gantis, quoties opus erat, etsi ne odorem quidem acce-
 pissset, sufficienter expurgabatur.

5. GUSTU] Exempla ejus allegat *Jo. Dan. Horstius* in
 literis citatt. Testatur idem *H. Petrus* *Agonism.* *Mar-*
purg. *Disp.* 2. §. 55. Nec deest ratio; si enim odoratu, eo
 magis gustu possunt purgari aliqui. Hinc medicamenta
 ore statim rejecta feliciter purgarunt, quale ex pillulis in
 momento rejectis in optima matre *Barbara Weinekkia*
 p. m. anno 1666. vidi, ubi invisebam. Rationem dedit
Cel. Bruno in *Disp. de purg. modo ac viis* §. 7. & *Hæfer*
H. Med. lib. 8. c. 2. p. 375. atque *Bernh. Swalve* *Disquis*
Ther. S. 2 p. 33.

6. ODORATH] Consentiant *Melch. Sebizi* *Corol.* 1.
 ad *Disp. de Constipat. alvi* *Argent.* 1664. *Jo. Dan. Hor-*
stius in litt. citt. & *Schmitzius* *Comp. pract.* p. 11. *Jo.*
Melderus *Disp. Inaug. de Hypercatharsi* *Basil.* 1628. §.
 29. *Anton. Sidobre*, *Doctor Monspeliensis* *Tract. de va-*
riolis & morbillis c. 9. p. 110. Sic Monialis quædam Cœ-
 nobii D. Joannis hoc modo purgabatur. *Marc. Donatus*
 lib. 6. *Hist. Med. mir.* c. 3. D. Pfeil, Medicus Lipsiensis,
 quoties purgare corpus vellet, pharmacopolia ingres-
 sus, quando nimirum electuaria elective purgantia re-
 cens parabantur, & illa olfecit tantum, deinde domum
 reversus, intra eam se continuit, non aliter atque alius,
 qui pharmaco usus sexies quoque vel septies excrevit,
 ait *H. Salmuth* *Cent.* III. obs. 8. & 14. Pfeilii hoc exem-
 plum allegat quoque *C. V. Schneiderus* de osse cribriformi
 p. 210. & addit, se in semet ipso quoque hoc observasse
 p. 211. & causam rei dein annectit p. 213. p. vero 209. ita
 inquit:

inquit: „Ufu cognitum est, alvum odore purgativi me-
dicamenti ductam fuisse, & p. p. Idem etiam me viden-“
te & satis admirante Dessæ contigit nobili virgini An-“
næ Riederianæ; dum enim hæc ad sororis ex poculo“
purgante bibentis lectum propius accedens atque ad-“
stans, odorem medicamenti perciperet, sufficienter in-“
de purgabatur, ac felicius quidem ac ipsa soror, quæ me-“
dicamentum hauserat; quam historiam & recenset *Sal-“*
muth Cent. III. obs. 14. Sic de purgatione ab odoribus
plura habet *Pechlinus* de purgant. c. 10. p. 114. seq. ubi &
de emplastris, pilis, epomphaliis purgantibus differit
Ettmüllerus in Colleg. ad *Schræder.* de vegetabil. tit.
Laurus, ait: „Sunt, qui dicunt, quod lauri baccæ putrefa-“
ctæ, si destillentur, solo odore hausto sequatur purga-“
tio per alvum. „Laudatus modo *C. V. Schneiderus* lib. 5.“
de Catharrhis c. 1. p. 108. ita: „*Marc. Donatus*, *Henr. ab*
Heer, *Hoochstetterus*, & alii, quos lib. de offe cribrif &“
de sensu odoratus nominavi, quosdam sola nausea & o-“
dore alvum citatiorem habuisse proponunt. Fuerunt,“
inquit *Exc. Vir D. Casp. Schottus*, nonnulli, qui solo“
medicamenti olfactu magis purgati sunt, quam si me-“
dicamentum intus sumsisent. De Matrona solo odore“
carnis bubulæ juris alvum sibi movente vide *Heur. ab*
Heer obs. 29. p. 320. ubi addit: „Hic aliud quam idiosyncra-“
siam agnoscere, meo iudicio esset hominis parum erudi-“
ti. „Vomitum olfactu irritari posse, statuit etiam *Joh.“*
Bobne Diss. de vomitu Lips. 1688. §. 9. *Gerard Goris* de
Medicina contempta p. 62. hæc habet: „Scribit *Guainer-*
ius se vidisse Ducis Sabaudia Medicum catapotia e-“
pharmacopolio domum ferentem, ab illis solo odore“
tam strenue purgatum, ac si illamet catapotia degluti-“
visset. „Senex pædagogus atrabilarius Montispeffuli“
1651. alvum habebat constipatam, ex præscripta potione
emolliente & purgante ex senna (per omnem vitam ve-
ro antea purgans non assumserrat) solo odore pluries pur-
gabatur, & relicta medicina convaleuit, teste *Jo. N. Bin-*
winger, Amico honoratissimo Cent. II. obs. 86. p. 228. Do-
mini-

minicus Panarolus Pentecost. IV. obs. 28. vidit in aliquibus & bis in semet ipso expertus est, solo odore purgantium medicamentorum alvum exonerari. Dupliciter experientiam habuit in manna, cum in jure se præfente dissoluta fuit. Idem ib. comprobat ex *Schenckio* in observatt. *Alex. Bened.* in lib. de peste. *Barth. Maranta* Method. cogn. simpl. lib. 3. c. 15. *Erasmo* c. 60. lib. de occult. pharm. & *Joh. Posthio* in observatt. propriis. Conf. *Sennert.* Prax. lib. 3. P. II. f. 2. c. 4. p. 288. *Thom. Bartholin.* Cent. V. hist. 64. De Matrona odore pharmacorum purgata vid. *Smetius* Miscell. p. 163. Idem ib. p. 133. de purgatis per solum odorem purgantium aliquot historias proponit; qualia & exhibent *Erasmus*. l. all. & *Mizaldus* Cent. IX. memorab. §. 95. Hunc purgandi modum cum plerisque fere allegatis Auctoribus, e novis quoque allegavit CL. *Mich. Fried. Lochner.* Disp. de faciei promontorio, odoratus organo c. 8. §. 4. *Altorff*, 1682.

7. IN SOMNIIS] Exemplum in Consulibus Hanovientis filia, vidit CL. Dn. D. *Waldschmid* Ann. 3. Ephem. Germ. Nat. Cur. obs. 243. quæ a matre increpata, ut purgans sumeret, cum sorore lectum petiit: Ibi post noctis meridiem expergefacta, conqueritur, in somniis sibi visam purgans assumisse hinc plus quam sexies purgabatur a sola phantasia, humores illos mobiles & fluctuantes disturbante.

8. RETENTIONE IN MANU] Affirmant id *Melch. Sebizius* Coroll. 1. ad Disp. de Constipat. alvi, & *Schmizius* Comp. pract. p. 11. Contestatur idem *Petræus* in Nosolog. harm. Diff. 1. p. 2. Nimirum ex variis fortioribus purgantibus interdum formatur massa instar pilæ, quæ aliquantisper manu detenta, sæpe satis felieiter purgat. De tali pila purgante Medici Sabaudi ex *Erasmo* narrat *Pecblinus* de purgant. p. 407. *Olaus Borrichius* in Hodoporico suo MSC. hæc notavit: „Anno 1661. d. 29. Sept. narravit mihi Chirurgus meus, fuisse hic superi-
oribus annis grandævum Anglum, qui globo quodam
singulari, in manum patientis inserto, solvebat pro arbi-
trio

trio alvum, & remoto iterum globo, alvus puerpera-
rum & infantum rursus fistebatur, id sibi conspectum
sæpius fuisse: Anne globus ille ex Euphorbio & aliis,
quibus solvitur alvus umbilico applicatis? *Petræus* l. c.
Diff. 1. p. 22. quærit: Pharmaca num foris admota
purgent? Affirm. At quomodo? Resp. ut electrum fe-
stucas trahit, inquit *Avicenna* lib. de Vir. Cord. cum
hyacintho, si nempe incaluerint., Ita Aloe & Colo-
cynthis manibus detentæ ventrem solvunt lege circu-
lationis, ait *B. Sachsus* Ocean. Micr. 5. 155. Quin solo
attactu Colocynthidis quendam purgatum commemo-
rat *Mizaldus* Memorab. Cent. 9. §. 95. & *Thom. Barnet.*
Thes. pract. lib. 1. f. 13. ex *Anton. Musa Gerard. Goris*
in medic. contempta p. 62. qui addit aliud exemplum de
Sacrificulo ex *Rod. a Castro.*

9. INUNCTIONE] Variis corporis interdum inun-
guntur partibus. Sic *Quercetanus* habet aquam oph-
thalmicam, tantæ virtutis, ut oculo admota, alvum solli-
cicare possit, teste *Petræo* l. c. *Theophrastus* apud *Schnei-
derum* de Osse cribris. p. 63. ait: Si hominis præcordia
pectusque malagmata ex aromatibus confectis illiniun-
tur, is continuo ructus aromaticos edit. Interdum pur-
gantia inunguntur abdomini, & specialissime umbilico,
(cujus rationem reddit *Melch. Sebizius* in Coroll. sup
cit.) Hinc Græcis audiunt ἐπεμψάλια, teste *Demetrio*
Pepagomeno lib. de Podagra c. 39. fol. 716. qui omnino
videatur. Talia videre est apud *Rolfinc. Med. Comm.*
lib. 5. f. 7. c. 14. per totum & lib. 5. f. 1. c. 29. Tale est Co-
locynthis. *Waleus* Instit. Med. lib. 3. c. 2. p. 92. nimi-
rum vehementissimum tantum applicatur umbilico,
juxta eundem ib. p. 94. Alia exempla sunt apud *Jesse-
nium* Instit. Chirurg. p. 76. *Aetium* Tetr. 3. serm. 4. c.
27. *Actuarium* M. M. lib. 5. c. 10. *Æginetam* de re med.
lib. 7. c. 9. *Jonstonum* lib. 12 T 3, *Jul. Cæsarem* *Claudi-
num* de Ingress. ad infirm. lib. 2 c. 10. p. 217. Empla-
strum ex Cocco gnidio excorticato contuso cum cera mi-
sta factum, ventri impositum alvum solvit, teste *Fel. Pla-
tero.*

tero Prax. Tr. 2. c. 13. p. 613. *Experientia* (inquit *H. Pea-
træus* Nosol. harm. diff. 3. θ. 37.) comprobatum
est, Aelleborum etiam exterius adhibitum mira expur-
gare; cui tamen (quoad vomitum) contradicit *Willisus*
Pharmaceut. rational. P. I. sect. 2. c. 1. p. 54. his verbis :
„Quod a nonnullis urgetur, Aelleborum album umbili-
co admotum vomitum movere, experimento sæpius fa-
cto minime verum esse deprehendi. Perdit idem Wil-
lisius p. seq. 55. Vomitus post linimentum aut potum
e succo aut decocto *Nicotianæ* capiti adhibitum passim
succedit. „ Illud aliquoties in infantibus meis scabie
capitis laborantibus ita inunctis cum *Nicotiana* &c. ob-
servavi; adde Jo. Bohnii Diff. de vomitu Lips. 1688. §.
9. *Colocynthis*, *agaricus* & multa alia umbilico ventri-
que applicata, alvum commovent; effluvia nisi admit-
tas per patentia foramina & poros corporis insinuantia
se, difficile erit rationes reddere. „ ait *G. C. Kirch-
majerus* Diff. Epistolic. de passionum animi & corporis
morbor. traduce Witteb. 1684. in 4. p. 26. seq. Modum,
si velimus, dat *Rolfinc.* in Additt. ad Med. Comm. p.
1067. Circulationem *Sennert.* Institt. lib. 5. P. I. S. I.
c. 11. vult transmitti per umbilici vasa in humorem ad
se elicientem, quæ naturam stimulet. Conf. *Höfer.* H. M.
lib. 8. c. 2. p. 374. & *L. Gæubetr.* Dec. 2. parad. 9. fol.
140. ubi hanc in rem adducit unguentum illud, quod ex
Alexandro recitat *Mesue* lib. 2. simpl. purg. cap. de *Cycla-
mino*, vulgo de *Artanita* dictum. Verum cum pinguis
hoc recipiat, quæ purgantium vim non parum hebe-
tant, aliud tradit *C. Höfmann.* apud *Cratonem* lib. 3.
fol. 104. quod arridet *Höfero* l. a. p. 375. *Luc. Tozzi* in
Medicina tit. de *Pharmacis* catholicis & emeticis p. 237.
ait : „ Butyrum sale commistum, unguentum de *Artani-
ta* simileve aliud umbilico immissum, dejectionem
provocat. „ Conf. quoque *Schmitzii* Comp. pract. p.
11. Ita ad laxandam alvum a *Melch. Sebizio* in Spec.
Pract. P. I. sect. 1. c. 1. commendantur sacculi *esompha-
lij*, teste *Welschio* ad *Walxi* M. M. p. 42. *Adr. Spigeli-*

us lib. 6. de H. C. Fabr. c. 4. p. 232. ait : „Similiter hinc“
 causam petere licebit, ob quam unctio supra umbilica-“
 lem regionem facta medicamentis purgantibus ven-“
 trem non instrenue purget. Per arterias enim medi-“
 camenti vis attrahitur, & per arterias eadem postea“
 purgat &c. Augustissimo Friderico III. Daniæ & Nor-“
 vegiæ Regi piissimo, in ultimo morbo d. 7. Febr. 1670.
 post levem cœnam hora 8. Emplastrum ex Arthanita &
 oleo dia-colocynth. Quercet. umbilico impositum, a
 quo alvus commode mota, excrementa biliosa valde fec-
 tentia ter exclusit ; verum die seq. 8. Febr. per noctem
 Emplastrum de Arthanita umbilico adhibitum alvum
 non movit. Vid. *Thom. Bartholin*, in Act. Hafn. Vol. I.
 n. 39. p. 72.

10. INFUSIONE IN VENAM] Hoc commendatur
 ex *Sachsio* in Ocean. Macro-Microcosm. §. 155. fol. 146.
 & Dn. D. *Majore* apud *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 5.
 S. 7. c. 15 & in addendis p. 1066. seq. Experimentum An-
 gli tentarunt teste CL. *Sachsio* apud CL. *Majorem* in
 prodrom. Chir. inf. c. 13. ut & *Sereniss. Princeps Ruper-*
tus Palatinus, meminitque *Cass. Schottus* in Admir.
 Art. lib. II. c. 21. p. 891. & Comes quidam oculatus apud
Sachs. occasionemque dederit *Borell.* Cent. IV. obi. 6.
 Conf. *Thom. Willis* Pharmaceut. Rational. lib. 2. c. 1.
 p. 54. seq.

11. GESTATIONE SUB PLANTIS PEDUM] Non
 miror amplius, (inquit *Lioferus* H. M. lib. 3. c. 5. p.
 201.) Medicum quendam Germano-Hispanum Viennæ,
 Matronæ illustrissimæ a *Kroneck*, annis abhinc 20. prope
 delicatæ, & medicamentorum functionem per os omni-
 no respuenti, massam pillularum ipsi plantæ pedum sup-
 posuisse, ut sic purgaretur per alvum, quod nonnullis
 ridiculum videretur.

12. ACCUBITU, UT ET COITU] *Pechlinus* de
 purgantibus c. 30. p. 409. ait : Retulit mihi medicus ali-
 quis, se observasse mulierem, quæ cum sub eadem veste
 aut strato cubaret cum alia & socia muliere ante quie-
 tem

tem purgante usa, ipsam sobriam omnisque medicamini expertem aliquoties de nocte purgatam fuisse; manifesto argumento, effluviis aliquam vim esse, silente noctu omni affectu animique dolore. Ad *Coitum* cur ab assumtis purgantibus stimulentur viri, causam reddit & ex Platero illustrat *Rolfincius* de part. genital. P. I. c. 24. p. 58. seq. *Borellus* in Epilog. Observatt. p. 354 meminit viri, qui a sumto purgante venerem cum uxore exercuit, inde hæc præ illo purgata remansit. Et *Sinibaldus* *Geneanthrop.* lib. 3. Tr. 1. c. 12. narrat, quendam a pharmaco irritante excitatum una cum semine vim purgantem in meretricem transfudisse. Simile quid D. *Jo. Dan. Horstius* Obs. Anat. X. p. 31. scribit: „Bertrandus „Rozius apud Salern. c. 129. cum semine vim & virtutem pharmaci transfudit in uxorem. Idem recordor „Nobili cuidam mihi amicissimo Aureliæ in Gallia contigisse, qui scorto post horam iusculum ferenti inter „meretricios amplexus per coitum assumti pharmaci efficaciam insinuavit, ut *ἀνὰ καὶ νύκτω* vehementer decies purgaretur. „ Ibidem prolixè differit laudatus Horstius de viis, per quas talis vis afferatur. Quid si ab odore inter decumbendum quid si ab imaginatione provenerit? præcipue cum sciverint, virum purgantibus usum. Eadem ex Horstio narrat Mæbius Fund. Physiol. p. 482. quem vide. Conf. & *Balth. Timæum a Gyldenkle* 3. Cas. Med. 50. qui & rationem reddere conatur. Imo a purgantibus venerem stimulari, aliquot exempla præstant, uti apud D. *Dav. Spilenberg* Ann. II. Ephem. Cur. obs II. & *Plater.* lib. 1. obs. med. p. 245. citante D. *Sachsio* in Schol. & d. l. Ephem. Simile & notabile valde est, quod habet *Mizaldus* Cent. VIII. hist. 76. Dormiens Rusticus in campo serpentem per os ingressum esu allii post compescuit; ubi vero coitum celebrarat, uxor obiit, propter venenum coitu communicatum. Eadem narrant *Borellus* Cent. IV. in Epilog. & *Jo. Wolfius* Lect. memor. T. II. fol. 503.

13. LACTATIONE] Conf. omnino *Charleton*. *Oeconom. Animal. Exercit. III. de Galaxia* n. 6. p. 28. qui simul exemplum ex *Prosperi Martiani* Comm. in *Hippocr* lib. de Natur. puer. allegat.

14. IMAGINATIONE] Ex mera imaginatione purgationem factam vide apud *Chr. Franc. Paullinum*. Anno 6. & 7. *Ephem. Nat. Cur. Germ.* obs. 238. Adde *Jo. Schmidii* observationem, ibid. anno 4. & 5. obs. 150. *Jo. Bobnii* Disp. de vomitu Lips. 1688. § 9. *Jo. Nielderi* Disp. inaug. de Hypercatharsi Basil. 1628. §. 29. Modum docet *Pechlin.* de purgantibus p. 409. *Fernelius* lib. 3. de M. M. c. 10.

15. ANIMI PATHEMATIBUS] *Fabricius Hildanus* Cent. I. obs. 18. annot. p. 35. scribit: Matronam honestissimam & piam cognovi *Düffeldorpiæ*, quæ adeo a pharmacis abhorrebat, ut mannâ aut sirupum rosaceum vix potuerit sumere: Contra tali naturæ beneficio erat prædita, ut ex minima etiam animi perturbatione, præcipue ex ira, alvus adeo subduceretur, ac si pharmacum quantumvis efficax sumisset.

16. METU] Ita in canibus aliisque animalibus metufussum alvus sæpe liquida & purgatrix. Princeps quædam Palatina E. M. T. postea R. I. antequam nuberet, quoties alvus ei constipabatur, imperabatur clyster; verum viso illo saltem a longinquo statim solvebatur alvus, cum Serenissimus ejus frater L. A. O. T. M. M. mihi retulit Ellingæ d. 2. Nov. 1688.

17. FONTICULIS] Vomitus de Helleboro fonticulis indito in quibusdam subjectis annotavit *du Hamel* de Affect. corp. p. 376. teste *Jo. Bobnio* Disp. de vomitu §. 9.

18. ESU OVORUM BARBI] Ea de re peculiariter commendati sumus olim in observatione quadam *Ephemeridibus* Germ. Nat. Cur. inserta.

19. CRYSTALLUM] Vox Græca est; Κρύσταλλος enim a κρύος gelu, & σέλω contraho dicitur, teste

Schrædero Pharmac. lib. 3. p. 33. qui ex ista Etymologia
glaciem esse probare conatur; & vere κρύσταλλον pro
gelu usurpat Homerus Odyss. ζ.

- - - σακέεσσι περιτρεφέλο κρύσταλλος.

Quamquam & Græci κρύος, quod frigus notare sci-
mus, aliquando lapidem crystallum vocent, teste *Aristo-
phane* in *Nebul.* Critici alias, ut vocis κρύσταλλος de ge-
lu & lapide dictæ differentiam notent, observant, priori
sensu de gelu dictum esse masculini, de lapide vero usur-
patum, fœminini generis; ut in *Antholog Epigramm.*
Græcor. teste *Jo. Crispino* in *Lex. Græc.* suffragari vide-
tur *J. H. Ursinus* in *Analect.* lib. 1. c. 3. p. 513. scribens:
„Crystallus tantum muliebri esse agnoscimus; ita *Pro-
pert.* lib. 4. *Eleg.* 3. ChrySTALLUSQUE tuas ornet aquata
„manus. Similiter semel iterumque *Plinius* H. N. lib. 37.
„c. 9. item auctor carminis typhallici; & *Cinna* versu eo,
„quem non alibi, quam apud veterem *Juvenalis* inter-
„pretem in *Satyra* VI. reperias.

„Atque imitata nives ludens legitur ChrySTALLUS.
„Ubi pro ludens *lucens* legi debet. Græcis tamen pro gla-
„cie quidem est virile, ut apud *Lucianum* in *Historia*
„scribenda: τὸν κρύσταλλον τὸν κέλτικὸν *glaciem Celti-
„cam*;“ pro gemma autem utroque genere invenitur.
Vocem ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΥ gelu glaciem *Pf.* CXLVII. 17. LXX.
reddunt κρύσταλλον. Vnde *Cominentatt.* ex *Plinio* H.
N. lib. 37. c. 2. annotant, in perfrigidis regionibus concre-
scere aliquando nives in crystallum, ideo nec crystallum
reperiri, nisi ubi maximæ hibernæ nives rigent; igitur
crystallum esse glaciem autumant, quia & Græci ei nomen
dedere a κρύος glacies & σέλλω contraho, quod ex gla-
cie frigoris vehementer obdureseat in lapidem. De ejus
differentiis & quantitate ita *Jos. Simlerus* lib. 1. descri-
ptionis *Vallesix* p. m. 17. „Duorum generum Crystalli
„in *Alpibus Vallesix* reperiuntur, unum, quod præstan-
„tissimum est, clarum & pellucidum, alterum subobscu-

rum, nonnunquam crocei aut alterius coloris, quædam“
 vero exterius quodam quasi velamine obductæ, interi-“
 us claræ puræque sunt. Magnitudo eorum diversa est:“
 Nam ferunt nonnunquam integras & non vitiatas pon-“
 deris quadraginta librarum aut etiam quinquaginta re-
 periri. De generatione crySTALLI plura omnino exhibet
Fried. Hofmann ad Schræder pharmac. p. 177. Crystal-
 lum partim in terra, partim e nive generari, prolixius as-
 ferit *Conr. Cellarius Partition. meteorolog. sect. 26 art.*
4. p. 314 seq. Idem tamen in *Institutt. Phys. lib. 3. me-*
teor. c. 7 §. 113. statuit esse gemmam perspicuam, instar
 glaciei & relucentem. De CrySTALLO fusius quoque agit
Petr. Franc. Scarabelli nel museo del Signore Settala c.
9. p. 44. seq. it. Salmuth ad Panciroll. Tom. II. Tit II.
p. 158. seq. Joh. Beletius, Theologus Parisiensis, qui flo-
ruit circa A. C. 1160. in Rationali divinor. officior. c. 107.
p. m. 194. b. ait: “Elicitur aliquando ignis e crytallo;“
nam si crytallus supponatur orificio phialæ aqua plenæ“
ad solem, sine mora ignis e crytallo illico excutietur,“
si igni fomentum, quod apponi solet, adjunctum fuerit.“
 CrySTALLUS significat puram & pellucidam Christi car-“
 nem, quæ sine labe fuit. “ In montibus Insulæ Ceylon
 copiose inveniri crySTALLUM, testatur *Philippus a S.S.*
Trinitate lib. 2. Itinerarii c. 15. Ad Lacum Lemantum
 purissimum crySTALLUM inveniunt incolæ, *D. Joh. Mer-*
ckero in Apodemis p. m. c. 9. b. teste. Sic in Norvegia
 Islandiaque effossum, crebro huc Hafniam transferri vi-
 demus. Idem accidit in Bohemia, ubi præstantissima vi-
 tra moniliaque affabre elaborantur.

20. GLACIEM AUT NIVEM] Statuerunt hoc *Sta-*
tius Papinius Sylvar lib. 2. v. 126. Plinius H. N. lib.
37. c. 2. Propertius lib. 4. Eleg. III. Gregorius su-
per c. 1. Ezechiel. & Isidor. Orig. lib. 16. c. 13. apud
C. Barthium, Anglic. XVI. 31. Paracels. Tom. VIII. lib.
2. Phil. text. 4. Tandler Disp. V. qu. 7. Chunr. Theodori-
cus Disp. solen. XIII. Gieske 1608. H. Welsch. Reisebe-
schreib. c. 43. p. 235. Kircherus de Magnete lib. 1. P. I.

cap. 2. p. 6. & lib. 3. P. II. c. 1. p. 510. hujus postrema tamen cogitationes in Mundo subterr. sunt sapientiores, Aliqua interim argumenta pro hac sententia possunt legi apud Morhof. Epist. de vitro sonitu rupto pag. m. β. 2. b. & β. 3. a. *Glaciem* esse consentit P. Jo. Faber Hydrograph. Spagyr. c. 18. p. 75. Paul Voetius Disp. II. Phys. de aqua § 9. p. 234. Diodor. Siculus lib. 2. Bibliot. f. 134. Erycius Puteanus in Poemate, cui nomen Bruma, v. 172. seqq. ita :

- - - - - frigoris arte

Pulcrum prodigium constat : *Crystalla* gelantur,
Succineusque liquor : flavam dant frigora gem-
mam.

Est glacies gemma, e glacie sibi mollis adaptat
Luxuries cyathos, nec terrent frigora Bacchum ;
Pulchrior & glacies vitro est - -

ad h. l. Andr. Valerius p. 41. in Nott. ait : „ *Stattius Pa-*
„ *pin.* lib. 1. Sylvar. in Epithalam. stellæ v. 129 :

„ Raraque longævis nivibus *Crystalla* gelari.

„ *Crystallum* enim glaciem esse certum est ; unde &
„ græcum illi nomen παρὰ τὴν σέλιδαυ ὑπὸ τῇ
„ χύρας ; nec alibi reperitur, nisi ubi maximæ hybernæ
„ nives rigent ; ita Plin. lib. 37. c. 2. paria tradit Isidor.
„ lib. 16. Originum c. 13. „ Verum omnium istorum o-
pinionem merito post *Matthiolum*, *Cardanum* lib. 7. de
Subtilit. *Boetium de Boot*, *Agricolam* lib. 6 de Nat. fossil.
c. 7 refutavit *Thomas Brown* auctor Anglus in elegan-
tissimo lib. *Pseudo-doxia Epidemica* lib. 2. c. 1. ut ait
Morhof in Edist. cit. it. *Georg. Bertinus* lib. 18. c. 15. p.
514. *Petrus Arlensis de Scutalapis* lib. de Sympathia se-
ptem metallor. c. 2. *Sennertus* Phys. lib. 5. c. 4. *Thom.*
Bartholin. de nivis usu Med. c. 15. p. 102. seq. P. J. Sachs
in Schol. ad Ann. 1. Ephem. Cur. Germ. obs. 73. p. 129.
Kennedæus lib. 2. de Mater Med. f. 2. c. 12. Ratio quia
calore non solvitur, nec in aquis natat, nec semper in re-
gio.

gionibus frigidis & glacialibus, nec desit in calidis &c.

21. LAPIDEM] Ita *Scribon* Phys. lib. 2. p. 109. *Mylius* Basil. Chym. lib. 4. c. 23 p. 411. seq. Fuse vero ejus ortum proponit *Kircherus* Mund. subterr. lib. 8. sect. 1. c. 7. fol. 19. seq. Conf. de eadem plura apud *Salmasium* in *Solin.* fol. 205. seq. qui evolvi meretur; *Dempsterum* ad lib. 3. Corippi, *Lipenium*, de Navig. Salom. Ophir. c. 8. sect. 3. §. 16. C. *Barthium* in posteriori Comment. ad *Claudian.* *Boot* de Gemm. & lapid. lib. 2. c. 73. *Wormium* in museo & B. *Cæsum* de Mineral. Hinc *Schræderus*, sup. c. ait: Gemmam si vocare libet, licet, modo omnium mollissimam dixeris. *Anonymus* quoque *Helmetius* lib. de curatione calculi textu 15. p. 126. ait: Crystallum esse de Regno minerali quamvis illi contradicere videatur *Christoph Cachetus* in Apologia dogmatica contra dictum auctorem ad l. all. Art. 3. p. 130. qui tamen tandem addit: "Quanquam nec ego jurare velim" in verba *Plinii*, præter glaciei aut nivis concretionem "nullum alium crystallum agnoscentis; admitto libens" volensque, mineralem quoque succum quendam terræ "penetralibus reconditum in crystallum concreescere;" quæ etiam fere repetit art. 4. p. 131. Optime rem decidit *Claudius Campensius* Medicus lib. 2. philos. natural. c. 7. p. G. 7. a. inquires: Qui vero dixerunt, crystallum "gigni ex gelu arefacto, non sunt habendi philosophi;" quandoquidem nihil gelu tantopere siccari potest, quin, sit semper ineptum ad ferendum calorem, sit ergo ex "succis obduratis & coactis in locis terræ interioribus, aut" ibi, ubi gignitur crystallus.

22. FRIGIDA] Hoc tamen videtur negare *Thom. Campanella* Compend. de rer. nat. pro philos. hum. p. 55. sed male.

23. ALIISQUE MORBIS] De usu crystalli mira Auctores. Refrigerat: *Job. Langius* lib. 2. Epist. 49. adstringit: *Berthinus* l. a. Hinc contra *stim.* *Vitalis* de Furno c. 64. fol. 70. *Clem. Clementin.* *Amerinus* c. de siti fol. 107. *Sennert.* l. all. *Fried. Hofmann.* Clav.

Schræder, p. 177. seq. *Macafius* Promt. Med. p. 320. Contra ardorem stomachi idem p. 325. ad choleram humidam probatissimum & presentissimum remedium, dosi. \mathfrak{ss} . per se vel cum Elect. Quod & nupero Sept. 1674. in pellionis uxore ipse observavi. Consentiant Bertinus l. c. & Schræder Pharmac. lib. 3. c. 8. qui etiam laudat *Cœliaca*. Sennertus lib. 2. de Febr. c. 13. ex *Jo. Langii* lib. 3. Epist. 1. apud Hæfer H. M. nominat bilis porraceæ & dysentericæ antidotum. Conf. Bertinus l. c. Wecker Ant. spec. lib. c. 6. Scribon. l. a. P. Aponens. lib. de aquis apud Langium l. c. Sennertus Phys. lib. 5. c. 4. Schræderus In oris ulceribus & cancris Holler Instit. Chirurg. lib. 6. c. 8. contra catharros River. Prax. lib. 1. c. 15. Podagram Mylius, Schræder l. a. Ad omne profluvii genus Bertinus, e. g. uteri Scribon. & Schræder l. a. menses albos, Sennertus Phys. lib. 5. c. 4. Wecker ac Bertinus ll. cc. Ut eo magis mirer, commendari ut aperitivum & mensirua provocans a Clem. Clementino de Med. Comp. c. 8. fol. 167. Alias contra calculum Barth. Turrianus Jatrob. fol. 269. Thom. Mouffet de Jure & Pract. Chim. Greg. Horstius Tom II. fol. 237. apud Hæfer. p. 174. Wecker, Mylius, Schræder ll. cc. *Beginnis* in Tyroc. Chym. & Crollius de Signat. p. 38. In plica polonica laudat ad \mathfrak{ss} . H. Saxon. lib. 10. Pract. c. 59. Cephalalgia Reineccer. Thes. Chym. lib. c. 6. ut & in Mania, Melancholia & Vertigine, in qua etiam *Macafius* p. 273. ad dentifricia & cosmetica alia Renod. l. a. Contra Mercurii sublimati haustum \mathfrak{ss} . cum oleo amygdal. Sennertus lib. 5. Phys. c. 4. ex Boetio de Boot & Matthioli. Schræder l. c. item contra arsenicum Silv. Rattray de Symp. & Antipath. ac Bertinus l. c. Miror vero, quod dicant lac augere cum melle vino aut jusculo Sennertus, Weckerus, Scribon, Bertinus, H. Mylius, Schræder, Silv. Rattray, Vital de Furno. c. 74. Paracels. Tom. VI. p. 183. Rationem quidem vult dare H. Saxon. l. sup. c. Sed non sufficit.

SATYRA QVARTA.

S. I.

Mirabile est 1.) *impuberes alios* 2.) *generasse* 3.) *peperisse alias*. Mirabilius est dari *fœtum* 4.) *in fœtu*, seu embryon in embryone æque ac *nasci* 5.) *fœtum ex mortua matre*.

NOTÆ IN SATYRAM IV.

I. IMPUBERES] Qui vocantur, fufius ex aliis deducunt *Joh. Calvinus* in Lex. Jurid. fol. 435. a. & *Alberic. a Rosate* Diction. Juris lit. I. hac voce & ad h. l. *Joh. Franc. Decianus* in additt. Quamvis accurata decisionis ratio primario ex Medicis petatur, teste *P. Zacchia* lib. I. T. I. qu. 5. n. 27. seq. quare evolvatur *Cass. Bravo* resolutt. Medic. pag. 6. & *Zacchias* Quæst. Med. Legal. I. n. 10. & II. & quæst. 3. n. 21. & quæst. 4. n. 33. libri. I. T. I. *Balth. Bonifacius* Hist. ludicr. lib. 4. cap. 18.

2. ALIOS GENERASSE] *Craterus* Regis Antigoni frater novisse se scribit quendam hominem, qui spatio septennii & puer fuerit & adolescens & vir senex, & uxorem duxerit & progenerata prole mortuus, *Pblegon.* de mirabil. conf. quoque *Marcell. Donat.* Hist. Med. fol. 617. Novennes & decennes pueros non tantum coivisse, sed & generasse refert ex aliis *P. Zacchias* lib. I. T. I. qu. 4 n. 28. additque se etiam scire exemplum. Talia commemorat quoque *Marc. Donat* I. jam cit. Ita *D. Hieronymus* Epist. ad Vital. Tom. III Epistolar scribit: . Audivi, Domino teste, non mentior, quædam mulier, cula cum infantem nutriret expositum & stillaret cibos, ac nutricis fungeretur officio cubaretque cum ea parvulus, qui usque ad decimum annum jam pervenerat, accidit, ut plus quam pudicitia patitur, se mero ingurgitaverit, accensaque libidine obscœnis motibus infantem ad libidinem duxit. Prima ebrietas alterius

„noctis & cæterarum deinceps consuetudinem fecit,
 „nec dum menses duo fuerant evoluti & ecce semina
 „uterus intumuit., Hæc cum allegaret *Cæsar Rhodigi-*
nus Lect. Antiqu. lib. 14. cap. 8. addit: Mira utique
 „ista sunt, & quæ vix impetrent fidem ni a sanctissimo
 „tradita viro puderet non credere. Alii D. Gregorio
 hanc historiam tribuunt, uti *Gloss. in Sum. 20.* qui 1. apud
Zachiam Conf. alia apud *Chunrad. Theodor. Disp. so-*
lenn. 4. Giesæ 1608. Tiraquell. de Legib. Connubial.
lib. 6. Balb. Bonifacium Hist. Ludic. lib. 2. cap. 18.
Corasium Miscell. lib. 6. cap. 25. n. 4. Covarruviam
Decret. lib. 4. P. II. c. 5. n. 4. Montanus in lib. Ge-
sandschaft an den Kåyser zu Japan fol. 365. ait:
Joseph Scaliger meldet, daß ein französischer
eilffjähriger Knabe seine Bluts-Verwandtin
von neun Jahren geschwängert. Der Pabst
 Gregorius der Grosse hat ein sieben-jähriges
 Mägdlein gekennet, welches von einem Knaben,
 der nur zwey Jahre älter gewesen, befruchtet war.
 Dem König Ahas ist im Ausgang seines eilfften
 Jahres ein Sohn Hiskias geboren worden. II
 Reg. XVI. 2. & c. XIX. v. 2.

3. PEPERISSE ALIAS] Puellas paucissimorum
 annorum & coivisse & peperisse aliquando testantur hi-
 storix. *Solinus de situ orbis cap. 63.* memorat quas-
 dam mulieres Indicas, quæ quinquennes generant, o-
 cientes tamen consenescant & pereant, apud *P. Zach-*
iam. Plinius lib. 7. cap. 2. H. N. ex Clitarcho & Mega-
stbene refert incolas quasdam Indiæ mulieres Mandros
 & Calingas quinto anno, ad summum septimo concipe-
 re & fœtum gestare. Inde forte acceperunt quoque *D.*
Augustinus de Civit. Dei lib. 16 cap. 2. item Arrianus
Rer. Indicar. cap. 174. L. Dom. t. Presontis lib. 3. me-
morab. cap. 2. (quamvis Jo. Arnold. Friderici Disp.
pro loco de sterilit. muliebr. cap. 3. Jenæ 1664, hanc

Plinii relationem nil cum veritate conforme habere scribit :) De quadam Rasbatica in India *tertio* ætatis anno menses patiente & sexto anno pariente *Mandelslo* in Epist. ad Olear. fol. II. & lib. I. Oriental. Reise Beschreibung, cap. 39. fol. 117. seq. *Mich. Wiedemann* in nott. über den alamodischen Bischoff, n. 19. pag. 39. ex *Erasmi Francisci* ausländischen Sitten Spiegel, lib. 3. cap. 2. pag. 931. & 935. sequentia citat: In Ind. Osten nehmen auch Kinder einander zur Ehe, wenn der Knabe neun Jahr, das Mägdlein aber sieben Jahr alt ist: *Lindschott*. Navig. orient. lib. I. cap. 36. Sonderlich die Koffbuthen (sind auch Ind. Ostensische Heyden) halten im fünfften oder sechsten Jahre Hochzeit und Beyschlaff, und diese Kinder zeugen oft wieder Kinder, ehe sie zehen oder eilff Jahr alt werden. Die Brujanen in Ind. Osten thun dergleichen, und verhehlichen die Kinder noch in der Wiegen, und wann des Knabens Eltern das Mägdgen von ihren Eltern durch eine ziemliche Summa Geldes gleichsam erkaufft haben, nimmet sie des Knabens Mutter zu sich, und ziehet sie mit einander auff, läßt sie beisammen schlaffen, spielen und scherzen, so lange biß Ernst draus wird. Stirbt der Knabe vor der fleischlichen Vermählung, so muß das Mägdgen ewig eine Wittwe verbleiben, ehe sie eine rechte Frau worden; doch werden sie gemeiniglich Huren oder Tänzerin. *Mandelslo* von der Hinreise nach Ost Indien, lib. I. cap. 36. De puella, quæ septem annorum videbatur de-
 virginata lege sis *Petronium* Satyr. pag. II. ubi *Quartilla* addit se nunquam meminisse fuisse virginem. OCTEN-
 MES ingravidas vide apud *Marcell. donatum* I. a. *Foroliviensis* super Part. I. de membris generationis scri-
 ptu

pfit auctoritate fide digni puellam octavum annum a-
 gentem fuisse impregnata, apud *Schenckium* in ob-
 servatt. lib. 4. Puella quædam in Suevia anno ætatis
 octavo puerum peperit, ut habent Annales Suevici, quos
 citat *Christ. Matthie* in Theat. Hist. sub Rudolpho I.
 Imp pag. 970. b. Puella novem annorum A. C. 1356. ad
 confluentiam Mosæ & Rheni ex servo concepit & puel-
 lum peperit, uti ex *Massæo* refert *Wolfius* Cent. XIV.
 Memorab. fol. 620. Alias refert *Albertus M.* lib. 4.
 sent. *Jubertus* lib. 2. Error, popul. cap. 2. *Jac. a Par-*
tibus Comm. I. in Avicenn. cent. 20. Tr. 1. cap. 12. *Joh.*
Fochsius apud *Lamb. Danaum* lib. 2. Ethic. cap. 14.
Marc-donatus l. c. *Savanerola* Tr. 6. cap. 21. rubr. 6.
 (cui quidem fidem abjudicat *Friderici* in disp. sup. cit.
 adjudicat tamen *Greg. Horstius*. tr. de causis similitud.
Sylvius in Comm. de mensib. mulier ex *Joh. Capella*
 Seniore Medico Francisci Regis. Utrumque comme-
 morat & *Mart. Weinrichius* de Monstris cap. 8. pag. 72.
 b. his verbis: „Monstrosam habuit Savanarola puel-
 „lam a se visam gravidam nono ætatis anno, qualem &
 „*Joh. Capella* Medicus Francisci Regis doctissimus vidit.
 Apud Colchos plerasque ostendi matres anno ætatis
 DECIMO testetur *Busbequius* Epist. 3. Turcic. Legat.
 quod cum mirere, justæ infantem proferunt grandi ra-
 na haut multo majorem. De Rasbuticis similia sup. ex
Mandelslo notavimus. *Thom. Bartholin.* Cent. 5. hist.
 17. meminit virginis decem annorum nuptæ & duode-
 cimo anno generantis; taliaque haud raro apud Hispa-
 nos Lusitanosque, imo & Italos Gallosque occurrere ex-
 empla fide digni & ἀντόπλοι retulere nobis testes.
 Conf. *Sinibald.* *Geneanthrop.* pag. 291. *Marcus Dona-*
tus l. sæpe cit. *Brandmyller.* in *Manuduct.* ad jus Ca-
 non. & Civ. pag. 221. Nimirum hæc rara sunt. Mul-
 tum quoque conferre potest temperamentum, regio &c.
 Ex ante dictis patet non adeo veram esse *Tornamiræ*
 sententiam, ubi statuit mulierem, si infra undecimum
 annum conceperit, mori propter matricis parvitatem
 apud *M. Weinrich.* de Monstris cap. 14. p. 127. b.

4. FOETUM IN FOETU] Varia huc pertinentia
 concessit D. *Jo. Jac. Stolterfoht* in *Novis Liter. Maris*
Balth. Ann. 1699. m. Januar. p. 29. seq. qui omnino vide-
 atur. In Fionia edidit foemina embryonem, in cujus tu-
 mido foetus foemellæ ventre, in loco consueto alius foetus
 sexus foeminini omnibus modis perfectus inventus fuit,
 circiter spithamam longus, unguibus & pilis instructus,
 teste *Thom. Bartholino* Cent. 6. Hist. 100. & de insolitis
 partus viis c. 16. p. 124. & Cent. III. Epist. 23. ex eadem-
 que refert *Phil. J. Sacksius* ad *Jo. Dan. Majorem* de
 serpent. & cancr. putrefact. p. 54. qui p. seq. 55. addit:
 Ast embryonem in utero alterius genitum, de hoc o-
 mnes cum ranis seriphiis silent. Referri huc meretur
 notabile illud exemplum circa Naumburgum factum,
 quod narrat D. *Gabr. Clauderus* obs. 72. dec. 2. An. 3.
Ephem. Germ. Nat. Cur. p. 164. ubi plura quoque alia ad-
 dit. Idem Naumburgense exemplum ex *Ephemeridi-*
bus istis refert *P. Baelius* *Nouvelles de la Republique*
des Lettres m. Octobr. 1685. p. 1092. addens p. seq. Les
 exemples sont fort rares. Terræ Persicæ parte quadam
 mure foemina aperta foetus foeminini prægnantes com-
 periuntur, ceu habet *Aristoteles* lib. 6. Hist. Anim. c. 37.
 ex quo etiam *Plinius* lib. 10 H N. c. 65. & *Aelianus* lib.
 17. Hist. Anim. item *Mizaldus* *Memorab.* Cent. IX. §. 42.
 & lib. 1. *Arcanor.* p. 44. ut & *Jonstonus* *Thaumatogr.*
 Classe VII. c. 27. p. 322. Conf. quoque *Thom. Bartholin.*
 de *Insolit. part. hum.* viis. c. 16. *Deusingius* in *Vindiciis*
 foetus extra uter. gen. p. 35. seq. Ex *Plinio* eadem citat *L.*
Dam. Brusinius lib. 3. *Memorabil.* c. 2. In Hispaniæ lit-
 tore cum Naufragæ navis costæ & tabulæ in ædes Capi-
 tanei maritimi fratris Excell. Medici *Steph. a Castro* de-
 ferrentur, tanta inde glirium copia exivit, ut insigniter
 tota domus infestaretur. Inter cæteros captus unus mon-
 stroso ventre, qui apertus foetum edebat justa magnitu-
 dine muris, hic cum & ipse dissecaretur, utero catulos
 gerere manifestissime formatos visus est, teste D. *Steph.*
a castro, Medico Veronensi CLmo. De VACCA in Hun-
 garia

garia vitulam alia vitula minima pręgnantem enixa, lege *Dav. Spil. nberger* 1663, apud *P. J. Sachs*. lib. cit. p. 57. & in Scholio ad obs. 36. Anni I. *Ephem. Germ. Cur.* DE EQUA mulam alia mula pręgnantem pariente vid. *Torquemada* Dial. VIII. *Celius Malassina* nel Giardino di fiori curiosi. Hanc quoque historiam habet *Euseb. Meremberg.* lib. 6. *Hist. Nat. c. 2.* apud *P. J. Sachs* P. cit. p. 55. In CERVI, cum evisceraretur, alvo hinnulum repertum, scribit *Job. Langius* Tom. I. *Epist.* 70. p. 376. Rationem ex *Aldrovando* vult reddere *Cass. a. Reies* Camp. *Elys.* qu. 36. n. 28. De MULA pręgnante vide *Alex. Benedict.* de *Morb. cur.* lib. 25 c. 29. Conf. *Theod. Kerckring* *Spicil. Anatom.* obs. 95. OVUM in alio ovo meminit ex *Harveo* *Exerc.* XI. p. 36. *Bartholinus* Cent. V. *hist.* 95. p. 176. & Cent. IV. *hist.* 14. ac Cent. IV. *hist.* 14. Cent. III. *Epist.* 42 & Cent. IV. *Epist.* 63. Alterius exempli ab A. 1679. meminit idem in *Actis Hafn.* Vol. V. obs. 17. p. 72. & *Georg. Seb. Jungius* in *Ephem. Germ. Cur.* Anno II. obs. 250. scribit, d. 15. Junii 1671. ancillam suam tale ovum pręgnans aperuisse, cujus rei ibid. p. 349. rationem reddere conatur. Aliud exemplum In India Orientali refert D. *Cleyerus* *Decur.* II. *Ephem. Germ. Nat. Cur. Ann.* I. obs. 17 p. 39. Aliud itidem I. G. *Sommer* l. a. obs. 44. p. 122. Conf. de hac materia ulterius *Thom. Bartholin.* *Ephem. Germ. Cur.* Anni 1670. obs. 36. & de insolitis partus hum. viis c. 16. p. 127. G. H. *Welschius* *Eph. cit.* Ann. 1672. obs. 32. Jo. *Sigism. Elsholtz* ibid. Ann. 6. & 7. obs. 80. G. W. *Wedelius* ibid. 122. Exemplum notabile ex Hanemannano refert Jo. Cbr. *Sturmius* in *Calendario* anni 1662. m. Mart. Jo. Bapt. du Hamel in *Reg. Acad. Scient. Hist.* lib. 3. sect. 5 c. 2. § 7. p. 254. ait : Dr., Sedileau Epistolam a Carthusiano scriptam „accepit, in qua Cyprinum piscem non raro lacteam in „ventre pulpam simul & ova continere testatur. Idem in „alia *Epist.* mentionem fecit pyri ex alio procreati, quale D. Perrault olim exhibuerat, & OVI intra aliud conclusi. Personatus ille Aletophilus von Uranien int

Eitelfeiten = Calender von A. 1681. zu Nürnberg gedruckt: Ein solches Ey haben wir vor kurzer Zeit allhier gesehen, welches eröffnet ward, und innerhalb seiner Schalen ein anderes kleines Eylein mit begriffen hat; it. wurde A. 1663. in Ungarn ein Kalb geboren, aber zugleich mit einem andern allerdings vollkommenen Kälblein schwanger befunden. D. Job. Mevius in Kaiser Ferdin. I. Tafel Reden P. I. n. 207. p. 159. ait: Wir sahen auch ein kleines Hühner-Ey, welches in ein rechtes und vollkommenes Ey mit seiner Schale geschlossen war. Wir sahen auch eine Citrone, welche noch eine andere in sich hatte. D. Crato sagte: Er hätte eine gesehen, in welcher zwey andere gewesen wären.

Ann 1685. d. 7. Aug. Heidelbergæ in ædibus Illustriss. Dom. de Stein-Callenfels, Aulae Marescalli Gallina Indica ovum edidit, quod intus aliud parvum crusta quodammodo aspera inductum continuit quantitate nucis Moschatæ majoris, quod adhuc in Museo meo asservo. Sequenti anno 1686. d. 29. Julii simile eadem in domo edebatur ovum. CANCRUM in Cancro masculino annotavit G. W. Wedelius Ann. VI & VII. Ephem. Germ. Cur. obs. 122. VERMES & LUMBRICOS pregnantés aliis vermibus editos fuisse, (quorum exempla apud *Manardum* lib. 4. epist. I. *Amatum* c. 5. cur. 46. *Dom. Panarol.* Pentecost. 5. obs. 15) non adeo mirum, cum in insectis facilius abludat natura. P. J. Sachsus de Admir. Lapp. Nat. Verum an visus sit unquam lumbricus lumbrico fœtus dubitat Ol. Borrichius Act. Hafn. Vol. IV. obs. 54. LAPIDEM Bezarticum pregnantem, oder einen Bezoar-Stein in dem andern habet in suo Museo Cimbrico Jo. Dan. Major c. 4. 9. p. 22. Silices in silice aliquot ipse in Museo asservo. De POMO vulgari in

in pomo vid. *Phil. Jac. Sachsus* l. jam cit. MALUM AHRANTIIUM foetiferum vide in *Annis* 6. & 7. *Ephem. Germ. Cur.* obs. 80. *Jo. Mich. Dilherrus* im Zeit und Welt-Lauff P. I. Meditat. 13. S. 48. p. 256. In der Provinz Malabay stehet ein Baum, welchen die Einwohner Cachi oder Cicara nennen; derselbe trägt alle Jahr nur einen einzigen Apffel. Dieser Apffel wächst nicht wie die andern Aepffel an den Zweigen, sondern unten an dem Stamme, und ist so groß, daß ein starker Mann genug daran zu tragen hat. Er hat aber innwendig eine Frucht mit 300. unterschiedenen Häutlein, unter welchen Früchten eine jede so groß ist, als unsere gemeine Aepffel sind; und wiederum stecken in solchen kleinen Aepffeln noch andere viel kleinere Aepflein. De CITRIO in Citrio vid. *Andr. Cnœfflius* Anno 4. *Ephem. Germ. Cur.* obs. 54. *Conf. Ann.* 6. & 7. obs. 80. *Willichius* apud *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Epist. 41. *Jo. Dan. Major* *Ephem. N. C. A.* 3. obs. 241. cum schol. *Henr. Vollgnad.* De malo Citreo prægnante triplicato vid. *And. Cnœffel* *Eph. N. C. A.* 4. & 5. obs. 54. Citrus in citro ut nascatur, modum docet *Jo. Bapt. Porta* *Magiæ natur.* lib. 3. c. 6. qui videatur. *Leonb. Doldius* ad Schnitzerum in *Cista Med.* *Jo. Hornungi* Epist. 245. p. 438. ait: „Nuper contigit, ut pharmacopola quidam citrium magnum aperiret, & in medio reperit aliud pomum, suo cortice eleganter obductum, semina vero nulla erant in parvo: Novum prægnans est pomum pomo in sua matrice propria extra terram habeo particulas illius, quæ commodè videri possunt. Ex hoc repetit *P. J. Sachs* l. c. p. 56. hocque forte est quod allegat *Jonstonus* *Thaumatogr. Class.* V. c. 27. p. 209. de Doldio ex *Libavio* de *Orig. Rer.* Rationem addit *Jonstonus*, quem vide *Olaus Borrichius* in *Hodæporico* suo *MSC.* Anno 1661. d. 9. Sept. *Leidæ* notavit sequentia: „Vidi in dissecto malo Citri-

Citrío aliud malum citrium minus innatum, suis etiam“
 seminibus prægnans, sed nullo cortice, nisi quod corticis“
 complicati initia cernerentur ab interiori parte jam in-“
 cipere. Hærebat malum hoc non in sinu majoris mali“
 circa pediculum, sed pene in summo, protendebat au-“
 tem ad pediculum ramos sui pediculi, hinc ab uno pe-“
 diculo utrique nutrimentum. LIMONIUM in Limonio
 ex Ol. Wormii Museo lib. 2. c. 28. fol. 206. notavit Ph.
 J. Sachs l. a. p. 56. quod & se vidisse fatetur Bartholi-
 nus apud eund. Conf. Ann. 6. & 7 Ephem. N. C. obs.
 80. it. Thom. Bartholin. Cent. 3. Epist. 42. Doldius in
 Cista med. Hornungi Epist. 245. Harveus de gener.
 animal. Exerc. II. Ol. Borrichius Act. Hafn. Vol. I. n.
 67. p. 128. Limonem citratum feciferum Jo. Bapt. Fer-
 rarius Hesperid. lib. 3. c. 19. & malum aurantium gravi-
 dum lib. 4. c. 8. describit. Flos CARYOPHYLLÆUS
 varii coloris, cum divideretur, alterum simillimum flo-
 rem gremio suo innatum ostendit anno 1671. in horto D.
 Casp. Köilichen, ceu legitur apud Ol. Borrich. in Act.
 Med. Hafn. Tom. I. obs. 67. p. 128 De LAPIDIBUS præ-
 gnantibus vid. fufius Sachsus Gammarolog. lib. II. c. 8. a
 p. 145 usque ad 150. Bauschius Actit. cur. c. 8. p. 71. Jo.
 Mich. Uhl. apud Sachsum; cujus conf. diff. de mir. la-
 pid. nat. G. H. Velschius Ephem. Germ. Ann. 3. obs. 32.
 Borellus Cent. 5. obs. 85. De GEMMIS in geminis agit
 idem Velschius l. cit.

5. NASCI FÆTUM EX MORTUA MATRE] Gor-
 gas Epirota vir clarus, & fortis, in funere matris suæ ute-
 ro elapsus inopinato vagitu suo lectum ferentes consiste-
 re coëgit, novumque spectaculum patriæ præbuit, non
 tantum ex ipso genetricis rogo lucem sed & cunas assecu-
 tus. Valer. Max. lib. I. c. 6. apud Jonston. Thaumato-
 gr. classe 10. c. I art. II. p. 471. Prope Halam Saxonum nobi-
 lis amittit pecuniam in itinere, invenit gravida, cui su-
 pervenit Clericus; hic ut inventa potiretur, caput fœ-
 minæ prorsus abscindit: Revertitur nobilis, videt trun-
 catam enixam esse gemellos, pergit, Clericum cum pe-
 cunia

cunia non solum aggreditur, sed & judici tradit, vid. *Salmuth* Cent. II. obs. 1. *Eberus* in Calendario ita: Anno 1567. die 14. Jun. inter Daventriam & Zutphaniam ab Hispanis maritus cum uxore gravida suspenditur. Uxor, cum pependisset per horas quatuor, gemellos vivos mortua peperit; apud *Greg. Horslium* lib. II. obs. 9. & *Fabric. Hildan.* ad Mich. Doring. Respons. fol. 906. b. Idem ib. ex *Diomede Cornario* num. 15. Hist. admir. refert, in Hispania quandam sepultam, & post aliquot menses apertam, habuisse in brachio dextro infantem mortuum; refert idem *Fabric. Hild.* l. c. Sic Colonia Agrippinae matrona gravida ex morbo acuto mortua & loculo imposita, cum sequente die inhumanda esset, & locus ab obstetrice inspiceretur, fœtus inter femora extra matricem repertus fuit sed mortuus. Hæc ex *Henr. Stapedio, Fabricio* l. all. Conf. plura apud *Nymman.* de vita fœtus in utero, p. 29. *Rolfinc.* Disp. Anat. lib. 6. c. 33. p. 195. *Th. Bartholin.* Cent. II. Hist. 99. & Anat. Ref. lib. I. c. 28. (ubi hæc requisita addit; sed ad hoc necessarium est: 1) infantis robur. 2) matris amplum uteri orificium. 3) moriente matre diducendum os & divaricanda femora, alioquin ante suffocatur fœtus, quam exire possit.) *Joh. Matthæum* in Quæst. Med. *Zwinger* in Theatr. vit. hum. fol. 270. *Hochstetter* Part. II. dec. 6. cas. 3. *Ronssæum* Epist. I. fol. 9. seq. *Bohnius* Exercit. Physiol. 26. §. 17. Acta Hafn. Vol. II obs. 35. p. 92. præcipue *Joh. Vesling* Obs. & Epist. VII. p. 48. seq. *Helmont.* Tract. de Conceptis §. 16. Referatur & huc parallela obs. 53. *Jo. Lud. Hancmanni* Dec. II. An. III. Eph. Germ. Cur. cum scholio Excellentissimi *Lucæ Schræckii* p. 141. ubi plura in rem nostram. Exemplum tale a se observatum. refert *Harvejus* de partu p. 368. apud *Deusing.* in Genesi Microcosm. P. III. sect. 2. §. 83 p. 207. Vide quoque duo exempla Ann. III. Eph. Germ. Cur. obs. 38. *Riolan.* Anthropol. lib. 6. c. 6 p. 398. *Lucas Tozzi* P. I. Medicinæ. Tit. de Partu p. 49. ait: „Ex „Harvejo in naturali & genuino partu sibi operas mutuas „præstant parturiens mater & pariendus fœtus, quamvis

non raro hic solus prodierit proprio molimine ac nisu,“ etiam extincta matre, & mortuum infantem mater proprio conatu pepererit. Quin mortuam scēminam hoc præstare non posse, contendit Gottfried Voigt im Physi- calischen Zeitvertreiber Cent. 2. quæst. 53. p. 387. seq. cu- jus rationes ibidem evolve, si placet.

SATYRA QUINTA.

§. 1.

Testes viriles esse glandulas 1) hætenus unanimi- ter fere credidit Schola Medica. Ego vero experi- entia anatomica edoctus istud *nego*, 2) *asseroque* es- se *μῆτραζον* seu glomum minutissimorum vaso- rum.

§. 2.

Testes muliebres plane a virilibus 3) *differunt*: Sunt enim *quasi* 4) *ovarium* seu alveare parvulis o- vis refertissimum.

NOTÆ IN SATYRAM V.

I. GLANDULAS] Quæ testium in scroto marium sit substantia, videntur quodammodo auctores discrepuisse. *Russus Ephesus* II. 15. vocat materiam *pulticulae* simili- lem; cui consentit *Joh. Th. Schenckius Exerc. Anat. de part. gener. mar. p. 18.* dicens: “Carne constant sui ge- neris propria & peculiari, alba molli, succulenta fere- que *αἰδαρωδὲς pultacea, σπογγώδης* magis quam ca- vernosa, ob fibrosarum partium multitudinem, quæ a *piccolbominio* rudimentum testium vocantur, ab aliis: vasorum minima fibrosa statuuntur.” His non abludit Doctiss. *van der Linden Melætem. P. I. θ 46.* scribens, firitillaceam testium materiam esse sui generis paren- chyma; allegatque *Russum* II. 15. & *Scaliger Conject in*

Varronem de L. lat. 48. 19. *Varolius Anat.* 4. 1. vocat substantiam aliquam albam & mucosam, velut ex pituita concreta constructam. *Corn. Celsus* lib. 7. c. 18. scribit: Testiculos simile quiddam habere medullis, nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent. Ita allegant *Celsi* locum *Rolfincius*, de *Graaf* & *Mæbins*. Verum inspexi ipsum *Celsum Lindenii*; ille autem ita: *Testiculi simile quiddam GLANDULIS* habent. Quæ postrema sententia plurimos & hodie invenit assecutas, qui vel glandulosos, uti *Mundinus Anat.* p. 28. b. vel glandulosos, uti *P. Ægineta* lib. 6. c. 61. *Theophilus* de hum. corp. fabr. lib. 5. c. 27. *Galenus* lib. 3. de Aliment. c. 6. & lib. 14. M. M. c. 11. & lib. de femine l. c. 17. *Vesalius* de hum. corp. fabr. lib. 5. c. 13. *Riolanus* *Enchir. Anat.* lib. 2. c. 34. *Bartholinus Anat. Ref.* lib. 1. c. 22. *Laurentius*, *Higbournus*, *Fallopianus*, *Spigelius* &c. Atque tandem post omnes alios *CL. Thom. Whartonus*, (qui ex professo de glandulis scripsit) in *Adenograph.* c. 28. p. 177. inquit: *Substantia testium est glandulosa, alba, mollis, laxa, cavernosa vel spongiosa &c.* Mordicus quoque hoc defendere conatur *Jo. Conr. Peyerus* *Exerc.* 32. p. 171. seq. eique accedit *Jo. Jac. Harderus* *Exerc.* 32 ad eund p. 173.

2. **NEGO, ASSEROQUE**] Hoc nimirum primum observavi anno 1673. in Nov. ubi servi 30. annor. præter propter cadaver diduci. Forte tunc volebam inquirere, utrum semen & ubi in testibus (derogaveram enim hoc spermato poëseos munus iis in *Satyra Med I. §. 6.* *Nota 17.*) elaboraretur? Ecce, video totam testis substantiam in minutissimas fibras solvi, adeo, ut maneret reliqui nihil. Obstupui remque utpote novam adstantibus tunc Collegis suavisissimis, *Dn. Israel Med. D. ac P. P.* & *Dn Gerlachio*, *Antiqu. Eccl. P. P.* nec non *Studiosis* diligentissimis monstravi. Reputabam forte fieri propter putredinem; verum vidimus similia in recentibus aliis. Quare in nova hac opinione confirmatus *εὐφηκα*, *εὐφηκα*, exclamavi! Imo, cum diligentius in auctores deinde

deinceps inquirerem, jam ante me hoc videbatur animadvertisse diligentissimus Anatomicus *Riolanus* in Anthropogr. Cum enim sapius testiculi putrefacti substantiam digitis distraheret, eam instar retis in fibras multiplices admodum ductiles semicubiti longitudine producebat. Sed ego non solum in putrefactis (quod primo tantum esse opinabar) sed & recentissimis idem observavi. Conf. quoque quæ supra Not. I. ex *Jo. 1b. Schenckio* citavi. Imo fibræ istæ non solum ad semicubiti sed & ad integri, ad duplicis &c. longitudinem produci possunt, ceu quilibet, qui manum operi adhibebit, animadvertet. Incidi tandem quoque (Deum autem testor, antea me nihil vel inaudivisse, vel in alio quoque auctore legisse de novo hoc invento, ut inde verum deprehenderim, quod *Jo. van Horne* in Epist. ad *Gu. Rolfincium* p. 117. profert: "Non me latet, posse uno eodemque tempore in diversis locis ab iis, qui nullum studiorum mutuum habent commercium, observari atque notari talia, quæ deinde judicabuntur ex eadem prodisse pharetra:) in laboriosissimi Dn. *Regn. de Graaf* Tr. de Viror. organ. generat. inservient. Ubi vidi, doctissimi viri diligentiam idem quoque deprehendisse quod ego: Quare eo magis mihi congratulabar, qui vel eum accuratum testem vel *συνευρετην* habebam. Verba autem ejus p. 55. hæc sunt: "Nullus hæctenus veram testiculorum substantiam scriptis dilucidavit, imo quod magis est, ne quidem veritatis umbram attigit. Illi enim, qui testes corpora glandulosa pronunciant, vehementer errant, quandoquidem in toto teste ne minime quidem pars glandulæ conspiciatur, & adhuc magis a veritate aberrant, qui testiculorum substantiam pulticosam vel medullarem judicant, quia nullam cum illa similitudinem obtinent. Qualis igitur sit testiculorum substantia, si quis nos interroget, dicemus, eam nihil aliud esse, quam congeriem minutissimorum vasculorum semen conficientium, quæ si absque ruptione & dissolutione sibi

„invicem annecterentur, facile viginti ulnarum longi-
 „tudinem excederent.„ Adde *Jo. van Horne* Epist. ad
Rolfinc. ὁμόψυχον p. 120. seq. Sic *Fttnüller* in *Institt.*
Med. Parte Physiol. c. 21 §. 2. ait: „Semen masculinum
 „quod attinet, illud elaborari in testibus certum est, vid.
 „*Mæb. Fund.* p. 470. qui testes nihil aliud sunt, quam
 „congeries minutissimorum vasculorum in quibus semen
 „perficitur, uti hoc *Fracastatus Bononiæ* primo, & post-
 „modum etiam in *Belgio Graaf* invenit, quorum vascu-
 „lorum aliquot ex teste erumpentia variis suis flexibus
 „corpus illud constituunt, quod testium dorso incumbit,
 „& *Epidydimis* appellatur, quod ipsum tandem dilata-
 „tum in vas deferens & in vesiculas seminales abit, unde
 „semen elaboratum in teste, perfectum in epidydimidi-
 „bus per canalem deferentem in vesiculas seminales de-
 „ponitur, suo tempore vel sponte in pollutione noctur-
 „na, vel concurrente partium genitalium motu in coitu
 „excernendum &c.„ Adde *Jo. Jac. Harderi* *Exercit.* 31.
 ad *Jo. Conr. Peyer* p. 168. Labet & addere aliud laudati
de Graaf in lib. de mulierum organis c. 12. p. 174. suffra-
 gium: Hi testes, (exceptis quibusdam membranulis ac
 vasis præparantibus,) ex seminariis vasculis compo-
 nuntur, quæ sibi invicem juncta non tantum viginti, sed
 quadraginta ulnarum longitudinem facile excedunt.

3 A VIRILIBUS DIFFERUNT] Nimirum situ, ma-
 gnitudine, superficie, figura, substantia, temperamento,
 integumentis & connexionibus, testibus *Thom. Bartholin.*
Anat. Ref. lib. 1. c. 26. *Regn. de Graaf* de *Organ. mul.* cap.
 12. *Mæbio* *Fundam. Physiol.* c. 20. p. 523. *Dav. Herlicio*
 lib. de curationibus gravidar. puerper. & infant. c. 1. p. 3.
 qui possunt fufius videri.

4. QUASI OVARIUM] Diligentissimus equidem
Harvejus jam olim omnia ex ovis fieri dixerat in lib. de
Generat. anim. Clarius adhuc nuper *CLmus Theod. Kerk-*
kringius cui consentit *Jo. van Horne* Epist. ad *Rolfinc.*
 p. 124. seq. in *Anthropogeniæ Ichnographia* cap. 1. dixit:
 „Quis autem crederet, nisi culter anatomicus id detexif-

set,

set, in ovo hominum non minus quam avium prima re-
 periri incunabula? Ex ovo enim homo producitur.
 Non credis? Ecce tibi illa Fig. I. prout nobis sæpius
 oblata fuerunt, expressa. Reperiuntur autem ea in testi-
 culis fœminarum, non tantum earum, quæ per conju-
 gii usum fœcundæ sunt, sed etiam virginum, non secus
 ac fit in gallinis, quæ ova ponunt, etiam si galli ignorent
 consuetudinem. Sunt autem ova hæc pisi viridis magni-
 tudine, intra istam latitudinem, quæ pisorum determi-
 nat quantitatem, variantia. Intus latet humor, qui sicut
 aliorum ovorum albumen & vitellus, dum coquitur,
 indurefcit: sapore prædita sunt peregrino & ingrato;
 pellicula vel pelliculis extrinsecus circumdantur, quæ,
 postquam in uterum prolapsa sunt, brevi tempore ex-
 tenduntur, & in *amnion chorionque* commutantur.
 Hunc sequitur CLmus de *Graaf* in Lib. de Mulier. Org.
 c. 12. p. 176. seq. qui fusissime & accurate totam rem de-
 pingit, dignus qui evolvatur. Histandem accedit CL.
Garmannus Acad. Curios. & Collega suavissimus in do-
 ctissima Dissert. *Homo ex ovo* §. 12. &c. item CL. *Jo.*
Bapt. Denis in *Conferentiis* suis (ut Galli vocant) pas-
 sim. Adde *Sigism. Elsholtzii* obs. 196. Ann. 6. & 7. Eph.
 Germ. Cur. item obs. 197. & 198. Sic *Franc. Zypæus* in
 Fund. Med. P. II. c. 3. art. 6. §. 13. p. 58. scribit: Mulieres
 habent semen prolificum, si per illud ova intelligas,
 quorum ipsarum pleni sunt testiculi, & quæ ab aura se-
 minali virili fœcundata & expansa ex alveolis suis seu
 calicibus, quibus magna parte continentur, erumpunt
 in tubas Fallopianas, exinde in cavitatem uteri. Refe-
 rantur & omnino huc quæ habet CL. *Ettmüller* in Instit.
 Med. in Parte Physiol. c. 21. §. 8. Testes muliebres esse
 ovarium, & homines nasci ex ovo, peculiari quoque o-
 ratione probavit *Paulus Brand*, Med. D. cujus program-
 ma Hafniæ typis Matthiæ Georgii filii Godiakenii anno
 1677. d. 30. Januar. editum in 4. cum approbatione Th.
 Bartholini. Imo videntur fere jam olim aliqui per nebu-
 las rem animadvertisse, quando in testibus mulierum

modo glandulas modo vesiculas locarunt, uti *Fallopianus* in *Observatt. anatom* p. 421. *Harvejus* *Exerc. de Gener. Anim.* 65. *Lindenius* in *Med. Physiol.* apud *Mæbium* l. sup. c. *Riolan.* *Enchirid. Anat.* lib. 2. c. 37. p. 176. & in *Schol. Anat. Part. mul.* c. 4. p. 287. *Rolsincius* de part. gener. P. II. c. 2. p. 126. & c. 3. p. 127. *Thom. Bartholin.* *Anat. Ref.* lib. 1. c. 26. Egregie huc referri potest historia, quam habet *Panazol.* pentecost. 2. obs. 18. p. 84. ubi vidit fœtum mortuum abortu expulsum, cum infinitis parvis globulis, qui piscium ova referebant. Rationes his reddit verbis: Quia de causa id factum sit, perscrutari Philosophorum est. „Dicere possemus, aut esse superfœtationis imperfectionem quandam, aut maximam vitæ naturæ generativam in humore aliquo pituitoso in utero redundantem; intenta enim generationi alicujus viventis, tanquam perfectioris quam rei inanimatæ, materiam in globulos efformaverat, sicut ova piscium, generationi idoneam. Nos hæc posuimus. Dicant perspicaciores, quid sentiant. „ Sed hæc olim fusius quoque pertractavimus in *Disp. de Sterilit. mulier.* anno 1673. & in futurum fusius, Deo volente.

SATYRA SEXTA.

§. I.

Sanguis menstruus *per se* 1.) *non malus*, nec solum 2.) *in mulieribus*, sed utut *rarius* 3.) *in viris* quoque quibusdam. In illis 4.) *quandoque citius*, 5.) *quandoque tardius*. Imo fuere, quæ 6.) *pepererunt*, licet 7.) *nunquam sint perpeffæ menses*.

NOTÆ IN SATYRAM VI.

PER SE NON MALUS] Venenatum aut malum, vel saltem inutilem voluerunt alii, ut *Plutarchus* L. 3. *Sympos.* cap. 8. *Solinus* polyhist. cap. 4. *Alexander* lib. 2. probl.

probl 78. *Columella* lib. 2. rei rust. cap. 3. *Georg. Hor-*
nii in arca Mosis pag. 119. & præcipue *Plinius* passim,
 ut lib. 19. cap. 10. & lib. 28. cap. 7. maxime vero lib. 7.
 cap. 15. aliique *Rob. Bellarminus* Scalæ ascens. mentis in
 Deum Gradu I. cap. 3. pag. 7. ait: Corporis (humani)
 materia prima quid est nisi sanguis menstruus? Res adeo
 fœda, ut refugiant eam oculi cernere & manus contin-
 gere, & horreat etiam animus cogitare. Notabilis
 quondam fuit ἰδιουγκασία HERNISII; nam si
 mulierem aliquam impuram utcunque & undecunque
 loquentem audivisset, confestim caput ipsi dolebat, at-
 que hoc utebatur secessus muliebris & menstruorum,
 quibus mulieres polluebantur, argumento. Suidas hac
 voce fol. 1193. e quo etiam repetit J. C. Dieterich. in-
 Jatzeio n. 430. pag. 571. Menstruatas mulieres ab ac-
 cessu suo lædere bombyces, ut moriantur, refert *Olea-*
rius lib. 5 *Persian. Reise-Beschr.* pag. 580. edit. secun-
 dæ. Ex Medicis vero eo etiam inclinare videntur *Hip-*
pocrates lib. 1. de morb. mulier. *Galenus* lib. de atra
 bile cap. 8. *Fernelius* lib. 7. physiol. cap. 7. non 17. uti
 habet *Sam. Hasenreffer.* in Decade Quæst. Med. 9. pag.
 8. Tubingæ 1650. in 4to.) *CARDAN.* Comm. in Hip-
 pocr. libr. de A. A. & L. T. 8. Lect. 23. *COLUMB.* lib.
 12. de re Anatomica. De dolore hypochondriaco cum
 suspicione sanguinis menstrui clam exhibiti, vid. *Bened.*
Sylvaticus Cent. 1. (obs. 71. De Harengo cum sanguine
 menstruo pro philtro exhibito & inde sequente morte
 vid. Eberh. Gækel. Conf. Med. LX. pag. 549.) Sed re-
 ctius sentiunt, qui non per se venenatum aut malignum
 statuunt, & si quam malitiam induat, fiat istud ex acci-
 denti, testibus Pareo lib. 23. cap. 23. cap. 50. *Herc. Sa-*
xonia lib. 4. cap. 23. *Petræo* Quæst. 7. ad diff. harmon.
 31. pag. 146. *Cassp. Hofmann.* lib. 1. de generat. cap. 22.
Rolfinc. Epit. affect. lib. 3. cap. 22. *PIENS.* de febrib. in
 specie cap. 8. pag. 218. *CL. Jo. Dan. Major.* Chirurg. in
 fus. dub. 16 §. 3. seq. *Sam. Hasenreffer.* l. sup. cit. *Fusi-*
us vero *Sennertus* Prax. lib. 4. sect. 2. cap. 2. qu. 1. & præ-

cipue qu. 2. Unde rectissime *Job. Bapt. Donatus*, Comm. in lib. Hippocr. de morbis Virgin. pag. 17. ait: „Sanguinem menstruum purgamentum secundum naturam perutile esse, veluti & semen, novum non est; venæ enim & arteriæ multo alimento refertæ supervacaneum & præ frigiditate minime concoctum ad uterum exturbant. Video quosdam falso opinari secundæ concoctionis illud excrementum esse, quod menses rubriores proveniant. At ii nullo negotio *Galenii* ipsius verbis ex lib. de foetuum formatione refutari possunt. *Franc.* item *Zypæus* in Fundam. Med. Part. II. cap. 3. art. 7. pag. 62. “Falsum (inquit,) quod sanguis menstruus in vasis uteri & circa illum positus stagnet, quia per totum corpus cum reliquo circulatur, saltem in statu naturali; alias fit venenosus, si in plautam cadit, eam corrumpit, scemina suo halitu carnes, butyrum &c. corrumpit ad ranciditatem, & se osculantem pustulis remunerat. Inde est, quod a fide dignis & multorum experientiis habeo, si menstruata vinum e cella deproinat, omne, quod in cado superest vappescere aut corrumpi, sicuti ipse aliquot novi exempla. Rectius igitur faciunt, qui vini promicondi partes maribus vel juvenibus committunt. Immo non alius est a reliquo sanguine, sed adultioribus, quarum actiones sunt robustiores in alimentis elaborandis, nec tamen ob vitam sedentariam consumendis certo tempore redundat, ac per arterias uteri effluit.

2. NEQ SOLUM IN MULIERIBUS] *Solum animal menstruale mulier est*: verba sunt *Plinii* lib. 7. cap. 15. & ante eum jam olim *Democritus* apud *Solinum Polyhist.* c. 4. Cur vero hoc sit, scribit *Victor Palla Tyrrenensis* in studio Medico pag. 265. *Jo. de Mey* Comm. Phys. in Pentateuch. pag. 57. ait: „Vocantur menstrua coactiones sanguinis, quæ singulis mensibus fluunt, ex vulva. Dicuntur hæc ipsa *Muliebria*, quia (ut nonnulli affirmant) solis mulieribus inter omnigenas sceminas fluunt; aut quia (ut inquit *Aristoteles*) nul-

lis æque atque his. Hujus rei causam esse volunt,
quia nullum animal æque sanguineum est atque homo.
Nam & inter ipsas mulieres, quæ maxime sunt sangui-
næ, illis maxime abundant. Quod vero homo san-
guine magis abundet, merito evenit, quandoqui-
dem optimam præ cæteris habet temperiem, & ideo
optimo succo generando maxime idoneam. Causa
itaque talis evacuationis sanguinis redundantia est.
Jo. Jac. Harderus Exerc. 5. ad *Peyerum* pag. 23. Bru-
ta (inquit) sanguine menstruo destitui norunt omnes,
nec ego tam absurdus sum, talia qui statuere satagam;
donantur nihilominus fermento, quod in præfatis
glandulis latitans succum nutritium pro foetus alimen-
to per arterias adpellentem, uti *Needhamus* erudite
docet, segregat. (Nimirum paulo antea Exerc. 4. pag.
21. seq. *J. C. Peyerus* dixerat: Menstruum sanguinem
bruta non excernunt præter simiam & pauca quædam
alia.) *Rajam* & *Simiam* addit *Georg. Hornius* in *Ar-
ca Mosis* pag. 119. Sic foemellas simias in Java majore
pati menstrua, est apud *Gassend.* lib. 5. de vita *Peirescii*
pag. 169. *Alexand. de Insula*, Monachus *Corbejæ* Sa-
xonice in *Breviario rerum memorabil.* a *Christ. Franc.*
Paulini edito obs. 48. (in *Ephem. Germ. Cur.* Dec. 2.
ann. 4. append.) pag. 210. ita: *Picæ avis men-
strua.* A. C. 1189. habuimus picam foeminam singu-
lis mensibus in novilunio ad duos vel tres dies per in-
feriora sanguinem suo more sat copiose excernentem,
cetera optime sanam. Cibis initio adscripsimus, at ab
ipsa experientia meliora edocti vidimus, quam mirabi-
lis sit Deus in omni creatura sua. Ad h. l. laudatus
Paullini in scholio ita: Menstruam purgationem in E-
QUABUS, SCROFIS & OVIBUS aliquando notavi-
mus. Conf. huc omnino *CL. Ettmüller.* *Institt. Med.*
Parte Physiolog. cap. 21. § 10. Rationes menstrui in foemi-
nis fluxus suppeditant jam laudati *Joh. de Mey,* & *CL.*
I. J. Harderus. *Prior Comm. Phys. in Pentateuch.*
pag. 57. „ Quod sanguis in foeminis plus etiam quam

in

„in viris redundet, adscribuunt earum temperiei frigidae
 „atque humidæ, cutis densitati & vitæ otiosæ: Non quod
 „temperies frigida plus generet sanguinis quam calida,
 „sed quod minus dissipet; itaque temperies humida ac
 „frigida (quæ tamen non admodum frigida sit) habet re-
 „dundantiam, quæ non dissipetur, ac proinde evacuatio
 „ne indigent manifesta. Densa autem cutis & vita otiosa
 „tollunt dissipationem succorum & corpora replent.
 Posterior vero Exerc. ad J. C. Peyerum S. pag. 24. ait:
 „Loquar ex hypothesi, dum meliora dies suggeret, & di-
 „cam glandulas, quæ foetui liquorem idoneum pro ali-
 „mento segregant, eodem in uteri cavernis non existen-
 „te, vectigal a foeminis motu intestino ope fermenti,
 „quod continent menstrua, periodo instituta postulare
 „impurius a puro separare, atque fluxus hujus consueti,
 „ita genuinam matrem fieri.

3. RARIUS IN VIRIS QUOQUE] Patiuntur & mares
 magno valetudinis commodo fluxus menstruos, sunt
 verba magni *Bartholini* Cent. 5. hist. 33. ubi simul alle-
 gat *Andr. Lacunam* P. 7. de method. cur. carunc. in
 Lotharingia ac Germania vidisse nonnullos, quibus
 ordinarie menses effluerint, lacque in mam-
 millis. Hoc in iisdem locis quoque observavit *Aqua-
 pend.* lib. 3. chirurg. cap. 13. ceu allegat *Cass. a Reies*
Camp. Elys. quæst. 47. n. 15. qui hoc interdum in viris
 fieri statuit ipse. Alium similiter menses patientem re-
 fert *Zacutus Lusit.* lib. 2. Prax. admir. obs. 102. Idem
Bartholinus quoque famulo primarii Mercatoris Haf-
 niensis singulis mensibus ordinato fluxu sanguinem per
 inferiora expurgatum notat. Exemplum Nobilis Hi-
 spani quotidie libram sanguinis 4. abhinc annis per hæ-
 morrhoidales venas excernentis & bene valentis vid.
 ap. *Panarol.* Pentec. I. obs. 46. item aliud &c. lanionis
 Sedanensis ipse quondam communicavi Academia Nat.
 curiosor. *Ettmüllerus* in *Institt. Med. Parte Physiol.*
 cap. 21. §. 9. inquit: Licet aliquot prostent exempla,
 etiam

etiam viris quibusdam periodo menstruali sanguinem per penem effluxisse. Exempla talia vide omnino apud *St. Corn. Stalp. vander Wiel* Cent. I. obs. 80. ut & in Schol. pag. 344. seq. Vix fidem do *Mich. Scoto* Physiogn. c. 10. & *Cass. a Reies* in *Camp. Elys.* l. c. n. 16. asserentibus, Judæos per naturam habere fluxum sanguinis per virgam secundum Lunam quibusdam guttis, ut mulieres; necumque facit *Voëtius* Dispp. select. P. 2. pag. 90. cum *Abulenfi*, *Salmerone* atque *Lorino*. Imo endemice eisdem hæmorrhoidibus affici sine fundamento scribi, scripsi Disp. de hæmorrhoid. not. 36.

4. QUANDOQUE CITIUS] Communiter statuunt Doctores ab anno 14. ad 50. fluere, scilicet ordinarie, partim ob defectum sanguinis & caloris, partim ob viarum arcitudinem & siccitatem. *Franc. Zypæus* l. sup. c. p. 62. *Joh. de Mey* in *Comm. Phys.* in *Pentateuch.* ad loc. 22. p. 56. ait: „Incipiunt fluere mulieribus in initio pubertatis, quatuordecimo, quindecimo, aut usque ad decimum septimum annum, quibusdam etiam citius aut tardius. Ita quoque desinunt non omnibus eodem tempore, sed fere inter quadragesimum & quinquagesimum annum. *Jo. Bapt. Donatus* *Comm.* in *Lib. Hipp.* de *Morbis Virgin.* pag. 16. inquit: Menstrua ferri solent anno 14. sed aliquando serius aliquando citius descendunt pro puellæ temperamento; & p. 17. Erunt autem 14. anno potissimum menstrua, cum ubera tument, vox gravior auditur, & venerem cupide sequuntur, tunc enim aptæ etiam sunt viro, & nobiles virgines ex Medicorum sententia. At *Aristoteles* in lib. de opt. Reipublicæ statualiter sentire videtur, idque merito. „ Interim quotidie in praxi observamus, aliis effluere 16. 17. 18. 19. imo 20. & 21. ann. aliis vero sisti (expertus loquor) 39. 40. 42. 44. & ita porro, nimirum pro temperamento regionis, vitæ generis, quantitatis vel qualitatis sanguinis &c. diversa ratione. Specialiter juxta *Santorelli* versum.

Luna vetus veteres, juvenes nova luna repurgat.
Speci-

Specialissime juxta *G. Hornium* l. all. „Fœminis fluunt
 „menstrua ab anno ætatis 14. ad 21. luna nova seu corni-
 „culata; anno 21 ad 28. aut 31. luna dimidia ad 35. in ple-
 „nilunio, luna plena; vetulis in luna quarta seu deere-
 „scente. Sed nec hæc semper. Habemus vero rariora e-
 „xempla justo citioris menstrui; nec sufficiunt earum,
 12 quæ anno ætatis *duodecimo Fabricius Hildan.* Cent.
 2. obs. 60 & *Fernelius* Patholog. lib. 6. c. 16. aut anno
 11 *undecimo Fabricius* ibid. & *Sennertus* Praxeos IV. 2.
 2. 1. atque *Timæus a Gùldenkle* lib. 4. cas. 13. five anno
 10 ætatis *decimo*, qualem *Corbejus* Gynæc. lib. 1. c. 1. a-
 liamque *CL. D. Ledelius* in anno 3. *Ephem. Germ. Nat.*
Cur. Schol. ad obs. 131. pluresque *Herc. Saxonia* lib. 4.
 c. 23. egoque ipse olim anno 1678. in Generosissima
 virguncula L. I. a W. decem annos nata, quæ primos
 menses patiebatur in plenilunio, ipsa hora, qua Ecli-
 9 psis fiebat, sed sine ulla noxa; vel *nono* anno; *Thom.*
Bartholin. Cent. 3. hist. 91. *Jo. Schmidt* Eph. Germ.
 8 *Nat. Cur.* anno 4 & 5. obs. 23. aut demum *octavo* ætatis
 anno, veluti *Saxanorola* ac *Tulpius* lib. 3. c. 35. item *Ber-*
nard. Verzascha Cent. 1. obs. 24. Sic *Remii Noël* mer-
 catoris *Francofurtensis* filia 8. annorum menses pati-
 ebatur, ceu retulit mihi amicissimus D. D. *Schefferus*.
 Alia hoc anno menstruata in Norvegia recensetur ab
Henr. a München Act. Hafn. Vol. 1. n. 78. a. p. 161 Sed
 6 & *sexennem* observavit magnus *Jo. Dan. Horstius* ceu
 perscripsit ad me d. 9. Dec. 1674. aliamque hac ætate
 flore albo corruptam observavit *CL. Dn. Cummenius*
Anno 3. Eph. Germ. Cur. obs. 114. Sic puellam herma-
 phroditicam septennem sexto ætatis anno menses
 passam diuturnos & vehementes vidit *Kerckring*
 5 *Spicileg. Anatom.* obs. 12. *Quinquennem* menstua-
 lem meminit idem *Celeb. J. D. Horstius* in iisdem ad
 me literis. Talem quoque vidit *Hercules Saxon.* lib. 4.
 c. 13. cui quinto anno fluxerunt, dein singulis mensibus
 ordinatim modice tamen, Fœmellam annum quintum
 non-

- nondum egressam menses patientem vid. apud *Jo. Doleum*, Eph. Nat. Cur. Germ. anno 6. & 7. obs. 63.
- 4 *Quarto* ætatis anno filiam cujusdam tabellarii menstruam novit *Tulpius* l. sup. c. Dn. *Moderii* Doctor aggregatus & Prof. Regius in Collegio Med. Burdegalenfi vidit puellam undecim circiter annos natam Chlorosi inquinatam, atque ex aliorum relatione, ob suppressum fluxum menstruum, quem *triennis* jam & deinceps experta erat tam vero statuto ordine, ut nunquam vel copia vel tempore deliquerint &c. apud *Nic. de Blegny* in Zodiac. Med. Gall. 1679. m. Sept. obs. 5. p. 143. Puellam quindecim annorum, cui a *tertio* ætatis anno ordinarie fluxerunt menses, refert laudatus D. *Cummenius* Anno 3. Eph. Nat. Cur. obs. 114. Indicam puellam hoc anno menstrualem, sexto vero puerperam habet *Mandelslo* Epist. ad *Olearium* fol. 11. &
- 2 Itinerarii lib. 1. fol. 105. Puellam *duorum* circiter annorum Lugduni Batavorum menses passam, sed post tertiam periodum periisse, refert *Fr. Deckers* ad *Barbette* Prax. c. 13. p. 247. Filiolam quandam, quæ *unum* tantum annum vel paullo amplius habebat, optime valentem, ter repetita vice adultarum more (habita sanguinis infantisque tenelli corporis ratione) menses patientem retulit *CL. Theod. Liebergius* Medicus *Cornelio Stalp. van der Wiel* Cent. 1. obs. 77. p. 336. Quin imo laudatus supra *Cummenius* ibid. aliam allegat, cui
- 20 menses *vigesimo die* a nativitate fluere incipiebant, deinde suppressi redibant post mensem exactum denuo post alterum iterum, & ita porro usque ad *decimum* mensem ætatis, quo variolis interiit. *Berolini*
- 11 puellæ *undecim dierum* humor quidam sanguineus per pudenda effluxit, ex D. *Mart. Weissio Sennertus* Præcos l. cit. De puella *ostidua* menstruatâ *Louyse Bourgeois* lic. 2. Obstetric. obs. 17. *Corn. Solingius* Medico-Chirurgus anno 1679. vidit filiolam *Ultrajectensem* quatuordecim menses natam, beneque valentem, cui

2 cui *secundo* a partu die menses ii que satis magna pro modulo tantilli corporis quantitate lunaribus periodis profluxerint, apud *Corn. Stalp. van der Wiel*, Cent. I. obs. 77. in scholio pag. 338. Et, quod fidem fere excedere videtur, recens nata menses effudit, exempla notantur a *Celeb. D. D. Jonstono* Thaumato-gr. class. 10. cap. 5. art. 2. ex *Joh. Theod. Schenckio* lib. 4 | observatt. fol. 695. *Alberto M. Comm.* ad lib. 2. physic. *Aristot.* Kerckring. obs. 87. ac *Bourgeois*. I. c. sed hæc rarissima.

5. QUANDOQUE TARDUS] Et heic rara varie-
 59 tas! Ad LIX. annos, ubi peste obiit, durare vidit
 CL. *Simon Schultze* Anno 3. *Ephem. Nat. Cur. Germ.*
 60 obs. 151. Ad SEXAGINTA annos *Aegineta* lib. 3.
 cap. 60. *Fernelius* Pathologiæ Lib. 6. cap. 16. *Fabri-*
cus Hildan. Cent. 2. obs. 61. ac *Bartholin.* Cent. 3.
 hist. 90. *Jul. Cæs. Baricellus* in Hortulo geniali pag.
 349. seq. ait: „Quam fallax sit tum *Aristotelis* tum
 „aliorum iudicium, quod in mulieribus circa 40um
 „annum seu 50um menstrua deficient, quotidiana
 „demonstrat experientia. Mulierem hic cognovi
 „Victoriam nomine, eamque honestam & bene mori-
 „geratam; huic in anno 45. menstrua cessarunt, & fau-
 „sta valetudine vixit, cum autem sexagesimum fere
 „annum attingeret, ecce illi menses rubri bonique
 „coloris rediere, uberaque, quæ prius flaccida erant,
 „more virginum turgidula facta sunt, lactisque tanta
 „copia impleta, ut impulsu ferretur, quare ut pueru-
 „lum filix suæ lactaret a me admonita est. Alteram
 „cognovi, quæ usque ad annum sexagesimum quin-
 65 tum semper menstrua passa & hodie vivit &
 „menstrua singulis mensibus fluentia habet., Ve-
 „rum bonus hicce Vir pruritu carpendi non
 debebat statim *Aristoteli* aliisque viris doctis
 dicam scribere, quod nemini quoque factum
 Divo *Coo* circa aliquot aphorismos a quibus quan-
 doque rara exceptio invenitur; cum hi doctissimi se-

nes respexerint ad id, quod fere semper & μάλιστα fit. Imo ipse *Baricellus*, postquam saltem duo illa exempla adduxerat, in fine fatetur: *Hæc autem raro contingunt!* Ad septuaginta annos *Solenander* S. 5. 70 Conf. 41. *Sim. Schultz* l. all. ex *Dæn. Daniels Fabricius Hild.* L. 4. c. 63. Imo *Panarola* Pentec. 1. obs. 6. meminit septuagenariam, quæcum ab adolescentias nunquam menstrua passa fuisset, incidit in febrem cum maximis ventris infimi doloribus, donec large effluxo sanguine per vomitum sanata fuerit, verum singulis mensibus usque ad prædictam ætatem semper hoc modo menses excrevit. Idem Pentec. 1. obs. 22. meminit puellæ integro septennio a tempore erumpentium menstruorum, (quorum nulla fiebat evacuatio) post cibum quotidie cibi & chyli, qui in sanguinem converti debuerat, portionem per vomitum ejicientis, donec 7. elapsis annis tandem erumpentibus menstruorum faciebus vomitum amiserit, pristinam acquirens valetudinis benignitatem. Item pentecoste 4. obs. 12. sistit foeminam quolibet mense non sanguinem, sed quam plurimos vermes per vulvam expellentem, & obs. seq. 13. menses ex papillis mammarum mulieris aliquandiu ita fortiter erumpentes, ut sanguinis fontem interdum repræsentaret, quæ tamen dein per inferiora more solito processerunt. Sed hæc obiter. Generosissima *Domina de Landas*, nata de *Hammerstein*, optimi *Mareschalli* Elect. *Palat.* vidua ad 70. annum usque & ultra ordinarie mensium fluxum passa est, ut ipsa æque ac agnati ejus alii mihi met confes- si fuere. Ad septuagesimum secundum annum in 72 vetula *Wittebergensi* d. ⁸/₁₈ Sept. 1648. *CL. Segerus* apud *Thom. Bartholin.* Cent. 2. Ep. 86. Anno ætatis LXXIII. notavit *Magnus Greg. Horstius* apud *Fabric* 75 *Hildan.* l. all. Anno LXXVI. *Solenander* S. 5. Conf. 76 42. ac *B. Timæus* lib. 4. cas. 14. Anno LXXVII 77

78 Th. Bartholin. Cent. 6. hist. 34. Anno LXXVIII.
in Colonienſi ſanguinea robuſta, morbis parum obno-
xia, ſed ſterili *Fabricius* Hildan. Cent. 2. obſ. 61.
80 *Oötogetariam* a duobus circiter annis menſtuas,
purgationes patientem *ἐὐτακτὸς* cum ſanitatis
commodo & *ἐὐφρογία* *Puerarius* ap. Thom. Bar-
thol. perſcribit Cent. 4. Epist. 88. pag. 488. Duas alias
XXC. anno menſtuatas allegat *Louyſe Boargeois* L.
2. obſetr. obſ. 18. In matertera mea uſque ad annum
89 XXCIX. me obſervaffe poſui in Diſp. de Hæmor-
101 rhoid. not. 21. ac demum anno CI. cum *ἐὐφρογία*
ſolenander S. 5. Conf. 43. ex quo etiam *Mœbius* in Phy-
ſiol. cap. 20. Pariter moniali cuidam ab anno C.
103 ad CIII. fluxerunt: *Hercules Saxo*. lib. 4. cap. 23.
Imo (ſed riſum teneatis) ſtatua ſalis, in quam uxor
Lothi converſa, adhuc menſtrua pati, ſcripſerunt
Tertullian. Carm. de Sodoma apud *Athanaſ. Kircher*.
Mund. ſubterr. lib. 6. ſect. 1. c. 4. fol. 302. conf. omni-
no Thom. Bartholin. de morbis Biblic. c. 3. p. 7. ſeq.
(Idem etiam allegat *G. Fabricius* in opere Chriſt. po-
et.) atq; *Irenæus* lib. 4. c. 11. apud *Jo. Saubertum* Diſp.
de ſtatua ſalis c. 2. § 19. Helmſtad. 1668. Sed ſapere
fabulam Rabbinicam ſtatuit *Cæſo Grammius* Diſp.
de Metamorph. uxoris *Lothi* qu. 2. & cum *Riveto*
Baumannus Diſp. de ſtatua ſalis, Vitemberg. 1666. §. 7.

6. QUÆ PEPPERERUNT] Hoc vulgo a multis Medicis
& mulieribus negatur. *Plinius* H. N. lib. 7. c. 15. ait:
„Quibusdam ſæpius menſe; ſicut aliquibus nunquam.
„Sed tales non gignunt, quoniam hæc eſt generando
„homini materia, ſemine e maribus coaguli modo
„hoc in ſeſe glomerante, quod deinde tempore ipſo
„animatur corporaturque.„ Hinc quoque *Jo. de Mey*
in Comm. phyſ. ad pentateuch. pag. 56. ait: „Con-
„cipiunt, cum incipiunt ſanguine redundare; deſi-
„nunt, cum ob ſenium incipiunt laborare ſanguinis
„penuria; ut ergo, antequam fluere incipiunt, concipe-

cipe.

cipere non possunt, quod materiae copiam non habent: ita neque postquam cessaverunt, quod jam careant. Verum posse hoc fieri, statuit *Jacob de Forbivio* super prima primi teste *Grainerio* Tr. de ægritud. medic. cap. 8. Rationem ex *Aristotel.* lib. 7. Hist. Anim. cap. 2. allegat *Herc. Saxon.* lib. 4. cap. 26. quod in iis tantum sanguinis confluat ad uterum, quantum in illis relinquitur, quæ ex consuetudine purgantur. Consentiant *Pareus* lib. 22. cap. 49. *Corbej.* Gynæc. lib. 2. cap. 2. pag. 177. seq. *Sennertus* ac *Mœbius* II. cc.

7. NUNQUAM SINT PERPESSÆ MENSES] Exempla ex variis collegit *J. T. Schenckius* lib. 4. obs. 1. de conceptione, ac *Corbej.* 1. all. item *Piens.* de Febribus in specie c. 8. p. 218. seq. Alia habent quoque *Melch. Sebizius* Spec. Pract. Parte V. sect. 2. cap. 1. *Panarola* Pentec. 1. obs. 15. *Rhodium* Cent. 3. obs. 54. *Bartholin.* Cent. 4. histor. 37. *Bonaciolus* cap. 2. *Ennead.* mul. *Hildanus* lib. 5. cap. 41. cui rationes reddit *Steph. le Duchat.* ap. eund. pag. 268. *Rondeletius* apud *Joh. Assnerum* Disp. de Calculo cap. 4. §. 4. narrat, ex abscessu mulieris Montisbani calculum produisse, eamque post varios dolores fuisse tabidam, hancque menstrua nunquam passam fuisse, & tamen duodecies peperisse. Exemplum quoque habet *Jo. Dolæus* Ephem. Germ. Nat. Cur. ann. 6. & 7. & *Joh. Sophron. Kozack,* Tract. de hæmorrhag. lib. 1. cap. 8. pag. 235. ut & *Jo. N. Binninger* Cent. 2. obs. 55. qui hujus suæ observationis quoque rationem reddere conatur. Excell. Dn. D. *Jo. Georg. Sommer* Consil. & Archiater Schwarzburgicus communicavit mihi MScum de Informatione obstetricum propediem edendum, ubi cap. 2. de impregnationis signis ita scribit: *Wiertens* wird dieses Zeichen der ausbleibenden Reinigung noch ungewisser, sowohl durch einige non auctoribus notirte alte, als auch wenn mir bekante neue Exempel, da gemeine Weibs-Personen obgedachte Reinigung

nigung gar niemahls gehabt, und doch gesunde Söhne und Töchter geboren haben; ja es ist auch so wohl in als nach allen ihren Geburten von ihnen kein Blut gekommen, wobei sie doch gesund blieben, und bald nach der Geburt, ungleich andern Weibern, wieder arbeiten können, auch ihre Kinder glücklich gesäuget und groß gezogen haben. De imprægnatione nullis præviis menstruis vid. *Jos. Lanzoni* Dec. 3. ann. 1. *Eph. Germ. Nat. Cur.* obs. 23. pag. 47. ut & notabile exemplum Dn. *D. Phil. Fraundorfferi* Dec. 3. ann. 7. & 8. *Ephem. dict.* obs. 19. pag. 38. item Dn. *D. Petr. Rommellii* ibid. Obs. 41. pag. 65. ubi plures *ἰσχυροὶ* auctores allegat! *Platerus* refert, puellas & foeminas Brasilienses sine hoc fluxu optime valere. Idem de Grœnlandicis ex *Oleario* in *Itin. Pers.* *Mœbius* l. sup. cit. Et quid opus multis? Sanguis menstruus neque ad conceptionem, neque ad foetus formationem conservationemve necessarius est. In hoc mihi consentit doctissimus *Franc. Zypæus* Prof. Lovan. CL. in *Fundam. Med. Phys. Anatom.* Part. 2. cap. 3. art. 7. pag. 60. seqq. „Quando statuit, esse sanguinem singulis „præter propter mensibus in corpore redundantem, per „uteri arterias in ejus vagina excretum, neutiquam ibi „stagnantem, sed cum reliquo sanguine perpetuo circulatum per totum corpus. Tandem addit: Hic sanguis secundinas vel foetum non nutrit, nec ad foetus generationem concurrat ut materia, Imo, ut idem pag. „seq. 62. pergit: Interdum & gravidæ menses patiuntur, „quia fluunt ex vagina; nam si ex fundo exstillarent, „putrescerent, foetum & alimentum ejus inficerent, ac „abortum facerent; & pag. 63. Gravidis rarius fluit „sanguis, quia iis non redundat, partim quia in uteri incrementum impenditur, partim quia pars magna chyli ad foetum vadit. „ Ipse ego novi quondam in urbe Heidelbergensi duas sorores, novi & alias gravidas ac lacten-

lactentes menses patientes. Conf. omnino *Nathaniel Sprye* Med. D. in tract. de fluxu menstruo Patavii 1685. in 12mo, ubi ad recentiorum placita rem quidem proponit, sed stylo longe miserrimo.

SATYRA SEPTIMA.

§. I.

H Omnes vixisse sine 1) *hepate*, 2) *liene*, 3) *renibus*, 4) *vesica urinaria*, 5) *pene*, 6) *utero*, 7) *podice*, 8) *lingua*, 9) *stomacho*, 10) *felle*, 11) *intestinis*, 12) *pancreate*, 13) *omento*, 14) *pericardio*, 15) *diaphragmate*, non tam mirabile videtur, ac quosdam vixisse sine 16) *pulmonibus*; immo sine 17) *cerebro*, sine 18) *capite*, aut sine 19) *corde*.

NOTÆ IN SATYRAM VII.

I. SINE HEPATE] Τῶν δ' ἄλλων ἑδὲν ἐστὶ σπλάγχ-
χνων ἀναγκᾶν τοῖς ζώοις, το δ' ἥπαρ μόνον, ait *Aristoteles* lib. 4. P. A. c. 2. in fine, h. e. *Ceterorum viscerum nullum necessarium est animalibus, nisi jecur*. Quod valde durum est! Et lib. 2. Hist. Anim. cap. 15. inquit: καὶ ἥπαρ ἅπαντ' ἔχει, ὅσα περ αἷμα, id est: *hepar in omnibus est, in quibus sanguis*. Idem lib. 4. de generat anim. c. 4. statuit: Nullum notatum esse animal, quod jecore caruerit. Vestigia ejus premit *Cæl. Rhodiginus* lib. 4. Lect. antiqu. c. 16. illudque fere repetit c. seq. Sed quid respondebunt ad hæc *Laurembergii* Exerc. Anat. 1. §. 4. 7. *hominem (inquietis) nasci, vivere, ad plenam ætatem progredi compertum est sine jecore*. Audiamus famosam historiam: Sine hepate & liene vixit *Matthias Ortelius*, Augusta Vindelico. mercator Antverpiensis, qui hydrope obiit d. 11. Sept. 1564. & d. 12. Sept. anato-
mia ejus facta est a *Lamberto Toletano Medico per Tho-*

„nam *Comaum* Chirurgum & tonsorem Antverpiensem:
 „Verum substantia omnium intestinorum carnosâ pror-
 „sus erat, & multo solidior, quam ipsa musculorum ca-
 „ro, ut soliditate cordis carni fere responderet, & vena
 „cava ex ipsis intestinis originem sumebat, eo fere mo-
 „do, quo vena porta in ipsis intestinis solet implantari.
 Historiam hanc communicatam habuit a D. *Tob. Cneuli-*
no & *Joach. Camerario I. Schenckius* lib. 3. obs. 7. item
Bauchinus de Hermaphrod. lib. 1. c. 8. p. 86. & in Annot.
 ad tr. *Franc. Rousseti* de partu Cæsareo ceu ex eo quo-
 que refert *Ant. Molinettus* lib. 6. Dissert. Anat. Pathol.
 c. 5. p. 293. tandemque *Mœbius* Instit. Med. p. 78. & *Fun-*
dani Physiol. p. 318. Veruntamen his omnibus obviam
 procedit *Marc. Malpighius*, Vir summus, cujus verba in
 Lib. de Structura viscerum c. 8. hæc sunt: „Ortelii se-
 „ctio, quæ multorum torisit ingenia, pluribusque impo-
 „suit, si ad trutinam esset revocanda, vel saltem levibus
 „conjecturis daretur locus, utique pateret, non defuisse
 „jecur, & hoc in opportuniore forte situ locatum extitis-
 „se, ut secreta bilis in intestinum derivaretur: in hoc
 „enim intestina carnosâ observata fuere, ita fortasse dicta
 „ab observatore ob substantiæ modum consimilem car-
 „ni, & rubrum calorem, cum etiam solidiora & compa-
 „ctiora musculorum carne deprehensa sint; oblongæ i-
 „taque glandulæ circa intestina accubantis rudem nobis
 „exhibet speciem, nec vasorum inde enata propago con-
 „jecturam destruit, cava enim vena a carnosâ hujusmo-
 „di intestinis emergebat. „ Nullum hepatis adfuisse habet
 quoque *Jo. van Horne* de Ductu Chylifero p. D. 2. Anno
 1601. *P. Paw*, ut ipse Obs. Anat. 29. testatur, hydropi-
 cam diffecuit, in qua jecoris, lienis, renum (dictum mirum,
 verissimum tamen) ne vestigia quidem. Sic *Vesalius* lib. 5.
 de Fabr. corp. hum. ait: Viri cujusdam substantiam he-
 patis omnino fuisse deperditam, adeo, ut lien cogeretur
 ejus sustinere vires. Imo hepatis loco massam carneam
 36. libras pendentem observavit *Zacutus Lusit.* lib. 2.
Prax. admir. c. 38. *Matth. de Cradi* ad lib. 9. Rhaf. P. I. c.

7. scribit: se vidisse in scholari Alemanno post ulcus hepatis multam quantitatem carnositatis hepatis fuisse excretam, citante Mœbio, Fundam. Physiol. c. 14. p. 347. & nihilominus curatum fuisse ægrum. Quid ergo statuamus? Cum *Franc. de le Boe Sylvio* Disp. Med. 6. §. 5. *Secundum naturam nunquam in corpore humano desideratum viscus* dicimus.

2. LIENE] Lienem omnibus sanguineis animantibus communem esse, testatur *Galenus* lib. 6. Admin. Anat. c. 10. allegante & consentiente *Deusingio* Exerc. de Sanguificat. §. 58. Imo *duplicem* lienem notarunt *Cass. Bauchin.* Institt. Anatom. p. 68. & *Dom. Panarolus* Pent. 1. obs. 2. p. 3. qui idem *Aristoteli* visum fuisse narrat, ex ejus lib. 4. de Generat. Animal. c. 4. *Tribus* splenibus cadaver fœmineum luxuriasse, seque spectatoribus monstrasse ante lustrum quasi, scribit *Christ. Lange* in Progr. Anat. d. 22. Oct. 1652. Lips. edito. *Car. Drelincourtius* Fil. Disp. Inaug. de Lienosis θ. 1 n. 2. ait: Numerum quod attinet, lien unicus est e naturæ præscripto; nihilominus duplex observatus est ab *Aristotele*, *Cælio Rhodig.* *Gn. Rondeletio*, *Com. Gemma*, *B. Cabrol.* *Dom. de Marchettis*, *Ant. Bourdonio* & ab Excell. Dn. *Hardero*, nec non ab *Ephem. Germ.* observatoribus sedulissimis & accuratissimis. *Cæcilius* vero *Folius* Venetiis duos, tres, imo quatuor vidit. *Fallopious* pariter tres lienes enumerat, unum justæ magnitudinis, alterum dimidiò minorem, tertium denique ovi columbini mole. Qui vero id fiat, legere est apud *Lev. Lemnium* & *G. Hofmann.* *G. C. Schelhammerus* amicissimus Exerc. Med. 10, §. 12. ait: Lien duplex bis tervè a Dn. *Marchettis* & *Cabrolio* observatus, triplex a *Fallopio*, *Plegny* obs. Ann. 3. 1. & 3. & *Verbeyen* lib. 2. c. 14. *Aristoteles* tamen strictior videtur, quando lib. 2. Hist. Anim. c. 15. scribit: Σπλῆνα δὲ τὰ πλεῖστα ἔχει ὡσαπερ καὶ ἄλλα. Τὰ δὲ πολλά τῶν μὴ ζωοτοκέντων, ἀλλ' ὑποτοκέντων μικρὸν ἔχει τὸν σπλῆνα ὅτως, ὥς τε λαμβάνειν ἐλίγους τὴν αἰσθησιν,

ἐν τοῖς ὄρεσι, τοῖς πλείστοις εἶον ἐν περιτεροῖς, καὶ
 μίλιον καὶ ἑξακὶ καὶ γλαυκί, id est: Lien magna ex
 parte omnibus, quibus sanguis: sed magna parti eorum,
 quæ non animal sed ova pariunt, lien usque adeo exiguus
 est, ut propemodum sensum effugiat: quod magna in par-
 te avium experimur v. g. in columbis, milvis, accipitri-
 bus, noctuis. In pennatis non inveniri lienem scribit
Highmorus Exerc. de Affect. hypochondr. c. 4. p. 174.
 Quæ quoque sanguinis proprie expertia sunt, liene per
 naturam carent, ait ex *Aristotel. lib. 3. P. A. cap. 7.* *Mœ-*
bius Fund. Physiol. cap. 14. p. 335. & Deusingius l. sup. c.
s. 59. LIENEM plane vilipendebant olim *Erasistratus,*
Democritus & Rufus Ephesius, quando frustra factum vo-
 lebant, uti invenimus apud *Galen. lib. 4. U. P. cap. 15. &*
Comm. 3. in Hipp. lib. de Aliment. ita allegantibus H.
Barbato de sangu. & sero p. 5. ac Deusingio l. all. Pariter
 eundem contemnit *Paracels. lib. 2. de nat. hum. cap. 4.*
 & 6. Dantur quidem animalia, quibus per naturam deest.
Deusingius l. c. ex Aristot. lib. 3. P. A. cap. 7. nimirum
 volatilibus, quoniam pennarum vis recrementum absu-
 mat melancholicum, teste *Cœl. Rhodigino lib. 4. Lect.*
antiqu. cap. 18. quasi vero! Ita *Thom. Bartholinus Anat.*
Ref. lib. 1. c. 16. ait: „Carent sine noxa liene, quæ vesti-
 „cam non habent, ut Chamæleon & alia multa. Insecta
 „vero splene carent; quam ob rem falsum illud: Habet
 „& musca splenem. „ Verum super his nondum micro-
 scopia consului. De Chamæleonte vid. *Panarol. in Anat.*
Chamæleont. Observatt. p. 398. Car. Brethincurtius Dist.
sup. cit. de Lienosis θ 1. n. 2. inquit: „Liene nullo Philoso-
 „phus cadaver narrat &c. Cui suffragantur *Hollerius, Bau-*
 „*hinus, Laurentius, Henr. ab Heer, & Kerckringius.*
 „Tales itaque homines comparandi veniunt vel cum
 „volatiliis quibusdam, vel cum insectis, quæ liene ca-
 „rent, etsi vulgo de ipsis jactetur: Ἐχει δὲ καὶ ἡ μύα
 „τὸν σπλῆνα. Imo nihil inter homines istos atque inter
 quadrupedem interest; *Democritus enim, Aristot-*
teles,

teles, *Plinius*, *Solinus*, *Albertus M. Gesnerus*, & *Aldrovandus* unanimiter attestantur, lienis exfortem esse Chamæleonta. Id ipsum vero testatius apud me reliquit *Parolus*, animalculi profector, nec non Regia Parisiensis Societas, quæ dissecti Chamæleontis nitidissimam icona lienis nesciam Rev. ad parentem transmissit. Verum, ubi esse debuit, non raro lien defuit. Absesse posse, docent *Zacutus* lib. 2. Hist. Med. p. 63. & lib. 3. Prax. adm. obs. 137. ac præcipue *CL. Kerckring*. obs. 11. Tale animal visum fuisse, ipse scribit *Aristotel*. lib. 4. de Generat. Animal. cap. 4. ac *Laurentius* Anatom. lib. 6. qv. 25. & *Becker* de Cultricor. p. 83 liene quædam destituta allegant. *G. C. Schelhammer* Exerc. Med. 10. §. 15. ait: „Quin & natura ipsa defecisse & vel post nativitatem periisse, vel a principio defuisse legitur lien, cit. Eph. Nat. Cur. Ann. 13. obs. 199. Idem vero *Aristoteli*, *Hollerio*, *Laurentio*, *Schenckio*, *Kerckringio* observatum, adeoque itidem longe certissimum est; & §. seq. 16. addit: In aliis perexiguus visus est: Pollicem æquantem *Salmuth* lib. 13. in scæmina sanissima, *Riolanus* Anthropog. lib. 2. c. 16. in *Thuano* vix unciam pendentem, unguis latitudinem vix æquantem in *Luxemburgica* Principe repertum *Conringius* testes sunt. Ex quibus omnibus vel hoc unum colligas, non tantum esse viscerum necessitatem, ut sine illis animal non vivat. Adeoque ejus usum esse talem, qui a vitalium aut principum viscerum numero eum exemptum velit. Neque tamen hinc prorsus inutilem dixeris, quod ex philosophis *Demetrio*, ex Medicis *Erasistrato*, itemque *Russo* Ephesi. no visum fuisse literarum monumenta loquuntur. Præterquam enim quod tantum viscus a sapientissimo corporis auctore frustra conditum piaculum est credere, & pancreas nunquam legatur defuisse, excindi interim posse superstitie animali recentibus experimentis constitit, quod tamen utilissimum & glandulam salivalem intestinorum esse certum est. Conf. huc de *Ortelio* dicta Nota I. De Muliere Parisiensi *Holler*. num. 5. quem

citat quoque Sennertus Prax. lib. 3. P. 3. cap. 2. pag. 473.
 & Jo. G. Schenck in Litho-genef. cap. 1. pag. 1. De fœ-
 mina hydropica, in qua anno 1601. dissecta ne vestigium
 quidem lienis vidit, vid. Petr. Paw Obs. 29. „Prope
 Cortynam in Creta apparentem splenem pecora non
 „habent: quod amplius Medicorum scrutantes scholæ
 „in illis enasci herbam locis denique compertum prodi-
 „dere; qua vespertia pecora lienes imminuerent: unde
 „& lienosis curandis medicamen excogitatum, quod ex
 „re *Asplenon* Cretenses dicunt; „verba sunt Cæli Rhodi-
 gini lib. 4. cap. 18. forte ex *Vitruvio* de Architect. lib. 1.
 cap. 4. ceu allegat *Rolfinc.* M. M. spec. Comm. lib. 9. sect.
 3. cap. 1 pag. 783. *Plinius* lib. 24. cap. 9. ait: „Arbitran-
 „tur quidam hanc (myricen) esse tamaricem: sed ad lie-
 „nem præcipua est, si succus ejus expressus in vino biba-
 „tur, adeoque mirabilem ejus Antipathiam contra so-
 „lum hoc viscerum faciunt, ut affirmant, si ex ea, alveis
 „factis bibant sues, sine liene inveniri; & ideo homini
 „quoque splenetico cibum potumque dant in vasis ex ea
 „factis. „Conf. & inferius Not. 19. notanda ad defectum
 cordis ex *Ant. Everhardo Ettmüllerus* in Colleg. ad
 Schræderi Pharmacop. sub tit. Scolopendrium verum, a-
 it: „Decoctum Ceterach in aqua ferrariorum, in qua sæ-
 „pe ferrum candens fuit extinctum multum laudatur ad
 „tumorem & inflationem splenis, adeo, ut dicatur a Dio-
 „scoride, quod absorbat lienem, vel potius imminuat:
 „Unde canes ferrariorum, qui bibunt sæpius talem a-
 „quam, dicuntur carere splene. vid. Major. in Apolog.
 „in Chirurgiam infusoriam. In quibusdam fer-
 „tur splenis parenchyma adeo absumentum repertum
 „esse, ut sola cutis remanserit, inquit *Roussset* de partu
 Cæsar. Sect. 4. cap. 5. In infante acephalo Zittaviensi
 nullus erat lien, Du. D. *Jonisius* Ann. 3. Acad. Germ.
 Nat. Cur. Obs. 277. plura, qui volet, evolvat. Celeb. *Joh.*
Dan. Horst. Manu duct. pag. 96. præsertim B. Dn. D.
Bausch. heu olim Acad. Cur. Germ. Præsidentem primum
 in Proœm. Traumatol. pag. 57. ac CL. *Tilling* Anat. Li-
 en.

en. sect. 1. cap. 10. pag. 205. item *Henr. ab Heer* Obs. Med. 25. pag. 289. Eundem autem excindi posse negarunt quidam, ducti vel copiosis sanguineis aliisque vasis, vel visceris magnitudine, connexione aut usu, uti *Celsus* lib. 5. cap. 26. *Cæl. Aurelian.* lib. 3. Chronic. pass. cap. 4 quem citat quoque *Sennertus* Prax. lib. 3. P. 4. cap. 7. p. 494. eique adstipulatur *Vesalius, Vid. Vidius* de Curat. morb. lib. 10. cap. 10. *Bauchinus* Theatr. Anat. cap. 43. *Lev. Lemnius* lib. 2. de Complex. cap. ult. *Knobloch* Inslitt. Anat. Disp. 6. qu. 2. pag. 205. *Lauremberg.* Exercit. Anat. 7. *Zacchias* Quæst. Med. Legal. lib. 8. T. 1. qu. 12. n. 14. *Melch. Sebizius* de Alim. Fac. lib. 3. cap. 5. pag. 725. *Conringius* lib. de motu & generat. sangu. cap. 6. *Thom. Bartholinus* Cent. 4. hist. 57. & Anat. Ref. lib. 1. cap. 16. (qui tamen cecinit palinodiam) *Higbmorus* Disp. Anat. lib. 1. P. 3. cap. 3. *Jo. Conr. Dieterich* Disp. Solemn. 20. §. 18. *Timæus a Guldenklee* Respons. Med. 45. pag. 108. seq. *Joh. van Horne* Microcosm. §. 42. & prolixè Dn. D. *Tilingius* l. c. sect. 3. c. 6. p. 424. seq. 429. 431. seq. 437. Ad affirmantium tamen castra se recipiunt *Plinius* H. N. lib. 11. cap. 37. *Aretæus, Haly Abbas & Bertinus* lib. 18. c. 1. apud *Knobloch, Rouffet* de partu Cæsar. lib. 5. cap. 5. (sed refutatur a *Conring.* l. c. quod non sua sed aliena fide) *Chronicon Turcarum* apud *Thom. Bartholin.* l. cit. (qui etiam de *Fioravanti* historia, ubi lienem scirrhosum muliebris libras 32. pendentem abscidit, fusius agit) *Zacutus* lib. 2. Hist. Med. pag. 63. *Paracelsus* quoque in Prælect. Chirurg. cap. 7. von Weydwunden fol. 464. ubi ita : Si esset vulnus in dem Miltz, debet excidi, quia possumus sine illo vivere, si est tam magnum vulnus, & non debet inungi balsamo, sed wieder zusammen binden, & idari potus factus in pulmone. Et hodie omnes fere ducti experientia Anglorum, de quibus *Bogdanus* apud *Thom. Bartholin.* Cent. 2. Ep. 77. pag. 648. Hi enim sine noxa brutis animantibus, canibus, felibus, suis exemerunt, uti modos quoque apponit *Bartholin.* Cent. 4. hist. 51. item *Deusingius*

Exerc.

Exerc. de sanguific. §. 79. seq. Conf. *Warton* Adenogr. cap. 4. pag. 13. & Jo. Bapt. Denis dans ses Conférences p. 182. seq. ubi itidem modum docet exsecandi, ut & pag. 242. seq. Canem talem D. Scarbourghi vidit *Erasm. Bartholinus*. „Hisce diebus (scribit *Thom. Bartholin.* Cent. .3. Epist. 50. pag. 208.) in præsentia Serenissimi Regis „nostri binis canibus experiundi gratia lien fuit exsectus „optimo successu, uterque enim canis post vulnus cura- „tum convaluit & bene se habuit. „Pariter in Belgio variis in canibus, salva ipsorum vita, successit, ceu inde scribebatur ad CL. Dn. D. *Jo. Dan. Major* Anat. I. Kilon. cap. 2. §. 21. Lugduni canem pinguem, cui lien exsectus, vidit *Jac. Hölse* (utut vix credere videatur) apud *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Ep. 72. pag. 299. Quater (ait idem *Bartholin.* ib. Epist. 64. pag. 258.) expedita manu præsente Augustissimo Rege nostro aliisque spectantibus lienem ex canibus majoribus minoribus extractum digitis excidit Regius Chirurgus Philippus, vidimusque „vivos & superstites præter unum majorem sanosque & „agiles nec quidquam inde damni passos, sed ad cursum „expeditos. Quod forte etiam innuit ibid. Epist. 96. pag. 415. Idem Cent. 4. Epist. 14. pag. 55. ait : Se in canibus expertum esse. Fusc de hoc agit quoque CL. *Jo. Dan. Major* Chirurg. infusor. Dub. 6. §. II. seq. & *Hertodt* in *Tartaromastige* P. II. cap. 1. pag. 165. *Guil. Charleton* lienem ante sex annos jam cani exsecuit adhuc valido & *Bartholin.* belle viventi, nisi quod ex intervallo in maciem quandam tenuetur & subito iterum pinguescat. ait *Ol. Borrichius* apud *Th. Bartholin.* Cent. 4. Ep. 92. pag. 537. Sexies in canibus feliciter patravit *Barbette* lib. 4. Prax. cap. 10. Cani lienem excidit *Regn. de Graef* de succo pancreat. cap. 2. pag. 289. in quo duobus mensibus post extirpationem notabilem succi pancreatici quantitatem collegit. Idem ibid. ait : Se semel canem habuisse, qui post similem lienis extirpationem peperit adhuc duos vel tres castellos. Sic *Tobias Petermann* in Coroll. 5. ad Disp. de Gonorrhæa Lips. 1690. ait : Ob lienem exsectum animal

non

non sterilefcit. Imo CL. *Ortlobius* Differt. 16. §. 13. pag. 128. de ufu lienis ait: Venerem, juxta *Helmontium*, non excitat, quia excifo liene canes falaciores funt. Conf. & de hac lienis exiftione *Andr. Laurentii* Anat. lib. 6. qu. 25. *Kerckring*. Obf. Anat. II. *Lambeccari*, Medicus Romanus edidit librum Italicum ubi docet, diverfa animalia vixiffe fine notabili incommodo poft extirpationem non folum lienis, fed etiam unius e renibus & particulæ inteftinorum, ceu ex Biblioth. Anatom. *le Cleric*. & *Manger* refert *Baelius* Nouvell. de la Republ. des lettres Tom. 3. pag. 797. feq. Quin jure hodie ejusmodi obfervationes tanquam raras ridet in *Frid* *Ruyfchio* Obfervatt. pag. 85. *Godefridus Bidloo* in Vindiciis contra eund. pag. 50. his verbis: Pag. 85. obfervatione *Ruyfchiana* dignum lege & mirifice mirificum facinus: Exfecuit nempe canis fplenem & animal manfit fuperfites! G. C. *Schelhammer* Exerc. Med. 10. §. 13 & 14. ait: Exfecum fuiiffe legitur fæpius non magno animalis incommodo, quod cum fuccelfu Anatomicum exercitatiffimum *Drelincurtium* meum quoque facere memini. Adde *Ephem. Nat. Cur.* ann. 4. & 5. obf. 164. & 165. Sed in homine etiam in Anglia tentatum fine noxa, id vero ita ut eo orbatus annum fupervivens hilarem & bene valentem fe exhiberet. Vid. iterum *Ephem. nostras* ann. 4. obf. 165. & alterum exemplum luculentiffimum anno 13. obf. 195. Unde fidentem invenit *Hiorrvanta* Medici fæculi conatus, qui impune lienem fcirrhofum duarum librar. exfecuit fœminæ, referente *Bartholino* Cent. 4. hift. 51. omnino legendo, quoniam & aliorum testimonia exhibet, ita ut res nullam amplius dubitationem admittat. Addunt aliud novum *Ephem. nostræ* anno 1. obf. 2. 9. Sed quorfum tandem hæc? Dicat aliquis. In brutis nimirum concedi poffe, non idem in homine. Nolo quid em hic cum aliis allegare hepar maximum, fed nullum lienem ex *Salmuth*. Cent. 1. obf. 21. nam infcriptio ibi fallit, textus vero dicit illius puerperæ lienem tam parvum

vum fuisse, ut pollicem majorem vix æquaret. Communis quoque fabula est, lienem cursoribus excindi. In Talmud. Sanhedr. fol. 21. 2. dum locus 1. Reg. 1. 5. explicatur, additur: omnes (nempe illi 50. viri, qui currebant ante Adoniam) privati splene erant & abscissas plantas pedum habebant. Hoc est, ut alibi explicatur: abscindebant carnem plantarum pedum usque ad ossa, ut possent currere super sentes & spinas. Per medicamenta autem abscindebant carnem, & quia splen hominem aggravat, & hunc auferebant; apud *Joh. Quistorp.* Annot. Biblic. ad d. 1. Lepidam rem narravit mihi in arce Hafniensi d. 12. Octobr. 1695, amicissimus Collega *Henr. a Moinichen*: Primo is in Acad. patria Hafn. munus professoris cum laude per biennium apud Thom. Bartholinum sustinuerat, idem quoque persecutus est laudabiliter in Italia Patavii apud Anton. Molinettum per quinquennium. Enchiresibus ergo anatomicis aliisque artis dotibus probe instructus domum reversus est. Potentissimus vero Monarcha Arctous, Fridericus M. uti omnium optimarum artium, ita & Anatomix fautor erat longe clementissimus. Jussit ergo, ut se præsentem CL. *Moinichenius* aliquot canibus lienem excinderet, quod & felicissime præstitit superstitibus caniculis. Quo facto antiqua fabula recrudit, lienem scil. abscissum facere ut animal velocius curreret; quare & in homine idem forte præstari opinati sunt. Cum ergo antea magnus competitorum esset numerus, qui volebant Regum optimo a pedibus esse, (Ætquanen) falsa dein opinione & metu percussa re lienis sui jacturam facerent, studiose ab illo officio abstinuerunt. Sed ad certiora properemus: Vivente se sæpius successisse dixit *Adrian. Zuccarellus*, Celotomus atque Ocularius ex Palo urbe Neapolitana, apud *Fiarovant.* lib. 2. cap. 8. Thes. vitæ hum. Alii vulnerato tonsor propendentem lienem per ignorantiam abscidit, reconvallescente ægro, ex *Ballouio* lib. 2. Ephemer. pag. 251. *Thom. Bartholin.* Cent. 4. hist. 51. Neapoli alium lienem exemit

rioravant lib. 2. cap. 53. Et lienis resectionem in homine proponit *Timoth. Clarke* Ephem. Nat. Cur. an. 4. obs. 164. & 165. Tota denique lis componi potest verbis Celeb. Th. Bartholini Anat. ref. lib. 1. cap. 16. "Non deficere potest lien naturaliter, siquidem natura non abundat in superfluis, nec deficit in necessariis. Præter naturam vero vel deficere potest vel eximi arte tam in brutis, quam (ut ut difficilius & non nisi necessitate maiore urgente) in hominibus. "Confer tamen prohibentem hoc J. D. Majorem l. sup. cit. nempe Chirurg. Infusor. Dub. 6. §. 12.

3. RENIBUS] Renes per accidens solum esse necessarios cum *Aristotele* P. A. lib. 3. cap. 7. statuit *Deusignius* Exerc. de sanguificat. §. 92. addit tamen, non æque posse excindi ac lienem. Eosdem nullius esse usus opinabatur *Erasistratus*, sed inepte, vid. *Galen* Fac. Nat. lib. 2. cap. 4. quam opinionem quoque *Asclepiades* ejusque sectatores sunt amplexi, ut colligere licet ex lib. 1. Fac. Nat. cap. 13. Ceterum *Aristoteles* Hist. Anim. lib. 2. cap. 16. ait: Animalia, quæ ova pariunt, aves, piscesque non habere renes; quamvis de avibus ego dubitem. Volatilia enim renibus non destitui, testatur *Jo. de Muralto* Clav. Med. Exerc. 8. pag. 376. Idem de Gen. Anim. lib. 4. altero vacans rene animal visum refert. Conf. omnino B. *Bauschius* in Proœm. Traumatolog. pag. 40. & B. *Mæbius* Fund. Phys. pag. 413. De extirpatione renis unius ex *Zambeccario* vid. sup. sub Nota 2. Unum renem saltem in puella existentem egregie describit *Joh. van Meekren* Observatt. Chirurg. cap. 57. pag. 234. De rene unico conf. quoque *Cabrol* obs. 14. *Panarol* Pentec. 1. obs. 3. *Rhodium* Mantiss. Anatom. obs. 82. *Cæcilius Folius* apud *Bartholin* Cent. 1. Epist. 62. *Solenander* sect. 5. conf. 16. *Blasius* obs. Med. 4. Part. 4. *Petr. Russé* in Zodiaco Gall. ann. 2. m. Jun. obs. 1. In muliere hydropica renum (dictu mirum, verum tamen, ut loquitur Autor) ne vestigium quidem invenit *Petr. Paw* obs. 29. conf. ejusd. obs. 31. In foemina Viennensi
renes

renes putrefactos vidit Mich. Textor Medicus; habet quoque *Schenck*. in *Lithogen.* p. 69. B. quoque P. i. *Sachs*, heu olim noster! Ann. i. *Ephem. Germ. Cur. obs.* 27. habet exemplum nobilis fœminæ Silesiæ, cujus ambo renes obriguerunt in alabastrinam duritiem & soliditatem. Tamen, ut verum fatear, non memini me legisse, ambos aliquando defuisse; adeo forte necessarij sunt in usu, quem an plene ac plane sciamus, hæreo. *Jo. Jac. Waldschmid.* casu 43. pag. 123. quærit: An renum calculus excindi possit? Quod affirmat, addendo: „Videmus enim stupendos effectus in canibus. quibus renes sine vitæ discrimine excinduntur. Puto tamen abstinendum. Conf. & inf. nota 19. ex *Ant. Everbardo* notanda.

4. VESICA URINARIA] Virum hac destitutum observavit *Jo. Nic. Binninger.* Cent. 2. obs. 34. Aliud exemplum refert *Frid. Ruyschius* apud *Henr. von Roonbuysen* lib. i. observat. Chirurg. 16. in hermaphrodito quodam, qui in externis pudendis mulierem præ se ferebat, marem vero magis referebat barba & vox gravior; post apertionem in hypogastrio prope inguina inveniebantur statim sub cute duo testes viriles, quorum alter sanus & probe conformatus, alter scirrhusus, cum parastatis ejaculantibus vasis, vesiculis seminalibus &c. Renes vero præter consuetudinem altius erant siti, magnis amplisque ureteribus præditi, per quos urina non ad vesicam (*nulla enim aderat*) sed ad umbilicum tendebat, ubi utrinque per foraminula effluebat. Addit idem, se aliud quoque observasse exemplum, ubi vesica defuit urinaria, ureteres vero ad umbilicum abierunt. *Jo. Rhodius* in *Mantissa Anat.* obs. 52. pag. 29. ait: *Aldrighetto de Aldrighettis* Celebris Professore Medico præsentem *Petrus de Marchettis* in cadavere nobilis Patavini nullam deprehendit vesicam; sed ejus loco natura cavernulas quasdam seu alveolos constituerat. Conf. & inf. Not. 19. locum ex *Ant. Everbardo*.

5. PENE] Virgæ vulnus fere lethale est, ait *P. Bar-*
bette Chirurg. lib. 4. cap. 2. p. 387. Interim PENEM (cu-
 jus apud Gentiles venerationem ex *Tertulliano* atque
i. Onoro Siculo lib. 1. cap. 88. tangit *Rupertus* Dissertt.
 ad *Valerium Max.* pag. 26. Conf. *Riolan.* fil. lib. 2. An-
 thropogr. cap. 30. *Rolfinc.* de part. genit. P. 1. Cœl. *Rho-*
digin. lib. 4. Lectt. antiqu. cap. 6. & *Jo. Th. Schenckius*
 Disp. de part. genit. masc. pag. 30.) vel nunquam adsu-
 iſſe, interim tamen homines vixiſſe, conſtat hiſtoria ho-
 minis in Latio oberrantis *Annæ* nomine, qui & ano &
 pene caruit; feces certo poſt cibi aſſumptionem tempore
 cornu in fauces indito revomuit, & aqua dein os eluit,
 urinam vero per ſpongiam fungoſam ſub umbilico ex-
 crevit, de quo *Th. Bartholin.* Cent. 1. hiſt. 65. & *Anat.*
Reſ. lib. 1. cap. 24. *Hildanus* Cent. 3. obſ. 87. *Zwinger*
Theatr. vitæ hum. Vol. 2. lib. 4. pag. 358. Alium inſtar
 caſtrati, qui neque vulvam, neque priapum, neque testi-
 culos habuit, ſed per minimum foramen minxit, vidit
Haly Rhodaban Comm. ad lib. 3. *Galen*i de art. med.
 t. 77. apud *Jo. Schenck* lib. 4. obſ. 2. Infantem ſine
 mentula, ſed cum ſcroto & teſticularum natum ad eundem
 tranſcripſit *Tob. Cneulinus.* Vel alio modo amiſſum homi-
 nes vita non privaſſe legimus. Ita Præfectus cuidam na-
 vi Belgicæ apud Hollandos in bello Anglicano hoc ſecu-
 lo per exploſi tormentarii globi vim teſtes ac penem om-
 nino perdidit. *CL. Nic. Hoboken.* in *Epist.* pag. 160.
Arntſtadii quondam (tale & in puero vix ſemeſtri factum
 ſine vitæ periculo, *Greg. Horſtius* in *Epist.* ad *Hildan.*
 Cent. 3. obſ. 47. citante *Mæbio* in *Fund. Phyſ.* pag. 520
 conf. *Hildan.* Cent. 5. obſ. 47.) in *Xenodochio* miniſter
 claudicans quidam alebatur ſumtibus publicis, cui ſub
 pueritia ad parietem mingenti ſcrofa cum porcellis per
 plateas deambulans genitalia avulſerat, *Jo. Th. Schenck*
Exerc. Anat. cit. pag. 50. Vel etiam abſciſſum, Conf. om-
 nino plura huc facientia apud *Corn. Stalp. van der*
Wiel. Cent. 1. obſ. 84. pag. 357. ſeq. & ibi notas quoque.
 Penis cancroſi amputatio in Ruſtico proluxe deſcribitur

a *Fried. Ruysch* Obs. Med. 30. pag. 38. qui videatur. *Jo. Conr. Peyer* Exerc. 27. ad *Jo. Jac. Harder*, pag. 147. seq. Parisiis m. Mart. 1679. hæc scribit: „Haud ita „pridem in ædibus *CL. Petri Bourdelotii* virum lustravi- „mus testibus & pene truncatum, quæ illi in itinere apri- „canti petulantia militum abstulerat, ita ut genitalium „loco foramen duntaxat supersit, quæ urina excernitur. „Quamvis autem & vesiculæ seminariæ & prostratæ sal- „væ sint atque superstitæ, pruritus tamen omnis exu- „lat vel ad libidinem propensio, cui antea probitatum „erat sæpius. Adeo falsa Venus in testibus & verpa uni- „ce residet, ut iis amissis pereat salacitas. „Totius penis cum scroto & testibus amputationem non lethalem ha- bent *D. Salom. Reifsius* M. N. C. Dec. II. Ann. 4. obs. 7. pag. 10. seq. *Eman. Kœnig* in Schol. ad l. c. obs. 71. pag. 161. *D. Jo. Helwig* obs. 131. & ad eum *Excell. D. Lucas Schræckius* pag. 356. seq. apud auctores Novor. Liter. 1700. m. Sept. pag. 283. Sic juveni Jenæ ab ancilla pe- nem abscissum, scribit sup. cit. *Schenckius* Exerc. Anat. pag. 54. Juvenis mercator Hafniensis cum sana quadam equidem rem habuit, sed superveniente febre ardente, penis intumuit cum gangræna. Curatus fuit a Chirurgo imposito Ægyptiaco & inflammatione refrigerantibus sedata. Tandem pars post partem sponte sua decidit, donec ad sanam colis partem perventum, quæ vix uni- us digiti articuli longitudine superfuit, per quam prom- pte minxit. *Thom. Bartholin*. Cent. 3. hist. 27. Penis ab ulcere consumtus apud *Plater*. lib. 2. obs. & lib. 3. apud *Bartholin*. Cent. 1. hist. 65. De Sartore Delphensi, cui totus penis emplastro adhærens avellcbatur, vide, si placet. Disp. meam de Lupanaribus §. 19. ex *Foresto*. *M. Aur. Severinus* lib. 2. Pyrotech. P. I. cap. 90. testa- tur: Multos se servasse ferro utens & igne, quibus ad us- que pubem assidua putredine perdebat penis. *Basi- lex* anno 1659. d. 10. Nov. Chirurgus *Schwartz* Tubici- ni annorum 70. penem cancrum & corruptum felici- ter præsentē *CL. Platero* circa radicem detruncavit, bre- vique

vique tempore ægrum restituit, uti ex *Segero* ad *Bartholin.* Cent. 3. Epist. 9. pag. 46. ipse refert *Bartholin.* Cent. 6. Hist. 96. Ex *Petri Guenellon* Chirurgi dexterri-
mi communicatione *Jo. Bapt. u. Lamzwerde* in App. Observatt. n. 50. pag. 262. hanc refert historiam: „Jo-
annes Laurentii navicularis in platea, quæ ailoribus“
denominationem habet, carcinoma in pene tolerans,“
doloris tandem & frustraneorum remediorum per-“
træsus me d. 12. Jan. 1656. vocat: Facto diligenti exami-“
ne, ferro salutem quæsimus, maxima penis portione,“
præsentibus magistris *Isaaco Rasboom* & *Mich. Kloeck-*“
huy en, exsecta; vulnus jam consolidatum nec urinandi-“
nec seminandi ullam fecit remoram; & diffracta hasta“
ipsam ausus est aggredi *Helenam*.“ Modum etiam, quo
arte possit penis fieri & substitui, docet idem *Lamzwer-*
de Append. Instrum. Chirurg. Tab. 8. pag. 22. *Mon-*
achum, qui ob zelum castitatis colem sibi pubetenus pro-
fus absciderat, curavit *Beniven.* de Abd. cap. 68. ex eo-
que refert etiam *Sennertus* Prax. lib. 3. P. 9. sect. 2. cap.
3. pag. 957. *Aureliæ* quidam maniacus in profundum
puteum se dedit præcipitem, & genitalia abscidit, extra-
ctus tamen & non mortuus est. *Knauffet* de partu Cæsareo
sect. 4. cap. 6. Alii prope *Lausannam* penis in ipso a-
bdomine exscindebatur, qui convaluit, & ad multos su-
pervixit annos, teste *Fabric. Hild.* Cent. 3. obs. 87. pag.
494. Alium veretri conosi amputatione servatum vidit
Lacutus Lusit. lib. 2. Prax. admir. obs. 112. *Ulmensi* ci-
vi anno 1635. penis sphacelo corruptus artifice & feli-
citer referabatur a *Jo. Sculteto* *Annam.* Chir. P. 2. obs.
65. qui allegat simile, ubi *Balthasar Ordin.* in nosodo-
chio ad *D. Francisci Patavii* seniculo penem lue venerea
corruptum amputavit, ulcusque convenienter consoli-
davit. *Nic. de Blegny* in *Zodiaco Gall. Med.* anno 1679.
m. Febr. obs. 6. pag. 49. refert, ministrum Chirurgi in
Angliam abiturientem in *Gallia* sub arbore consopitum
a quatuor latronibus invasum pecunia spoliatum, ac tan-
dem virilia ipsi ab iisdem fuisse omnino abscissa, nempe

penem cum scroto vasisque testiculorum susensoribus præcise novacula ablata, adeo ut ne minima partium genitalium, quæ extra eminent, portio superstes fuerit; ipseque deinceps nullum appetitum venereum sensit vel in imaginatione. *Gottfr. Schulze* in *Chronic. P. IV.* pag. 42. ad *A. C. 304.* ait: Galerius der 39. Römische Kaiser war ein Rüb-Vierte, und ein greulicher Verfolger der Christen, darumb straffte ihn Gott, daß ihm s. h. das männliche Glied abfaulen mußte, worüber er sich aus ungedult selbst den Tod anthat. Ita Turcæ hodie non solos testes, ut olim, sed penem quoque Eunuchis suis abscindunt. *Scaliger Exerc.* 104 n. 8. *Rouffet lib. 6. Cap. 6.* *Cardanus Comm. in Hippocr.* lib de *A. A.* & lib. 62. t. 19 *Busbequius Epist. 3.* conf. *Sennert. Prax. lib. 3. P. 9. sect. 2. cap. 3.* pag. 957. Conf. omnino *CL. Bausch. Proem. Traumatol.* pag 40. *Fabric Hild. Cent. 3. obs. 87.* *Zwinger Theatr. V. Hum Vol. 2. lib 4. fol. 358.* Memoratu dignum est (ait *Regn. de Graaf Tr. de viror. organ gener.* pag. 43.), „quod narrat *Linschotus* in *Itinerario* „*Cassres* *Æthiopix* populos ad oram maritimam, quæ apud *Caput bonæ spei* porrigitur, invicem variis bellis „occupari: Victores victis cæsis & captis pudenda rescindere, quæ resiccata Regi reliquorum procerorum „(procerum) præsentia offerunt hisce moribus: Pudenda in os assument singulatim, atque ad Regis pedes „ea exspuunt: Rex collecta ac sublata in regium munus „victori restituit, quæ victor filo connexa pro monili „sponsæ seu uxori suæ de collo suspendit: Sponsa hoc „habitu incedens in tantum attollitur, ut se vel totius „mundi Reginam aut aureo vellere insignem credat. „Conf. *Zeilleri manuale lib. 1. pag. 412.* Obiter huc referam ridiculum & stupendum illud, quando (nescio an satis vere: Usus enim penis est ad coitum, qui a viro recte fieri nequit absque erectione pudendorum, & hanc consequente feminis excretionem, ait *Th. Bartholin.*

Anat. Ref. lib. 1. cap. 24. pag. 151.) asseritur, tales nihilominus generasse. De quodam Principe Germaniæ scribit *Nancelius* Anal. Microc. lib. 7. & ex *Jonston*. Thaumatoogr. class. 10. cap. 5. art. 3. qui bombardæ ictu eviratus argenteum sibi curavit fabricari penem & felici successu liberis operam navavit, ait *Cassp. a Reies* qu. 41. §. 24. & ex hoc CL. *Ammannus* in parænesi doctissima pag. 403. Ita *Sylvius* Comm. de Mens. inul. apud *Schenck* lib. 4. de pene & præputio ex *Savanarolæ* auctoritate refert, quosdam membro quasi penitus abscisso generasse, idque evenisse tum ob validam residui penis ejaculationem, tum maxime ob validissimam uteri attractionem. Quod etiam acceptum videtur *Fortun Fidel.* lib. 3. de Relat. med. cap. 2. & *Riolan.* de Herm. cap. 12. Nonnulla exempla ad hoc affert *P. Zacebias* lib. 3. Tit. 1. quæst. med. leg. 8. n. 4. qui infra num. 18. valde (nec immerito) limitat. Hoc tamen non negandum, periculosam esse ejus abscissionem. *Forest.* lib. 25. in schol. ad obs. 3. In alio mercatore Dano, lue venerea infecto, abscindebatur quidem penis dexter, nihilominus, quia malignitas ad inguina serpsit, moriebatur. *Th. Bartholin.* Cent. 6. hist. 96. Amputato pene propter infectionem a scorto ex multis paucos curatos refert *Andr. Petr. Perusinus* in Hypomn. apud *Schenck.* fol. 526. additque alium cauda inde plus quam dimidia mulcetatum. Ita exinguebatur paucos ante annos miles, cui in hac vicinia ab ancilla virgine, ob vim ruri inferendam, penis secula auferebatur; sed dubio procul ob largam sanguinis vitalis e vasis libidine æstuantibus effusionem, inquit *Mæbius Fund.* phys. cap. 19. pag. 250. Conf. sup. ex *Barbette* notata in principio Notæ hujus.

6. UTERO] De utero equidem scribit *Dav. Herlicius* in Tract. de Curatt. gravidar. puerperar. & infantum cap. 1. pag. 2. Ist unter den sårnchmsten Gliedern eins das menschliche Geschlecht zu erhalten. Interim sine utero vixisse fœminas, vide exempla apud *Mæbium* Fundam. physiol. cap. 20. pag. 580. Conf. Satyram nostram 2dam §. 1. & in nott.

7. **PODICE**] Supra jam nota 5. in princ. vidimus hominem, Annæ nomine, & ano & pene carentem. Puella sine podice vivens legitur apud *Fabric, Hild.* citante *Greg. Horstio* Tom. II. pag. 512. b. Conf. *Aristoteles* lib. 4. de Gener. Animal. cap. 4. De vacca Pirinthis apud *Mercurial.* lib. 1. de Excrementis cap. 6. pag. 231. Sine ano nascebatur d. 2. Aug. 1671. monstrum Parisiense, siquidem intestinum rectum erat plenum meconio, illud vero, ubi anus debebat esse, inferebatur in vesicam, quæ alias erat plenissima, ceu dissecuit *Dn. Portal* Chirurgus Paris. qui de hoc casu dissertationem edidit, referente *Jo. Bapt. Denis* dans ses Conferences pag. 131. Pertinent huc exempla hominum, quibus anus clausus imperforatusque repertus est. *Paul. Aegineta* lib. 6. cap. 81. ex eoque *Jo. Schenckius* lib. 3. Observatt. fol. 419. ait: Pueris recens natis anus ex natura aliquando imperforatus reperitur, eo quod membrana est obstructa; quandoquidem etiam perfectis sæpe propter ulcus non bene curatum concretio in ano contingit. Sic *Benivenius* cap. 30. de Abdit. ita: Cuidam puero recens nato caro quædam in ano altius increverat, adeo, ut intestini exitus percipi nullo modo posset; quo factum ut paucis diebus finierit vitam. Puerulum, cui foris quidem podex apparebat, sed absque ad intestinum rectum via, erat enim in extremitate clausum, dissecuit d. 9. Dec. 1602. *Salzmannus* vid. ejus Observatt. Anatom. pag. 21. *Borellus* Observatt. rarior. Cent. 1. n. 77. ait: Tirefort senior Chirurgus castrensis puerum curavit imperforato podice natum, idque scalpello & ruptione membranae crassæ, qua obtegebatur. Idem ib. alius similis exempli meminit, additque, se vocatum ad videndum puerum villæ de Gouriade anno 1648. qui podice imperforato natus erat, sed cum tarde foraminis illius defectus animadvertisset, ante operationem mortuus est. *Sennert.* teste eod. *Borello* l. c. talem vidit clausuram in puero, qui 17. diebus vixit ano licet clauso, fecem autem cum urina reddidit. Idem ib. adhuc alterius meminit pueri, sua æ-

tate superstitis, cujus imperforati membranam scalpello aperuit Tobias de Rocairols Chirurgus castrensis. Duo alia exempla refert *Julius Obsequens* apud *Jo. Schenck.* Observatt. lib. 3. fol. 419. item *Cardanus* de Variet. rer. lib. 8. cap. 43. *Argenterius* lib. 2. de Caus. morb. cap. 10. Citatus modo Schenckius eod. loc. ait: Puellam vidimus clauso ani meatu natam, quæ octavo quoque die excrementa ex naturalibus dejiciebat, teste Beniven. de Abdit. cap. 86. Talis puellæ etiam meminit *Mercurial.* lib. 1. de morb. puer. cap. 9. Modum curandi hujus affectus vid. ap. *Job van Meeckeren* Observatt. Chirurg. c. 22. pag. 160. seq. *Jo. Schenckium* l. c. qui citat quoque *Aeginetam* lib. 6. cap. 81. *Albucasin* Chirurg. lib. 2. cap. 79. *Hali Abbas* Pract. lib. 9. cap. 63. *Nic. Florent.* serm. 7. tr. 2. cap. 37. *Wierus* lib. Obs. Med. sub fin. & *Beniven.* l. c. Alia exempla allegant *Cæl. Rhodigin.* lib. 4. Ant. Lectt. cap. 9. *Albertus M. & Sueffanus* ap. *Mercurial.* l. c. qui legi meretur. Aliud suppeditat *Salzmann.* d. 9. Mart. 1614. Obs. Anat. pag. 62. *M. Sebizius* Coroll. 5. ad Disp. de Constip. alvi Argent. 1664. pag. 23.

8. LINGUA] Partem quidem ejus innoxie abscissam commemorat *D. G. H. Velschius* Cent. Epifagm. obs. 25. *Paul Zacchias* lib. 2. tit. 3. qu. med. legal. 8. n. 3. ac *Th. Bartholin.* Cent. 2. hist. 22. Quod etiam multis hinc inde exemplis blasphemorum, aliove modo atrociorum, quibus lingua pœnæ loco abscinditur, potest probari, uti quoque adnotavit Eruditiss. *J. Langius* olim noster lib. 1. Epist. 4. Sed totam defuisse varie & prolixè exemplis probant *Zwinger* Theatr. Vit. hum fol. 349. B. *Greg. Horstius* Cent. Probl. fol. 355. *Camerarius* Syll. Cent. Mem. 6. n. 38. *Zacutus* lib. 1. hist. 71. *Th. Bartholin.* l. a. maxime CL. D. *Bauschius* in Prooem. Thraumatol. pag. 52. CL. *Sachsius* Schol. ad obs. 35. Anni 1. Eph. Germ. Nat. Cur. pag. 119 seq. Iam olim aliquis linguam sibi mordicus abscidit convulsione, ac dein reconvalluit, ceu refert *Galenus* de Morb. diff. cap. 8. (Ita *Blamontii* 1666, in uxoris meæ sorore *Maria Ursula*, nata

Chemnitia convulsionibus correpta, linguam dimidia
 fui parte incisam, Dei ope restitui. De variis exemplis e-
 orum, qui linguam sibi morsu amputarunt, lege *Egid.*
Menagii Hist. mulier. philosoph. pag. 56. seq. Martina
 exsecta lingua relegata est, comite filio abscissis naribus
 deturpato. *Jo. de Buffieres* in *Flosc. Hist. areol.* 12. pag.
 249. *Franc. Ignatius Thirmair* in *Dedicat. Thome Mer-*
manni Consultatt. ac Respons. Medicar. refert: Hilbran-
 do Thirmairio atavo suo innocenter ab hæreticis lin-
 guam, quoad prendi potuit, truncatam ita tamen recre-
 visse, ut Hilbrandus iste non sine miraculi opinione ite-
 rum loqueretur. De alio muto, ob abscissam a Piratis
 Turcicis linguam, post triennium ex fulgure perterrita
 iterum loquente, lege omnino *Tulpium* lib. 1. obs. cap.
 41. pag. 74. seq. Notabilis est historia de puero Gallo Pe-
 tro Durando, 8. vel 9. annor. cui in variolis per gangræ-
 nam tota lingua excidit; nihilominus loquebatur, gu-
 stabat, expuebat, assumpta in ore colligebat atque deglu-
 tiebat, quam gallice conscripsit & reddit *Salmurii* 1630.
Jac. Roland de Belebad Chirurgus ibid. titulo: *Aglossos-*
tomographia. In latinum vertit *CL. Car. Raygerus* &
 adnexuit Anno 3. Eph. Germ. Nat. Cur. pag. 559. Ille
 cap. 4. linguam semel amissam regenerari posse negat;
 hic vero in notis affirmat. Priori (pace *CL. Raygeri*)
 magis accederem. De eadem historia *Carol. Drelincour-*
tius Tract. de variolis §. 19. ita graphice: „Hinc nupe-
 „rum octennem septica variolarum labe elinguem, sed
 „loquentem stupuit Academia Salmurienfis, stupuit &
 „universus terrarum orbis, stupebunt & feri nepotes. Et
 „enim de miraculo ne conticesceret ætas ulla, Academi-
 „æ Salmurienfi sui stuporis memoriam propagare lici-
 „tum est. Projecto quippe titulo sesquipedali τῆς ἀ-
 „γλωσσος του αἰολοπαίδος γράφιας historiam uni-
 „versam illam de puero octenni sine lingua ore loquen-
 „tis ab oblivione hominum atque silentio vindicavit.
 Insuper de quibusdam sibi ipsis linguas præmordenti-
 bus & versus tortores expuentibus, lege omnino *Balth.*

Bonifac. Hist. ludicr. lib. 22. Denique avulsis linguis sanctos aliquot supernaturaliter locutos allegat ex pluribus *Reies Quæst. 35. n. 12. & Rayger l. all. in nott. ad cap. 6. pag. 588.* *Aucas Gazæus* in Dial. de animar immortal. & corpor. resurrect. testatur, se vidisse confesores quosdam, qui abscissis linguis optime tamen & articulare locuti fuerint; apud *G. M. Kœnig.* in Biblioth. fol. 12 b. *Sigebertus Gemblacensis* Monachus scribit: Anno 3. imperii Justiniani in Africa Episcopis quibusdam orthodoxis a Vandalis linguæ radicitus sunt excisæ, qui tamen nihilominus, Deo mirabiliter præsentiam ac favorem erga constantes veritatis affectatores declarante, clare & diserte loqui potuerunt. Unum vero ex his superbientem hac gratia rursus privatum hoc beneficio esse affirmat apud *Joh. Wolff. Lectt. mirabil. Centen. 12. fol. 325.*

9. STOMACHO] Insignem & notatu dignam historiam Pragæ anno 1676. factam refert CL. *Sturmius* in Calend. curioso, in practica ad mens. Mart. Habetur eadem ex relatione. *Franc. Læwenwald* Med. D. in Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. 2. anno 3. obs. 44. pag. 124. cui adjecta pag. 126. Epicrisis *Joh. Jac. Wencesl. Dobrizensius* Prof. P. Pragensis.

10. FELLE] Magnæ heiclites de optimo nec non (certo respectu) pessimo liquore! Quædani animalia plane eo careant, teste *Deusingio* Inſirt. Anat. cap. 4. pag. 77, uti *equus* *Aristotel.* lib. 4. P. A. cap. 2. & *Hist. Animal.* lib. 2. cap. 15. *Sim. Paulli* in Anat. Equi regii non invenit, uti testatur *pecul. tract.* anno 1672. & iterum 1674. edito. Adde *Thom. Bartholin.* Vol. 3. Act. Hafn. obs. 31. & Vol. 1. n. 11. pag. 37. *Frid. Ruyschius* obs. 31. pag. 41. ait: *Equi, asini & multa alia animalia*, non gaudent vesicula fellea, poro bilario illis sufficiente: *Plinius* tamen H. N. lib. 11. cap. 37. ait: *Sunt, qui equo non quidem in jecore esse sed in alvo putent.* Imo *Blasius* in Anatome equi observavit, falsum esse, quod vulgo refertur illum vesicula fellis carere, quippe invenit ad pu-

gni magnitudinem, sed in ipsa hepatis substantia insculptam, unde forsā frustra ab aliis quæsitā est. *CL. Cass. Bartholinus Thomæ fil. in Act. Hafn. Vol. 3. obs. 31. pag. 63. Conf. Sim. Pauli Bericht von einem Königl. anatomirten Leib Pferde, & præcipue H. Conring. de Sangu. Generat. & motu naturali cap. 16. toto, pag. 124. seq. item mulus & asinus. Aristot. & Plin. ll. cc. Sic Petr. Job. Faber in Patholog. cap. 43. §. 7. pag. 406. ait: „Est enim fel omnibus animalibus datum, exceptis asinis, inde etiā tarditas eorum ac stupor, quod sanguis istorum ac membra spiritu felleo non ferveant, qui tenuitate ac subtilitatem in sanguine & membris producit., quem tamen recte refutat Christ. Langius in animadvers. ad h. l. in Pathologia Animata pag. 414. Cervus, Aristoteles ibid. cui consentit Job. Dan. Horst. in manu duct. ad Medic. pag. 104. qui ad quotidianam experientiam provocat. Jonstonus autem Thraumatogr. Classe 7. Cap. 10. pag. 303. non in jecore, sed aut intestinis aut cauda locat; forte ex Plinio l. cit. Aristot. Hist. Animal. lib. 2. cap. 15. solum in Achaicis cognomine cervis fel contineri tradit &c. & paulo post inquit: Sed cervus felle, ut dictum est, vacat, quanquam ejus intestinum amarum adeo est, ut ne a canibus quidem attingatur, nisi cervus præpinguis sit. De Dama idem asserit Aristot. lib. 4. P. Anim. cap. 2. & Hist. Anim. lib. 2. cap. 15. cui *ὀντοψία* quotidianam suffragari asserit Jo. D. Horst. l. jam cit. Alce fœmina Parisiis dissecata vesicula fellea plane carebat, & totum hepar usque ad interiora sui parenchymatis livido atque gryseo tinctum erat colore; ceu ex auctore libri: *Memoires pour servir a l'histoire des animaux* parif. 1671. in fol. regali refert Job. Frid. Leopold, Lubecensis in Disp. inaug. Med. de Alce Basil. d. 3. Jun. 1700. §. 10. De Capreolo idem testantur Mæbius Fundam. physiol. cap. 14. pag. 339. & Th. Bartholin. Anat. ref. lib. 1. cap. 15. quem vide. Experimenta vesicæ felleæ in tribus canibus exsectæ fecit Job. Bobnius, quæ videantur in ejus tract. de renun-*

ciatio-

ciatione vulner. Sect. 2. cap. 4. pag. 374. seq. De vitulo
 ita *Godfr. Bidloo* in vindiciis contra *Frid. Ruysch.* pag.
 27. „De monstrosis aut male conformatis in Oecono-
 mia animalis certi nihil statuendum. Exhibui præ-
 terita hyeme auditoribus meis vitulinum hæpar, cui
 tota deerat vesicula fellea. Sed quid illud ad rhom-
 bum? An omni propterea destitutum fuit illud hepar
 bilis secretionem? Aliter longe. Bile enim mucosa tur-
 gens insigniter ante communem ductum bilarius po-
 rus, cloacæ vel receptaculi ad instar & collectionis hoc
 munere fungi visus est.“ *Elephanto* etiam jecur sine
 felle; incisa tamen parte, qua fel adhærere solet, hu-
 mor felleus effluit plus minus, *Aristot.* Hist. Anim. lib. 2.
 cap. 15. item *apri* non habent fel, juxta *Plin.* lib. 11.
 cap. 37. item *Camelus.* teste *Aristot.* lib. 4. Hist. Anim.
 cap. 2. & *Plinio* lib. 11. cap. 37. ac *Morhard.* de Miracul.
 in Creatur. lib. 4. cap. 1. (habere tamen venas felleas
 vult *Aristot.* P. A. lib. 4. cap. 2. seu aliquid felli analo-
 gum *Bochart.* Hierozoic. P. 1 lib. 2. cap. 1. fol. 76. (Plu-
 ra de eo commentatus sum olim in Collegio meo Phy-
 sico, adhuc MSCto lib. 5. cap. 13. §. 13. Felle quoque ca-
 rent, qui absinthio vescuntur in Ponto *Plin.* loc. cit. *Ca-
 merar.* Cent. 1. embl. 81. *Ravissius* de re hortensium.
 125. In Ponto, Asiæ minoris provincia mari adjacente,
 pinguescunt pecora absinthio & ob id sine felle reperi-
 untur, ceu ex *Theophrasto* lib. 9. cap. 18. & *Plinio* refert
Auctor Catalogi plantar. circa Cantabrigiam nascent.
 pag. 36. Dubito tamen; minui in iis fel, non plane
 auferri crediderim. Aves, quod attinet, *Grus* vesicula
 fellea carens exhibetur a *Th. Bartholino* Cent. 4. hist. 12.
 pag. 233. In Grue a *Dn. D. Sim. Paulli* dissecto nulla ve-
 sicula fellis nec ullus in corpore adeps, ut *αὐτὸς ἐπιης*
 testatur *Th. Barthol.* l. all. item *Columbæ* secundum
 vulgum, quos ridet *Galenus* lib. de atra bile: nam utut
 ejus vesicam non habeant, ventri tamen aut intestinis
 jungitur, teste *Morhard.* lib. 5. cap. 3. de Mirac. in Cre-
 at.

at. & *Matth. Jac. Matthiades* apud *Tb Bartholin.*
 „Cent. 4. Epist. 55. pag. 342. ait: Indubitato nobis con-
 „stat, nec in equis, gliribus & columbis folliculum fellis
 „adesse, ductus tamen in duodenum ab hepate descen-
 „dens non deest, qui in columba liquorem viridem in-
 „stat fellis continebat, nunc ab hepate in intestinum se
 „exonerantem, nunc rursus in hepar regurgitantem.
 Imo pridem jam *Aristotel.* lib. 2. Hist. Anim. cap. 15. di-
 „xerat: “ Aliis fel ad jecur, aliis infra repositum adhæ-
 „ret, quod etiam in avibus pari modo perspectum est:
 „aliis enim ventri, aliis intestino jungitur, ut *columba*,
 „cervo, coturnici, hirundini, passeri; aliis jecori simul,
 „& ventri, ut capricipiti; aliis jecori simul & intestino,
 „ut accipitri, milvo &c. Audiamus & *Ol. Borrichium* in
 Act. Hafn. vol. 1. num. 96. pag. 186. seq. ita differentem:
 Vesicula fellis nulla in columba juniore, aderat tamen
 „ductus hepaticus isque in tenui fissura hepatis ex va-
 „riis minutissimis profliens ramis, inque duodenum
 „se exonerans. In hoc ductu vivente adhuc columba
 „jam bilis est conspecta viridis, jam iterum evanuit,
 „succo illo felleo in hepar motu singulari, ut videbatur,
 „recepto. Intervallum illud motus paullo erat longi-
 „us, quam systole & diastole cordis: corde etiam quie-
 „scente adhuc motus ille aliquandiu durabat. & post-
 „quam ductus jam videretur inanis, mox iterum resta-
 „gnante ex hepate liquore bilioso implebatur. Diutius
 „tamen inanitas tenuit quam expletio. Ostendebatur &
 „prope ductus alter hepaticus, sed minor firmiorque, in
 „quo nulla quidem bilis notata, motus tamen idem, qui
 „in priori. Secundus hic priori duplo longior desine-
 „bat in jejuni partem sex digitis transversis infra prioris
 „ingressum, adeo ut pene responderet loco, quo succus
 „pancreatis sese solet in intestina effundere id quod jam
 „ante in *corvo aquatico* aliisque volucris observa-
 „tum. „ Addit idem *Curiosiss Borrichius*, in ventricu-
 „lo utroque bilem viridem, stagnasse; credibile opi-
 „nans, in conflictu ultimo mortis ex duodeno in ventri-
 „culum

culum per pylorum sic satis patulum transiisse. *J. C. Schelhammer. Exerc. Med. XI. §. 18. ait: „Ex avi-
bus columbæ, ex quadrupedibus capreolis omnique
cervorum generi, itemque sciuro nulla est vesica biliaria.“*
Idem de equo, asino, mulo *Aristot.* jam olim notavit lib. 4. P. A. cap. 2. Gallinæ aliisque est, sed seorsum ab hepate
locata. De vitulo marino felle carente vid. *Aristot.* ll. cit. Contrariatur vero illi *Plinius* L. XI. cap. 37. & inter
piscēs marinos *Delphin*; iidem Auctores ll. cc. Sic in
phocæ marina fel in hepate deprehendit nullum *G. C. Schelhammer* in phocæ maris anatome Kilie 1699. in 4.
edita pag. 24. *Job. de Mey* in Comm. Phys. ad S. Script. pag. 189. inquit: “In America ingens est cancrorum
terrestrium copia, qui quamvis merito inter pisces re-
censeri possint, perpetuo tamen commorantur sub
montibus & saxis; semel in anno mare ingrediuntur ad
suam speciem conservandam, ex quo redeuntē testas
renovant, atque alte se sub terra abdunt, adeo ut non
nisi effossi extrahantur. Eo tempore bilem non habent,
sed ea in quatuor lapides albos commutatur. Reno-
vatis autem testis denuo lapides illi quatuor in bilem
convertuntur. Quæ omnia ipse non semel expertus
sum. “ Quædam vero animalia modo eodem gaude-
ant, modo destituantur; uti *mures Aristot.* lib. 4. P. A.
cap. 2. & lib. 2. H. A. cap. 15. Item *Plinius* l. c. hoc etiam
ovibus, caprisque (his tamen plane deesse scribit *Plini-
us* XI. 37.) evenit: pars enim earum maxima fel habet,
& quidem copiosissimum ut in Naxo; sed aliis terris qui-
busdam in locis omnino carent, ut apud Chalcidē
Euboicam parte quadam agri. De posteriore *Plinius*
quoque l. cit. Hinc & *Cardilucius* in notis ad *Hartman-
ni* prax. Chym. cap. 128. pag. 532. ait: “Porum biliari-
um cuncta animantia sanguinea habent. transeuntē
que per eum in intestinabilem, quod quidem veteres
ignorarunt, fel non paucis animantibus deesse arbitra-
ri, bilemque virulentum quid & damnatum sanguinis
crementum. “

Sed hæcenus de brutis. Ipfis tamen etiam hominibus quibusdam quandoque deesse memorat *Aristoteles* lib. 4. P. A. cap. 2. *Plinius* l. cit. qui addit, inde iis valetudinem firmiorem & vitam esse longiorem. Vid. *Job. Dan. Horst.* Manud. ad Medic. pag. 104. Die 5. Mart. 1652. *Petro de Marchettis* visa fuit in agresti vesica bile destituta jecinore maximo, CL. *Blasius* ad *Vesling.* pag. 62. forte ex *Jo. Robdio* Mantiff. Anat. obs. 24. In icterico nigro vesicula fellea plane vacua reperiebatur anno 1657. Erfurti a CL. D. Möllenbroc. Anno 1. *Ephem. Germ. Nat. Cur.* obs. 87. Nimirum non nisi in ægris tota effusa secundum *Franc. de le boe Sylvium* *Disp. Med.* 2. §. 18 *Arnold. Weickardus* *Thes. Pharmacvt.* lib. 1. cap. 13. fol. 237. ait: „Si historicis credendum, senex quidam decrepitus in iram mire propensus post discessum sine felle ac sine cysti inventus est, in cujus sede calculus ingens concreverat., Forte hoc hausit ex *Foresti* lib. 19. obs. 16. in schol. qui idem observavit. *Job. Dan. Horst.* Manud. ad Med. P. I. cap. 1. sect. 3. §. 6. pag. 103. seq. ait: „Si vesicula (bilis) continuo traheret, aliquando quoque vacua reperiretur, quod nondum contigit nisi præternaturaliter, ut vesicam bilis bile destitutam calculis tamen turgidam vidit *Fontanus* pag. 21. Idem ibid. paulo post addit: Illustrissimi Comitis J. E. ab J. & B. pronuper infans demortua destituta erat vesicula bilis, teste D. Geilfusio. Ludit nimirum (loquor verbis Excell. Dom. Sponii, *ἡμικρὸς* natura, ut in aliarum partium ita interdum & in vesiculæ istius conformatione, quam huic puellæ negaverat, uti cervis, damis, aliisque animalibus usu venire *αὐτοψία* quotidiana comprobatur., In monstris etiam deesse potest, ut in illo Medioburgi, de quo sup. sed an in hominibus vel mala conformatione, vel etiam vi transossium fel deesse possit disquiritur? Et uti prius conceditur; ita posterius videtur difficilius assertu. Nobili enim cuidam rumpebatur

batur vesica fellis, inde diuturnus bilis vomitus & denique mors, ceu post obitum sectione satis apparuit, G. Bertin. lib. 12. cap. 14. Fernellius Pathol. lib. 6. cap. 5. ait: "Non pauci e vivis surrepti sunt, in quibus non alia interitus causa apparuit, quam quod folliculus" bile omnino esset exhaustus. " *Fermüllerus* in Instit. Med. physiol. cap. 12. §. 4. "Ufus (inquit) bilis tantus" est, ut sine bile corpus languidum omnino & ægrum evadat. Cujus exempla prostant hinc inde, vid. *Mæbium* in Fundam. pag. 368. item *Deusing.* in Exerc. de alimentor. depurat. §. 69. *Glisson.* in Anat. hepat. cap. 39. Simile exemplum in quodam decollato vidi, qui omnino cachecticus jam ad anasarcam declinabat, in quo tamen nihil reperiatur præternaturale, nisi quod fellis vesicula bile esset vacua. Mortem in puero post quatuor dies a vesicula fellea rupta vidit *Sal-muth.* Cent. 1. obs. 3. Hinc *Gothofr. Welsch.* in Ration. vuln. lethal. jud. pag. 64. bilis vesiculæ vulnus simpliciter & absolute lethale æstimat; atque *Helmont* de sextupl. digest. alim. hum. §. 30. inquit: "Sunt enim fellis vulnera confestim mortalia, non autem ita hepatis: Quod tamen non semper verum esse arbitror. Quin imo hodie esse, qui fel innoxie excindant, nuper rumore accepi. Vid. sup. exemplum de tribus canibus ex *Joh. Bohnio.* Placet sententia *Corn. Consentini* Pro-gymn. 6. pag. 257. dicentis: "Animantes quædam bilis folliculo carent, ut cernere est in cervis, damis & columbis. His tamen semper inest felleus humor, quem peculiares tubuli e jecore ad intestina derivant &c., G. C. Schellhammer Exerc. Med. II. §. 38. ait: Tantæ utilitates bilis faciunt, ut nulli animalium desit, etsi veteribus hepaticum ductum ignorantibus aliter sit visum. In homine vero bilis nunquam, nisi præter naturam in folliculo suo deficit, teste *Franc. de le Boe Sylv.* Disp. Med. 6. §. 5. Imo deficiat ibi, absit plane folliculus, bilis tamen nunquam deerit, sed per sanguinem quaqua verum dispersa, cum vel quotidie in assumptis aliquid late-

at pro bile generanda, invenietur. Coronidis loco addicere placet verba CL. *Mæbii* in Fund. Physiol. cap. 15. pag. 367. „Tantum abest, ut secundum *Aristotelem* & „*Plinium* quidam hominum absque bile inventi fuerint, ejusque absentia vitæ longævitatē causari queat, ut potius ex ejus defectu hominem nunquam diu, superstitem futurum, sed vel hydropicum vel cachecticum e vita emigraturum credamus.

II. INTESTINIS] Notabilem historiam suppeditant *Petrus Viator* & *Theobaldus Fettich* Medici *Wormatienses* apud *Helv. Diethericum* de Acidulis Schwalbacens. pag. 44. seq. Ex quo & eandem repetit *Zeillerus* Cent. 3. Epist. 78. pag. 820.

12. PANCREATE] In Principe Hassiaco anniculo d. 21. Jun. 1655. denato pancreas ita consumptum, ut ejus nullum fere vestigium animadvertere liceret, a *Jo. Dan. Horstio* apud *Thom. Bartholin.* Cent. 3. Hist. 81. pag. 164.

13. OMENTO] Omento carere cuniculos, asserit *Petrus Pawius* observ. Anat. 10. Vide & notata ex Ant. *Everhardo* inf. ad notam 19. In anniculo principe Hassiaco nota præced. 12. memorato omentum penitus putrefactum notabatur a *J. D. Horstio* apud *Th. Bartholin.* l. cit.

14. PERICARDIO] In Joannis Arminii, pharmacopolii ministri dissecto cadavere, inveniebatur cor magnum & amplum, sed sine pericardio ullove vel minimo ipsius vestigio. Intestina vero innatabant aquis, ut pulmo bili flavæ. *Tulpius* lib. 2. obs. c. 25. pag. 136.

15. DIAPHRAGMATE] Aves omnes respirant & diaphragmate carent, ait *Georg. Entius* Animadvers. in Thrustonem XII. pag. 496. seq. Idem ibid. pag. 497. ait: Testudo diaphragmate caret, desuntque musculi intercostales, & tamen respirat.

16. SINE PULMONIBUS] Solum pulmones habent animalia, quorum cordi annexus est ventriculus dexter, ait *Franç. de le Boe Sylvius* Exerc. Med. 7. §. 62. hinc

hinc pisces aliaque animantia frigida pulmones non habent, teste, Rob. Boyle in Nov. Experim. Phys. Mechan. 41. pag. 432. Pisces diaphragmate fruuntur, & pulmonibus destituuntur, ait *Georg. Entius* Animadvers. 12. in Thrustonem pag. 497. Conf. & inf. nota 19. ex Ant. Everhardo notata. Non autem indigent cordis isto labello & ventilabro, juxta *Th. Bartholin.* Anat. Ref. lib. 2. cap. 9. Quod olim jam innuit *Aristotel.* lib. 2. Hist. Anim. cap. 15. dicens: *πνεύμονα δὲ ἔπ' ἅντα ἔχει, οἷον ἰχθὺς ἔκ' ἔχει, ὁ δὲ τί ἄλλο τῶν ζώων, ὃ ἔχει βραγχία.* De hominibus quoque constat, adhuc in utero materno pulmones feriri, nec eos respirare. testibus *Laurentio* in Anat. fol. 324. *Sebizio* Disp. 14. in *Galen.* A. P. §. 4. *Jo. Th. Schenck.* Schol. part. pag. 67. *Harvejo* & *Mauro Cordato* de Pneumon. Instrum. cap. 1 &c. (*Hippocrates* tamen respirare affirmavit, quam sententiam reanimarunt non ita pridem docti aliquot medici, teste *Rob. Boyle* l. sup. cit. pag. 464. qui ibidem distinguit, & ait, grandescentem foetum obscurum quandam respirationem exercere, probatque ex vagitu uterino, de quo etiam fuse *Th. Bartholin.* Cent. 1. Hist. 1.) Verum in hominibus plane deesse impossibile, juxta *Laurentberg* Exerc. Anat. 1. §. 47. Phthisicis quidem pulmones interdum ultra dimidium putredine absumuntur (multos tamen annos sapissime vivunt) testibus *Sennerio* de Pestil. cap. 1. *Panarol.* Pentec. 1. obs. 46. *Platero* in Observatt. apud *Schenck.* in Observatt. fol. 256 b. præcipue *Mæbio* in Fundam. Physiol. pag. 288. Ita *CL. Eraslus* antecessor olim meus in Disp. Paracels. Part. 4. pag. 210. asseverat, phthisicos se restituisse quibus dimidia pulmonum pars morbo amissa. Conf. *Salmuth.* Cent. 1. obs. 13. & 14. Ita *Realdus Columbus* lib. 15. de re Anat. pag. 489, ait: Inveni quoque partem thoracis pulmone omnino destitui, hoc est minimam pulmonis portionem adesse; quod vero reliquum erat cavitatis, ab aqueo humore occupabatur. Quem vero heic habemus

αὐτόπτην? Plane vero defuisse, ecquis observavit? In monstro quidem Medioburgi genito, deerat una cum capite cerebro ac corde, uti ex *Everhardo Deusing* in factus *Mussipont. secundin.* apud *Th. Bartholin. Cent. 4. Epist. 30.* sed hoc monstruosum. De pulmonis tamen defectu, legatur *Fabritius Bartholetus Meth. in Dyspn. lib. 4. cap. 3 pag. 291.* Ejus interim loco vesiculam quandam membranoso flatu repletam habuit puer *Amstelodamensis, 4. annorum.* teste *Nic. Fontano Medico ibidem, Exempl. 7. fol. 16. & 56.* quæ venulis exiguis munita, originem suam ab ipsa arteria (unde cordi refrigerium) repetebat: qui tamen, quia forsitan non satis copiosus aër cordi subministrabatur, marasmo obiit, ait *Th. Bartholin. Anat. Ref. lib. 2. cap. 9. pag. 285.* In homine ergo adhuc defectus hujusmodi expectabimus exempla.

17. CEREBRO] Cerebrum, inquit *Plinius lib. II. c. 37.* omnia habent animalia, quæ sanguinem, etiam in mari, quæ mollia appellavimus, quamvis careant sanguine, ut polypi. Partem ejus innoxie demi, fusius, Deo volente, alibi docebo; interim legatur *Car. Bardili in Colleg. Patholog. Exerc. 4. Coroll. 4.* qui ait: Nihil novi, diu homines vixisse, quibus de cerebri substantia multum exemptum erat. *Volch. Coiter Observatt. Anat. & Chirurg.* Totum vero vel deficere vel auferri, aut impossibile, aut impossibili ad fine videtur. In brutis quidem habentur exempla, v. g. in ovibus aliquot, apud *CL. Kerckring obs. 46.* In cane apud *El. Rud. Camerar. & ex eo Wepfer. Ephem. Germ. Cur. Ann. 3. obs. 129.* in Scholio. In bove cerebrum putrefactum vidit *Jo. Theod. Schenck. Ephem. Germ. Nat. Cur. Anno 1670 observ. 26. cum Schol. Sachsi.* Conf. eundem *Sachs. in Addend. curios. omiff. Ann. 1. ad obs. 130. pag. 8.* *Jo. Jac. Dobrzensky de Nigroponte Ephem. cit. Ann. 1. obs. 130.* *Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. 8 Cent. 6. Hist. Med. obs. 91.* In monstris quoque ex. gr. *Bergensi anno 1639.* apud *Th. Bartholin, Cent. 1. Hist. 83. in Medioburgensi. Everbard apud Deusing.* In Satyro humano nullum cerebrum

brum invenit *Ol. Borrichius* apud *Bartholin.* Aët Hafn. An. 1671. 1672. obs. 94. De monstro horrendo & diabolico simili sine cerebro & spinali medulla nato, agit *Kerckring.* Spicileg. Anat. obs. 23. Norimb. anno 1641. abortus editus est sine cerebro & spinali medulla, capite humeris incumbente. *Jo. Jac. Wepferus* in Schol. ad Eph. Germ. Cur. Ann. 3. obs. 129. fol. 219. Conf. quoque *Maurit. Hofmann* in anno 2. Eph. dictar. obs. 36. cujus etiam meminit *Veslingius* obs. & Epist. 44. pag. 156. ac *Cl. G. H. Velschius* obs. med. epifagm. 9. In hominibus tamen (quod mirabile certe!) observatus est idem defectus, e. g. in puero apud *Kerckring* l. a. Ita apud *Tambonette* visitur puer, qui cerebro caruit, teste *Borello* Cent. 3. obs. 3. Idem Sceletum apud dictum Dn. *Tambonette* chirurgum obstetricium Parisiis vidit *Ol. Borrichius* vid. Aët Hafn. Vol. 1. n. 94. pag. 184 qui legi meretur. A. C. 1629 m. Decembr. *Nic. Fontanus* (ut ipse testatur Resp. & Curatt. Medic. lib. 1. pag. 13.) in puero loco cerebri & spinalis medullæ aquam limpidissimam membranæ inclusam vidit, apud D. *Friederici* Disp. de Cerebro c. 1. Conf. *Jo. Dan. Horst.* Manu duct. ad Med. pag. 42. Puer decennis ense percussus in postica capitis parte cum læsione ossis, membranarum, & deperditione substantiæ cerebri post triennium moriebatur: Apertum tunc cranium sine cerebro, sed aqua limpidissima inveniatur, *Zacutus Lusit.* lib. 1 obs. 4. (*Sennerius* tamen in paralip. ad lib. 1. Præcos P. 1. cap. 24. pag. 110. dubitat de veritate ejus; negat plane *G. Reies* quæst. 31. nec non *Carol. Bardili* Colleg. patholog. Exerc. 4. coroll. 4.) *Journal des Savans* de l'an 1690. pag. 313. proponit extractum literarum Dn. *Saviard* Chirurgi jurati in Nosocomio Parisi. qui d. 23. April. 1690. foeminam 28. annor. ibi peperisse scribit infantem sine cerebro & cerebello. De alio infante Parisiis edito mense Nov. 1673. sine cerebro lege *Jo. Bapt. Denis* dans ses Conférences sur les sciences pag. 289. & 305. ubi inter alia ita: Il n'y a qu'à lire *Valeriola & Carpus*, & on trouveras

„qu’ils ont disse, que un homme, qui n’avoit, point de
 „cervelle. *Fontanus & Zacutus* disent la même chose &
 „ils remarquent qu’au lieu de cervelle il n’y avoit que
 „de l’eau dans la Crâne. *Mr. Bary* en a fait la remarque
 „dans le Tome 3. de sa *Physique* au Chap. du Cerveau.
 „*Skenchius* dit quelque chose de semblable; & *Mr. Ker-*
 „*krin* dans ses observations n. 46. rapporte l’histoire
 „de quelques brebis, dans la teste desquelles on n’a
 „trouvé que de l’eau au lieu de cervelle, & il ajoute, qu’
 „il a lui même dissequé un enfant de cinq ou six mois,
 „qui étoit mort d’une hydropisie de teste, c’est a dire
 „dans la crane du quel on ne trouva que de l’eau apres sa
 „mort. Idem pag. 308. pergit : Ou trouve à Rome par-
 „mi les Curiosités Anatomiques de *Mr. Riva* la teste d’un
 „enfant, qui vint au monde en 1671. avec toutes ses
 „dents & deux cornes de chair aux côtez de la teste, &
 „qui n’avoit point de cervelle ni la partie superieure
 „du crane, De infante legitimum partus terminum
 „adepto, bene cateroquin formato, narrat *Dn. Mery* in
 „*Hist. Acad. Reg. Scient. Paris. Anno 1704. ut & Jour-*
 „*nal des Savans Anno 1707. Febr. pag. 326. hunc*
 „*tam cerebro quam cerebello fuisse destitutum. De puel-*
 „*la sine cerebro nata, vide omnino D. Clerici, Medici*
 „*Compendiensis Observ. apud Nic de Blegny in Zodia-*
 „*co Med. Gall. ann. 1681. m. April. obs. 3. pag. 54. & ibid.*
 „*Dom. des Noves Academiae Eruditorum socii Dissert. in*
 „*dictam observationem. Conf. & Jo. Schmied. obs. 27.*
 „*Anni 4. & 5 Ephem. Germ. Cur. Puellam aliam sine ce-*
 „*rebro natam in Reipubl. Schafhusianæ agro vidit Celeb.*
 „*J. J. Wepferus, uti obiter meminit in præf. ad Lect. Ob-*
 „*servatt. de Apoplexia, & fusius deducit Ann. 3. Ephem.*
 „*Germ. Nat. Cur. obs. 129 Conf. de eadem Janisii obs.*
 „*Ephem. cit. anni 1672. obs. 277. Raygeri ibid. obs. 280.*
 „*Clericum in Ann. 3. Zodiaci Med. Gall. m. April. obs. 3.*
 „*Plures auctores, qui hoc se vidisse affirmarunt, recen-*
 „*sentur apud Thom. Bartholin. Anat. Ref. lib. 3. cap. 3.*
 „*& Cent. 1. hist. 83. Valleriol. & Schenck. Observ. lib. 1.*
 „*Lege & omnino de cerebro deficiente Nic. Stenonium in*
 „*Actis*

Actis Hafn. Vol. 1. num. 131. pag. 250. Coronidis loco lepidam addam ex *G. H. Velschbio* de vena Medinensi cap. 2. pag. 55. narrationem, quæ sic se habet: "Quin" illud longe mirabilius, quod de gregario Sigismundi" Imper. in Alpibus bellum gerentis recenset doctissimus" *Jac. Bidermann.* lib. 3. acroamat. § 47. Jacebat, in-" quiens, pudore, sanie, fœtore horridum monstrum, jam" plurium annorum nive, humore, & ipso, si hæc defuif-" sent, tempore consumtum. Increverant late circum-" & per totum adeo cadaver paliuri, sentes, junci, spinæ," nihil ex homine, præter animum, vocemque hominis" remanserat, nullum neque *cordis* vestigium, nec *cere-*" *bri* indicium, nec *pulmonis hepatisque* signum exstabat," & quæ sequuntur fidem omnem superantia, quam ta-" men cuivis liberam relinquemus." Ubi tunc anima rationalis, quam recentiores. *Cartesius, Hobokenius*, & alii in cerebro, nec forte inepte, primario locant? For- san in loco cerebri? Dispiciant acutiores!

18. SINE CAPITE] Caput habent cuncta quæ san- guinem, inquit *Plinius* H. N. lib. 10. cap. 37. e quo repe- tiit *Jo. Beverovicus* Idea Medic. Vater. Part. I. cap. 2. pag. 50. Non equidem admiror homines sine capite vivere *ὕπερφυσικῶς*, uti (si fides adhibenda) asseri- tur de Dionysio Areopagita, qui, ubi decollatus erat. ge- stabat aliquamdiu caput, ceu ex *Suida* *Joh. Manlius* in Calendario, quod collegit ex ore *Melanchth. &c.* pag. 692. item in collectione *Locor. Comm.* pag. 132. *Cæl. Rhodig.* Lib. 3. Lectt. Ant. cap. 23. & *Theoph. Spizelius*, qui in Veteri Acad. Jesu Chr. n. 2. pag. 21. ita: "Qui-" dam literis prodidere Dionysii truncum licet ex san-" guem tamen se erexisse, & recisum ab humeris caput in-" manus suas, perinde ac si viveret, tropœi instar acce-" pisse, atque ad duo circiter milliaria Gallica deportas-" se. Sic *Simeon Metaphrastes*: Ferebat (scribit) caput" in manibus quasi trophæum aliquod, idemque refert" *Methodius*, cujus verba latine ita sonant: Etenim bea-" ta manu caput suum a corpore ab hominibus nefariis"

gladio præcisum accepit. Sed fîctum potius quam factum hoc miraculum esse videtur. Item, quæ de capite S. Pauli summi apostoli abscisso terque adhuc *Jesu Christi* nomen invocante scribit *Reies* qu. 31. (quam quæso lege totam) n. 16. item ex *Baron. Annal.* ad A. C. 69. cap. 13. ac *Marallo* lib. 6. cap. 16. confirmat *Balth. Bonifacius* Hist. ludicr. lib. 1. cap. 5. qui ibid. alia de aliis habet, quæ tamen multis videbuntur superstitiosa; inter alia tamen ait: „Nos ipsi non semel & vidimus & „audivimus capita reorum a cervicibus separata τὸν Σω- „τῆρα καὶ τὴν Θεοτόκον invocantia.„ Nec admiror Cereidam interfectorem nominasse in terra Caria abscissum caput Sacerdotis Jovis Hoplosmii apud *Aristotel.* lib. 3. P. H. cap. 10. (qui tamen non credit) aut Orpheï caput Cyro Persarum regi a muliere necandum prædixisse, uti ex *Philostrato* memorat *Goclenius* in Synarthos. Magnet. pag. 251 conf. *Aristophan.* apud *Jo. Manlium*, item *Reies* & *Bonifac.* ll. aa. Sed aut non verum aut Diaboli lusus est. Nec admiror caput Delonis abscissum fuisse locutum apud *Homer.* *Iliad.* 10. v. 458. & *Cælar. Rhodigin.* lib. 3. Ant. Lectt. cap. 23. cum alii aliter interpretentur, vide *Aristot.* lib. 3. P. A. c. 10. vel inter nugas poeticas relegent. Nec admiror Blemmyis vel Blemmis populis deesse capita, esse vultum in pectore, juxta tradita apud *Plin.* lib. 5. c. 8. H. N. & assertionem *Gellii* N. A. lib. 9. c. 4. *Solini* cap. 3 *Pomp. Melæ* lib. 1. cap. 8. pag. 27. atque *Toneblancæ* Dæmonolog. lib. 2. cap. 33. cum fabulas illas de Samojedis egregie explicet & applicet *CL. Olearius* Itiner. Pers. & Moscov. fol. 189. Hi enim tunicas villosas extractis brachiis supra caput trahunt dependentibus ita manicis, ut facies videatur in pectore. De aliis Acephalis ex *Hulsio* *CL. Jo. Jac. Wepferus* in Schol. ad obs. 29. anni 3. *Ephem. Germ. Cur.* pag. 215. & nuper *CL. Dn. D. Mappus* diss. pecul. illos tamen ad monstrum refert *P. Zacchias* lib. 7. Tit. 3. qu. Med. leg. 1. n. 35. sed recte pernegant *Borell.* lib. 3. c. 3. & lib. 4. c. 78. atq; *Lau-*
rem-

remberg. *Acerr. philol. Cent. I. hist. 25.* Idem iudicium ferendum est de illis Æthiopibus, quos meminit D. *Augustin. Serm. 37. ad fratres in eremo, præunte CL. Wepfero l. a. pag. 214.* Nec admiror insecta avulsis capitibus moveri adhuc & vivere, Cœl. *Rhodigin. lib. 3. c. 23.* Insecta, ait *Menjot. Diss. Pathol. de Catalepsi pag. 177.* moventur amputato capite, quoniam spiritus ob naturalem crassitiem minus fragiles sunt, tardiusque dissipantur. *Helmontius de Flatibus n. 16.* Falsum, inquit, est, cor esse ultimum moriens; superstes enim adhuc manet vita musculorum quæ insectis est potissima, adeoque & avulso capite muscæ adhuc volant. *Eman. Kœnig in Ephem. Germ. Nat. Cur. Dec. 2. ann. 4. obs. 32. pag. 84 seq.* agit de stridoris seu Cantus gryllorum organo, esse nimirum membranam plicatilem, cui subcorum alis adnectitur tendo longiusculus, cum musculo, qui dum contrahitur, plicare facit hanc membranam, minime humidam sed summe siccam, ut sonus talis edatur, qui etiam hinc post mortem eorum tractione tendinis imitari (rectius effici) potest, ceu & jam alii notarunt, quod, si gryllus in medio dividatur & capite truncetur, eum adhuc canere & diu nihilominus vivere. Quare & inferre liceat, stridoris hujus causam minime attribuendam esse alii fistulæ ut Scaliger voluit. Quin & aves ita constitutæ ad tempus subsistant, teste *Verulam. Hist. V. & M. art. 15. §. 32. fol. 539.* Immo angullæ & serpentes diu moventur singulis partibus post concisionem, adeo ut etiam rustici putent, partes singulas ad se rursus uniendum expedire. Idem ibid. siquidem & imperfectiora sunt animalia, & anima ipsorum est divisibilis, *Mich. Ettmüller. in Instit. Med. Physiol. cap. 1. §. 10. fol. 2. b. ita: Vipera post detractam pellem omniaque exenta viscera suspensa per biduum vivit, & etiam ulterius detracta se movet, vel caput abscissum per biduum inter quisquilias absconditum morsum adhuc infert letiferum.* Ita *Plinius H. N. lib. 11. cap. 37. Ostrearum generi nulla capita nec spongiis nec aliis fere*

quibus solus ex sensibus tactus est, esse dicit; idemque ex eo notavit *C. Reies* campi Elyf. quæst. 31. n. 7. apud *Brunonem* Lex. Med. fol. 656. b. Verum easdem caput habere probat Willis de anima brutor. Part. I. cap. 3. pag. 23. Nec admiror *monstra* posse & capite carere & vivere, exemplum est apud *Everhard.* citante *Deusing.* De aliis Wepfer. l. sup. c. pag. 216. *Jo. Jac. Stolterfoth* Disp. Med. Phys. de Idea errante in monstror. generat. Gryphiswald. 1695. §. 3. ait: *Ctesias Gnidius* in Persicis asserit, Roxanem Cambyfis uxorem puerum peperisse capite carentem, cui dicebant Magi, hanc esse prodigiū significationem, nullum regni successorem Cambyfi relictum iri; ac si hisce iræ suæ opus haberet internunciis omnipotens Numen, nec voluntatem suam aliis posset denunciare signis, quam deformitate aut hominum cum belluis congressu monstrum præcedente. Procul dubio hæc hausit CL. *Stolterfoth* ex *C. Schotti* Phys. Cur. lib. 5. cap. 1. pag. 573. qui hanc *Ctesia* historiam refert ex *Phocii* Biblioth. & ibid. plura acephalorum exempla recenset, quæ videantur. Sed hoc admiror, arietem adhuc sine capite ambulasse. *Ibn Raschid* 7. Phys. Comm. 4. apud *Cæli Rhodigin.* lib. 3. c. 23. & *Kekkermann.* Syst. Phys. lib. 3. c. 15. pag. 327. qui ibid. plura de vitulis & *Maria Scotia* Regina decollata. Huc quadrant verba *Aristot.* lib. 3. P. A. c. 10. agentis: Προϊναί, δὲ τοῦ σώματος τῆς κεφαλῆς ἀφρησημένης, ἔδὲν ἄλογον: Corpus tamen detracto capite progredi quoquam non temere cre-
 „di potest. Stupenda certe est sequens historia: „A. C.
 „1357 *Ludovicus* Imp. apud *Monacum* in *Bavaria* consi-
 „stens edictum pacis quendam ex militari genere vio-
 „lantem cum famulis 4. capitum truncatione damnavit
 „Nomen erat viri *Theodoricus Schawinburg*, qui pœ-
 „nam accepturus jam positus in terra genibus iudicem
 „rogavit, quatenus famuli per ordinem ante faciem ejus
 „statuerentur, & ipse post omnes fieret in ordine ulti-
 „mus, essetque inter singulos una distantia pedum 8. de-
 „inde

nde tibi caput in ultimo consistenti ordine amputa-
 etur. & quotquot sine capite currens sibi ordine ser-
 vorum faceret posteriores, Imperiali clementia vita-
 dona enur. Risit hominem iudex atque respondit: "
 ,Etsi mæ non sit potestatis damnato concedere vitam,"
 promitto tamen apud Cæsarem impetrare illis quod "
 petis, quos capite amputato tuo currens vel ambulans "
 prætergressus fueris. Quibus auditis Theodoricus "
 letus efficitur, & dicit: Ita fiat precor, o Iudex, sicuti "
 locutus es, & spero, quod nullus hodie servorum meo- "
 rum morietur. Dixit, & constans animo spiritum for- "
 tificans in semet ipso mucronis ictum suscepit. Ampu- "
 tato mox capite in terram non cecidit truncus, sed in- "
 instanti surgens cum impetu præter singulos cucurrit "
 servorum, & ante novissimum cecidit. Re ad Cæsarem "
 delata & ipsum & plures vertit in stuporem. Servis "
 truncati latronis vita conceditur. Fides amorque Do- "
 mini pro suis commendantur; " sunt verba ex MSC.
Annal. Trithemii fol. 87. qui asservantur in Biblioth.
Bipontina, ita mihi communicante CL. Dn. D. *Jo.*
Frid. Miegi SS. Theol. Prof. Collega honoratiss. Le-
 gitur eadem hæc historia in *Chron. Hirschaugiensi* Tom.
 II. ad A. C. 1337. fol. 181. seq. ex edit. Monast. S. Galli in
 fol. 1690. Placet quoque & hanc adnectere historiam
 ex *Hel. Platero* observatt. lib. 3. pag. 754. seq. Ad sup-
 plicium quidam homicida ductus metu mortis, vel et- "
 iam quod largius forte bibisset, cordis dolore, ut vo- "
 cant, seu cardialgia admodum angebatur, & se affici mi- "
 nistro eum comitanti conquerebatur, & cum in locum "
 supplicii venisset, metuens, ne vomens turpiter se co- "
 ram populo daret, carnificem ad negotium maturan- "
 dum hortatus est. Quod cum carnifex facturus gla- "
 dio stricto ictum intentaret, in ipso capitis amputati "
 momento vomens erectus adhuc ex collo truncato non "
 solum sanguinem copiosum, sed & quidquid in stoma- "
 cho continebatur, in altum magno impetu evomuit, "
 quod & ipse vidi, & ut certius cognoscerem, postea cum "

„humī prostratus jaceret, e ventriculo prodiisse cognovimus, vi. ministro insuper mihi narrante, quo pacto de nave, seu conquestus esset. „ Thom. Bartholin. de Luce Animal. cap. 4. pag. 353. ait: Amstelodami cum essem, „cuidam capite truncato eveniebat, ut horulæ spatio erectus nullum ante casuri signum monstraret, quam a carnificis manu deturbaretur. Confer exemplum aliud in Niedersächsischen Passional, im Winter Theil, fol. 106. a. apud Menandrum, Cent. 2. Theatri histor. Pontif. cathol.

19. SINE CORDE] Aristoteles lib. 4. de Gener. Anim. cap. 4. ait: Καρδίαν μὲν ἔν ἑδὲν πῶποτε ἐγένετο ζῶον μὴ ἔχον, i. e. sed corde carens nullum animal unquam ortum est; & lib. 3. P. A. l. 4. inquit: τὴν καρδίαν ἀπασιν ὑπέσχετο τοῖς ἐναυμοῖς Cor omnibus inesse sanguineis animalibus. Verum cur defuit in victimis apud Valer. Max. lib. 1. cap. 6. n. 13.? Conf. Plin. lib. 11. cap. 37. Jul. Obsequens de Prodig. Hoc autem aliqui rident, & ultra possibilitatem dici, scribit Cæsar. Rhodigin. lib. 4. Lect. Ant. cap. 16. sed paulo post addit: At, ni mendum exemplaribus est, hoc carens viscere compertum quandoque pronunciat Avicenna. Alii a diabolo dicunt ablatum, uti Th. Bartholin. Anat. Ref. lib. 2. cap. 6. Conf. Rupert. ad Valer. Max. Diff. 2. pag. 37. Alii in extis latuisse, ut Spigelius lib. 9. de Fabr. Corp. hum. cap. 6. pag. 350. seq. qui & in Struthio camelo tantum adipem vidit, ut facile imposuisset, cor avi defuisse. Conf. Kolsinc. de Corde cap. 1. pag. 6. Quin conchas margaritiferas dentibus, corde, & ossibus carere, scribit Phil. Bonnanus in Recreat. Ment. & oculi P. 3. teste Auctore Actor. novæ Acad. Philol. exoticor. nat. & artis Brixie ad d. 25. Apr. 1686. n. 19. pag. 42. in 12mo Cur defuit in monstris, uti Medioburgensi apud Everbardum? forte, quia monstrum: nam in monstroso illo puero, quem Ant. Everbhardus dissevit apud Ger. Blasium in Append. ad Licetum de monstris pag. 300. seq. nec cor, multo minus pul-

mones, neque *lienem*, neque *renes*, neque *vesicam urinariam*, neque intestina obtegens *omentum* reperire licuit. In illustri Romano diuturno morbo pereunte nulla prorsus cordis portio, sed ejus tunica tantum reperta fuit, quod nimirum ab immoderato calore illud penitus jam absumptum erat totum, apud *Bernardin. Telesium* de *Rer. Nat.* lib. 5. cap. 28. citante *Febr. Hildan.* Cent. 4. obs. 51. Sed hoc præter naturam *Santes Saccensis* Burdegali in Vita S. Antonii descripta cap. 49. refert, avari feneratoris cor adhuc calidum post mortem in medio nummorum ejus a parentibus & amicis inventum; idque corpore defuncti aperto revera defuisse, stupente medico, qui præcordia aperuerat, eaque vacua invenerat deficiente vitæ principio ac præcipuo organo; confirmatque in S. Antonii Relationibus *Lælius Mancinus* Politianus, veluti ex utroque & tabula Patavii a *Dominico Contareno* picta in schola dicti Antonii suspensa retulit *Carola Catharina Patina* Parisiensis Academica, in Tabellis selectis & explicatis f. m. 123. Patav. 1691. in fol. Hæc si vera sunt, supernaturaliter acciderunt, vel pso zelo conficta videntur ad abstrahendos animos ab a-ritia, siquidem ipse Servator noster ait: Ubi thesaurus vester, ibi & cor vestrum. *Spigelius* Lib. de Format. fœtus Epist. 1. fol. 64. tractat, an animal sine corde vivere possit? Certe quædam animalia exento corde non tantum vivunt, sed & currunt & vociferantur: *Laurentius* lib. 1. Anat. qu. 7. Conf. *Schenck* Observatt. fol. 269. ex *Galen* lib. 2. de placit. Hippocr. & *Platon.* cap. 4. Dn. D. *Christ. Vaterus* in *Physiol. Experim.* Parte gener. cap. 2. *Experim.* 3. pag. 20. ait: Ranz serpentes aliaque animalia exsecto corde & omnibus arteriis venisque ta-
men vivunt. sentiunt, & se movent, atque innatant &c.
Exinde rursus apparet, formam brutorum non solum
divisibilem & per univ. corpus extensam esse, sed
quoque cor sedem ipsius animæ primariam primum-
que vivens aut ultimum moriens minus haberi posse.
Rana etiam integram horam post exsectum cor vivit,
coaxat,

coaxat, & saltitat, ait *Mich. Ettmüller* in Instit. Med. Physiol. cap. 1. §. 10. fol. 2. b. *Arnold. Montanus* in denckwürdigen Gesandschaften an den Kaiser zu Japan fol. 185. a. ait: Man muß sich nicht wenig wundern, daß der Lachs allhier (zu Jonda in Japan) so lange lebendig bleibet, ob ihm schon das Herß ausgeschnitten ist, und daß selbst das ausgeschnittene Herß nicht eher stirbt, als nach 24. Stunden. *Jo. Petr. Albrecht* ad Bontekoe P. 2. Novæ Chirurg. cap. 2. §. 5. pag. 686. seq. ait: Viele haben ohne Hercken Gehirn und andern Theilen des Leibes dennoch eine zeitlang ihr Leben erhalten. vid. *Galen.* de Placitis Hippocr. & Platon. cap. 7. *Jo. Fessen Anat. Prag.* pag. 48. *J. Jac. Wepfer* in præf. de Apoplex. *Mart. Heinsii* Disp. de 4. monstris Francofort. *Eorellus* obs. 3. Cent. 3. *Bonnett.* Anat. Pract. Niemals aber wird iemand ohne Blut des Lebens genossen haben. Modum, quo canis cor excindi, idem tamen nihilominus dein progredi & clamare possit, edocet *Colymbus* lib. 14. de re Anatom. in fin. p. 481. qui ipse perlegi meretur Felicem hujusmodi eventum tum alios tum semetipsum vidisse, scribit *Paul. Zacchias* lib. 4. T. 2. qu. 2. n. 22. Wittebergæ secabant aliqui canem gravidam, catellorum cæsonum corcula duorum eripiebant, qui motu membrorum, & quod maxime mireris, etiam sono vagitum quodammodo referrent ad quadrantem horæ ex *M. Schelgwigio* D. *Sim. Schultz* Ann. 3. Ephem. Germ. Cur. obs. 263. pag. 476. Idem repetit *Happelius* in Relatt. curios. P. 3. pag. 5. seq. qui addit: Aber solches kan nicht lōnger gewähret haben, als die Lebens-Geister in den Puls-Adern gewallet, denn so bald dieselbige erschöpffet, ist das Vieh umgefallen und gestorben. Causam tribuit *Th. Bartholin.* Anat.

Ref. lib. 2. cap. 6. & *Schultz* l. d. reliquiis sanguinis arteriosis. Vide aliud exemplum apud *Jo. Dan. Major*. *Ephem. Germ. Cur. Ann* 8. obs. 110. Si cor ranae, facta ad jugulum (ubi situm est) aperture, excindatur, ranaeque aquae imponatur, diu in ea supervivet; Auctor obs. anatom. select. Collegii priv. Amstel. (quem *Blasium* esse scribit *CL. Major* l. c.) pag. 30. Rationem reddere allaborat *Keckerm.* *Syst. Phys.* lib. 3. cap. 15. pag. 327. Lacro *Hafniae* miserrimo supplicio affectus, corde evulso caput adhuc motitabat, corque rejectum suum attentius contemplabatur, apud *Th. Bartholin.* *Cent.* 3. hist. 15. Conf. praecipue *Verulam* Hist. V. & M. art. 15. tit. 32. fol. 559. qui quoque addit exemplum exenterati & per rotam dissecti, qui aliquo post tempore locutus est, corde exempto & partibus a toto separatis. *Acosta* Hist. Ind. lib. 5. cap. 22. de Indo corde exempto immolato, qui ad Hispanos dixit, cum de scalis praecipue daretur: Equites mactarunt me. vid. *G. Horn.* Hist. nat. lib. 2. cap. 19. qui clura. Conf. praeterea *CL. D. Bausch.* in Proem. Traumatol. pag. 36. & *Gr. Fabricium Hildan.* *Cent.* 4. obs. 51. Disputationem signo antiquo hoc Senario:

Nil spernat auris, nec tamen credat statim!

SATYRA OCTAVA.

DE ANGUILLIS.

§. I.

Anguilla 1) apud physicos & medicos innocenter saepe vapulat ratione sui 2) sexus, 3) originis, 4) partium, 5) loci, 6) usus alimentarii, atque 7) medicinalis, 8) & cetera.

§. 2.

§. 2.

Ossa plubis in parturientibus relaxari, 9) *multi quidem affirmant*, sed 10) *absque ratione & experientia atque necessitate.*

§. 3.

Methodum medendi multi quidem crepant, & vasta de ea compilant volumina, sed præter vocem nihil sunt. Credo equidem rem esse arduam, & vel solius medicinæ nomine dignam; posse tamen eleganti brevitate delineari; modo qui exasciata ratione pollens & experimentis certioribus suffultus rem aggre-diatur, ceu heic nomine omnium veram & rationalem medicinam amantium publice rogatos volo exercitatissimos medicinæ antistites. Ego putavi hætenus, semotis distinctiunculis medicamentorum in cephalica, otica, ophthalmica, cystica, splenetica, hepatica &c. (ut taceam lernam difficultatum specifica) non longe a vera medendi methodo abesse, qui diaphoretica, præcipitantia, purgantia, adstringentia, confortantia & si quæ forte adhuc sint, in classes suas redigeret, & in tempore *adhiberet.* 11) Tutius tamen saniores sequi, quam ipse præire.

NOTÆ IN SATYRAM IIX.

I. ANGUILLA] Vox hæc est *πολύσχημος*: *Anguilla* enim ut & *habenæ* vocabantur olim *scutica*, quæ in ædibus ad terrorem servorum in gradibus dependebant, testis *Torrentio* ad *Horat.* lib. 2 *Epist.* 2, v. 15. & *Excerpta Pithæana* ex veteribus glossis pag. 34. ita: *Anguilla, qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgo scutica dicitur.* Nobis heic de ANIMALI sermo est, quod an piscis sit, vid.

vid. *Rondelet.* apud *Gesner.* de aquatilibus, fol. 40. Esse, quia branchiis spiret, statuit *Morhard.* lib. 3. de Mir. in creat. eluc. cap. 9. Piscis certe est & manet, ut ut parum respirare dicat *Beverovic.* Thes. Sanit. lib. 3. cap. 16. quod ego tamen vix crediderim. Piscis antiquitus adeo sacer fuit, ut & Diis offerretur. De Ægyptiis *Herodotus* ait: Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλεόμενον Λεπιδωτὸν ἱερὸν εἶναι καὶ τὴν ἐγχέλην, i. e. arbitrantur & piscium aliquos sacros esse, ut lepidotum & anguillam, ceu refert *Lud. Nonnius* de piscium esu cap. 2. pag. 4. *Athenæus* lib. 7. ex *Agathyrside* auctor est, Bæotos solitos esse anguillas *Copaïdas* raræ magnitudinis hostiarum modo coronare, aspersaque mola salsa cum precibus Diis immolare, apud *Nonnium* l. c. cap. 3. pag. 9. Conf. plura apud eund. cap. 29. fere toto, pag. 105. seq. Multis e contrario contemtui, imo horri est, teste *M. Weinrichio* de Monstris cap. 17. pag. 139. b.

2. RATIONE SUI SEXUS] Nec marem nec fœminam esse scripserat *Aristot.* lib. 4. Hist. Anim. cap. 11. & lib. 8. cap. 30. in fin. & fusissime lib. 6. cap. 16. per totum; ex quo *Cass. Schot.* phys. curios lib. 10. *Plin.* lib. 10. cap. 68. *Jo. Langius* Epist. 8. lib. 2. *Cardanus* lib. 9. de Subtilit. *Niphus* apud *Gesner.* *Sinibald.* Geneanthrop. lib. 2. tr. 1. cap. 9. pag. 120. *Melch. Sebizius* de alimentis, *Piscola*, *Morhard* &c. Sic *Cardanus* & *Gabucinus* de vermibus cap. 5. statuunt: nullam genituram in anguillis inveniri, apud *Jo. Matthæum* lib. de Rebus Non-natural. cap. 2. pag. 82. sed nimis audacter. Eadem scribit *Guil. Rondelet.* lib. 1. de Piscibus cap. 13. fol. 20. inquit: „Anguillæ, nulla feminis intercedente natura, quod eo care-
re, nec etiam coire longa multorum observatio prodit; ab aqua sola generantur eaque purissima: & quamvis inter cæteros pisces molli multoque humore diffusente carne consent, suis tamen spinis ossibusque non carent, quarum perpaucae, ut scribit *Aristoteles* lib. 8. Hist. Anim. cap. 2. & certis locis limo eduliusque cæte-
ris

„ris, si quis apponat, vescuntur, contra vero plurimæ so-
 „le humore dulci pascuntur & auferunt. Quamobrem,
 „ut idem tradit, ii quibus vivaria anguillarum curæ sint,
 „diligenter dant operam ut quam maxime pura sincera-
 „que sit aqua, affluens & effluens semper per ripas, ubi
 „vivaria exstaurant; nam nisi aqua limpida sit, brevi
 „strangulatae intereunt. Sunt autem anguillæ perfecta a-
 „nimalia, nec quisquam nisi rerum aquatiliū plane im-
 „peritus, aliter existimaverit, nisi forte Homerum secu-
 „tus, qui a piscium natura eas separavit., Demiror Tan-
 „torum credulitatem! Recte apud *Aldrovandum* idem
 „priorem mutans mentem *Rondeletius* testatur, se vidisse
 anguillas corporum complexu coeuntes; neque putat
 partibus ad gignendum necessariis destitutas esse; infe-
 riori enim ventris parte & vulvam in foeminis, & semen
 in maribus reperiri, sed multa pinguedine circumfusas
 has partes non apparere, quemadmodum neque ova.
 Rectissime ergo & marem & foeminam in anguillis statu-
 imus.

3. ORIGINIS] Vide de harum generatione *P. J. Fabr.* in *Panchymic.* lib. 4. cap. 14. & *Hydrograph. Spagy.* cap. 15 pag. 64. seq. *J. Bapt. Porta* *Magiæ Natur.* lib. 2. cap. 4. *Guil. van den Bossche* *Hist. Med.* lib. 3. cap. 1. pag. 319. *Kircherus* *Mundi subterr.* sect. 1. lib. 9. P. 2. Alii dicunt coire cum serpentibus, uti est apud *Cass. Hofmann.* *Instit. med.* lib. 5. cap. 22. §. 10. Hinc *B. sciola* *Hor. succesciv.* Tom. 1. lib. 9. cap. 6. inquit: Vulgo creditur, implicari serpentibus sive anguib; & a[“] probatissimis viris accepi in *Thrasymeno* lacu ipsis hoc[“] esse familiare. Item *J. de Mey* *Comment. Phys.* in[“] *Pentateuch.* loco 26. pag. 71. ait: „Tradunt aliqui, viperam nequissimum genus reptiliū & super omnia[“] serpentini generis altitum, ubi coeundi cupiditate ar-[“] det, murenæ marinæ copulam quærere; progressum[“] que ad litus sibilo suū præsentiam significare, nec[“] murenam deesse, sed viperæ expetitos conjunctionis[“] suæ usus impetiri. *Georg. Pictorius* *Dialogo* 3. de bona vale-

valetud. pag. 41. vocat anguillas omnium pessimas, quod earum in aquis generatio similis est serpentum generationi in terris, unde rarissime veneno carent; cuius tamen vis mutilatur nonnihil, si caput, cauda & spinæ interioris medulla proscindantur. Alii saltim interdum fieri dicunt, uti *Sennertus* *Praxeos* lib. 6. f. 5. cap. 5. Hinc serpentes & anguillæ ex eadem origine, vid. *Paracelsus* de pestilitate Tr. 1 pag. 52. Inde diminute anguilla ab angue (vel similitudine vel origine) vocatur. *Varro* lib. 4. de L. Lat. apud *Gesner. Rondelet & C. Schott.* Viperarum sororem vocat *Rolfinc.* Med. Comment. lib. 14. sect. 1. cap. 2. Verum fabulosum judicat *Aldrovandus* teste *M. Sebizio* & quidem rectissime. Alii ex limo nasci scribunt, uti *Conr. Heresbach.* lib. 4. de Re Rustica. Sed per bene rejicit *CL J. G. Elsnerus* Collega atque amicus jam olim honoratiss. in *Ephem. Germ. Cur.* anno 1. obs. 119. Prius & statuit *Verulamius* *Hist. nat.* Cent. 7. n. 696. dum ait: Varia insectorum materia est. Alia nascuntur ex limo aut fimo, ut lumbrici, anguillæ, angues &c. utrumque enim genus ex putrefactione est, cum aqua in limum concrecente, non habeant quo conserventur. Idem pag. seq. 894. modum nascendi tradit; item *Mizaldus* Cent. 7. Memorabil. n. 77. ait: In nonnullis stagnis feculentis omni aqua exhausta & limo defracto anguillæ denuo generantur, si aqua pluvia effluerit: quippe quod imbre vivant & alantur. *Aristoteles, Plutarchus & Oppianus.* Nonnullis generantur ex putredine nempe cadaverum, ex gr. equorum aliorumque: *Melch. Sebizius* de aliment. pag. 998. *Grapaldus* lib. 1. cap. 6. & præcipue *Rondeletius* de Piscib. Fluviat. cap. 23. *Cardanus & Gabucinus* de Vermibus, cap. 5. anguillas ex putredine generari asserunt, eo quod nulla genitura in iis inveniatur; teste *Jo. Matthæo* lib. de Rebus Non-Natur. cap. 2. pag. 82. Alii ex anguillis præ senectute mortuis & putrescentibus; idem *Rondelet.* l. c. Hinc ut plurimum putrescentis materiæ esse sobolem pronunciat *Verulamius* *Silv.*

silvar. n. 697. Imo *Port. Licetus* ex cadavere humano eas sua sponte nasci credidit, sed male, uti bene judicat acutissimus *Franc. Redi* de Generat. insect. pag. 149. Quidam tradunt, convolutis sibi invicem anguillis attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumque destillare, atque ita generari; *Bellonius* apud *Gesner.* forte ex *Oppian.* lib. 1. habuit; apud *Aldrovand. & Rondelet.* aut ex *Athenæo* lib. 7. diopnosoph. cap. 17. quod suo modo potest tolerari. Aliqui atterere se scopulis tribunt, uti *Plinius* lib. 9. cap. 51. ea strigmenta viviscant, nec alia sit earum procreatio; recte vero negat *Bisciola.* Ex rore & melle generari scribit *Helmont.* tr. Potestas Medicam. §. 27. Fortassis summam salubritatem sic indicaturus, inquit *Christ. Lang.* Miscel. Cur. n. 17. pag. 42. Roris beneficio arte produci auctorum confirmat fides, ait *Frid. Hofmann.* in clave *Schröder.* lib. 5. class. 5. sect. 3. §. 58. pag. 697. ubi modum producendi adnectit. Programma Facult. Med. Tubing. Dom. Jubilate 1688. promulgatum ait: Roris beneficio agricolas in Belgio producere anguillas didicit *Polyhistor, Poëta & Chymicus* per orbem literatum famigeratissimus. Nimirum *Olaus Borrichius* in *Hodæpor* suo *MSC.* hæc notavit ex relatione Dom. *Schröderi*: Anguillæ fiunt ita ex observatione *Hörnii*: Rec. duos cespites vivos rore imprægnatos, inverte, ut graminen gramine adhæreat, relinque per aliquot dies, & invenies infinitos vivos vermiculos; post illos cum cespitibus in paludem aut fluvium aliquem conjice, & sensim nascentur anguillæ; Lugd. Bat. d. 11. Julii 1661. *Abrab. i Mylius* tr. de Orig. Animal. & Migrat. Populor. p. 9. seq. „ita: „De anguillis conficiendis modum teneo, uti mihi „est relatus, nec celabo qualiscunque sit. Mense Maio „cum largiter rorabit, seca aut discinde ligone ex graminoso campo ante ortum solis duos æquales cespites, eosque impositos alterum alteri ubi graminosi sunt, repone in ipso margine alicujus piscinæ, a parte aquilonari, ubi sol radios suos maxime emittit, videbis inde

de propullulare quasi examen pullorum anguillarum“ ante horas paucas elapsas. Sic quidam cum non poeni- tendo fructu piscinis suis anguillarum numerosam co- piam ingenerant.“ Ex cod. *Mylio* 1 a. & *Morbos.* de Transmut. metallor. pag. 39. refert *Jo Jac. Storker* in Schol. ad nov. Liter. Lubec. m. Mart. 1701. pag. 88. seq. Rectius statuimus & marem esse & feminam, & ordinario modo generari ex ovis (quanquam ova iis denegent. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Aristotel.* lib. 3. Hist. Anim c. 10. *Melch. Sebizius* de Aliment. lib. 3. Beverovic. p. 494. C. *Schottus* &c. imo clare dixerat *Aristotel.* lib. 6. Hist. Anim. c. 14. *Θορόν δὲ πάντες ἔχουσιν οἱ ἄρρενες, πλὴν ἐγγέ- λυται*: αὐτὴ δὲ ἔτε *Θορόν*, ἔτε ὠόν, i. e. habent mares omnes semen genitale, præter anguillam, quæ neutrum neque semen neque ovum sortita est) uti reliquos pisces. Quamvis Exc. Dn. D. *Elfnerus* Anno 1. Ephem. germ. Cur. obs. 119. velit esse viparas; vidit enim in utero anguillarum aperto varies in diversis membranulis involutas hæere anguillas; hinc credidit illas coire invicem circumvolutas viperarum & serpentum in morem.

4. PARTIUM] Est anguilla ex piscibus longis & lubricis, a squamis nuda pellem viscosam & spissam habet, *Albertus M.* apud *Gesner.* tota tamen commodè abstrahi potest. A medio dorso & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quam pinnarum substantia, qui posteriores corporis partes ambit, *Rondelet.* Caput & cauda communiter rejiciuntur, vel quia pulpa carent, “(quod ego quoque crediderim:) vel quia maligni ali- quid (nego ego) in se habere creduntur,“ ait *M. Sebizius.* Tergus crassius est quam murænis. *Plinius* apud *Gesner.* Os habet satis apertum, dentibus acutis munitum multiplici ordine. *Rondelet.* & *Schettus Branchius* habet exiguas *Aristotel.* lib. 8. H. A. c. 2. *Athenæus* ex *Theophr.* apud *Gesner.* cuticula tamen tectas, rima parva. *Rondelet* pennas vero binas *Plin.* Caro est pinguis, dulcis atque viscosa. *M. Sebizius* Anguillam *Archeostratus* apud

Athenæum lib. 7. solam piscium voluit esse ἀπὸ γεννῶν
 velut exossem ac spinarum exsortem ait *Cæl. Rhodigin.*
 lib. 7. Lectt. ant. c. 8. *Gesner.* de aquatil. fol. 44. ac *Rolf-
 fnc.* Med. Comment. lib. 14. sect. 1. cap. 12. quod non
 tam facile concedendum. Per universam ejus *Spinam*
 filum transit nigrum velut venula, in quo venenum ab-
 sconditur, quod, antequam coquatur, extrahere conve-
 nit, ait *Mylius Basil.* Chim. lib. 7. cap. 10. *Gesner.* fol. 47.
 & *M. Sebizi* l. a. sed securi simus, non nocebit. *Pin-
 que* in paucis inest, plurimæ eo carent, juxta *Aristot.* lib.
 8. H. A. c. 2. *Ventre* sunt exiguo. Id. ib. qui inde mor-
 tuas non superfluitare rationatur, de quo etiam *Plin.*
 lib. 9. c. 21. *Fonston. Rondelet.* nisi cum aquis putrefacta
 dissolvitur, *Anonym.* Vetus tract. de Animalib. in specie
 de Piscib. cap. 2. Magis placet ratio *Gesneri* f. 45. quia
 scil. vesicam multo aëre plenam ut alii pisces non habent.
Gula intus longa & lata. *Rondelet.* Exiguam esse scri-
 bit *Aristot.* apud *Gesner.* *Ventriculus* & intestina in lon-
 gum protenduntur. *Hepar* magnum est & rubrum, ex
 quo pendet vesica fellis, quod aqueum est. *Rondelet.* De
 Anatome anguillæ videatur *Jo. de Muralto* in Experim.
 Anat. pag. 106. & 165. Anguillam palustrem prægnan-
 tem *M. A. Severin.* in Zootomia pag. 370. exhibet; ali-
 am anatomiam anguillæ vide apud *Olium Jacobæum* in
Bartholini Actis Hafn. vol. 5. obs. 98. pag. 261. seq. Ipse
 ego anatomiam anguillæ Argentorati d. 30. Maji 1668.
 auditoribus meis exhibui, ex qua hæc obiter adnotavi:
Oesophagus æque rugosus intus atque *ventriculus* ipse,
 cetera satis capax; *pylorus* tamen crassior & carthilagi-
 nosior reliquo. In intestinis juxta venulas & arteriolas
 vestigia quædam ductuum alborum, veluti neureorum
 vel lacteorum. In intestinis vermiculi erant albi simi-
 les iis in caseis & rubri prioribus minores. Illi inhæ-
 rebant tunicis intestinorum, adeo ut difficillime amove-
 rentur. Cor aliquot post horis avulsum & rejectum ad-
 huc palpitavit. Confirmat idea, quæ *Johrenius* Disp.
 de Circul. sangv. sect. 3. §. 4. Marpurgi 1672. habet:

Vidi

Vidi anguillæ corculum exsectum viginti pluribusque⁶⁶ attolli pulsibus, ut & admoto digito vegetam sentirem⁶⁷ motionem; paullatim tamen ægrius cœpit æstum moli⁶⁸ ri & sensum videbatur deficere, tandemque omni modum⁶⁹ cessante emortuum credebam; postquam vero iterum⁷⁰ tangeretur, revixisse putares, adeo viritationis im⁷¹ patiens quasi recollectis viribus digitum excutere⁷² niteretur, tremulis aliquot ictibus desperantem impe⁷³ tum allevare & palpitare, donec ultimo singultu explici⁷⁴ tum omnes cum calore spiritus effudisset. Idem ibid. §. 5. ait: „Si cor anguillæ vivæ exentum divides in⁷⁵ duas partes, mirum! frustilla aliquandiu tremulis mica⁷⁶ bunt subsultibus. Animal certe vivax est, quod probat experimentum Rob. Boyle in Experim. phys. Mech. 41. pag. 462. qui anguillam recipienti pro vacuo demonstrando) imposuit, & aërem instrumento omnem exfluxit; anguilla tunc quidem immota jacuit, sed recipientis operculo remoto, & aëre rursus illapso revixit, quæ duratio anguillæ absque aëre forte imputanda peculiari vivacique hujus generis piscium naturæ, ait *Sachsus* Gammarolog. pag. 138. seq.

5. LOCUM Sunt vel in mari, quas memorat *Epicharmus* in Musis apud *Gesner. Quercetan. in Diatet.* pag. 420. *Morhard. Rondelet &c.* Rarissimas tamen esse in mari, scribit *Jovius* lib. de piscibus cap. 33. Certe in mari Balthico contrarium evincit quotidiana experientia, ubi in littoribus Sueciæ, Scaniæ, Jutiæ, (præcipue in sinu Limico vulgo Limfiord, unde & Alaburgæ vulgo Alsborg nomen hæsisse creditur) Seelandiæ, Falstriæ, Lalandiæ, Slesvicensis Holsatiæq; Ducatum magna copia capiuntur: Vel quod potissimum in fluviis iisque puris, *Plinius* lib. 9. cap. 21. *Beverovic. C. Schottus* atque *CL. Elfsnerus* l. 2. Quibus tamen contradicit *Conr. Heresbach.* lib. 4. de Re rust. dicens in limo cœnoque magis & provenire & degere. Ego credo in utrisque. Scimus ex *Aristophanis* *Acharnensibus* anguillas venales solitas esse asportari Thebis Athenas, nam quamdiu Athenienses

contra Bæotas bellum gerebant, nullæ prostabant venales anguillæ e Copaide lacu, ait *Jac. Palmer. a Grent-fmenil. Exerc. ad Poet. Græc. pag. 510. Idem Aristoph. alibi: Fecisti sicut is qui anguillas captat, qui, quieta cum sunt stagna, venatur nihil, sed cum omne cœnum hæc illac subverterit, captura magna est. Bossch. l. c. pag. 320. qui addit: Tempore quo crebriora mugiunt tonitrua plurimæ capiuntur, etiam aqua turbida. Ganges educat ad tricenos pedes longas. Plinius lib. 9 cap. 3. Solinus in Polyhist. cap. 54. G. Pictorius in lib. 2. Convivior. pag. 250. Ad brachii crassitiem alicubi excresecunt & ad libras 20. C. Schottus Phys. Cur. lib. 10. cap. 5. Egrege magnæ in lacubus Fundano in Latio, & Lesinæ in Apulia, teste *Jos. Langio Elem. Geogr. cap. 18. Zu Ungerberg in Preussen, der Provinz Bartenland in Fluß Angerux, ist ein reicher Alassang inquit Hier. Dicelius in Diction. Geograph. pag. 67. Luc. de Linda in Descript. orbis lib. 12. pag. 117. de moribus ferorum hominum in Nova Francia ex auctore quodam ignoto *Escabor*, dicto, refert seqq. Qui circa Quebecas degunt, a mense Sept. in „Octobr. usque mensem, piscationibus anguillarum se „pro more recepto exercent. Has anguillas in usum „hyemis duratas servant. Anguillis consumtis alces ali- „asve feras venantur, in quarum penuria aliquot die- „rum jejuni famelici esse solent. Repetit ex eod. auct. hæc *Jo. Fried. Leopold. Lubec. Disp. inaug. de Alce Bas. 3. Jun. 1700. §. 11. Huc pertinet locus extraordinarius anguillarum, quem nobis subministrat Jonstonus in Thaumatoogr. classe 1. cap. 5. art. 5. pag. 25. inquiens. „Anno 1125. erat hyems tam valida, ut in Brabantia an- „guillæ innumerabiles propter glaciem e paludibus „quod mirum dictu est, exeuntes (Robertus de Monte) „in scænilibus fugientes latuerint, atque ibi præ nimietate „frigoris computruerint; vix tandem arbores frondue- runt mense Majo. „Anselmus Gemblacensis Abbas octa- vus in Chronico pag. 198. ad A. C. 1124 edit. *Stub. Miræi Antverp. apud Hier. Verdussen 1608. in 4to ait: „In „multis****

multis vivariis pisces absorpti sub glacie perierunt: In⁶
 Brabantō anguillæ innumerabiles, propter glaciem a⁶
 paludibus exeuntes, quod dictū mirum est, in scēnili-
 bus fugientes latuerunt, sed ibi etiam prænimitate⁶
 frigoris deficientes computruerunt. *Zacch. Rivander*:⁶
 in der Thüringl. Chronick pag. 259. *Jo. Jac. Hof-*
mann. Lex univ. T. I. fol 742. b. ait: Helia Bedæ, & Elia
 vulgo Ely urbs Angliæ Episcopalis, sic ab anguillis (quas
 Angli Eeles vocant) dicta, quarum ibi ingens copia ob
 multas aquas, quibus ut Insula continetur; Cantabrigiæ
 proxima. In SIEWERIA giebt's überaus grosse Male a-
 it *Jo. Georg. Schleussing* im neu entdeckten Siwcrien
 c. 6. pag. 51. *Felix Malleolus* Tract. de Exorcismo inquit:
 „Sanctus *Guilhelmus* Lausannensis Epi scopus ab anguillis
 „læsus maledixit & exulavit & relegavit omnes anguillas
 „lacus magni Lausannensis, prout hodie ab isto lacu &
 ab omnibus fluminibus istum lacum intrantibus, sunt ex-
 pulsi. Verum *CL. Jo. Jac. Wagner* in Hist. Nat. Hel-
 vetiæ curiosa sect. 3. art. 1. pag 50. addit: Sed Exorcismus
 iste tantæ haud fuit efficacæ, quo minus nostro tempo-
 re anguillæ hoc in lacu non reperiantur, & quotidie ab
 accolis lacus comedantur. Danubius dicitur iis carere,
 & si illatæ fuerint, interficere. *Naclerus* apud *Jonston*.
 Thaumatoogr. pag. 407. *Libavius* lib. 1. Batrach cap. 12.
 in Schol pag. 235 *Merhard. & Gesner*. Causam in fri-
 giditatem Dannbii conjecit *Albertus* apud *Jonston*.
 Conf & *Schotti* Phys. Cur. l. a. Quin & in aquis cœnoque
 non solum sed & in aceto anguillas detexere recentiores.
 In aceto anguillulam adultam ac vivam repræsentat *Ant.*
Leeuwenhæck in Anat. & Contempl. Microscopic. pag.
 4. ut & aliam adultam mortuam a se interceptam; quin
 magnum numerum ejusmodi anguillarum in aceto i-
 dem vulgari microscopio vidit ib. pag. 6. & pag. 7. ita
 super eo commendatur: Sunt multi, qui aciditatem acetī
 deducunt ex solo punctiōis sensu harum anguillarum,⁶
 quam cauda sua acuta imprimere creduntur linguæ no-⁶
 stræ, quod tamen erroneum est: Si enim supponere-⁶

⁊ nris hoc verum esse, sequeretur multa aceta esse insipida oportere, quoniam destituuntur ejusmodi anguillulis, & hyberno tempore, quo moriuntur anguillulæ, omne acetum futurum insipidum, sicut antea jam sæpe a me dictum est.

6. **U S U S A L I M E N T A R I I**] Judæis esu interdictæ a Theologis communiter creduntur ob squamarum defectum; verum etiam anguillas squamis præditas esse, edocet citatus modo *Leuenhæckius* in *Observatt.* suis microscopis. Multis etiam naturalem ab anguillis incuti horrorem testatur *Weinrichius* l. cit. sub nota 1. Miram ergo anguillam hominis antipathiam proponit *CL. Henr. ab Heer* *Obs. med.* 29 pag. 322. his verbis: „Vidit apud nos vir primarius, qui visa anguilla lipothymia gravi corripitur; imo & si crustis, artocreatum instar anguilla inclusa mensæ inferatur, mortui instar concidit, nec ad se redit nisi ablata anguilla. „ De femina Ferrariensi, quæ, quoties gravida, anguillas mire averfatur, lege *Jos. Lonzenum*, *Ephem. Germ. Cur. A.* 9. Dec. 2. obs. 208. pag. 379. sed post partum statim tanquam cibum delicatum deperit. Alia exempla antipathix adversus anguillas habet *Pareus*. *Introd. ad Chirurg.* cap. 22. *Jo. Schenck.* lib. 7. *Observatt.* fol. 917. a. Anguillam deteriorem esse propter succum lentum & pituitosum scribit *Oribasius* lib. 4. *Synops.* cap. 1. & lib. 1. *Euporist.* cap. 19. fol. 584. inter cibos maxime crassi sacci refert; item *Galenus* inter cibos mali succi reposuit, teste *Beverovic. & Melch. Sebizio*. Hinc *Jo. Matthæus* lib. de *Rebus Non-Natural.* cap. 2. pag. 82. ait: *Galenus* omnem anguillarum esum improbat, quapropter quibus valetudo curæ est, ab anguillis abstineant; cum primis qui podagræ & calculo sunt obnoxii. *Conf. Quercetanus Dixer.* pag. 420. *Lotich. Comm.* in *Petron.* lib. 2. cap. 18. pag. 320. *Gesnerus* de aquaticis fol. 46. *Jul. Alexandrinus, Rondeletius, M. Sebitius, Jonstonus Hygien.* pag. 237. *Greg. Horst.* de *T. S. S.* lib. 1. cap. 7. pag. 68. *C. Hofmann, Casalpin,* *spec. art. Med. Hipp.* lib. 1. cap. 9. pag.

9. pag. 22.³ *Fr. Joel*. in *Opp. Med. lib. 2. sect. 2. pag. 46.* Esu anguillæ improbat quoque *Dan. Becker Tr. vom Blutgang cap. 2. tit. vom Essen*, quia *bilem* augeant; *Georg. Pictorius Dial. 3. de bona valetud. pag. 41. ait:* Anguillæ omnium pessimæ, quod earum in aquis similis est generatio serpentum in terris generationi &c. Fastidium parere anguillas, humoresque excrementitios generare, scribit *Elluchasem* apud *Gesner. fol. 46. & P. Jo- ruius lib. de piscib. cap. 33. tradit:* In toto genere piscium anguillam, cum sapidissima sit, noxiam esse, ut pene inique fecisse naturam queratur. Nec sanis nec ægris bonum præbet nutrimentum, *Beverovic. l. a. Timæus a Gildenklee Consil. Diæt. pag. 152. & Mæbius Institt. pag. 503. Rationem reddit Hippocrates lib. 2. de Viætu ratio- ne fol. 25. quod in cœnosis & aquosis locis cibum capi- ant.* Hinc in morbo sacro anguillæ esum idem rejicit *Hippocr. lib. de Morbis sac. pag. 85. De Epilepsia ex an- guilla affatim devorata vid. Wolfg. Gabelchover Cent. 4 fol. 117. Choleram easdem parere statuit Burnetius in Thes. Med. Pract. lib. 3. sect. 41. pag. 295. In specie im- becilli ventriculo nocent. Quercetan. Rondelet. Bevero- vic. & Mylius ll. cc. Esu earundem peripneumoniam causari, quia pingue habeant naturæ hominis insensissi- mum, ait Petreus. Nosolog. Harmon. Diff. 16. 0. 14. Ad Calculum generandum aptas esse ait Sennertus Prax. lib. 3. P. 7. S. 1. cap. 6. pag. 802. Arthriticis interdiciuntur a Rondelet. Beverov. & M. Sebizio pag. 994. atque podag- ricis a Mylio & Gesner. ll. aa. ut & B. Timæo a Gilden- klee Consil. Diætet. pag. 152. Hinc Christoph. Balista Pa- risinus Concertatione in Podagram v. 263. canit:*

Anguilla haud mensas oneret, namque ipsa te-
nacem

Humorem humanis ingerit articulis.

Inter causas podagræ anguillam refert quoque *Jo. Rai- cus Tract. de Podagra Paras. 3. pag. 12. inquit:* "Omnes torrefacti, insolati, in aëre duripisces generant"

„in sanguine mucilagines phlegmaticas, stypticas bola-
 „res sine argillofas. Pisces in palustribus & cœnosis loci^s
 „degentes ex iis hauriunt nutrimentum infectum limo
 „salso & impuritatibus sulphureis resolubilibus, ambi-
 „gentibus inter impuritates mercuriales & tartareas.
 „Hisce vero præsertim abundat *anguilla*. „ Nocent i-
 tem calculosis, *Gesner. Mylius, Rondelet. Timæus, M.*
Sebiz. Beverovic. aliique teste *Rolsinc. Med. Com. lib. 2.*
sect. 3. cap. 63. menses supprimunt, *Beverov. l. a. ἢν φλεγ-*
μονὴ ἐν πλεύμονι γένῃται, γένηται δὲ μάλιστα ἀπὸ
ἀνοφλυγίης καὶ γαστριμαργίης, ἰχθύων κεφαλῶν
καὶ εγχελεύων. Ταῦτα γὰρ τὴν πιμελὴν πολεμιο-
τῶτην ἔχει πρὸς τὴν φύσιν τῶ ἀνθρώπου, h. e. „Si
 „inflammatio in pulmone oriatur, oritur autem præci-
 „pue & vinolentia & piscium capitonum & anguillarum
 „ingluvie, qui pinguedinem hominis naturæ maxime
 „inensam habent. „ Subscribunt *Gesnerus & Jonstonus*
Idea med. pract. lib. 1. art. 2. punct. 2. item Petrus l. c.
& M. Sebizius, qui addit, lienosis atque tabidis obesse.
 Nocent iis, qui doloribus capitis obnoxii. *Rondelet & M.*
Sebizius l. a. Tetanum ab esu anguillæ lege ap. Th. Bar-
tholin, Cent. 3. hist. 24. Quidam cum assatim anguillam
devorasset, epilepsia corripiebatur, vid. Bened. Faventin.
apud Forest. Schol. ad obs. 57. lib. 10. conf. sub nott. ex
Gabelchovero. Quapropter veneno aliquo eas infectas
putat Petrus in Nosol. Harm. Diss. 6. θ. 15. Imo de ve-
veno quoque suspectæ sunt C. Hofmanno Institt. Med.
V. 22. 10. Arnold in Regim. Salernit. Gesnero, Mylio &
Sebizio. Esu anguillæ venenatæ in gravissima sympto-
mata incidit Abbas, quem restituit H. Reusner. obs. 143.
& ad h. l. Exc. Un. D. Velschius pag. 77. Conf. omnino
Magnini Mediolanensis Regim. Sanit. P. 3. cap. 18. pag.
64. a. & pluribus quoque Elsboltii Dixereticon lib. 4. cap.
4. n. 2. pag. 226. Antipathian quoque non raro faciunt;
exempla quædam jam sup. notavimus, in principio no-
tæ hujus Sic quidam Procerum Galliæ in ferculis abs vi-
 tæ

tæ discrimine non ferre poterat vid. Paræum Introd. ad Chirurg. cap. 22. Novimus, ait Weinrich, de Monst. cap. 8. pag. 65. qui anguillarum non modo odorem, aspectum, esum non pati posset, sed ne esset quidem in ædibus, absque insigni anxietate, ubi viva occultabatur. In peste non comedenda ait *Matth. Auctus* Med. Vraislav. in Tract. von Präservirung der Pest Breslau 1542. 4 Febres faciunt, inquit *Jo. Jones* lib. de Febr. intermitt. P. I. c. 1. pag. 2. Virum novi, ait *Mich. Ettmüllerus* de febr. intermitt. pag. 273. qui esu anguillæ, quam nonnihil invitus comederat, in febrim tertianam ultra quadrante[m] anni durantem inciderat. Paucis: „*Tota Medicorum Schola* docuit hæcenus, pisces esse κακο-“
 χύμες, quod pituitosum, lentum & glutinosum hu-“
 morem generent; obstructions hoc nomine pariant,“
 & inde febres excitent, illæ præsertim, quæ in limosis“
 & faculentis stagnis, verba s[un]t CLmi M. Sebizii de a-“
 liment lib. 3. pag. 994. & *Guil. van den Bossche* Hist.“
 med. lib. 3. c. 2. pag. 329. ait: Anguillas, verum est, o-
 mni loco omnique tempore a medicis detestari, (rectius
 rejici,) quod stomachis & renibus sint inimicæ, poda-
 gra quoque laborantibus manifeste officiant, ita ut na-
 tura inique fecisse quidam (sed parum prudenter) di-
 xerint, quod tam suavem refutandis respuendisque pi-
 scibus indiderit saporem, his assentiri lubet, si intelli-
 gant de earum usu quoad victum; alias non contem-
 nendæ sunt propter earum usum in medicina, valentque
 adversus morbos plurimos. E contrario Encomiastæ e-
 gregii prioribus se opponunt. Athenæus lib. 7 inquit:
 Περί δὲ τῶν ἐγχλύων τέλειος Φησὶν ἐν τοῖς περὶ
 ὕλης, ὡς αἱ Ἐγχέλεις ἐγχυλότεται πάντων εἰσὶν
 ἰχθύων, καὶ εὐσομαχία (inavult *Rondelet. εὐσομία*)
 ἀφέρουσι τῶν πλείων: Πλήσμαι γὰρ εἰσι καὶ πο-
 λύτροφοι: ἐν δὲ τοῖς ταρίχεσι τὰς Μακεδον. καὶ ἐγ-
 χελεις κατατάττει i. e. *Hicesius* in lib. de materia
 ait:

ait: *Anguillas* omnibus piscibus succi bonitate præstare, stomacho gratiores esse; satiant enim & multi sunt alimenti. Inter salsamenta autem Macedonicas anguillas annumerat. Rursus: Multum alunt, ventrem molliunt (consentit *Brasavol.* ap. *Gesner.*) arteriam repurgant, vocem reddunt claram, (voci tamen nocere scribit auctor Salernitani carminis ap. *Gesner*; ille vero est *Joh. de Mediolano* teste *Zach. Sylvio*) & genituram augment: (adstipulatur *Alex. Bened.* apud *Gesner.*) quæ fuerunt majores, uberius alunt, sunt verba *Elluchasem* apud *Gesner.* fol. 46. Inter optimos pisces refert anguillam *Guido Patin.* de Valetud. tuend. cap. 2. pag. 372. Conf. plur. *Elsbolzii* Diætet. l. c. Jac. Theod. Tabernamont. in seinem neuen *Wasserschatz* cap. 10. pag. 237. ait: Die Aale sind hartsdäutig; so sie aber verdauet werden, geben sie gute Nahrung, mögen deromegen von starcken Leuten wohl genossen werden. Videlicet expeditius omnino humectans anguillæ molities, quam bubula durities digeritur, *Christ. Lange* l. sup. c. Multum nutrit, nec facile dissipatur, cum glutinosa sit. *Rondelet.* Hinc hecticis & phthisicis præscribitur; conf. *P. J. Faber* in Panchym. Vol. 2. lib. 4. cap. 14. s. 5. *Guainerius* apud *Gesner.* & *Christ. Lange* II, cc. Coctæ & assatæ dein parceque sumtæ sunt cibus optimus, appetitumque excitant. *Quercetan.* Diæt. pag. 421. Stomachicos atque dysentericos sanant vid. *Kiranid.* ult. pag. 145. Ferunt eas fumo sale conditas atque induratas melioris tum saporis tum nutrimenti esse, *Lotichius* ad *Petron.* Comm. lib. 2. cap. 18. præcipue si coquantur cum brassica capitata muria condita, unter dem Sauer-Kraute. Apud *Georg. Pictor.* lib. 2. Conv. pag. 248. seq. est anser assatus, in cujus ventre anguilla, quod exquisitum edulium recte Jovis cerebrum dixeris. Anguillas *Strymonias* in pretio habitas, docet ex *Antiphanis* *Thamyra* *Athenæus* lib. 7. cap. 13. quas nunc celebrat quoque *Bellonius* lib. 1. obs. cap. 55. ait C. *Barthius* in *Nott.* ad *Statii Sylvar.* lib. 2. v.

v. 21. pag. 22. Non immerito ergo vocasse anguillam videtur *Christ. Lange* pulcerrimum & in alimentum hominibus omnino idoneum piscem atque sapidissimum aquæ spoliū. *Job. Matthæus* Lib. de rebus non-natur. cap. 2. pag. 82. esum earum improbavit, addit tamen: Quamvis affatæ elixis præferantur, si cum foliis lauri vel salviæ assentur, ad humoris mucosi consumptionem. Quoniam vero *Beda* lib. 4. Hist. Eccl. cap. 13. refert: Saxones Australes solis anguillis olim usos esse absque ullo valetudinis incommodo, donec a Wilfredo monacho artem piscendi didicerunt, suspicari licet, Saxones istos peculiarem modum anguillas coquendi & præparandi tenuisse, qui nobis fortassis est incognitus. Contrarii vero refutantur, quando certis hominibus, iusto tempore atque ætate rite præparatæ, (de hoc *Gesner*. fol. 47. *Beverovic. M. Sebizius, Christ. Lange* ll. aa. *Bernh. Swalve* in Ventric. querel. & oppr. pag. 163. *Mæbius* Institt. pag. 503. *Rolfinc. Med. Comment.* lib. 2. sect. 3. cap. 63.) debita quantitate &c. adponuntur.

7. ATQUE MEDICINALIS] *Nec ullis morbis meri anguilla* scribitur apud *Gesner*. de Aquatil. fol. 46. atque *Mylium* pag. 149. sed male. Cocta cum aliis cibis commendatur in ruptione vasorum a) in pulmonibus a *Wirjingo Argeny: Buch* P. 2. cap. 5. §. 18. interdum conceditur b) in phthisi; id ibid. §. 22. Conf. sup. Not. 6. c) In morbo caduco in principio medetur, *Paracels.* in schol. in lib. de Paragraph. pag. 264. Idem præstat decoctio ejus; idem Paragraph. lib. 3. de Morb. Caduc. cap. 3. p. 367. Extrahit d) venenum pestilentielle, *Parac.* de Pest. Tr. 1. pag. 50. Valet contra Colicam, quæ cum peste incidit. Idem ib. pag. 58. Commendatur itidem e) in Colica a *Crollio* Lib. de Signatur. pap. 48. Aquam anguillarum destillatam phthificis f) hecticisque summa cum utilitate exhiberi statuit *Christ. Lange* pag. 44. *Jonston. Prax.* lib. 7. Tr. 4. ex *Joelis Operum.* Tomo 5. Sed jam olim

Gua-

Ulus medicus a) pro pulmonibus. b) phthisi. c) morbo caduco d) peste e) colica f) hectica.

Guainerius in cura hecticae laudarat apud *Gesner* Com-
mendat itidem in hectica febre *Henr. Warenius* in No-
fologia. hermet. & Galenic. Disp. 4. 9. 19. pag. 43. testu-
dinem nemoralem & aquaticam, pisces saxatiles, præfer-
tim *anguillas*, caneros &c. ad hæmorrhoides exeuntes &
dolentes anguillam evisceratam abscissis extremis tuni-
cis tundito & in olla vitreata coquito, & cum pinguedi-
ne ac liquore, qui remanet in fundo vasis, inungantur
hæmorrhoides. *Leonellus Faventinus* hoc *Alberti* expe-
rimentum esse, scribit *Bosschius* l. c. pag. 322. Famosus
quoque anguillæ usus est ad g) *vini tædium*, & ut faciat
abstemios, vel suffocata vel necata vel putrefacta in vi-
no, si hoc bibatur, testibus *Galeno* Euphron. lib. 3. cap.
152. *Jsidoro* Origg. lib. 12. cap. 6. *Plinio* H. N. lib. 32.
cap. 10. ex quo *Tiraquellus* in lib. 9. Connub. §. 211. *Capi-
vaccius* lib. 3. pract. cap. 8. pag. 681. ex eoque *Prævotius*
Select. Remed. pag. 150. item *Alex. Pedemont.* de Secret.
lib. 8. pag. 434. *Jo. Bapt. Porta* Mag. Natur. lib. 14.
cap. 12. pag. 523. *Libavius* lib. 2. Batrach. cap. 11. pag.
332. *Kondeletius* apud *Gesner*. *Mizaldus* Cent. 1. Memor.
§. 7. & *Ananor.* lib. 2. pag. 81. *Anonym. Vetus* Tract. de
Animal. in specie de Piscib. cap. 2. *Schræder.* Pharmac.
lib. 5. classe 3. pag. 325 *Tomaso Tomai* da Ravenna nel'
idea del giardino del mondo cap. 45. pag. 153. Imo *Ki-
ranus* Kiranide ult. pag. 145. ait: „Anguillæ hepar cum
felle, si solutum cum vino dederis latenter alicui bibere
cum vino, nunquam poterit bibere vinum: Verum
hic & experientiam & rationes desidero, ac dubito,
ut eventus voto respondeat. Hinc recte in hoc
passu eventum cum anguilla non reponere e *Sal-
muth.* Cent. 3. obs. 12. scribit *P. Jn. Sachsus* Ampe-
lograph. pag. 214. h) A quartana febre liberari cen-
sent, si anguillæ vivæ unguium resegmina collo sub-
nectantur, & in aquam dimittatur, ait. *Freitag.* Noct.
Med. cap. 39. pag. 192. qui id rejicit. Sed ad partes de-
veniamus. i) Caput anguilla e verrucis cutis mederi a-
junt,

g) Vini tædio. h) Pinguedo, i) usus capitis.

junt, scil. si caput sanguinolentum adhuc, quo verrucæ tactæ sunt, terra cooperiatur, ut putrescat. *Schræder. Pharmac. l. a. & Macasius* Promptuar. Mat. Med. per *Nesferum* edit. pag. 913, seq. k) *Cauda* si detur vaccæ a coitu, certo concepturam promittunt quidam, homines scilicet nimis vel stolidi vel superstitiosi, apte scribit *Gesnerus* fol. 48. l) *Cutis* valet contra spasmus si imponatur, donec calefiat, *Wirsung. P. I. cap. 12. §. 15.* *Blancard. im holländischen Jahr Register c. 6. n. 49. p. 281.* ait: Es hat mir ein Priester erzehlet, daß er vor die Sicht in den Beinen und den Krampf nichts anders gebraucht, als daß er sich trockene Aalhäute um die Beine gebunden, und daß er nach dem von dieser Kranckheit nichts mehr gespüret. Dieses Mittel hat er von einem bekommen, der ihrer vielen damit geholfen. *Suffumigium ex corio anguillæ in uteri prolapsu conducere scribit H. Corbejus in Gynæc. lib. 1. cap. 6. pag. 127. præstantissimum gluten est ad hernias recentes gluten ab exuviis aut cute anguillarum solutis, Theod. Craanen in Praxi Med. Reform. cap. 86. pag. 349. In utriusque pedis spasmofeliciter adhibuit Dn. Stöberlin celebris Pharmacopœus Norimberg. cui ipse retulit mihi in Jul 1691. Contra luxationes & manuum & pedum (vor Verstauchung) memini aliquoties applicatam. Referunt quoque, fides e corio anguillarum auditores ad saltationem inclinare, Cardanus apud *Gesner. sed ridiculum est! Reinecius in Var. Lectt. pag 427. forte statuerat e Scholiaste Juvenalis, coërcitionem puerorum factam cum anguillarum cutibus; verum non esse in eo scribit A. Rivinus Epimetro XI. ad disp. Lanx Saturæ Lips. 1649. nimirum apud Juven. anguillas esse scuticas sup. nota 1. demonstravimus. m) Sanguis adhuc tepidus colicos domare dolores dicitur cum vino assumtus, Schræder. l. a. Marcellus apud *Gesner. fol. 47. Petrus Nosolog. harmon. diff. 29 §.***

28. *Roder a Fonseca* Tom. I. conf. 13. citante *Tb. Burnet*. Thes. pract. lib. 1. sect. 43. subsec. 2. pag 94. ex pluribus *Bosch*. l. c. p. 322. & 323. *Pinguedo* in auditu gravi valet, quæ ita solet parari: Sumitur anguilla & aromatibus conditur, postea assatur, & pinguedo manans ad usum colligitur, ait *Benedic. Sylvaticus* Cent. 2. Conf. & Respons. 17. fol. 123. b. nimirum auri instillata *Schræder*. l. d. *Fonseca*, & ex eo *Guil. van den Bosche* Hist. Med. n. 3. c. 2. p. 321. Eandem in eodem cum succo *Salviæ* laudat *Wirsung*. P. I. cap. 9. §. 9. & *Ettmüller*. in Coll. Pract. gener. P. II. c. 11, ait: *Pinguedo* ex anguilla pingui in veru assata exstillans & excepta foliis lauri, sic collecta postmodum in aurem instillatur contra surditatem egregie. Ad aurium dolores suadent *Rondelet*. *Mylius*, Anonym. Vetus ll. cc. ex libro germ. MSCto *Gesnerus* fol. 47. ut & ex auctore de Natura Rerum. Ad nervorum dolores *Rondeletius*. Hæmorrhoides mitigat, *Schræder*. Pharmac. l. d. *Leonellus Faventin*. ex *Alberto M.* apud *Gesner*. fol. 47. ut & *Alex. Benedict*, l. c. item *Sennert*. prax. lib. 3. P. II. f. 2. cap. 13. pag. 425. *Petrejus* Nosolog. harmon. diff. 32. §. 31. pag. 155. Vulneraria etiam est *Schræder*. l. c. & *Gesnerus* ex lib. germ. MSC. ad fissuras papillarum in mammis, *Dav. Herlicius* de Cura gravidar. puerper. & infant. cap. 31. pag. 368. Variolarum vestigia delet. *Fumanellus* teste *Boschio* l. c. qui addit ex *Platero*, conducere quoque in spasmo, & illitam sanare scrophulas, teste *Riolo*. Turffa seu Cespes bituminosus cum caryophyllis aromaticis & pinguedine anguillæ contra scirmos lienis & affectum infantum vulgo dictum das *Unwachsen* egregie valet, ceu mihi confirmavit Illustris. *Heros Dom. Nicol. Juel Archithalassus* Regius Danicus Hafniæ m. Jul. 1696. Capillos generat illita in alopecia *Gesner* fol. 47. & *Schræder* l. c. *Pinguedo* illita armis, sclopetis &c. eadem politissima præservat a rubigine. o) Fel ad oculorum suffusiones, *Rondeletius* l. c. in surditate fel anguillæ Spiritui vini infusum & filtra-

tum

n) *Pinguedo*. o) *Fel*!

tum, ut fiat essentia, ejusque guttæ 2. vel 3. auribus instillatæ optime conducunt, *Ettmüller.* in Colleg. Med. Gener. Pract. P. II. cap. II. Callos pedum auctore *Fumanello.* solvit anguillæ fel, si per 3 dies super ligatum maneat. *Bosch. l. c.* *Forestus* lib. II. obs. 29. habet exemplum pueri, qui ex variolis incidit in pustulas oculorum, quæ tandem fuerunt exulceratæ, & exinde oborta est nebula oculorum, cui profuit hoc collyrium: Rec. ▽ fœnic. ℥iij, Fellis anguillæ ℥j. vel ℥i℥. Sacch. canth. præteriti ℥j, M. fient in loco calido per noctem; ex eo idem commendat quoque *Ettmüller.* in annott. pract. ad Institt. Med. Physiol. fol. 88. b. Fel ad faciem dealbandam usurpat *Alex. Pedemontan.* de secretis lib 4. pag. 215. Locus, in quo evulsi fuerint pili, illinatur felle anguillæ masculæ mixto cum oleo rosarum vel sanguine vespertilionis. *Arnoldus* apud *Gesner.* L. a. fol. 48. Idem *Gesnerus* monstrat quoque usum ejus pro pictoribus ad colorem. Conf. quoque p) sequentia. *Hepar* cum felle quomodo faciat abstemios, vide supra. *Helmontius* in Tract. ultra necess. non inclin. §. 49. ait: "Novi remedium, quo fœtus aliqui per diem & horas in partu staret, eoque potu sumtu mox infra horæ quadrantem mulier parturit: sicque eluditur punctum nativitatis, itemque trutina Hermetis empychosi; hoc autem remedium in jecore & felle anguillæ siccatis & pulverisatis consistere scripti alibi, videl. in tract. Jus Duumviratus num. 46 & 47. fusillime illud proponit his verbis: "Mulieres observavi in partu difficili aliquot dies periculoso oblato poculo mox ad summum ante semihoræ spacium enixas; idque ducentes & amplius probatum. Pharmacum nimirum adhuc in stomacho existente, apertum sit os pubis, & valvæ ossis sacri in lumbis fœtusque statim propulsus. Notavi scilicet stomachum claves uteri gereere. Hocque medicamen lubens in bonum proximi evulgavi, ne deinceps parturiens periculum vitæ subeat. Est autem

L

tem

p) Hepar.

„tem *Jecur* simul cum *Velle anguillæ* siccatum pulveratumque in vino potum magnitudinem avellanæ. Donum Dei in hoc simplici“ &c. *Panarolus* pentecost. 3. obs. 21. ait: Nos remedium optimum dabimus ad partum, sive sit fœtus vivus sive mortuus, experimento pluries comprobatum, dono receptum a Sereniss. Duce „*Guifano*; videlicet *anguillæ jecur* in furno panis exsiccatum, in pulverem possit redigi. Dosis ipsius est medietas ponderis unius aurei scilicet. Detur vero in liquore convenienti, prout Medico libuerit. Mirifice partum facilem reddit: „ *Theod. Zwingerus* im neuen Arzney-Buch pag. 238. seq. ait: Die Leber samt der Galle von einem Aal getrocknet zu Pulver gestossen, und auff ein halb oder ganz Quintlein auff einmal in Melissen- oder weiß Lillien-Wasser eingegeben, befördert die Geburt sehr. Conf. omnino *Dan. Ludovici* Ephem. Germ. Cur. Dec. 1. ann. 9. & 10. obs. 35. *G. W. Wedelius* ibid. dec. 2. ann. „4. obs. 117. pag. 225. ait: „Cum hepar anguillæ tantopere deprædicet *Helmontius*, idque virtutem suam „unice ob fel junctum exerceat, cogitavi id convenientius præstari posse a felle vegetabili externo quasi. Dictum factum: Remiscui Aloës Socoterinæ aliquot grana pulveri ad partum ex borace, croeo, cinnabari nativa, oleo cinnamomi, succino, cum felicissimo & præsentaneo successu per aliquot annos. „ *Christ. Gottlieb Reusnerus* disp. inaug. de partu difficili Erfurti 1697. cap. 3. §. 3. pag. 24. ait: „Quid hepar anguillæ aliud est, „quam antispasmodicum, & multis laudibus deprædicatur apud *Helmont.* Tr. Duumviratus §. 47. *Flamant* „l'art de se conserver la sante pag 116. qui cum Cochleari vini optimi propinat; a quo medicamento *Binnigerus* præsentaneum uxori suæ procuravit auxilium, „referente ipso Cent. 3. obs. 22. Adde *Frid. Hofmann.* „lib. 1. Mat. Med. cap. 19. pag. 365. *Panarol.* Pentec. 3. obs. „21. Et certe mea quoque experientia adstipulor de felici-

felicitate medicaminis. Contra Nyctalopiam etiam valet; quispian aliquoties ante cibum sumendo hepar anguillæ super carbones assatum reconvaluit. Hoc remedio postea simili malo laborantes feliciter ad sanitatem perduxit *Panarol. Pentec. 3. obs. 49.*

8. ET CÆTERA] Coronidis tandem loco addendum aliquid de alacritate earundem: Tanta enim est, ut a phalacrocorace integræ, devoratae per intestina novem repetitis vicibus elabantur, tum retineantur, cum debilitatae fuerint. *Gesnerus apud Jonston. Thaum. togr. class. 9. pag. 408.* Nautam novit *Gesnerus*, qui aliquam devorare ausus est, integram vivamque alvo reddidit. Allegat quoque *Bernb. Swalve in Ventric. querel. pag. 115.* Aliam historiam, ubi deglutita anguilla, post multos dolores excitatos rursus per alvum non quidem viva sed veluti excoriata excreta fuit, recenset *Fel. Platerus observatt. lib. 2. pag. 414.* Hinc vivere exemptæ aquis vel ad diem quintum sextumve possunt, & aquilone plures diutius durant, austro minus. *Aristotel. lib. 8. Hist. Anim. cap. 2. Theophrast. lib. 5. Plinius H. N. lib. 9. cap. 21.* Baricellus in hort. gen. ex *Bodino.* Vita quoque nonnullis ad 7. & 8. annos protrahitur. *Aristot. & Plin. l. c.* sed ultra 10. annos non putatur vivere, teste *Verulam. Hist. vit. & mort. pag. 503.* Aliquam in piscina per 15. annos servavit *Niphus* apud *Gesner.* Quando vero *Platina* dixit, 80. annos vivere, erravit, ceu recte judicat *Gesnerus.* In sinu detentas majores præsertim hominem ad suffocationem vincire testatur *Cardanus* apud *Jonston. l. a. & Gesner. fol. 48.* Quomodo capiuntur, variis explicant modis antiqui; uti *Aristot. lib. 4. Hist. Anim. cap. 8. & lib. 8. cap. 21. Oppian. lib. 4. Halient. v. 450. seq. atque ejus interpretes Laur. Lippius lib. 4. v. 434. seq. Constantinus Porphyrogen. lib. 20. de agricult. cap. 14. Alianus Hist. var. lib. 14. cap. 8. Rondeletius &c.* Verum risum hodie a multis exciperentur, cum in omnibus actibus diem dies doceat. In *Arethusa Chalcidensi* mausuctas in auribus argenteis & aureis ornatas

L 2

cibum

cibum de manibus largientium accepisse *Athenæus*, *Ælianus*, *Plutarchus* referunt. Idem in Gloriam fecisse *Nymphodorus* auctor est, ait *Forston*. *Thaumatogr.* pag. 408. forte ex *Gesnero*. *Cardanus* refert fides e cute anguillarum factas, auditores ad saltandum inclinare. v. *Bosch*. l. c. p. 323.

9. RELAXARI MULTI QUIDEM AFFIRMANT] Nimirum *Hippocrates* lib. de nat. puer. in fine *Ibn-Tsina* atque *Aëtius* *Tetrab.* 4. *Serm.* 4. cap. 22. *Pinaeus* de noct. *Virgin.* lib. 2. cap. 5. 6. 7. 8. 9. seq. ubi & rationibus & auctoritatibus suam assertionem defendere conatur, contrariasque sententias examinatas multis refutat. *Alex. Benedict.* lib. 5. *Anat.* cap. 3. *Fr. Rouffet* de Partu *Cæsar.* sect. 1. cap. 3. pag. 6 *Casph. Bauchinus* *Institt.* *Anat.* pag. 80. *Sylvius*, *Carpus* aliique apud *Arniseum* obs. 6. Item *Corraeus* *Comm.* ad *Hippocr.* lib. de nat. puer. *Jo. Langius* *Ep.* 39. lib. 2. *Fabritius* *Hild.* *Cent.* 1. obs. 39. fol. 547. *Höferus* *H. M.* lib. 7. cap. 4. pag. 328. seq. *Barth. Bausnerus* de *Consens.* part. lib. 1. cap. 6. p. 50 & seqq. *Consentiunt* quoque *Mercatus* lib. 4. de aff. sect. mul. cap. 3. *Spigelius* de *Fabr. Corp. hum.* lib. 2. cap. 24. pag. 72. seq. qui omnino legatur; *Deusing.* in *Genesi microcosm.* P. 3. sect. 2. §. 59. pag. 186. conf. eund. §. 65 p. 191. seq. ubi *Veslinus* *Synt. Anatom.* cap. 2. & ad illud *Riolan.* in *animadvers.* pag. 458. consentientes allegat. *Bart. Bausner.* lib. 1. de *Consensu* part. cap. 6. pag. 50. seq. *Fernelius* hic est inconstans, ex. gr. lib. 6. *Patholog.* & lib. 7. *Physiol.* teste *Riolano* l. c. *Pareus* in suspenſa puerpera post 14. dies vidit hæc ossa in medio ad dimidii digiti latitudinem diffusa fuisse apud *Job van Meekern* obs. chir. 55. pag. 372. seq. *Fabrit.* *Hildan.* *Cent.* 6. obs. 29. ait: Se primo etiam credidisse non disjungi, tandem vero experientia convictum esse, ut non solum os pubis sed etiam os ilium & os sacrum fuerint disjuncta apud eund. *Meekern* pag. 373. *Consentiunt* *Fallopious*, *Spigelius* &c. *ibid.* De ossis sacri dilatatione seu retrocessione ad partum facilem pugnat *Mercatus*.
sup.

sup. cit. De ossis pubis notabili, sed præternaturali dilatatione vid. *Car. Solingen* obs. Chirurg. 25. pag. 723. Conf. pro hac sententia stantes etiam *Wolfg. Christoph. Wesnerum* disp. inaug. de Parturientibus cap. 2. in fine qui & *Harvejum* pro se allegat; item *Cummius* Disp. de Partu diffic. cap. 2. Jenæ præside *Rolfincio* 1604. *Barbette* Chirurg. P. I. cap. 23. pag. 81. ait: Ossa pubis nonnisi in partu laboriosissimo & quidem rarissime a se invicem secedunt. Eadem laxari innuit quoque *Ant. Molinettus* lib. 2. diss. Anat. Pathol. cap. 2. pag. 37. & cap. 4. pag. 48. ait; "Os coccygis moveri loco laxarique in partu multi putant, quod equidem non inficior, quamvis haud semel observaverim, naturam ampliori via parturientium incommodo opitulari consuevisse, dilatatis diducisque ossibus pubis, ut suo loco exponam." Et ibid. pag. 49. pergit: "Ossa pubis per synchondrosin necutuntur, quæ tamen arcta adeo firmaque connexio non est quin partus tempore laxetur, distinctis hinc inde pubis ossibus, quo majus exeunti fœtui spatium præbeatur, quod non semel aut bis, sed pluries imo quoties data occasio fuit secandi cadaveris mortuæ ex puerperio mulieris non fieri vidimus & aliis ostendimus." Laxari hæc ossa in partu asserit quoque *Th. Bartholin.* de Insolit. Part. Hum. Viis cap. 3. pag. 21. seq. allegatque *Pinæum* lib. 2. de Notis Virgin. cap. 6 & *Jo. Claud. de la Courvee* Part. 3. de Nutrit. Fœtus cap. 12. Idem tamen *Anat. ref.* lib. 4. cap. 16. citante *Job van Meeckern* l. a. pag. 374. videtur distinxisse, & interdum, non autem semper fieri & ordinarie affirmasse,

IO. AESQUE RATIONE ET EXPERIENTIA] Legatur *Coiter*, de Ossib. Infant. cap. 2. pag. 184. *Pareus* l. de Generat. Hom. cap. 13. *Bartholin.* Anat. ref. l. c. Ratione & experimento negat *Binninger*. Cent. 2. obs. 44. & *Jo. Rud. Salzmann*. Obs. anat. 23. Jan. 1612. ait: In puerpera statim post partum defuncta se observasse ossa pubis nullo modo sejuncta sed arctissime & ut naturaliter fieri solet, firmissime connivere. Ridiculum est affirmare,

ossa pubis in partu disjungi, ait *Lab. Eschius* Disp. de Cadavere sicco Coroll. 9. Heidelberg. 1599. *Fernel.* lib. 7. Phys. cap. II. conf. *P. Ammann.* in Epimetr. ad *Leichneri* Archæum Syncopt. pag. 649. & in *Parænesi* lib. 5. P. 2. sect. 1. cap. 2. §. II. pag. 307. seq. *Franc. Rouffetus* de Part. Cæs. sect. 1. cap. 3. pag. 6. *Job. van Meekern* Obs. Chirurg. 55. pag. 373. ait: Se in 4. vel 5. puerperis cultro anatomico subjectis nec minimam ad capilli nedum ad digiti latitudinem offendisse disjunctionem. *Tob. Petermann* Corol. ad Disp. de Gonorrhœa Lips. 1696. ait: Ossa pubis in partu non secedunt a se invicem. Caterum rationes, cum ratio instituti jam non permittat, requiruntibus dabimus e cathedra.

II. IN TEMPORE ADHIBERET] Legantur omnino, quæ habet *Hern. Grube* de Medicam. simpl. cogn. art. 1. sect. 7. pag. 126. seq. & art. seq.

SATYRA NONA.

DE

VATICINIIS.

§. I.

1) *Vaticinari* 2) *agros* de 3) *ignotis vel futuris*, potest facile 4) *exemplis*, difficillime 5) *rationibus* demonstrari.

NOTÆ IN SATYRAM IX.

I. VATICINARI] Medicina & Vaticinatio valde cognatæ sunt, quandoquidem & pater ambarum artium unus est Apollo, progenitor noster, & præsentis & futuris morbos prædicens, & ægrotos & ægrotaturos faciens, ait Divus Hippocr. Epist. 2. ad philopœmonem pag. 909. edit. Linden. Lugd. Bat. 1665. in 8vo. Eadem ex illo repetit *CL. Jctus Tiraquellus* de Nobilitate cap 31.

num.

num. 298. qui addit: Similiter *Apollodorus* in Lib. *περὶ Θεῶν* scribit, *Æsculapium*, filium ipsius *Apollinis*, i-
psūque alterum medicinæ parentem, præesse auguriis
& divinationibus, ut etiam retulit *Macrobius* lib. 1. Sa-
turnal. qui subdit, non id mirum esse, siquidem Medi-
cinæ atque divinationis consecratæ sunt disciplinæ.
Hinc non immerito Gentiles olim *Apollinem* & *Vatibus*
& *Medicis* præesse statuerunt, vid. *Cæli Rhodigin.* lib. 9.
Ant. Lectt. cap. 1. & lib. 28. cap. 11. ac præcipue *Natal.*
Comitem *Mytholog* lib. 4. c. 10. Siquidem prognosis seu
futurorum in valetudine tam dextra quam sinistra præ-
dictio medicos maxime reddit admirandos, vid. omni-
no *Rolfinc.* *Med. Comment.* lib. 3. sect. 2. cap. 1. præfer-
tim si eventus accurate respondeat, quale quid olim *Ga-*
lenus, *Cardanus*, (vid. *P. Zacchiam* *Quæst. Med. Legal.*
lib. 4. Tr. 1. qu. 5. n. 8. & 9.) item *Vasalius* ille magnus
præstitit, qui *Comiti Maximiliano Egmontano* diem &
horam mortis, quæ accidit d. 31. Decembr 1548. *Bruxel-*
lis, prædixit accuratissime, ceu ex *Thuano Hist.* lib. 5. re-
fert *Dilherr Zeit und Welt: Lauff* pag. 859. ut taceam
infinita alia, quæ quotidie feruere accidunt. Conf. *P.*
Zacchias l. a. n. 7. quin. 9. restringit. Sic notabile est e-
xemplum Illustrissimæ Virginis Comitissæ de *Witgen-*
stein, quod prolixius legi potest in Museo *J. Henr Bæ-*
cleri *Viri CL.* pag. 81. seq. Aliam notatu dignam de
Quarræo historiam evolve apud *Celeb. Morbosum Po-*
lyhist. lib. 1. cap. 19. pag. 218. seq. Conf. eundem *ibid.*
cap. 12. pag. 114. Pariter de *Aristæo Apollinis* ex *Cyrene*
filio dicitur apud *Apollonium* lib. 2. *Argonaut.* sect. 24.
quod in *Chironis* schola educatus fuerit, &

Μέσαι ἀνεσορίηντε, θεοπροπίας τ' ἐδίδαξαν.

Musæ *Medicinamque* *Vaticiniaque* docuerunt.
ut vel inde de vaticiniis suo modo tractare liceat medico.
De iis conf. *Delvium* *Disquis. Magic.* lib. 4. *Torreblanc.*
in *Epit. delict.* lib. 1. *Cardan.* lib. 14. de *Variet.* cap. 48.
Peucer. de *Divinat.* &c.

2. ÆGROS] Et ita excipimus vates tum sacros, vid. *Valles. Phil. sacr. Boremann. Tr. pec. de Poetis & Prophetis. Petr. Molinæi Vatem, & CL Hier. Jordan. de Divino cap. 17* tum profanos, puta Sibyllas, (quamvis has ad Melancholicos referat *Aristotel. S. 30. probl. 1.*) Phœbades, Pythonistas, vid. *Jo. Jac. Boissard. de Divinat. & Magic, præstig. Conf. & Ciceronem de Divinat. lib. 1.* item Sophistas Indicos, de quibus *Arrianus lib. 2. de Expedit. Alexandri M. pag. 86. ait, Telmissenses esse peritissimos prodigiorum interpretes, & vaticinandi scientiam ipsis pariter atque uxoribus & liberis ab ortu insitam esse. Idem confirmat ibidem exemplo talis Juvenulæ, & in nott. ad h. l. locum de illa parallelum ex Justinno allegat Nic. Blancardus; sed præcipue in Indicis, postquam dixerat, Indos omnes distinguere in sex potissimum genera hominum, interque illos paucos, sed honore, & gloria præstantissimos esse, qui vocentur Σοφισται, quare paulo post addit: „Sunt vero etiam hi soli inter Indos divinandi periti, neque cuiquam divinatio permittitur, nisi sapienti viro. Vaticinantur autem de temporibus anni, aut si qua publica calamitas imminet, at. De rebus privatis non vaticinantur, sive quod divinandi rationem ad res minores pertinere non putent, sive quod indignum credant circa minutiora hæc laborare. Quicumque vero ter divinando a vero aberravit, huic nihil aliud pœnæ loco infligitur, quam quod ei deinceps silentium indicatur, neque cuiquam licet eum, cui silentium imperatum fuerit, ad loquendum cogere. „Imo excludimus omnes illos, quos recensent *Thomaso Garzoni nella Piazza universale di tutte le professioni del mondo Disc. 6. circa fin. P. Zacchias l. a. n. 6. Hier. Jordan. l. c. & C. Reies Campo Elys. qu. 27. n. 5. & 10. Quin & ipsum S. Benedictum, ordinis sui fundatorem, de quo Car. Stengelins de propagatione Ord. S. Bened. cap. 1. pag. 2 seq. ait: „Augebatur indies magis divina gratia Benedictus, ut etiam prophetico spiritu ventura prædiceret; quod ubi accepit Totila, Gothorum**

rum Rex, exploratutus, an re ita esset, Spatharium su-
um regio ornatu & comitatu præmittit, qui se Regem⁶⁶
simularet, quem ut ille vidit: Depone, inquit, fili, de-⁶⁶
pone, quod geris, nam tuum non est. Totilæ vero præ-⁶⁶
dixit adventum ejus in urbem, maris transmissionem &⁶⁶
post novem annos mortem. Aliquot mensibus ante⁶⁶
quam e vita migraret, præmonuit discipulos, quo die⁶⁶
esset moriturus; ac sepulchrum, in quo suum corpus⁶⁶
condi vellet, sex diebus antequam eo inferretur, aperiri⁶⁶
jussit, sextoque die deferri voluit in Ecclesiam; ubi⁶⁶
sancta Eucharistia, sublati in cælum oculis orans inter⁶⁶
manus discipulorum efflavit animam &c. Excludimus
porro præagia tempestatum in animalibus, de quibus
Virgil. lib. 1. Georg. *Gratarol. Nollus* lib. 10. Physic.
cap. 9. *Helmontius* de Magic. Vulner. Curat. Excludi-
mus peculiare illud *Jessenii* in Zoroastre de cane suo ala-
eri mortem agrorum prælagiente; item Dæmoniacos:
Sic *Phil. Melanchth.* in Epist. teste *Balduino* in Cas.
Conscient. lib. 3. cap. 3. & apud *Wolffium* Memorabil.
Cent. 16. fol. 304. talem mulierem a se meminit in Saxo-
nia visam, nescientem legere aut scribere. quæ græce ta-
men & latine loquebatur, ac sævum illud bellum Saxo-
niæ prædixit his verbis: ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
ὄρη ἐν τῷ λαῷ τέττο; ut taceam infinita alia. Ceu e-
xempla quoque allegat & rem totam refutat *Augustin.*
Lercheimer in Christlichen Bedencken von Zauberey
pag. 31. seq. & 25. De alia scemina Norimbergensi *Excell.*
Jo. Georg. Volcammer in Ephem. Germ. Cur. Ann. 3. obs.
265. Notabilis est historia *CL. J. N. Binsingeri* Archi-
atri & Professoris Montbellgartens. Amici honoratiss.
Cent. 2. obs. 27. quam totam huc transferre volui: „Pe-
trus, Joannis Bened. Bourgeois nodulorum confecto-
ris filius, annorum forte 17. puri linguarum idioma-
tis ignarus Gallicum tantum & male callebat. Huic
prætumidum, externa & occulta causa, collum evasit,
obortus omnium corporis functionum languor, & vi-

„gente paroxysmo, qui frequens esse solebat, is profun-
 „de dormire imo stertere videbatur, vultu versus parie-
 „tem converso. Accedentibus igitur utriusque sexus ad
 „invisendum plurimis, mira & quandoque secretissima
 „cogitata, dicta, factaque, quæ reticere voluissent, ore
 „clauso nec manifeste motis dentibus labiisque nunc Ger-
 „manice nunc Gallice pure & articulate referebat, mire
 „interdum & contra naturam exagitato patientis corpo-
 „re. Hunc inclinante Decembre 1656 Venerandus pastor
 „D. Grasser, loci antistes, & ego visitare deliberamus.
 „Ille ad parentum ægroti sermones faciens in platea mo-
 „ratur; ego interim domus scalas conscendo. Decumbentis
 „nondum visi conclave pededentim ingressus rhonchis-
 „santem prona versus parietem oppositum facie illum
 „contemplor solus & vicinus; qui immotis apparenter
 „vocis organis: Ha! inquit, j' entend Mons. Grasser! i. e.
 „audio Dominum Grasser! Paulo post subsequitur pa-
 „stor. Adistamus utrique silentes sopito adolescenti, dor-
 „sum obvertenti, qui varia & absurda effutiebatur. Inter-
 „rogo (nec enim de vero Energumenismo ullum am-
 „plius dubium erat) quomodo vocaretur dæmon? juve-
 „nem ita subiens movens atque vexans? Legio eramus,
 „respondetur: egressi tamen jam sunt plures. Cujus ma-
 „leficio corpus illud invasisent? Nominatur saga. At e-
 „go: Lubens persuaderes nobis omnia hic veneficis esse
 „plena! Auditus in corpore rhonchissante dæmon sub-
 „ridere; Ha! ha! il y en a par Dieu tant (dicebat ille)
 „que si vous les voyiez, elles ressemblent ces troupes de
 „Chevaux de Bourguignons, que vous voyez passer par
 „la ville &c. i. e. ha! ha! per Deum, tot sunt, si vobis vi-
 „dere contingeret gregem equorum Burgundicorum,
 „quem urbem transire conspiciatis, oberrare putaretis.
 „Ego autem: Nosti te mendacem esse, patrem mendacii;
 „juras? imo vero cum tot sagarum & præstigiatorum
 „hiece commorantium mentionem facias, contrarium
 „omnino credendum est. Ille ad hæc: Je le sçai par Dieu
 „bien, quel je suis menteur, mais en cela je dis la vérité,
 i. e.

i. e. per Deum bene novi, me esse mendacem, ast hoc in-
 puncto veritatem dico Ego insuper: Tu falsis tuis alle-
 gatis in purgatorii errorem nos tranare æstuas, ut pro-
 certo habeamus, animas defunctorum post mortem nec
 cœlum nec infernum petere, sed in terris hinc inde per-
 vagari: Operam perdis! quos nominas, pie cum vixe-
 rint, nunc etiam æterna felicitate gaudent. Ille e con-
 tra: Non fait par Dieu &c. i. e. nequaquam per Deum.
 Inde pastorem nomine compellat, & neglecti officii mo-
 net &c. inquires inter alia plura: Ha Monsieur, vous
 êtes de mes amis, i. e. Ha Domine, tu es unus ex meis a-
 micis! Pastor: Mihi tecum nihil est, Sathana, pars tua
 in gehenna est! Inde diu siluit Genius ille malus; nec
 etiam provocatus responsa amplius dare volebat. At e-
 go: Tu antehac tam facile promptequæ ad interrogata
 respondebas omnia, nunc taces? Ille: Quel diable veux-
 tu que je le dit? insit puisque, quand je dis la vérité, tu
 ne me veux pas croire. i. e. Quem diabolum vis ut tibi
 dicam, siquidem etiam si veritatem loquar, non tamen
 credere vis. Regero: Sed pessime Geni quid quæ au-
 thoritate pium hunc adolescentem temere angis: Est ut
 te illius corpore depellam: non enim in eo aliud pul-
 vinar habes præter feculentam & melancholicam caco-
 chymiam, qua mirum in modum gaudes, hanc ubi ex-
 purgavero sublato nido nolens volens exinde migra-
 re cogeris. Ille, ut ab initio dialogi sopito & rhonchif-
 sante ægro & labiis fere coalitis: Ha! ha! exclamat:
 C'est par Dieu bien à faire à toy! Va! il n'est pas tems,
 je fortirai par vers la minuit d'un tel jour (quem nomi-
 nabat) tu l'apprendras bien; qn'on y prenne garde!
 i. e. ha! ha! per deum, quasi vero tu hoc possis? Abi!
 non est tempus, egrediar circa meridiem noctis tali
 die (quem nominabat) bene videbis, modo attenda-
 tur. Præscripsi ergo Gillam paracelsi ex jusculo, dein
 purgantia ex antimonio & alia, sed frustra omnia. Tan-
 dem circa mediam noctem diei (hora, quam prædixe-
 rat daemon) suffocatus juvenis mortalitatem exiit.

Exclu-

Excludimus quoque somniantes vera, quale quid accidit Peucero, Peirescio & alteri apud *Hug. Grotium* Part 2. Epist. 405. de quibus legatur Herm. Witsius in *Miscellan. sacr. cap. 6. Traj. ad Rhen. impr. 4. 1692.* E quo recenset Auctor *der monatl. Unterredungen, 1692. pag. 132. seq. item MORITUROS* quosdam. Plato enim in *Apol. Socrat. ap. Neandr. lib. 1. Gnomolog. græc. lat. pag. 15. ait: ἀνθρώποι χρησμεύουσιν ὅταν μέλλουσιν ἀποθανεῖν*. Solent homines divinare quando videlicet sunt prope mortem. conf. *Neandri gloss. margin. ad h. l. TALIU* &c. Vaticinia leguntur apud *L. Domit. Bruson. lib. 4. Memorabil. cap. 10. pag. 514. seq. Hornmann. de mirac. mortuor. Part. 4. Reies Camp. Elys. qu. 27. n. 7.* Sic Adelhardus Monachus Cœnobii S. Aurelii Hirshaugiensis, vir pius, sed tandem cœcus factus Monasterii istius desolationem, quæ post annos ferme 80. subsecuta fuit, tam claro & aperto prædixit vaticinio, ut præsentem ante oculos ejus putares expositam. Triennio prius quam moreretur, obitus sui diem & horam quibusdam e fratribus prænunciavit, teste *Jo. Trithem. in Chron. Hirsaug. ad A. C. 923. fol. 65.* Memini memet ipsum optimi Principis Caroli Elect. Palat. lectulo ferali una cum cubiculi ministris adstantem paucis horis ante eius obitum ipsum fata Palatinatus sui 4. post annis misere a Gallis vastati mente præsaga deplorantem audivisse, his in ecstasi quadam inter alia effusis verbis: Vah! quantæ copiæ! quantæ turbæ? quanti motus! ô quam vastatum video Palatinatum. Videatur, qui ad hæc & talia respondet *P. Zacchias lib. 4. T. 1. qu. Med. Legal. 5. n. 39. quocum & nos facimus.* In specie heic excludimus illos, qui ad certum eumque futurum diem aliquos citarunt in vallem Josaphat, sive ad extremum judicium. Quando enim injuriam passi eirva vitæ exitum spiritu quasi prophetico quædam sunt vaticinati, quæ eventus comprobavit; ceu aliquot historiæ eorum prostant, qui adversarios citarunt ad vallem Josaphat. „ Sic Georgius Sophocardius Concionator

Scotus jussu Cardinalis Santandreami anno 1548. d. 19.º Jan. ad supplicium ductus, cum in pyro exstructa ad palium staret, & Cardinalis ex adversa fenestra tapetibus ac stragulis sericis & pulvillis ornata spectaculo frueretur, jam ardente flamma, hortante Georgium præsesto, ut bono animo esset, regerit: Hæc quidem flamma corpori molesta est, ceterum animum minime frangit, at qui nos ex editiore loco tam superbe despicit, intra paucos dies, quam nunc arroganter sedet, tam ingnominiöse jacebit. Nec vaticinio exitus defuit: Nam multis vulneribus a conjuratis aliquot confossus exanimis omnium oculis expositus est, in illa ipsa fenestra ex qua nuper Sophocardi supplicium lætus spectaverat teste Thuano lib. 3. Eandem historiam fusius exequitur *Gilb. Burnet*. Hist. Reform. Anglic. Tom. I. Vide multa alia exempla apud *Georg. Richter*. append. ad Regulas Histor. n. 290. pag. 474. & n. 299. pag. 508. Præcipue evolve Disp. pecul. Theol. Jo. Gerhardi Jenæ 1660. & Disp. Jurid. *Adami Cortreji* ibid. 1665. 4. Nec ad hos nostros ægros relatos volumus istos, qui ex fracturis, vulneribus &c. jam pridem curati imminentem tempestatis mutationem præsentiant: Sie fühlen, wenn ander Wetter will werden; false dicitur: Sie haben einen Calender am Leibe. Vid. *Helmont*. de Magic. vulner. curat. Causam reddit *Rob. Boyle* in novis Experiment. Phys. Mechan. exper. 18. pag. 162. seq. qui evolvi meretur; Nec illum præfectum in Rossau hæmoptoicum, qui quotiescunque malum recurrere conabatur, triduo ante titillationem quandam præsentiebat a fovea nimirum cordis vulgo sic dicta incipientem, & sursum ad epiglottida quasi vergentem, quo triduo exacto subsequebatur sanguinis sputum, teste *H. Salmuth* obs. 43. Cent. 3. Sed forte aliquibus videri posset, famosum huc spectare illum *Plinii* locum, quando lib. 7. Hist. Nat. cap. 50. inquit: *Est aliquis morbus per sapientiam mori*; Certe *P. de la Cerda* definit, per sapientiam mori esse illam vaticinandi & futura prædicendi consulta-

cultatem. quam in ægris & moribundis sapius fuisse observatam historiæ loquuntur, yid. *Tacitus* lib. 6. *Annal.* cap. 46. 48. *Huartus* in *Scrutin. Ingenior. Aretæus* lib. 2. acut cap. 4. *Horstius* lib. 3. *Epist.* 7. Verum longe aliam esse *Plinii* l. c. mentem erudite peculiari disquisitione evicit præstantissimus Medicus Hispanus *Cass. Culdera de Heredia* in *Tribunali Medico*, tit. *Feralia ad tumultum Anti-Thesci* fol. 379. seqq. qui *Stat.* 8. pag. 392. b. definit: Mori per sapientiam esse per phrenitidem maniam aut furorem mori; & ob varia elegantis eruditionis adspersa sale miscellanea huc facientia totus perlegi omnino meretur. Peculiarem item de illo *Plinii* *Dissertat. Academ. Kilix* anno 1703. edidit *CL. W. H. Waldschmid*, ubi pag. 6. ita inter alia: Hujus „quidem rei causam altius hic indagare nolo. Sunt „nonnulli, qui animam habere vim quandam præsciendi „futura cum *Platone* *Dial. de natura* existimunt; alii „ætui separationis animo a corpore hoc adscribunt *Ter- „tullianus* de *Anima* cap. 53. quod anima a corpore se- „re soluta omnem locum & tempus comprehendat. *A- „grippa* de occult. philos. *Tom. I. opp.* pag. 369. Quid- „quid tamen horum est, hanc de la *Cerdæ* sententiam „textui minus convenire, sed vi quadam huc esse coa- „ctam qui vis facile videt, cum de vaticiniis aut præsa- „giis nihil in toto hoc, in quo de fragilitate corporis hu- „mani & morbis ipsius agitur, capite reperiatur. Non „jam dicam, quod illi, qui post editum ejusmodi varici- „nium moriuntur, non per sapientiam istam, sed vi mor- „bi intereant.

3. DE IGNOTIS VEL FUTURIS] Sic *Beniven.* de *Abdit. Morbor. Caus* cap. 10. describit aliquem, qui per morbum vaticinabatur vera, & ignorum quemlibet nomine proprio citabat. Sed hoc non adeo mirandum; de præsentibus quam de futuris loqui.

4. FACILE EXEMPLIS] In morbis posse ægros vaticinari statuit *Plato* in *Dial. de natura*. Miram de quodam somnambulone historiam recenset *Henr. ab Heer*

Heer observ. 2. pag. 49. & inter alia stupenda tandem
 addit, illum quinquagenarium ferme cessante somnam-
 bulatione somniis multis, sed plerumque veracibus de-
 tentum fuisse; In iis soceri, uxoris, filii primogeniti,
 atlinium plurium secutura funera tam clare vidit,
 quam cum postea exsequiis interesset. Addit idem
Heer: Etiamnum pleraque postridie sibi eventura læ-
 ta, tristia, rixas, damna, lucrum, somnio ita prædocetur
 ut fere horam venturorum certo prædicaret domesti-
 cis, quovis oneirocritien proficiente certius. Sic *Job*.
Guionus de Garamberio in Triumpho divinæ naturæ
 artisque sacræ pag 6. ait: Virginem 12. annorum omnia,
 quæ illi debebant contingere sive bona sive mala sagæ
 instar prælagisse. Conf. *Cardanus* de rer. variet. lib. 8.
 cap. 43. ubi inter alia ait, se hoc mirabili re ipsa pollere,
 ut per somnium vi imaginationis possit omnia fere sibi
 obventura præscire. In causa hoc interdum fieri do-
 cuit olim *Arætaus* lib. 2. *Acut.* cap. 4. idem ibid. cap. 3.
 in *Syncope* hoc quoque accidere scribit. In peste impu-
 beres vaticinatos esse habet *Greg. Horstius* lib. 3. *Epist.* 7.
 Delirantes quandoque vaticinantur, teste *Varandæo* lib.
 2. de Prognof. Med. cap. 4. Mania correptos quando-
 que futura prædicere ait *P. Jo. Faber* *Pallad.* *Spagy.*
 cap. 20. pag. 185. Phreneticum talem meminit *Rhasis* &
Paul. Ægineta lib. 5. cap. 14. Ita *Guil. Æler* Part. 3. de æ-
 grotis & morbis in Evangel. Enarrat. 6. pag. 399. inquit:
 Scribit ingeniosus Hispanus *Joannes Huarte* libellulo
 de Ingenior. ad scientias examine, mulierem mecha-
 nicam phrenitide cum febre gravi correptam, quæ la-
 tine loquebatur & multa prædicebat quasi vates.
 Prædixit Chirurgo sibi venam secanti intra mensem
 moriturum: ejusque uxorem proximo sequenti matri-
 monio vicinum fabrum ducturam, quod vere successit.
 se testatur *Jo. Huarte*. Hæc autem vi morbi nullo
 dæmonum interventu acta sunt. De Melancholicis
Alex. Trallian. lib. 1. cap. 17. pag. 99. ita: αἰδοὶ δὲ δό-

ζας ἔχουσι καὶ προλέγειν τὰ μέλλοντα ὁρίοντα, i. e.
 alii opinionibus adducti sunt & futura prædicere arbi-
 trantur. De iisdem confirmat quoque *Rhasis* 1. Con-
 tin. & consentire videtur *Forestus* in Schol. ad lib. 10.
 obs. 19. De puella rustica in ecstasi vaticinante legatur
Andr. Mollerus in Annal. Freibergens. pag. 1560. si-
 mulque addit, plura de hoc habere *Hier. Wellerum* in
 præf. ad pecul. tract. de eadem, & *Job. Fincelium* Parte
 5 von Wunder-Zeichen. Aliud longe notabilius exem-
 plum in Anna Fleischeria Freibergensi prolixius refert
 idem *Mollerus* pag. 423. usque 440. qui legi meretur.
Ful. Cæs. Vanninus in Amphitheatro div. provid. Exer-
 cit. 6. pag. 38. ait: Haly Abenzagel ex siderum sibi co-
 gnita positione prædixit infantem natum statim vatici-
 naturum & ita evenit: nam ab ortu suo 24. horis post
 locutus est, mortem suam prænuntians & finem, ad quem
 natus erat, patri scil. ut imminentes familiæ calamitates
 denunciaret, ut refert idem Abenzagel cap. 7. 5. Part.
Conciliator in explicat. 27. problem. & *Functinus* in de-
 fens. bonor. Astrologor. fol. par. 20. ex impressione
 Francofordiana. Idem de Abenzagele refert. *Henr.
 Ranzovius* in Tract. de ver. prædict. Astrolog. inopina-
 torum eventuum pag. 71. qui addit: *Alcabitius* narrat,
Hali Abenzagelem scripsisse, quod hujus pueri adscen-
 dens fuerit 8. gradus libræ terminus Mercurii, & quod
 habuerit in eo Jovem, Venerem, Martem & Mercurium.
 Cum sub Carolo IV. Imp. circa A. Chr. 1350. pestis sæva
 esset, inter alios puella 12. annorum rapiebatur, quæ an-
 te mortem visionem habuit, ac post alia hæc dixit:
 Damit ihr sehet, daß ich wahr gesagt habe, so neh-
 met das zum Wahrzeichen: Diese folgende Nacht
 werde ich sterben, und du, meine liebe Mutter, den
 dritten Tag hernach; und streckte darnach seine
 Hand aus, und zeigte mit Fingern sieben unter-
 schiedene Personen, und sagte, auff welchen Tag
 und

und welche Worte sie sterben würden, und geschah also, wie es gesagt hatte. Crusius lib. 5. Part. 3. fol. 251. apud Mich. Sachs. Kays. Chronike, Tom. 4. in vita Car. IV. cap. 8. fol. 169. e quo repetit Jo. Gotfr. Lembach in Continuat. der Historischen Todes-Post cap. 2. n. 12. pag. 53. A.C. 1630 prophecenete eines Schneiders Sohn von zehn Jahren zu Schwerin, in Hebräischer und Lateinischer Sprache von des Königs aus Schweden Zug und künftiger Ankunfft, und von der Restitution der Herzoge von Mecklenburg. Gottfried Schulz in der historischen Chronike Part. 10. p. 292. LeFevre aus Roüan (welcher im Schlaffe allerhand Sprachen, so er sonst nie gekont, geredet (de quo conf. & Satyr. seq. X.) hat auff ein andermal einem Schiffs-Capitain, welcher sein Freund nicht war, im Schlaffe wahr gesagt, daß nemlich er das Caput Algol auffsteigend hätte, und eines gewaltsamen Todes sterben würde; wie dann derselbe auch in der That nach der Zeit in einem Gefechte ist erstochen worden. De la M^{te} the le Vayer in Epistolis miscell. Garcias Sanchez de Badajoz natus in urbe hujus nominis ad Anam fluv. Poëta suo tempore nulli secundus: is cum ex amore propinquæ ejusdam fœminæ insaniam contraxisset, divina & inimitabilia passim jacere consuevit; re fertur; quare poëtis in aniam tribui, quæ in Garcia nostro tata ingeniosa fuit & alacris non sine ratione usurpari cœptum est, ait Nic. Antonius Bibl. Hisp. nov. Tom. 1. fol. 396. 2.

5 DIFFICILLIME RATIONIBUS] Id adeo verum est, ut inde Divinum audiat. Recte Salmasius in pref. cruditi operis de annis climacter. pag. a. 5. 1. ait: "Nihil est, in quo sibi indulgentius & licentius blandiantur" homines, etiam non stulti, quam in futuri divinatione.

„Inde est, quod tam avide omnem artem, quæ id vendi-
 „tat, confectantur, eosque, qui tale quid pollicentur, o-
 „mni genere cupiunt demereri, & quasi aliquid sint aut
 „sciant plus quam mortalem esse aut scire fas sit, *Divinos*
 „ex eo appellant, quia pars est nimirum divinitatis id
 „præscire, quod sit eventurum, cum ad Deum proprie
 „pertineat facultas hæc, quam nisi ab eo donatam & in-
 „fusam hominum nemo possidere potest. „ Et CL. Gas-
 „sendus *Phys. sect. 2. lib. 6. cap. 1. fol. 715. a.* ait: „Illud
 „quoque mente tenendum, prænotationem certam nec
 „fallentem rerum, quarum connexio necessaria cum
 „causis vel signis latet homines, haberi merito divinam;
 „quippe sublata notitia hujuscemodi connexionis nihil
 „subsidiū superest, unde provideamus, tales res futuras,
 „nisi Deus, cui omnia patent, id nobis revelaverit.
 „Heinc certe, qui solent futura vaticinari, dicuntur *Di-*
 „*vini*, & ipsa rerum prædictio. *Divinatio* vocari solet,
 „Corn. Martini in *Compend. Theol. diff. 3. §. 10.* probat,
 „ejusmodi vaticinia in prorsus cætera rudibus ab ange-
 „lis (præcipue si blasphemata sint) malis esse, pag. 74.
 „onf. cit. sup. Morhof *Polyhist. cap. 12. pag. 114. Levin.*
Lcemnius lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. cap. 2. inquit: Si-
 „mili ratione (scil. ac linguas quidam ægri peregrinas
 „proferunt (moribundi, quod in his excitetur ardens
 „animi vigor &c. vaticinari solent, quæque eventura
 „sunt, certo prædicere, idque diserte atque oratione
 „tam meditata, ut adstantes admiratione afficiantur &c.
 „Hanc sententiam (ait *Jo. de Mey Commun. Phys. in S.*
Script. pag. 170.) quoad moribundorum divinationem
 „jam ante merito rejecimus, quanquam enim moribun-
 „di mortis meditatione aliisque maxime eo tempore se-
 „riis & attentis cogitationibus atque animi elevationi-
 „bus quodammodo abrepti sæpe non contemnenda,
 „sed insignia quædam ac solito divinora dicta profe-
 „rant; proprie tamen dictam divinamque prophetiam
 „(qualem circa mortem fuisse in Isaaco, Jacobo & Mose.
 „sacra nobis enarrant literæ) adscribendam iis esse non
 puto

puto. Ridiculam alioquin quæstionem: utrum videli-
cet futura vaticinari per somnia sit peccatum, pertractat
Barthol. Sibylla speculo peregrinar. quæstion. p. 314. sqq.
Sed ad rem! Rationes alii faciunt universales, alii par-
ticulares; ex gr. in morituros hoc *Tertullianus* lib. de
Anima cap. 53. refert ad libertatem animæ corpus relin-
quentis, seque adferentis in divinitatem; illa ergo li-
bertati suæ propior puriorem ipsius radium sentiat.
Conf. *Vallesii Phil. sacr. c. 30. apud C. Reies Camp. Elys.*
quæst. 27. n. 16. qui n. 19. hoc recte negat. Alii, ut *Plato*
in *Dial. de natura*, & in *Socratis Apolog.* hoc divinandi
munus in genere animæ tribuunt, ea enim habeat ex
suis principiis vim quandam præsciendi futura. Hu-
jusdemque sententiæ fuisse *Q. Herenn. Tullium*, *Jam-
blich. Porphy. Macrob. Gregor. M. Gregor. Nyssen* imo
Aristotel. Ciceron. &c. refert *Reies quæst. cit. 27. n. 4.*
Item *Marcell. Donat. lib. 1. Hist. mirab. cap. 1. conf. quo-
que Petr. Petitem lib. 1. de Sibyll. cap. 8.* Sed bene ite-
rum negat *C. Reies ibid. n. 11. & Herm. Witsius in Mi-
cell. Sacr. cap. 8.* Indos sumto Cōhobæ semine exter-
nari, mox cessante furore vaticinari, scribit *Petrus Cie-
ca de Leon* in *Tomis Rer. Indicar.* Verum omnes vo-
luntarios hujusmodi raptus non dubitarim certissimum
esse indicium occulti cum geniis commercii aut scæde-
ris, verba sunt *H. Jordani* de *Divin. cap. 17. pag. 69.*
Qui bibunt ex urbis *Hysæ* puteo in *Bœotia*, futura vati-
cinantur: *Plinius*, & alia plura apud *P. Zacchiam* l. sup.
cit. n. 19. Credat *Judæus Apella*, non ego. *Artephius &
Rogerius Baco* prophetiam tribuit astrorum influentiis,
sed optime negat *H. Jordan. l. c. pag. 67. & Herm. Wit-
sius in Miscell. sacr. cap. 9. quemadmodum Conciliato-
rem & Guainerium* idem sentientes recte ab omnibus
fere rejici refert *C. Reies quæst. 27. n. 30. Guil. Ader. l.*
sup. cit. pag. 338. ex Massaria tribuebat vi morbi; aliqui
humori melancholico, sed male, vid. *Reies qu. 27. n. 23.*
& *P. Zacchias* l. a. Nec oritur vaticinatio a vaporibus
e terra exhalantibus, quod olim aliqui de oraculo del-

phico crediderunt. ceu recte refutat *Herm. Witsius* Miscell. Sacr. cap. 9. ubi & morbis & humori melancholico talem efficaciam denegat, quamvis *Gerb. Meierus* Theologus CL. & amicissimus, qui in Paradoxo de Archangelis, Enthymemate Theoretico I. §. 18. pag. 12. ait: Melancholico humore abundantes propterea ingenio magis valent, quod atræ bilis acrimonia spiritus contrahit, ut obscura & difficilia perspiciant accuratius. Hinc idem concludit, non adeo opus esse, ut energumenis tribuamus. Rectissime ergo sentit laudatus *Zacchias* l. d. n. 3. & 40. nullo modo a natura proficisci, & futurorum notitiam hominibus plane denegat *Polyd. Virgilius* lib. de Prodig. Imo si ægri vaticinantur (aliique) aut non vera divinatio dicenda est, sed potius quædam illatio urgentis & acutæ indagationis, ex imaginationis optimo & perspicaci discursu proveniens; juxta *C. Reies* n. 29. aut est ab inspiratione spiritus alicujus boni (uti sanctarum Patrum & proborum hominum, vel mali, ceu ex *Greg. Horstio, Euseb. Nierenberg. & Mirandulan.* statuit idem *Reies* n. 19. sicque a mali genii consortio deducunt *Fernelius* lib. 2. de abdit. cap. 15. *Alsbarav. Serapio, Licetus, Vallesius* & plures alii Theologi, Jurisperiti atque Historici, teste *Reies* ibid. n. 30. Hinc obfessi indicium est, si prædicet futura, teste *Guil. Ader.* I. a. *Binninger.* Cent. 5. obs. 32. & *Gisb. Voëtio* de Energum. pag. 1031. Consentit *Felix Platerus* Praxeos Tr. I. lib. 1. cap. 3. pag. 102. Imo proprie & strictissime neque angeli teste *Reies* n. 12. neque Diabolus hoc possunt, idem n. 15. nisi certo modo, de quo *P. Zacchias* lib. 4. Tit. 1. qu. 5. n. 41. (Erudite quoque de hac rescripsit *Jo. Bapt. Sylvaticus* Inst. Med. de iis qui morbum simulant, deprehenduntur cap. 17. per tot.) sed soli Deo vera futurorum divinatio competit. *Zacchias* n. 23. & *Reies* n. 12 & 32. Hinc *D. Petrus* Epist. 2. cap. 1. 2. ait: ὃ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἤνεχθη πότε προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματι ἁγίῳ φερόμενοι ἐλάλη-

ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοὶ ἄνθρωποι, i. e. vertente
Theod. Beza: Non enim libidine hominis allata est
olim prophetia, sed acti a Spiritu sancto locuti sunt san-
cti Dei homines.

SATYRA DECIMA.

DE LINGVIS PEREGRINIS.

§. I.

Æ Gros aliquando 1) *linguis peregrinis* locu-
tos esse, illarum scilicet *alias* 2) *rudes*,
3) *stupendum est*.

NOTÆ IN SATYRAM X.

I. LINGVIS PEREGRINIS] Homines simplices &
certarum linguarum rudes in morbis ita locutos esse, ex
sequentibus hincinde collectis patet historiis. *Era-*
smus in Declam. pro laudibus Medicinæ refert: Se ipso
vidente celebrem Medicum facili remedio curasse Spo-
letanum quendam, qui novo maniaæ genere ex vermibus
corruptus probe Teutonice loquebatur, sanatus vero
nec intelligere nec amplius loqui valebat. Ex eodem
Cardanus, *Schenckius*, *Casp. Reies*, atque *Binninger*.
Cent. 5. obs. 32. Mania correptos scientias & artes, quas
non novere, quandoque docere, & idiomata linguarum
varia, etli ignota, loqui ait *P. J. Faber* Pallad. Spagyr.
cap 20. pag 185. Ita *Forestus* in Scholio ad lib. X. obs.
19. inquit: "At ego puerum quendam vidi. & nautæ fi-
lium 13. annorum, quem etiam cum Petro Friderico "
Chirurgo Delfensi curavi, cum in capite ictus esset, "
dum pontem transiret, delirantem, & semper lingua "
Germanica syllogismos optimos facientem, & curatus "
postea eosdem componere nesciebat. *Ludov. Guyo* in "
variis suis lectionibus narrat famulum Henrici IV. "
ignarum licet, Græca in febris lingua locutum fuisse apud

Borell. Cent. 2. obs. 54. Eandem ex Fernelio historiam recenset *E. G. Happelius* Ralatt. curios. p. 3. pag. 19. qui tamen ephebum nobilem *Pagen* vocat. Pariter de rustico febriente asserit *Oetheus* in observatt. propriis, quod cantilenas Italica lingua, quam nunquam antea noverat, modulatus sit. In Hospitio B. Virginis in Antofana melancholicum vidit *Fontecha*, Luminar. 2. de Ebrietate (citante *Reies*) qui, ut retulerant socii, nedum prima Grammatices rudimenta gustaverat, in quarundam tamen erraticarum febrium initio exactissime latine omnibus satisfaciebat, aliis temporibus nunquam. Imo jam olim *Lev. Lemnius* lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. cap. 2. referebat in æstuosis febribus ægrotos linguam, quam non sunt edocti, modo diserte, modo obscure & confuse loqui; & paulo inferius pag. 142. pergit: „Videmus nonnullos in æstuosis febribus, quæ fere ætate vigent, copiosos promptosque fuisse in differendo, utque oratione culta atque elaborata, eoque idioma te, quod morbo defuncti nullo modo exprimere poterunt; quos ego pronunciaui non malo infestis genio divexari, nec Dæmonii instinctu impulsive illos ista per agere, sed vi morbi humorumque ferocia, quam tanquam face subdita hominis mens exardescit atque inflammatur. Illos siquidem admotis capiti fomentis, exhibitaque somnifica potione a morbo mentisque errore vindicavi, quo discusso omnium eorum, quæ ab his dicta factaque erant, profunda cepit oblivio, quorum nonnulla cum in memoriam illis revocarem, subpudescere cœperunt, miratique sunt, in tantum sibi excidisse mentem. Hominem vidisse se meminit *Jo. Bapt. van Helmont* in Dedic. ad Deum, non nisi Hispanico idiomate utentem, qui & Hispanus audiebat; is lethaliter vulneratus mentis inops multa, sed Italice loquebatur, vixque intelligebat Hispanice compellatus. Idem ibid. ait: „Vidi Germanum ægrotantem sedentem vel jacentem, prout ipsum collocarent, sculptilis ad instar, qui nunquam ad interrogata reponere compoſerat,

nec

nec intelligebat, quæ vel ejus uxor, vel natorum quis-
 lia quam propria Germanica lingua pronunciarentita
 cum tamen intra domesticos parietes jugiter uteretur
 Italia Lingua & Gallica; Quum imo paulo post ab hoc
 Comate vigili liberatus vix persuadebatur, idem ut
 crederet. Post *Jo. Fernelium* lib. 2. de Abditis Rerum
 causis cap. 16. refert *Carpentarius* (digress. 3. in Alcino.)
 Episcopum græce & latine in morbo locutum fuisse, li-
 cet græcæ ignarus linguæ esset, ait *Borellus* Cent. 2. obs.
 34. Itolorum rustici quidam Lunatici plerumque lati-
 ne ac græce loquuntur; hinc ἐνεργῶν nomine sa-
 tis commode insigniuntur tales epileptici, scribit *Hie-
 ron. Jordanus* de Divino cap. 26. Ita *Sirenus* lib. 9. d
 Fato ait, se nosse juvenculam illiteratissimam, quæ dum
 egrotaret, per 15. dies lingua *Hetrusca* belle admodum
 locutam, apud *C. Schottum* Phys. Cur. pag. 552. Miran-
 dam historiam retulit doctissimus Vir, *Franc. de la Mo-
 the le Vayer* Parisinus, Consil. status ordinari. & præcep-
 tor Ducis Andegavensis in opusculis suis, & testimonii
 confirmavit, Dn. *le Fevre* nobilem Gallum, civem Ro-
 thomagensem, cætera indoctum, nec aliud præter verna-
 culum callentem idioma, nihilominus in somno ad-
 quæsitæ variarum linguarum iisdem respondisse, ex gr.
 Germanice, Ebraice, Græce, Arabice, Latine; imo ali-
 quando Brasiliensem quendam adductum, ad cujus quæ-
 sita & eadem lingua respondit; expergefatum vero
 affirmasse, se ita male habere post illa interrogata, ac si
 omnia membra fustibus essent depexa, quare cubitum
 iturus januam cubiculi pessulo firmavit & sera. Ex *Va-
 gerio* eandem repetit *Borellus* lib. cit. ut & *Christ. Tho-
 masius* Hist. Sapient. & Stult. P. 2. mens. 4. 1693. pag. 1.
 seqq. usque ad pag. 32. *Epicrisin* quoque ejusdem vid.
 mens. 6 pag. 146. usque ad pag. 156. ex qua excerpta quæ-
 dam dabimus sub nota 3. *Borellus* vero ibid. addit aliud
 exemplum his verbis: "Domina de Pile, Mansi Afilii"
 in Vasconia morbum passa est, perque totum ejus cur-
 riculum Hispaneptime locuta est, licet illius linguæ

„ante & postea ignara fuerit, & præterea extasim tan-
 „tam passa est. ut pro mortua haberetur; cumque re-
 „mediis revocata fuisset, adversus adstantes indignata
 „non mediocriter fuit, quod a loco miro & delitioso re-
 „vocata ab iis fuisset: dixit autem inter multa, se vidisse
 „senem, qui dixit ei, fratrem ejus in bello mortuum esse,
 „patremque in cubiculo remoto psalmum certum lege-
 „re, cujus verba retulit, hæcque omnia vera fuerunt.
 „*Paul. Zacchias* lib. 4. T. I. qu. 5. n. 16. ait: „Mirum est,
 „quod *Cardanus* lib. 8. de variet. rerum cap. 43. narrat
 „de quodam, qui cum Italus esset, nec unquam in Ger-
 „mania fuisset, ac ne per somnium quidem Germani-
 „cam linguam calleret, tamen germanissime loque-
 „batur, quod illi ob vermium copiam, quam in cor-
 „pore habebat, contigisse vult. Conf. quoque *Zacu-*
 „„*tus Lusitanus* lib. 3. Praxeos admir. obs. 122. Plura
 „exempla, cui libet, evolvat apud *Morhof.* Polyhist.
 „Literar. cap. 12 pag. 115. seq. & omnino apud *Jonston.*
 „Thaumateogr. Class. 10. cap. 7. art. 1. pag. 483. Con-
 „sultissimus Dominus *Johannes Bersandius* (rectius
 „*Brandesius* *Œtus* & Syndicus Reipubl. Francofurtens-
 „sis) Tract. Venatio hominum & genius mundi cap.
 „40. pag. 399. seq. ait: „Quæ causa est, quod ægri
 „exoticis nonnunquam loquuntur linguis, quarum ru-
 „des ante omnino erant? *Sirenus* lib. 9. de fato ait: Se
 „nosse juvenulam illiteratissimam, dum ægrotaret, per
 „dies 15. lingua Ebraica belle admodum locutam. Quæ
 „causa, quod somniantes nonnulli, quod civi Rothoma-
 „genfi contigit, omnibus linguis responsa dent imo
 „Græcæ & Indice, ait *Borellus* lib. 2. cap. 54. Certe hic
 „mihi responsa illorum non satisfaciunt, qui hoc vel
 „crassis, atrocibus melancholicis, ac violentis humoribus
 „vel vermium copia vel aliis, quas communiſcuntur, ra-
 „tionibus adscribunt: Rectius enim hæc peregrinarum
 „linguarum in rudibus notitiam improvisam naturæ de-
 „rogaveris, adque divinum vel sanctum vel malignum
 „retuleris. Vide in Compendio eleganter hæc tractan-

tem CL. & curiosum D. Francum in Sat. Med. Cent. 9.⁶⁶
 Sic & CL. Christ. Franc. Paullini in Observatt. Medico-
 Phys. Dec. 1. obs. 1. ad Eph. Germ. Cur. Dec. 2. An. 7. in
 App pag. 112. refert de quodam Astihulfo, in miro mor-
 borum concursu quoque *illum locutum insolita*; & in
 Anal. hujus casus pag. 122. ad illa verba sic commentatur:
 De Jralo verminoso perfecte Germanice loquente, quod
 tamen nunquam didicerat, vid. Cardan. lib. 8. de Var.
 rer. cap. 43. Conf. Zacut. Lusit. lib. 3. Prax. adm. obs.
 222. & eruditam Argi nostri Dissertat. de Ling. peregrin.
 habitam Heidelb. 1675. puella 13. annorum variis sym-
 ptomatibus & catalepseos specie laborans, tribus idio-
 matibus peregrinis, cum primis Gallico, quod tunc non a-
 deo perfecte callebat sine hæsitazione loquebatur. Verme
 autem mirandæ formæ excluso, omnia cessarunt sympto-
 mata. Vid. Analecta ad Dec. 1. Ephem. Germ. Cur. Ann.
 4. pag. 303. Sic J. P. Wilhelmi Civis & Bibliopegus
 Heidelbergens. hominem quendam, ceu ipse retulit,
 Hallensem Suevum cætera rudem novit, qui in delirio
 anno 1654. probe Catechismum perlegit, imo etiam
 post morbum retinuit, utut plane literarum ignarus an-
 tea fuerit. *Gotfried Schulze* in der Chronick P. 10.
 pag. 292. ait: A. C. 1630. prophezeiete eines
 Schneiders Sohn zu Schwerin in Hebräischer
 und Lateinischer Sprache von des Königs von
 Schweden Zug und künfftiger Ankunfft, und von
 der Restituirung der Herkoge von Mecklenburg.
E. G. Happelius in Relatt. Curios. P. 3. pag. 17. seq.
 hæc nobis exempla recitat: Ein gewisser Frankö-
 sischer Scribent meldet von einer Bäurin, die in
 dem hitzigen Fieber drey Tage nach einander das
 schönste Frankösisch geredet, und als sie genesen,
 hat sie nicht gewußt, was sie gesagt oder gethan hat-
 te. Niemand konte sich erinnern, daß sie jemahls
 diese Sprache geredet, vielweniger darinnen un-

terwiesen wäre; die Erfahrung hat auch bezeuget, daß sie hernach nimmer also fertig in gemeldter Sprache geredet hat. Panacæus ein junger doch berühmter Medicus gedencet Phylarii eines Italiensers zu Spoleto, der in seinem Fieber gut hochdeutsch gesprochen, unerachtet er vorhin kein teutsch Wort reden noch verstehen können. Erasmus von Rotterdam glossirt hierüber also: Welcher sollte wohl, woferne er keine gründliche Wissenschaft von solcher Kranckheit hat, anders urtheilen, als daß solchedeute beseffen wären? Gleichwol hat die Wissenschaft des gedachten Medici solchen Patienten wieder zurecht gebracht, da er hernach nichts mehr von der teutschen Sprache gewußt. Fernelius schreibt von einem Sohne eines Frankösischen Ritters, der von einer Quaal, die mit der fallenden Seuche grosse Gemeinschaft, hart geängstiget worden, er blieb in dieser Kranckheit bey seinem Verstande, aber bald hernach begunte er Griechisch und Latein zu reden, darinnen er doch sonst ganz unkundig war; ja er erzählte viel hohe Dinge, darüber sich viel Leute verwunderten, worunter dieses das vornehmste, daß er alle verborgene Sachen der Umsteher, absonderlich aber der Aerzte, zu entdecken wußte. Ein anderer Bauer, der von der Lateinischen Sprache so viel wußte, als eine Kuh von der Music, machte in seiner rasenden Kranckheit gute Lateinische Verse, wie Forestus bezeuget. Simon Goulart Thes. Hist. hat einen Bauer gekannt, der in der Kranckheit seiner Naserey vor den Umstehenden gar zierlich von seiner

Seeligkeit gesprochen. Er hat ihnen seine Kinder und Haus-Frau auf den Fall, da es Gott beliebte, ihn aus dieser Mühseligkeit abzufordern, mit einer solchen Wohlredenheit und Zierlichkeit der Sprache recommandiret, als Cicero immer in dem vollen Rathe perorirend hätte thun mögen. Alle anwesende verwunderten sich zum höchsten über diesen rasenden Redner, und fragten erwehnten Goulart, woher doch solche Wohlredenheit kommen möchte, in einem Menschen, der bey seinen gesunden Tagen nicht ein einiges Wort von gutem Verstande und Klange herfür zu bringen wüßte, der ihnen aber zur Antwort gab, daß die Kunst wohl zu reden, eine solche Wissenschaft sey, die aus einer gewissen Stufe oder Grad der Hitze herfür käme, und daß der Patient durch Hülffe seiner Kranckheit eine solche hierzu erforderete Hitze bekommen hätte. Man hat an einem andern Ort eine Frau gesehen, welche in einem hießigen Fieber ganzer 3. Wochen lang sehr gut Französisch redete, in welcher Sprache sie vorhin gang nicht erfahren gewesen, auch nachdem sie wieder genesen, nichts davon verstanden, geschweige, daß sie dieselbe sollte geredt haben. Ich erinnere mich, daß ich vor etwa 12. Jahren auff Universitäten einen Studiosum aus Wisimar gekant, welcher, da er noch zu Hause in die Schule gegangen, mit einer Phrenesi belegt worden, und darinnen solche Geseß-Predigten gethan, daß sich alle Zuhörer, auch selbst die Geistlichkeit darüber verwundert haben. Hactenus Happ. Maxime autem omnium Melancholici huic malo obnoxiarrantur, teste *Reies* qu. 27. n. 9. (quamvis non vide-

deatur consentire *Herm. Witfius* in *Miscell. Sacr. cap. 9.* nec forte male) Hinc *Forestus* lib. 9. obs. 19. in scholio inquit: Veteres, ut *Alexander & Rhases* scribunt, quosdam melancholicos futura prædixisse ferunt, quæ postea evenerunt, & alios ex humore melancholico illiteratos literatos evasisse; & ut recte disputarint & ad oblata responderint. Melancholica mulier illiterata latina congrue loquebatur, sanata minime poterat, ceu ex fidei Medico accepit *Conciliator Comm. ad Aristot. S. 30. probl. 1.* e quo refert etiam *Jo. Bapt. Sylvaticus* Instit. Med. quomodo qui morbum simulantes deprehend. cap. 17. pag. 151. Habet quoque *Cæl. Rhodigin. lib. 17. Lectt. ant. cap. 1.* Pomponatius lib. de Incantant. cap. 4. (citantibus *Reies & Schotto*) meminit melancholicæ scæminæ Mantuæ variis linguis loquentis a Medico Aelleboro purgatæ & furorem dein & linguæ peritiam amittentis. De alia Rustica Melancholica refert *Forestus* lib. 10. obs. 19. hæc: Quod dictum mirum est, cantuunculas latinas & hymnos aliquando cantabat, referente marito, quos nunquam didicerat, ita ut illam quasi possessam a dæmone putasses, nisi forte ex longiore auditu memoriæ imprestiterit. Sic *Petræus* in *Nosolog. harmon. Diss. 3. θ 23.* ait: „Sæpe futura & mirabilia furore uterino correptæ, & „quidem in diversis linguis proferunt, ut a dæmone ob- „sessæ videantur, ob singularem veneni perniciem.,,

2. ALIAS RUDES] Heic tamen exclusos volunt alii *ἐνεργημένους* hoc est, a Diabolo obsessos, quos veteres *δαμονῶντας* vel ab Hecate aut Heroibus infestatos vocabant, hi enim linguis, quas nunquam didicerunt, congrue locuti sunt, tam prosa quam versa, scribit *H. Jordanus* de divino cap. 22. pag. 86. & hinc illud non magnopere miratur *Lev. Lemnius* l. a. cum illi omnia calleant, rerumque omnium scientiam obtinent Quod tamen limitatum volo. Alias recte statuerunt esse fraudes dæmonis *μυριότεχους* uti *Adam Tribbechorius* Exerc. 2. ad *Baronii Annales* sect. 3. &c. Sic *Lazarus Bonamicus*

alis puellæ Patavinæ meminit, quæ alias plane rudis tandem optime latina & græca loquebatur; quæ etiam quærenti optimum hunc esse *Virgilii* versum respondit:

Dilecte iustitiam moniti & non temnere dives
citante Taubmanno Comm. ad Virgil. *Æneid.* VI. pag. 731. apud Dannhauer *Scheid und Absag Brief* P. I. qu. 3. pag. 40. Eandem historiam habet *Jo. Manlius* in *Locis Phil. Melanchth. & alior.* pag. 40. ubi ita: „In Italia fuit quædam virgo a Diabolo obfessa, et si ea ignora-“
bat latine loqui, tamen interrogata a *Laz. Bonamico*“
Prof. Bononiæ, quis esset optimus versus in Virgilio?“
quod scivit Diabolus, & respondit per eam &c. Ante pau-“
cos annos fuit similis mulier in Ducatu Luneburgensi“
ignara alias Latinæ & Græcæ linguæ; tamen obfessa a“
Diabolo perfecte latine & græce loquebatur.,. Sagam“
Græca locutam asseverat *Boaistvæus* in Historiis suis prodigiosis teste *Borello* l. sup. cit. Plura exempla legis apud *Vellum, Hieronym.* in vita Hilarionis, *Philostrot.* in vita Apollonii, *Marchant.* in Horto Pastor. Tr. 3. sect. 4. pag. 897. *Beniven.* de Abditis cap. 8. *C. Schott.* *Phys. Cur.* lib. 4. cap. 9. pag. 542. ex variis *Wier.* lib. 4. de Præstig dæmon. cap. 22. *Balduin.* *Cas. Consc.* lib. 3. cap. 3 art. 1. Dannhauer. *Scheid und Absag Brief* P. I. qu. 8. *Hier. Jordan.* cap. 45. pag. 164. & *Bodin.* in Coll. MSC. heptaplomer. lib. 2. Exemplum vide quoque apud *Thom. Bartholin.* *Act. Hafniens.* Vol. 2. obs. 8. pag. 12. *Olaus Borrichius* in Hodæporico suo MSCto refert, Dn. Gotwaldum anno 1665. d. 5. Sept. Leidæ ipsi nar-
rasse, visos sibi multos Dantis obsessos. & in illis præci-
pue pharmacopœum, qui variis linguis expedite loque-
batur, cum ante hoc malum nunquam audisset. Exclu-
dunt quoque alii infantes locutos: Nobili Curdt de Voigt, præfecto in Paltzkaw, duo nascuntur filii, qui, in-“
vicem colloquentes, peregrino prorsus idiomate & in-“
cognito utuntur, seque mutuo intelligunt, dum unus“
alteri aliquid porrigit cum articulado quodam sermo-“
ne, sed, ut dictum, omnibus adstantibus tam doctis“
quam

,quam indoctis plane ignoto. Datur parentibus hoc con-
 ,filium, ut eos separent, & alterum ad agnatos mittant:
 ,Obtemperant illi; inde patriam linguam Germanicam
 ,nimirum addiscunt. Sunt verba *H. Salmuth. Cent. 3.*
obs. 56. In Lusitania infans in ulnis matris dixit: Ave
 Maria. *Reies qu. 55. n. 7.* qui *ibid.* plura exempla, item
Marianus Scotus apud Lud. Septal. Comm. in probl Aristot. & H. Jordanus cap. 28. pag. 107. Infantes bien-
 nio gestatos in utero in lucem editos statim & loqui &
 progredi potuisse, ex *Albert Kranzio & Aventino Annal.*
Bojor. lib. 5. refert Jo. Schenck. Observatt lib. 4. fol.
581. & ad h. l. CL. Strauß. ex Jo. Wolfii Memorab. Tom.
1. fol. 659. Hoc tamen non inter naturalia sed prodigi-
 osa (si vera modo sint) refert *C. Reies qu. 55. n. 22.* Ra-
 tiones reddere prolixè allaborat *Aristot. S. XI. probl. 27.*
 quæ tamen mihi non placent. Nec huc spectabit ex-
 emplum Guionii apud *Grotium. P. 2. Epist. 405.* qui
 Græco dicto (illius linguæ rudis) monebatur in somnio
 excedere domo, quod & fecit, quippe illa seq. die con-
 cidit. Allegavimus jam historiam hanc ex *Morhofii Po-*
lyhist. Sat. præced. 9. conf. Auctor der monatl. Unterres-
dungen, Ann. 1. mens. 1. pag. 102, seq. & A. 1692. pag. 132.
seq. ubi Deo per angelum illa nuncianti tribuitur. De
Cræsi filio loquente vid. Herodot. lib. 1. & Plin. lib. 9.
H. N. cap. 51. Pariter Calvariam locutam esse ex Franc.
Pico & Melch. Flavino allegat (sed & limitat) H. Jorda-
mus cap. 28. pag. 107. qui pag. seq. de capitibus humanis
abscissis adhuc loquentibus. & nos in Sat. 7. nota 18. Lo-
cutos quoque esse quibus linguæ exemptæ, habet Reies
qu. 55. n. 12. uti Martyres ex Procopio recenset Evagri-
us lib. 4. Hist. Eccl. cap. 14. seq. apud H. Jordan. pag.
107. Imo Bruta quandoque, uti Canem apud Plin. lib. 8.
H. N. cap. 41. Reies. qu. 35. n. 6. Canem Simonis Magi
apud Nicephor. lib. 2. cap. 27. De alio cane Grillandus
Tract. de Sortilegis cap. 7. num. 23. Bovem fuisse locu-
tum habent Plinius lib. 8. H. N. cap. 45. & Tacitus lib. 1.
Hist. quos laudavi in collegio meo Phys. Curios. lib. 5.
 cap.

cap. 13. §. 8. *Equum* Achillis locutum fuisse vid. ap. *Cæs. Longinum* in *Trino Magico* cap. 17. pag. 48. qui ibid. perquirat, an magi possint bestiis loquendi facultatem tribuere, & an voces bestiarum intelligant. De *Corvo* in *Austria* loquente v. *Barth. Sibylla* in *specul. peregrin.* quæst. Decad. 3. cap. 5. qu. 1. pag. 510. item *Columbas* in *sylva Dodonæa* responsa atque oracula dedisse habet *Dion. Halicarn.* lib. 1. fol. 12. *Herodotus* in *Euterpe*, *Jo. a Meyen* ad *Virgil.* pag. 44. *Peucer.* de orac. pag. 85. (Verum non inepte per mulieres explicant *Lamb. Hortensius* ad *Lucan.* lib. 3. pag. 315. & *Bernartius* ad *Statii Thebaid.* lib. 3. v. 106. conf. quoque *Dickinson* in *Delph. Phœniciss.* cap. 9. pag. 72. seq.) Ex sacris locutus est *serpens* in paradiso. de quo *C. Chemnitius* in *Genes.* cap. 3. qu. 1. item *Asina* *Bileami* Num. XXII. 28. imo *parvæ Genesis* & *Iosephus* statuunt, antiquitus omnia animalia loquendi facultatem habuisse, verum absurde, teste *C. Chemnit.* l. 2. & *Bochart.* in *Phaleg.* cap. 57. Nec ad hunc censum pertinent aves verba sæpius repetita imitantes, uti *psittaci* (vid. *Cæl. Rhodigin.* lib. 3. c. 32. *C. Schott.* & *Nieremberg.* lib. 3. *Hist. nat.* cap. 12. *Cameraarius* *Hor.* subsc. Cent. 3. cap. 71. item *Corvi* (*Plinius* l. 10. cap. 43. *Simon Majolus* *dier. Canicul.* Coll. 6. pag. 183. *Scaliger.* *Exerc.* 237. *Meiger.* in *Nucl. Hist.* lib. 2. cap. 8. fol. 186. & *Zeillerus* *Epist.* 25. Cent. 1.) item *Pica.* (*Martial.* lib. 7. *Ep.* 86. & lib. 9. *Ep.* 59. *Petronius* in *Satyr.* pag. 13. *Persius* in *Prolog.*) *Statuæ* quoque *Idolorum* locutæ sunt, uti *Fortunæ*; *Valer. Max.* lib. 1. cap. 8. Causam vide apud *Cæs. Longin.* l. sup. cit. pag. 48 & de unguento *armar.* pag. 389. *Arbores* denique locutas (sed *Satanæ* astu) habet *Reies* qu. 55. n. 13. in specie *Quercus Dodonæa* in *Chaonia* teste *Probo* apud *Mancinell.* ad *Virg. Georg.* II. 16. & *Peucer.* de orac. pag. 89. Tandem *lapi-*
dem locutum apud *Reies* l. c. n. 6. refert *Euseb. Nieremberg.* Verum hæc omnia vel saltim pleraque aut a Deo aut a diabolo, nulla ex naturæ viribus.

3. CL. *Gerardus Meier* Disp. de *Thomæ Hobbesii* Angelographia Hamb. 1694. habita §. 5. ait: „Nonne
 „origo cognitionis Linguarum exoticarum, qua non-
 „nunquam arreptitii pollent idiotæ, & illius sermonis,
 „quem de futuris quandoque instituunt, v. *Bodin. Dæ-*
 „monoman. lib. 3. cap. 6. pag. 349. *El. Henr. Henckel.* de
 „ord. & meth. cognosc. & cur. Energumen. pag. 119. in-
 „vestiganda est philosopho?, „Idem in paradox. de Arch-
 angel. Enthym. Theor. 1. §. 18. pag. 13. ubi negat, ab ener-
 gumenis posse duci argumentationem ad Angelos, ait:
 „Nec est, quare inexpectatam linguarum, quas nun-
 „quam didicerunt, notitiam vehementer urgeas: Nihil
 „impedit, quo minus gentilium principis imbutas eam
 „vel animæ cuidam separatæ linguarum peritissimæ, &
 „ad tempus corporibus obsectorum sese associanti, vel
 „absolutæ adsignet Dei potentiæ, quam minime supera-
 „loquendi potentiam & actum in fuso novarum lingua-
 „rum habitu collocupletare. Ecquid vero jubet bla-
 „sphemiæ, quæ linguis eructari ignotis consueve-
 „runt, & peritiæ linguarum exoticarum unum agnosce-
 „re eundemque auctorem? Aut quid prohibet pari ju-
 „re, quo Angelis solent, easdem animæ separatæ, quam
 „male agendi voluntas non deficit, imputasse? Tantæ
 „est molis Angelos per energumenorum operationes
 „commonstrasse. Rationes stupendi hujus varii varias
 „comminiscuntur. Multi vi morbi hoc fieri tradunt: *Lev*
Zemnius lib. 2. de occult. nat. mirac. cap. 2. ita: Sunt hu-
 „mores tam violenti atq; atroces, uti vel inflammati sint
 „vel corrupti, ut eorum fuligo in cerebrum delata, quod
 „in meracissimo quoque vino affluenter hausto observa-
 „mus, peregrinam linguam extorqueat. Quod si a malis
 „Geniis proficisceretur, non consulescerent morbi pur-
 „gantibus medicamentis, nec iis, quæ somnum concili-
 „ant, discuterentur. His enim & plerisque aliis, quibus
 „abunde instructa est res medica, rite adhibitis restitui
 „illos videmus, atque ad consuetum loquendi usum
 „mentemque saniores reduci. Cum itaque ferventis-
 „sima

fima fit humorum ebullitio, vehemens quoque fit spiri-
 tuum agitatio, mentisque humanæ concitatissimus mo-
 tus & concussio, quæ voces quasdam inauditas, lin-
 guamque prius incognitam extundit, non secus quam
 ex contritu ac collisione silicis emicantes ignitasque
 sunt illas elici videmus. Est autem hoc menti humanæ
 insitum, ut apposita aptaque sit ad percipiendam rerum
 cognitionem, ipsaque imbuta est artibus ante illarum
 usum. Sicut non sit absimile vero illud Platonis:
 Nostrum scire nihil aliud esse, quam reminisci. Mens
 siquidem hominis omnium rerum scientiam ac notio-
 nem in se ipsa complectitur, sed mole corporis densis-
 que humoribus oppressa non facile elucescit, eoque ut
 ignis cineribus obductus exfuscitari foverique possu-
 lat, quo se proferant ingenii nobis igniculi, naturæque
 lumen resplendeat. Si quando igitur divina hæc poti-
 orque hominis pars anima concutitur morbisque exa-
 gitatur, ea profert, quæ in intimo recessu latitabant, in-
 fitasque vires palam exserit., Imo sicut Tarantati
 ignarissimi artificiose saltant utut nunquam didicerint
 vid. *Mouffet*. lib. 2. de insect. cap. 12. & *Aldiovand*. lib. 5.
 de insectis cap. 12.) Sicuti maniaci alias satis debiles sæ-
 pius stupendum robur exercent: (*Brassavol*. Comm.
 ad lib. 5. Aphor. 65.) sicuti noctambuli loca præcipitia
 noctu sine metu adeunt, interdiu nunquam (vid. *Jac*.
Horstii Tract. pecul. & *Tob. Tandler*, Diss. Phvs. Med.
 de noctisurgio) sicuti ebrii dolores minus sentiunt,
 (hinc Germanorum proverbium; *Sie fallen auff den*
Wein,) fiuntque generosiores solito) sic *Montecha*, Lu-
 min. 2. cap. de Ebrietate ait: Grammaticum se vidisse,
 qui ebrietate correptus poëticam mire exercebat, cum
 tamen alias sobrius nil tale fecisset; videlicet:

Fœcundi calices quem non fecere disertum)

Ita & heic in morbo majorem credunt adquiri notitiam,
 & quidem linguarum peregrinarum. Verum sicuti fa-
 temur per charismata SS. Apostolos easdem in festo
 Pentecostes esse locutos; ac a Deo immixtas illas in con-

fusione Babylonica atque Bileami asina; ita plane natu-
 ra hoc derogamus, posse nimirum unquam fieri, ut quam
 quisque non didicerit, loquatur linguam. Vide mecum
 facientem prolixè *C. Reies* q. 55. & Lemnium refutan-
 tem fuscè *C. Schottum* *Phys. Cur.* lib. 4. cap. 3. & cap.
 9. pag. 542. & cap. 12. pag. 552. seq. Hinc rectè *Jo.*
de Mey Comm. Physic. in 88. pag. 169 inquit: „ Affir-
 „uat *L. Lemnius* lib. 2. cap. 2. de occult. nat. mirac. Me-
 „lancholicos, Maniacos, Phreneticos, quique ex aliqua
 „causa furore correpti sunt, nonnunquam linguam aliam
 „personare, quam non didicerunt, neque tamen esse Dæ-
 „moniacos. Imo, ut ex verbis ejus manifeste patet, non
 „hoc asserit de fortuita quadam confusa atque incognita
 „quorundam verborum pronuntiatione, quam in ebri-
 „is ac mente captis contingere facile posse non dubito:
 „verum etiam de distincta & cum judicio prolata oratio-
 „ne. Ipsa enim &c. (vid. sup. auctoris verba) Verum
 „id ego totum falsum esse puto, quia vires naturæ exce-
 „dere credo, ea proferre cum ratione, quæ ante sensibus
 „non percepta, aut nunquam memoriæ fuere mandata:
 „Deinde, quia hoc modo miraculum illud, quod *Lucas*
 „de XII. Apostolis *Act. II.* describit, illudi plane posset,
 „imo dicendum erit, non sine ratione a quibusdam illis
 „objectum fuisse, quod essent pleni vino dulci; quo ex-
 „citati scilicet (ut vult noster *Lemnius*) & proferrent, quæ
 „alioqui non possent. „ Sic quoque *D. Rosinus Lentilius*
 apud *Mich. Bernh. Valentini* in paucèctis Medico-Le-
 galibus casu 6. Part. 1. sect. 1. pag. 26. ait: Præterea cum
 „toto die videamus, Melancholicos quosdam, Phreneti-
 „cos, catalepticos (*N.B.* de his equidem valde dubito), &
 „ex febris maligna decumbentes nonnunquam scitissima
 „imo longe sapientiora, quam sani solent, proferre,
 „rythmice loqui, alienis, quas nunquam didicerunt, lin-
 „guis loqui, vaticinari &c. nunquid eos propterea non
 „delirare censebimus, cum sciamus eos talia si sani man-
 „sissent. non fuisse locuturos? non enim talia causis su-
 „pernaturalibus, aut obsessioni Dæmoniacæ statim, imo
 ceteris

ceteris paribus rarissime forte accepta ferenda. Mentis enim, quæ auræ divinæ particula, in se scientiarum quarumlibet ac omnigenæ sapientiæ capax haut raro corpori tardo infunditur, sic ut corporis sui, cui est in carcerata, brutis & sensitivis appetitibus adeo immergatur, ut altioribus & profundioribus meditationibus vacare non possit; per ejusmodi morbos autem ab illis, quæ quasi & sibi relicta pro angusta sua indole in illis speculationes liberius fertur, unde talia tunc proferuntur, qualia nunquam sani proferre possent. Adeoq; non sequitur: hic æger prudenter satis agit aut loquitur, ergo non delirat. “Happelius l. sup. cit. P. 3. pag. 11. post exempla allegata addit: Verständige Leute urtheilen ganz anders von diesem und dergleichen Exempeln; nemlich dergleichen seltsame Wirkungen entspringen aus den Humoren, welche so kräftig sind, daß so bald sie angestecket, entzündet oder verdorben, der Rauch davon in dem Gehirn eingesperrt wird, und verursacht, daß man eine fremde Sprache redet, wie an eslichen trunkenen Leuten zu sehen. Geschähe solches durch den bösen Geist, könnte man solthane Patienten mit bloßen Medicamenten nicht zurechte bringen, allermaßen dannoch durch Purganken und andere Schlafmachende Dinge zu geschehen pfleget. Gleichwie aber zuweilen die Humores wunderbarlich siedend, also werden auch die Geister seltsamer Weise gerühret, und der Verstand perturbiret, welche Concussion und Erschütterung sich durch einige Worte äußert, dergleichen man an solchen Leuten nicht gewohnt ist. Vid. Lud. Guyon Var. Lect. lib. 4. cap. 14. Christ. Thomasius in Epist. (sup. cit. nota 2.) ex Du. de la Mothe & Vayer Epistolæ miscellata de Nihilis! Peccata historia

ratiocinatur: Der berühmte Spanische Medicus
 Huarte in seinem Examine ingeniorum behauptet,
 daß man Leute gefunden habe eines so temperirten
 Gehirns, daß sie Lateinisch geredet haben, ohne daß
 sie dasselbige jemals gelernt hätten, und er giebt
 für, daß krafft solches Temperaments auch etliche
 Kinder, die nur unlängst aus Mutterleibe gekom-
 men, geredet haben, wie solches Aristoteles probl.
 27. sect. 11. referirt; aber diese Krafft der Natur
 kan man nimmer augenscheinlicher erkennen, als
 wann unsere Seele beynähe von der Materie, die
 ihr diese Erbsflecken angestrichen hat, ihre Wirkung
 verrichtet, ohne Hülfleistung der Sünden, wie da
 geschiehet, wenn sie in Ohnmacht fällt, oder wenn
 die Einbildung in einem ungewöhnlichen Schlaf
 frey bleibet, und ihre Wirkung verrichtet, welches
 man vor miraculös hält, &c. Die hitzigen Fieber
 machen den Leuten, so damit besessen sind, unbekant
 Sprachen schwägen. Pomponatius lehret uns,
 daß eines Schubflickers Frau zu Mantua sey von
 einem Medico in einer melancholischen Krank-
 heit curiret worden, die sie unterschiedene fremde
 Sprachen sprechen machte. Einer, der des Petri
 Messiaë verschiedene Lectiones viel durchgeblät-
 tert gehabt, bekräftiget das Exempel von einer
 Frauen aus Limoline, welche das hitzige Fieber
 hatte drey Tage lang französisch redend gemacht,
 obschon ihr dieselbige Sprache unbekant war. Er
 sagt auch, daß der berühmte Fernelius geschrieben
 habe, daß er einen Edelknaben Königs Henrici des
 II. gesehen, der nicht lesen oder schreiben konte. so
 gar,

gar unwissend war er, und gleichwol in einer Tob-
sucht, damit er gequälet wurde, gut griechisch reden
konnte. Derselbige Fernelius hat zwar in dem 16.
Cap. seines 2. Buchs de abditis rerum causis von
einem besessenen Edelmann Meldung gethan, dem
der Teufel den Gebrauch der Griechischen Sprache
gegeben hat; aber das thut nichts zu unserer Sa-
che, und ich glaube nicht, daß man in einigen seiner
Tractaten das von der Frauen, davon vorhin ge-
meldet ist, gelesen habe. Lasset uns vielmehr wie-
derholen, daß die einzige Verwirrung des Ver-
standes bißweilen habe lauter Lateinisch sprechen
gelernt, die ihr Lebelang nicht studiret hatten,
wenn wir dem Huarto, so wir vorher eingeführt
hatten, glauben wollen. Erasmus will auch, daß
ein Mann (wie in seinem Panegyrico de Medicina
zu sehen) aus der Stadt Spoleto unsinnig worden,
und in seiner Raserey gut teutsch, welches er zuvor
nicht gelernt, geredet habe, mit diesem Umstande,
daß, so bald er wieder curiret worden, er kein
teutsch mehr verstanden habe. Nec esse potest
ab humore Melancholico, uti bene refutat Jo. Bapt.
Sylvaticus de morbum simulant. cap. 17. pag. 170. seq.
Notatu digna sunt verba CLmi Philosophi Cornelii
Martini Compend. Theolog. diff. 3. §. 10. pag. 74. seq. qui
ita: „Efficior est eorum argumentatio, qui a mirabili-“
bus quibusdam effectibus vim omnem humanam exce-“
dentibus & in hominibus tamen deprehendi non raro“
solet, existentiam angelorum saltem malorum probant.“
Ex gr. quando homines arreptitii, etiam idiotæ, variis“
linguis, quas nunquam didicere, loquuntur, iisque fu-“
tura prænunciant, mentiuntur, & in Deum ipsum bla-“
phemias spargunt: quando item velocissimo corporis

N 3

motu,

ingetu, robore extraordinario, voracitate prorsus stu-
 penda sunt præditi, aut alios denique exercent actus,
 quos mirari potius mortales ceteri quam imitari pos-
 sunt. Etenim homo rudis, ut de priori prius dicamus,
 & illiteratus variis linguis loqui aut futura prædicere
 nequit, nec Deo tamen attribui possunt hæc eadem de
 quibus diximus, quia Deus nec mentitur, nec blasphemias
 loquitur; ergo omnino ad intelligentem ali-
 quam virtutem a Deo homineque distinctam videtur
 occurrendum. Et §. II. pag. 75. pergit: Nec est eo-
 rum in hoc negotio ridicula, ut mollissime dicam ad-
 mittenda exceptio, quia Melancholica & vitiosa com-
 plexione ejusmodi effectus prodire autumant; con-
 tra quos recte disputat Fernelius lib. 2. de abditis re-
 rum causis cap. 16. cum ne quidem explicari aut perci-
 pi a quoquam possit, qua ratione Melancholia (optan-
 da quidem illa, & vehementer a nobis omnibus deside-
 randa) peregrinorum idiomatum peritos reddat. Sa-
 ne per febrem humores exsiccantem forte melius quis
 expeditiusque eloquatur, quæ ante didicit, quam po-
 tuisset sanus; sed per eandem vel bilem atram aut
 quemcunque humorem alium incogniti alicujus idio-
 matis promptum stabilemque durante morbo usum
 conferre alicui posse, credat Judæus Apella. Mem-
 ber, certe hic rusticum est ingenium, neque tantarum adeo
 subtilitatum capax. Idem ibid. §. 12. pergit: Quin-
 imo si arreptitii ejusmodi homines corpora aliqua
 qualitate morbosa ad loquendum peregrino idiomate
 vel maxime excitarentur, non aliter certe hoc fieret,
 quam interventu motus organorum ad efformandam
 vocem articulatam a natura ipsa factorum. At quid
 nunc dicendum de iis, qui non modo immota lingua,
 sed ore etiam prorsus clauso peregrinis fermocinan-
 tur linguis, quos ideo ventriloquos appellatos Galenus
 in expositione vocum Hippocratis, verbo *ὑψασγι-*
στος docet. Ergo his quidem responsionibus ar-
 gumen-

gumentum propositum non enervatur: Enervari⁶ autem posset ab homine obstinato, si dicat, animam⁶ quandam separatam, quæ linguarum variarum periti⁶ am adhuc in corpore delitescens habuerit, effectus ejus⁶ modi causam esse: neque obstabit, quod *Peirerius* cap.⁶ 2. libri de Magia, cum nonnullis aliis contendit animas⁶ damnatas nunquam in hæc superiora redire. Illud enim⁶ ipsum probari ex lumine rationis itidem non potest; ⁶ multo minus cum Medicis quibusdam ad reminiscen-⁶ tiam Platoniam jam toties a viris doctissimis refu-⁶ tatam hoc loco est recurrendum, ⁶ Hactenus *C. Mar-*
tini. Imo & exempla allegata partim valde dubia sunt, partim ex alieno auditu, partim ex ignorantia adstanti-
um, partim ex aliis erroribus. Conf. quoque *P. Zac-*
chiam lib. 4. Tit. I. qu. 5. n. 16. imo una vel altera vox forte fortuito prorumpens posset admitti, neutiquam vero concinna oratio. Etsi forte hoc fiat, a Diabolo fie-
ri statuunt *Psellus*, *Hercules Saxonia* lib. 1 cap. 17. fol. 98. *Sylvaticus* l. all. *Platerus* *Prax. Fr.* 1. lib. 1 cap. 3. pag. 102. *Jo. Ludov. Schlapperitius* *Disp. de Mania* pag. 5. Imo hanc esse communem tam Theologorum quam Medicorum opinionem ex *Petr. Garc.* apud *Fontechan* refert *C. Reies* qu. 27. n. 37. Et signum a Diabolo obsessi explicant *Balduinus* *Cas. Consc. L.* 3. cap 3. *Aderus* *Part.* 3. enarrat. 6. pag. 541. & pag. 335. ex *Massaria* *Binninger.* Cent. 5. obs. 32. *Gisb. Voëtius* de *Energum.* pag. 1031. *Thyreus* lib. de *Dæmon.* cap. 17. ex *Alph. Tostato* in *Mathæum* cap. 8. qu. 114, &c. Exemplo esse potest miles apud *Thom. Bartholin.* Vol. 2 *Act. Hafn.* obs. 8. pag. 11. imo horrendum sed memorabile est exemplum, quod ex *M. Tobia Seileri* *Dæmonomania* *Witteb.* 1605 edita refert *M. Christoph. Ebinger* in *Dæmonologia*, oder et: was fueres vom Teufel, Aug. Vindel. 1681. in 8. art. 6. sequ. de duodecenni virgine Leobergæ in Silesia a Dæmo-
no obsess. vid. pluribus liber ipse. Certum est, inquit, *Primerius* *de Error. vulg.* lib. 2. cap. 25. pag. 195. *Pe-*
regina lingua, quam quis nunquam didicerit, loqui, sua

futura prædicere, neminem posse, sine ope aut divina, ut Apostoli & Prophetæ, aut Dæmonum ut reliqui. Conf. eundem pag. seq. 192. Magis tamen placet sententia B. Dannbauri im Scheid- und Absag-Brief, Part. I. qu. 8. pag. 134. dicentis: Wann ein Mensch in fremder, unerlernter, ungeübter Sprache Lästerung, Zoten und andere unheilige Worte aussprache, so lassen wir es gelten, daß es freylich von gemeldten Menschen eigenthätlicher Weise nicht geschehen könne, sondern es stecke ein anderer Redner hinter der Decke, der die Zunge mißhandelt, daß er aber inwendig im Menschen wohne, ist noch nicht erwiesen.

SATYRA UNDECIMA.

DE AURIBUS HUMANIS MOBILIBUS.

§. I.

Dictatoris ad instar summi Magnus *Stagirites* scripserat lib. I. H. A. cap. II. ἀκίνητον δὲ τὸ ἔς ἀνθρώπου ἔχει μόνον τῶν ἐχόντων τέτοτὸ μέρος, h. e. interprete *Theodoro Gaza*: *Aures homini tantum immobiles.* Et ne quisquam de rei veritate dubitet, statim paulo post idemmet adstruit, inquiens: ἀλλὰ μόνον ἄνθρωπος ἔς ἐκινεῖ. — τὰ δ' ἄλλα κινεῖ πάντα, i. e. *Verum homo unus aurem non movet, — Cetera suas auriculas omnia movent.* Hæc eadem latine reddidit doctissimus *Plinius* (male enim eum sapi-

fæpius inique nasutuli vellicant, quippe qui nunquam scripta ejus inspexerunt) lib. 11. cap. 37. dicens: *Aures homini tantam immobiles.* Hinc noviter etiam *Leonb. Coqueus in nott. ad D. Augustin. de Civ. Dei* lib. 14. cap. 24. allegat *Casaubonum* ad *Albenæi* lib. 10. ita commentantem: *Istud* (nempe movere aures) *vero plane communi hominum natura contrarium est, quibus ἡ πολυπεινὶ λῶν τῷ θεῷ σοφία aures dedit moveri sua sponte nescias.* Et jam olim τὸ πρῆπον observasse ingeniosissimum Poetarum *Ovidium* credendum est, quando *Midæ* aures non humanas esse scribit, quia immobiles. Merentur elegantissimi versus ex *Metam.* 11. 4. 29. seqq. apponi:

— — — Nec Delius aures

Humanam stolidas patitur retinere figuram;

Sed trahit in spatium, villisque albetibus implet,

Instabilesque illas facit, & dat posse moveri:

Cetera sunt hominis: partem damnatur in unam
Induiturque aures lente gradientis afelli.

§. 2. Et ne desint rationum momenta, Compilator quidam *problematum Aristotelis* (si Dîs placeat, nec enim in ipsa *sectione problematum* 32. quæ de auribus agit, quidquam inveni, nec alibi,) *Edit. Amstelod.* 1650. p. m. 27. ita inquit: *Queritur quare omne animal movet aures, præter hominem? Respondetur per Aristotelem, quod quidam musculus est circa mandibulam in homine, qui prohibet motum in auribus. Sed animalia illo carent, ergo aures suas movent.* Conf. *Casp. Bauchinus Instit.*

Anatom. pag. 185. Thom. *Willisius* de Anim. brut. P. I. cap. 14. pag. 178. ait: Auriculæ in bestiis plerisque sunt mobiles, nempe ut ad strepitum quemvis quaque versum convertantur & de sono alias incerto nuncium certiore captent; quin etiam probabile est, quod auriculæ humanæ a natura mobiles existunt, quia scilicet musculos appensos habent; verum quod diuturno fascium usu, quibus infantum capita colligari solent, hæc facultas iis adimitur.

§. 3. Eiusdem ferme subtilitatis est ratio *Georgii Valle Placentini* l. de phys. quest. lit. C. 7. b. scribentis: *Quid est, quod homo non micet auribus? Quoniam motabiles partes nactus non est, ut extra corpulentam nervosamque materiam habeat, unde fit motus; ob hoc prorsus movere micareque non potest.*

§. 4. Aliter Aristotelem interpretatur *Lud. Vives* ad D. *Augustini* XIV. de C. D. 24. quando dicit: Illud intelligendum esse, suapte sponte non agitari, ut in canibus, equis & asinis videmus.

§. 5. *Volcherus Coiterus* de auditu instrumento c. 3. in fin. f. m. 91. Animadvertendum etiam, quod in hominibus parum vel nihil moveantur, ratio est, quod etiam si mobiles versatilesque essent, cum parvæ sunt, parum vel nihil nos juvissent. Conf. omnino *CL. Schelhammer.* de auditu P. I. c. 1. §. 7. pag. 14. seqq.

§. 6. Aliam rationem comminiscitur *E. Keckermannus* Syst. phys. l. 3. c. 21. p. m. 377. inquiens: *Soli homini natura dedit aures immobiles, quia operiebat eam non tantum senos ac voces in-*

articulatus percipere, sed etiam inprimis sermonem, literis ac syllabis suis formatum, ad quam literarum ac syllabarum in auribus expressionem opus erat quies, firmitudine & constantia, atque adeo accuratissima quadam hujus sensus intentione. Rectius Thom. Willis de anima brutor. P. I. cap. 14. pag. 178. ait: Auriculæ in bestiis plerisque sunt mobiles, nempe ut ad strepitum quemvis quaque versum convertantur.

§. 7. Sed quid respondebitur ad contrarium, cujus quam plurima prostant exempla (utut Lindenius med. physiol. c. 11. §. 7. f. m. 521. dicat: *Certe rari sunt, qui auriculas manifesto movent*) ceu ex fide auctorum aliquot jam allegabo. Quin mobilitati (sunt verba Lindenii l. a.) in quibusdam adiesatur proverbium nostras: *Ïck mach myn Ohren schudden, dat se klappen.* Usurpant qui fiducia conscientie & omni culpa libere dicunt in munerum aucupes & habentes venalia cuncta, inque alios quoquevis astu Reip. aut privatae cujuscumque obnoxios. Sicuti vero hoc videtur esse signum bonæ conscientie; ita in contrarium aures demittere est confusio- nis & pudoris. Sic Horat. Sat. 4. lib. 9. 20.

Demitto auriculas ut iniquæ mentis asellus.

Cum gravius dorso subiit onus - -

consommino ad h. l. Torrent. pag. 497. seq. & Theod. Marci. f. 96. a. qui plura habent huc facientia.

§. 8. Antea autem, quam exempla in theatrum adducam auctoritate (postea experientia & ratione) utendum est. Inter omnium sit mihi B. Augustinus l. XIV. de C. D. c. 24. loquens: *Sunt enim qui*

qui & aures moveant, vel singulas, vel ambas simul. Quem locum etiam allegat *Cæl. Rhodiginus* ex eodem *l. 20. L. A. c. 16.* *Marcelus Donatus l. 6. Hist. med. mirab. c. 2.* & *Zwingerus Theatr. vit. hum. vol. 2. l. 5. f. m. 385.* *Theod. Marcilius* ad Horat. d. l. ait: Hoc figurate dictum quidem a sermocinatore nostro & Galeno, sed & vera interdum motio auricularum. Etenim ut ait *D. Augustinus c. 34. lib. 4.* (non convenit cum nostris allegatis) de Civit. Dei. Sunt qui & aures moveant, vel singulas vel ambas simul. Sed jam ad exempla.

§. 9. (Exemplum I.) *Wolfgang. Ostermeyer* vulgo *Cappelmeyer Theol. D. Lutheri Præceptor A. C. 1531.* obiit, cui canenti aures movebantur miraculo quodam. Ni fallor legitur ap. *Joh. Wolfium Cent. rer. memor.*

§. 10. II. *Muretum ipsummet miraculoso plane modo aures suas asinorum instar pro lubitu movere potuisse certum est*, sunt verba *Sauberti de sacrif. veter. c. 19. pag. m. 463.* Conf. omnino *C. Hofmannum com. ad Galeni V. P. XVI. num. 1110.*

§. 11. III. Tales aures etiam vidit *Anatomicorum*, qui unquam fuerunt, princeps, (ita *Vesalius* honorat *Primerosius l. 4. de error. vulg. c. 24.) de hum. corp. fabr. l. 2. c. 13. p. m. 98.* *Patavii* in lepidi ingenii jurium Doctore non minus egregie erudito, quam jucunde faceto, *Claudio Symionio Foro-Julienfi.* Ex eodem repetit *Cardanus de var. rer. l. 8. c. 40. ap. Jo. Schenck, l. 1. obs. f. m.*

m. 166. & ex *Vesalio L. Coqueus Comm. ad Augustin. de C. D. l. 14. c. 24. f. 151. ut & Zwingerus Theat. vit. hum. volum. 2. l. 5. f. 385.*

§. 12. IV. Similes idem Magnus *Vesalius l. a.* addit; se observasse, in non minus audaci, quam forti & strenuo Petro Ravatcherio Genuensi. Ex quo itidem allegat *Cardanus l. a. uterque etiam ap. Schenck. loc. all. Leonhard. Coqueus l. d. ex Vesalio etiam, e quo similiter Marcellus Donatus l. 6. Hist. med. mir. c. 2. p. 620. item Zwingerus l. a.*

§. 13. V. *Dalechampius annot. ad lib. XI. c. 37. Plinii lit. æ* inquit: *Quibusdam mobiles* (scil. aures) *visæ sunt: Mihi quidem adolescens, qui & aures & capitis cutem promte moveret.* Ap. *Joh. Schenckium l. a.* Ex *Dalechampsio* quoque idem confirmare videtur *Joh. Jonstonus Thaum. class. X. c. 7. art. 7. p. m. 491.*

§. 14. (VI. & VII.) *Cass. Baubinus de Corp. hum. fabr. l. 3. c. 22.* ait: Se duos novisse, qui aures, quando volunt, movere possunt. Itidem ap. *Joh. Schenck. observ. l. a.*

§. 15. (VIII) Aurelianensis Dux stultum quemdam habuit, qui poterat omnes, vel centum, habitu & facie repræsentare. Ille ipsas aures æque movebat atque ipsas palpebras. *Cass. Wolphius de obs. propr. ap. Joh. Schenck. l. c.*

§. 16. (IX.) Intellexi (scribit idem *Wolphius ibid.*) a Doctore Antonio Schnebergero Medico Cracoviensi, fuisse quemdam magnifici cujusdam Poloni filium, qui postea in Italia diem su-

um obit: qui natura, non usu aures moverit.

§. 17. (X.) D. Aureolus Castrensis Presbyter proprietatem non prætereundam possidet, aures enim ad libitum movet, cuius rei ipse testis oculatus sæpe fui, inquit P. Borellus Cent. 2. obs. 16.

§. 18. (XI.) Vidus Vidius l. IV. de tuend. Valet. membratim. cap. I. f. m. 174. refert: Homines qui aures moveant ferarum admodum vidisse. Idem de Anatome l. 7. c. 5. f. m. 303. ait: Manent immobiles aures plerisque hominibus (Galen. IX. V. P. 12.) quod breves sint & idcirco nullam valentes ex motu utilitatem afferre. Moventur bellus, quod sint longiores & circumactæ magis ad audiendum accommodantur: Vidimus tamen nonnullos homines, qui aures moverent.

§. 19. (XII.) Athenæus l. X. in principio ex Epicharmus in Busiride Herculem descripsit navi δὲ θάρσος, aurem utramque movet; ap. Leonb. Coqueum, in nott. ad Augustin. de C. D. l. a. p. m. 151. & C. Hofmann. Com. ad Gal. de V. P. XVI n. 110. Idem allegat Theod. Marcilius Comm. in Horat. Sat. l. 9. 20. fol. 96. a. inquires: Notat & in Hercule Epicharmus. Nam de corbitante illo agens, ait: Σίγῃ δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς, κινεῖ δ' ὅρα, i. e. natioque runcat, auriculasque commovet.

§. 20. (XIII.) Narrat Eusebius (sunt verba Casauboni ad Athen. l. X ap. L. Coqueum l. a.) Sacerdotem fuisse quemdam aures motitantem. Accipimus autem (inquit) a viris fide dignis, vias manifestas aures moveri Viro cuidam eruditissimo, cum per Allobrogum fines transiens, vivi comburi periculum sibi a Magi-

*Magistrum comminere intellexisset, quod diceretur
reus criminis reus Tholosæ in Italiam fugere.*
Hunc tamen fuisse Muretum (supra §. 10.) vult C.
Hofmann. com. ad Gal. V. P. l. d. Idem Eustathius
ad Iliad. XI. ait: ἀρθεόντες μὲν ἴδιον μὴ κινῆν τὰ
ῥα εἰ καὶ τὰς τῶν τῶν ὁσέας γὰρ σὺν αὐτῇ ἰστέον
ταῖς δάσπερ τὸν ἄριον ὑπεκινῶν. i. e. Homini
solius proprium aures non movere; quanquam
huius seculi Sacerdos quidam narratur alterutram
auricularum solitus motare. *Theod. Marcilius lall.*

§. 21. (XIV.) *Andr. Laurent. l. XI. hist. anat. c.*
12. scribit: Se in quibusdam observasse aures moveri
ap. L. *Coqueum l. 4.* Idem asserit *Reald. Columbus*
de re anat. lib. 5. cap. 10. pag. 228. verba vid. inf.
§. 29.

§. 22. (XV.) *Valvardus l. 2. Anat. corp. hum. c. 2.*
refert: Se Romæ vidisse Hispalensem quemdam,
cui nomen erat Manfiglio, qui aurem moveret, ci-
tante eodem *Coqueo ibid.*

§. 23. (XVI.) *Thom. Bartholino, Viro diligen-*
tissimo A. R. l. 3. c. 9. p. m. 353. Semel vidisse con-
tingit.

§. 24. (XVII.) Justiniano similes fuisse oportet,
quem mobilibus auribus depingit *Procopius*; ait
Idem CL. Th. Bartholin. l. cit.

§. 25. (XVIII.) *Vidi ego etiam unum atque al-*
terum, sunt verba acutissimi Germanorum Medici
C. *Hofmann. com. ad Galen. l. XVI. de V. P. n. 110.*
Exemplum quoque ex *Areteo* citat *Rolfinc. M. M.*
Specif. pag. 45.

§. 26. (XIX.) *Unum vidi & habui in triviali*
condi-

condiscipulum, scribit Linden, Med. physiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.

§. 27. (XX.) Ut tandem aliquid de meis observatis addam, adsevero, me vidisse auriculas ἐκ περιστάσεως mobiles in eruditissimo Juvene Med. Licent. quippe qui joci ergo, easdem sæpe motitans, mihi monstrabat.

§. 28. (XXI.) Denique egregie mobiles aures habui heic in Palatinatu in vicino Heidelbergæ pago **Geuberg** senex quidam, Prætor rusticus; qui sæpe adstantibus movit risum (capite enim erat raso) quando, veluti palpebras, movebat aures præcipue ubi bibebat, & alias ad lubitum. Testes quam plurimos advocare possum autoptas heic Heidelbergæ cives aliosque; pauculos enim ante annos diem suum obiit.

§. 29. Quid jam ergo dicendum? Erravit Aristoteles? Carpendusne tot convictus præjudiciis? Neutiquam. Ille loquitur de eo, quod ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, imo ordinarie, natura ita gubernante fit; hæc verò, quæ adduxi exempla, a generali regula exceptionem & petunt & impetrant. Hocque jam olim dixerat *Linden, Med. Physiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.* scribens: Certe rari sunt, qui auriculas manifesto movent. Hac enim παραρρηθὶς seu correctorio opus est illi, quod Philosophus bis dicit, & Plinius Nim. Ita est in plerisque nobis, non omnibus sunt immobiles. Reald. Columbus lib. 5. de re anatom. cap. 10. pag. 228. ait: Ego musculos aures moventes non describo, nam RARO, IMO QUAM RARISSIME inveniuntur. In quodam tamen ego muscu-

musculum inveni, qui a buccis nascitur, & in auris primam desinit, eamq; movet voluntarie versus anteriora; quandoque etiam alium vidi musculum in posteriore parte a mamillari processu proficiscentem; sed hi 2. ultimi in bratis semper conspiciuntur, in homine perraro, &c.

§. 30. Antea autem quam insolitæ hujus mobilitatis causam enucleemus, per transennam saltim videamus, quid subsit ponderis rationibus; quas supra §. 2. 3. 4. 5. & 6. produximus, pro aurium stabilitate a natura concessa. Ratio *Compileris* §. 2. ferme contrarium probat; adeo ineptulus est G. *Valla* §. 3. idem per idem fere probat. L. *Vives* §. 4. convenit cum §. 29. *Coiterus* §. 5. sibi relinquatur. *Keckermannus* §. 6. non adeo abludit a veritate. *Vidus Vidius* §. 18. in priori *Coitero* accedit; in posteriori vix se tuebitur; siquidem & quæ moventur in quibusdam hominibus; reliquis, quæ non moventur, majores non sunt: imo dantur in quibusdam animalibus minores, quæ tamen moventur. Ut taceam naturam fuisse novercam, ubi brutis mobiles dederit, quæ magis ad audiendum accommodentur, cum homo auditu, eo que exquisito, magis habeat opus.

§. 31. Sed jam ad aurium mobilitatis causam. Hæc danda est musculis aurium in uno homine magis ac altero comparentibus, teste A. *Laurent. l. 2. ap. Coqueum*. Et hoc est, quod Alb. *Kyperus Med. Contract. l. 1. §. 107. f. m. 250.* ait: *imo quandoquidem auricula moveri pariter in quibusdam solet, musculi quoque ad id dati sunt.* Hos vero musculos

sculos Ibid. prolixè describit ;uti & C. Baubinus Instit. Anatom. pag. 143. Siquidem nec ipse Galenus nostris auriculis omnem adimit motum, ceu ex aliquot ejus locis probavit C. Hofmann. comm. ad de U. P. n. 1110.

§. 32. Sunt autem illi musculi descripti a Celeb. Vesalio l. 2. de H. C. F. c. 16. (non c. 17. uti Coqueus refert) his verbis: *Lineamenta vero musculorum, quæ in IV. de sect. admin. lib. Galenus post aures observari docuit, neutiquam hætenus in hominibus reperi, quanquam in canibus aures moventium musculorum naturam, formam, ortum, functionemque optime adsecutus fuerim. Dein hos musculos non nihil, sed nimis quam obscure, finiam ostendere observavi. Interdum etiam quibusdam raris fibris carneis membrana, quam carnosam vocamus, supra aures augetur, & modice auri proximam cutem & ipsam quoque aurem motu agit arbitrario. Idem paulo ante eod. lib. c. 13. hoc etiam tribuebat musculis, qui buccas, labra & nasi alas moveant p. m. 98. scribens: Posterius itaque hujus musculi initium a spinæ cervicis sede omnino promitur, deinde secundum ossis occipitii basin fertur, mox sub aurem, ut ipsius radicem perreptando contingat. Imo interdum hic adeo ascendit, ut & auris hujus beneficio quibusdam hominibus (non etiam stupidis aut asinis) moveatur.*

§. 33. Audiamus verba C. Baubini de Corp. hum. fabr. l. 3. c. 22. inquiringis: *Musculi aures moventes raro in homine reperiuntur, duos tamen novimus, qui aures, quando volunt, movere possunt.*

Quare

Quare duo aliquando reperiuntur muscoli, quorum alter a buccis enatus, in auris pinnam desinit, eamque voluntarie versus anteriora movet. Alter vero in posteriori parte a mammillari processu prodit, & hi in brutis conspiciuntur. Quæ verba procul dubio desumisse videtur ex Reald. Columbo Anat. l. V. c. 10. per tot. sunt enim ὁμόψυχοι.

§. 34. *Vidus Vidius l. 4. de Val. tuend. membratim c. c. f. m. 174. scribit: Auris humana non musculos habet, cum non moveatur hominibus, sicuti quadrupedibus: Si qui autem homines aures moveant, quos raros admodum vidimus, his imperiuntur aliqua fibra illorum musculorum, qui juxta siti sunt: Belluis vero, quibus aures magnæ ac mobiles sunt, multis musculis continentur &c.*

§. 35. *Fusius musculos aurium motores delinearunt Celeberr. Rolfinccius Anat. dissert. l. 3. c. 17. variorum varias proponens sententias; atque Desingius Inst. Anat. part. 3. c. 4. f. 2. §. 10. 11. 12. 13. & 14. aliique. Casserius tres musculos post aurem describit, nos vero duos perpetuo, tres nonnisi raro invenimus, ait Arniseus obsl. 2. §. 6, pag. 251. Per compendium vero P. Barbeite Anat. Pract. l. 2. part. 3. c. 1. p. m. 326, seq. inquit: Auris externa seu auricula musculos quatuor accepit, quorum tres priores ipsi cum aliis partibus communes sunt; quartus proprius est. (1.) est antrorsum ducens. (2.) retrorsum ducens (3.) Quadratus, deorsum trahens (4.) Tripartitus, adcollens. Similia ap. Kyper. Universa med. contract. l. 1. §. 107. f. m. 250. atque Job. van der Linden Med. Physiol. c. XI. §. 7. f. m. 521.*

§. 36. *Dubito autem quin se possit tueri Rondeletius*, reputans ap. *Cass. Wolph. de obs. propr. citante Schenckio f. 166.* in stulto Ducis Aurelianiensis consuetudine quadam fieri potuisse.

§. 37. Quin imo statuo fieri naturæ luxuriantis lusu, ut quandoque illi muscoli adsint robustiores atque valentiores, indeque motum accedere auribus magis conspicuum; quod vero inde ab hoc motu concludendum sit ad belluinam naturam, uel stoliditatem aliquam

— Credat Judæus Apella

Non ego quidquid & Martialis lib.

6. epig. 39. jocetur :

Hunc vero acuto capite & auribus longis

Quæ sic moventur, ut solent asellorum

Quis morionis filium neget Gyrthæ ?

Si quidem exempla pleraque, quæ adduximus illud neutiquam confirmant, quin potius infirmant; ut & verba *Vesalii* supra §. 32.

§. 38. Hæc boni confulas, Amice Lector, sicubi cæspitavi, Chremes sua mihi largiatur ap. *Terent. Heaut. I. 1. 25.*

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Quidquid vero Nasutuli cum aliis stultulis oggannitis, tandem necesse est audiat illud Satyrici *Persii Sat. I. vers. 121.*

Auriculas Asini quis non habet ?

SATYRA DUODECIMA.

DE

GALLICO PLANCHETTE.

S. I.

DIxeram equidem pronuper (in Orat. Apologetica pro mulieribus) quæ poteram, cumque ex principiis medicis atque physicis, ut liberarem ab objectionibus & calumniis non raro, quibus oneratur sexus muliebris. Non autem abs me obtinere possum, ut præter veritatem illi quidquam adblandiar, quin potius in nobilioribus taxem perditum istum morem, quo thoracem velut cataphractæ justo strictiorem sibi adaptant, inepte sane in sanitate custodienda. Audiamus præclare ea de re differentem *Adr. Spigelium* lib. I. de Corp. hum. fabr. cap. 9. pag. 23. Ineptum etiam est, & ultra fidem perniciosum illud studium, quod omnes fere virgines adhibent, ut junceæ videantur, loris & mortifero artificio pectus in angustias cogentes, ignaræ, se angustando thoracem, januam tibi marcorique aperire. Quibus enim strictior est thorax, ii sanguinis sputo & deffillationibus partiumque in thorace contentarum inflammationibus necessario redduntur opportuni, cum pulmones talibus maxime incalescant. Nam cum reliquum corpus proportionem suam debitamque magnitudinem retineat; thorax autem angustior fiat, plus sanguinis circa pectus colligitur, quam aut idem digerere, aut a sese repellere possit, unde in cavitatibus illis stabulans, (præsertim vero venæ arteriosæ & arteriæ venosæ) in multorum morborum causam degenerat. Accedit, thoracem ipsum compressum multo imbecil-

„becillio rem fieri, unde sanguis calidior eo afflu-
 „ens vel ibi hærens, acrior redditus facillime vasa
 „erodit, neque se defendere natura amplius jam
 „potest. Hinc non immerito tales falsè ridentur a
 „Terentio in Eunuchò, dum sic inquit:

„Haud similis virgo est virginum nostrarum:
 „quas matres student

„Demissis humeris esse, vincto pectore, ut
 „graciles fient.

„Siqua est habitior paulo, pugilem esse ajunt;
 „deducunt cibum,

„Tamet si bona est natura, reddunt curvatura
 junceas.

§. 2. Et ne quidquam blandiori desit βασι-
 σμα, Cataphractariæ insuper quasi obice pectus
 claudunt, quem Gallica lingua (siquidem & Lati-
 num & Græcia & optima nostra vernacula ignora-
 verunt, & quidem satis laudabiliter) vocant PLAN-
 CHETTE. Gallis enim *la Planche* est asser; inde
 diminutivum *Planchette*, id est, *asserculus*. Nimi-
 rum hæc instrumenta sunt quasi asserculi modici,
 ut Columellæ verbis utar, quamvis & *assercula* neu-
 ro genere dixerit Cato de Re rustica cap. 12. Vo-
 catur & idem instrumentum Gallis aliter *busque de*
femme, quo nomine venit in Itinerario P. Marquet-
 te & Soc. Iesu & Dn. Iolliet pag. 372.

§. 3. Hac voce *Planchette* Galli, nostratesque Gal-
 lizantes, intelligunt instrumentum, vel ex materia
 lignea, vel eburnea, vel cornea, vel ferrea vel ossea,
 vel alio paulo rigidiorè, (eaque vel simpliciore,
 vel superinducto corio variis figuris exornata) con-
 stans longitudine 5. 6. præter propter palmorum,
 latitudine fere pollicis, & infra medium aliquan-
 tillum recurvatum, ac a pylori regione sub thora-
 cis medio sursum versus intrusum; quo ventri faci-

at περιπέτασμα, mamillas reclives, thoracemque erectiorem, indeque speciosiore, atque ventrem compressiorem.

§. 4. Verum frigidus, ô Bellæ, fugite hinc ! Latet anguis in herba ! Externum quæritis decorem, internam eamque meliorem perditis salutem. Hoc idem mihi causæ satis superque fuit, instrumenti hujus noxam paucis delineare ; siquidem merito refertur inter causas morborum, adeoque ad res præternaturales. Et ne sine teste litem faciam meam, audite Reipublicæ Medicæ egregios Duumviros.

§. 5. In acie colloco felicem illum *Felicem Platerum*, qui Prax. Med. Tom. 3. lib. 2. cap. 3. pag. 537. ita inquit : Flatus si ventriculo intestinisve inclusi retineantur, nec exitum inveniant, discurrendo per horum cavitates & ductus murmura rugitusque in abdomine edunt, circa sinistrum maxime hypochondrium, si in ventriculo vel illi substrato & adnexo intestino colo coërceantur, cum hæ partes ad hanc sedem potissimum occupent, (quod tamen causa lienis, qui flatibus imple-ri nequit, communiter putant accidere) vel etiam in alia ventris regione hi rugitus audiuntur, si alibi inclusi sint, maximeque circa umbilicum, propter tenuium illic intestinorum convolutionem. Quorum flatuum causas in variis ventris & intestinorum affectibus exposuimus : NB. inter quas & coarctatio hypochondriorum in virginibus, quam vestibis arcte strictis, quo graciles apparent sibi conciliant, existit ; sic namque flatus coacti murmura illic edunt, & ut turpiter se sæpè dent, occasionem frequenter præbent.

§. 6. Sed longe clariora sunt verba eruditissimi & in Praxi Medica versatissimi viri *Wolfg. Hæferi*,

Medici Cæsarei dignissimi, quæ in ejus *Hercule Medico* lib. 3. cap. 1. pag. 134. se ita habent: Exemplum „Illustrissimæ virginis Alexandræ Spinolæ, vomitum post quamlibet cibationem patientis, medicationem tamen ferentis, satis rarum, per modum „consultationis describit *Barthol. Tunianus* in *Bu-* „liatria fol. 270. (nimirum locus est lib. 4. cap. 10. „pag. m. 274.) ubi symptomata hoc non ventricu- „lo, sed utero adscribit, & scirrhus penes ventricu- „lum, ex retentione quinquennali mensium, & cu- „mulatione plurimorum excrementorum, nec „non NB. gestatione alicujus ligni vel cornu, Gal- „lice *Planchette*, contracto, quo nostræ nobiles „mulieres etiam hoc tempore non sine dispendio „valetudinis, ut erectæ incedentes superbiant, u- „tuntur. Sic enim non solum ventriculum com- „primunt, sed & pectus coarctant, atque respira- „tionem impediunt, & sic evadunt cachecticæ & „flatuosæ; unde audimus, apud juvenculas inpri- „mis, sæpius regurgitantes flatus circa has partes, „quas vel per prædictum instrumentum, vel per an- „gusta vestimenta comprimunt, quasi ranas coa- „xantes subtus absconderent.

§. 7. Duumviris hisce plures succenturiamus Para- „stas: Sic ex tali uteri coarctatione animi deliquia, in gravidis inprimis abortus, imo & monstra generari posse, haud proletarii attestantur auctores. Legi omnino merentur C. Lm. *Eyssonii* monita lib. de Offibus infantum cap. 6. pag. 91. seq. *Christ. Crusius* in Disp. Inaugur. de Abortu, Lipsiæ, Præside D. Sulzbergero, anno 1669. habita, cap. 6. §. 2. varias abortus recensens causas addit: Motus impeditus „quoque nocere potest, ad quem commodè refer- „tur arcta thoracis & abdominis ligatio muliercu- „lis nostratibus ad conciliandam corporis venustatem,

tem & gracilitatem, per affulas ligneas, eburneas[“]
vel ferreas, vulgo *Blancſcheid* (*Planchettes*) di-[“]
ctas, valde familiaris; vid. *Eyſſon.* de Oſſibus in-[“]
fantum Monito I. pag. 98. ſeq. Perſtrinxit hanc[“]
ſuo tempore *Roder. a Caſtro* lib. 4. de Morb. mu-[“]
lier. cap. 4. ſœminisque Venetis, Anglicis & Ant-[“]
verpienſibus, eaſdem in uſu eſſe, aſſignavit. Af-[“]
ſulæ enim hæ cum a ſterno ad pubem uſque per-[“]
tingant, & abdomen comprimant, ſine fœtus de-[“]
trimento id fieri non poſſe, quilibet hariolari po-[“]
terit. Accedit huic *Jo. Chriſtoph. Metzlerus*[“]
Diſp. Inaug. de Abortu Erfurti 1693. habita ſ. 20.[“]
his verbis: Animi deliquium & abortus eo citius[“]
metuendus eſt, ſi dictæ gravidæ præſertim iis in[“]
locis, & interdum cibo potuque repletæ, ſimul ve-[“]
ſtibus arctis indutæ ſint, & ſi pro gracili vel proce-[“]
ra corporis figura aſſerculas (*Planchettes* dictas)[“]
pectori habeant impoſitas, de quarum damno vel[“]
cauſa pro abortu inferendo efficaci, videatur Ex-[“]
cellent. Dn. D. *Doleus* Encyclopæd. Med. lib. 4.[“]
pag. 920. aliique plures. *Burnetius* in Theſ. Med.[“]
præct. lib. I. ſect. 5. ait: Ad abortum faciunt veſti-[“]
um coarctationes, ab aſſulis illis eburneis aut ba-[“]
lænaceis, quas mulieres veſtibus ad ſternum ſubji-[“]
ciunt ad corporis venuſtatem.“

ſ. 8. Monſtra item inde naſci poſſunt! Sane *For-*
tunius Licetus lib. 2. de Monſtris cap. 5. pag. 68. in-
ter monſtrorum cauſas uterum anguſtantes, refert
nimis arctam ventris adſtrictionem ſtudioſe a mu-
liere factam, ſeu conceptus occultandi cauſa, ſeu
quavis alia ratione; & ibidem cap. 16. pag. 100. ex-
preſſis ait verbis: Sed & arcta inferi ventris conſtri-
ctione, faſciis aut veſtium muliebrium ſtructura, u-
terus nimium anguſtari poterit, & inde monſtrum
exoriri. *Mart.* quoque *Weinrichius* de Monſtris

cap. 14. pag. 132. a. inter causas monstrorum decimo loco refert fascias, inquiens : „Decimo loco „adungi possunt fasciæ pectorales arctiores, circa- „que ea loca, ubi foetus continetur, cum laxamen- „ta necessaria foetui desint, quod ipsum eodem in „loco (nimirum lib. de Genitura) diligentissime „*Hippocrates* observavit, qui videatur. „ Tandem & historiam monstri a constrictione orti, cui legere volupe est, adeat observationem D. *Benjam. Scharf- fi* in *Ephem. Germ. Nat. Cur.* Dec. 2. Ann. 2. obs. 102. pag. 254. & seq. pag. Scholion CLmi *Schræckii*.

§. 9. His probe pensitatis, non possum non & meum adjicere calculum album in re nigerrima. Siquidem ista constrictione justo duriore, non solum costæ, earumque muscoli (quippe pulmonum & cordis promontoria, interim & respirationis adjuncta) strictius comprimuntur, unde respirationis vel imminutio, (quod sæpius) vel depravatio. Inde & minor, imo peior sanguinis & per pulmones circulatio & ventilatio, & (pace *Celsi*, *Medicorum Ciceronis*, hanc vocem dixerò !) spiritus-efcencia sive *πνευμάτωσις*.

§. 10. Nec satis malorum ! Comprimuntur diaphragma, comprimuntur vasa sanguinea vicina, subsistit ita alicubi sanguis, hinc communia vitia- tæ circulationis vitia, nempe hypochondriaca, cachectica, flatulenta, chlorotica, & si qua sunt plura alia. Conf. pag. 3. *Ephem. Germ. Cur.* obs. 242. quæ apprime huc facit. Sic novi ipsemet foeminam nobilem, quæ ab arctiore constrictione thoracis semper cœcas passa est hæmorrhoides, extra anum tumentes ac dolentes.

§. 11. Nimirum ipsa radix vitiorum inde & propullulat & fovetur, quando compresso ventriculo
ejus-

jusque potiore orificio, puta dextro sive inferiore, el *πέψις* impeditur, vel depravatur; vel *ἡ τῆς χυλῶσεως δίκηρησις* moram trahere cogitur; unde iterum *βορβορυγμοί*, ructus acidi, rugitus & ventris murmura, ancrexia, picæ, atrophia & sexcenta alia.

§. 12. Et ne meris Theoreticorum videar inhæsisse opinionibus, utut sana ratione suffultis, en, præter infinita alia quotidiana, unicum: Virgo nobilissima 23. annorum, præter propter sanguineo-cholelica, eodem, quem supra satis depinxi, utitur vestitu. Quoties repagula ista thoracis, relaxata ligula, removentur, toties illa post magnum stridorem cogitur edere ejulatum *ἐλιγοχρόνιον* quidem, sed quem evitare *ἀδύνατον* est. Illa quoque interrim cum adversa valetudine satis superque conflictatur, cujus rei non auritus, sed oculatus usque testis sum.

§. 13. Huc posset, sed jure meliori, referri aliud formæ virginum subsidium, minus contemnendum, quod Græci jam olim *ἡ ἀναλεγκτις*, ab iisque mutuatum Latini Analectis, idis, dixerunt; Germanice redditur ein *Rüßlein*, damit die hageren Jungfrauen die Leibchen ausstopffen, damit die Schulterbeine nicht also herausstehen, ut ait Jo. Lindnerus in Fodina Linguæ Lat. Lips. 1686. in 8vo edita pag. 146. Mentionem ejus jam olim fecere Cælius lib. 7. & Ovid. lib. 5. de Arte amandi; sed manum de tabula. Conf. tamen de eo quædam in Diff. nostra de Restitut. in integr. Coronidis loco addere placet amici cujusdam lepidi jocum in Planchette, tetralicho tali Germanico effusum:

Du artliches Planchett, wem soll ich dich vergleichen?

Dir

Dir muß die beste Uhr an Kunst und Tugend
weichen:

Sie weist nur eine Zahl; du zeigst beiderley
Von oben ab auf EZNS, von unten auf
auf ZWZY.

SATYRA DECIMA TERTIA

DE

SUPERFOETATIONE.

§. I.

Superfoetatio (quam Superimprægnationem
vocant inelegantius Medici Neoterici, ait *Jo.*
Bapt. Pius Annotatt. prior. pag. 365.) Græ-
cis ἐπικύημα vel ἐπικύησις (quamvis aliquam inter
utrumque agnoscam differentiam; conf. *Fæsi* Oe-
con. Hippocr. fol. 228. a.) ab ἐπικύω, vel ἐπικύ-
σσω, aut ἐπικύωσσω, (istas usurpavit *Aristoteles* lib.
4. de Generat. Animal. cap. 5.) id est, superfoeto,
qua voce usus *Plinius* lib. 7. H. N. cap. 7. Germani-
ce Überschwängerung, (Auctor Interpret. *Cosmi*
Viardet Hebammen Buchs lib. 1. cap. 6.) Su-
perfoetatio inquam meretur, & in gratiam *JCro-*
rum & Medicorum & Physicorum accuratius tra-
ctari, siquidem inter naturæ spectabilissima opera
non infimum porro est illud, quæ uti raro accidit,
(testibus *Mart. Weinrichio* de Monstris cap. 14. pag.
129. b. & *Ger. Blasio*, qui in nott. ad *Jo. Veslingii*
Syntagm. Anatom. cap. 7. pag. 102. inquit: Nihil
tam

tam rarum, quam vera superfœtatio, quam cum CLmo Patino aliisque neque unquam vidi, neque possibilem judico, licet varii contrarium sustinere conentur) ita majorem sui contemplationem exposcit, ut utar verbis *Sinibaldi* Geneanthrop. lib. 8. Tract. 2. cap. 3. conf. omnino *Marc. Donat.* lib. 4. Hist. memorab. cap. 16. Lepide Casp. Barlæus P. 1. Epist. 45. pag. 168. ait: Periculosa est omnis superfœtatio in humano sexu, nec minus in carmine.

§. 2. De hac congerere quædam ex optimatibus Reipublicæ Medicæ aliisque conslitui. Sunt autem præter alios illi, qui modo sequuntur: *Hippocrates* Lib. pecul. de Superfœtatione, (utut eum prætermiserit *Erotianus*, teste *Fæsius* ad h. librum. Hippocratis tamen esse contendunt *Fæsius* Oecon. Hipp. fol. 228. b. & *Sinibaldus* aliique; quamvis, si verum fatear, ego potius dubitare ob obliquas rationes) *Nic. Massa* Epist. 25. *Budeus* in L. antiqui §. sed π. si pars hered. pet. allegante *P. Zacchia* *Rouffet* de Partu Cæsar. sect. 6. cap. 7. *Bauchinus* in Append. 6. *Raynaudus* de Sect. Cæs. cap. 11. *Marc. Donatus* lib. 4. Med. Hist. memor. cap. 16. *Joh. Schenck* Observ. lib. 4. tit. de Superfœtat. *Saxonia* Pract. Med. lib. 4. cap. 27. *Greg. Horstius* lib. 1. Epistolar. *Hucherus* de Sterilitate lib. 3. tit. de Superfœtat. *Sylvaticus* Controvers. Med. 81. per totum. *Pareus* lib. 23. cap. 52. *Roder. a Castro* lib. 3. de Nat. mul. cap. 13. *Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 8. Tr. 2. cap. 3. *P. Zacchias* lib. 1. tit. 3. quæst. med. Leg. 3. & 4. *Sennertus* Prax. lib. 4. P. 2. S. 4. cap. 6. *Cosmus Viardet* Observatt. de Partu lib. 1. cap. 6. *Sperling.* de Format. fœtus in utero cap. 6. qu. 3. *Laurentius* in Anat. lib. 8. qu. 22. fol. 313. *Etmüller* de Morb. mul. cap. 7. fol. 588. b. seq. *Thom. Bartholinus* de insolitis partus hum. viis cap. 11. pag. 86.

Raym.

Raym. Iob. Fortis lib. de morbis mulier. fol. 99. & in alia edit. fol. 452. & *Fœsius* in Comm. ad Hipp. lib. de Superfœt. fol. 114. n. 1. *Th. Bartholin.* Cent. 4. hist. 14. *Olay Borrichius* in Actis Hafn. Vol. 5. obs. 56. *Varandæus* de Morbis mul. lib. 2. cap. 4. fol. 599. *Jonstonus* in Thaumatograph. classe 10. cap. 5. pag. 461. Raro eandem fieri, & quomodo fiat, edocet *Fort. Licetus* de Monstris lib. 2. cap. 14. pag. 97. seq. ut & cap. 25. pag. 122.

§. 8. Hæc *Herc. Saxoniæ* lib. 4. pract. cap. 27. est nihil aliud, quam secunda conceptio post primam facta. Sed quot instantias hæc patitur descriptio, bone Deus! Nec multo videtur melior illa *Sennerti* l. sup. all. ubi dicitur esse, quando ex diversis congressibus plures fœtus concipiuntur. Certe rem melius videntur tetigisse, *Gorraus* Definit. Med. fol. 113. b. *Fernelius* Physiol. lib. 7. cap. 12. atque *Fœsius* Oeconom. Hippocr. fol. 228. a. dicentes, ἐπινύημα esse fœtum alterum, gravida jam muliere conceptum. Videlicet superfœtatio est, qua intra pauciores dies, hebdomadas vel menses, post prioris fœtus alicujus conceptionem, unus vel etiam plures adhuc fœtus ex diversis congressibus concipiuntur. Vid. *Sperling.* l. d. qui tamen fere omnia transcribit ex *P. Zacchia*, præcipue ex lib. 1. T. 3. qu. 4. n. 1.

§. 4. Antea autem quam progrediamur ulterius, clamitant aliqui: *Heus! Daturne talis superfœtatio?* Et pro negantibus allegantur *B. Augustinus* lib. 5. de Civit. Dei cap. 6. quem vero rigide falseque perstringit *Jo. Bapt. Pius* Annotatt. prior pag. 262. seq. nec non alii Doctores, referente *Glossa* in L. Antiq. §. sed π. si pars hered. pet. apud *Zacchiam* l. c. qu. 3. n. 1. Ex Medicis quoque rem pro impossibili habet *Blasius*, cujus verba expressimus sup. §.

1. & pro ridiculo reputat *Jo. Valverda* Anatom. lib. 3. cap. 14. aliquot ratiunculis rem impugnans, sed quas fortiores optabat, ideoque refutabat recte *Zacchias* l. a. qu. 3. Multiquidem dicunt impossibile esse, ut uno edito coque primo partu atque perfectiore, alter superfoetatus non simul in tanto naturæ conamine ejiciatur. Sed his respondet *Cosinus Viardel* Observatt. de Partu lib. 1. cap. 6. in fine. Alias objectiones pro negantibus movet, sed simul quoque resolvit *P. Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 3. n. 2. & *Jo. Sperling.* l. a.

§. 5. Beatiores ergo sunt partes affirmantium, quippe qui se tuentur 1) *Auctoritate*; ut enim taceam jam sup. cit. §. 2. laudatos, huic affirmationi insuper patrocinantur *Hippocr.* lib. de Diæta teste *Sinibaldo*; *Aristot.* lib 4. de Gener. Anim. cap. 5. & *Hist. Anim.* lib. 7. cap. 4. (quem locum etiam allegat *Jo. Bapt. Pius* l. a. pag. 363.) *Plinius* lib. 10. H. N. cap. 63. *Ebn. Sina* lib. 3. Fen. 21. Tr. 2. cap. 17. *Ebn. Roschdi* lib. 4. de Gener. Anim. cap. 7. *Alzaravius* lib. pract. Tr. 25. cap. 23. *Ebn. Zacharias Raseus* 22. Con. Tr. 6. cap. 1. *Solinus* de Situ Orb. cap. 3. *Gordon.* in Lilio Med. Part. 7. cap. 2. apud *Schenck.* & *Sinibald.* *Fernelius* Physiol. lib. 7. cap. 12. *Forestus* Schol. ad lib 28. obs. 45. *Vidus Vidius* de tuend. Valetud. membratim lib 14. cap. 7. *Fœsius* in Nott. ad Hipp. lib de Superfoetat. fol. 114. *Bonacciolus* Ennead. mul. cap. 3. *Joubertus* Error. Popul. lib. 3. cap. 1. *Platerus* Prax. Med. T. 3. lib. 2. cap. 1. pag. 473. *Andr. Laurentius* Anat. lib. 8. qu. 22. *Greg. Horst.* de Causs. Similit. infant. *Amiseus* de Partu hum. legit. term. *Nancelius* in Anal. microc. ad macroc. lib. 10. probl. 7. *Melch. Sebizius* Specul. med. Pract. Part. 5. cap. 1. pag. 1480. *Roder a Castro* de Nat. mul. lib. 3. cap. 13. *Narßdörffer* im grossen Schaus

Schauplatz hist. 141. *Casp. Schottus* Physf. Cur. lib. 3. cap. 30. pag. 553. Quin etiam admittunt ipsæ leges in L. Antiqu. §. Sed π . si pars hæred. pet. & in L. cum quidam §. suum hæred. π . de Acquir. hæred. & ibi *Gloss. Paul.* n. 3. & *Alex.* n. 3. apud *Zacchiam* qu. 3. n. 12.

§. 6. Statim & hoc adnotatum volo, quosdam statuere *solum mulierem* superfoetare, ut *Rod. a Castro* l. a cui ferme consentit *Sperling.* p. 50. quosdam pleraque alia animalia: Sic *Fernel.* physiol. lib. 7. cap. 12. inquit: Canibus aliisque plerisque animalibus frequentius accidere. Hinc *Th. Bartholin.* Cent. 4. Epist. 56. p. 361. ait: "In brutorum genere crebriora vidi exempla, cui multiplex foetus familiar." Quosdam saltim aliqua animalia superfoetare, alia non, uti *Aristot.* lib. 4. de Gener. anim. cap. 5. imo idem lib. 7. Hist. Anim. (apud *Jo. Bapt. Pium* l. a. p. 363.) ita: "Verum equa nunquam superfoetat, sed magna ex parte unum tantummodo generat. At vero in muliere raro quidem evenit, ut superfoetetur, sed factum tamen aliquando est; qui itaque longo post tempore sint concepti, nihilo perfici possunt, sed præmaturius dolorem, quo ipsi & primus foetus intereat, movent. Jam incidit ut facta corruptione *duodecim* superfoetata puerperia ederentur. At vero si proxime a primo conceptu secundus sit factus absolvi edique potest quod superfoetarit, ut quasi gemini nasci videantur, quomodo *Herculem* & *Iphiclam* procreatos esse fabulantur. Nam id etiam constitit adultera quadam quæ alterum suo marito alterum adultero si-

milem

milem peperit. “ Idem J. B. Pius l. a. addit : Car-
 tilaginea genera superfœtare *Aristot.* auctor e, sllib. 6.
 Dasypum superfœtare testatur *Plin. & Aristot.* lib. 4.
 de Gen. Anim. Solipedes non superfœtant, inquit
Arist. alibi. Unum aut alterum superfœtare animal
 præter mulierem statuit quoque *Plinius* lib. 7. H. N.
 cap. 11. ex. gr. *Lepores*; *Aristot.* IV. G. A. 5. & VII.
 H. A. 4. *Plin.* L. X. H. N. cap. 63. cujus verba sunt :
 Sed superfœtant dasypus & lepus tantum; sed *Dale-*
champsius in Comm. ad h. l. addit : *Mures* quoque
 superfœtare pro certo habetur. conf. *Mizald.* Cent.
 5, aphor. 49. *Menard.* ad S. Barnabæ Epist. n. 51.
 fol. 33. a. *Theophylactus Simocatus* in Aporiis
 physicis num. XI, pag. 55. seq. item *Canes*, ex
Fernelio Zacchias lib. 1. T. 3. qu. 3. ac *Laur.*
Straussius de fœtu mussipont. pag. 6. item *Equas*,
Mizaldus d. l. & *Mart. Weinrichius* de Monstris
 cap. 14. pag. 129. ubi ita : “ Sola mulier & equa
 gravida coitum admittunt : *Aristot.* lib. 4. de G. A. “
 cap. 5. ubi etiam causam attulit, cur id in utroque “
 eveniat. Certe cæteris non evenit, quæ ubi se im- “
 plexerunt, non amplius concupiscunt, quomodo “
 nec cibum affectant, quæ satiata sunt, quæ gravida “
 esse inceperint, minus avida Veneris evadunt, ut “
 est X. sect. probl. 46. (sed forsitan si coëunt non “
 superfœtant ?) Dubitant tamen alii, forte non ma- “
 le; item *Scrofas* & *Lyncees*. *Mizaldus* l. d. item
Dasypodes, *Plin.* l. c. quos *leporos* esse voluit *Budeus*,
 sed male; *Christoph. Landinus* Taxum seu Meleem,
Marcell. Donatus vero lib. 4. cap. 16. in fin. cum
Cælia in annott. *Cuniculos*, quia omnium maxime
 superfœtent.

§. 7. Posthabito ergo imbecilliore nudæ auctoritatis testimonio longe fortius (2) *certioris experientie* jam allegabimus per varias historias, promiscue, tamen recensendas. Nolo equidem plane antiquas repetere, quarum aliquot possunt peti ex *Hippocr.* lib. 5. *Epidem.* fol. 336. conf. *Fæsi* *Oecon.* *Hippocr.* fol. 228. a. *Aristot.* lib. 7. *Hist. Anim.* cap. 4. circa fin. *Plauto* in *Amphitr.* de *Hercule* & *Iphiclo*. *Ovidio* lib. 9. *Metam.* fab. 8. apud *Zacchiam*, *Plinio* lib. 7. *H. N.* cap. 11. (qui videtur depromsisse ex *Aristot.*) cum aliquæ illarum fabulosæ, aliquæ obscuræ sint. Sed ad recentiora exempla.

§. 8. Ut autem chartæ, temporis atque Lectori parcam, verba historiarum jam nunc non excerpam, indicabo saltem loca: (α) *Nicol. Florent.* *Serm.* 6. tr. 1. cap. 22. apud *Schenck. M. Donat. Sennert. & Sinibaldum.* (β) *Dodoneus* in annott. ad *Beniven* cap. 3. apud eosd. (γ) *P. P. Pereda* *Schol.* ad *Paschal. L. 1. de Cur. Morb.* cap. 55. apud *Schenck. Sennert. & Zacchiam* qu. 4. n. 18. (δ) *Nancel.* *Anal. microc. ad macroc.* lib. 10. probl. 7. (ε) *Fr. Rouffet* de *Partu cæf. sect. 6. capite 7.* apud *Schenckium & Sennert.* (ζ) *Casß. Baubinus* in append. ad *Rouffet.* quatuor exempla proponit apud *Schenck. & Sennert.* (η) *Salmuth.* *Cent.* 3. obs. 33. (θ) *Joh. Rhodius* *Cent.* 3. obs. 52. (ι) *Thom. Baribolin.* *Cent.* 4. *hist.* 14. (κ) *Idem* in *Cista Med.* pag. 398. (λ) *Harvejus* de *Partu* pag. 336. (μ) Ex *Scenckio Jo. Wolffius* *Cent.* 16. *Memorab.* fol. 987. *Hartsdörffer.* im *grossen Schauplatz*, *Hist.* 24. pag. 94. *Casß.*

Cass. Baubin. ad *Rouffet.* (v) *Gordonus* in *Lilio Med. Part. 7. cap. 2.* apud *Schenck.* (ξ) *Cardanus* *Comm. ad Hippocr. lib. 5. aphor. 36.* apud eund. (ο) *Andr. Laurent.* lib. 8. *Anatom. qu. 22.* apud eund. (π) *Fansonius* in *Mercur. Gallo-Belg. pag. 81.* apud eund. (ρ) *Job. Francus* apud *Schenck.* ex *Communicatione L. Scholtzii.* (σ) *Epidemicam superfoetationem* vidit *Brassavol.* *Comm. ad lib. 5. Aphor. 38.* apud *Schenck.* (τ) *Alex. Benedict. de Cur. morb. lib. 25. cap. 23.* apud eund. Placet hisce subnectere brevibus verbis exempla aliquot hinc inde obvia: Refert unum *Olaus Borichius,* apud *Th. Bartholin.* *Cent. 3. Epist. 97. pag. 420. seq.* Aliud *Vitus Riedlinus* *Cent. 1. obs. 22. p. 20.* his verbis: Anno 1656, Sartoris cujusdam uxor mense Aprili peperit, relicto alio infante, quem demum bimestri post spatio vivum in lucem edidit. *Jo. van Duren* apud *Blancard.* in *Collectaneis Phys. Med. Part. 2. 1681. obs. 13. pag. 19.* de nobili matrona anglica refert, quæ justo tempore die solis filium edidit; animadvertabant adstantes mulieres, adhuc restare aliquid, hinc sequenti die solis denuo edebat filium, ac tertio die solis tertium, qui omnes adoleverunt, & a Rege ob memorabilem hunc casum creabantur Equites. Idem addit: Se duos novisse fratres, quorum alter sex hebdomatibus post prioris partum editus erat. *Blancardus* *ibid. Part. 3. obs. 8. pag. 15, & obs. 9. pag. 16.* geminum exemplum refert; prius fœminæ Amstelodamensis, quæ post prioris partus purificationem, quando primum iterum in publicum prodibat, denuo pepe-

rit. Ex relationibus publicis Lipsiensibus d. 25. Octobr. 1693. Septim. 43. n. 3. Bruxellis hæc referuntur: Von Offende wird geschrieben, daß daselbst eines Notarii Frau, Namens Pille, 20. Jahr alt, zwei gesunde Töchter geboren, und 6. Tage hernach noch vier todte Töchter zur Welt gebracht. Aliud adhuc exemplum legitur apud *Frid. Ruysch* Observatt. Med. Chirurg. n. 14. pag. 20. *Thom. Bartholinus* de insolitis partus hum. viis cap. XI. p. 86. ait: Non negamus dari superfœtationes, quarum exempla subpeditavit *Baubin* Append. 6. ad Rouffet: nec in patria defunt: Nobilis enim matrona plusculis abhinc annis post primum partum masculæ prolis quarta hebdomade alterum enitebatur vitalem, & utrumque diu satis superstitem uno eodemque nomine insignitum. *Mart. Weinrich* de monstris cap. 14. pag. 129. b. Editus legitur infans nostris temporibus omnia perfectus, sed postridie alius neque oculis, neque naribus & ore cæterisque ad hunc distinctis, quem tardius conceptum est verosimile (quamvis ego forsan alias rationes hujus imperfectionis darem) Duo itidem exempla refert *Fel. Platerus* observatt. lib. 3. p. 702. seq. *M. Jo. Seb. Güt* in Poligraphia Meinungenfi lib. 3. pag. 185. ait: A. C. 1462. nachdem D. sterbilda, Enders am Bach, eines Meininger Bürgers Hausfrau, am Tage Matthäi, eines jungen Sohns genesen, und nach Ausgang der sechs Wochen am 5. Nov. wieder zur Kirchen gehen wolten, hat ihr der liebe Gott auch eine junge Tochter bescheret, welche zur heil. Tauffe kommen, und lange

lange Zeit gelebet. NB. Ein anderer setzte es in⁸ Jahr 1478. und nennet das Weib Julianam, ob⁶ nun vielleicht dieses ein anders, als das vorige, ist mir ungewiß.

§. 9. Sed ne ἀσύμβολα discedam, unicum de meis addam. Ante annos 40. præter propter Montbellgarti uxor scriniarii foetum vivum & incolumen edebat: quatuor inde septimanis post alium sed mortuum enixa est. Maxime autem mirabile est illud, quod in oppido Würtembergico Binningkheim accidit uxori Adami Strotzmanni; de qua versiculi antiqui; ceu mihi retulit & testata est Illustrissima loci illius olim Domina; eosdemq; communicavit D. Eisenmenger; sicuti allegant Dn. D. Jo. Dan. Horst in additt. ad *Zacchiam*, & Dn. D. Laur. Strauß in additt. ad *Schenck*. Tandem & illud miraculosum superaddam; ubi *Herc. Saxonia* lib. 4. præf. Med. cap. 27. refert de nau-
tæ (non nobilis, uti *Sennertus* habet) uxore, quæ fili-
um pariebat nono mense, vivum & perfectum;
octavo die a primo partu alium rudem & non omni-
no absolutum, post 15. dies iterum alios duos;
Cum jam reconvaluisset, anno sequenti cum iterum
uterum gereret, habuit eosdem omnino partus, &
singuli eorum in propria tunica erant involuti. Cum
tertio concepisset, & filium edidisset primo, & ad-
huc uterus esset filiis plenus, parere amplius non
potuit & obiit.

§. 10. *Caussas* rari accidentis inquirere difficilli-
mum, teste *Nic. Massa* Epist. 25. in princ. *Sperling*.
& *Viardel* l. a. Ne tamen affirmantibus desit (3)

argumentum, idemque nobilissimum, puta *rationem*, lubet jam inquirere in ἐπινοήσι. *Aristotel.* lib. 4. de Gen. anim. cap. 5. ait: Causam, ne superfœtent animalia quædam, esse, quod singula pariant: solipedes enim, & quæ iis auctiores sint animantes, nunquam superfœtent, qui ibid. plura addit. *Gorraeus* Definitt. Medic. fol. 113. b. & *Herc, Saxonie* lib. 4, cap. 27. dicunt fieri, cum fœtu jam concepto non clauditur exacte uterus, sed semen aliud etiam intro admittit, nihil obstante loco *Hippocr.* lib. 5. aph. 51. & *Galen.* Comm. ad h. l. ut & lib. 14. U. P. cap. 3. ubi dicitur, adeo post conceptionem os uteri confringi, ut ne specillum vel aciculam quidem deinceps admittat. Siquidem ex magna mulierum gravidarum voluptate in συγσίοις iterum uterum posse reſerari, præcipue in sanguineis scribunt *Sennertus*, *Sinibaldus*, *Viardel.* l. a. *Zacchias* qu. 3. n. 18. & *C. Baubinus* qui Institt. Anat. pag. 90. ait: Uterus femine accepto ita clauditur, ut ne acum vel specilli aciem admittat, præterquam in superfœtatione, ubi recludi necesse est. Atque insuper locum *Hippocr.* longe mitius atque melius interpretatur *Spigelius* lib. 8. cap. 19. nimirum non adeo coarctari, sed connivere saltim uterum; quibus & nos subscribimus.

§. II. Sed ad διάγνωσιν properemus. Tempus quo alter post alterum concipitur, statuitur varium. *Sennertus* l. a. ait: Necesse esse, ut accidat a primo conceptus die usque ad quartum aut circiter, quando primus fœtus adhuc exiguus est, ut non difficulter locum inveniat: Secus fiat abortus. Post 20. 30.

vel

vel 40. dies *Sperling.* de form. foet. pag. 79. post 5. septimanas & 5. dies vidit *C. Baubinus* ad Rouffet. Post 2. menses *Herc. Saxonia & Sperling.* Sicuti nobilis illa ab *Hirschhorn* *decima hebdomada* apud *Baubin.* conf. sup. §. 8. lit. μ . Tercio mense in exemplo *Nic. Florent. & Raphael* ex *Jac. Foroliv.* apud *Alex.* ad L. cum quidam §. suum hered. π . de acquir. hered. n. 3. Consentit *Herc. Saxon. & Sperling.* Imo post *quinque menses Pereda* sup. §. lit. γ . "At per annos superfœtationem supputa-
re & primum diutissime in utero hæfisse excluso-
posteriore foetu, inter rarissima numeramus nullo-
scripto signatam." ait *Th. Bartholini* Cent. 4. Hist. 14. ubi allegat exemplum ex urbe *Venda Livoniæ*, Communiter tamen non nisi in primis 40. diebus, contingere consuefcit ut plurimum, ait *P. Zacchias*, qu. 3. n. 23. & confirmat ex L. antiqu. §. sed π . si pars hered. pet. Glossa ad L. Cum quidam &c. §. suum hered. π . de acquir. hered. *Alex.* ad h. leg. n. 4. sed *Paulus* n. 3. ad eand. leg. extendit ad 60. dies. Verum de 40. diebus convenit quoque *Marinellus*, de Med. mul. l. 3. cap. 4. supraque eos factam ex-
stimat portentosam. Consentit *Carranza* Tr. de. partu cap. 19. *Zacchias* l. d. qu. 4. n. 18. seq. quam-
vis ejus rationes non ubique satisfaciant. Arbitror omnibus ferme posse fieri mensibus, magis tamen in prioribus, priore foetu adhuc minore.

§. 12. Quod posterius in lucem emittitur, non-
dum partium distinctionem habet, sed caro existit
neque intumescit, verum putrescit, donec utero ex-
eat, scribit *Hippocr.* lib. de superfœtat. fol. 41-

Quamvis multa reclamet experientia. Plerique vero superfoetati fuere masculi, ut ex historiis constat. Quandoque foeminae tertium superfoetant, ita ut duos foetus vitales edant, tertium vero intempestive ejiciant: *Sennert. Prax. l. a.* Alias superfoetatio non facile cognoscitur, nisi forte ex motu infantis, si tardius in utero conceptus sit & moveatur. Idem ibid. Constat praeterea, quod notandum, unico coitu conceptos ejusdem sexus unica secundina includi, conceptos autem diverso coitu etiam ejusdem sexus habere singulos suas secundinas *P. Zacchias qu. 3. n. 11.* & probat ex *Hippocr. lib. de superfoet.* (quamvis sibi ipsi contrarietur *lib. de nat. puer. in fin.*) *Fernelio, Pareo, Laurentio* aliisque. Conf. *Herc. Saxon. & Sennert. l. a.* Contrarium tamen exemplum habet *C. Baubin. ad Roussel.* Cetera valde convenit superfoetatio cum gemellorum gestatione. *Sennert. & Viardel. l. a.* Rarius quoque inter mulieres, saepius inter bruta accidit. *Viardel. ib.*

§. 13. In prognosi putant aliqui non esse vitalem superfoetationem, quo etiam inclinatur *Hippocr. l. de superfoet.* Contrarium tamen elucet ex variis exemplis supra §. 8. obiter tactis. *Sennertus & Sinibaldus* putant, utrumque esse posse vitalem, si conceptio fiat die eadem vel sequenti aut saltem non longo post intervallo. Verum ambo illi apud *Nic. Florent.* tribus distabant mensibus, & tamen bene vixerunt ambo. Atque Nobilis ab *Sirshorn* post decimam hebdomadam natus supervixit: ut alia taceam. Nimirum pro robore & matris & foetus alia-

aliarumque circumstantiarum res succedit. Interim credibile est, ut *Sennertus* scribit, superfœtationes, quæ post primum conceptum longiore accidunt intervallo, gravidis plerumque dolores & sibi & fœtui priori quoque interitum conciliare, aut saltem periculosas esse, uti ex aliis probavit *Zacchias* qu. 3. n. 19. Quamvis & hic distingui velim.

§. 14. Denique quæ tempore gestationis observanda, qualiave prophylactica adhibenda, docuit *Sennertus* l. cit. quo L. B. brevitati studens ablego.

COROLLARIA.

1. Et Biblia Sacra & Corpus Juris multa habent, quorum explicationem veram debent (1) *Medicine atq; Physica*.
2. In generatione *mulier* (2) *ferme magis* contribuit ac vir; secus ut antiquorum multi statuerunt.
3. Longe magis nocet *excessus* (3) & *crapula in cibis* iisque variis, quam in potu.
4. Physiognomia egregium est artificium ad cognoscendos & mores & naturas hominum; Medicoque tum maxime condignum.

NOTULÆ AD COROLLARIA.

(1) *MEDICINÆ ATQUE PHYSICÆ*] Hinc doctissimus *Vallesius* scripsit Philosophiam sacram satis erudite; hujus vestigia secutus est *Joh. de Mey* in Physiologia Sacra, quæ lectu digna, ut plures alios nunc præteream. Sic CL. *Joh. Müller*, Hamburgensis in Theſibus Mathematic. phys. in Proœm. fol. 5. (Heidelb. 13. Dec. 1656 Præſide Dn. D. Leuneshloſſ.) promisit Commentarium in loca S. Scripturæ mathematica, quem in 4. classes distribuet: prima continebit in sese loca S. Scripturæ Geo-

graphica; secunda, loca Astronomica; tertia loca Chronologica; quarta reliqua loca, quæ non commode ad aliquam trium harum classium referri poterunt, uti sunt locus de structura arcæ Noæ. de statua salis, in quam Lothi uxor conversa, de mari aheneo fusili Salomonis &c. An verò CL. auctor promissis steterit, nondum rescivi, opus alioquin satis laudabile.

2. MULIER FERME MAGIS] Vide sententiam *Aristot.* huc inclinantem apud *Mart. Weinrich* de monstr. cap. 14. pag. 119 a. qui p. p. addit: *Galenus* scribit paulo plus fœtum a matre quam a patre accipere. Legi & idem *Weinrichius* meretur ibid. cap. 15. pag. 141. seq & pag. 120. a. inquit: Itaque ex his quidem verissimilius fuerit ab utroque materiam communicari fœtui, nisi quod dari debet, plus facultatis a viro transfundi, a matre plus materiæ, h. e. non semen modo sed & sanguinem, quo alitur & augetur conceptus. Semen quod decidit, generationis etiam causa est, sed sanguis auctoris & incrementi principium, unde corpus ex fœmina esse *Aristot.* dixit, animam a matre. Huc ref. omnino *Bern. Connor* in *Evang. Med.* pag. 69. qui plura in hanc sententiam habet. *Car. Frid. Below* in *Disp. Inaug. de Caduco muliebri* Præf. D. D. *Jo. Ern. Schapero* Rostoch. 1699. Coroll. 13. & 14. scribit: Materiam generationis solas suppeditare fœminas, ac mares ad eam nil conferre tam certum quam quod certissimum est Pariter uterus tantum pro consummatione generationis, non vero ejus inchoatione est habendus.

3. NOCET EXCESSUS IN CIBIS] Lege omnino *Job. Pincier.* *Meditatt. variar.* lib. 4. cap. 7. pag. 67.

SATYRA DECIMA QUARTA.

DE

TERRA LEMNIA.

§. I.

T*Erra Lemnia* a Patria cognominatur Insula Lemno, Vulcani, juxta Poëtas, officina; Ibi enim effodiatur in monte prope urbem Hephæstiam, hodie *Cochino*. Collis ille ita est absconditus & tectus, ut non, nisi a loci gnaris, cognosci ullo possit modo. Revera autem est rufus, sive mavis fulvus, atque in eo neque arbor, neque herba aut alia stirps fruticat, nisi ægre; nec saxum natum invenitur, sed visitur tantum illiusmodi terra.

§. 3. Effoditur autem hæc terra quotannis tantum semel, nempe sexto Augusti, testibus *Augerio Gislenio a Busbeq.* Epist. 3. & 4. *Michaele Heberer* Servitut. Ægypt. lib. 2. cap. 50. & lib. 3. cap. 12. atque *Jo. Jac. Boissardo* de Divinat. cap. II. f. m. 181. & quidem sequenti modo: Sacerdotes Græci καλόγεροι dicti, primo in sacello ad dictum montem σωτήρα dicunt, atque liturgiam peragunt religiosissimam: qua peracta deinde per quinquaginta vel sexaginta fossores cespites e terræ superficie divertunt, telluremque aperiunt, donec deveniunt ad venam terræ sacræ, in sacculos Cilicios indunt, & diligenter clausos demum reportant ad *Weiwo*dam sive Lemnii Præfectum, in cujus præsentia redigitur in passillos, teste *Boissardo* l. a. Conf. quoque de antiquo modo *Galenum* lib. 9. simpl. *Aug. Quir. Rivinus* de Medic Superstit. §. 50. Lips. 1698.

ait:

ait: Terra Lemnia, in Insula Stalimene, ut hodie dicitur, e Monte Vulcano quotannis effoditur oriente sole, per sex horas, die 6. Augusti tantum, id enim nisi fiat, nullam habere putatur efficaciam. Vid. *P. Bellonii* lib. 1. Observatt. cap. 28. & 29. *Ol. Wormii* Museum pag. 9. *Fr. Placentia* in Mari Ægeo redivivo pag. 431. Verum ipse *CL. Rivinus* id inter superstitiones numerat.

§. 3. *Dioscorides* atque alii, saltim coloris rubedine inducti, (quæ enim alia tacita sublit virtus admissionis illius, me usque fugit) credebant massæ huic terreæ admisceri hircinum sanguinem. Sed recte refutant hoc *Renodeus* de Mat. med. lib. 2. s. 1. cap. 1. atque *C. Hofmannus* in Paralip. med. officin. cap. 44. Quin imo ipse *Galenus* (qui vel unicæ hujus terræ gratia iter in Lemnum direxit, ut ipsemet testatur lib. 9. de Simplic. med. facult. Conf. *Philipp. Labbeum* in Vita *Galenii*) teste *Anton. Musa* in Examine simplicium p. m. 473.

§. 4. In Pastillos redacta terra olim signabatur sigillo capræ, videlicet in honorem Dianæ. Hic mos perduravit multis seculis, testibus *Homero*, *Herodoto* atque *Dioscoride*; tempore tamen *Galenii* sigillum hoc desierat imprimi; vid. omnino *Boissardum* fol. 189. ubi & icones additas habet. Hodie imprimuntur characteres Arabici, quos Latine forte ita scripseris *Tin imachton*, i. e. terra sigillata: quemadmodum ejus aliquot typos exhibet *Bellonius* lib. 1. obs. 31. atque *Conr. Gesnerus* lib. de figuris lapp. &c. cap. 6. p. m. 102.

§. 5. Ultimo ita signata mittitur Constantinopolin ad Imperatorem Turcicum, ita tamen, ut aliquam sibi servet partem Lemnii Præfectus. Reliquis autem interdicitur sub pœna capitis & bonorum confiscatione. Inde quoque credo profectum esse,

se, quod Terra proprie Turcica characteribus Turcicis insignita, communiter pro Lemnia venditur, testibus *Renodæo* atque *C. Hofmanno* ll. aa. cum tamen terræ Lemniæ Galeni minime respondeat, teste *Schrædero*, qui tamen litem interim ei non movebit, qui terram sigillatam in placentulis cineritii coloris Constantinopoli adveclam pro vera Lemnia ulerpere velit; cum ea inter modernas sit præstantissima.

§. 6. Hæc Terra Lemnia adeo pinguis est substantiæ, ut e sevo constare videatur, dumque in ore contenta dentibus confringitur, instar butyri liquefcit. Color illi juxta Dioscoridem & Galenum fulvus seu rufus est. Hodie autem potius ex his coloribus declinat, & cineritius videtur.

§. 7. Terra hæc vulgo omnium æstimatur præstantissima, hinc summo habetur in pretio, teste *Boissardo* l. a. verum *Renodæus* de Mat. med. lib. 2. f. i. cap. i. credit magis ceremonias & superstitiones barbaræ gentis nobilitare terram, quam virium præstantiam. Cui tamen minus subscribere cogito, meliora edoctus. Valet autem vel ut amuletum (quamvis ita illi parum aut nihil tribuam) vel ut medicamentum internum in peste, & contra venena varia e. g. serpentum & cæterorum, teste *Kirchero* in Mund. subterr. lib. 7. f. 2. cap. 4. f. 337. quando cum vino pota venena intro sumpta vomitione expellat. Resistit etiam putredini; hinc maxime in febribus malignis eam laudat *Lal. a Fonte* Consult. 62. p. m. 382. Conf. etiam *Petrum a Castro* Lib. de Febre punctulari. Contra morbos contagiosos commendat etiam *Renodæus* l. a. Plura de ejus viribus habent *Dioscorides*, *Plinius*, *Galenus*, *Matthiolus*, &c. Nos hic brevitati studentes, ὅαψώδως hæc delibavimus; plura & accuratiora aliquando B. C. D.

SATYRA DECIMA
QUINTA
DE
TRIPLICI LACTE VIR-
GINIS.

I.

LAC VIRGINIS PHYSIOLOGICUM.

§. I.

A ^νΝευ προοιμῖς, quæ Areopagitarum erat formula, disquirendum propono atque propino; *An videlicet Virgines intaminate in mammillis suis naturaliter lac aut habere possint, aut jam olim habuerint, & unde hoc?*

§. 2. Negantium insignis est caterva; quæ & auctoritate & rationibus se tueri satagit. In hoc censu reperio Philosophos, Philologos, Ictos, atque, quod mireris, etiam Medicos.

§. 3. Philosophos primum audiamus. Logici ad unum omnes hoc ipsum adseverare minime dubitant. *Quid, quaeso, crebrius in eorum scholis & subsellis jactatur & personat, quam hæc, nulla arte, ut ipsi putant, convellenda argumentatio?* Lac habet: Ergo peperit; vel saltem, quid sit virum insomnem amplecti, experta est, sunt verba Iacobi Hasebardi ap. Th. Bartholin. in Cista Med. Hafn. locul. 23. p. m. 244. Conf. quoque Philipp. Melanchthon. lib. 4. Dialect. in loco, a signis. Hinc quoque Sextus Empiricus pro certo assumit: *Si lac habet in uberibus: E. concepit.* In quem etiam sensum Artemidorus ait: *Ανευ συνβολας ἀφροδισις ἔποτε σχεῖν*, citante CL. Henning. Arniseo ap. Th. Bartholin. l. 2. p. m. 377. Et ut Deum aliquem habeant Tutelarem,

em, in subsidium vocant Antesignani sui *Stagiri-*
te verba ex IIII. H. A. 20. hæc: *ὁ γίνεταί τε γά-*
λα, πρὶν μὲν ἔγνων γένεταί, ἔδενι τῶν ζῴων, i. e.
Nulli animalium lac fit, priusquam uterum ferat.

§. 4. Philologi etiam negantibus se associant; ar-
 gumento ex nominis ratione atque derivatione pe-
 tito; *παρθένος* enim Græcis, Latinis *Virgo*, ideo no-
 minetur, quia non lac habeat. Audiamus *Eusla-*
dium, *Archiepiscopum Thessalonice*, ἐν ταῖς πα-
ρεκβολαῖς, εἰς τὴν Λ. ῥαψωδ: τῆς Οὔρας: ὁμῆς:
(Edit. Roman. incept. A. C. 1542. Ὁ absolut.
1549. quam benevole mihi concessit Nobiliss. Dn.
Camerarius ex instructissima sua Bibliotheca) f. m.
1682. n. 24. inquentem: Παρθένος γὰρ ἡ ἐστερη-
μένη τῆς θειοῦ ἡ γένθ δηλαδὲν, h. e. Virgo enim,
quæ privata lactatione, seu, quæ nondum lactat.
 Nimirum præpositio *παρὰ* privative accipitur
 (quod Græcis non est infrequens, & monet etiam
Frid. Sylburg. Nott. ad Etymolog. M. fol. m. 39.)
 & perinde dein est, sive ad *τὸ θειοῦ*, sive ad *τὸ δη-*
λαδὲν adponatur, iudicio Vri in Græcis doctissimi
I. G. Wilhelmi, suavissimi amici.

§. 5. Potissimum autem vexata est materia apud
 Ictos, qui lac in virginum mammis reperiri posse
 negant, uti *Duaremis* in *Comm. ad tit. de Probat.*
cap. 3. non longe a princ. & lib. i. Dispp. Annivers.
cap. 27. vers. Necessaria, referente Henr. Bocero Tr.
de Quæst. & Tortur. cap. 3. n. 18. apud Kornman.
de Iure Virgin. cap. 9. p. m. 16. Conf. Jo. Zanger.
in Tr. de Quæst. & Tortur. cap. 2. n. 169. atque
Matth. Stephan. in Nott. ad Art. 36. P. D. D.
 adeo, ut pro signo imprægnationis habeant *Cagnol.*
in L. si quis prægnantem 187. ff. de R. I. Tom. 3. &
Maschard. de Probat. Concl 1208. n. 10. Vol. 3. al-
 legan-

legante *P. Zacchia* lib. 1. t. 3. qu. 3. n. 20. Et *Jac. Menochius* de Præsumt. lib. 1. qu. 3. n. 3. inquit: *Si probatur, mulierem habere lac in mammis, inde artificialis probatio, seu violenta præsumptio orietur, mulierem hanc fuisse corruptam. Quo sane exemplo usi sunt Fabius* lib. 5. Instit. Orat. cap. 9. Et ex nostris *Bald. in Rubr. C. de Probat. n. 6. vers. Exemplum de primo. Natura enim ipsa, non ars efficit, ut lac in mammis habeat mulier propter generationem.*

§. 6. Nec auctoritate privata res vult contenta esse, quin producantur verba *Ordin. Crimin. Carol. Artic. 36.* hæc: *Wo aber das Kindlein, so fürzlich ertödtet worden ist, daß der Mutter die Milch in denen Brüsten noch nicht vergangen; die mag an ihren Brüsten gemolcken werden. Bey welcher denn in denen Brüsten rechte vollkommne Milch erfunden wird, die hat desselben eine starcke Vermuthung peinlicher Frage wider sich.*

§. 7. Insuper allegantur consuetudines Magistratum, ubi per obstetrices inquirunt in mammas virginum, si exposititius invenitur vel occisus; ubi, quæ lac habet, arguitur rea, teste *Jac. Hasebardo ap. Th. Bartholin. in Cista Med. locul. 23. p. m. 238.*

§. 8. Et quod miremur, ex Medicis multi, & sæpe non infimi subsellii, plane abnegarant, lac aliquando dari in virgine, siquidem *Galenus* Lib. *περὶ Φιλοσόφῃς ἰσχυρίας* f. m. 452. Edit. Græc. Basil. A. per *Hervag. & Froben. Part. 4. inquit:*

Περὶ σημείῃς.

Σημείον τοίνυν, οἱ μὲν διαλεκτικοὶ φασιν ἀξίωμα ἐν ὑγιῇ συννημμένον. Καὶ ὑγέμενον ἐγκαταληπτικὸν τῷ λήγοντος. Τῶν δὲ σημείων τα
μέ.

μὲν ἔστιν ἐνδεικτικὰ, τὰ δὲ ὑπομνησικὰ. Ὑπομνησι-
κὸν μὲν ἔν ἐστιν, ὅπερ παρατέθεικε τὸ σημεῖον τῷ
ῥῆμα Φανῆναι τὸ σημεῖον. Καὶ τῷ σημείῳ τῷ εἰς
γνώσιν ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ὁ ποῖον ἐστὶ ἐπὶ τῷ κάπνῳ.
ἔτο γὰρ ἰδόντες, εὐθὺς γινώσκομεν, ὅτι ἐν πυρὶ γε-
γονώς ἐστιν. Ἐνδεικτικὸν δὲ ἐστὶ σημεῖον, ὃ μὴ πρότε-
ρον παραλήρηθὲν τῷ σημείῳ τῷ διαφανέντῳ εἰς
γνώσιν ἐκ ἀφικόμεθα τῷ σημείῳ, ὥσπερ ἐπὶ τῆς γά-
λας ἐχέσης, εὐθὺς γινώσκομεν, ὅτι τε τοκυῖα ἐστὶ.
Quæ ex versione Julii Martiani Rotæ, & cognitione
atque emendatione Jani Cornarii (in Edit. Basil.
Latin. Tom. 8. ubi spurii sunt; 1549. apud Froben.
& Episcop.) f. m. 10. ita redduntur :

DE SIGNO.

Cap. 8.

*Signum a Dialecticis definitur proloquium
mentis conjunctum. Item antecedens, cui conse-
quens aliquod adnexus sit. Signorum autem quæ-
dam ostendere, quædam admonere dicuntur. O-
stendunt, quæ sic adnexa significatis sunt, ut cum
primum apparent, nos in cognitionem rei signifi-
catæ ducant : ut fumus, quem simul atque conspexi-
mus, ignem subesse statim intelligimus. Admonent,
quæ non nisi prius observata in notitiam rei signifi-
catæ nos abducunt, ut lac in papillis : id enim, ubi
prius adesse cognoverimus, antea peperisse mulierem
intelligimus. Huic adstipulatur Henn. Arniseus
ap. Th. Bartholin, in Cista locul. 33. p. m. 378. in-
quiens : Lactis præsentiam nihil amplius indicare,
quam eam concepisse ; non autem peperisse. Conf.*

Cardanus ap. Job. Viscerum diff. de lacte, (Respondente Job. Hartm. Beiero probl. 1. §. 12. Tübing. 1586.) it. Barthold. Schaffer diff. inaug. de phthisi Coroll. 9. Argentor. 1647. Jac. Hasebard. ap. Th. Barthol. l. c. &c.

§. 9. Et ut auctoritati majus pondus adderent, quæfiverunt rationes. Nim. frustra daretur illud lac, cum nullum haberet aut finem aut usum, Conf. *Andr. Laurent. l. 9. Anat. q. 2. Jac. Hasebard. ap. Th. Barthol. in Cista locul. 23. p. m. 242. seq.* Ex Hippocrate atque Galeno Remus & Matth. Steph. ap. Casp. Manz. ad *V. S. D. art. 36. n. 2.* Siquidem juxta πολυθρόνηλον: *Deus & natura nihil frustra.*

§. 10. Lactis vero præsentiam deflorationem arguere probat decantatissimus ille a tota Medicorum schola uteri cum mammae consensus; de quo *Galenus XIV. V. P. 4. & 8. & XVI. 10. & l. π. φλεβῶν καὶ ἀρτηρίων ἀνατομῆς c. 8. Soranus c. de utero. C. Hofman. ad Gal. V. P. u. 977. 1000. & 1092. Rolfinc. dissert. anat. l. 5. c. 27. & l. de partibus generat. dicatis part. 2. c. 16. seqq. per tot. Charleton. Oecon. animal Exerc. 3. passim, præcipue autem §. 11. p. m. 39. Mæbius Fund. Physiol. c. 20. p. m. 541. Vidus Vidius Anat. l. 3. c. 12. & 15. & l. 5. c. 12. & l. 1. de Medicam. c. 20. Alex. Massarias Præf. l. 4. c. 2. f. m. 240 C. Bauhinus Anat. l. 2. c. 4. Et cui non dictus Hylas?*

§. 11. Hinc quoque videtur esse quod lactantes lunare istud tributum non exsolvant, uti præter communem

munem experientiam; insuper hoc confirmant unanimitia scriptorum vota; Conf. *Bartholin. a R. l. 2. c. 1. C. Baubinus Anat. l. 2. c. 4.* Præcipue *Dierich* in *Jatreo Hipp. p. m. 789. seqq.*

§. 12. Pari experientia atque certitudine scitur imprægnatis eundem adiri fluxum. Unicum, qui sit omnium instar, laudo *Galenum l. 4. c. 5. l. 8. ajentem: Τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν ἐνδὲρχεσθαι, Φέρεσθαι τὰ κατὰ μήνιν καλῶς, καὶ διηλᾶσθαι τὸ θῆλυ;* i. e. *Eodem tempore non fieri potest, menses bene effundere & lactare fœminam.* Quæ certe omnia virginitatem prius amissam supponunt.

§. 13. Rursus lac prius non inest naturaliter fœmellis, nisi cum menses incipiunt; & veneris pruritus stimulos subministrat, quod vel fororiantes contestantur mammillæ: nec etiam prius lac illis deficit, quam ipsæ desinant imprægnari ac utero ferre; teste fidissima rerum magistra experientia.

§. 14. Denique suppressi menses non redderentur per mammarum papillas; nisi de superius dictorum constet veritate. Effluxisse autem menses ceteroquin suppressos per mammas fusius adnotarunt *Amatus Lusit. c. 2. cur. 21. Cordæus Com. 6. in l. 1. Hipp. de morb. Mul. apud Sennert. Prax. l. 4. p. 2. s. 2. c. 11. Pareus l. 23. c. 52. Salomon Albert. in Anatom. ap. Mæbium in Fund. Physiol. c. 20. A. Laurent. ap. Schenck. l. 4. obs. Panarol. pentec. 4. obs. 13. ac Jonston. Thaum. togr. Class. 10. c. 5. art. 2. Th. Bartholin. A. R. l. 2. c. 1. p. m. 211. C. Baubin. Anat. l. 2. c. 4.* Imo etiam per spacium illud, quod

mammæ dividit. Vid. *Job. Phil. Lajus diss. de Mens. suppress.* §. 11. Gießæ 1660.

§. 15. Nec reciproce lac efflueret per uterum; nisi tanta utriusque partis esset communicatio. Hoc vero olim esse factum, novimus ex observatione *Cl. V. Cass. Baubini de obs. propriis* apud *J. Schenck. l. 2. de mamillis obs. 6.* inquiringis: *Lac mulieribus per vesicam & uterum expurgari, Clariss. Medicus D. Capellus, se observasse mihi communicavit, ut qui mulierem vidit, quæ dimidium cyathum lactis una cum urina eminxit.* Et *A. Laurent. l. 1. Anat. q. 14.* vidit puerperas quamplurimas, per uterum & vesicam maximam lactis copiam excrevisse; ap. *eund. Schenck. l. 2.* Fieri hoc, sedrarius, etiam consentit *Bartolin. A. R. l. 2, c. 1. p. m. 211.* & de lacteis thorac. c. 10.

§. 16. Nova heic exoritur sententia Viri non indocti *D. Job. Matthæi Qu. med. 14.* (Edit. Herborn. 1616. quod ideo moneo, cum alias usus sim imperfectiore illa *A. C. 1603. Francof. edita.*) respondentis affirmantibus, ejusmodi lac dari. Distingendum nimirum esse inter lac verum, album & dulce, & mucum, lactis similitudinem habentem. Hinc illud nunquam, neque in sexu etiam masculini generis, neque in virginibus; hunc autem interdum generari posse, concludit. Nec admodum abludit *A. Laurentius lib. 9. qu. 2.* tale lac in viris non adeo laudabile & verum esse, ac fœminarum asserens, & *C. Bauchin. Anat. lib. 2. cap. 3.* ait: *In viris humorem lacti similem generari, non negamus, sed ad alendum ineptum dicimus, qualem in duobus copiosiore succo refertis observamus.*

§. 17. Sed verior longe est sententia, quæ pro affirmatione militat; scilicet in virginibus quandoque salva earum integritate, posse lac reperiri. Et ne absurdum hoc videatur; vilissimum prætermittam argumentum, petatum ab auctoritate *Cardani*, *Vesal.* *Eugubin.* *Baricell.* &c. it. *Ioach. Camerarii* apud *Schenck.* *Fortun. Fidelis* de Relatt. Medicor. lib. 3. f. 4. cap. 1. p. m. 409. *Nancel* in Analog. Microc. ad Macro. lib. 4. cap. 5. *L. Foubert.* lib. 5. de Error. Popul. cap. 3. *A. Laurent.* lib. 8. Anat. qu. 1. *Schenck.* Lib. de Mercat. lib. 1. de Part. pag. 4. class. 4. qu. 124. n. 3. *R. a Castro* lib. 4. de Nat. Mul. cap. 10. & lib. 4. Med. Polit. cap. 12. *Beverovic.* Epist. qu. ad *Lydium* p. m. 35. *Zacut. Lust.* lib. 3. Prax. hist. cap. 8. circa fin. *M. Sebiz.* lib. 3. de Fac. alim. cap. 7. *Libau.* ap. *Hornung.* in Cista Med. Epist. 47. in P. S. p. m. 155. *Franc. Ranchin.* de Morb. Mul. *Sinibald.* Geneanthrop. lib. 4. Tr. 2. cap. 6. *Dan. Beckerus* Med. microc. lib. 1. cap. 6. p. m. 15. *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. & Cent. 3. Epist. 38. *P. Zacchias* lib. 1. T. 3. qu. 3. n. 23. & lib. 4. T. 2. qu. med. leg. 1. n. 18. Cl. *P. J. Sachs* heu! olim noster, Schol. ad Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. obs. 135. & egregie *Joh. Bettus* Lib. de Nat. Sanguinis cap. 1. sect. 1. §. 4. ac *Th. Cornelius* Consentin. Progymnasin. 6.

§. 18. Tutius argumentum petitur ab αὐτοψία. Malo tamen heic separationem fieri ab illis, quæ miraculo facta esse dici possunt, uti de S. Christina ex *Dionysio Carthusiano* narrat *Cantipratenfis* in vita S. Christinae cap. 4. & ex his *Sim. Majolus* Colloq. 4. hæc enim, cum a necessariis contemneretur, hique illi negarent cibum, propriis ab uberibus, tametsi virginalibus, lacte se nutriverit, vide *Reies* qu. 47. n. 2.

§. 19. Revertor ergo ad physica exempla. Se-

mel observavit in puella Brugenſi *Chriſt. a Vega* Comm. in 5. aph. 39. in Angela Meſſanenſi. *P. Caſtellus* ap. *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. qui ibid. & Cent. 1. h. 27. in Scaniae virgine, ejusque tota familia idem observavit. Viderunt quoque *Ioh. Coſtaus* Annot. ad Ebn-Sinam. *Hugo* Medicus apud *Foreſt.* lib. 28. obſ. 77. in Schol. *Alex. Benediſt.* lib. 3. Anat. 4. *R. a Caſtro* lib. 4. Med. Polit. cap. 12. & *Borell.* cap. 1. obſ. 49. ex *Ioh. Fabr.* Lynceo in Nardi Comm. 4. Huc per aliquam affinitatem reſero, quæ habet *Louyſe Bourgeois* (verſ. German. *Oppenheimii* 1619.) im Hebammen Buch 1. Th. 1. Capitel am 28. War ita: Alhie, und an dieſem Orte, kan ich wohl mit Wahrheit ſagen, daß ich ein Weib gekannt, welche ihres Alters von ohngefähr 48. oder auch 50. Jahren ſein möchte, und die Tage ihres Lebens nie kein Kind hatte gehabt, und hatte doch Milch in denen Brüſten, daß ihr ſelbe ausfloß. Imo etiam ter observavit *Ericus* Collega *Foreſti*, ceu hic allegat lib. 28. obſ. 77. in ſchol. Dn. D. *Daniel Crugerus* in Miſcell. Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 9. obſ. 129. pag. 241. notabile habet exemplum puellæ 18. ſeptimanarum lacte inſtructæ. Obſetrix quædam apud *Blancard.* in Ephem. Holſt. cap. 7. n. 11. pag. 17. retulit: Sibineptem eſſe virginem, quæ lac habuerit in mammis. Matronam, cui anno ætatis 45. menſtrua ceſſarunt bona cum valetudine, & annum 60. ingreſſæ redierunt rubri bonique coloris, uberibus ſimul turgidulis lacteque plenis, ut impulſu ferretur & puerulum filix ſux a Medico lactare juberetur, novit *Jul. Caſ. Barigellus* Hort. Genial. pag. 349. ſeq. Aliud exemplum aſſert quoque *Hagendorn* Ann. 3. Eph. Germ. Nat. Cur. obſ. 136.

§. 20. Nec rationes defunt. Lactis enim materia, efficiens, viæ &c. non demum tanquam nova ἐπιγινόμενα accidunt; sed saltim horum ulus aliquando incipit, cui vel levior aliqua potest servire occasio.

§. 21. Ita sola suctio satis valebit rem efficere, rei fidem faciente *Aristot.* 3. H. A. 20. Nec deest rubrica virginis lactantis, siquidem *Phil. Salmuth* Cent. I. obs. 92. refert hanc historiam: *Serva quædam curam agit infantis, atque illum in eodem secum lecto reponit; ac prout petulcæ quandoque solent esse, mammam sugendam frequenter exhibet. Sistuntur menses: Lac vero in mammis gignit, lactat.* Simile contigisse ante paucos annos Goslarix olim commilito honor. D. D. *Ioh. Iacobi* in Problem. Miscell. circa Physiolog. qu. 49. p. m. 85. Qui ibidem probat per filiam illam virginem, (quamvis ex textu hoc non pateat satis) quæ patrem in carcere detentum uberibus per longum tempus aluit: Historia est ap. *Val. Max.* 5. 4. 1. in externis. Conf. An. 2. Ephem. Germ. Cur. obs. 135. cum scholio.

§. 22. Immo etiam in vetulis suctione non raro lac iterum allicitur. Afferam verba *Amati Lusitani* Cent. I. Curat. 47. p. m. 131. inquiring: *Visæ sunt mulieres, quibus menses ob ætatem grandiorum suppressi erant, & tamen illis lac copiosissimum ad mamillas devenit, solo puerorum suctu, quos postea lactarunt, & ad annum & plus, ac si pepererant, eos tractarunt.* Ex iis autem mulieribus a me una Ferrariensis, ætatis quinque super quinquaginta annorum, visa est: Altera vero nobilis apud Lusitanos Santarenensis, nata annos prope sexaginta. Ad- do H. ab Heer obs. 14. in sine p. m. 195. qui ita: *Quod sequitur, miraculo affine est. In vico doliariorum O- da Iosai in tertio partu extincta, relicto vivo pupillo,*

*Iohannæ Ode mater quinquagenaria major, misera-
ta nepotulum eulantem, aridas jam dudum ab un-
decim annis mammas ori ejus applicat; fugit infans
cum immuni omnium stupore, lactis magnam copi-
am elicit, idque multis post mensibus continuat; dum
adolesceret, commodeque alios cibos pctumque ad-
mitteret. Ita natura nunquam deficit in necessari-
is, & sitienti Ismaeli, etiam in pumice aquam, quo
vitam sustentet, ostendit. Plane similem historiam
factam in oppido Hami Veromanduorum ex Bodi-
no Theatr. Nat. lib. 3. p. 429. refert J. Schenck lib.
2. de Mammillis obs. 12. f. m. 305. & Deusing de la-
cte f. 1. §. 16. Pariter ruscianam piissimam vidua-
am, prope sexagenariam, motu caritatis, 7. hebdo-
madibus aluisse bimestrem expositum infantulum,
folius avidi suctus occasione, contestatur CL. D. D.
Francisc. Bouchardus in Ephem. Germ. Cur. Ann.
3. obs. 10. Conf. Ebn. Sinam lib. 3. Can. fen. 12. Tr.
1. cap. 3. & Costæum ad h. l.*

§. 23. Et cum superflua non noceant, vel ipsis
monentibus CL. Juris antistitibus l. non solent 94.
ff. de R. I. l. pediculis 32. §. Labeo ff. de aur. & arg.
leg. DD. ad text. lib. 28. pr. C. de Test. Post huma-
na exempla addo brutum. Canis Anglicana, vir-
go adhuc, sua ubera sugendo, lactis materiam at-
traxit, teste Libau. apud Hornung. in Cista Med.
Epist. 47. p. m. 155. Bern. Ramazzinus de morbis
artificum cap. 20. pag. 144. ait: „Satis curiosa est
„historia & notatu digna, quam Regn. de Graaf de
„Viror. organ. refert: Ait enim, quendam Delphis
„catellam satis pinguem habuisse domi, e cujus
„mamminis lac felis exfugebat, licet catella nun-
„quam generasset, quam idcirco herus diligenter
„custodiebat, ne tunc temporis, cum illam coitum
„appetere cognoscebat, domo exiret, & amasium
repe-

reperiret, cui jungeretur; sed cum tandem canis“ extraneus clam illam iniisset, ex eo tempore felis“ noluit amplius catellæ lac exsugere.“ Sic ipse ego caniculam alui, *plaisir* dictam, quæ II. annis vixit, nec unquam a cane inita fuit, nihilominus cum esset 2. ac 3. annorum, eo tempore, quo catulire solent, non solum ichor cruentus per pudenda effluebat, sed etiam lac in mammis copiosum præbebat, ut exstillaret, ac pulvinar terramque, ubi jacebat, maxime humectaret. Conf. *Theod. Kerckring. Spicileg. Anat.* obs. 21. Ita ipsemet novi exempla, ubi per frequentem uberum contrectationem, in vitulis majoribus atque capellis fuit tandem lac prolectum.

§. 24. Majorem promeretur admirationem, quando & *infantes & pueri*; imo *viri* lac profuderunt; prout monumentis litterarum observationes tales consignatæ sunt. De Infantibus hoc perhibent *Jul. Cas. Baricellus* Hort. genial. pag. 323. *Corn. Gemma* Cosinocr. cap. 7. *Thom. Cornelius Consentinus* Progymnasin. 6. p. m. 222. *Deusing.* Disp. de lacte f. I. §. 17. *Th. Bartholin.* cap. 3. Epist. 38. Quin imo hoc communiter accidere in recens natorum mammillis ex *Harvej.* de Generat. anim. Exerc. 55. asserit *Charleton* Oeconom. anim. Exerc. 3. de Galaxia §. 6. p. m. 30. Et *Th. Bartholin.* cap. 3. Epist. 38. p. m. 143. statuit, infantes fere omnes tam mares, quam fœminas, ab ortu ad mensem integrum lac per mammillas reddere; illud autem, (quod tamen alii prætendunt,) non esse maternum credit, sed proprium, quia chylo æque hi ac matres nutriantur. Conf. *Schneider* lib. 3. de Catarrh. cap. 3. pag. 101. Rationes quoque reddit *Deusing* de Lacte §. 26. Exemplum est apud *Cardan.* lib. 12. subtilit. recensente *J. Schenck* lib. 2. obs. de Mammill. 13. Sic *Augustinus Niphus* Comm. ad lib. 3. de animal

nimal. cap. 20. illud in filio suo vidit, citante *Reies* 1. a.n. 9. & *Baricellus* in Hort. Geniali p. m. 323. in duobus suis filiis a partu statim, uti & in aliis quoque infantibus asseverat. Conf. *Iob. Rhodium* Cent. 2. obs. 37.

§. 25. In *Viris, Juvenibus ac Pueris* res iterum vero verior deprehenditur. Testes laudamus *Aristot.* 3. H. A. 20, & 1. 12. *Ebn-Sinam* lib. 3. Can. fen. 12. Tr. 1. cap. 3. *Costeum* Annott. ad h. l. & iterum *Ebn-Sinam* 15. de animal. ap. *Mercurial.* lib. 3. de Morb. mul. & *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. *Nicolaum Nicolum* Flor. ferm. 7. Tr. 1. sum. 2. cap. 39. *Vesalium* lib. 5. cap. 18. *Hier. Fabr. ab Aquapend.* lib. 3. Pentateuch. Chir. cap. 13. (ap. *Schenck*) atque *Hieron. Eugubin.* lib. de lacte ap. *Schenck Reies* & *Sinibald Albert M.* lib. 3. de animal. cap. 9. *A. Laurent.* lib. 2. Anat. cap. 2. *Cardanum* S. 5. aph. 37. (ap. *P. Zacchiam*) & lib. 12. de Subtilit. (apud *Beverovic.* p. m. 36. *Marcell. Donat.* lib. 6. Hist. Med. mir. cap. 2. p. m. 610. *H. Arniseum* apud *Th. Bartholin.* Cist. med. p. m. 377. *Greg. Horst.* Tom. 1. Oper. med. I. N. *Stupan.* Comm. in aph. p. 53. *I. B. Sylvaticum* in Controvers. med. 69. paulo ante med. (apud *P. Zacchiam*) *Th. Bartholin.* cap. 3. Ep. 38. *Th. Cornel.* Consent. p. m. 222. *Deusing.* de lact. sect. 1. §. 25. *Iob. Rhodium, Iob. Bettum* de Natura Sangu. cap. 1. sect. 1. §. 6. *Beckerum* Med. microc. lib. 1. cap. 6. *Jacob. Pontan.* Comm. ad Virgil. Eccl. 3. *Zwinger* in Theatr. 5. H. f. 295. *Vales.* de *Taranta* in Obs. rar. a *Dodoneo* Collect. p. m. 214. *Jonston.* in Thaumatoogr. Class. 10. cap. 5. art. 2. *Baricell.* Hort. genial. pag. 323. *Jo. Viscerus* Comm. ad Hipp. 5. Aphor. 39. pag. 312. ait: Quod testes ad generationem lactis conferant, etiam hoc argumento est, quod viri quoque nonnulli carnosissimi scilicet

cet ac bene mammati lac gignant maxime, si frequenti sucu & frictione utantur. Denique multis auctoribus rem peragunt *Reies* qu. 47. n. 9. & qq. atque *Sinibald* Geneanthrop. lib. 4. Tr. 2. cap. 6.

§. 26. Experientia protinus totam componit litem variis exemplis. Tale Syri cujusdam filium lactantis est apud *Alex. Benedict.* lib. 3. Anat. cap. 4. In Flandro observavit *Waleus* (apud *Th. Bartholin.*) in Calabro *Santorellus* (ap. eund.) In alio *Sinibald.* lib. 4. Tr. 2. cap. 6. In Cive Brisacensi *Joh. Conrad. Schenckius* (apud Parentem *J. Schenck.* lib. 2. de Mammillis obs. II. & apud *Th. Bartholin.* in Cist. pag. 255.) Non semel vidit *Deusing.* de Lacte §. 25. Vidit quoque *P. Zacchias* lib. I. T. 3. qu. I. n. 21. In Doctore juniore Medicina Regiomonti conspexit A. C. 1641. CL. D. D. *Simon Scholtz* obs. 135. Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. Scholæ Brunsvicensis quendam alumnum vidit *Joh. Jacobi* in Problem. miscell. qu. 49. qui, quoties vellet, lac ex papillis exprimebat. Virum agnosco, scribit *Borell.* cap. I. obs. 49. qui lac e mammis coram me effudit. Commilitonem talem A. C. 1610. Parisiis habuit *P. Lauremberg* Acer. Phil. Cent. 3. Hist. 82. Sic *Mich. Ruccerus* Prof. Tubing. Comm. in 5. aph. 51. vidit virtutem mammosum, pressu lac emittentem Tubingæ apud Celeb. D. D. *G. H. Velschium*, Fautorem & Amicum nostrum honoratiss. Chil. 2. Exoter. Cur. & obs. 302. Ita frater minorennis illius puellæ lactantis in Blecklingia Scania ubertate lactis turgidas produxit papillas, apud *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. I. & c. I. Hist. 27. Conf. quoque *Christoph. a Vega* Comm. ad 5. aphor. 39. Excell. Dn. D. *Henr. a Möinichen* Collega honoratiss. heic Hafniæ in arce mihi retulit, se Romæ anno 1658. vidisse quendam equos elocantem, (Italis *Vittorino*) Car-

Carlinum dictum, qui e mammillis copiosum lac ad scyphum, quandocunque volebat, exprimebat. Imo de tota talium virorum gente lege *Renuardum Cysatum* de Insul. Iapon. &c. Germanice ap. *J. Schenck* obs. lib. 2. de Mammill. obs. II. fol. m. 305. a. &c.

§. 27. Nec obstat, quicquid pro negativa hujus sententia proponit *Hier. Mercurial.* l. 3. de morb. mul. in præfat. ubi, quæ *Aristoteles* & *Ebn Sina* de eo dicunt, pro fabuloso. aut saltim ostento habet. Sed ratiunculæ ejus sunt invalidæ; & exemplorum copia, certitudo atque claritas satis est pro illo convincendo. Nec nos moveant verba *Auctoris libri de Glandulis*, περὶ ἀδένων (nec enim Hippocratis, sed junioris cujusdam esse propter stylum & mentem credit *Galenus*; Conf. *M. Sebiz. diss.* 1. de *Pilis probl.* 6. §. 10. Nec ab *Erotiano* inter Hippocratis libros in præmio accensetur; tolerat tamen *Anut. Foesius com. ad dict. libr. f. m. 125.) f. m. 55.* dicentis: Ποιέσσι μὲν (scil. γάλα) αἱ γηναῖκες, οἱ δὲ ἄνδρες ἔποιέσσι. i. e. *Faciunt quidem mulieres (lac) viri autem non faciunt.* Cum Auctor loquatur de illo, quod sollemniter ac frequentissime fit, ideoque recte excusatur a *Cl. Sim Scholzio Ann.* 11. *Ephem. Germ. Cur. obs.* 135. in quo prævium habuit summum *Aristotel.* 3. *H. A.* 20.

§. 28. De brutis masculis παραλλήλως liceat quædam interspergere. Capri lac exsillant *exemplum* legitur ap. *Aristotel.* 3. *H. A.* 20. idemque proli ejus capri masculæ evenit; teste *eodem ibid.* atque ex eo *Lauremberg* l. a. & infiniti alii
Pari-

Parilem historiam habet *Franciscus Xavierius l. 2. Epist. 3. ap. Aldrovand. de bisulcis c. 9. & ap. C. Schott. Phys. Curios. l. 8. c. 26. §. 3. p. m. 1006.* atque *Reies q. 47. n. 12.* Tres tales uno eodemque tempore in Bohemia a se visos peculiari Epistola ad Casp. Peucerum testatur *P. A. Matthiolus l. 3. Epist. 26. p. m. 406.* qui ipse lac emulsit una cum aliis curiosis; additque profuisse Epilepticis; magis tamen infantibus, & testatur idem *Peucerus ap. Marcell. Donat. lib. 6. c. 2.* ex Matthiolo *Jo. Viscerus Commen. Hipp. V. aph. 39. p. m. 392.* ex Peucero Hanemannus nempe *Jo. Christ. Sturm. in Calendar. Anno 1692. ad mens. Januar. A. 3.* ubi & de hirco Consiliarii cujusdam Suecici tantum lactis habenti, ut mulgeri debuerit, quin casei ex illo facti caritatis ergo hospitibus apposti sunt. *Celius quoque Calcagninus in Epistol. l. 1. ad Comitem Thomam Nepotem* idem duobus catulis accidisse affirmat, teste *Sinibaldo Geneanthrop. l. 4. tr. 2. c. 6. & C. Reies q. 47. n. 13.* Denique *Th. Bartholin. c. 3. Epist. 38. p. m. 142.* ait: *Rustici cujusdam mei pullus equinus lac tanta copia profudit, ut pro ipso alendo satus esset.* Additque *pag. seq. In ovilibus nostris res notissima est, frequenti contrectatione pupillarum agnello mulgeri posse.*

§. 29. Sed pergitur paucis ad brutas foemellas. Vaccæ virginæ mulgentur antequam initorem bovem admiserunt, teste experientia & *Bocero ap. Kornmun. de jure virgin. c. 9. p. m. 18.* Denique mula sterilis aliam parvam asina editam lacte suo alebat, vidente *Nierembergio l. 9. Hist. Natur. c. 68.*

§. 30. Concludimus ergo salva integritate, & abs ulla imprægnationis suspitione in mulierum mammis lac inveniri posse, & quidem genuinum ac verum. Adde *AUCTOREM* *Oeconomiae animalis*, quem *Theod. CRAANEN* credunt (qu. 118. Part. I. pag. 130. *Henn. ARNISÆLLS* in *Controvers. Anatom.* §. 4. pag. 281. ait: *Lac in mammis non præbet naturalem seu violentissimam presumptionem corruptæ virginitatis, cum ex regurgitantibus menstruis generari possit & conspectum sit in masculis ipsis plethoricis.* Sed raro hoc contingere asserimus cum *CL. Jonstono*; *Fautore & Amico nostro, dum viveret, honoratissimo in thaumatogr. class. 10. c. 5. art. 2. in fine.* Conf. omnino quoque *Fr. Ranchin. tr. de morb. virgin. sect. 1. c. 16.* quamvis non adeo admodum rarum esse, propter experientiae frequentiam, haut male scribat *Celeb. Th. Bartholin. in Cista Med. locul. 23. p. m. 254.* Tantum ergo abest ut noxam integritati afferat, quin idem lac in virginibus & innuptis est laudabilis naturæ-signum; ceu censet *J. C. Dietrich diss. solemn. 22. th. 8. Giessæ 1658.* secus ac *I. T. Schenck; qui diss. de natura lactis art. 4. §. 1. ait: In non gravidis, ut in virginibus, cum apparet, morbi signum existit, non secus atque cum lactantibus deficit.* Verum ego utrobique distinguendum puto.

§. 31. Addimus tamen hoc apprimè notandum; quod ad instantiam vulgi creduli, muliercularum imperitarum, obstetricum simpliciorum (his enim earumque fide non semper stricte adeo standum est, uti rectè contra *Mascardum concl. 1130. n.*

30. & *Jodoc. Damhoulder. probat Siton. in Miscellan. Curios. tract. 51. p.m. 359. & CL. Ammannus Med. Critic. discurs. 95. p.m. 475.* quia saepe manus & oculus fallit obfetricem, per *text. in Cap. Caussam matrimonii, & Cap. Nec aliqua 27. quest. 1.*) aliorumque minus hujus rei gnarorum; non statim, si ejusmodi lac deprehendatur, vel in virgine, vel in vidua, vel alia muliere, de imprægnatione, vel læsa pudicitia pronunciandum sit.

§. 32. Ideo etiam bis pro talibus infantibus pronunciavit *Facultus nostra*. Nim. semel A.C. 1674. pro juvencula 16. annorum *ju D.* Et iterum nuper hoc anno 1678. m. Febr. pro vidua 35. ann. itidem *ju D.* utrobique mensibus ad annum ferine suppressis. Et non sine ratione posteriori responso adnectebamus hæc verba: *Als können wir in Ermangelung kräftigern Beweisthums solche nicht pro gravida weniger pro puerpera erkennen.* Siquidem graviora deinde emerferunt indicia & ipsa res censensio.

§. 33. Et ne plane pro confesso admittamus, quod superius a variis Viris eruditis in contrarium fuit allegatum, ea hac vice tentabimus, quid vires valeant in responsione ad eorum placita, ubi prius protestor me plane nihil in optimas personas dicturum esse; quin cordati est videre non quis, sed quid dixerit quisquam.

§. 34. *Philosophorum* argumentatio videtur saltim id adstruere quod ordinarie aut saltim frequentissime accidit. *ἀπλῶς* enim vera non est hypothesis. Hinc *Clemens Timplerus l. 3. Metaph. c. 4. p.m. 457.* lac in mammis Virginis repertum
ait

ait esse signum partus, sed saltem externum contingens, quod nim. incerto illud significet. Nec illos juvare potest tutela *Aristotelis*; depravate etenim locum allegant; &, quod maxime illos ferit, videntur studio omisisse: clarissimis enim & expressis verbis addit Philosophus: ὥς ἐπιτοπολύ. Quod & bene animadvertit *Ol. Worm.* ap. *Th. Bartholin.* in *Cista Med.* p. m. 253. atque de cetero hoc posse adclamari severioribus Philosophis: *Ne sutor ultra crepidam.* Additque: *Aut se intra limites suos contineant, aut accuratius suam evolvant Aristotelem; qui & de his & aliis melius eos erudire potest: aut credant artificibus in sua arte, & tum demum de rebus cognitis & prospectis judicent & pronuncient.*

§. 35. *Philologis* quod reponamus, facillime habemus ad manus; siquidem a nomine non firma ducuntur argumenta, uti recte docet *Scheibler. tr. syllogist. §. 15. c. 15.* Verum interim maneat illud *Epicteti*: ἀρχὴ παιδείας ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις, i. e. *principium eruditionis est nominum trutinatio*; cui faciem quoque præluxerat *Plato* in *Gorgia*: ὃς ὂν τὰ ὀνόματα εἰδῆ, εἰσελαίκαί τὰ πράγματα, i. e. *qui gnarus est vocabulorum, gnarus etiam est rerum.* Verum plus justo se torquere circa nomina, est nubem præ Junone amplecti. Quin potius cordi inprimenda illa Hospitis ad Socratem admonitio ap. *Platonem* in *Politico*: καλῶς γ' ὦ Σώκρατες! καὶ διαφυλάξεις τὸ μὴ σπερδαίνειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλεσιώτερον εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. i. e. *Recte ô Socrates! Si ita perseveraveris,*

ut

ut parum sis sollicitus de nominibus, ditior sapientia ad senectutem pervenies.

§. 36. Quin imo ista *Eustathii* derivatio non omnibus numeris perfecta est, siquidem alii sentiunt aliter. Lubet curiositatis ergo (nec enim magni facio, cum pleraque fiant per allusionem, sintque vani cerebelli haut raro figmenta) adducere quatuor etymologias ex *Etymologico M. f. m.* 454. (*Edit. Fr. Sylburg.* 1594.) ubi hæc: Παρθένον παρὰ τὸ παρακαλεῖν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἢ παρὰ τὸ παραθεῖν τῇ μητρὶ, ὡς ὁ ποιητής:

— ἢ δ' ἅμα μητρὶ θεῖσ' ἀνελέσθαι ἀνώγει. ἢ παρὰ τὸν θῆσω μέλλοντα γίνεται θήνη, καὶ μετὰ τῆς παρὰ προθέσεως, παραθήνη, καὶ κατὰ συγροπὴν, παρθένον, ἢ περὶ ταύτην τὴν ἡλικίαν ἔσα, καὶ ἣν ὥραν ἔχει ἐκθῆναι καὶ ἐκλῆσθαι μαζῆς (*Frid. Sylburgius in nott. ad h. l. f. m.* 39. inquit: *Melius ἐκθῆσαι μαζῆς, ut colligere licet ex 450.26.*) ἢν ἡ φύσις ἐτάξε, τὰς γὰρ μικρὰς παῖδας ὁ προσαγορεύουσι παρθένους, ἀλλὰ τὰς ἤδη ἐπὶ τὸ γυναικας μέλαιν ἰέσας. ἔγω Φιλόξενον. ὁ δὲ ἡρωδιανὸς, ἢ παρ' ἑδενὸς ἑδὲν λαβῆσαι εἰς ἑδνα. hoc est: Παρθένον dicitur (1.) a παρακαλεῖν ab excellingendo, videl. puerilem aetatem. (2.) aut a παραθεῖν, id est, accurrere scil. matri; uti Poëta:

-- quæ una cum matre currens jubet tollere
(3.) aut a futuro θῆσω fit θήνη, ἔσ preposita particula παρὰ, fit παραθήνη, ἔσ per syncopen παρθένον, quæ in hac aetate existit, quæ tempus (vel venustatem) habet nutriendi ἔσ exponendi mammas, quod natura ordinavit. Parvas igitur puellas non sa-

lutant virgines, sed eas, quæ jam sunt nobiles; sic Philoxenus. (4) Herodianus vero, quæ nondum ab ullo accepit munera sponsalia. Cadmus Græco-Phœnix M. Martini p. m. 1245. derivat. a Πάρθη i. e. Virgo, auctoritate Suidæ, qui ex Epigrammatibus affert versum:

--- ὁ δ' ἀντίⓈ ἱσάλο Πάρθης.

Qui versus etiam in *Suida* ita citatus invenitur in voce Πάρθη. Sed hic in eo dissentit a *Martinio*. & nomen proprium esse contendit. Imo *Martinus* l. a. opinatur פֶּרֶץ poráth; quod Hebræis est fructifera. Ita erit nubilus. Sed vereor, ne μικρολογία περὶ τῶ ὀνόματιⓈ nobis objici possit.

§. 37. JCTIS pari ratione responderi potest. Nim. fieri sæpissime, sed non semper, ut quæ lac habeat, imprægnata fuerit. Vid. *Thom. Metzger Conf. Crim.* 15. n. 108. ap. *C. Manzum ad P. S. D. Zanger.* n. 169. *Gilhausen, Mascard. de prog. concl.* 1215. n. 10. Et obiter heic notamus locum ex *Quintiliano a Menochio* allegatum supra §. 5. in fine: illud non innuere; sed saltem hoc, illam nim. necessario couisse cum Viro, quæ peperit.

§. 38. Verba quoque *Ordin. Crimin. art. 36.* hoc non strictissime volunt, sed addunt esse eine starke Vermuthung. Et quid multis? Expresse subnectitur: Nachdem aber etliche Leib. Aerzte sagen, daß aus etlichen natürlichen Ursachen etwan eine, die kein Kind getraaen, Milch in denen Brüsten haben möge: Darum, so sich eine Dirne in diesen Fällen also entschuldiget, soll derhalben durch die Hebammen, oder sonst, weitere Erfahrung geschehen.

scheben. Conf. etiam *Matth. Stephan. ad b. l. it. Carpzov. prax. crimin. part. 3. q. 122. n. 23. & 24.* Nim. ex *Hipp. v. aph. 39.* volunt deducere & confirmare, *Jac. Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 3. n. 4. Bernh. Zieriz. ad Crim. Ord. Car. art. 36. M. Stephan. &c.* Hinc *Baldus in rubr. de prob. ap. Kornmann.* ait: *Fœmina præsumitur esse prægnans, si habet lac.* Heic ait (1.) præsumi (2.) fœmina; non virgo. Quamvis *Arniseus ap. Th. Bartholin. in Cista p. 376.* dicat: *Baldum* hoc dare tanquam violentæ præsumptionis exemplum. Hinc recentiores *JCti, Alciatus, Menochius, Mascardus, Caranza* distinguunt inter violentam præsumptionem (talis est *Quintil. l. 5. Inst. or. c. 9. e. g. peperit, ergo coivit*) & vehementem, qualis est hæc præsens, teste *Arniseo ibid. p. 377.*

§. 39. Quæ producuntur §. 7. consuetudines, hæc pessimæ vocantur a *CL. Ol. Wormio in respons. ad Hasebardum ap. Th. Bartholin. in Cista Med. p. m. 252.* Nim. sola mammarum inquisitio non sufficit; sed reliqua quoque requirantur signa. Adeo recte totam rem limitavit *Celeb. D. D. Textor. Consil. Elect. Palat. & Prof. Prim. Fautor, Compater atque Collega honoratissimus in suis ad me prid. Id. Decembr. 1677. hisce: JCti de lacte in mammis Virginum reperto communiter in Ord. Crim. Carol. art. 36. ubi ex naturalibus causis, veluti suppressis mensibus &c. provenire posse docent salva virginitate. Quoniam tamen, si infans occisus reperiatur, & hujusmodi præsumta virgo, quæ sc. pro virgine se gerit, lac habeat in mammis, suspecta res esse solet,*

R 2 tanquam

tanquam quæ non plerumque accidat, concurrentibus aliis suspicionibus, & obstetricum recentis perperii relationibus juratis, ad torturam deveniri potest & solet. Conf. quoque *Gilhausen, in nott. ad P. H. D. & Zanger, num. 169. ap. Casp. Manz. ad P. H. D. art. 36. §. 1.*

§. 40. Majorem refutandi apparatus requirunt *Medici.* Qui allegatur *Galenus §. 8.* non est, ut ut ita alleget *Reies q. 47. n. 6. & Francisc. Ranchinus Patbol. Urbis sect. 2. cap. 23. p. m. 149. b.* Hinc *Lindenius*, non ut *Galenus*, sed incerti auctoris in *select. Med. 4. §. 80.* Imo inter spurios; τὰ ἐνὸς θὰ re- fertur in *Edit. Græc. & Latin.* ut & a *Linden. l. 1. de Script. Med. p. m. 128.* atque a *Joh. Bapt. Montano, & Ottone Brunfelsio in Catal. Med. Ill. p. m. 68.* Et doctiss. *Achill. Pyrm. Gassarus*, *Lindaviensis*, sua manu adscripsit rubricæ hujus libri; (asservatur in Bibliotheca Universitatis nostræ) hæc verba: *G. Budeus librum hunc Plutarcho Chæroneo adscribit, eumque in latinam linguam traducens, de Placitis Philosophorum intitulavit.* Et ferme hæc est sententia *Conr. Gesneri in Catalogo I. Librorum Galeni.* Hinc *Segerus* suis & *Democriti heterodoxia in Jena de nutritione fœtus §. 3.* ait: *Auctor libri de Historia Philosophica; sive is Galenus sit, sive Aetius.* *Mart. Weinrichius de Monstris cap. 13. p. m. 108. a.* inquit: *In historia Philosophica Galeno adscripta &c.*

§ 41. Hoc præterea adnoto, locum illum Græcum mire esse deturpatum. Siquidem pro τοῖνυ videtur ponendum τοῖνυ igitur, ut connectatur cum

cum prioribus. Porro: ἀξίωμα ἐν &c. non est præloquium mentis. Sed ἀξίωμα in sanitate copulatum, conjunctum, connexum. Rursus: καὶ ὑγέμενον reddit: antecedens. Ergo legendum ἡγέμενον; nam ἡγεῖσθαι est antecedere. Iterum τῷ λέγοντι ὦ, forte, pro λέγοντι ὦ. Locus est obscurus. Dein: ὑπομνηστικὸν μὲν ἐστίν, Interpres male: ostendunt: Sed signum admonitorium. Quamvis ratione sensus res eodem redeat. Adhuc semel: ἔτο γὰρ ἰδόντες; puto: τῷτο (sc. σημείον) illud conspicati. Tandem: τε τοκυῖα ἐστὶ. Arbitror legendum per connexionem, τελοῦσα: τετοκῶς enim est participium; quæ peperit. Paucis: locus est vitiosus.

§. 42. Præterea versio Latina est in eadem navicula Græcis. *Andreas Lacuna. in præfat. hujus libri* (quem seorsim interpretatus est, & edidit *Colonia 1543. in 8.*) inquit: Existere etiamnum veteris cujusdam interpretis translationem hujus libri, sed barbaram, & infelicem, quam *Martianus Rota* secutus sit, allegante *Conr. Gesnero in Catalogo I. seu Enumeratione librorum Galeni*. Conabor ita reddere locum: Signorum vero alia sunt ostensiva, seu demonstrativa; alia autem admonitoria. Admonitorium quidem est, quod sic annexum est rei significatæ, ut eo ipso, quo apparet, nos ad cognitionem rei ipsius deducat, quale signum est in fumo, quo viso statim cognoscimus, quod ex igne factus sit. Ostensivum vero est signum, quod non prius observatum, quo signo apparente, in cognitionem

signi non venimus, sicut in habente lac statim cognoscimus, quod pepererit.

§. 43. Nequaquam etiam admittenda est limitatio *H. Arnisei*, qui *supra* §. 8. in fine distinguit inter τὸ peperisse, & τὸ concepisse; hoc argui a præsentia lactis, non itidem illud. Quin imo si mares, si pueri, si infantes verum præbuerunt lac, quis istos concepisse somniabit.

§. 44. Nec lac istud plane frustra est. Nolumus autem in hoc tueri partes *C. a Reies*, qui *q. 47. n. 6.* concludit quandoque lac generari in mammis, pro earum proprio nutrimento, siquidem veluti testes semine, ventriculus (ut multi volunt) chylo, ita mammæ lacte nutriantur. Miror certe, quod non addiderit (quod ferme melius poterat) ossa medullis suis nutriri. Verum hæc Viri maxima est, atque tergemina τῆς διαβολᾶς ἀρεσκία.

§. 45. Sed inquiramus in egregias istas hypotheses. Testes semine nutriri, quis unquam opinabitur? Scribit equidem *C. Bartholin. in Inst. Anat.* quod testes convertant sanguinem præparatum in semen, quod pro conservanda specie requiritur, quod vero superest, in testium nutritionem abeat. Verum Clariss. ejus Filius *Thom. Bartholin. in A. R. l. 1. c. 22.* limitat hoc, aitque: *Quod superest, vel regreditur per venas spermaticas ad cor, vel in testium nutritionem abit.* Sed locus de sanguine adhuc, non de semine jam elaborato. intelligendus est. *Cl. J. T. Schenck. schol. part. sect. 1 part. 2. c. 1. p. m. 9.* lac, semen, atque chylum nutrire ait. Verum addit: Per accidens, quatenus in sanguinem abe-

abeunt. Imo *id. ib. cap. 2. p. m. 10.* addit: *Quod semen spectat, rectissime illud veteres excrementum, sive superfluum ultimi alimenti partium, quod sane nil nisi ipse etiam sanguis esse potest, nuncupaverunt, quod tantum abest, ut dum generat, nutrire simul dici non possit, &c.* Pariter *Æmilius Parisanus in Exercit. de subtilitate* quod in testibus ac parastatis elaboratur non esse verum semen; interim elabi simul cum vero, ut nim. nutrimenti loco in utero primis diebus foetus primordiis concurret; quam sententiam ex eodem repetit *Mæbius in Fund. Physiol. c. 19. p. m. 492. seq.* *Riolanus pater in univ. Med. Comp. f. 6. Physiol. c. 7.* ait: Omnes partes nutrir sanguine; verum carnosas immediate; reliquas mediate, & ita, cum seminalis liquor nihil sit, quam coctione & partium solidarum alteratrice dealbatus sanguis, ideo partes spermaticæ hoc nutriuntur quidem immediate, verum sanguine mediate.

§. 46. Sed natura frustra tot vasa, loca & alia feminis elaborationi destinaverit? Neutiquam. Alius femini est finis, ac nutritio. Hæc enim tamdiu perennat; atque ipse homo vivit; Vide *Aristot. l. de Vita & Morte c. 18. C. Hofmann. Inst. 2. 13. 13. & 3. 3. 6. atque 9. & 7. v. Horne Microcosm. §. 10.* Semen vero non item. Ut alia plura taceam.

§. 47. Venter chilo nutrir aliquot ratiunculis stabilire suscepit *Fr. Vallesius l. 1. controvers. c. 14. f. m. 44.* Consentit *Casalpin. l. 7. specul. art. med. c. 1.* Et ex parte *Ebn-Sina* atque *Fallopianus*; item *Galen. l. 3. Fac. Nat. c. 6. Alex. Benedict. Anat. l. 2, c. 10, in fine. Job. Riolan. Pater in Univers. Med.*

Compend. Physiol. sect. 7. c. 2. p. m. 186. qui tamen ibid. sect. 4. c. 7. p. m. 85. quodammodo limitat.

§. 48. Verum rectius hoc negant alii Viri Clarissimi, fortioribus instructi rationum telis; quæ apud ipsosmet invenire est: nempe *A. Laurent. Anat. l. 1. q. 28. C. Bartholin. Controvers. anat. de infimo Ventre q. 8. Sennert. atque C. Hofman. Inst. 2. 30. 8. & ad Galen. de V. P. l. 4. n. 200. & de usulienis c. 21. Iterum l. de Humoribus c. 11. M. Sebiz. Fascic. Med. 7. §. 8. & disp. 8. in Galen. A. P. coroll. 12. Thom. Reines. Epist. 47. ad Nesteros p. m. 89. Deusing. Exerc. de Chylif. §. 34. Mæbius in Fundam. Physiol. c. 5. p. m. 50. J. V. Müller disp. de Mania coroll. 2. & quidem large atque docte Cl. Bern. Swalve in Ventric. Querel. & Oppr. p. m. 34.*

§. 49. Ossadenique nutriri sua, quam intus habent, medulla, asseverant non pauci, illecti auctoritate Magni Hippocr. qui l. de alim. plane in fine ait: Μυελὸς, τροφή ἐστὶν, διὰ τὸ τοῦ ἐπιπρωρῆτα, i. e. medulla ossis alimentum, ideo callo firmatur. *Galen. 3. Fac. Nat. 15. & 9. V. P. 18. & n. 16. & l. de inequ. intemp. 2. Fr. Valles. l. 1. Controv. c. 14. p. m. 44. Riolanus Pater in Univ. Med. Compend. f. 4. Physiol. c. 7. Et Filius in Enchirid. Anat. l. 6 c. 4. & in Isagog. de ossib. c. 3. C. Baubin. Anat. l. 3. c. 17. & l. 4. c. 40. Fallop. de simil. 4. Costæus 3. Physiol. disquis. Laurent. 2. anat. q. 4. Vesal. de H. C. F. l. 1. c. 1. Lauremberg. Coll. Anat. Exerc. 12. §. 32. Infusissime Magirus Physiol. l. 5. c. 9. Gr. Horst. de nat. hum. Exerc. 4 q. 7. Vidus Vidius Anat. l. 2. c. 1. Thom. Rodericus Veiga art. med. c. 62. Lindenius Med. Physiol.*

fol. p. 761. Joubert. quest. de Paralyfi p. m. 29. Imo ipse Cl. Thom. Bartholinus A. R. libell. 4. c. 1. ait: Nutrirī ossa hac medulla, indicium est, quod ossa per diuturnam elixationem in gelatinam quandam, quæ chylosa videtur substantiæ, resolvantur.

§. 50. Sed nec hoc absolute ab omnibus ita conceditur. Hinc conatur effugium quærere C Hofman. not. ad Gal. 11. V. P. 18. n. 847. inquires: Cum omnes partes alantur sanguine, quemadmodum etiam constant sanguine: qui concedi possit, quasdam ali non sanguine? Resp. ex Aristot. 2. part. 6. quod vulgo medulla dicitur, totum scil. id, quod in cavitatibus ossium est, non est sola medulla seu pinguedo: sed est pinguedo sanguini permista. Vera igitur nutritio fit sanguine, qui, ut Aristot. loquitur, ἐμπέριλαμβάνεται, simul medulla continetur in ossibus analoga, qualis alias a pinguedine præstatur partibus siccioribus & frigidioribus, ab ipsa medulla seu pinguedine. Debuerunt autem ossa, præ omnibus aliis partibus, hoc analogico modo perpetuo humectari & calefieri, ultra, inquam, nutritionem seu humectationem, calefactionemque substantificam, quam alimentum præstat, quia præ omnibus aliis siccissima sunt & frigidissima. Repetit CL. Vir Tr. de Partibus simil. cap. 17. p. m. 97.

§. 51. Et recte negant ossa suis medullis nutriri Aristoteles 2. P. A. 6. aliique Peripatetici, qui medullam excrementum potius esse ossium volunt, allegante Th. Bartholin. A. R. libel. 4. cap. 1. Pro excremento pugnat quoque Clissonius Tr. de Rachitide cap. 13. p. m. 131. seqq. quem omnino vide, quia in grandiore ætate augetur medulla, minor est in

junioribus : sed grandiora ossa minus indigent, quia nutriuntur, non augentur amplius. Conf. quoque *Wharton* *Adenogr.* cap. 3. pag. m. 10. & *Blasium* ad *Vesling.* *Anat.* p. m. 16. *Adr. Spigel.* de H. C. F. lib. 2. cap. 4. *Eichstadt* *Coll. Anat. Disp.* 2. qu. 5. *Sperling.* *Anthropol. Phys.* lib. 2. pag. 1. cap. 3. qu. 2. *Kyperum* *Anthrop.* lib. 1. cap. 16. §. 28.

§. 52. Repetimus ergo ex §. 44. assertum, dicendo, scopum lactis non semper infantis esse nutritionem; siquidem hoc in passu natura principaliter superflui expulsionem molitur, testibus *Celeb. Ol. Worm.* & *Joh. Beverovic.* qu. *Epist.* p. m. 36.

§. 53. Nec famosus ille supra §. 10. uteri cum mammarum consensus, consensum apud me obtinere hactenus potuit. Vulgo equidem jactant quidam, nisi omnes, veterum Anatomici; venas mammarias dictas atque epigastricas, vel per anastomosis, vel alio modo ita conjungi, ut utriusque inde resultet partis consensus, vide *Philothaeum Comm.* ad v. aph. 39. p. m. 95. *C. Baubin.* *Anat.* lib. 2. cap. 4. p. m. 108. *Galen.* de *Dissect. venar.* cap. 8. & 14. V. P. 8. Conf. *Sylvius*, *Fallop.* *Riolan.* *Thomas Cornelius Consentinus* *Progymnasin.* 6. p. m. 219. seq. ex *Highboro M. Sebiz.* de *Alim.* lib. 3. cap. 7. *Joh. Matth.* qu. 14. *Gorraeus* voce γάλα f. m. 63. *Dav. Herlicius* lib. de *Curationibus gravidar. puerperar. & infantum* cap. 1. p. m. 4.

§. 54. Verum, insuper uti multi boni & accurati iique oculares testes, de illa anastomosi aut plane dubitant, teste *Laurent.* lib. 1. qu. 14. sic eam ridet *Vesalius* apud *Baubin.* *Anat.* lib. 2. cap. 4. in *marginē*, *Th. Bartholin.* lib. 2. A. R. cap. 1. *J. T. Schenck* *Diff.* de *Lactis natura* art. 6. §. 1. Imo has vias satis ineptas, naturæque incognitas (scilicet sub rectis abdominis musculis ab utero ad mammas) exclamat

CL. *Anatomicus M. Hofmann* Disp. de Lact^e membr. 1. §. 4. (Altdorff. 1673.) additque mirum esse, ex recentioribus magni nominis Medicos nonnullos eorum vestigia sequi; siquidem ipse demonstravit isthæc vasa neque ab utero, neque a mammis proficisci, (& quodammodo jam olim *A. Laurentius* lib. 1. *Anat.* qu. 14.) neque ad uterum, neque ad mammas desinere, sed & in viris, & in brutis quoque obvia esse, ubera in pectore non gestantibus. Id. ib. §. 16. pergit: Vias istas peculiare a nullo unquam Anatomico, neque Hippocrate ideo hætenus observari potuisse. Aut saltim rarissime concedunt; vide *Th. Bartholin.* A. R. lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 1. & de lacteis thorac. cap. 18. Imo *Higlmorus* notat, non conjungi venas cum venis, sed arterias mammarias descendentes cum venis epigastricis descendentibus, & arterias epigastricas ascendentes cum venis mammaris descendenti-
bus; quod negat *Blasius*, ait *Th. Bartholin.* A. R. lib. 2. cap. 1. Rursum idem Dn. *Bartholin.* lib. de Pulm. f. 1. p. m. 5. ait: Viam ab utero ad mammas esse oculis nunquam manifestam. Consentit CL. D. D. *Ioh. Ferdin. Hertodus* in Ephem. Germ. Cur. ann. 1. obs. 6. Ita etiam esset petitio principii, posito etiam venas istas coire, sanguinemque sibi mutuo communicare, an ex eodem fiat lac. Cum multis mentes supprimantur, sine ulla lactis præsentia. Hinc aliter & rectius explicat per vasa lactea hunc consensum CL. *Rolsincius* de Part. genit. P. 2. cap. 18. Præterea tam ex veterum Galenicorum, quam recentiorum Harvejanorum (quorum tamen partes semper sunt potiores) sententia nullibi satis statu minari potest, per venas a partibus aliis (excepto, juxta veteres, hepate,) aliquid recipi, & beneficio venarum ad alias revehi (circulatio enim

nim his est odiosa) uti hic ab utero ad mammas, ita *Celeb. Tb. Bartholin. A. R. lib. 2 cap. 1.* Ut taceam plures alias instantias, quas, uti in multis aliis, in cathedra potius dabimus; ne in librum excrescat, quod disputatio brevior academica debebat esse. Conf. interim omnino *Charleton. Oecon. anim. Exerc. 3. §. II.*

§. 55. Nec inde est lactantibus non fluere menses: sed quia chylus communis quædam materia & lactis & sanguinis est, fit, ut si sanguini associatus fuerit pro mentium effluvio, lactis plerumque oriaturs defectus, & vice versa; si lacti materiam subministraverit, menses ut plurimum deficient: *Geminæ* enim evacuationi natura rarissime sufficit, ut utar verbis *CL. M. Hofmanni* de Lacte membr. 1. §. 16. Conf. *Celeb. Dn. Amman. in Parænesi ad Discipul. lib. 1. cap. 4. §. 16. & Barbat. de Sanguine & ejus sero p. m. 43.*

§. 56. Nec ignota mihi sunt multarum fœminarum exempla, quæ satis commode lactantes nihilominus menstrua patiuntur. Aliquot novit *Rod. a Castro* lib. 4. de Nat. mul. cap. 10. *Schenck* lib. 4. obs. Possem hic *Heidelbergæ* duas fœminas sorores εὐσάγους allegare; item aliam *Hebræam* & plures. Sed impedit me *Charleton. Oeconom. animal. p. m. 30.* inquit: Hoc frequens esse.

§. 57. Pari modo se res habet cum multis imprægnatis, quibus nihilominus menses, nisi per totum gestationis fluunt tempus, tamen per aliquot menses, eosque priores; inde muliercularum error calculi: *Sie verrechnen sich*; vide *Plater. lib. 3. Lozich. lib. 5. obs. Epiphan. Ferdin. Hist. med. 3. p. m. 8. Greg. Horst. lib. 1. pag. 2. obs. 2. 39. & 46. Jac. Sylvius Comm. de Mens. mul. Brassavol. ad Hipp. 5. aph. 60. Columb. Anat. lib. 12. p. m. 460. Horat. Augen.*

Augen. lib. 5. *Epist.* 1. cap. 10. *Solenander* Sect. 5. conf. 15. apud *J. Schenck.* lib. 4. obs. 20. de *Gravidis.* *Mercat.* 4. *Mul. aff.* 16. *Lud. Bonaciolus* *Ennead.* *mul.* cap. 5. Quod vero communiter post conceptionem menses non fluant, meliore ratione explicat *Deusing.* *Exerc. de Lacte* sect. 4. §. 130. & sect. 1. §. 21.

§. 58. Ad §. 13. Objectionis facilis est responsio. Infantibus, foemellis, imo etiam pueris ac viris lac fuit in mammillis sine mensium praesentia, aut ullo veneris stimulo, vide §. 24. seqq. Et vetulas tamen lactasse, docuimus §. 22.

§. 59. Menses suppressos effluxisse per mammas, tam graviter admiror, ac eosdem promanasse per oculos *Schenck.* lib. 4. obs. ex *Brassavol.* *Dodon.* *Mercat.* & *Albert.* Conf. *Cbr. Fingerling.* in *praf. ad part. 2. obss.* *Horst.* *Sennert.* *Prax.* l. 4. p. 2. §. 2. c. II. *Th. Bartholin.* c. 1. hist. 16. & 19. *Belting.* in *Zodiac.* *Gall.* Ann. 2. Febr. obs. 6. Ex vena oculi sinistri, vel per sudores cruentos, *Sylvaticus* Cent. 3. Conf. 46. Per aures *Brassavol.* apud *Mæbium* in *Fund. Phys.* c. 20. *Jonston.* *Thaumatogr. class.* 10. art. 2. cap. 5. Per nares *Brasavol.* *Jonst.* *Mæb.* ll. aa. *Amatus Lusit.* C. 2. cur. 5. Per verticem *Kerckring.* *Obs. Anat.* 85. Per Os & Vomitus *Bartholin.* l. a. *Salmuth.* C. 2. obss. 18. *Hipp.* l. 1. de *Morb. mul.* *Beniven.* *Jonston.* It. *Aretæus,* *Rabbi Moses,* *Brasavol.* *Galen.* *Amatus,* *Ruland.* *Panarol.* *Horst.* & *Rolf.* apud *Schneider* de *Catarrh.* l. 3. c. 8. p. m. 278. *Verzascha* Cent. 1. obs. 13. *Dan. Wincklerus,* *Ephem.* *Germ.* Cur. Ann. 6. & 7. obs. 49. Per *Gingivas,* *Zacut.* *Luf.* l. 1. *Prax. adm.* obs. 19. & *Horst.* ap. *Schneider.* l. c. Per *Maxillas,* *Mercatus* & *Nic. Massa* ap. *Schneider.* Per *Genas,* *Th. Bartholin.* c. 1. hist. 13. Per *Dentis Alveum,* ex *Heurn.* & *Hollerio* *Th. Bartholin*

tholin. c. 1. b. 16. ex Ronſſeo, Sennerto, l. a. per Umbilicum; Nicol. Florent. ſerm. 2. c. 8. Marcell. Donat. hiſt. med. mir. l. 4. c. 26. Zacut. l. 2. obſ. 92. & 101. J. Rhodius c. 3. obſ. 49. I. D. Horſt. Manud. ad med. p. 1. c. 1. ſ. 3. p. 87. Conf. Schenck. Sennert. Joſt. l. a. Per Inguina, Hippocr. de Morb. mul. t. 7. & 12. Zacut. l. a. Per Hepar & Lienem, Rondelet apud Schneider. Per Pulmones, Dodon. & Langius apud Schneider. Per Hæmorrhoides, Braſavol. apud Schenck. Merclin. apud Horſt. Ierem. Barthius apud Schneider J. Rhod. c. 2. obſ. 93. Per Ulcera & Vulnera, Meichſner & Theoph. Paracelſ. apud Schenck. Per Urinam, Braſavol. apud Sennert. & Schneider. Salmuth. c. 3. obſ. 36. Per Apoſtema ingenu, Sim. Schultz. Ephem. Germ. Cur. Ann. 4. & 5. obſ. 75. Per Anum, Hipp. l. 1. de Morb. mul. Galen. 5. aph. 33. Plater. apud Th. Bartholin. c. 1. b. 16. Beniven. Lang. Muſa, Cordæus, Rulandus, apud Schneider. Wedelius Ephem. Germ. Cur. Ann. 1672. obſ. 24. Per Vaſa cutis, Plater. apud Schneider. Per Manus Th. Bartholin. c. 1. b. 13. Per Manum dextram, Kerckring. obſ. anat. 86. Per Pedes, Zacut. apud Th. Bartholin. c. 1. b. 16. J. Rhodius c. 3. obſ. 50. Per Digitos, Mercat. l. 1. de Mul. aff. c. 7. Vales M. M. l. 2. c. 12. Joſton. Schenck. Bartholin. Nimirum ſanguis ad partes, beneficio circulationis, pervenit abs ulla electione; ſi nimius eſt, & in loco debito exitum invenire non poteſt, redundat in maſſam integram, & ubicumque datur, prompte profluit; ceu dixi in nott. 6. ad Diſſ. de Hæmorrhoid. ut ita heic mammæ nihil peculiare habeant præ reliquis partibus in reſpectu ad uterum.

§. 60. Ut ut quoque §. 15. lac per uterum effluſiſſe credamus, (quamvis inter inſolita hoc reſeruat I. T. Schenck Diſſ. de Natura lactis art. 4. §. 3. eum

Veſa-

Vesalio) tamen cautione opus erit, ne fluor albus mulierum, vel pus vel alius liquor prolacte habeatur. Sed quæ sunt viæ, quibus lac ad uterum e mammis confluat? Nec enim credibile est, uterum habere substantiam peculiarem & glandulosam, uti mammas; cujus beneficio sanguis (si Dñs placet) in lac vertatur. Aut forte lac, jam in mammis tale præparatum, eo defertur? Nullibi certe. Sed vias novas agnoscimus, venas lacteas, ad uterum usque porrectas, quarum beneficio chylus sive lac eo devenit, ceu hoc egregie & fuse demonstrant *Harvei Exerc. de Uteri membranis & humoribus. Charleton Oecon. anim. Exerc. 3. §. 8. seqq. Th. Cornelius Consent. Progyin. 6. CL. Paul. Amman. in Parænesi lib. 1. cap. 4. §. 16. Celeb. Rolfin. de Part. genital. part. 2. cap. 18. & 26. præcipue autem Deusing. de Lact. sect. 4. per totam, & in Genesi Microcolimi part. 3. 1. §. 31. seqq. & Exerc. de Chyli motu §. 52. & Instit. Anat. part. 7. cap. 3. §. 16. Th. Bartholin. de lacteis thorac. cap. 10. Quamvis vasa chyliifera ad uterum pertingere neget Celeb. J. J. Wepferus schol. ad obs. 129. Ephem. Germ. Cur. Ann. 3.*

§. 61. Distinctio D. *Joh. Matthæi*, de qua supra §. 16. inter lac verum atque mucum; potest suffulciri consensu Cl. *Hieron. Barbatii*, qui de sanguine & ejus sero p. m. 40. scribit: Humiditatem, quæ e virorum puerorumque papillis expromitur, lac non esse; licet ob indigentiam, si deglutiat, valeat imperfecte nutrire. Verum cum eodem revera infantes fuerint enutriti, ceu superius §. 26. patet, frivolum esset, dubitare, illud verum ac genuinum lac esse, cum ad alendum aptum sit, ita argumentamur cum D. *Deusingio* de Lacte f. 1. §. 20. Conf. *Ol. Worm.* apud *Th. Bartholin.* in *Cistia med. p. m. 255.* qui p. 256. addit: *Nemo sanus, verum lac esse, quod*
infan-

infantes nutrire potest, lactis veri habet substantiam, qualitates & vires, negabit unquam: nemo condatus illud, quod exstringi pro lubitu in asidentium faciem potest, & infanti nutriendo & educando sufficit, parcum esse affirmabit. Faceßant igitur frivola hæ exceptionis. Adde Cl. Beverovic. Epist. quæst. p. 36. ubi recte refutat Laurentium, & J. T. Schenck. diss. de natura Lactis Coroll. 1.

§. 62. Obiter heic adnoto, quod multi Medici causam redundantia lactis in non gravidis retulerint ad suppressionem mensium. uti *Ebn-Sina* fen. 12. lib. 3. tr. 1. cap. 3. C. a *Vega*, *Sinibald* Geneanthrop. lib. 4. tr. 2. cap. 6. *Joh. Matthæus* q. 14. *J. Beverovic*. Epist. quæst. ad *Lydium* p. m. 35. C. *Bavbin*. lib. 2. Anat. cap. 4. *Olaus Worm*. ap. *Th. Bartholin*. in *Cista Med.* p. m. 245. *M. Sebiz*. de *Alim.* Lib. 3. cap. 7. &c. Conf. supra §. 38.

§. 63. Causæ Patronum Opt. Max. constituunt Divinum *Hypocratem*, qui v. aph. 39. ait: ἢν γυνὴ μὴ κύεσσι, μηδὲ τελοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτη τὰ κατὰ μήνια ἐκλέλοιπς. i. e. *Si mulier, quæ nec prægnans, nec puerpera est, lac habet, ei menstrua defecerunt; Conf. ad h. l. in Comment Galen. Hevrn. Philotheus* p. m. 85. b. C. a *Vega*, *J. C. Dieterich*. p. m. 91.

§. 64. Rationem superaddunt, quia sanguinis menstrui & lactis eadem sit materia, testibus *Aristot.* 7. H. A. II. & 4. G. A. 8. *Galen.* 5. simp I. med. fac. 22. & ex eodem l. de V. S. adversus *Erasistrat.* c. 5. & 14. V. P. 8. hoc concludit *Zacutus* lib. 3. *Prax. hist.* c. 8.

§. 65. Nec solum ex sanguine menstruo oriundum credunt hoc Virginum lac; sed etiam ex alia sanguinis exundantia; teste *Ol. Worms* in respons. ad *Hasebard.* ap. *Bartholin.* in *Cista Med.* p. m. 245.

Adde

Adde C. Bauhin. lib. 2. Anat. cap. 4. It. Platon. &c. apud Schneider. de Catarrh. lib. 3. cap. 3.

§. 66. Et utut hanc sententiam severius defendat famigeratissimus Th. Bartholin. A. R. lib. 2. cap. 1. tamen ego eandem vix ac ne vix quidem admitto. Mecum facit CL. Dn. Job. Ferd. Herdotus a Totenfeld in Ann. 1. Ephem. Germ. Curios. obs. 6. ita in-
 quiens: *Quis sanguinem menstruum assignabit, ubi in vasis mammariis, cum vasis epigastricis nullam ἀναστόμωσιν, nisi venam cum vena, arteriam cum arteria, ac consequenter nullum uteri cum mammis consensum inveniet. Accedit, quod sanguis menstruus non nisi inutilis & extravasatus primo sanguis menstruus vocari consueverit.* Conf. quoque de ineptis istis viis, quas commentisunt M. Hofmann. Disp. de lactis ex chylo statu tum naturali tum p. n. membr. 1. §. 4. & CL. Anmann. in Parænes. cap. 4. §. 33. atque Celeb. Schneider. lib. 3. de Catarrh. cap. 3. fuse.

§. 67. Quin imo rectius videntur alii statuere, lac fieri ex chylo; veluti egomet ante hos 12. annos Argentorati Disp. Inaug. de Pleuri. Coroll. 5. Opponentis vices tunc publice atque solemniter sustinente optimo Promotore meo atque γαληνικωτάτω Melchiore Sebizio, ferme centenario, & tamen satis vegeto sene, νῦν ἐν ἀγίοις.

§. 68. In hac sententia laudatissimos habeo antecessores atque affectas doctissimos; nim. ipsum Magnum Cœm lib. de Morb. mul. sc. 3. f. m. 185. Prosper Martianum & Petr. Castillum ap. Th. Bartholin. A. R. l. 2. c. 1. Harvei. Vesling. Slegel. Diss. de Lact. M. Hofmann. I. D. Horst. citante Segero Epist. 2. de Lympha Bartholin. p. m. 36. Georg. Ent. Digressione 5. contra Parisanum. Charleion. Oecon. animi.

Exerc. 3. Bernh. Swalve de Ventric. querel. & opprobr. p. m. 106. Deusing. de Lacte §. 10. & 21. Thom. Cornel. p. m. 218. seqq. Th. Wharton. Adenograph. c. 36. p. m. 238. seqq. Petrum Guiffdatum Exerc. de Proxima lactis materia, Rothomagi in 4. A. 1652. Nic. Hoboken. de Sede animæ Part. 2. c. 4. art. 9. §. 16. Christ. Langium Diss. de Lacte humano c. 1. §. 13. Lips. 1653. J. T. Schenck. Diss. de Natura lactis art. 3. §. 3. seqq.

§. 69. Imo vel mares (addo pueros, infantes) lac habentes, evincunt, hoc non fieri ex mensibus, *Hier. Eugubin. lib. de Lacte, Deusing. l. a. §. II. qui §. 15. alias plures bonas habet rationes; & inter illas, bruta habere lac, non item menstrua, paucissimis quibusdam exceptis.*

§. 70. *Whartonus* equidem l. a. chylo associat nonnihil selectioris succi e nervis. Verum *CL. Herztod. l. d. dubitat; aitque, esse paucissimos in mammis nervos, nec consentiunt Th. Bartholin. A. R. lib. 2. cap. 1. p. m. 331. (edit. noviss. Lugd. Bat. 1674) Barbatus de Sangu. & ejus sero p. m. 41. seq. atque CL. Amman. Parænes. cap. 4. §. 37. seqq.*

§. 71. *Nobiliss. D. Job. Dan. Horstius, Fautor atque Compater noster honoratissimus, arbitratur: chylo ad lac constituendum suppetias ferre lympham. Hinc & Bilsius in Respons. ad Epist. Tob. Andreae p. m. 8. vult ductus roriferos rorem ad mammas transportare, ut lac fiat; uti & in vera delineatione Actorum Anat. p. m. 15. Et videtur illis patrocinari Doctiss. Hieron. Barbatus p. m. 40. seqq. dum ex sero, neutiquam ex sanguine aut chylo, nutritionem fieri statuit.*

§. 72. Sed vela contrahimus, & concludimus verbis *CL. Th. Bartholini Cent. 3. Epist. 38. p. m. 142. in hac eadem materia: Sape injuria fit famæ in-*
nocen-

nocentium a rerum naturæque imperitis. Et paulo post de ductibus novis ad papillas scribit: *Ventura dies & diligentia felix prosectorum cuncta aperiet, ut etiam hoc invento puellarum innocentia consulatur, quæ virgines esse non desinunt, sic cetera integræ sint famæ, quanquam subinde in sororiantibus mammillis lac habeant. Eadem quippe viæ junioribus patula esse possunt, quibus mulieribus turgescentes mammae dulcibus succis, ut loquitur Lactantius de Obific. Dei cap. 12. distenduntur.*

II.

LAC VIRGINIS PHARMACEVTICUM ATQUE CHYMICUM.

§. I.

LActis vocabulum in pharmacia est πολύσχημον; ob coloris albicantis similitudinem, variis albeantibus remediis expetitur.

§. 2. Ita *Lac Amygdalinum* Germ. *Mandel-Milch*, frequentatur in officinis. Latino-barbaris audit *Emulso*, ab emulgendo, quod quasi emulctum sit ex quibusdam seminibus, aut medulla fructuum, interveniente liquore appropriato: Est enim medicamentum liquidum lacteum, i. e. lac mentiens, veluti ait *Schræder Pharm. l. 1. c. 3. & l. 2. c. 54.* qui ib. modum parandi & usum addit. Conf. quoque *CL. D. Antecessorem* in hac Univ. nostrum *Lubert. Esthium* in *Tr. Formular. sect. 7. cap. 1. p. m. 79.* *Renod. Inst. Pharmac. lib. 5. cap. 8.* *Petr. Morell. Meth. præscrib. form. sect. 1. cap. 7. p. m.*

98. Huic confine *Amygdalatum* est, de quo itidem *Renod.* l. a. cap. 9. & *Morell.* l. d. cap. 8.

§. 3. Ita *Lac S. Lucie* perhibent valde congruum esse ad oculorum affectus, illudque sic describunt: *R. Vini albi pocal. n. i. tutiæ præp. ℥ij fol. sænic. fol. rutæ a Mj. M. in phiala vitrea per 9. dies agitentur quotidie per horam optime a Virgine, circulationem agitando eandem semper servante, & non pervertente, atque orationem Dominicalem, & salutationem Angelicam semel singulo mane dicente. Demum ad oppositam solis radiis partem in umbra per dies 25. exponatur; & tandem, reposita sic phiala, ad usum servetur, pro oculorum ablutione. Ita profert I. B. Sitonius in *Miscellan. Medico-Curios.* Tr. 45. p. m. 291. Ἀλλὰ ὁ πᾶς ζέον ἐν χυμῶνι.*

§. 4. Ita *Lac Mandragoræ* observatur a Celeberr. G. H. *Velschio* immortalitate dignissimo, Fautore & Amico, dum viveret, suavissimo, cujus mortem acerbissimum nuncium nobis jam attulit, Nott. ad exoter. cur. & obs. med. chil. i. obs. 935. ex *Eutichio Patricide* Annal. tom. 2. p. 452. Nimirum *Eutichius* Patriarcha Alexandrinus & Medicus tom. 2. Annal. pag. 452. seq. ex interpretatione *Eduardi Pocockii* inquit: Obiit Sophronias, Patriarcha Alexandrinus, hydropisi affectus, (ob quam cum *Lac Mandragoræ* bibisset, nihil ei profuit) anno ducentesimo trigesimo tertio. Meminitque illius succi lactei *Ebn-Sina* lib. 2. tr. 2. cap. 10. scil. valere contra hydropem calidum.

§. 5. Ita *Lac Mechoacannæ* legitur apud C. *Calde-ram* de Heredia in tribunali Med. Magic. Polit. f. m. 400. a. qui illo quoque ex chocalate dato curavit icterum, allegante B. *Velschio* l. a. n. 989.

§. 6. Ita *Lac Dacrydii* describit *Zachar. Brendelius* Chym. in art. fort. redacta p. m. 94. seqq. ex com-

communicatione fratris sui *Joh. Phil. Brendelii*, Medici Slaizenfis. Illud in Phrenitide laudat CL. *Rolfinc. Epit. l. 1. p. 1. c. 3. p. m. 14.* & in melancholia Celeb. *Velschius Nott. ad Cent. 3. conf. 54.*

§. 7. Ita *Lac Aloeticum* habet *Helidæus de Paduanis* apud *Velsch. Chil. 2. obs. 847.* In illo decocta plantago, una cum aliis, profuit injectione ad ulcus putridum & verminosum in collo vesicæ. Addit vero CL. *Velschius* in *Nott.* illud esse præstantius, si fiat ex foliis recentibus, ubi haberi possunt. Cepit enim Americana jam in plerisque hortis excoli.

§. 8. Ita *Lac Aureum Michaeli Ruccero* in 4. aphor. 25. dicitur lixivium cum oleo mixtum, & quidem oleo rosarum juxta *Isaac Schallcrum*, Medicum Angelopolitanum ap. *Velschium* in *chil. 1. obs. 579.* qui tamen in notis commodius reputat oleum sambucinum ad mentem *Sennerti 2. de febb. 16.* & *Blochwitzii de Sambuco part. 3. c. 29.* Valet ad Erysipelas, ambusta &c.

§. 9. Ita *Lac Sulfuris* (alias *Cremor* seu *Butyrum Sulfuris*) dicitur, cujus tres parandi modos habet *Schröder. Pharm. lib. 3. cap. 28. p. m. 504. Conf. Croll. Basil. Chym. p. m. 279. Beguin. tirocin. Chym. lib. 2. cap. 19. P. Poter. Pharm. Spagyr. lib. 2. cap. 11. Gruling. Florileg. Chym. cap. 13. p. m. 327. & Rolfinc. Diff. Chym. 2. c. 14. p. m. 26.* Nim: Sulfur commune solutum in lixivio tartari, est rubrum, mixtum cum aceto, illico lactescit, & hoc nomen sortitur; ita Celeberr. Professor atque Archiater Hassiacns D. D. *Waldschmid*, noster Fautor atque Amicus suavissimus disp. de Chilificat. 8. 24. p. m. 25. Auctor ejus medicaminis alias sit Doctor *Samuel Schlegel*, Anhaltini Principis Medicus, teste *Ierem. Barthio* atque *Hartmanno* ad d. l. *Beguin p. m. 373.*
Non

Non negligendæ tamen sunt animadversiones CL. *Zwelferi Mantisse Spagyricæ* part. 2. c. 10. f. m. 400. seq.

§. 10. Ita *Lac Balsami*, alias *Ens balsami*, est aqua illa, quæ ex unaquaque sublimatione tam flor. sulfuris simplicium, quam compositorum in recipiente adaptato colligitur ac seorsim servatur; dein rectificata in balneo bullienti miscetur cum aqua illa, quæ ab ultimis floribus compositis abstracta est, nec rectificatione eget: est coloris lactei propter gummata, & saporis acidi, vide *Crolius* Basil. Chym. p. m. 314. ubi quoque usum ejus enarrat.

§. 11. Ita *Lac Saturni* (aliis *Magisterium ejusdem*) proponitur a *Schrödero* lib. 3. Pharmacop. cap. 12. p. m. 390. Qui ibidem quoque modum ex *Salom. Clossæo* addit producendi *Liquorem Lactæum* ad ulcera.

§. 12. Sed ne plane extra pœnœria evagemur nostra, retro ferimus pedem (neglecto vario adhuc lacte, e.g. *peoniae*, de quo *Velsch.* it. *pineato* &c.) ad *Lac nostrum Virginis*; in primo limine statim amoventes homonymiam, ubi specialig nonnullis Chymicis *Lac Virginis* ista aqua §, *der Drachen-Schwanz*, wäschet und coagulirt ohn allerhand Werck, ist § philosophorum, succus lunaræ & solaræ, aus Catholischer Erd und Wasser, ita *Mart. Rulandus in Lexico Alchymie* lit. L. p. m. 272. ex quo eadem (ut ferme reliqua omnia) transsumfit quoque *Gurl. Johnson.* in *Lexico Chym.* p. m. 115. Conf. *Gerb. Dorn* in *Theophrastisch. Pract.* p. m. 451. ex quo procul dubio etiam illa transtulit ad sua *Kircher. Mund. subterr.* lib. 2. f. 4. cap. 3. f. m. 332.

§. 13. Nobis ἐν τῷ παρόντι est lac Virgineum, liquor albicans, certo modo præparatus, potissimum ex lithargyro, ad cutis mundioris commendationem, aliosque affectus externos.

Chymici per lac virginis intelligunt menstruum virile s. Δαν ὄξιαν publicam, quam καὶ ἐξοχὴν menstruum vocant ceu ex *Cornel. Alvetan. de lap. Philos. c. 4.* probat *CL. Wedelius Diss. de Menstruis c. 1. p. 101. A. 2. b. Jenæ 1674.* Huc refer omnino, quæ de altiore isto lacte virginis Chymicorum habet *Christian. Langius in Patholog. animantium p. m. 280. seq. P. J. Faber. in Pathol. cap. 125. θ. 5. ait: Oleum etiam & essentia tr. g. Si dicitur Lac Virginis, cum quo omnes macula faciei & oris vitia cuncta solo litu verissime curantur.*

§. 14. Nominatur autem Lac Virgineum *Thomæ Carthusio & Cratoni lib. 4. cons. 27. p. m. 182. item Virginalè Rondeletio de Fucis p. m. 1259. Pareo lib. 25. cap. 44. Lub. Esthio in tract. formularum parte poster. class. 3. cap. 2. p. m. 137. seu Lac Virginum D. D. Waldschmid. l. a. & c. Gallis Lait Virginal, CL. Mos Charas in pharmacop. Reg. Galen. & Chym. parte IV. p. m. 1040. Germ. Jungfer-Milch. Et quidem ratione subjecti (uti scholæ loquuntur) a similitudine coloris lactei seu albidī, testibus *Pareo lib. 25. c. 10. Baricell. hortul. genial. p. m. 253. Renod. Inst. Pharm. l. 5. c. 12. Conrad. Johren. Prax. Chym. f. 1. cap. 11. p. m. 192. atque Arnold. Weickardo Thes. Pract. lib. 6. f. III. a. in margine. Ratione autem. prædicati cognominatur ideo Virgineum, quod fuco deditæ virgines eo impense delectentur ad pallorem faciei inducendum, eamque passam derugandam decorandamque, sunt verba *CL. Esthii l. a. p. m. 137. Aut quod colorem virgineum faciei***

immutet, *Renod.* l. a. *Fel. Platerus Prax.* tr. 3. lib. 1. cap. 2. p. 161. ait: *Ex lithargyrio seu spuma argenti albus liquor maceratione seu coctione efficitur, quem lac Virginale vocant, quod faciei dicentem colorem affert.* & p. 178. *Ex lithargyrio albus conficitur, quem lac virginale ut magis acceptus sit, vocant.*

§. 15. Refertur ab eodem *Esthio* inter medicamenta externa una cum epithematibus oxyrrhodino &c. in specie ad aquarum classem a *Zacuto Lusit.* in *Pharmacop.* art. 4. distinct. 1. cap. 4. f. m. 102. & *Schröder.* lib. 2, cap. 39. Est autem ex his, quæ juniorum adinvenit sedulitas, teste *Renod.* l. æ. Interim jam tum ejus mentio fit. ap. *Guidon.* (qui floruit A. C. 1353.) tr. 6. de antidot. appropri. cap. 2. teste *Zacuto* l. a.

§. 16. A variis varie præparatur. Ubique tamen basis est lithargyros, qui cum duplex sit, ἀργυρίτης videlicet atque χρυσίτης (vide *Dioscor.* l. 5. c. 52.) ideo etiam duplex emergit lac virgineum, album sc. ex illo; ex hoc flavum, & quasi croci staminibus tinctum, teste *Lub. Esthio* l. c. Conf *Anton. Füeldez.* tr. de Variolis. l. 3. p. m. 134. Imo *Georg. Melichius* in *Dispensario distinct.* II. p. m. 451. ex utroque parat. h. m.

R Aceti fortis lb V.

Lithargyri auri

argenti a ℥iiij.

Lithargyrum tritum, & aceto permixtum, per alembicum destilla, & quod effluit, asserva. Dehinc

R Aluminis plumei

Salis gemmei a ℥j

Thuris masculi ℥β

Camphoræ ℥ij.

Aquæ rosar. lbj.

Olei tartari ℥vj.

Quæ

Quæ terenda sunt, terantur, & per alembicum aqua eliciatur. Utriusque aquæ, quæ exstillarit, guttas binas in volam manus effusas maculis & infectionibus illine, & exigua cum morsu deleri & tolli videbis. Sed hæc compositio *ατραζία* sapit.

§. 17. Nempe Lithargyrium rubrum, si cum aceto misceatur, constituit liquorem album, qui medicis lac virginum nuncupatur, teste *D. D. Waldschmid Disp. de Chylif. θ. 41. p. m. 25.* Conf. *Di-odor. Euchyont. l. i. §. 24. p. m. 47.* & præcipue *Wil- lis Pharmaceut. rationalis Part. 2. sect. 3. c. 5. p. m. 243.* Ita proponit *Zacutus Lus. l. a.*

R Aceti ex vino albiſſimo facti lbſſ.
Lithargyri dealbati ℥ſſ.

Misce, & postea per ellychnium destilletur aqua, ex uno vase in aliud. Paulo aliter habet *Esthius l. a.*

R Aquæ Cisternæ vel fluvialis claræ
phialam j.

Aceti acerrimi albi cyath. j.

Lythargyri aurei ℥ij.

bulliant ad consumptionem partis quartæ in vitreata phiala, facta residentia, quod purissimum est, servetur usui. *Conr. Johren. in Prax. Chym. f. i. c. II. p. m. 192. ita :*

R Lithargyr. ℥ij.

Aceti fortis lbj.

Coque, & filtratum ad usum serva. Alii Cerussam addunt *P. I. Faber in Pathol. cap. 25. θ. 5. ait :* Paratur lac virginis ex cerussa l. lithargyrio in aceto fortissimo dissoluto, & postmodum dissolutioni aliquid salis comm. tartari & aquæ pluvialis in magna satis quantitate additur, donec aqua albescat, quæ dicitur postea lac virginis. Conf. *Renodæum Inst. Pharm*

l. 5. c. 12. Ab hoc parum abit illud *Arnold. Weickardi l. 6. f. m. m. a.* nisi quod alumenustum addat: Et illud *Baricelli hortulo genial. p. m. 253.* qui loco aluminis sal gemmæ ponit. Uti quoque *Cour. Jobren.* qui hujus loco Cerussam addit *Prax. Chym. f. i. c. ii. p. m. 192.* Rursus paulo aliter *Moyf. Charas Pharmacop. Regia Galen. & Chym. p. m. 1040.* ita:

R Solutionis lithargyri auri in aceto destill. factæ ℥viij

Solutionis aluminis rupei in aqua nymphææ paratæ etiam ℥viij.

Filtratarum seorsim solutionum, fiat quolibet tempore permixtio, & paratum erit lac Virgineum. Addit idem CL. Charas: *Il suffit d'avoir des dissolutions de Litharge dans du vinaigre distille, & d'Alum dans de l'eau de nymphæa, ou dans quelque autre semblable: Car on peut en les mêlant par égales portions avoir sur le champ un Lait virginal fort propre pour nettoyer & blanchir les mains & le visage.* Nec videtur quoad ingredientia ab hoc differre illud in *Pharmacop. August. f. m. 299.*

R Alum crudi ℥iv.

Decoque ad tertias in aquæ font. lbij postea

R Lithargyri lbjß.

Aceti vini lbjß.

Decoque ad remanent. lbj. Colentur & commisceantur ambæ aquæ, ac spatula tam diu agitentur, donec albescant Ad h. l. *Zuelferus* in *Animadv. f. m. 300.* ait: Solutiones aluminis & lithargyrii se invicem præcipitare, ita, ut neutrum horum suas operationes proprias rite exserere possit. Nihilominus tamen addit, illa ipsa ita mixta refrigerando, fucatanque cuti albedinem inducendo nonnihil præstare posse. Pariter ex aceto destil. & lithargyri ad-

dito

dito dein sale & alumine cum linteis admovendum parabat *Thomas Carthusius* apud *Velfch. Chil. I. obs. 591.* Compendiosum est hoc *Willis Pharmaceut. rational. P. 2. f. 3. c. 5. p. m. 471.* nempe solutio lythargiri in aceto destill. facta ab oleo tartari per deliquium affuso, in liquorem instar lactis albicantem præcipitatur. Habet etiam *Renod. l. a.*

§. 18. Alii Lythargyro atque aceto addunt quasdam aquas destillatas atque alia *κοσμητικὰ* ac formæ lenocinium facientia, ajente *Lub. Esthio.* Ita *Dispensatorium Norimb.* novissimum A. C. 1666. f. m. 155. hoc habet:

R. Aquæ solatri

nymphææ

lactuc.

Aceti a ℥ij

Lithargyr. ℥j.

Cerussæ candid. ℥iij.

Camphor. ℥j.

Lithargyr. cum aceto ebulliat, dein cerussa addatur, tandem & aquæ. Refrigeratis camphora cum spiritu vini dissoluta immisceatur. Idem habet quoque *Schræder Pharm. lib. 2. cap. 39.* Nec admodum differt illud *Rondeletii Tr. de Fucis p. m. 1260.* nisi quod loco harum aquarum habeat aqu. plantag. atque rosar. & addat sal commune. Quod etiam ita habet *Pareus lib. 25. cap. 44. f. m. 625.* qui lib. 26. cap. 10. aliud habet, ab hoc itidem parum differens. Conf quoque *Weickhardum in Thesauro Pract. lib. 6. f. m. 121. a.* & *Renod. Instit. Pharm. lib. 5. cap. 12. Tob. Vogel. im curieuxen Haut- Diener lib. 3. cap. 1. art. 1. pag. 396.* Lac Virginis ita præparat:

R. Lithargyri ℥j

Aceti vini albi fortiss. ℥iij.

Co-

Coque, dein filtra per chartam emporeticam, adde aquæ rosar. lib. alb. fragor. a ℥j, tunc lactescet. Potest etiam addi aliquid de camphora vel borrace, thure, myrrha, ut simul coquatur. Aliud sub tit. *Essentie Cosmetica* vid. in Nott. nostris MSC. ad *Jungkenii* Lexic. Pharm.

§. 19. *Weckerus in antidot. special. l. 3. p. m. 732.* ex Fumanello hoc proponit:

Rec. *Lithargyri contriti* lbß.
in *aceti albi* ℥iij. Coquito, & panno cribratum in vitreo vase servato: deinde adde *camphoræ*, *aluminis*, *jameni*, *boracis*, *olei tartari a. p. æ.* *aquæ rosar. q. s.* Sed hic processus mihi non placet.

§. 20. Modum parandi præmissis regulis quibusdam docet *Lub. Esthivius l. u. p. m. 138.* inquiens: *Apparatus talis est* (1.) *competente dosi præscribimus lithargyrium, cerussam & hoc genus alia corpori nitorem acquirentia.* (2.) *Admetimur aquas idoneas & si opus sit modicum aceti.* (3.) *Hæc alias ebulliunt, alias solum infunduntur, modo statim dissolvuntur cum diligentia.* (4.) *Præterea filtrantur, hoc est per filtrum seu spissum pannum trajiciuntur.* (5.) *Demum insolantur, donec incluruerint, Lithargyrus colorem impertit alias lacteum, alias flavum.*

Rec. *Aquæ pap. ℥j.*

e limonior. succo destillata vitreo alembico ℥iß.

phaseolor.

ex melopeponibus a ℥j.

lapathi acuti ℥iij.

solani ℥ij.

sola.

Solani ℥ij.

Aceti vini albi ℥℥.

In commistis invicem dissolvatur Lithargyri ℥℥.

Camphor. ℥j.

Cerussa ℥iij.

Concussa jugiter & agitata invicem, permittantur residere, mox per filtrum trajecta condantur in vase vitreo. Alium modum vide apud *Job. Bapt. Zapputam in Mirabilibus Medico-Chirurgici* cap. 20. p. m. 300. item apud *Fel. Plater. Prax. Tr. 3. lib. 1. c. 2. pag. 178.* & adhuc aliud *ibid. pag. 186.*

§. 21. *Uusus* etiam hujus medicaminis est varius atque multiplex. In genere utimur eo *ad refrigerandum, Lub. Esthius l. d. & Zwelfer. animadv. ad Pharm. Aug. f. m. 300.* Item ad impetum humorum inhibendum, atque alio derivandum juxta *Lub. Esthium l. c.* adeoque etiam ad sanguinem sistendum, *Schröder. Pharm. l. 2. cap. 39.*

§. 22. Et cum egregiam laudem atque spolia ampla retulit in gynæceis, ut egregium Cosmeticum, ceu contestantur, *Pareus, Pharmacop. August. Schröderus, Esthius, C. Hofman. in Paralip. officinal. c. 89. a. & c.* ideo dicitur iisdem rugas frontis explanare, item manus lævigare, & decorandis virginibus, acquirendoque faciei nitori satis aptum, cutim enim egregie illustrat. *Conf. Zacut. Lusit. l. a. & Willis part. 2. Pharmaceut. rational. f. 3. c. 5. p. m. 471.* Ad faciei maculas & guttam rosaceam tollendam probat *P. I. Faber in Patholog. cap. 25. θ. 5. & ad h. l. in Patholog. animat. Christ. Langius p. m. 281.* ita: *Hoc tamen haud inficiamur, quod albicans hic,*
 &

Et ex cerussa factus liquor exulcerationum corro-
dendes acrimonias Et maculas multo permu'ceat
atq; abstergat, Et sic consolidandi citoque cicatricent
inducendi non contemnendam habeat energiam

§. 23. Cutaneis quoque affectibus prodest, testi-
 bus *Pharm. Aug.* atque *Zacuto l. a.* Hinc valet ad
 aspredines cutis, *Renod. l. a. p. m. 134.* Exsiccat et-
 iam atque extergit pustulas faciei, *Zacutus l. a.* præ-
 cipue sanguineas biliosasque *Pareus l. 26. c. 10.*
Conf. Johren. l. a. Et ideo ad faciei rubores est
 perutile; *Id. Ib. Conf. Baricell. p. m. 254. Renod. l.*
d. ut & ad pallorem eidem inducendum, *Esthius l. a.*
 atque *Weckerus antidot. special. l. 3. p. m. 732.*

§. 24. Valet porro ad scabiem depurgandam,
Lub. Esthius atque *Schröder. ll. aa. Macas. prompt.*
med. pract. l. poster. f. 16. c. 3. Item contra lentigi-
 nes, serpigines, lichenes atque impetigines, conf.
Pharmacop. Augustan. Baricell. p. m. 254. & Macas.
l. a. qui *ibid. c. 10.* etiam commendat ad tineam;
 it. *c. 15.* ad cicatrices & alias maculas, uti & *Willis l. a.*
 Ad herpeta laudat *Renodeus p. m. 134.*

§. 25. Ad oculorum morbos commendat lac
 suum virginis *Lub. Esthius de Formulis p. m. 139.*
 Nec forte male. Siquidem heic & alibi videtur vir-
 tutes has sibi poscere ideo, quod partim refrigeret,
 partim emolliat, mitiget, humectet &c.

§. 26. Ad erysipelas non inutiliter adhibetur
Macas. Prompt. Med. Pract. l. poster. f. 16. c. 3. Ita
 erysipelas jam plurium annorum in quodam cura-
 vit *Thomas Caribufius de Bono Lapide in praxi*
med. ap. Velsch. Chil. 1, obs. 591. Imo ad exulcera-
 tum

tum commendat *J. Cratol. 4. Conf. 27. p. m. 182.* atque *G. H. Velschius Chil. 1. curat. & obs. 591.* In aliis quoque ulceribus sordidis laudat *Lub. Esthius l. c.*

§. 27. Ad varios quoque tumores discutiendos atque mitigandos expetitur. Præcipue autem valet in tumoribus calidis, qui olea & pinguedines non admittunt, maxime, quando tumor articulum invadit, *Arn. Weickardus in Thes. Pract. l. 6. fol. m. iii. a.* ubi addit etiam doloribus mitigandis prodesse. Ad tibiæ tumores laudat *L. Esthius l. a.* Ad scroti tumores itidem. Et *Χαγιάςατ* (C) *C. Hofmannus in Paralip. officin. c. 89 b.* scribit: Ego vidi seniore nostrum Chirurgum Petrum Colerum, discutere ejus litus solum maximum scroti tumorem in hydropico, de quo ille affirmabat, frustra ferro aperiri, quod materia ibi esset flava, consistens instar gelatinæ. Allegat quoque *G. H. Velsch. Cent. 1. Conf. Med. 70. in nott. p. m. 101.* Pariter verrucæ in manibus, si per aliquot dies bene confricentur isto lacte virginis, quod *Baricellus in hort. genial. p. m. 254.* habet, evanescent. Forte propter sal gemmæ. Hinc quoque docuit *P. Borell. C. 2. obs. 46.* ad easdem sal armoniac. in aqua solutum.

§. 28. Modus utendi eo, aut idem applicandi facilis est. Cum linteo admovebat *Thomas Carthusius ap. Velsch. Chil. 1. obs. 591.* ut & *Weickardus l. a.* & quidem tepide. Alii eodem una cum aqua fucatrice faciem quotidie bis, (*Willis l. a.*) ter aut quater abluunt, *L. Esthius l. c.* Modum lactis virgi-

virginalis istius, quod PLATER. Prax. pag. 178. descripsit, applicandi vid. ibid.

§. 29. Obiter heic notamus improprie alia cosmetica quoque dici posse lac Virginal. Hinc *Rondeletius in tr. de Fucis p. m. 1259.* inter alia cosmetica & hoc proponit inquiring: *Convenit etiam lac virginal destillatum ex umbilico veneris, cucurbita, nenuphare, sempervivo & aliis hujusmodi ex herbis refrigerantibus.*

§. 30. Placet denique mantissæ loco addere aliud lac virgineum, quod statim præparari potest, si ad manum habeamus Tincturam storacis aut benzonii, præparatam cum spiritu vini, si nim. aliquot ejusdem guttas certæ quantitati aquæ cosmeticæ destillatæ instillemus; imo etiam aquæ simplici calidæ prout vidi apud quosdam barbæ tonsores, qui ob hoc studebant emendationi cutis faciei, dum eam eodem abluebant barbam radentes. Meminit ejus *CL. Moyses Charas Apothecarius Regius & Chymicus ordin. in laboratorio horti Regii Paris.* Amicus noster honoratissimus in *Pharmacopœa Regia Galenica & Chymica part. 4. p. m. 1046.* his verbis: *Ceux aussi qui ont de la Teinture de Storax ou de Benjoin préparée avec l'Esprit de vin, peuvent avoir en tout tems un Lait Virginal, en mêlant un peu de cette Teinture, avec sept ou huit fois autant de quelque Eau distillée cosmétique. C'est aussi le Lait Virginal qu'on employe le plus aujourd'hui tant à cause de sa bonne odeur, que pour ses bons effets.*

III.

LAC VIRGINIS PHYSI-
CUM.

§. I.

Tertium prioribus subnectimus lac, nempe Physicum. Neutiquam vero rei erimus alicujus μεταβάσεως εἰς ἄλλο γένος. Siquidem quicquid ferme physica habet corporum naturalium, medicinæ inservire solet. Hæc nostra & ex sacris & ex profanis scriptis sibi selectum facere potest. Et næ rudis esset iste medicus, qui nihil politioris disciplinæ degustasset ex aliis nobilissimis scientiis atque artibus?

§. 2. Hoc equidem lac Virginis Physicum nobis non adeo cognitum est. Non autem intelligimus heic verum Mariæ lac, quod ex uberibus suis filio-
lo, Servatori nostro, in alimentum dedit, de quo CL. Vir Matthias Berneggerus in Hypobolimæa Divæ Mariæ Deiparæ Camera cap. 5. pag. 38. (citante Exc. D. D. Joh. Fechtio Tom. I. Noctium christianarum Exerc. 10. §. 119. p. m. 637.) ita scribit: Quomodo in Ecclesia Capernaitana fuisse imaginem Deiparæ Virginis a Luca depictam, cui templum struxerit Pulcheria, author est Nicephorus Callistus lib. 14. cap. 11. sed id eadem fide facit Nicephorus, qua ibidem referr, Eudociam Pulcheriæ lac D. Mariæ misisse, cujus tanta copia etiamnum passim ostenditur a sacrificulis, quantum vix credibile est, præcipue uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans, ut festive Roterodamus inquit in Colloquiis. Digna sane est, quæ huc referatur, historia ex Eutychio, Patriarcha Alexandrino, Tom. 2. Annalium p. m. 448. seqq. ex interpretatione Edu-

ardi Pocockii his verbis : Porro obiit Michael, Theophili filius, Romanorum Imperator, succedente ipsi Theophilo Romanorum Imperatore, qui ex Ecclesiis imagines amovens, easdem delevit, nec non fregit, jubens, ut nulla omnino in aliqua Ecclesia esset imago. Causa etiam, quæ ipsum impulit ad imagines ex Ecclesiis tollendas, hæc fuit, quod ipsi a Consiliario ipsius quodam narratum esset, esse in loco quodam in ditione Romanorum Ecclesiam, Sanctæ Mariæ sacram, inque ipsa imaginem, e cuius uberibus, cum celebraretur festum illius, lactis gutta stillaret. Quod cum Theophilo haud credibile videretur, in rem inquirens, invenit ædituum, factum in pariete, a tergo imaginis, foramine, quod usque ad ubera pertingeret, eique tubulo plumbeo tenui ac gracili immisso, locum luto ac calce, ne appareret, obduxisse, cumque adesset Festum Sanctæ Mariæ, foramini isti lac infundere solitum, cuius guttula e mamma imaginis destillaret, quare peregrinationes ad Ecclesiam istam instituentibus hominibus, multum pecuniæ lucratus est hac de causa ædituus. Mittens ergo Theophilus Imperator imagine ista diruta locum refecit, iussitque, nullas omnino in Ecclesiis imagines retineri. Aedituum autem Ecclesiæ istius capite truncavit, & ex Ecclesiis imagines sustulit, dicens : Imagines instar idolorum esse, & qui imaginem coluerit, perinde esse, ac si idola coleret. Hinc ortum est inter Romanos dissidium in iis, quæ ad mages spectant, adeo, ut alii alios infidelitatis damnarent, dicentibus aliis, qui imaginem coluerit, infidelitatis reus est, aliis qui eas non coluerit, infidelis est. Affinitas vero nominis eam nobis extorsit quasi curiositatem, ut quod domi nostræ non nascitur, ex alienis peteremus agris.

§. 3. Illud nobis suppeditavit Celeb. J. D. Major,
Hol.

Holsatiæ splendor eruditissimus, Amicus noster magnus, in doctissima Dissert. de Lacte Lunæ cap. 8. §. 14. (Kiloni 1667.) ajens: Saxum esse quoddam plagæ orientalis ita nominatum; & locum allegat integrum *Nierembergii*; qui αὐλόπλης illud speculatus est.

§. 4. Nimirum verbis & fide *Eusebii Nierembergii* in libello peculiari de miris & miraculosis naturis in terra Hebræis promissa cap. 38. isthæc referemus. Ait autem auctor: Haud procul Cotovicus, a monasterio Betbleemitico, antrum (cui a virgine nomen est, quodque item cryptam lacteam vocant,) subiimus. In ingressu obscurissimum & arctum, via leniter declivi & saxosa, adeo angustum præbet accessum, ut nisi genibus flexis, aut saltim inclinato ad uterum capite, vix penetrare queas. Itaque ne usquam offenderemus, ardentem quisque cereum gestavimus. Ad penitiora ubi devenimus, antrum offendimus, quadrata forma viginti quatuor circiter pedes per quadrum continens, in cujus fere medio aram marmoream etiamnum integram videre est. Ferunt, hoc loco Mariam Virginem cum IESU infante (dum Heroden in Betbleemiticos infantes sævientem fugeret) latuisse, atque interim, dum filium lactaret, lacte suo locum irrorasse. In cujus rei memoriam D. Hieronymi ætate templum in hoc ipso loco, itemque monasterium Virginis a Paulla Romana erectum volunt, quod tamen hac tempestate penitus dirutum, & solo æquatum, in cinerem abiit, nihilque præter altare marmoreum, & antri foramen rotundum (quod in summitate rupis excisum, lucem admisisse verisimile est,) reliquum ostendit. Hujus antri saxum coloris subalbidi, duritie cretam non superat, ut scalpello radi facillime possit. Id vulgo lac Virginis vocant, miramque ei indigena vicini-

que populi omnes attribunt efficaciam, multis experimentis approbatam. Ferunt namque fœminas lactis inopia laborantes, si vel exiguum hujus pulveris abradi, aqua vel vino, aut lacte dissoluti, accipiant, statim ubi id sumserint, lacte repleri; idque non solum a Christianis, sed ab ipsis quoque Mahumedanis, & Mauris, & Turcis publice omnium ore confirmatur; qui hoc ipsum in suis uxoribus & animalibus sæpiissime se expertos ajunt. Causam vero virginali lacti attribuunt ac divino miraculo adscribunt. Precibus in antro peractis & salutata virgine, singuli de cryptæ lateribus aliquid deraimus, & nobiscum adportavimus. Cujus ego vim in nostratibus fœminis frequentissime certam didici, atque orientis populi opinionem haud vanam esse comprobavi. Hactenus Nierembergii. Rem in vernacula exponit Neuschütz in seiner Siebenjährigen Welt-Beschauung Part. 3. cap. 14. p. m. 326. seq. Celeberrimus Præses Acad. Nat. Cur. Dn. Lucas Schræckii Dec. 3. Ephem. Ann. 7. & 8. obs. 209. p. m. 353. ita: Neque indictum abire debet lac Lunnæ Bethleemiticum, quod in crypta B. Mariæ Virginis sacra, in qua nempe, cum Herodis tyrannidem effugeret, latuisse, atque dum filium lactaret, hoc lacte suo locum hunc irrorasse, vulgo traditur, concrevit, compactioris quidem substantiæ, at facile in pollinem farinaceum teri aptæ, & cæteroquin farinæ nostræ non absimiles, quo de agunt Museum Calceolarianum sect. 2. pag. 138. Nierembergii Fr. de Miris & Miracul. Nat. in terra Hebræis promissa cap. 38. ut & Franc. Ferdin. Troilo Itinerar. Orient. pag. 311. Fr. Gabriel de Pechwarodino, Ungarus, Ord. D. Francisci de Sacra Observantia in Compendio locorum Terræ sanctæ Part. 2. fol. 24. b. edit. 1521. in 4to ait: Crota sive Crypta B. V. Mariæ

Mariæ prope Hierusalem est, &c. & habet *lapidem album* in rupe, sed *mollem*, ita, quod de facili potest frangi, & ille lapis sive rupes tantam obtinuit & fuit virtutem ob ablactationem virginei lactis, ipsum parvulum Jesum loco in illo nutrientis, ut quæcunque puerpera Christiana aut pagana lacte carens, parvum quid de illo lapide in pulverem redacto in aqua gustaverit, absque dubio lacte abundans fuerit, nisi fide de hac re careat.

§. 5. Relationi huic fides sua fides. Interim virtutem hujus terræ quod spectat, hanc *γαλακτοποίησιν* commendat *Auctor* inductus (1.) auctoritate (α) Indigenarum, & (β) vicinorum populorum, & quidem omnium, tam Christianorum, quam Mahumedanorum atque Turcarum (2.) Experimentis multis illorum hominum, tam in suis uxoribus, quam etiam animalibus, sæpissime factis. Imo etiam (3.) experimento ipsius *Auctoris*, qui ipsemet in nostratibus fœminis sæpissime ejus vim certam didicit.

§. 6. Unde hanc autem habeat, disquirendum est? *Divino miraculo adscribunt!* Sed hoc videtur nimis remotum. Uti enim ambabus largimur omnia bona in nos promanare inexhausta divinæ bonitatis abyssu; ita causam naturalem hac vice investigabimus. Nimirum hoc lac, æque ac crySTALLUS, & alia hujusmodi siccæ naturæ, lac *materialiter* non efficiunt (conf. Satyr. Med. Contin. 2. §. 2. lit. π in fine) chylum videlicet constituendo; nec *instrumentaliter*, aut *directive*, chyli ad mammas transitum juvando, sed tantum *dispositive* (ignoscat Latium Scholis) ubi inquinamenta acida (in primis viis col-

liquamento alimentorum accedentia, quorumque culpa concoctio vitatur, chylusque vel nullus, vel paucus, vel minus laudabilis conficitur; unde mammarum lacte debito defraudantur) imbibit, absorbet, præcipitat, ac ita lactis impedimenta removet, uti in simili bene est ratiocinatus Excell. D. D. I. D. Major, amicissimus noster; in *doctiss. tr. de Lacte Lunæ cap. 10. §. 5. & 8.* De Fungo Sinenfi antidotali LACTIGRIDIS dicto vid. Ann. 4. Ephem. Germ. Cur. obs. 153. Sed finio verbis Summi Hippocratis l. π. γονῆς f. m. 12. καὶ τὰυτὰ μὲν μοι εἰρέαται ἐς τοσούτον.

BREVIARIUM LACTIS VIRGINIS I.

§. 1. **P**ropositio an & unde Virgines lac habeant? 2. Multinegant. 3. ut Philosophi. 4. Philologi ex voce παρθένης. 5. J. Cti. 6. propter P. S. D. 7. & consuetudines. 8. it. Medici. 9. quia ejus nullus finis. 10. contrariatur consensus uteri c. mammarum. 11. hinc lactantibus non fluunt menses. 12. uti nec impregnatis. 13. lac non adest; nisi & aptitudo ad impregnationem; hac desinente desinit & illud. 14. menses fluxerunt per mammas. 15. uti lac aliquando per uterum. 16. distinguitur inter lac verum, & humorem mucosum. 17. affirmatur lac virginis auctoritate. 18. & per autopsiam, sed (α)miraculose. 19. (ε)naturaliter. 20. rationibus. 21. vel sola suctione in juvenibus. 22. ac vetulis. 23. it. in brutis. 24. visum lac in infantibus. 25. it. viris, juvenibus

bus ac pueris per auctoritatem. 26. per experientiam. 27. frustra obstat Mercurialis. An. Hippocr. auctor l. de glandul. 28. visum in brutis masculis. 29. aque ac talibus faemellis. 30. concluditur verum lac in incorruptis mulieribus ; sed rarius. 31. imperitis ac obstetricibus heic non credendum. 32. probatur 2. responsis Fac. Med. 33. refutatio contrariantium. 34. Philosophorum. 35. Philologorum, quia ab etymologia fragile argumentum. 36. aliquot etymologiae τὸ Παιθὲν. 37. Historum. 38. per P. S. D. 39. consuetudines limitantur. 40. Galenus non est auctor histor. Philosoph. 41. locus in græco est corruptus. 42. & in Latino. Nova versio. 43. nec lac hoc conceptionem notat. 44. nec frustra est. Falsa Reies opinio. 45. an testes semine nutriantur? 46. neg. 47. an ventriculus chylo? 48. neg. 49. an ossa medulla? 50. limitatur. 51. neg. 52. lac istud non frustra est. 53. consensus uteri cum mammis per vasa mammaria & epigastrica. 54. sed αὐτοψία refutat. 55. cur lactantibus nulli menses? 56. exempla in contrar. 57. ut & gravidarum menstruatarum. 58. responsio ad §. 13. 59. menses aliquando fluxerunt per oculos, aures, nares, os, gingivas, &c. 60. quomodo lac per uterum fluat. 61. an lac virginum, virorum &c. verum sit, nec ne? 62. an lac a mensibus suppressis. 63. Aff. 64. Ratio, quia utrisque eadem materia. 65. lac quoque ex alio sanguine. 66. lac non e sanguine. 67. sed e chylo. 68. 69. probatur. 70. chylo sociant alii succum nervosum. 71. alii lympham & rorem. 72. conclusio.

LACTIS VIRGINIS II.

§. 1. *Lactis ὁμονυμία in pharmacia.* 2. *lac amygdalinum.* 3. *lac S. Lucie.* 4. *lac Mandragoræ.* 5. *lac Mechoacanna.* 6. *lac Dacrydii.* 7. *lac Aloë-ticum.* 8. *lac Aureum.* 9. *lac Sulfuris.* 10. *lac Balsami.* 11. *lac Saturni.* 12. *lactis hujus virginis ὁμονυμία.* 13. *Nostri lactis Virg. descriptio.* 14. *ὀνομασιολογία.* 15. *quo refertur.* 16. *basis est lithargyros.* 17. *modus parandi.* 18. *aliis.* 19. *rursus alius.* 20. *regula quedam.* 21. *usus generalis.* 22. *est Cosmeticum.* 23. *ad aff. cutis.* 24. *ad varias scabiei species.* 25. *ad oculos.* 26. *ad Erysipelas.* 27. *ad tumores varios.* 28. *modus utendi.* 29. *impropria sumitur pro aliis cosmeticis.* 30. *aliud lac virginis sine lithargyro.*

LACTIS VIRGINIS III.

§. 1. *Physica medicis servit.* 2. *hoc lac nobis incognitum.* 3. *sed aliunde suppeditatur.* 4. *describitur.* 5. *virtus ejus γαλακτοποίησε* ☉, 6. *causæ.*

SATYRA DECIMA

SEXTA

DE

VITRO ET

ΤΑΛΟΦΑΓΟΙΣ.

Bon Glas-Fressern.

§. I

Non leviter levissimam gravissimæ mortis causam ignatus sum Viro in gravissimo Adriano Spigelio, Anatomico, vel Guil. Fabricii

bricii (Cent. 5. obs. 2.) encomio condigno. Ille etenim unicæ filiæ celebrarat nuptias, in quibus, cum fractum colligeret vitrum, vulneravit leviter, nescio quem e digitis sinistræ manus: supervenit inflammatio, quæ non tantum occupavit totum brachium, sed & tumorem sub ala insignem excitavit, quo vix ad suppurationem perducto, quamdiu effluxit sanies subcruenta & fœtida, meliuscule quidem habuit; cessante vero illa, & diarrhæa superveniente, omnia in pejus sublapsa sunt, usque dum tandem 7. Aprilis empyematicus moreretur, cum amici Patavio perscripserunt ad *Celeb. Casp. Hofmannum*, qui hæc testatur apud *Fabric. Hild.* l. a. obs. 1. p. m. 208. (Edit. Lugd. 1641.) Ex quo etiam *J. R. Camerar.* Syllog. memorab. Cent. 10. part. 40. p. m. 48.

§. 2. Simile fere, quamvis mitius adhuc, habet laudatus *Fabric. Hild.* Cent. 5. obs. 2. Exempl. 4. inquit: Cum essem adolescens, Matronam vidi Norvisiæ, in Diœcesi Coloniensi habitantem prope portam inferiorem (Niederport) illa, cum sibi, ut recte recorder, indicem dextrum vitro punxisset; secutus est primo dolor vehementissimus, deinde inflammatio, aliq; gravissima symptomata, quæ brevi totam manum occuparunt, & diversis in locis ulcera sordida, cum ossium & ligamentorum erosione excitarunt. Opera & diligentia Chirurgi cujusdam non vulgaris M. Johannes Dungen nomine, tandem post longum tempus curata quidem fuit, sed ingenti cum labore; articuli quoque nonnulli digitorum rigidi permanserunt.

§. 3. Quid fiet, inquiebam, si intro vel per imprudentiam, vel per violentiam, vel per temeritatem adsumetur, quando foris tantum nocuit?

§. 4. Sunt tamen, quos innoxie vitra devorasse le-

gimus, quos vitrivoraces inter rara refert *M. Weinrich*. de Monstris cap. 15. p. m. 140. a. Illos inter maxime famosus est *Lazarus* ille, vel ideo cognominatus *Vitrivorax*; cujus memorabilem historiam, una cum iudicio super eadem, dabimus fide *ὁλός πτ8 CI. Realdi Columbi* lib. I 5. Anatom. p. m. 486. seqq. (ex quo etiam repetunt *Marcell. Donat.* lib. 4. de med. hist. mirab. c. i. p. m. 301. *J. R. Camerar.* Syllog. memorab. Cent. 5. Part. 6. *C. Reies* in Campo Elys. qu. 58. n. 4. atque *P. Borell.* Cent. i. hist. 52. refert *Lotich. ad Petron.* Comm. lib. i. cap. 2. p. m. 25. & *M. Weinrich.* de Monstris cap. 8. p. m. 65. b. qui omnium Stitrotynerasiarum admirabilissimum vocat exemplum expresse his verbis: *Quod maiore admiratione me affecit, fuit inspectio Lazari Vitrivoracis vulgo dicti, quem Patritii omnes Veneti, imo Veneti omnes, omnes Ferrarienses de facie noverant. Hic nullo prorsus gustu, dum viveret, praeditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil injucundum persentiebat ininsipida, amara, dulcia, pingua, salsa, acria non distinguebat; vitrum, saxa, lapides, ligna, viva animalia, carbones, pisces, e vario extractos, adhuc salientes vorabat. Vorabat lutum, lineos laneosque pannos, fœnum, stipulam, & ut brevi omnia complectar, quidquid homines, quidquid animantia vorant, quidquid illi edendum seu deglutendum potius offerebatur, mercede proposita, dictum ac factum ingurgitabat. Testis est inter reliquos Martinus Aromatarius Patavii ad Angeli insigne, cui sacculum carbone refertum, & saccum insuper devoravit; quo viso, persolvit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet, veritus, ne se cum taberna & vasis esitaret. Cum igitur hoc naturæ monstrum mihi dissecandum esset Patavii, cœpi hujusce rei diligenter, quoad*

quoad ejus fieri potuit, causam venari, quam me tandem, Deo Duce, ex particulari illius structura assecutum esse confido. Nam quarta nervorum conjugatio, quæ gustus gratia in aliis hominibus a natura producta est, in hoc Lazaro Vitrivorace neque ad palatum, neque ad linguam reptabat, sed ad occipitium reflectebatur. Sed de hoc Lazaro satis superque. An vero genuinam hanc credamus causam, acutioribus dispiciendum relinquo.

§. 5. De Vitrivoracibus agit *Craane* de Homine pag. 102. ad h. l. *David Græbnerus* in Medicina veteri restituta pag. 96. ait: Vitrivoracium exempla tradit *Reald. Columbus* lib. 15. de iis, quæ raro in anatome reperiuntur, pag. 486. *Mart. Kerger.* de Fermentatione sect. 3. cap. 2. pag. 187. *Petr. Borellus* Hist. & obs. rar. Med. Phys. Cent. 1. obs. 52. pag. 58. *Rob. Boyle* de Gemmarum orig. & virtute pag. 38. Conf. *Ephem. Germ.* Dec. 1. Ann. 1. obs. 83. pag. 176. Ita elegantissimus Medicus *Henricus ab Heer* obs. 16. p. m. 208. sæpe vidit inter Germanos vinum sibi vitrumque simul propinantes, (das heist man auff Brüderschaft sauffen) qui cum totum vitrum dentibus suis molitum deglutissent, non ideo moriebantur, licet gulam, stomachum, ipsaque intestina excoriasent, quia natura omnia illa tribus vestivit tunicis, vel membranis, ut docet *Galenus* 4. de V. P. & post illum tota Medicorum academia, ita, ut duabus primis tunicis erosis, atque adeo omnino exesis, sola tertia deglutitioni sufficiat, nec mortem, nisi post multos annos accersere possit. Et non nocere vitri frustula deglutita, quia cibus immista descendunt, sententia est *Casp. Hofmanni*, Germanorum doctissimi, ait *Celeb. Th. Bartholinus* Cent. 5. hist. 66.

§. 6. *Fabric. Hildan.* Cent. 5. obs. 2. & Cent. 6. obs. 35. refert: Se in vicinia cognovisse duos viros, qui

qui adhuc viverent & quidem satis commode; isti vero vitra quam plurima veluti cum aviditate devorant. Ex eo citat quoque *J. R. Camerar. Syllog. memorab. Cent. 10. part. 66.* atque *C. Reies in Camp. Elyf. qu. 58. n. 4.* de uno ex illis duobus idem *Fabric. Hild. cap. 6. obs. 35.* ita: *Unum ex duobus illis, qui adhuc superstites sunt; Paterniacensis, & amicitia mihi junctus, quemque a multis annis non videram, hisce diebus hic offendi, & miratus fui. Est enim, quamvis nunc sit senex, & in florenti etate quam plurima vitra devoraverit, attamen etiam nunc robustus, & morbis parum obnoxius.*

§. 7. *Amatus Lusitanus Cent. 2. Curat. 69. in Scholiis p. m. 312.* vidit apud Ferrarienses heluonem, quam hominem potius dicendum, qui coria, testas, & fracta vitrea vasa comedebat, concoquebat & digerebat, ut eum Struthio camelum appellaverint avem. Ex eodem allegat quoque *Marcell. Donat. lib. 4. Hist. med. mirab. cap. 1. pag. m. 301.*

§. 8. Militem amicum habuit laboriosissimus *Th. Bartholin. Cent. 5. Hist. 66.* qui masticatum vitrum sine detrimento faucium & ventriculi deglutiret.

§. 9. Coquo castrensi *Arnaldo Mirapicio* mira fuit proprietas. Nam vitrum, etsi satis spissum, avidissime vorat in conviviis, vinum superbibendo; sanguis autem ab illius ore fluit, dum hæc peragit: Id tamen sæpissime & innoxie fecit coram me, ait *Borell. Cent. 1. obs. 52.* Paria aliquoties ipsemet observavi in aliis, præcipue in viro quodam Nobil. jam in aula Principis Germ. versante.

§. 10. Observavimus nos (scribit *Panarolus Pentecost. 4. obs. 6.*) propriis oculis quendam Germanum, qui post potum, vitreum craterem dente in subtilissimas partes reductum, devorabat sine ulla noxa. *Ol. Borrichius* in *Hodæporico* suo *MSC.* ait:

A. 1662.

A-1662. d. 13. Sept. Colonia Agrippinae inter cœnandum noster Baro Bremte, in vicinia hujus urbis habitans, integrum vitrum potorium comedit, & minutissime conterebat dentibus, Walrathio Tribuno militari Cæsareo propinans, cui respondere eo modo displicuit.

§. 11. Et quid opus peregre accersere exempla, quæ largius nobis domi nascuntur? Quam multos vidi olim in Academiis commilitones inter convivia oblectamenta, sine ulla tamen noxa tentasse? Erunt (nam & adhuc aliquot heic terrarum novi) qui ultro facient fidem suis experimentis haud fallacibus. Ipsemet ego nuper in hyalurgia Schonaugienti (auf der Glas-Hütte zu Schönau) tribus ferme horis hinc distante, experimentum feci, & non solum vitri scorias sive fel vitri (de quo inferius) sed ipsammet vitra dentibus, quam potui, minutissime trivi ac deglutii sine ulla vel erosione, vel sanguinis profusione. Hoc tamen non diffiteor, me postera die in gula aliquem asperitatis, sed levissimæ, deprehendisse sensum.

§. 12. Non satis mirari potest CL. *Fabric. Hildan.* Cent. 6. obs. 35. quomodo fragmenta illa acutissima, & in copia devorata, intestina, exquisitissimo sensu prædita, sine incredibili cruciatu, ac vitæ extinctione permeare potuerint?

§. 13. Causam naturalem, quam investigaverit, invenerit nullam, quin potius id tribuit l. a. divinæ bonitati & μεγαλοψυχία eis τὰς ἐλπίδας ut *Nazianz.* verbis utar, quæ nimirum clementer nobiscum agat, & resipiscentiam nostram patienter expectet.

§. 14. Verum utut & hanc admittamus, nimis tamen remota, nimisque generalis est. Arridet ergo magis CL. *Greg. Horstii* sententia in Respons. ad *Fabric. Hildan.* ap. hunc Cent. 6. obs. 35. inquit:

tis: *Quanquam autem acutissima fragmenta vitrorum alias acumine suo facillime partes corporis lædant; alia tamen est ratio, quando masticationis beneficio conteruntur, ac postea cum alimentorum ac potulentorum liquoribus commiscentur, ubi non dubito, quin ad primarum viarum purificationem faciat ejusmodi vitrum.*

§. 15. Ejusdemque opinionis deprehenditur C. Hofmann. apud eundem Fabric. l. a. ubi judicat, descendere fragmenta vitrorum immista cibis & excrementis, atque ita minus lædere, obtusa videlicet acie illorum a lentore istorum. Et cum posset objici; cur non fiat in omnibus? respondet, se credere, fieri in iis tantum, in quibus natura sit robustior, ideoque expeditior ad obeundas res suas.

§. 16. Interim hanc petulantiam vitri devorati multi gravissimis luerunt pœnis. Si etenim exterius in vulnere tantam intulit noxam; veluti §. 1. & 2. demonstravimus, imo ipsam mortem in *Spigelio*, supra §. 1. Quidni interius in tam profundis, in tam sensibilibus nocuerit partibus sævius?

§. 17. Adest equidem exemplum *Nic. Kirchbergeri*, Patritii ac Senatoris Bernensis ap. *Fabric. Hild.* Cent. 6. obs. 78. Ille ante sesquiannum inter pocula asseclæ suo vitrum tenenti colaphum infligebat, inde comminuto vitro, ex ictu frustulorum vulnerabatur, subsequente larga hæmorrhagia, sed retinebatur in vulnere frustulum vitri hac magnitudine Δ quod in metacarpo dextro ad indicis radicem tam diu delituit sine dolore ac ullo fere incommodo; nisi id comprimeret, aut contra corpus aliquod durum allideret, (causam docet *Greg. Horst.* lib. 2. de Morb. Capit. obs. 35. in Epist. ad *Hildan.* f. m. 105. a. in mucilaginosum succum; vitream istam particulam obducentem, illum vero alias e massa sanguinea

sibi

sibi familiarem partes istæ tendinosæ circa digitos pro sui nutritione trahant,) donec illud tuberculum durum, & ut videbatur scirrhosum, imposito emplastro de cicuta post dolorem pungentem in ulcus abiret, & vitrum volsella sine difficultate extraheretur: Ibi mundificato ulcere intra paucos dies fuit consolidatum. Difficilius exemplum cum curatione habet *Hildan. l. a. circa finem.* Alias ad vitra ex vulneribus extrahenda laudatur Emplastrum *Gratia Dei* dictum cujus usum & compositionem docet *Christoph. WYSELING* in *Arznei-Buch, part. 5. cap. 1. §. 16. f. m. 611. b.*

§. 18. Sed age, recenseamus varia exempla eorum; quibus hæc temeritas *ὄαλοφάγίας* pessime cessit. Siquidem, veluti paullo ante ex *Henr. ab Heer* retulimus, gulam, stomachum & intestina facile excoriant; summumque excitare possunt dolorem, utpote in partibus membranaceis, & singulari *ἐννεύσησι* gaudentibus. Conf. *Casalpin. l. 3. c. 23. ap. P. Zacchiam, & F. PLATER,* qui *Prax. Tr. 2. cap. II. pag. 455. ait: A vitro fracto (quod ebrii desperati homines interdum dentibus scindentes & comminuentes studio devorant) non solum rodens sed & pungens lancinansque ventriculi dolor urget. Inde deglutitio alimentorum (ad vitam tamen vel maxime necessariorum insigniter læditur. Ut eo minus dein miremur corporis ἀρροφίας & extenuationem. Quin imo ipsamet medicamentorum deglutitio læsa non potest non retardando malum promovere. Quam noxam adtendunt quoque Job. Manlius in locc. com. mox. citandis p. m. 244. Fabric.*

*bric. Hild. in der Vorbereitung zum Christlichen
Glaß-Trunk, pag. 25. ap. J. R. Camerar. Cent. 10.
memorabil. part. 66.*

§. 19. *Cardanus lib. 2. Contradiet. med. tr. 5.
contrad. 9.* proponit historiam quarundam monia-
lium; quæ ex assumpto vitro male se habuerunt.

§. 20. *Fabric. Hildan. Cent. 5. obs. 2.* ait: Se se no-
visse in vicinia virum, cui egregie nocuerit *ὕαλο-
Φαγία*, secus ac suis duobus sociis, supra §. 6. Iste
enim postquam vitra quam plurima, veluti cum
aviditate, devorarat, ante duos annos (ubi hæc Au-
ctor scribebat 1625.) phthisi obiit. Forte quia acu-
mina frustulorum eroserunt pulmonum substan-
tiam, unde eorum exulceratio. Quamvis idem
Hildan. Cent. 6. obs. 35. super hoc exemplo ita
ratiocinatur: *An vero morbum (phthisin) quo ex-
stinctus est, ex devoratis vitris contraxerit, non
constat. Ab eo enim tempore quo vitra devora-
vit, per aliquot annos incolumis vixit, sed adeo in-
temperanter, ut, an morbum ex devoratis vitris, an
potius ex ingurgitatione vini & ebrietate contraxe-
rit, valde dubitem.* Ego hoc & simili in casu arbi-
tror causas socias stetisse pro una; veluti scholæ
loqui amant. Ex *Hildano* hoc exemplum referunt
quoque *J. R. Camerar. Cent. 10. part. 66.* & *C. Reier
in Campo Elys. quest. 58. n. 4.* Aliud exemplum ex
Keckermann l. 3. Syst. Phys. c. 12. allegat *Lotich.
ad Petron. Comm. .l. 1. c. 2. p. m. 25.*

§. 21. Ita vitri deglutiti infelicem successum
expertus est *Hednecus* quidam, cui id tentanti, & ali-
as adsueto, majusculum vitri frustulum infimo œso-
phago

phago inhæsit, cui erodendo, nec vomitoria, nec alia subsidia profuere. Tandem videbatur sua sponte deorsum protrusum: inde post trimestre *Convulsionibus Epilepticis* sæpius misere fuit divexatus; teste *Th. Bartholin. Cent. 5. hist. 66.* Ratio facile potest peti ab acutis vitri angulis, partes membranaceas aut nervosas pungentibus, irritantibus atque vellicantibus.

§. 22. Quin imo non solum gravibus mulctati fuerunt symptomatibus haut pauci *ὀαλοφάγοι*, sive vitrivori; sed ipsa non raro functi sunt morte. Adeo ingrata voluptate ingratiorem oppetierunt mortem. Ratio magnam partem ex antea dictis claret.

§. 23. Illam experientia confirmabit variis exemplis. *Satellites cujusdam Regis* (sunt verba *Joh. Manlii in Locis Commun. ad Præcept. 5. Tit. de Conviviis p. m. 243.*) largius se vino ingurgitantes contuderunt vitrea pocula, ac alter alteri præbuit illum pulverem. Elapsis vix duobus mensibus, omnes mortui sunt. Hæc mihi narravit quidam multis nobis notus, ipsisque assidens, cui tamen, ut homini scholastico, pepercerunt. Ex eodem quoque allegant *Fabric. Hild. Cent. 5. obs. 2. & Cent. 6. obs. 35. J. R. Camerar. Syllog. Mem. Cent. 10. part. 66. p. m. 95.*

§. 24. Idem *Manlius l. a.* hanc subnectit historiam: *Ante paucos annos fuerunt quidam Ambergæ, in Bavaria, qui longa potatione inebriati, tandem vasa testacea, e quibus biberunt, contundunt, seu in pulverem redigunt, & alter alteri illum pulverem in*

vino præbuit. Tandem ventum est ad vitra, quæ similiter in pulverem redacta sunt, ac invicem sibi præbiberunt. Hac historia huc scripta est, additumque erat in literis, tres ex nobilium numero eo die esse mortuos; reliquos egrotare, & mortem certissimam expectare. Non mirum est, venire Turcam & alias pœnas, cum tam impie vivamus. Es ist zu erbarmen, daß wir arme elende Teutschen so sänisch und so vihiisch leben, wir frassen und sauffen uns krank, todt, und in die Höll hinein. Imo deterius jam vivitur, quam bestia: certe bestia sibi nociva fugiunt. Itajam Diabolus grassatur in genere humano. Credo non fuisse tam nociva illa vasa testacea, quam sunt vitra; quæ in alvum demissa, intestina arrodunt, unde homo superstes esse nequit. Eandem historiam repetit J. R. Camerar. l. a. & digito veluti monstrat Fabric. Hild. locc. cit.

§. 25. *Cardanus l. 2. Contradiet. Med. tr. 5. contrad. 9. allegat historiam quarundam monialium, quæ non solum ex vitro assumpto male se habuerunt, sed & earum una aut altera perierunt, ap. P. Zacchiam l. 2. t. 2. quest. med. legal. 4. n. 28. ubi ex Casalp. l. 3. c. 23. addit: Vitrum etiam posse mortem ciere. Acerr. Philol. auctior Cent. 7. hist. 38. pag. 923. ait: Ein Rittmeister, Namens Spaz, hat auff seines Obristen Gesundheit etliche Stücklein von einem zerbrochenen Glase hinein geschluckt, von derselben Zeit an aber keine gesunde Stunde gehabt, und hat also mit grosser Reue seinen Geist aufgeben müssen.*

§. 26. *Cepi mecum meditari, unde tantæ noxæ origo?*

origo? Vitrumne res tam pestifera? Adeone blanditur oculis, ut fallat? Adeone pulchritudine sua hominem dementat, ut ob connatam ei fragilitatem, & inde patratam fracturam vitri crySTALLINI servum murænis devorandum devoverit, VEDIVS Pollio apud *Senecam l. 3. de Ira c. 40.* Conf. *Dion. Cass. l. 54.* Quo etiam respexisse videntur *Plin. l. 9. c. 23. Seneca l. 1. de Clementia c. 18.* atque *Tertullian. l. de Pallio.* Imo inventor vitri ductilis seu flexibilis, quia auro argentoque pretium minuebatur, trucidatus legitur a Tiberio Principe apud *Plin. l. 36. c. 26. Dionem l. 57. Histor. Isidor. l. 16. c. 15.* ex quo habet *Barthol. Anglicus l. 16. de Propriet. Rerum c. 100. Cæli, Rhodig. l. 20. L. A. c. 30. Petrus Crinii. de Honest. Discipl. & Janus Dous. super Arbitrum l. 3. c. 9, ap. Dalechamp. ad Plin. l. 1. a. Panciroll. tom 1. Memorabil. deperdit. tit. 37. & adh. l. Henr. Salmuth. in nott. Hartm. Creidius in Postill. III. Jahrgang, Dom. 23. post Trinit. p. m. 440. De vitro ductili s. flexibili evolve omnino, quæ habet Morhof in Epistola de Scypho vitreo &c. lit. A. 4. b. seq. Borrich. de Ortu & Progr. Chym. p. m. 111. seq. Fr. Hofman. in Clave Schröd. p. m. 177. C. A. Balduinus in Hermete Curioso §. 6. p. m. 13. 2. b. in Append. ad Ephem. Germ. Cur. Dec. 2. ann. 1. vide omnino. Conf. Petron. in fragm. Tragur. p. m. 22. seq. Petrus Damiani l. 4. Epist. ult. Sarisber. l. 4. c. 5.*

§. 27. Imo constitit vitreorum poculorum innocentia, ex eorum salubritate atque puritate, quam adeo & præ metallicis effert Doctiss. *Joh. Langius l. 1. Epist. Med. 29. p. m. 122.* ideo videlicet, quod

nulla sulfuris aut argenti, plumbi ac cerusæ virulentia participant; & suo congenito frigore saporem vini quavis nive & glacie melius conservent. Quod allegat etiam *Mizald. cent. 4. memorab. n. 44.* Nec solum hodie apud nos delicatulis placet potius terfo vitro; quam auro argentove bibere: *Es schmäckt besser und appetitlicher aus einem saubern Glase, als aus einem silbern Becher oder Schale.* Quin imo jam olim *Plinius l. 36. c. 26.* scripsit: *Uusus (vitri) ad potandum, argenti metalla & auri pepulit.* Atque *Isidorus l. 16. c. 15.* in fine ait: *Revera, si vasa vitrea non frangerentur, meliora essent, quam aurum & argentum.*

§. 28. Videbatur contrariari usus vitri & quotidianus & summe necessarius, & maxime curiosus in vasis tam chymicis quam culinaribus &c. in poculis, in speculis, in fenestris, & quod omnium maxime extollimus, in microscopiis & tubis opticis, vide *CL. Kircher. in Arte Magna Luc. & Umbr. lib. de Speculis, & in Mundo Subterr. l. 12. sect. 5. part. 3. de Arte Vitriaria. cap. 1. f. m. 470.*

§. 29 Refragabatur porro inculcata vitri materia atque compositio, quæ nihil tale mereri videbatur. *Non modo enim (teste Galeno) ex terra sabulosa, pulvisculis vitri micante, sed ex diaretico etiam quercus fagi, phyllitidis, herbe anthillidis (quam Arabes Cali vocant) addito certo, pondere saxi candore perspicui, ex Arabia, Ægypto, in oppina maris Adriatici advehi soliti. & in clibano colliquefactis, crystalli instar candidum & perlucidum conficiatur vitrum,* sunt verba *Job. Langii l. 2. Epist. Med. 58. p. m. 760.*

§. 30.

§. 30. *Commentator Arabs ad Ebn-Sinam* inquit: Vitrum aliud esse *naturale*; ejusque tantam esse in terra Habassinorum Æthiopum copiam, ut potior lapidum pars illic sit vitrum. Aliud esse *artificiale*, fierique ex arena & lapidibus, ceu refert *Plempius in Scholio ad Ibn-Tsina Canon Med. l. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b.* Nimirum vitrum est corpus, ut notissimum est, ex arena, cineribus & sale cum summi caloris vi per colliquationem compactum aliquo humore constans, cum liquetur, sed modico ac tantillum viscoso, æqualiter tamen diviso, ait *Morhof. in Epist. de 4. Scypho Vitro per certum humanæ vocis sonum rupto lit. A. 4. b.* Adde *Thom. Prowne in Pseudodoxia Epidem. l. 2. c. 5. p. m. 151.*

§. 31. Fuscæ vero artem vitriariam de lineavit jam olim multæ jugæ eruditionis *Vir C. Plinius Secundus* (quem idiotæ mendaciorum magistrum pessime appellant; hoc ipso, ceu forices, se proidentes, nunquam legisse aut intellexisse Plinium) *l. 36. c. 26.* Deinde *Isidor. l. 16. c. 15.* e quo *Barthol. Anglic. l. 16. de Propr. Rer. c. 100.* Ex recentioribus vero accuratius *A. Kircherus in Mundo subterr. l. 12. f. 5. part. 3. c. 1. f. m. 470. seqq. atqui Anton. Nerijs l. pecul. de arte vitriaria.* Quodammodo etiam attingunt hanc materiam *Beroald. ad Apulej. asini aurei l. 2. p. m. 258. Bodaüs a Stapel ad Theophrast. f. m. 1168. a. Helmont. de Lithiâsc. 3. §. 7. & Jonston. in Ichaumatogr. Class. 4. c. 19.* Quomodo quoque ex metallis fieri vitrum possit, docet *Mazzotta de Mineralib. lib. 2. c. 2. & c. 11.* & ex plumbo exemplum habet *Morhof. l. c.*

§. 32. Imo jam olim per multa secula vitro gignendo fuit arena proBeli amnis, admissio nitro testibus *Plinio l. 36. c. 26. & l. 5. c. 19. Tacito Histor. 5. 7. 4. ac Fl. Josepho l. 2. Belli Jud. c. 17.* (ex quibus etiam *Polydor. Virgil. de Inventor. Rer. l. 2. c. 22.*) *Isidoro l. 16. c. 15.* atque *Bartholomeo Anglico l. 16. c. 100.* Conf. *Strabon. l. 16.* allegante *Lipsio ad d. l. Taciti.* Ita quoque *Sidon* dicitur artifex vitri *Plinio l. 5. c. 19.* prout ex eodem quoque refert *Zwinger. Theatr. Vit. Hum. Vol. 20. l. 3. f. m. 3694. b.* Sic vitrum Venetum hodie in pretio est; nempe Insula *Murano* prope Venetias celebris propter vitra & tabernas vitriariorum, qui candentem materiam e fornacibus suam tam ferreis fistulis adhærentem uno vel altero flatu vasa in varias formas reducunt, ait *D. Job. Mercker, in Apodemicis.* Eodem fieri modo olim in Palatinatu vidi 2. lapidibus Heidelbergæ in silva prope Schönau, olim Abbatiam, nec non in Sax. Super. prope oppidum Pretzsch in vicina silva, ubi Baro quidam Flander operi præerat, & præcipue vitra tincta & alia elegantissima conficiebat anno 1693.

§. 33. Maxime autem inculpatum videntur reddere vitrum & qualitates ejus variæ, & usus iu medicina, ubi tam externe, quam interne, tam crudum, quam præparatum insignis medicamenti loco celebratur. Hincque est, quod *Helmont. tr. d. Febr. c. 8. §. 6.* inquit: Non plus proficiunt lævigatæ gemmæ, quam si filices aut vitra præparata assumantur.

§. 34. De qualitatibus ejus (quas Scholæ primæ vocant) ita *Abvali Ibn. Tsfina. Canon. Med. lib. 2. tr. 2. cap. 7. sub lit. Z, f. m. 121. b.* (Edit. Plempii Lovan.

in fol. 1658.) scribit: *Zegjagi vitrum* natura calidum est primo, siccum gradu secundo, Validissime siccantibus annumerat vitrum Venetum *Plater*. *Prax. tr. 3. lib. 1. cap. 4.* pag. 494. Minus calidum reputat *Galenus l. 5. de Simpl. Fac. c. 13.* Hinc quoque ex *Galen. 4. x. γέν.* 1. usum vitrum siccare sine morfu scribit *C. Hofmann. in Paralip. Officin. c. 88. p. m. 549.* Et certe, si verum fatear; magis rationi convenit esse frigidum & siccum; quam calidum. Gradum non determino, quia res plane incerta & quandoque stolidi est.

§. 35. Usus externus vitri jam speculabimur. Hic varius est modo simplicis crudique in pulverem redacti; modo combusti. Ad decorationem adhibet *Ibn - Tstina l. a.* quando scribit: *Dentes extergere.* Quod paullo post repetit. Hoc jam pridem ante eum docuerat *Scribonius Largus cap. 11. sive num. 60.* qui ad dentifricia adhibet *vitrum candidum, quod simile crystallo est, diligenter tritum, admixta spica.* Atque ita simplicem saltem trituram poscit, teste *Joh. Rhodio in nott. ad h. l.* Ad eundem usum laudatur quoque *Bartholomeo Anglico l. 16. de Propriet. Rer. c. 100.* atque *J. G. Macasio in Promptuario Mater. Med. libro poster. sect. 13. c. 31. p. m. 303.* Credo acutis suis angulis per frictionem sordes adeoque ipsos tophos posse abradere, & ita mundare dentes.

§. 36. Exterius porro adhibetur ad capillos generandos, videlicet, si cum oleo Jesemini illitum sit, ita jubente *Abvali Ibn - Tstina Canon. Med. l. 2. tr. 2. c. 7.* An eventus respondeat, viderint alii; ego val-

de dubito; nisi forte vel humores nimios exsiccet, vel poros cutis capitis adaperiat.

§. 37. Pariter ab eodem *Ebn-Sina* l. a. ad alios capitis affectus externos commendatur; nimirum si caput cum vitro lavetur, mundatur illud a porriginē sive furfuribus, quod facile credo; abradit enim furfurum quisquillas, & veluti supra §. 35. dentes exterfit, quidni heic cutem capitis detergere atque mundare possit?

§. 38. Oculis etiam exterius applicatum prodest. Hinc ipsum fel vitri (de quo inferius agetur) inter ophthalmica retulit *Macas* in Promt. Mat. Med. lib. poster. f. ii. c. 3. p. m. 212. Maxime heic laudatur crematum, utpote efficacius, ita censente *Ebn-Sina* l. a. Credo, quia subtilius, tritum & pulveratum est, minusque acutulum, nec acumine angulorum tantum nocere possit. Hinc illud oculos abstergere ait *Ebn-Sina* l. c. ubi simul addit, idem albuginem extergere. Quod forte ex eodem quoque depromsit Compiler *Bartholomaeus Anglicus* l. 16. de Propriet. Rer. cap. 100. Sic commendatur pulvis vitri ad ægilopas inspersus, ipsos mirabiliter siccando a *Paulo* ap. *J. Lang.* l. 2. Epist. 58. p. m. 761.

§. 39. Extra porro applicatur ad scrophilas colli; si nimirum conficitur emplastrum ex vitellis ovorum cum pulvere vitri, & continue desuper imponatur, ceu aliquos ita curasse hunc affectum, intellexit *Marcellus Cumanus* obs. med. 18. Ad quem locum *Beatus G. H. Velschius* in Nott. p. m. 47. ita: *Vitri*, forsan nitri, quod inter cetera prescribit *Ebn-Sina* lib. 4. f. 3. tr. 2. c. 10. *Similem fere dubitationem de nitro & vitro habes ap. eruditissimum Rhodium nostrum in Emend. & Nott. ad Scribon. Larg. Comp. 153. sed in calculo. Quanquam Marcellus noster sequenti obs. 40. etiam pulverem crystalli albi cum*

cum melle trit. appositum laudaret; quod sane experimentum videtur pro vitro facere. Vitrum certe exsiccando ac clandestine consumendo hoc potest præstare, veluti ex seqq. quoque partim patebit. Vitrum Venetum externe ad ulcera commendat Plater. Prax. l. c. pag. 494. Idem Prax. Tr. 2. cap. 17. pag. 893. vitrum tenuissime pulverisatum, oleoque unguento vel mucilagine mixtum, externe in combustionibus commendat.

§. 40. Contra Panaritium quomodo usurpetur, legimus ap. Achill. Gasserum obs. med. 45. ita inquitentem: *Panaritium, quod malum vulgo αἰγῆλον vocatur, emplastro hoc optimo aliquoties sanatum est. R. Spum. mellis ℥j Vitri Veneti pulv. ℥iſs. cum succo allii, F. Adh. l. CL. G. H. Velschius hæc: Eodem modo, quo vermis umbilicalis necatur experientia Joh. Georg. Brenggeri ap. Phil. Heckstetter. Decad. 6. obs. med. & Friederici Oleviani ap. Hieron. Reusner. obs. 97. Vbi addo, hodiernum mulierculas nostrates vitrum Venetum crassiuscule pulveratum cum melle miscere, & putamine juglandis excavato recondere, atque ita imponere umbilico infantum, vermibus laborantium, cum emolumento; quod vel inde judicant, si sensim massa illa absumatur. Ratio posset ex parte quæri in exsiccatione humiditatum, quæ generare possunt cruditatem istam atque putrilaginem; partim in virtute aperiendi, vermesque & enecandi & expellendi.*

§. 41. Ab aliis forte iisdem & simul aliis de causis commendatur ad dolores articulorum. Nimirum idem in aceto probe tritum confidenter illinito. Aetius acopa ad dolores podagricos & ischiaticos describens, referente Anton. Snebergero in Medic. contra articul. dolor. p. m. 152. Quamvis difficultate non careat asserere, acetum articulis nervosis-

que partibus prodesse. In *Vulneribus* vitrum crystallinum pulverisatum mixto unguento commendat *Plater*. Prax. l. c. pag. 912.

§. 42. Præcipue autem famosissimus ejus est usus contra calculum, tam a veteribus, quam recentioribus commendatus. Ita vitrum jam olim ad lapidem in arenam solvendum præscripserit *Scribon*. Larg. cap. 39. Compos. 153. uti quidem legit *CL. Renatus Moreus* in illo loco. Quamvis loco vitri, alias legatur nitri. Nec dissentit ab illo doctissimus *Joh. Rhodius* in Nott. ad d. l. *Scribon*. p. m. 227. modo usum intellexerit.

§. 43. In genere ad calculum cinis vitri combusti admittitur ab omnibus Mauritanis, & a quibusdam Græcis; teste *Horat. Augen*. Tom. 1. lib. 4. Epist. 2. Ex Græcis laudatur *Galenus* apud *Baricell*. in Hortulo geniali p. m. 345. & *Matth. Unzerum* lib. 2. de Nephrit. p. m. 223. videlicet *Galenus* 9. de Medic. Fac. cap. de Lap. teste *C. Hofmann*. in Paralipom. Officinal. c. 88. p. m. 549. ex *Gal*. 5. de Simpl. Med. Fac. cap. 13. & de renum Affect. dignos ex medicar. cap. 8. refert *L. Schræck*. in Pharm. Aug. Restit. p. m. 452. *Aetius* tr. 1. serm. 2. cap. 31. allegante *J. Rhodio* l. c. *Paull. Ægineta* apud *Unzer*. l. d. Ex Arabibus *Ebn-Sina* lib. 2. tr. 2. cap. 831. & lib. 3. fen. 18. tr. 2. cap. 19. citante *L. Schræck*. l. a. & *Ebn-Zohar* apud *Unzer*. l. a. Ex Recentibus *Valescus* de Taranta lib. 5. de Philon. cap. 18. f. m. 144. a. 2. *Bartholom. Anglic*. lib. 16. de Propriet. rerum cap. 100. ex *Ebn-Sina Guainer*. in Practica tr. de Calculosa Passione cap. 9. p. m. 190. b. *Vidus Vidius* lib. 10. de Curat. membratim cap. 20. *Baricellus* Hort. genial. p. m. 345. *Joh. Varandæus* de Renum & Vesicæ Affect. cap. 1. p. m. 69. *Unzer*. de Nephrit. lib. 2. p. m. 223. *P. Zacchias* lib. 2. t. 2. qu. 4. n. 28.

ⁿ. 28. *Joh. Rhodius* ad *Scribon. Larg. Comp.* 153. p. m. 227. *Macas* in *Prompt. Mat. Med.* libro poster. f. 9. cap. 22. p. m. 180. & alii plures.

§. 44. Hinc *Christoph. WJESUNG* in *Argemone Buch* part. 3. cap. 17. §. 4. f. m. 491. a. seq. b. & f. 439. ait; ingredi vitrumustum Electuar. de Cineribus. Non est Elect. sed præp. in *Pharm. Ang. Ebn-Sina* nimirum teste *L. Schræck.* in *Pharm. Aug. Restitut.* p. m. 452. Eandem quoque ob causam *Montagnana* in Elect. suo diaretico; quod habet *August. Pharmacop.* ad calculum comminuendum & educendum habet, teste *Joh. Stockero* in *Empiric.* lib. 1. cap. 43. p. m. 117. Sic eadem ratione ad calculum comminuendum commendatur *Oleum vitri*, a *Fidejusto Reineccer.* in *Thesauro Chymico* lib. 3. p. m. 105. & paulo post p. m. 109. iterum idem ad arenulas.

§. 45. In specie ad renum calculum magnarum deprædicatur virium ab *Ebn-Sina* *Canon. med.* lib. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b. *Marc. Gatinar.* *Prax. med.* c. 57. p. m. 237. *Georg. Bertino M. M.* l. 20. c. 46. f. m. 771. *Leonb. Jacchino* in *g. Rasis* c. 64. p. m. 568. atque *Celeb. Joh. Langio* l. 2. *Epist. med.* 58. p. m. 759. & *Plater.* *Prax.* l. c. pag. 572. & 574.

§. 46. Nec minoris efficaciz celebratur ad calculum vesicæ a *Paulo Ægineta* l. 7. c. 3. lit. γ. f. m. 417. (quamvis aliena fide id referat; ita judicante *J. Rhodio* *Nott. ad Scribon. Comp.* 153. p. m. 227. *Ebn-Sina* *Canon med.* l. 2. tr. 2. c. 7. f. m. 121. b. *P. Bayro* in *Veni mecum* l. 16. c. 3. p. m. 398. seqq. & c. 4. p. m. 404. bis. *G. Bertino* & *Joh. Langio* ll. aa. Hinc in ardore urinæ vitri usus est medicus vide *Rompsf.* ad *Schmizii Comp. Pract.* pag. 29. Conf. *Plater.* *Prax.* l. c. pag. 1009.

§. 47. Utrobique autem vitrum exhibetur vel crudum pulveratum, *Paullus Aegineta* l. 7. cap. 3. lit. T. f. m. 417. *Aetius* tetr. 1. term. 2. c. 31. apud *Joh. Rhodium* Nott. ad *Scribon. Larg.* p. m. 227. vel, quod efficacius est, combustum *Galenus*, *Ebn-Sina*, *Valescus de Taranta*, *Leonb. Jacchinus*, *M. Gatinarias*, *Joh. Langius*, *Joh. Rhodius*, omnes ll. antea cc. It. *Hor. Aug.* t. 1. lib. 4. Ep. 2. *F. Plater.* l. c. *Prax.* pag. 1009. & pag. 572. & 574. & *Duncan. Liddelius* in arte Med. lib. 5. cap. 7. pag. 679. Hinc ipse *Ebn-Sina* & *Ebn-Zohar* ex pulvere vitri usli *Electuarium Lithontribon* composuerunt, quod recensent *Joh. Langius* l. 2. Epist. med. 58. p. 760. *Dominicus Leonus Lunensis* in Arte Medendi sect. 3. l. 5. c. 6. f. m. 607. & *Clementius Clementinus Amerinus* l. de Medicinis compositis cap. 5. f. m. 155 nec non *Platerus Prax.* l. c. pag. 575.

§. 48. Qua vero virtute hanc dotem exserat, non una est auctorum opinio. Ex Proprietate & non manifesta qualitate valere, scribunt *M. Gatinar.* *Prax. Med.* c. 57. p. m. 771. atque *Leonb. Jacchin.* in 9. *Rasis* c. 64. p. m. 568. Sed hoc ad commune illud ignorantiae asylum, occultas scilicet qualitates; spectat, quæ ratio irrationalis acutiori modernorum sophorum palato meritissimo suo non arridet.

§. 49. Aliquanto melior est sententia *Galen* 5. de *Simpl. Med. Fac.* f. 71. b. apud *Aloys. Mundellam* in *Theatro Galeni*, voce *Urinam*; statuentis, vitrum hoc præstare virtute incidendi. Hinc & *J. Rhodius* Nott. ad *Scribon Larg. Comp.* 60. p. m. 102. ex *Galen.* 9. *Simpl. Fac.* ait usto vim detergendi esse.

§. 50. *Joh. Varandæus* de *Affect. Renum & Vesicæ* cap. 1. p. m. 57. putat, inde fieri, quod deterat & quasi confricat calculi superficiem; veluti omnia terrena & aspera, cineres testarum, ovorum & similia, Ejusdem sententiæ est *Horat. Aug.* t. 1. l. 4. E-

1. 4. Epist. 2. Sed addamus verba Doctiss. Greg. Horstii, apud Experientiss. Fabric. Hildan. Cent. 6. obs. 35. agentem, *se non dubitare, quin ad primarum vitrum purificationem faciat ejusmodi vitrum, comminutum in partes minimas, acrimonia sua facultatem expultricem ad excernendum stimulante.* Loquitur autem laudatus auctor de Crudo & Comesto. Zwelferus non tam a vitro ipso, quam a sale stiptum fabarum, qui ei insit, deducit, Sed merito refutatur a L. Schraeck. in Pharm. Aug. Rest. p. m. 45. Conf. Duncan. Liddelius in Arte Med. lib. 5. cap. 7. pag. 696.

§. 51. Vitrum ustum minus calidum urinam provocat, Galeno auctore de Simpl. Fac. lib. 5. cap. 13. agente Joh. Rhodio Nott. ad Scribon. Larg. Comp. 153. p. m. 227. Ut igitur hac & antea laudatis de causis non immerito contra hydropem ex mulsi mixti cyathis tribus laudet Scribon Larg. Comp. 153. si vera est opinio Doctiss. Renati Morai; pro nitro vitrum legentis apud Joh. Rhod. in Nott. ad h. l. p. m. 227.

§. 52. Verum cum supra de vitro usto dixerimus; jam diversos illud præparandi proponemus modos. Joh. Langius lib. 2. Epist. 58. p. m. 259. seq. ait: *Qua vero industria vitrum aduritæ, nec nostris pharmacopæis satis notum est, nec factionis Arabum aut Græcorum medicus aliquis exacte docuit, præter Avenzoarem; qui jubet accipere vitri frustum crystallini, densum tamen & perspicuum, alchitra, id est, pice ex terebintho delibatum; prunis impositum, donec pice insumta, rutulo splendore coruscet. Hoc forcipe exemptum, & aqua extinctum, iterumque pice illitum igni subdere jubet, donec excandeat; ac dein igne iterum exemptum, aqua immersum extinguatur. Idque cum septies reiteraveris, tandem in pulverem,*
ut

ut alcohol, conterito ; de quo aureus unus mane vino albo exhaustus, abunde calculos vesicæ conterit, ut Galenus & Avicenna docent. Quem etiam amplectitur Dominicus Leonus Lunensis in Arte medendi f. 3. l. 5. cap. 6. f. m. 607. & obiter sequitur Clem. Clementinus lib. de Medicinis compositis cap. 5. f. m. 155. & ex Avenzoar didicit atque feliciter imitatus est Baricell. Hort. genial. p. m. 345. Conf. Unzer. de Nephrit. lib. 2. p. m. 223.

§. 53. Alium modum docet Horat. Augent. t. 1. lib. 4. Epist. 2. Rudis est, qui paucis proponitur a Leonb. Jacchino in 9. Rasis cap. 64. p. m. 568. scribente : *Præparant primum contundendo diligenter ; postea agitando super ferrea sartagine diu ad ignem.* Nec prolixior est ille M. Gatinariæ Prax. med. cap. 57. p. m. 237. jubentis poni vitrum ad ignem extinctum in aqua saxifragiæ, septem scilicet vicibus ignitum, & toties extinctum.

§. 54. Vel poterit usurpari modus laboriosissimum Athanasii Kircheri in Mundo subterr. lib. 12. f. 5. part. 3. cap. 1. f. m. 472. a. qui hic est : *Vitrum candefactum in aquam frigidam confectum ita morbidum redditur, ut manibus in minutum pulverem conteri possit.* Idem ibid. & hinc addit : *Potest vitrum certa aqua ita adtemperari, ut unum vitri frustulum in extremitate ruptum totam massam in insensibilem pulverem reducat. Fit autem hoc, si frustulum iterato candefactum igni, sæpe sæpius in aqua frigidissima exstinxeris.*

§. 55. Antonius Guainerius, Papiensis in Practica sua Tr. de Calculosa Passione cap. 9. f. m. 190. b. 2. seq. (postquam varia singulariaque remedia contra calculum commendaverat) inquit : *Ut inquit Albertus, si sanguis hirci, asini & anseris cum aceto mixti leviter decoquantur ; & in his crystallus vel gemmæ po-*

ponantur, mollescant, & etiam vitrum in tantum, ut cum cultello incidi queat. Et si solum hirci sanguinem acceperis, & cum eo acetum atque absinthii succum miscueris; vitrum in eo positum, veluti pasta mollescit, sic quod ad murum projectum non frangatur. Aliud, quod veteres singularissimum reputant, est vitrum, quod sic Avicenne documento preparatur. Accipies, & ipsum, quantum potes, tere; dein in cochleari ferreo pone, quod super carbones ignitos colloca; & cum rubeum fuerit, in aqua fabarum projice, tunc enim calcinatum facile deprehendes; non calcinatum vero iterum ad ignem repones, sicut primo toties faciendo, quod ad atomorum similitudinem teri possit; cujus cum mellis aqua, aut alio diuretico a ss usque ad $j.$ dabis. Et paulo post pergit: Quidam Alchymista ipsum per frusta super cochleari ferreo ad ignem ponebat; cumque ignitum erat, cum vino Malvatico, vel consimili, cum oleo benedicto aut de scorpionibus, aequis partibus mixto, ipsum saepius exstinguebat, sic toties faciendo, quod facile ad atomorum similitudinem conteri poterat, & ipsum, de quo supra dictum est, modo, dabat. Avenzoar autem cum oleo juniperi linebat, & in ignem factum rubeum in aqua raphani exstinguebat, quo facto ipsum cum praedicto oleo iterum inungebat, & in aqua raphani exstinguebat, quo septies facto in pulverem subtilissimum reducebat, & quo supra modo dictum est, utebatur.

$\S.$ 56. Ebn-Sinae vero modum improbat Fallop. in lib. de Metall. prout contestantur auctor. Pharm. Augustan. Class. 20. f. m. 322. Ipsi vero f. 321. b. hunc proponunt: Accipe frustum vitri clari subtiliter pulverisati ac cribrati, quod in ollula ferrea tamdiu ponatur super prunas, ut ferrum candescat, deinde extinguatur in acervo facto ex cinere stipi-

tum.

tum fabarum. Quo facto iterum pulverisatur, & rursus ignitum in priore acervo exstinguatur, idque toties repetatur, donec optime in cinerem sit reductum. Id apparet, quando non amplius resplendet, & inter digitos adtritum non sit asperum, inque os sumtum dentibus non sonitum edat. His cinis vitri in marmore porphyritico subtilissime pulverisatur, & intra corpus ita utiliter usurpari potest. Eundem modum adprobat etiam Joh. Rhodius Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 227.

§. 57. Quam vero exagitet hanc vitri combustione-
nem, CL. Zwelfer, in animadvers. ad Pharmacop.
August. f. m. 412. vix potest dici; cum istam levi-
denssem, plane inutilem, ineptissimam, omni jure
explodendam, tantis absurditatibus involutam, nu-
gacissimam omni vulgo notissima & rusticana phi-
losophia carentem &c. exclamet. Hincque non
sine caussa egregie vapulat a CL. Luca
Schroekio in Pharm. Aug. Restit. Class. 20. p. m. 451.
seqq. Tandem f. m. 420. a. pergit: *Vellem clarius
constaret, & sese explicuissent, cur tantopere hoc
medicamentum desideretur, aut ob quas eximias vir-
tutes in officinis præstare debeat? Certo, si quis pecu-
liarem vim lithontripticam in eo sibi imaginatur, is
toto errat cælo, nec si quæ aliquanto exhibitione
ejus est adversa (quod tamen sine periculo aut de-
trimento agroti, licet illud protinus non senserit, ex-
hiberi minime potuit) e vitro emanavit, sed potius e
sale stipitum fabarum; in quo talem vim, sabulum,
& arenam pellendi inesse probe novi, ast ejus pa-
randi ratio alio modo querenda, non isto, quo medi-
camentum nullius virtutis, sed maximi detrimenti
evadit.*

§. 58. Et ideo forte suadet Horat. Augen. t. i. l. 4.
Epist. 2. ne ejus usus sit admodum frequens; nisi
for-

forſan putet tandem internos meatus excoriare. Imo ego arbitror equidem non tantæ eſſe malitiæ, ac ſibi perſuaſum habet *Zwelferus*: Interim cum longe tutiora ſint ad manus longeque plura; quid opus, ſe in tantam ſuſpicionem præcipitare, vulgi-que rudis ſubire calumnias?

ſ. 59. Interim tamen conſideremus doſin vitri ita combuſti atque præparati, quam unius aurei, ſive ꝑ pondere æſtimarunt *Galenus* atque *Ebn-Sina* ap. *Joh. Langium* lib. 2. Epist. 58. p. m. 759. atque *Unzer*. de Nephrit. lib. 2. p. m. 223. Conf. *Baricell*. Hortulo Geniali p. m. 345. Horat. *Augen*. t. 1. lib. 4. Epist. 2.

ſ. 60. Modum denique aſſumendi addamus; quem cum vino fieri iimperat *Ebn-Sina* Canon. Med. lib. 2. c. 7. f. m. 121. b. eoque tenui, teſtibus *Galeno* 9. Simpl. Med. Facult. cap. de Lapid. ap. *C. Hofman*. in Paralip. Officin. c. 88. p. m. 549. *Paulus Æginet*, lib. 7. cap 3. lit. T. f. m. 417. ex quo etiam *Unzerus* de Nephrit. l. a. & *Joh. Rhodius* ad Scrib. Larg. p. m. 227. atque albo *Paulus Ægin*. l. a. *Galenus*, *Ebn-Sina*, *Joh. Langius*, *Baricellus* atque *Unzer*. 11. c. c.

ſ. 61. Denique non contemnendum plane eſt vitri recrementum. Hoc vulgo fel vitri, vel Axungia vitri audit, *I. R. Camerar*. cap. 3. Memor. ſ. 45. & *Fel. Plater*. Prax. l. c. pag. 960. qui ita definit: Salis alkali, quod ex cineribus kali plantæ conficitur, diſſoluti cum contritis lapidibus pro vitris conſtan- dis innatans veluti pinguedo, quæ refrigerata dureſcit lapidis inſtar, atque axungia vitri vulgo appel- latur; item *Joh. Jac. a Brunn*. in Sſtemat. Mat. Med. l. 2. f. 1. p. m. 118. Spuma vitri & Glas. Gaſſ dicitur *Mart. Rulando* in Lexic, Alchym. p. m. 205.

quodque nil est aliud, quam sal alkali, & ejus dissoluti innatans pinguedo; *I. R. Camerar. l. a. Brunn. l. a. vel spuma*, dum liquefcit vitri materia, quæ de illo ventriculo, tanquam recrementum de argento detrahitur, mox vero concreta in panes cogitur candidos, quibus est sapor mixtus, magis salus quam amarus, describente Illustriss. *Ionstono*, Fautore atque Amico meo, dum viveret, honoratissimo, in *Thaumatogr. Class. 4. cap. 19. & Celeberr. Dn. D. Paulo Ammanno in Manud. ad Mat. med. c. 5. n. 12. p. m. 31.*

§. 62. Hoc fel vitri non contemnendi usus medici circumfertur *J. G. Macas Promtuar. Mat. med. lib. dofter. sect. II. c. 3. p. m. 212. refertur inter Ophthalmica.* Idem tanquam ὀδόντυκον, ac dentifrici- is inserviens commendatur a *I. R. Camerar. l. a. ex Plater. l. 2. de Vit. p. 960. & Platero ipso Prax. tr. 3. lib. 2. cap. 12. pag. 960. item Joh. Jac. a Brunn. de Mat. med. lib. 2. sect. 1. p. m. 118. & ex eodem quamvis Morellum laudet, qui tamen non est, sed ejus opusculo de Conscrib. Form. emed. communiter adnectitur) refert *CL. Ammann. l. a. Doctissimus Joh. Theod. Schenck.* crebro in usu habebat fel vitri in tumoribus calidis emolliendis discutiendisque. Coquitur nimirum cum radic. althææ & fl. chamæm. in lacte vaccino, & applicatur, quibus emollitis possunt aperiri & evacuari. Idem *CL. Schenckius* laudabat in consolidandis pulmonum ulceribus, in Colleg. MSC. de Mat. med.*

§. 63. Si ergo tantæ medelæ celebratur vitrum; dic, qui interemerit aut læserit tot homines, in frontispicio allegatos, inqueiebam? Videtur hercle rei vitium fundamentum sibi locare in angulis acutis ac ateribus cuspidatis, quorum asperitate pungit, vul-

nerat

nerat, & ulcera lethalia inducit, teste *Panarolo Pen-
tecost. 4. Obs. 6.* qui confirmat ex *Zacuti Lusit. l. 2.
Prax. Adm. Obs. 18.* (non 16, uti *Panarolus* habet) &
exemplum parile ponit uterq; in adamante, (quam-
vis eum aliqui venenatum credunt, *Ebn-Roschdi
Collect. l. 5. c. 43. Santes Ardoïn. de Venen. l. 2. c. 23.
Conf. Jan. Cornar. ad Macri l. 4. de Herb. c. 1.* Ve-
rum non solum innoxium esse, sed venenis etiam
omnibus strenue auxiliari, contendunt non infimæ
notæ scriptores, & in rerum naturalium observati-
onibus solide versati, ait *Pravotus de Venen. p. m.
783. & p. 803. seq. auctoritate Cardani, Schenckii
atque Garciae* inter veneno infectis capitibus opitulia
refert,) qui integer devoratus (exemplo fossorum
in India, ne furti arguantur ap. *Garc. ab Horto l. 1. c.
47. p. m. 173.* ex quo forte etiam habet *Kircherus
Mand. Subterr. l. 8. f. 1. c. 7. f. 20.*) nunquam aut
raro nocet: ferra vero in frustra dissectus, vel inpo-
litus si devoretur, nocet vitri instar. Conf. *Paul.
Zacchiam l. 2. t. 2. q. 4. n. 2. & n. 22.*

§. 64. Res potest illustrari exemplo sabuli,
quod sæpius summo cum dolore, & haut raro non
sine sanguine, micturientes egerunt. Caussam pri-
mus videtur animadvertisse ingeniosissimus *Peires-
kius*: vidit enim sabulum illud calculosum a natura
ita conformari in figuram rhomboicam, ut micro-
scopio inspectum appareat veluti rhomborum late-
riorum congesta moles. Ex quo certe non est diffi-
cile caussam illius doloris explicare; nempe singu-
lorum granorum acutiores anguli partes illas velli-
cant, ut sui sensum acerrimum faciant; ceu refert

Celeberr. *P. Gassendus l. 4. de Vita Peiresk. pag. m. 150.*

§. 65. Eadem igitur particularum fracturarum acutior conformatio videtur esse caussa non solum doloris acutissimi in partibus membranaceis ac sensibilibus; puta, œsophago, ventriculo, intestinis &c. earum continuum solvendo, sed & effusionis sanguineæ, & inde ortæ exulcerationis, erosionis, atrophix: imo nonnunquam etiam contumacis obstructionis cum variis lethiferis symptomatibus Quod levi experimento hominum plebejorum. possumus comprobare, qui muribus & minoribus & majoribus interimendis apponunt fercula ex Vitro Veneto minutim contuso & melli admixto, quo ita devorato, partes eorum internæ teneriores exorientur, lædantur, ipsique letho dedantur.

§. 66. Non opus ergo, inquam, erat confugere ad αἰσθητόν seu occultam aliquam qualitatem ac specificam scholis dictam, vitrumque in *venenorum* censum collocare eique deleteriam aliquam adtribuere potentiam, veluti fecerunt aliquam multi, quos inter est *Panarol. Pentecost. 4. Obs. 6. & Macasius Promt. Mat. Med. lib. poster. sect. 10. cap. 4. p. m. 200.* (ubi addit contra hoc venenum prodesse omnia pingua atque mucilaginosæ.) Eodem quoque inclinare videtur *Zacut. Lusit. Prax. Med. Admir. l. 2. Obs. 18.*

§. 67. Ideo quoque recte ex venenis exturbant *Cardan. de Venen. l. 1. c. 4. Horat. Augen. t. 1. l. 4. Epist. 2. & t. 1. l. 12. Epist. 4. P. Zacchias l. 2. q. 4. n. 28.* atque *Kircherus in Mun-*

do Subterr. l. 8. f. 1. c. 7. f. m. 20. Imo jam olim ante hos CC. & quod excurrit annos (vixit enim 1440. testibus *Renat. Moreau de V. S. in Pleurit. & Wolf. Justo in Chronol. Med. ap. Linden. l. 1. de Script. Med. p. m. 44.*) *Anton. Gvainerius in Pract. cap. 9. de Calculosa Passione f. m. 191. a.* suavit, dum Medicus exhiberet vitrum præparatum, ne illud patienti manifestaret, ne putet se venenari: cum ex eo canes interficiamus. Sed his tritum non datur; imo integrum, quod cum pinguedine aliqua commiscemus, & cum eorum guttur tunc transire nequeat, eos interficit & non venenositate. Adde Thom. Browne in *Pseudodoxia Epidem. l. 2. c. 5. p. m. 151.*

§. 68. Quid denique statuendum? *P. Zacchias l. 2. t. 2. q. 4. n. 28.* postquam hinc inde de ejus noxa & usu disseruerat, addit: *Quomodocunque sit, ex vitro mori quis potest, unde ad rem nostram pro veneno habendum, etiamsi non sit.* Ego autem pace hujus & optimorum quorumvis paucis dixerō: Vitrum potest nocere intemperanter, imoderate, inconcinne assumptum; nullo autem modo veneni titulo se tueri potest, si quam dederit noxam, in apertis quam occultis causa est quærenda.

§. 69. Credo denique me acuti vitri acumen non undiquaque invenisse. Forte, quia *Vitrum, ut dicit Ebn-Sina, est inter lapides sicut stultus inter homines, declinat enim ad omnem tincturam:* referente *Bartholom. Anglic. l. 16. de Propriet. Rer. c. 100.* Quid mirum igitur circa stultum non semper sapere! Concludo verbis *D. Augustini l. 2. de*

Baptismo contra Donatistas cap. 5. dicentis: In nullo aliter sapere, quam se res habet, angelica perfectio est.

SATYRA DECIMA SEPTIMA,

DE RACHITIDE ANGLORUM.

§. 1.

Morborum infinita est multitudo! ita verissime jam olim exclamavit *Plinius l. 7. c. 51.* & ἐμὸς ἡνὸν invenit *Senecam Epist. 95. p. m. 786.* Idem, sed sale suo satyrico bene perfrictum confirmat *Juvenalis sat. 10. v. 218. seqq.*

— Circumsilic agmine facto

Morborum omne genus quorum si nomina
queras,

Promptius expediam quot amaverit *Hippia* mæ-
chos,

Quot *Themison* egros auctumno occiderit uno,

Quot *Basilus* socios, quod circumscripserit
Hirrus

Pupillos, &c.

paucis: *Innumerabiles!*

§. 2. Ut taceam optimum meum Magistrum *Senecam l. a. solarum febrium innumerabilia genera statuere: & oculorum* (vah partes parvas at nobiles!) *CXII. distinctos morbos tradere Galenum in Introd. cui Medicus titulus est. Tumorum vero*
idem

idem *Pergamenus l. pecul. 61.* differentias fecit; quibus *Joh. Phil. Ingrassias tr. 1. de Tumor. cap. 1. comm. 2 p. m. 77.* adhuc CLXV. superaddit, & in universum CCXXI. statuit; quos non immerito limitat CL. *Sennertus Prax. l. 5. p. 1. c. 1. p. m. 7. a.*

§. 3. Nec isti haecenus cogniti sufficiunt; *sensit & facies hominum novos, omnique aeo priore incognitos, non Italia modo, verum etiam universae prope Europa morbos;* ut *Plinius l. 26. 1.* Mihi sua ejusmodi morborum novorum optimus olim Promotor meus senex fere centenarius *Melchior Sebizi* *Ἰωὴν ἐν αἰγίοις Diss. Pecul. 1662.* quatuor fecit classes: In 1. qui nunquam neque ap. nos, neque ap. alios fuerunt observati: in 2. qui certis regionibus novi, aliis vero satis noti: in 3. qui ubique rari, interdum tamen deprehenduntur: in 4. qui specie quidem cum morbis notis conveniunt, accidentibus autem & symptomatibus quibusdam ab illis differunt.

§. 4. Ad primam classem proprie & κατ' ἐξοχὴν dictorum novorum morborum meritissimo suo refertur *Rbachitis Anglorum*, qui primum innotuit in occidentalibus Angliæ tractibus, in Comitatu scil. *Dorset & Somerset* circa A. C. 1520. circiter. Quamvis *Jacob. Sponius in Praefat. ad Aphor. Novos Hipp. a 5. b.* velit asserere, jam *Coum* hunc affectum notasse; deoque in testimonium vocat sectionem ibi suam de Semeotica. Ab eo tempore paulatim ejus notitia ad alia quoque loca derivata est, Londinum puta, Cantabrigiam, Oxoniam; imo omnes pæne Australes & Occidentales Angliæ partes: In Septentrionalibus autem multo rarius hic mor-

bus occurrit & vixdum vulgo communiter innotuit ;
 ceu hæc refert *Franc. Glissonius*, qui primus cum
Georgio Bate & Abasvero Regemortero, Med. Doct.
 de hoc affectu *tractatum pecul.* edidit Londini ap.
 Sadlerum in 8. A.C. cl2. bc. L. in quo *cap. 1. p. m. 3.*
 ait : Triginta circiter retro ab hinc annis innotuisse.
 Novum & veteribus incognitum asserit *Frid. Los-*
sius l. 1. obs. 3. conf. omnino de hoc affectu *Theoph.*
Borretum in Sepulcreto lib. 2. sect. 12. obs. 4. fol.
 714. seq.

§. 5. Definitur CL. *Christoph. Andr. Schon-*
gast Diss. Inaug. Lipsiæ 1668. *cap. 1. §. 3.* quod
 sit *intemperies frigida a latice in spinalem medul-*
lam partesque alias derivato, cum spirituum ani-
malium corpore, orta. Quæ maximam partem pe-
 tuntur ex *Glisson. c. 4. seqq.*

§. 6. Intemperies frigida & humida meritò ha-
 betur ; siquidem ea est pars essentiae hujus morbi.
 Hinc & Anglis quadantenus vernaculus dicitur,
 quia illa insula nonnihil humilitatis a vicinia maris,
 tum frigiditatem a distantia ab æquatore mutuatur :
 deinde innumeris prope fontibus abundat ; deni-
 que multis pluviis iisque frequentioribus, quam
 pleræque aliæ regiones irrigatur, teste *Glisson. cap.*
19. p. m. 244.

§. 7. Accedit quod admodum prolifera sit, hinc-
 que æque languidi debiliores & valetudinarii gi-
 gnant acrobusti & sani : præterea quoque fœmi-
 næ infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ ; imo & in-
 tabem pronæ itidem & concipiunt, & legitime ge-
 runt ac pariunt, uti fusius sympatriota *Glisson.*

c. 19. p. m. 246. seqq. explicat. Hinc Highmor. Disquis. Anat. l. 3. p. 2. c. 6. f. m. 240. vocat cachexiam pueror. scorbuticam, vulgo Rickets dictam.

§. 8. Addit denique l. a. p. m. 248. *Glissonius* hoc malum multum fuisse promotum a diuturna ac secura pace regionis; per quam ditiores familiae, quas primas hic morbus infestavit, & adhuc præ aliis infestat, otio se ac delicatiori molliorque vitæ generi addixerunt, atque inde in constitutionem humidiores, laxiores, molliorem, effœminatam, & ab excrementitiis humoribus minus perpurgatam inciderunt, adeoque liberos huic morbo facile obnoxios procrearunt.

§. 9. Nec adeo pertinacis sum opinionis, ut solis quibusdam Angliæ partibus illum frequentem credam, quin & in aliis Angliæ partibus, imo in Scotia & nonnullis aliis regionibus deprehendi, non neget *Glisson*. p. m. 248. seq. utut a multis non statim in principio agnoscatur. Imo memini, me olim vidisse in Amplissimi cujusdam Viri filio, præmature magnæ parentum spei substracto; itidem in aurifabri cujusdam tribus liberis, quorum unus non ita pridem fatis concessit.

§. 10. An vero veteribus cognitus fuerit hic morbus, equidem nolim confidentius asserere. Poterunt esse, qui affirmationis prætextum ex aliquot locis Hippocraticis allegare possunt, qualia leguntur l. de Glandulis f. m. 55. (edit. Foëssii Franc. 1595.) & lib. 2. *περὶ ῥέτιμων* f. m. 82. & ad hunc locum *Foësius* in Nott. f. m. 83. it. lib. de locis in homine f. m. 83. in principio. Verum hac in re magis possunt videri pii in Præceptorem ac veraces, magis subtiles atque accurati.

§. 11. Πρώτον τὸ ὑποκείμενον hujus mali, non est cor aut cerebrum (*Glisson* cap. 6. p. m. 48.) nec hepar (id. ib. p. seqq.) nec pulmo (id. ib. p. m. 56. seq.) nec ossa (id. ib. p. 59.) sed calvariam egressa medulla spinalis, teste eod. ib. p. m. 58. Quamvis improprie medulla audiat teste auctore lib. de Carnibus f. m. 30. (quem Exc. *Sebast. Schefferus*, dulcissimus Amicus, Medicus Francofurtensium Celeberrimus in *Introd. in Artem Med. Conring.* cap. 3. §. 9. p. m. 52. atque *Casalpin.* in *Specul. Art. Med. Hipp.* l. 1. c. 1. p. m. 2. adscribunt *Democrito*, *Hippocrati* vero *Piccolhom.* l. 2. Prælect. Anat. 5. f. m. 57. & *Th. Bartholin.* tr. de Pulmonibus f. 1. p. m. 2. Non tamen legitimum ejus esse, colligo ex *Joh. Gallego de la Serna* tr. de Principiis generationis l. 3. c. 35. f. 201. b. Conf. *Acad. Germ. Curios.* Ann. 3. p. m. 567. in fine.

§. 12. Ab eadem spinali medulla videtur nomen ad imitationem Græcorum adipisci, quam enim Angli ipse *Rickets* nulla manifesta ratione (teste *Glisson.* cap. 1. p. m. 3. seqq.) nominaverunt; hanc studiose Medici Angli ad Græciam reduxerunt: Iis enim audit νόσος ῥαχίτις, vel etiam ῥαχίτης morbus spinalis, ita vocat *Frid. Loffius* lib. 1. obs. 3. item νόσος τῆς ῥαχέως, morbus spinæ dorsi, quia hæc est inter primo affectas partes princeps, *Glisson.* l. a. p. m. 5. & ita alludit vernaculæ Anglicæ & Germanice qs. die Rücken Kranche r: Græcis enim ῥαχίτης μυελός, spinalis medulla seu spinæ dorsi medulla dicitur, teste *Henr. Stephano* in *Thes. Gr. Lingux* Tom. 1. f. m. 523. ubi etiam docet, unde ῥαχίς, εως, ἡ, spina dorsi descendat: Conf. eundem maxime Tom. 3. f. m. 669. seq. ac præcipue *Goræum* in *Definit. Med.* Item *Varini Phavorini Camer-*

mertis Lexicon τὸ Π' μετὰ τῷ Α' f. m. 1615. (edit. Basil. Roberti Chimerin. 1538.) & *Etymolog. Magn.* lit. P. f. m. 702. Edit. Sylburg. 1594.

§. 13. Nec spinalis solum medulla, sed omnes ab eadem oriundi nervi, teste *Glisson*. cap. 4. p. m. 58. Oriuntur autem (secus ac veteres fere omnes & plurimi recentiorum crediderunt; exclusa etiam *Aristotelis* sententia, e corde oriri, utut mordicus quoque a *C. Hoffmanno* defensa,) una omnes nervi tam intra quam extra cranium; unice a medulla oblongata & spinali, nullique a cerebro, quemadmodum præter *CL. Virorum* auctoritatem, *Willisii* *Anatom. Cerebr.* c. 13. cap. 19. & passim de *Anima Brutorum Blasii* tr. pecul. de *Spinal. Med. Tulpii* l. 1. obs. c. 3. p. m. 7. prioremque sententiam deponens, novam hanc quoque accepit & sustinuit *CL. Th. Bartholin.* A. R. lib. 3. cap. 3. p. m. 468. Edit. noviss. Lugd. 1677. & cap. 4. p. m. 483. & fusc libell. 3. c. 1. p. m. 659.

Imo ipsissima ocularis demonstratio, veluti elapso mense in solempni anatome ἀντοχαιῶν ad oculum una omnibus Dnn. spectatoribus demonstravi apertissime, ubi viderunt nec opticos etiam, nec oculorum inotorios; nec acusticos; nec alios ullos e cerebro, sed unice e medulla dicta expansa prodire.

§. 14. Δευτέρας, vero mali hujus subjectum, præter eas a *Glissonio* cap. 4. recensitas, esse possunt aliæ multæ partes. Hinc in ejusmodi ægris caput justo majus, faciesque habitior respectu reliquarum partium *Glisson* cap. 2. p. m. 10. membra externa musculique totius corporis graciles & emaciati; quasi atrophia vel tobe absumpti cernuntur, quod in omnibus ita mortuis observatum. Id. ib. p. m. 10. seq. Cutis universa, tum vera, tum membrana carnosæ & adi-

adiposa, flaccida & quasi pendula, laxæque instar chirothecæ apparet, ita ut multo plus carniū eas continere posse putes. Ib. p. m. ii. ubi longe plura. It. pulmones cum pleura in omnibus, quos aperuerē, fuere adnati plus minus, *Glisson. cap. 2. p. m. 13.* ubi addit: *Arbitramur tamen contingere posse hunc affectum sine huiusmodi coalescentia; licet ea in progressu morbi plerunque ante obitum superveniat. Verrum uti prius facile largiri possumus; ita posterius credere nunquam adducimur. Plura apud laudatum Glissonium.*

§. 15. Viam vero, qua humores inutiles ad spinalem medullam possint meare, videtur quadantenus adumbrare Divinus *Cous* lib. περὶ γονῆς statim in principio f. m. 11. exemplo ducto a feminis generatione. Verba ejus sunt hæc: Οὕτω δὲ κ' ἂν τῷ ἀνδρῶπι, ἀποκρίνεται ἀπὸ τῆς ὑγρῆς ἀφρέονος, τὸ ἰσχυρότατον καὶ τὸ πιότατον, καὶ ἐργεταὶ εἰς τὸν νωτιαῖον μυελόν. Γείνῃσι γὰρ ἐς τῆς τόνος ἐκ πάντος τῆς σώματος καὶ διαχέει ἐκ τῆς ἐγκε. Φάλλει εἰς τὴν ὀσφίν, καὶ ἐς πᾶν τὸ σῶμα, καὶ ἐς τὸν μυελόν, καὶ ἐξ αὐτῆς τέινῃσιν ὁδοί, ὥς τε καὶ ἐπιέναι τῆς ὑγρῆς ἐς αὐτὸν καὶ ἀποχωρεῖν h. e. vertente *Foesio*: Sic vero etiam in homine, quod validissimum est & pinguisimum, a spumescēte humore secernitur, & ad spinalem medullam progreditur. In hanc enim ex toto corpore viæ quædam feruntur, & ex cerebro in lumbos, universum corpus & spinalem medullam diffunditur, ex eaque viæ quædam procedunt, ita ut ad eam humidum deferri, & ex ea secedere queat. Accurati⁹ vero has vias explicuere *Glissonius* atque *Schöngast* cap. 3.

§. 16. Caussam proximam in laticem vel lympham abundantem & peccantem forte non immerito

rito rejicit CL. & Schöngast, Disp. Inaug. Præfide D. D. *Sulzbergero* cap. 2. In succum vero nervorum nutritium *Glisson.* de Rachitid. cap. 6. & in Anat. Hepat. cap. 45. p. m. 387. (edit. Amstelod. 1665.) quem locum quoque allegavit *Charleton.* Oecon. Animal. Exerc. 10. §. 11. p. m. 19. Verum hunc tq. Commentum multi recentiorum, nec sine causa rejiciunt; uti *Deusing.* Exerc. pecul. & in specie, quoad hanc rem, *Schöngast* Disp. Inaug. cap. 3.

§. 17. Reliquæ causæ & propinquiore & remotiores fere coincidunt cum aliis morbis, qui ad intemperiem tum frigidam, tum humidam referuntur, ideoque supersedebimus iis recensendis, cum in genere apud plerosque Institutionistas reperiamus; in specie vero pro Rachitide ap. *Glisson.* de Rachit. c. 15. & seqq. *Schöngast* cap. 4. seqq.

§. 18. Varia hujus mali habentur producta, potissimum a depravata nutritione dependentia, veluti sunt: (1.) Extremitatum in artubus excrescentiæ & contorsiones earum atque spinæ dorsi. Sic *ἀλογотροφία* vocatur ea vitiosa partis alicujus nutritio, quæ conjuncta est cum illius figura vitiata; ita in Rachitide, si ossa vertebrarum dorsi ab altera parte plenius alantur in infantibus, necesse est, ea incurvari, quod fieri per alogotrophiam docet *Charletonus* Exerc. 10. Patholog. §. 42. pag. 200. citante CLmo *Brunone* in Lex. Med. pag. 41. b. (2.) Tabes corporis, imo denique marasmus. (3.) Mollities & laxitas partium. (4.) Impotentia, aut saltem difficultas ambulandi (5.) Angustia pectoris cum dyspnœa. (6.) Tussis & alia plura, quibus recensendis infudarunt CL. *Glissonius* tr. sæpe allegato passim, præcipue capp. 6. 7. seqq. it. c. 21. atque *Schöngast* Disp. Inaug. c. 4. & 6. Sic glandulæ con-

concatenatæ (quæ quasi catena globulorum ab auriculis per colli longitudinem ad claviculas descendunt) majores cernuntur in pueris hoc malo afflictis, teste *Whartono Adenogr. c. 39. p. m. 251.*

§. 19. Quod ad *πρόγνωση*, (signa quoque affabre depingit Frid. Lossius l. 1. obs. 3. qui videatur:) specie sua lethalis non est; quin sæpe adeo benignus, ut pueri aliqui solo ætatis beneficio, calore vitali quomodocunque aucto, absque medicamentis convalescerint; teste *Glisson. c. 23. p. m. 295.* Interdum tamen adeo contumax est; ut non nisi morti cedere velit. *Id. ib.* tres infantes Thomæ Mori ita mortuos notat Frid. Lossius l. 1. obs. 3. Quibus ante aut statim a partu accidit; aut nunquam, aut difficulter curantur *Id. ib. p. m. 296.* Grandiores junioribus, incedentes pedibus, non incedentibus facilius curantur. *Id. ib.* Quo graviora eum stipant symptomata, eo est gravior: quo debilior est spina dorsæ, eo gravior & periculosior est morbus; siquidem qui nec erecti sedere, nec caput fere sustinere valent, de vita periclitantur; *Id. ib. c. 23. p. m. 298.* ubi longe plura addit quæ vide sis.

§. 20. De Curatione quædam essent annectenda. Verum cum affectus hic non adeo notus aut frequens sit nostris in terris; ideo tuto, si occurrat, remittimus lectores ad eos, quos in hac materia laudavimus auctores veluti classici, De V.S. in antitrago vide Highmôr. Disqu. Anat. l. 3. p. 2. c. 6. p. m. 240. qui improbat. Anglorum rachitidi filix medetur, ait Lamb. Bidloo in Diff. de Re Herbaria Commelini catalogo plantar. Indig. Holand. præfixa p. m. 7.

Obi-

Obiter saltem hoc dicimus (α) Intemperies frigida & humida per contraria tollenda, aut saltem mitiganda. (β) Spirituum inopia restauranda. (γ) Torpidi illi excitandi & roborandi: (δ) Nutritio juvanda, &c. vide *Glisson c. 25. seq.*

EPIMETRON.

COMETA, qui hactenus ab aliquot septimanis in Anglia, Belgio, Argentorati, Norimbergæ, Viennæ, Lipsiæ, Francofurti &c. heic quoque visitur, jam post solis occasum statim cum cauda ferme dimidium cœli nostratis perlustrante, sed pallida admodum a Virgine quod Libram &c. progressus est, multis horrorem futuri mali incutit. Pietati equidem nullius præjudicavimus, interim *stellam* (1) esse quandam *erraticam* (2) cursum tamen sui generis *certum* (3) servantem, a primordio mundi *conditam* (4) neque quidquam sive (5) *boni*, sive (6) *mali* hominibus (7) *præfagire*, sed omnia illa, quæ sæpe numero eveniunt, & ab hominum ac temporum perennialitia, & Ethnicorum credulitate &c. peti posse forte sine piaculo (8) credimus.

NOTULÆ IN Ε'πιμετρον.

I. STELLAM] Ita sentio cum *Seneca Quæst. Natur. c. 7. Ann. Marcellino lib. 25. & 30. Servio ad Virg. Æneid. lib. 10. Is. Vossio de Lucis Natur. & Propriet. cap. 32. pag. 79. Eryc. Puteano lib. 1. Paradoxo 5. Jo. Helsing. Jungken in Fundam. Medic. Modernæ Eclecticis, Parte special. sect. 1. cap. 2. §. 37. pag. 61. ubi ita: Potius ergo Cometæ sideribus annumerandi erunt, ex eadem*

dem cum planetis materia constantes, & sola saltem soliditate & motu eis differentes; materia vero videtur esse similis illi, a qua maculæ in sole originem sibi sumunt.

2. *ERRATICAM*] Ita *Phelippofius* Medicus ex Flan-
dria, conf. *Cartesius* & *Bechmann*, *Phys.* l. 2. cap. 7.
Jonstons *Thaumatograph.* Classe 3. cap. 2. q. art. 1. pag.
99. ait: Perpetui quibusdam videntur, circa Solem, Ve-
neris & Mercurii instar, volvi, plerunque latere; *Bodi-
nus* in stellas fixas tandem abire innuit. Paradoxa cer-
te sunt Paradoxa illa, quæ *CLmus Jctus* & *Mathemat.*
Kiloniensis D. Sam Reyher *Disp. Mathemat. de Prætipu-
is Superior. Seculor. Phænomenis* in fine pag. 23. & *Alb.*
Meyerus *Bremens. Dissert. de Observatt. Aërometricis* in
Append. de Cometa Kilon. 1681. *Parad.* 1. & 2. asserunt,
nempe (1) Cometas ex fixis fieri maxime probabile est;
(2) ex Cometis fixas interdum fieri, exemplo novæ stellæ
in *Cassiopeia* superioris seculi anno 72. visæ probari pote-
rit. (3) Cometas certis periodis absolutis redire minime
credibile est. (4) Cometæ proprio lumine carent. (5) Co-
metæ radios solares ad terræ incolas reflectunt. (6) Re-
flexio hæc differt ab illa, quam producunt Planetæ; nam
Planetæ non sunt corpora polita & insuper atmosphæ-
ris involuta. (7) Cometa modernus (anni 1680) major est
sole. (8) Cauda longe minor est, quam ipse Cometa. (9)
Cauda latissima est, ubi contingere videtur corpus come-
tæ & contra. (10) Cauda non est una, sed tot sunt caudæ,
quot observatores, imo tot, quot observationes. II. Cau-
da non cohæret cum corpore Cometæ, sed multis milli-
ariorum myriadibus ab eo remota est, &c.

3. *CURSUM CERTUM*] Vid. *Petitus* *Munitionum*
Præfectus in *Diff. de Comet. Nat.* *Hevelius* in *Prodrom.*
Comet. Dn. Anzout in *pecul. libello de Calculo* *Cursum*
Cometæ anni 1680. præsupputato, *Regique Galliæ obla-*
to. *Eryc. Puteanus* lib. 1. *Paradox.* 3. pag. 22. ait; Lu-
men illud fortassis fuisse semper, ex intervallo apparere,
quod patet; subnasci vero & occulto quodammodo na-
turæ

turæ, mea jam quidem opinio est. *Alb.* quidem *Meyerus* & *Sam. Reyherus* contrarium, Cometas nempe, certis periodis absolutis, redire minime probabile esse, statuunt; uti jam nota 2. vidimus; verum assertum nostrum evincunt recentiorum Astronomorum observationes clarissimæ, vid. *Jac. Bernoulli* tract. pecul. de Novo Systemate Cometarum. Bene quoque eundem cursum delineant *Lubienicky* in magno illo Theatro Cometarum, & *Jo. Georg. Meisnerus* Disp. de Motu Cometarum Æterno Vitembergæ 1682. §. 17. seq. Dom. *Cassini* Astronomus Regius Parisiens. in pecul. tract. de Cometa anni 1680. & 1681. docuit apparentem motuum inæqualitatem ad certas leges & magni circuli circumferentiam revocari, ac nova demum ratione Cometarum theoriam exposuit, teste *Jo. Bapt. du Hamel* in Vol. 5. Philos. Vet. & Novæ tr. 2. & lib. 2. Reg. Scient. Acad. Hist. sect. 9. cap. 5. §. 1. pag. 197. ubi §. 2. seq. addit: Neque id abhorret a vero, Cometas inter opera ab initio mundi condita uti & planetas referri oportere. Nec forte eorum motus minus est æquabilis quam planetarum, consule modo Auctorem ipsum, qui plura huc apta refert.

4. A PRIMORDIO MUNDI CONDITAM] Hoc olim jam alii crediderunt, teste *Plinio* Hist. Nat. lib. 2. cap. 25. contrarium vult *Bechmannus* Phys. lib. 2. cap. 7. Priorem nostramque sententiam amplectitur quoque *Erycius Puteanus*, cujus verba jam dedimus sub Nota 3. ut & *Jo. Bapt. du Hamel* verbis eadem nota expressis conf. *Jac. Bernoulli* in Novo System. Cometar. pag. 9. *Petr. Petitus* in Actis Eruditor. Lips. Anno 1682. pag. 116. *Jo. Georg. Meisner.* Disp. de Motu Cometar. Æterno. §. 15.

5. SIVE BONI] Faustum tamen esse Cometam prolixè probare conatur *Eryc. Puteanus* lib. 2. parad. 7. & 8. Utrumque, & bonum & malum ominari credidit *Mazzotta* lib. 1. De Meteoris Igneis cap. 3. pag. 165. *Jonstonus* Thaumatoogr. Class. 3. cap. 2. art. 2. pag. 101. scribit: Unus faustus putatur, qui, cum Augustus ludos Veneri genetrici appararet, apparuit: hinc verbo i-

psius Plinii H. N. lib. 2 cap. 25: Iis ipsis ludorum
 „meorum diebus situs crinitum per 7. dies in regione
 „cœli, quæ sub septentrionibus est, conspectum. Id
 „oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque &
 „omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari
 „vulgus credidit, Cæsaris animam inter Deorum im-
 „mortalium nomina receptam: quo nomine id insigne
 „simulacro capitis, quod mox in foro consecravimus, ad-
 „jectum est „ In antiqui denarii Romani altera parte
 spectatur Cæsaris effigies cum his literis: IMP. CÆS.
 DIVI. III. VIR. R. R. C. in altero vero templi Veneris
 anterior facies cum stella Cæsaris, statua augurali, habitu
 & ara ad quam sacrificare, vota suscipere, & controver-
 sias dirimere, interposito iurejurando per Cæsarem so-
 lebant, cum his literis: DIVO. JUL. *Dalechamp.* ad d.
D. Plinii loc. Aug. Quir. Rivinus Disp. de Medico Su-
 „perstitioso Lips. 1698. § 45. ait: “Apparuit sub finem
 „anni 1680. Cometa satis horrendus, cum desisset pestis.
 „Si apparuisset circa initium illius anni, quis eum non
 „accusasset audacter? Ab illo autem tempore, ut puto,
 „nemo amplius est, qui eundem adeo metuat, ad mini-
 „mum dubitari posset, annon plus valeat in abigenda
 „peste gravioribusque morbis quam producendis iis,
 „quod ante hac creditum fuit.

6. SIVE MALI] *Mazottæ* sententiam supra nota
 S. vidimus, B. Da. *Fel. Christ. Menzer*, Pastor quondam
 Eccl. D. Petri Teutonicæ Hafn. in Animadvers. ad Germ.
 Poëma de Morte Ch. isti lit 5. pag. 62. ait: Pessimi Co-
 metas semper esse ominis inveterata ἀσκησις, plurium
 est opinio; *Ptolomæus* Quadripart. 9. quem sequitur
Forestus lib. 6. obs. 9 pag. 50. ast, quam frigide hæc di-
 cantur, erudite ostendit *Jo. Andr. Bosius* de Signif. Co-
 metar. Mala significare Cometas multis in compendio
 probare vult *Jonstonus* Thaumatogr. class. 3. cap. 2. art.
 2. pag. 101 inquit: „Præcursorem calamitatum, si spe-
 „ctemus judicium, & dicunt & compertum est: Vespasi-
 „ano mortem prædixit: Romæ ab Alarico captivita-
 tem

tem: Miserum Mauritiū fatum: Mahummedis perniciem: Exitiosam *καταστροφικὴν* nunciavit: Carolus M. ultimum diem: Tartarorum in Silesiam impetum & auricularum abscissionem indixit. Von dem grossen Cometen Anno 1664. m. Decembr. ist geschrieben worden, daß ein Spötter, so des Cometen Bedeutung verlachet und verlästert, ex passione iliaca die Feces und Excrementa durch den Mund von sich gegeben, ait, *M. Jo. Seb. Gieb* in Poligraph. Meiningensi lib. 3. pag. 409. Auctor der Novellen aus der gelehrten und curiosen Welt, m. Octobr. 1692. pag. 979. acriter invenitur in eos, qui Cometis malum omen non tribuunt.

7. HOMINIBUS PRÆSAGIRE] Conf. *Hevelius, Petitus* II. 22. *Gassendus, Erasim. Bartholinus, Car. Pissio, &c. Jonstonus* l. c. pag. 101. ex *Alstedii* Chronol. refert: "Carolus M. memoriæ produnt cum Cometam vidisset, attonitum cum Eginharto differuisse, Principis evocari vitam; cumque is, ne tristitia afficeret, illud, *a signis cæli nolite timere*, protulisset: non alium timere debemus, adjecisse, nisi qui nostri & sideris creator est: sed ejus clementiam laudare tenemur, qui nostram inertiam talibus admonere dignatur signis." *Clavius D. Sam. Reyherus* Dip. Mathem. de Præcipuis Superior. Seculor. Phænomenis in fin. pag. 24. ait: Vaticinia a Cometis petita, ut omnia alia Genethliacorum deliria sunt admodum lubrica & incerta, unde merito illa illis, qui similibus delectantur, relinquimus. *Bucherus de Volder* Coroll. 13. ad Exercit. Philos. Utrum sol an vero tellus in planetarum numerum referenda sit, Lugd. Bat. 1684. Inquit: Cometæ nihil mali præsagunt. Alb. Meyerus loc. sup. alleg. paradoxo 19. Vaticinia a Cometis petita &c. v. sup. Reyheri verba, dein pergit: "Interim si aliquibus regionibus præ aliis aliquid potendere deberet, illæ gentes, quæ sub latitudine tam Australi quam Boreali 59. graduum degunt, sibi cavere vel gratulari deberent, quia via Cometæ exacte respondet horoscopis ipsarum. Sed receptui canimus, & coronamus

„dis loco divinam Jeremiae Prophetæ admonitionem ad-
 „jicimus, qui c. 10, 1. *Audite, inquit, verbum, quod locu-*
 „*tus est Jehova super vos domus Israel, hæc dicit Dominus,*
 „*juxta vias gentium nolite discere, & a signis cæli nolite*
 „*metuere. quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ*
 „*sunt* „ Consentit Hieron. Dicitur in Cosmiele Kir-
 cheriano sect. 3 phæn. 3. in scholio, Lips. 1694. qui
 simul allegat Dissert. de Cometis Calamitatis nullius
 prænunciis; in Actis Erud. Lips. A. 1682. pag. 315. *Erasin.*
Bartholinus in Act. Hafn. Vol. 1. n. 129. pag. 222. de Co-
 meta anni 1612. ita; „ Non inconconsultum duxi, Astro-
 „logorum de significationibus portenta ingenti securita-
 „te præterire quod hæc ad superstitionem magis quam
 ad veritatem sint composita. „ Sever Petri Glud. Diss. de
 Gradu Magist. Philos. in Lance Satura Physica § 2.
 ait: Qui ita in physicis argumentantur: *Post hoc, er-*
 „*go propter hoc,* præpostere colligunt, atque inde tot in-
 „jurias affricamus Cometis, Eclipsibus & Sir|o., Eadem
 est sententia Sam. Sorberii & P. Gassendi. quæ videri
 potest apud Mr. Graverol de vita Sam. Sorberii pag.
 * 9. b. Sorberianis præfixa.

8. CREDIMUS] Huic nostræ sententiæ fere per o-
 mnia accedit Car. Gottlieb Wenzlovius Corollariis in-
 prioribus ad Disp. de Fonticulis Præfide Dn: D. Conr-
 Phil. Limmero, Servestæ 1687. habitam; item Jo. Bapt.
 Denis Tract. Pecul. de Cometis, & dans ses Conferences
 pag. 84. ut & Jo. Georg. Meisnerus l. sup. all. §. 6. 7. & 35.
 Colophonem Epimetro huicce nostro addat notatu di-
 gnissima Bartholomæi Schimfferi prædictio. Is in tra-
 ctatu suo de Cometis anno 1652. typis impresso notanter
 ita: Anno 1664 im Monat December, da wiederum
 alle Planeten in dem irdischen Zeichen des Steinbocks
 sich finden lassen. So zeigen diese Zusammenkünfte an,
 daß die, so noch im Leben abermals was neues am Fir-
 mament des Himmels sehen werden.

SATYRA DECIMA OCTAVA DISQUI- RENS

QUAMDIU DORMIENDUM.

§. I.

Ὑπνῶ, ἀγριπνίη, ἀμφοτέρω τῷ μετρίῳ μᾶλλον γενόμενα, κακόν! Ita effatus jam olim Divina Vir Scientia (ceu audit *A. Gellio* 19. N. A. 2.) *Hippocrates* 2. Aphor. 3. (aut 2. juxta *Oribas. Edit. Patavin. 1658. apud Cadorinum*, quem tamen sequi nolim quemquam,) quæ ita reddidit *Anut. Fœsius*: *Somnus, Vigilia, utraque modum excedentia, malum denunciant. Quæ iisdem fere verbis repetiit sect. 7. aph. 71.*

§. 2. Rationem ὡς ἐν γένει reddit Opt. Max. *Cous* 2. Aphor. 5 1. hanc: καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον i. e. Omne siquidem nimium, naturæ inimicum. Quod itidem agnovit *Plinius* II. 54. H. N. inquit: Perniciosissimum autem est in omni quidem vita, quod nimium, præcipue tamen concipi minuique, quod gravat, quolibet modo utilius. Scil. Μητὲν ἄγαν; præstantissimorum Sophorum sententia (Pythagoræ tribuit *Diog. Laert. Bianti, Aristoteles*, alii Thaleti, Soloni, Euripidi, Homero &c. vide *Erasm. Adag. Chil. I. n. 596.*) quod *Sofia* servus apud *Terent. in Andria* I. 1. 34. ita expressit.

— — nam id arbitror

Adprime in vita esse utile, ut ne quid nimis!

Et juxta *Phocyliden*; πάντων μέτρον ἄριστον; *omni-um modus, optimus.*

§. 3. Hanc regulam & in arte nostra sacra vel maxime debere observari, aliis illustrat probatque e-

xemplis *Hippocrates Magnus* 1. Aphor. 3. 2. 4. & præcipue 51. ac passim in cedro dignis monumentis suis.

§. 4. Somnus quidem, si naturæ conveniens est & moderatus, *jucundissima est quies, & optabilior pars vite humanae*, teste *Piccolhomin.* lib. 2. Prælect. An. 5. f. m. 57. Ejusque encomia amplissima pleno debuccinant ore, qui videantur *Ovid.* Metamorph. lib. 11. Edit. *Jac. Mycill.* Lips. 1612. in 8vo. *Statius* 5. Silvar. 4. & ad h. l. *C. Barth.* in Comm. f. m. 496. seqq. *Senec.* in *Hercul. Fur.* v. 1065. *Ebn-Sina* 1. 3. tr. 4. c. 1. *Anton. Gazius* in Florida Corona Sanitatis c. 262. & præcipue c. 263. (Edit. Lugd. 1514. in 4to) *Tob. Magirus* in Florileg. Locc. Comm. f. m. 215. seqq. *B. verovic.* in Thes. Sanit. part. 1. lib. 4. c. 2. & ex elegantissimis Auctoribus *Balt. Bonifacius* Hist. Ludicr. lib. 17. c. 1. ex aliis *C. Dornavius* in Amphitheatr. Socrat Sapient. f. m. 718. seq. *Argenterius* in Præfat. lib. de Somno & Vigil.

§. 5. Somnus ille omnes operationes fortes efficit, docente *Ebn-Sina* 2. 1. apud *Zacut. Lufit.* Med. P.P. Hist. f. m. 28. hocque explicat *Thom. a Veiga* Comm. c. 84. lib. Art. Med. & Lud. *Mercat.* Tom. c. lib. 2. qu. 165. Reficit facultatem vitalem *Quercetan.* in Diætet. Polyhist. f. 2. c. 10. p. 243. *G. I. Voffius* lib. 3. de Idolol. c. 34. p. m. 886. *G. Mæbius* Inst. lib. 2. p. 2. c. 6. p. m. 117. Auget calorem viscerum *Lev. Lemn.* de Complexion. lib. 1. c. 7. *Joh. Butinus* Comm. ad 2. Aph. 3. p. m. 94. *Quercetan.* l. a. p. m. 244. *Zacut. Luf.* lib. 1. Med. P.P. Hist. 13. *J. Riolan.* Pater Physiol. sect. 7. c. 14. p. m. 225. *Mæbius* l. a. Hinc foris eum qui vigilet, calidiorem fieri, contra intus eum qui dormiat, magis incalescere, Hippocratis est placitum, a junte *Galeno* Comm. ad 2. aph. 1. & *J. Riolan.* Pater. l. c. scil. *Hippocrat.* l. 6. E.

l. 6. Epidem. f. 4. t. 12. adde *Aristotel.* de Somno & Vigil. c. 3. *J. Cæf. Claudin.* Consult. Med. 136. p. m. 13. *Gr. Horst.* de Sanit. Studios. Tuend. lib. 1. c. 10. p. m. 97. Excell. *G. W. Wedel.* Physiol. f. 4. c. 14. §. 10. p. m. 325. *V. F. Plemp.* de l'ogator. Valet. Tuend. c. 6. §. 5. Rem hanc egregie, uti omnia sua, exponit Celeberr. *Th. Willis* de Anima Brutorum part. 1. c. 16. p. m. 229. ita inquit: *Inprimis advertimus sanguinem plus accendi, multoque uberius deflagrare in somnis quam in vigilia. Hujus veritas liquido constat ex Sanctorii Observationibus Staticis; quatenus nempe dormientes ad ponderis longe majoris decessum exhalant, quam vigilantes, adhibitis licet exercitio & sudore. Porro idem dicunt Ratio & Experientia: quemadmodum enim materia combustibilis circa accensionis focum juxta posita & coacervata, plenius ardescit, quam si eadem per partes divisa fumigans & semiaccensa, in varia & dissita hic, illic, loca distraberetur: pariter & de sanguine judicandum erit, qui scilicet in somno tranquillus nullisque aut passionibus aut musculorum impulsibus e præcordiis avocatus, aut foras detentus, pleno velut alveo pulmones subit, ibidemque accensionis focum tardius pertransit; unde necesse erit, eum tunc uberius accendi, eumque majori flamma ardescere, quam si raptim solummodo, & incendio leviori tactus, ea loca traiceret. Ceterum unusquisque a se ipso experitur, inter dormiendum præcordia plurimum æstare, partesque externas ad frigesendum aptas esse, quare has stragulis cooperiri opus est, quo effluvia circa ambitum corporis detenta, ipsum excalfaciant, dum interca phlogosis in pectore versatur, atque a flamma & fuligine illinc adscendentibus lingua, & partes oris velut elixæ albescent; hinc subito, aut alicubi, extra lectum dormientes, nisi vestibus*

bus bene muniantur, frigus contrabunt; nam ob calorem retractum, aeris ambientis corpuscula frigida poros subeunt, eosque constipant, contra autem Astmatici, & quibus pulmones infarcti aut constricti, aut alias difficulter mobiles sunt, intra lectum egre obdormiunt, quia nempe flammam in præcordiis accensam, calor ambiens sepe in tantum adauget, eadem ut eventilando, & per arterias convehendo, pulmones utpote debiles, ac in motu fatiscentes, vix ac ne vix quidem sufficiant. Haftenus optimus Willis.

§. 6. Job. Baptist. du Hamel, quidem lib. 3. de Corpore Animato c. 6. §. 2. & 3. vix concedit in somno maiorem, quam in vigilia præcordiis accedere calorem; quia pulsus cordis tunc minor, nec adeo elatus atque in vigilia. Recte tamen contrarium statuit C. Hofmann. Inst. Med. I. 30. 4. & Lotich. Comm. in Petron. c. 3. p. m. 28. Ino limitando facile postest objectioni responderi.

§. 7. Nihilominus tamen æstum in corpore mitigat & sitim levem, ceu ex Hippocr. 6. Epid. habet Micebius Inst. Med. p. m. 117. Quod apte iterum exponit Willis l. a. p. m. 230. seq. his verbis: Nec minus sanguis ob propriam effervescentiam perturbatus, per somnum sedatur: cum enim a tali causa effervescit ille non equaliter cum flamma clara & candida, sed cum fumo & fuligine intumescens efflagrat, proindeque minus eventilatus, calorem valde molestum & acrem diffundit, qui insuper magis infestus est, in quantum sanguinis recrementa, nempe serum, & particula adusta, ac alias viscosa, latici ejus fumiganti involuta, sæcerni & amandari nequeunt. In somnis vero sanguis mox sedatur, accensionis focum, scilicet pulmones, lentius pertransit, quare ibidem plus quam prius accensus, flamma clario-
tim

tim cessante, & particulis quibusdam heterogeneis combustis, reliquæ quævis a confusione se extricantes, quæ utiles sunt, in munia designata impenduntur, quæque inutiles, secreta, partim per halitus diæterni aut sudores, partimque per alia emunctoria excernuntur.

§. 3. Concoctionem insigniter juvare somnum, non solum auctoritate *Galen*i dicentis: *πέντεται μὲν ὁ ὕπνος, διαφύγει δὲ ἡ ἐγρηγρότης*, coquit quidem somnus, digerit vero vigilia. Conf. eund. Comm. 4. in 6. Epid. §. 14. & 20. & 12. M. M. 3. confirmatur; sed & *Æginet*. lib. 1. c. 97. *Haly Abbas* apud *Fapser*. Introduct. ad Vitam Longam part. 1. c. 10. p. m. 98. scilicet habet in *V. Theor.* c. 35. apud *Ant. Gazium* in Florida Corona c. 263. f. m. 137. *Leonb. Fuchsius* Inst. Med. lib. 2. f. 4. c. 11. *Lev. Lemn.* de Complexion. lib. 1. c. 7. p. m. 66. *Quercet.* l. d. p. m. 244. *Forest.* lib. 7. obs. 22. in Schol. & lib. 10. obs. 33. in Schol. *Jul. Casp. Vaninus* de Admirandis Naturæ Reginæ Decque mortalium Arcanis Dialog. 60. p. m. 482. (Edit. Lutet. 1616. in 8vo.) *J. P. Lotich.* Comm. in *Petron.* c. 3. p. m. 28. *Melch. Sebiz.* Fasc. 14. qu. med. 22. *Greg. Horst.* l. a. *Casp. Hofmann.* In st. 5. 30. *I. Zacut. Lusit.* lib. 1. Med. PP. Hist. 13. *G. J. Vossius* lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 886. & 890. *Deusing.* Exerc de Chylific. §. 38. seq. *Willis* de Anima Brutorum part. 1. c. 16. p. m. 216. *I. B. du Hamel.* lib. 3. de Corpore animato c. 6. §. 2. *Wedel.* Phytol. f. 4. c. 14. §. 10. *V. F. Plembius* de Togator. Valetud. tuend. c. 6. §. 5. *Agerius Quæst. Phys.* 9. Argent. 1623.

§. 9. Contrariatur quidem communi huic sententiæ CL. *Sennert.* in Paralipom. ad Instit. c. 11. Sed recte refutatur a *V. F. Plembio* lib. 3. Fund. Med. c. 4. sicuti & *Laur. Foubert.* Decad. 1. Paradox. 8.

contrariantem corrigit G. J. Vossius lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 890.

§. 10. Rationes affirmantium stabilit Excell. Rol-
finc. Diff. de Chylificatione læsa, cap. 38. (Jenæ
1663.) quæ hæ sunt. (1) *Quiescit tum totum corpus,*
Et singula membra (2) *Tempus coctioni destinatum*
noctu est longius. Duplo Et ultra distat a cæna in
tervallum ad prandium, simplo a prandio ad cænam
Octo horæ intercurrunt, vel septem inter Et prandi-
um Et sequentem cænam, sedecim fere inter cænam
succedens prandium. (3) *Ratione nocturni Et hu-*
midi lunæ splendoris noctu coctio promovetur, aucto-
re Daphno apud Athenæum lib. 7. ὡφελιμώτερα ἐ-
σι τῷ πάντι σώματι τὰ νυκτερικά δεῖπνα; τὸ γὰρ
σελήνης ἄστρον πρὸς τοὺς τῆς τροφῆς ἀερίοις πέ-
ψις. Κατὰ σῆψιν δὲ ἡ πέψις i. e. Conducibili-
ores sunt omni corpori nocturnæ epulæ; nam Lu-
næ astrum ad cibariorum confectiones inultum
confert; est enim putrefactivum. Concoctio pu-
trefactio est. Conf. eundem Med. Comment. lib.
14. f. 3. c. 2. Rem clarius adhuc explicat, qui legi me-
retur, CL. Willis l. a. p. m. 233. ne totum huc trans-
scribam.

§. 11. Præterea egregie somnus promovet dige-
stionem, testibus Paulo Ægineta lib. 1. c. 97. Ebn-
Roschdi 2. Colliget apud Anton. Gazium in Florida
Corona cap. 262. Haly Abbas apud Joepserium part.
1. c. 10. p. m. 98. Cæl. Rhodigin. L. A. 14. 9. in fine
Quercetan. l. d. p. m. 244. &c. scil. ob rationes ma-
ximam partem allegatas.

§. 12. Nec minus Chyli distributioni suppetias
fert, ut commodius promoveatur novi sanguinis
candidatus, ceu contestantur Lev. Lemn. de Com-
plexion. lib. 1. c. 7. Mabius Inst. Med. p. m. 117. Rem
apte

apte declarat sæpius laudatus *Willis* de Anima Brut. p. 1. c. 16. p. m. 233. quem vide sis.

§. 13. Adjumento porro est sanguinis elaborationi, *C. Hofmann*. Inst. Med. 5. 30. 2. nec non humorum atque spirituum tam elaborationi quam perfectioni, teste Excell. *I. P. Brunone* Dogmat. Med. General. Part. 5. c. 4. p. m. 620. Humores crudiores concoquit, *Galen*. lib. 7. m. m. apud *Joepser*. p. 1. c. 10. p. m. 99. seq. *Greg. Horst*. & *Quercetan*. ll. aa. Corpus quoque blande humectat, ceu scribunt *J. Riolan*. Pater f. 7. Physiol. c. 14. *Cæl. Rhodig*. L. A. 14. 9. *Rolfinc*. Meth. Med. Comment. lib. 14. f. 3. c. 2. p. m. 1011. *Mæb*. l. d. p. m. 117. ita tamen, ut omnis generis defluxiones impediatur; *Quercetan*. p. m. 244. Morbos, & eorum symptomata mitiget *Lotich*. ad *Petron*. Satyr. Comm. ad h. l. c. 3. p. m. 29. & p. seq. rationes addit.

§. 14. Humorem radicalem (uti appellavere veteres) insuper fomnus moderatus adaugeat, secundum *Quercetan*. l. d. p. m. 244. atque nutritionem adjuvet, ex mente *Hippocratis* l. 2. de Rat. Vict. ap. *Mæbium* l. d. p. 117. & *Joepserium* p. 1. c. 10. p. m. 100. quidquid etiam aggerat *Fr. Glissonius* de Anat. Hepatis p. m. 451. scilicet in somno cessare nutritionem succi nutritii per nervos; E diametro enim validioribus obstat argumentis *CL. Willis* de Anima Brut. p. 1. c. 16, p. m. 216. & p. 231. quem evolve. Imo partium solidarum nutritionem in quiete citius perfici, quam in vigilia fatetur *I. B. du Hamel*. l. 3. de corpore animato c. 6. §. 3. idemque demonstrat etiam *Tb. Willis* l. a. p. m. 231. quem vide omnino. Atque secundum eundem l. a. p. m. 233. Excrementorum secretio fit melior in somno.

§. 15. Denique sedat quoque sanguinis inordinata-

dinationes: Sive ille a corporum continentium, aut vicinorum impulsibus huc illuc varie agitetur, uti in passionibus & commotionibus tum corporis tum animæ volentis: sive a particulis heterogeneis admixtis & effervescentibus ille proprio velut orgasmo, vini fermentantis ritu turgescat. Sunt verba incomparabil. *Will. de Anima Brutorum* p. 1. c. 16. p. m. 230.

§. 16. Maxime autem facultati animali dictæ opitulatur eandemque insigniter restaurat, testibus *Hippocrat. l. de Flatibus Galen. l. 1. de Symptom. Causis ap. Lotich. in Petron. Comm. c. 3 p. m. 27. seq. Paul. Æginet. l. 97. Piccolhomin. l. 2. Prælect. Ant. 5. f. m. 57. Lev. Lemn. l. 1. de Complexion. c. 7. p. m. 66. Quercetan Diet. Polybist. p. m. 243. Greg. Horst. l. a. Mæbius, l. d. 5c.*

§. 17. Spiritus animales deficientes reparat copiose testantibus hoc *Bartholomæo Sibylla in speculo peregrinarum quæst. decad. 1. cap. 3. q. 2. cap. 8. p. m. 295. (Edit. Venet. 1575. in 8.) Zacut. Lusitan. l. 1. Med. PP. hist. 13. f. m. 24. Mæbio Instit. Med. p. m. 117. quod præ reliquis egregie explicat Th. Willis de Anima Brut. p. 1 c. 16. p. m. 220 præcipue p. 231 seq.*

§. 18. Eosdem tumultuantes demulcet *Greg. Horst. & Mæb. ll. aa. Willis l. d. p. m. 222. & 233. Hinc divinæ particulam auræ mentemq; furentem emendare consuevit, P. Æginet. l. 97. Lev. Lemn. l. 1. de Complex. c. 7. Quercetan. l. a. p. m. 743. Willis l. d. p. m. 233. Et rectissime olim Divinus Hippo. r. 2. aph. 2. οὐκ παρὰ, Φροσύνην ὑπὲρ πένη, ἀγαθόν. i. e. ubi somnus delirium sedat, bonum. Conf. Eund. Epidem. 3. agr. 7. §. 13. 16, & 2, Epidem. 3. §. 11. seq. Mæb. l. a. p. m.*

p. m. 117. Nim. horum spirituum infirmitatibus medetur, *Quercet. Diat. polyhist. f. 2. c. 10. p. m. 243.*

§. 19. Animum recreat quoque *Lev. Lemn. & Mæb. l. a.* hinc incerentibus atque melancholicis adprime conducit V.F. *Plempius de Togatorum Valer. Tuend. c. 6. §. 7. Lev. Lemn. l. c. p. m. 66.* rationem addit G. J. *Vossius l. 3. de Idolol. c. 34. p. m. 891* atque ita dolorem mitigat, *Ægin. l. 97. Rolfinc. Med. Comment. l. 14. f. 3. c. 2, Mæb. l. a.* hincque medicamenta hypnotica paregoricis & anodynis admodum sunt adfinia, nisi plane eadem. Nim. est refrigerium & solamen spirituum omniumque corporum ægrotorum morbidorumque scribente *Quercetan. l. a. p. 244.* miraque dulcedine totum corpus demulcet *Mæb. l. a.*

§. 20. Sensus insuper roborat tam externos quam internos; docentibus hoc *Lev. Lemnio & Mæbio ll. aa.* Distentis quoque ac rigidis relaxationem reddit, confirmante hoc P. *Æginetz l. 97.*

§. 21. Evacuaciones omnes corporis præter sudorem (addo ego ἄσθηλον διαπνοὴν *insensibilem transpirationem*) sistit somnus, hoc afferentibus ex *Ebn-Sina Zacut. Lusit. f. m. 28. & l. 2. Med. PP. Hist. 77. f. m. 320. Rhasis l. 3. Aphorismor. suorum Mæb. Inst. p. m. 117.* rationes reddit Excell. D. D. *Wedelius* Fautor, Amicus & Collega dulcissimus *l'hyssol. 4. c. 14. p. m. 325.*

§. 22. Labores vero egregie solatur somnus effibus *Æginet. l. 97. Galen. in 1. Prorrhet. Comm. 2. Plutarch. de Superstit. p. m. 166 Quercet. p. m. 244.* imo ipsa quotidiana experientia. Hinc *Homerus Odys. T. five 20. v. 56.* canit:

Εὐ τε τὸν ὕπνῳ ἐμαρπτεῦσιν μελεδύματα
 θυμῷ

Λυσιμελῆς.

*Quando hunc somnus cepit solvens curas animi,
 Solvens membra.*

& Aristotel l. de Somno & Vigil. c. 2. de somno ait:
 ὥς τε σωτηρίας ἔνεκα τῶν ζώων ὑπάρχει, i. e. Pro-
 fecto ad salutem junctus animalibus fuit, vertente
 Nicol. Leonico.

§. 23. Hinc non male audit ὕπνος ἰατρὸς So-
 mnus medicus apud Synes de Insomniis p. m. 136. f.
 Sophoclem. in Eryphil. apud Clement. Alexandri-
 num 6. Stromat. p. m. 488. Tertullian. lib. de Ani-
 ma c. 45. e quo habet etiam V. F. Plempius de To-
 gatorum Valetud. Tuend. c. 6. §. 1.

§. 24. Imo ipsam animam per somnum attentius
 cogitare, quam per vigiliam fuisse demonstrare
 contendit doctissimus Hispanus Franc. Valesius
 Philos. Sacr. c. 30. p. m. 210. seq. quem vide sis. Conf.
 omnino Scalig. Exerc. 289. & in Hymno Divino
 ad Deum Patrem apud Agerium Quæst. Phys. 9. Ar-
 gentor. 1623.

§. 25. Concludimus tandem verbis acutissimi Wil-
 lisi de Anima Brutor. p. 1. c. 16. p. m. 234. inquan-
 tis: *Poteram hic alia plurima somni commoda enu-
 merare, quatenus nempe universas animæ faculta-
 tes reficit, intellectus sive ingenii vigorem renovat,
 sensus acuit, passionum turbas sistit, cogitationum
 impetus, quoties a studio immodico aut longis vigi-
 liis enervantur prorsus aut distrabuntur, recolligit,
 sedat ac compescit omnia, atque cerebro vacillanti,
 quin & partium ac potentiæ quarumvis alia-
 rum languoribus medetur; iis scilicet vires novas &
 quasi egenis pabulum subministrans.*

§. 26. Hinc quia somni insignis est usus apud omnes omnino animantes, testibus *Aristotel.* 4. H. A. 10. quamvis l. de Somno & Vigil. c. 1. videatur dubitare, quia verbum $\sigma\chi\epsilon\delta\iota\nu$ fere, addit, scilicet omnes animantes dormiunt, *Haucareites* in Synops. 3. de Anima c. 5. *Plin.* 10. 75. non male vocatus fuit ab *Homero* Odyss. 9. circa medium $\Pi\alpha\nu\delta\alpha\mu\acute{o}\epsilon\tau\alpha\varsigma$. e. cinnia domans. Conf. *Eund.* Iliad 14. v. 233. & *Nonnum* l. 31. *Dionysiac.* v. 143. Hoc apud Latinos sub persona Medæ expressit gravissimus Poëta *Valer. Flacc.* lib. 8. Argonaut. v. 69. *somnum ita alloquentis:*

— Somne omnipotens —
Et more suo dulcissime proponit *Papin. Statius* 5. Silv. 4. v. 3. somni tempus ita canens:

— *tacet omne pecus, volucresque feraeque,
Et simulant fessos curvata cacumina somnos,
Nec trucidibus fluviis idem sonus: occidit horror
Aequoris, & terris maria adclinata quiescunt.*

§. 27. Imo etiam in statu innocentiae & ante lapsum homini convenire potuisse contra *J. H. Alsted.* l. 6. *Encycloped. Part. 6. Phys.* c. 2. §. 25. statuimus cum *Thoma Aquinat.* Part. 1. *Summæ Theol.* qu. 94. art. 4. quem laudat quoque ipsemet consentiens *G. I. Vossius* lib. 3. *Idolol.* c. 34. p. m. 893. Et ex hoc dubio procul sua depromsit *Gottfried Voigt* in *Physicalischen Zeit-vertreiber* Cent. 3. quæst. 35. *Nicol. Agerius* Quæst. *Phys.* de Somno 7. *Argentor.* 1623. *Conimbricens.* l. de Somno & Vigil. c. 5. *B. Keckermann.* in *Cursu Philos. Disp.* 17. qu. 24. apud *Kipping.* *Instit. Physic.* lib. 8. c. 14. §. 3. ubi etiam rationes addit, quas ibi vide sis pluresque maxime Reverend. atque Excell. D. D. *Mieg.* SS. *Theol.* ut & *Lingg.* *Orient. P. P. Celeberr.* Fautor & Collega hono-

honoratiss. in suis ad me doctissimis litteris, in quibus & contra Anabaptistas rem defendit.

§. 28. Ubi vero somnus justos naturæ cancellos perfringit atque evagatur, quam plurima homini infert mala. Peccat vero dupliciter (1) in defectu, quando vel justo parcior est, ubi

Adtenuant Juvenum vigilatæ corporum noctes. Secundum Nasonem; de cujus noxa *Quercetan.* in Diæt. Polyhist. sect. 2. c. 9. p. m. 238. seq. *Mab.* Inst. lib. 2. p. 2. c. 6. p. m. 121. *Ruland.* de Lue Ungar. c. 5. *Camerar.* Cent. 2. Memorabil. n. 80. aliique quam plurimi; & nos ratione lucubrationum, in Dissert. de Studiorum Noxa per tot. adde *G. I. Voss.* lib. 3. Idolol. c. 34. p. m. 891. *C. Hofmann.* Inst. Med. lib. 5. c. 33. per tot. *Zacut. Lus.* lib. 1. Med. P. P. Hist. 13. in Paraphrasi f. m. 24. *Joh. Beverovic.* in Thes. Sanit. p. 2. c. 17. f. m. 229. b. vel plane nullus, de quo in §. 29. seq. (2) in Excessu, de quo infra §. 39. seqq.

§. 29. Plane nullus est in affectu, qui Græcis ἀγρυπνία alias πᾶννοχισμός audit; Latinis insomnia, jugis vigilia & pervigilio, teste *Rolsinc.* Meth. Med. Consult. lib. 2. Conf. 3. p. m. 64. Insomniam vocat *Phil. Labbeus* de Vita *Galen*i ex propriis Operibus p. m. 65. De hoc affectu legatur *Rolsinc.* l. a. *Joh. Stephan.* Decad 1. Consil. 8. *C. Caldera* de Heredia in tripl. Tribunal. Med. lib. 3. f. m. 303. *Alex. Deodat.* Valetudinar. p. m. 22. seqq. *Angel. Victorius* Consult. 5. *Forest.* lib. 10. obs. *J. Schenck.* lib. 1. obs. f. m. 70. aliique.

§. 30. Sunt autem vigiliarum in dormituri-
bus immensi cruciatus, ceu ex *Zwinger.* Physiol. lib. 2. c. 23. probat *J. R. Camerar.* Cent. 2. Memorab. n. 79. Et in Italia tormentum vigiliarum usitatum est, quod præter alios describit *Farinac.* lib. 1.

tit. 5. quæst. 38. n. 70. seq. ejusque auctorem refert *Hippol. de Marsiliis*. Id certe verosimilius, cum nulla lege scripta introductum sit, deberi vel atrociorum facinorum reis; vel judicium truculentiorum, qui veritatem horrendo isto torturæ genere exprimere voluere, consuetudini; ceu me docuit incomparab. Jctus Dn. *J. W. Textor* Prof. Prim. & Consil. Electoral. Fautor Collega & Compater æstumatissimus. Ejusque meminil etiam in Doctissima seu Praxi Judiciar. p. 2. c. II. n. n. 151. Conf. *P. Zacch.* lib. 6. t. 2. qu. 1. n. 19. & quæst. 5. per tot. Notabile exemplum hujus tormenti legitur apud *Christoph. Frickium*, Chirur- gum, in seiner Ost-Indischen Reise, pag. 117. ubi 8. latrones Javanenses ita crudelissime per 5. hebdomades continue jussu Regis junioris in Bantam tortos enarrat. Aliud exemplum tormenti vigiliarum ad 9. dies & noctes prope ignem in Petro de Hauterive Brugis Flandror. anno 1586. ex odio Religionis Evangelicæ lege apud *Meteran.* lib. 13. pag. 670. e quo refert *Christ. Sriver.* im *Seelen-Schatz* Tom. 1. Conc. 2. §. 32. pag. 42. Et πολ- λῶν ἀντάξι & ἄλλων *J. M. Faber* Consil. & Arch. Ducis Wirt. ac Phys. Prim. Heilb. Fautor & Amic9 Candidissimus in doctissimis suis propriid. KL. 1682. ita: *Inter acutissima tormenta numeratum est olim, homines quiete privos ἀγρυπνίαις laboribus exhaurire & occidere. Cujusmodi exempla haud ita dudum mihi obvenerunt. In martyrologiis etiam enumerantur, quibus palpebræ amputatæ fuerunt. Sed audiamus ipsum Farinacium l. a. ita scribentem: Quintum & ultimum est apud nos in usu tormentum vigiliæ, de quo tormento meminit Marsil. in d. l. I. in prin. ff. de quæst. n. 76. vers. nam ponitur reus & tempore Marsilii, qui, ut ipse testatur, videtur fuisse*

inventor huius tormenti, ponebatur reus super uno scamno ad sedendum, & ibi aderant duo ad eius custodiam, ne dormiat, & si dormire voluerit, illum expergiscunt, & nec dormire nec quiescere sinunt per horas quadraginta: in tantum, quod promissa sibi quiete, infra tale tempus fateri cogitur, & huic tormento, inquit Marsil. licet res videatur ridiculosa, nemo tamen tam ferox invenitur, ut illi possit resistere, & ita alias se fuisse expertum testatur. Sed hodie malæ nostræ tempestatis fato, nescio an ob iudicum severitatem, an vero ob sceleratorum delinquentium obstinationem, detur hoc tormenti genus acriori & crudeliori modo. Nam scamnum huiusmodi, quod aliqui capram, aliqui equum nuncupant, & altum a terra quantum est statura unius hominis, & illius summitas non est plana, sed in medio aliquantulum altior; & ex altitudine quatuor pendent latera unius palmi cum dimidio in circa pro quolibet latere. Ponitur in hac scamni seu equi summitate reus denu-
datus & undique ligatus, ne forsan caderet cum manibus retro vinctis, & funi supra scamnum existenti applicatis, non aliter ac si torquendus esset, & quod pejus est, cum brachiis, ab eodem fune extensis, vel in totum, vel pro parte, prout iudici videbitur, & ibidem infelix reus sic nudus, ligatis retro manibus funi applicatis, & cum brachiis quandoque extensis detinetur per quinque aut per decem horas, & quandoque etiam paulo plus, iudicis arbitrio: ita quod eodem tempore & funis & vigiliæ tormentum patitur, quod miserandum est, & ex centum hominibus, qui hoc tormentum passi sunt, non credo quatuor aut quinque fuerint martyres, reliqui vero confessores: est nempe tormentum insupportabile, tum ratione temporis, tum ratione immensi cruciatus & doloris. Bene verum est, quod illud solum in atrocissimis consuetum video, ut in crimine læsæ Majestatis, assassi-

nio stratarum, latrocinis, disrobatoribus famosis, bannitis & his similibus; idcirco in infligendo tale tormentum vadant iudices multum temperati, & super omnia advertant, non facere multum extendere brachia rei, quia talis extensio longo temporis intervallo de se periculosa est, & plures ob id mortui fuerunt in ipso tormento, & quamplurimi defecerunt, & ut dixi, eo non utantur, nisi in atrocissimis, & nisi in casu in quo indicia sint nedum urgentia, sed urgentissima contra reum, & ita apud nos servatur. Et dum hæc jam scripseram, pervenit ad manus meas: Practica interrogat Reos Fla. Carta, qui in lib. c. 2. n. 7. & 8. bene etiam ponit formulam constituendi reos in hoc vigiliæ tormento, & post hæc scripta per legi Cardin. Zaba in cap. cum in contemplatione n. 9. de Reg. Jur. ibi dicit equuleum ad modum equi fuisse tormenti genus, quo utebantur infideles in suppliciis Martyrum, quod proprie non convenit nec convenire debet Christianis, ad eruendam facti veritatem, & iterum pervenit Bajart in Addit. ad Clar. intra §. fi. qu. 64. post. n. 105. & seq. ubi hoc tormentum cavalletti tormenti nuncupat, & jure antiquo fuisse cognitum affirmat Chassan in loco per eum relato, illudque inferendum esse existimat in criminibus qualificatis, ut in parricidio, assassinio, crimine læsæ Majestatis, publicisque latronibus, & stratarum disrobatoribus. Hactenus ille, sed salvo jure L L.

§. 31. Imo palpebris ceu valvis abscissis, absolute mors imminet, (sunt verba Celeb. Wedelii nostri Physiol. f. 4. c. 14. p. m. 323.) perpetuis vigiliis inferenda, quo pacto apud Carthaginenses mortuus seu interfectus est M. Attilius Regulus. Historiam hanc, vigiliis scil. necatum, habet quoque Cicero lib. 3. de Offic. & Orat. in Pisonem ait: Nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginenses, resectis palpebris,

alligatum in machina vigilandonec averunt, supplicio videtur affectus Appianus in Lybicus, atque Zonaras, citantē CL. Dn. I. I. Hofmann. in Lexic. Universif. l. f. m. 216. ex A. Gell. 6. N. A. 27. I. T. Freigius ad Cic. Orat. in Pison. f. m. 216. ex A. Gell. & Val. M. 9. 2 habet Torrentius ad Horat. 3. Carm. 5. Sed fabulosa esse omnia, quæ de Attilii cavea aculeis palpebris sectis enumerantur, fufe comprobatur Palmer. apud eund. Hofmann. l. a. Præterea mortem non absolute imminere ex abscissis palpebris, vel illi comprobant, quibus & ipsi oculi una cum palpebris effossi sunt, imo arte perfici possunt integumenta oculorum, ut vel ita somno ferantur suppetiæ: ut taceam, aliquos opinari leones & lepores apertis dormire oculis, de quibus alibi dispiciamus.

§. 32. Allegantur tamen passim in historiis varia diuturnarum & monstrosarum vigiliarum exempla. Hinc Luc. Tozzi in Hipp. Aphor. 2. 3. p. m. 185. ait: Vigiles plures dies & menses vivere visi sunt. CL. Rolfincius Meth. Med. Spec. Consult. lib. 2. Conf. 3. p. m. 64. refert exemplum viri 55. annorum, qui post alias causas potissimum ex abusu herbaræ Thee insomneitatem omnimodam, per tres menses durantem introduxit. Nec tamen de illo desperavit, quin l. a. p. m. 68. bono animo esse iussit.

§. 33. De Puerō per sex menses continuos vigilante, ipsum audiamus Dominic. Panarolum, Pentecost. 5. obs. 4. p. m. 143. seq. scribentem: *Vidimus puerum æcē & octo mensium, per sex integros menses omnino insomnem mansisse, sine ulla, vel minima requie, sed semper aut ejulabat, aut volis manuum strepitum faciens, domesticos ad surgendum impellebat. Quæ causa id factum, nescimus, ni fortasse a fatuitate ortum ducere hoc dixerimus, etenim modo, cum sit*

sit annorum tredecim fatuus feralem, & ut melius dicam, brutalem infelix ducit vitam.

§. 34. *Fernelius* lib. 5. *Pathol. c. 4. f. m. 270.* (*Edit. Hanov. 1610. Fol.*) ait: Mente captum quendam menses 14. insomnes duxisse. Ex eodem repetit *Zacut. Lusit. lib. 1. Med. P. P. Hist. 14. f. m. 25. & J. Schenck. lib. 1. obs. f. m. 70. Luc. Tozzi ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185.* Quod etiam vix inter ἀδύνατος referri potest, cum in maniacis præcipue spiritus animales admodum ferociant; quod vel insolitum eorum robur, aut stupenda frigidis tolerantia comprobant.

§. 35. *Mæcenas* (male *Menecrates* vocatur *G. Hornio* in *Hist. Nat. lib. 2. c. 18.* nisi sit sphalma typographicum, in ista editione cetera non infrequens) tribus annis integris insomnis permansit, levi harmonica tandem liberatus, teste sapientissimo *Seneca*, lib. *Quare bonis viris mala accidunt, cum sit Providentia?* quem alii inscribunt: *De Providentia c. 3.* E quo citant quoque *Mercurial. de Morb. Pueror. lib. 2. c. 9.* apud *Joh. Schenck. lib. 1. obs. f. m. 70.* ex *P. Crinito* lib. 11. de *Honestâ Disciplina c. 13.* habet *Tob. Magir. in Florileg. f. m. 2124. Meibom. de Mæcenat. c. 29. n. 8. Quercet. in Diætet. Polyhist. sect. 2. c. 9.* in fine πολυμαθέστατος. *Joh. Jonstonus*, Fautor & Amicus olim honoratissimus in *Thaumatograph. Class. 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. Zacut. Lusit. lib. 1. Med. P. P. Hist. 14. f. m. 25. Zwingger. in Theatr. V. H. f. m. 417. Excellentiss. I. D. Horst. Manud. ad Medic. p. m. 163. Beverovic. in Thes. Sanit. Part. 2. c. 17.* Audiamus ex antiquis ipsum Naturæ scrutatorem solertissimum *Plinium*, 7. H. N. 51. differentem: *Quibusdam perpetua febris est*, ut *C. Mæcenati. Eidem Triennio supremo* (NB.) nullo horæ momento contigit somnus. Ex

eodem habet *J. Schenck*. l. a. f. m. 70. *Luc. Tozzi* l. a. De eo *Lilius Gyraldus* ait *Histor. Poët. Dial.* 4. se ea de re *Plinio* vix credidisse, antequam apud *Olympiodorum Alexandrinum* in *Pædonis Comm.* legisset hominem insomnem vixisse, & solo aëre se sustentasse, referente *CL. Meibom.* in *Mæcenat.* c. 29. n. 6.

§. 36. *Henr. Smetius* *Miscell. Med.* lib. 10. p. m. 551. seqq. refert: Puellam in Palatinatu 1588. quæ x. annos sine cibo & potu vixerat; semel tantum intra vi. Annos pridie Paschatis, quæ fuit 6. April. noctu octava horulæ parte dormivisse; & ita ex eodem proponit insignis Polyhistor & Medicus *J. H. Meibomius* de *Mæcenate* c. 29. n. 7. Sic *Smetio* tum temporis Adjuncti *Joh. Posthius*, *Med. D. Aulicus*, *Valent. Hennerus*, *Med. Doct.* *Joh. Zabnius*, *Scriba Provincialis*, & *Christoph. Flurbemius* jussu Serenissimi Adjuncti ad rem inquirendam contestantur suæ manus subscriptione.

§. 37. *Nizolius* ille *Ciceronianus* *Decennio* somnum non vidit, ceu *Papiæ* olim sibi relatum a quopiam scribit *Joh. Heurnius* c. 16. de *Morb. Cap.* E quo hanc historiam repetunt *Joh. Schenck*. lib. 1. *Obs. Med.* f. m. 25. *J. H. Meibom.* de *Mæcenat.* c. 29. n. 7. *Jonston.* *Thaumat. Class.* 10. c. 7. art. 7. p. m. 492. *Luc. Tozzi* l. a. atque *Georg. Hornius* *Hist. Nat.* lib. 2. c. 18. Sed fides illa videtur valde lubrica; aut somnus saltim interdum leviter interpolatus.

§. 38. Hoc fidem omnem superare videtur, quando *Hieron. Mercurial.* *Pract. Part.* 1. c. 27. memoriæ prodidit, cognitam sibi nobilem Matronam, quæ 35. annos insomnis vixerit sana & citra noxam, ita allegante *Meibom.* l. a. n. 7. Et ex *Hieron. Montuo* lib. 1. *Anasceves Morbb.* cap. 27. idem refert *Zacut. Lusit.* lib. 1. *Med. P. P. Hist.* 14. f. m. 25. a. atque *Joh. Schenck.*

Schenck. lib. 1. obs. f. m. 70. Quod vero ejusmodi historiam ex *Seneca* lib. de Providentia velit allegare *Georg. Horn*. l. a. puto tribuendum vel amanuensis incuriæ; aut vitio typographi.

§. 39. De *Troglodytis* i. a. *Agatarchydes* Hist. c. 30. apud *Photium* in Bibliotheca f. 1350. citante *Tob. Magiro* ait: *Troglodytæ somnum non capiunt, sed pecorum greges perpetuo secum circumducunt, noctu caulis includunt. Viri autem circum circa ignibus accensis patrias & gentiles quasdam fabulas decantando, somnum a se repellant. Sic in multis assuesfactio naturam per necessaria quadam vincit. Verum hoc credat Judæus Apella, non ego.*

§. 40. In Excessu vero peccat somnus vel ex causis naturalibus vel n. n. vel p. n. Hic in affectibus vulgo dictis soporosis, de quibus *Galen*. comm. in 11. aph. 3. *Quercet*. in diæt. polyhist. p. m. 246. *Rolfinc*. in Epitom. cogn. & cur aff. part. ut & in spec. tr. de Affectibus Capitis *Tappius* tr. pecul de Principum s. sensuum internorum læsionibus cap. 10. seqq. alique quamplurimi. E recentioribus tamen doctissime *Thom. Willis* de Anima Brutorum part. 2. in Pathologia.

§. 41. Sæpe nimius fit somnus & excedit in gulosis, helluonibus, torpidis, ignavis. Audiant isti verba *Joh. Nevizani*. in silv. Nubtial. l. 5. n. 52. *Dormitatio non perficit opus: sed obtenebrat mentem. Ex Hadr. Pap.* Et divinus *Plato* somnum immodicum & corpori & animo obesse dicebat ap. *Cæl. Rhodig.* lib. 30. c. 9. referente *Quercet*. in Diæt. Polyhist. f. 2.

c. 9.

§. 42. Videl. Nimius somnus atque immodicus stupidos reddit homines, ignavos, socordes, obliviosos & qui non facile emergant atque ad præclaras ul-
las artes eritantur, sunt verba *Lev. Lemnii* in Ex-

hort. ad vit. opt. instit. c. 26. p. m. 506. *Ex somno lusiones sunt.* (ait. *Joh. Butinus* comm. ad Hipp. II. aph. 3. p. m. 94.) *quod febres aut non dissolvuntur, aut etiam exacerbantur, & quod dolores intenduntur & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflammationes.* Pluribus hoc demonstrant, qui videantur *Ferdin. Rodericus Cardozus.* cap. 6. de sex rebus n. n. q. 3. *Montan.* part. 2. de rebus n. n. tit. de somno. *Cardan.* in comm. lib. 2. & 3. sent. lib. 2. aph. Hipp. a. *Zacut.* Lus. f. m. 28. *J. Riolan.* Pater sect. 7. *Physiol.* c. 14. p. m. 222. *Phil. Maurus* disp. de somno. §. 31. *Heidelberg.* 1598. *Luc. Tozzi* ad Hipp. Aph. 2. 3. p. m. 185. *Anton. Gazius in Florida Corona Sanitatis* cap. 264. f. m. 138. *Heurn.* comm. ad II. aph. 3. p. m. 29. seq. *Quercet.* l. a. p. m. 246. *Greg. Horst.* de Sanit. Stud. Tuend. c. 10. p. m. 98. *Beverovic.* Thes. Sanit. p. I. lib. 4. c. 2. *Guido Patinn.* de Tuenda Valetut. c. 4. p. m. 418. *J. D. Horst.* Manud. ad Med. p. m. 225. *Kipping.* Inst. Phys. lib. 8. c. 14. §. 5. *Joepfer* Manud. ad Vitam Longam lib. I. c. 10. p. m. 105. alique complures.

§. 43. Nec sufficit nimium somnum tot inferre mala; quin ipsi *morti* haut raro assimilatur a plerisque Sapientibus *Plato* ap. *Cæl. Rhodig.* l. 30. L. A. c. 9. referente *Quercet.* *Diæt.* Polyhist. b. c. parum interesse ait inter mortuum & dormientem. *Locus Platonis* forte erit lib. 7. de LL. f. m. 892. Græcorum sapientem sequitur sapientissimus Romanorum *Seneca* lib. de Tranquillitate Animi cap. 15. inquit: *Nam & somnus refectiōni necessarius est: Hunc tamen si per diem noctemque continues, mors erit.* Cui accedit *Simocattus* Epist. 54. ap. *Tob. Magir.* Addo *Ciceron.* lib. 5. de Finib. c. 20. *Ant. Gazium* l. a. c. 262. f. m. 137. a. *Lamp. Alard.* in Epiphyl. Philol. lib. 2. c. I. p. m. 108. seq. *Luc. Tozzi*

zē in *Hipp. Aph.* 2. 3. p. m. 185. Fufe hoc comprobat C. *Gefner. Schol. & Annot. in Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 157. & præcipue ex Hieron. Wellero apud Andr. Kunad Disp. de Sanctis Redivivis ex Matth. cap. 27. v. 52. seq. Respondente M. Ant. Günthero §. 7. Vitemb. 1665.*

§. 44. Accedit Poëtarum testimonium. *Ovid.*

Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

inquit *Naso. Amor. II. 9. 41. Sed jam olim Divinus Homerus:*

————— ——— Νήδυμ' ὕπν'

Νήρυτος, ἡδιστος, Θανάτω ἀγχιῖα ἐοικώς.

Quem locum dubio procul respexit felicissimus Meconii Interpretes *Maro Æneid. 6. 520.*

*Tum me confectum curis, somnoque gravatum
Infelix habuit thalamus, pressitque jacentem
Dulcis & alta quies, placidaque simillima
morti.*

Pari modo *Valer. Flacc. Argonaut. 8. 74. facit Medeam ita loqui somnum:*

Nunc age major ades, fratrique simillime leto!

Hinc sepulchrum quoque dicitur dormitorium, *Job. Beletbus in Rationali Divinorum Officiorum c. 2. p. m. 3.*

§. 45. Ideoque somnolenti cognominantur *sepul- ti, Virgil. Æneid. 9. 189.*

*Lumina rara micant, somno vinoque sepulti
Procubuerunt* ——— ——— ———

& recte quidem, ait C. *Gefnerus Schol. & Annot. ad Artes lib. de Somno & Vigil. f. m. 156. nam ab utroque ἀνάδυσσις quædam, & veluti mors contingit. Et quamvis aliquot Editiones habeant Soluti pro Sepulti; rectius tamen sepulti habent quatuor scripti, teste Job. a Meyen. ad h. l. in Nott. p. m. 482.*

Imo *Servius* ad h. l. f. m. 430. ait : *Sepulti*, quasi *sine pulsu & nil sentientes*, consentit *Joh. Badius Ascens.* ad h. l. f. m. 430. aliique. Imo lectio illa confirmatur aliis parallelis locis tersissimi *Maronis*, aliorumque gravissimorum *Vatum*; siquidem *Virgil.* qui l. a. paulo inferius v. 236. canit :

———— *Rutili somno vinoque sepulti*
Conticuere ————

§. *Æneid.* 630. de *Polyphemo* ita :

———— *expletus dapibus vinoque sepultus*

& 2. *Æneid.* 265. vocat *Trojam*

———— *urbem somno vinoque sepultam.*

ad h. l. *Joh. a Meyen.* p. m. 154. *Sepultam* ait per metaphoram. Nam a Poëtis somnus fingitur esse mortis germanus. Quod & pueris notum esse scribit *Lambin.* ad *Horat.* l. Od. 24. Sic *Ovidius* pronunciat

———— multo corda sepulta mero.

& *Ennius* (citante *Dan. Pareo* in *Indice* *Lucret.*)

Nunc hostes vino domiti somnoque sepulti

Atque *Lucret.* de *Rerum Natur.* 5. 973. vocat somno sepultos *Propert.* 3. 10. 56.

———— assiduo lingua sepulta mero.

§. 46. Hinc quoque reciproce *Mors* vocatur *Horatio* lib. 3. Od. 11. & *Ausonio* in *Ephemerid.* v. 18. *somnus longus* it. lib. 1. Od. 24. *sopor perpetuus.* *Catull.* Carm. 5. ad *Lesbiam* : Soles occidere & redire possunt : nobis cum semel occidit brevis lux, nox est perpetuo una dormienda. Similiter *Theocritus* olim *Idyll.* 3. mortem vocavit ἀτρεπον ὕπνον,

somnum immutabilem seu perennem. Conf. ad utraque *Horatii* loca *Lambin.* *Comment.* f. m. 62. & 169. Et *Cicero* de *Senectute* c. 22. ait : *Nihil morti tam simile, quam somnus.* Hoc *Socratis* ef-

fatum vide apud *Ciceron.* l. *Tuscul.* *Quæst.* c. 41. *Cyrus* apud *Xenophon.* lib. 8. πᾶσι ὕπνε εἰδὲν ἐστὶν

ἐνύπτερον τῷ ἀνθρώπῳ θανάτῳ. *Secundus* *Phi-*
 1010-

Philosophus in sententis, ubi quæritur, quid somnus sit, respondet : *Θανάτης εἰκὼν*. Adde *Tertullian.* de Resurrect. Carnis c. 14. & *Epictetum* in Altercatione cum *Adriano*, ait *Joh. Scheff.* in Annot. ad *Aelian.* V. H. p. m. 326. *Petron.* in Satyr. p. m. 17. (Edit. Lotich. Francof. 1629. in 4to.) inquit: Ego dubitavi, an utrumque trajicerem gladio, *somnumque morti jungerem*. Conf. *Plutarch.* de Placitis Philosoph. c. 24. seq. *Lotich.* ad h. l. in Nott. Perpet. p. m. 223. qui ex *Ravis* in Epithet. quoque comprobatur, & ex *Claudian.* lib. 2. in Eutrop. scilicet *Mortuum dormiens refert, non viventem*, ceu explicat *Franc. Bosellus* in *Amaltheo Medico Historico* Appar. 3. c. 35. p. m. 601. Nec nobis contrarius est, utut prima videatur fronte *Quintilian.* Declam. 2. p. m. 26. Edit. Lugd. & Roterod. 1665. in 8vo. Recte ergo Mors somno comparatur, quod e sacris & profanis Auctoribus prolixè allegat cum rationibus comparationis *Joachimus Mencilius* *Θανάτο-λογίας* Part. Prior. cap. 11. p. m. 126. seqq. & *Martin Nesselius* in *Meditatione Novissimorum* c. 4. p. m. 48. seqq. Patavii tale est Epitaphium:

MER. S.

D. POPILIUS. PAETUS. GN. LABE-
F. POETA.

COS. DESIG. FRA'TRI. SUO. B. M. F.
HUNC. SOMNO. ÆTERNALI.
PATRIA. RETINET.

apud *Eliam Schedium* de Dis Germ. Syngramm. 2. cap. 47. p. m. 448. *Joh. Brenneccius* Gr. L. P. P. & t. t. Pro-Rector Urbis *Helmstad.* in Programmate funebri *Balthasaris Rinckii* ff. P. P. A. C. 1646. ait: Ut aliarum rerum atrocitatem mitiore vocabulo notare soliti sunt veteres, ita etiam mortem benigniore, *Somni* appellatione, affecerunt. Neque

enim Poetis tantum mors dicitur αἰένυπνος, i. e. ut Lyricus canit, *perpetuus sopor*, aut longus somnus; sed sacris etiam scriptoribus θάνατος ὁδὲν ἕτερον ἔστιν, ἢ μακροχρόνιος ὕπνος: mors nihil aliud est, nisi diuturnus somnus; ut *aurei oris Orator* dicit ap. *Photium*. Rationem appellationis & similitudinis pulcre declarant iidem Doctores sancti, non solum quod similia accidunt sopitis & defunctis ratione quietis otioque sensuum, cum nihil intelligant de rebus præsentibus, sed etiam quod ut a somno ad vitæ functiones revocamur, ita olim futurum sit, ut a somno mortis ad immortalis vitæ perceptionem resurgamus. Nam, ut Basiliius M. ait, ὕπνος τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος, μᾶλλον δὲ πρὸς χρεῖττω ζωὴν ἐκδημία. Mors iustis est somnus, imo vero ad meliorem vitam profectio. Adde *Joh. Beletium* in *Rationali Divinorum Officiorum* cap. 4. p. m. 7. b. χαλκεον ὕπνον *Homerus*, ferreum soporem *Virgilius* pro morte ponunt, ait *Ja. Windet.* de *Vita Functorum* statim Sect. 2. p. m. 14. In S. S. de mortuis somnus & dormire prædicatur Deut. 31. 16. & ad h. l. Gloss. Tossani aliorumque allegat seqq. Ps. 13, 4. 76, 6. Dan. 12, 2. Joh. 11, 11. 1. Thess. 4. 13. 14. 15. 2. Pet. 3, 4. Conf. quoque *Salom. Glassium* in *Exegesi Evang. Dom. 24.* post *Trin.* f. m. 1661. b. seq. & f. 1666. b. & in *Exegesi Epist. Dom. 24.* post *Trin.* f. m. 1673. & in *Exegesi Epist. Dom. 25.* post *Trinit.* f. m. 1687. a. *S. Chrysostomus* Homil. 7. de Statuis ait: Οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ὁ θάνατος ἀλλ' ἢ ὕπνος, καὶ ἀποδημία, καὶ μεταβάσις. Nihil aliud mors est, quam somnus, & migratio, & discessus.

§. 47. Hinc olim in Theologia Gentili Nox habebatur mater so mni mortisque ap. *Hesiod.* in *Theogon.* v. 211.

Νύξ δ' ἔτεκε συγερὸν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν,
καὶ Θάνατον. Τέκε δ' ὕπνον.

i.e. *Nox prater ea peperit odiosum Fatum, & Parcam
atram*

Et mortem. Peperit etiam somnum

¶ Ib. v. 756. de nocte ait :

ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον Θανάτοιο,
Νύξ' ὅλοή, νεφέλη κεκαλυμμένη ἡεροειδέϊ.

h. e. *Illā vero (non) somnum in manibus fratrem
mortis*

Nox noxia, nube tecta atra.

¶ Statim addit :

Ἐνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί, ἔχουσιν,
ὑπὶ ☾ καὶ Θάνατ' ☾, δεινοὶ θεοί.

*Ibi autem noctis obscuræ filii domos habent,
Somnus & Mors, graves Dii.*

Conf. Lil. Greg. Gyraldum Hist. Deorum Syntagm.
ix. f. m. 303. & quæ prolixè congeffit Job. Nicol.
Wernerus in Corpusculo Philolog. cap. ii. §. 2. seqq.
p. m. 102. seqq. D. Georg. Lehmann P.P. & Superint.
Lips. in Concione funebri B. D.D. Job. Ulr. Mayeri
An. 1679. Lipsiæ per tot *Homerus Iliad* Z v. 231.

ἐνδ' ὕπνω ζυμβλήτω κασίγνητῳ Θανάτοιο

i. e. *Ubi somno obviavit fratri mortis*

*Idem Iliad. 16. v. 672. Sic quoque audit Orphen in
Hymn. Hinc expressio Virgil. 6. Aeneid. v. 278.*

● — *Consanguineus leti sopor* —

& Senec. in *Hercul. Fur.* v. 1068. somnus vocatur
Frater languidus duræ mortis. Hinc Jac Balde lib. 2.
Lyric. od. 36. p. m. 103. ad Somnum ita :

Mausuete Mortis Frater, eburneae

Dynasta portæ : non ns. palpebra

Labente, tranquillæ clausis.

Per tenebras oculis vidente.

Conf.

Conf. omnino de hoc *Joh. Nicol. Weneri* Corpuscul. Philolog. c. ii. §. 4. seq. p. m. 104. seqq. Notem somni & mortis nutrice[m] esse, probat *Pausan. Eliacor.* i. ex statuis Olympiæ. Et *Galenus* optimam dicebat sententiam Poëtarum, qui somnum fratrem mortis dicebant, ait *Forest.* lib. 10. obs. in Schol. *Clemens Alexand.* 2. Pædagog. c. 9. scribit; ἔριμεν ἡ τῶ ὕπνῳ καταφορὰ θανάτῳ. Et de somno *Prudentius* canit:

Est forma mortis perpetis.

Atque *Coluthus* de Raptu Proserpin. v. 357. ait: Θανάτῳ συνέμφορος i. e. *mortis Comes.* Hinc *Gorgias Leontinus ap. Ælian.* lib. 2. v. H. c. 35. moriturus, & ab amico visitatus interrogatusque; quomodo se haberet, aiebat: ἡδὴ μὲν ὁ ὕπνος ἀρχέλαι παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ i. e. *jam me somnus incipit tradere fratri* apud *Zacut. Lusit.* f. m. 912. ad h. l. *Joh. Schefferus* in Nott. p. m. 326. ait: Habes apud *Stobæum* Sermon. 118. *Plutarch.* de Consol. ad Apoll. *Diogeni* hoc dictum tribuit. Allegat dein quoque *Homer.* Iliad. Ξ. 281. aitque haud dubie hunc secutum esse *Gorgiam.* De *Diogene* refert etiam *Zacutus Lus.* l. a. & ex *Plutarcho Zwinger.* Theatr. V. H. Vol. 2. lib. 4. f. m. 351. it. ex variis *Lil. Greg. Gyrard.* Hist. Deorum Syntagn. 9. f. m. 303. (Edit. Basil. in Fol. 1560.)

§. 48. Sed quorsum tot Gentilium testimonia? Ipsa sola atque unica Veritas Divina Jesus Christus de adolescentula Præfecti Synagogæ filia ap. *Matthæum* 9, 24. ita fatur: ἡ γὰρ ἀπέθανε, ἀλλὰ καθεύδει: *non est mortua, sed dormit.* Idem de *Lazaræ* ap. *Joh.* 11, 11. dicit κοιμῆντες *dormit.* Vide *Drusium* & *Bald. Walaum* ad h. l. p. m. 923. seq. *Petr. Ravanell.* Bibliothec. Sacr. f. m. 640. *Joh. Coc-*

Cocceji in *Hio*b. c. 3. v. 28. f. m. 31. ex *Pineda* p. 204. & ad i. *Theff.* c. 4. §. 66. Hinc quoque *Christianorum sepulcra* recte dicuntur κοιμητήρια i. e. *dormitoria*, teste *Beza Nott.* ad *Matth.* 9, 24.

§. 49. Interim quid sit mori, etsi nondum experti, facile intelligimus; nempe cum flamma vitalis, sicut lampas, aut sensim absimitur, aut violenter extinguitur; statim calor & lux quæque ab ipsis dimanant, facultates omnes, tum vitales, tum animales, abolentur. Somni autem, quem quotidie experimur & patimur, quæ sit ratio formalis, essentia ac causæ feri in totum nescitur; non male dixit *CL. Willis* de *Anim Brut.* Part. 1. c. 16. p. m. 215.

§. 50. Ceteroquin non possum ex *Historicorum* monumentis non producere rariora quædam somni diuturni, imo monstrosi exempla, ut ut ubique non adeo sinceræ fidei; quantum saltem videtur mihi. Aliqua tamen possunt admitti, uti juvenes quidam *Athenis* in *Apaturiorum* (festum deceptionis vocat *Budeus*; apud *Athenienses* m. Octobr. in honorem *Bacchi* ex *Scholiast.* *Aristophan.* in *Acharnan.* *Herodot.* lib. 1. *Nat. Com.* lib. 5. *Mythol.* c. 12. *Suida Harpocraton.* &c. *Hofmann.* *Lex. univ.* f. 142.) celebritate ebrii facti, per 4. ejus celeberratis dies dormivisse dicuntur. Recitat ex *Eudemo Simplicius* ait *Zwinger.* *Theatr.* V. H. f. m. 415. repetit *M. Delrio* *Disquis. Magic.* lib. 2. q. 21. p. m. 219. *Hieron.* *Jordan.* de *Divino in Morbis* c. 16. p. m. 60. b. Sed hoc exemplum neutiquam pertinet ad illas, quas fecit *Jordan*, tres classes; quia vini νόστος effectum hunc naturaliter producere potuit, quod vel quotidie in aliis animadvertitur ebriosis. Ceterum de *Heroibus* quoque in *Sardinia* somnolentis ex *Simplicio* in *Physic.* *Aristotel.* refert *Lælbiscola* in *Horis Success.* lib. 16. c. 2. f. m. 1256. & *Reies* in *Campo Elys.* q. 38. n. 16.

§. 51. Amicam quotannis in spelunca ursarum more *Bimestre* tempus absque ullo alimento delituisse semianimem, ut sola inspiratione viveret, ac ægre dignosceretur, legitur ap. Marcell. *Donat.* lib. 4. *Hist. Med. Mir.* c. 12.

Quod equidem rarum, impossibile tamen ne utiquam, cum & in animalibus, præcipue insectis quibusdam per totam hyemem; quasi mortuis latitantibus, nihil ominis reviviscentibus; it. de avibus quibusdam vulgo pro migrantibus habitis (vid. *Sat. Med.* §. 6. lit. ξ.) & de *Glire* hoc legimus apud *Martial.* lib. 13. *Epigr.* 59.

*Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.*

De gliribus *Plin.* 8. H. N. 57. ait: Senium finitur hyberna quiete. Condit enim & hi cubant: rursus æstate juvenescunt. Ex *Aristot.* 8. H. A. 17. refert *Jonston.* *Hist. Nat.* de Quadrup. c. 16. f. m. 164. *Franz.* *Hist. An.* part. 1. c. 28. *Isaac. Voss.* in *Append.* de *Lucis Nat.* c. 1. p. m. 86. *Mæbius* in *Fund. Phys.* c. 5. p. m. 53. *Deusing.* in *Vindic.* Fœtus extra uterum Geniti sect. 5. p. m. 99.

§. 52. De Rustico in Germania, qui totum autumnum & hyemem dormiendo sub ingenti fœni cumulo perpetim fuerit emensus, fœnoque paulatim confumito adtonito similis, tanquam ab inferis excitatus surrexerit ex *Lil. Greg. Gyrald.* *Dial.* 4. de *Hist. Poët* refert *Delrio* lib. 2. *Disq. Magic.* q. 21. p. m. 219. & ex eodem atque *Marc. Damasceno.* *Lil. Gyrald. Medina* lib. 2. de *Recta in Deum Fide*, ac *Forest.* lib. 7. obs. 28. in *Schol.* (verum fallit, nam est lib. 10. obs. 38. in *Schol.* f. m. 364. b.) retulit *C. Reies* in *Campo Elys.* Qu. 58. n. 16. Ex *M. Damasceno* repetit quoque *H. C. Agripp.* lib. 1. *Occult. Philosoph.* c. 53. p. m. 117. & *Læ. Bisciola* lib. 16.

H. S. c. 2. f. m. 1256. it. *Zwinger. Theatr. V. H. f. m. 415. Balt. Bonifac. Hist. Ludicr. lib. 17. c. 1.*

§. 53. Sed non ex ordine naturalium esse, videtur statuere *Hieron. Jordan. de Divino in Morbis cap. 16. p. m. 60. b.* Imo eum a Dæmone obsessum, ejusque arte detentum, putat *C. Reies Campo Elyf. q. 58. n. 16.* imo de ejus veritate videtur dubitare *Forest. lib. 10. obs. 38. in Schol. quando addit: Fides sit penes auctorem.*

Hoc saltem credidero, si constet de Historiæ veritate, non impossibile videri, cum exhalationibus narcoticis e fœno ita veluti fasciatus jacere potuerit; sicuti supra de quibusdam animalibus §. 50. retulimus. Et eum somnum narcoticis pharmacis tribuit *M. Delrio lib. 2. Disquis. Mag. q. 21.*

§. 54. De Puero scholastico Lubecensi, tempore Gregor. XI. Pontific. & Caroli IV. Imp. *totos septem annos* in concamerato muro *dormiente*, dein ex improviseo reperto ægreque excitato, sine mutata aut macerata facie ex *Alb. Kranzio lib. 8. Vandal. cap. 39.* agunt *P. Lauremberg. Acerr. Philolog. Cent. 3. n. 33. Marcell. Donatus Hist. Med. Mirab. lib. 4. c. 12.* quem vide sis. *C. Reies in Camp. Elyf. qu. 58. n. 16. Balt. Bonifac. Hist. Ludicr. lib. 17. c. 1.* atque *Zwinger. Theatr. V. H. f. m. 415.* Auctor der beglückten und geschmückten Stadt Lübeck ann. 1697. Edit. pag. 15. ait: Anno 1363. zu Kaiser Caroli IV Zeit (etliche setzen das Jahr 1385,) legte sich ein Schüler auf der Mühlenstrassen in einer Herberge in einen alten steinernen Schrein schlafen, und schlief 7. Jahr lang weg, als er aufwachte, dünckte ihm nur einẽ halbẽ Tag geschlaffẽ zu haben, woraufer lange Jahre noch gelebet. Hoc puto vix, nisi miraculo, se tueri posse.

§. 55. *Epimenides Gnosius* ex Creta a patre Agiasarcho in agrum ad custodiendum (alii, ad quærendum) pecus missus, in quodam antro *dicitur obdormivisse annos 75*. Tandem expergefactus, cum videret omnia mutata, domum reversus a fratre minore difficulter agnitus omnia didicit, ceu ex *Plin. Apulei.* in Florig. *Laert. Gell. &c.* refert *Lauremberg.* in *Acerr. Philol. Cent. 3. n. 33. Hermann. Torrentin.* in *Elucidar. Poët. p. m. 106.*

§. 56. Verum circa annos hujus somni magna apud Auctores est discrepantia : dum alii 77. ponunt, teste *Zwinger. Theatr. V. H. Vol. 2. lib. 5. f. m. 415. a. & ex Apollon. Hist. Mirabil. c. 1. scribit Balt. Bonifac. Hist. Ludicr. lib. 17. c. 1. p. m. 488. expressis verbis septem ac septuaginta quievissent annos. Et ex Pausania quoque allegat M. Delrio lib. 2. Disq. Mag. qu. 21. p. m. 219. Verum contra mentem Pausaniae, de quo inferius. Alii 57. annos statuunt uti Hermann. Torrentin. l. a. Alii 76. ceu Reies in Camp. Elys. q. 58. n. 16. ex Delrio, sed uterque male. Henr. Cornel. Agrippa lib. 1. de O. P. c. 53. p. m. 117. Confundit alium puerum, 57. annos dormientem in spelunca ex itinere fessum ex Plinio, cum ipso Epimenide, quem dein addit itidem 57. annos dormivisse ; cum tamen solius Epimenidis meminerit *Plin. 7. H. N. 52. e quo allegant quoque Lauremberg. l. a. G. I. Vossius lib. 8. Physiol. Christ. c. 8. p. m. 382. ex Plin. & Apollon. in Hist. Mirab. ex Theopompo habet Zwing. Theatr. V. H. Vol. 2. lib. 5. f. m. 415. a. atque Quercet. Diæt. p. m. 352. Totque annos fuisse ex Laert. probat Lal. Bisciola Hor. Successiv. lib. 16 c. 2. f. m. 1256. scil. Diog. Laert. lib. 1. in Vita Epimenid. expresse ait : ἐπτα καὶ πενήκοντα ἔτη Edit. Græc Lat. Henr. Stephan. in 8vo 1570. & Londin. 1664. in Fol. & Edit. Græc. Froben Basile.**

Basil. 1533. in 4to atque recte 57. reddidit *Fr. Ambrosius* in *Versione Lat.* p. m. 78. Edit. Lugdun. 1592. in 12. ex *Diogene* habent *Forest.* lib. 10. obs. 38. in schol. f. m. 364. 6. *Bitterfrant* in *Klag. Ehrenen der hōt si bedrängten Arguen. Kunst* c. 16. p. m. 581. seq. *Marc. Donat.* *Hist. Med. Mir.* lib. 4. c. 12. *Tob. Magir.* in *Florileg. Loc. Comm.* f. m. 2119.

§. 57. Quinquaginta annos eum dormivisse refert *P. Victorius* lib. 24. V. L. c. 1. p. m. 646. ex *Varron.* lib. 7. de *LL. Plutarch.* in *Comment.* quo quærit : An debeat senex Reipubl. operam dare? Et ex iisdem *Dalechamp.* ad *Plin.* 7. 52. atque *Aegid. Menagius* in obs. ap. *Diog. Laert.* lib. 1. f. m. 39. Alios 50. annos dixisse scribit *Jf. Casaubonus* in *Diog. Laert.* lib. 1. f. 26.

§. 58. Aliqui ponunt 47. annos, uti *Eudemus*, e quo *Mart. Delrio* lib. 2. *Disquis. Mag.* qu. 21. p. m. 219. *Zwinger.* l. a. f. m. 415. a. Totque habet *Erasmus* in *Adag. Chil.* 4. n. 164. Conf. *Lucian.* in *Timone* p. m. 91. & ad h. l. *Gilb. Cognat.* p. m. 136.

Imo 40. tantum fuisse annos scribit *Pausan.* in *Atticis* f. m. 13. (Edit. *Wechel-Francof.* 1583. in fol.) conceptis verbis : Ὁ δὲ ὅπρος ὁ πρότερον ἀνῆκεν αὐτὸν, πρὶν ἢ οἱ τεσσαρὰς ἐτὶ γένεσθαι καὶ δεῦδοντι. i. e. interprete *Romulo Amaseo* Edit. Basil. 1557. in 8vo p. m. 32. Non prius experrectum, quam annos 40. obdormivisset. Ex eodem habent *G. J. Vossius* lib. 8. *Physiol. Christ.* c. 8. p. m. 382. *Aegid. Menag.* in Obs. ad *Diog. Laert.* f. m. 39. *Th. Aldobrandinus* ad eund. f. m. 75. *Quercet.* *Dixt.* p. m. 352. *Zwinger.* l. a.

§. 59. *Auctor* *Appendicis Proverbiorum Græcorum* 7. annos duntaxat somno transegisse ait. Verum quin scripserit μζ vel νζ pro ζ ut recte *Schot-*

tus conjecit, nulla dubitatio est, ait *Æ. Menag.* in Obs. ad D. Laert. f. m. 39. Nonnulli 6. tantum ponunt ann. test. *Zwing.* in Th. V. H. f. m. 415. a. atque *Is. Casaub.* in D. Laert. f. m. 26. ex *Suida.* E quo etiam *Ægid. Menag.* l. a. sed addit: Sed & ibi numerum corruptum esse, non dubitamus, & pro $\epsilon\zeta$ legendum oportere $\epsilon\zeta\epsilon\kappa\omicron\nu\tau\alpha$, ut recte *Wolf.* emendabat.

§. 60. Scilicet adeo famosus fuit hic somnus, ut etiam in proverbium abiret: $\sigma\pi\epsilon\gamma\ \epsilon\pi\iota\mu\epsilon\nu\iota\delta\eta\nu\ \kappa\omicron\iota\mu\alpha\delta\alpha\gamma$, quod *Lucian* in *Timone* usurpavit ap. *Æg. Menag.* in Obs. ad *Diog. Laert.* f. m. 39. Conf. *Erasmus* in *Adag. Chil.* 4. n. 164. Conf. *Apollonium Dyscolum*, *Alexandrinum Grammaticum Hist. Comment.* c. 1. p. m. 2.

§. 61. Verum historia hæc de *Epimenide* a paucis agnoscitur scriptoribus, sunt verba *Th. Aldobrandini* ad *Diog. Laert.* in *Annott.* f. m. 75. Comprobat hoc quoque magna in numeris ap. Veteres discrepantia, de qua *Is. Casaub.* ad *Laert.* f. m. 26. *Plin.* vii. H. N. 52. hunc somnum *magnam fabulositatem* vocat. Et *Quercet.* p. 352. ait. Ejus generis sopores, quamvis scriptis Historicorum tum Græcorum tum Latin. pro veris passim approbentur; nihilominus tamen pro incredibilibus potius & prodigiosis habendi videntur. *Max. Tyrius* *Diff.* 28. tempus somni non exprimit, sed ait fuisse $\epsilon\tau\eta\ \sigma\upsilon\chi\chi\alpha\iota$ *annos multos.* Ait præter ea, dormivisse in dicto Jovis antro; quod refutat *J. Meursi,* de *Creta Insula* c. 3. p. m. 76. probatque ex *Diog. Laert.* lib. 8. in *Vita Pythag.* fuisse *Idæum antrum.* Imo *Delrio* lib. 2. q. 21. p. m. 219. hunc somnum *Epimenidis Dæmoni* adscribit. Consentit *Reies Camp. Elys.* q. 58. n. 16. Nec desunt qui volunt hoc de somno commentum a peregrinatione ejus diuturna originem traxisse teste, *Clariss. Dn. J. Jac. Hofmanno* Prof. *Basil. Celeberr.* in *Lexic. Univers.* f. m. 603. *Joannes Frisius* in *Philosopho-*

phorum serie ab orbe condito ad nostra tempora ad A. M. 3370. & ante Christ. nat. 592. p. m. 833. ait: De Epimenidis somno fabula nota est. Sunt qui illum non obdormisse, sed ad tempus exspatium asseverant, intentum videl. radicibus secandis.

§. 62. Anno Christi 250. septem juvenes Ephesi, (vernacula nostra audiunt die *Steben Schlaffer*) propter horribiles persecutiones Christianorum in montem, urbi vicinum, conscenderunt, inibique 196. annos dormiverunt, vid. Hist. Lombard. *Jornand. Cedrenum, Nicephorum*, lib. 14. cap. 45. ap. *Wolsum*, in Memorabil. Cent 3. f. m. 89. Verum *Lanremberg. Acerr. Philol. Cent. 3. Hist. 33.* refert ex *Legendis Pontificiis* atque *Volaterrano* lib. 9. (Verum est in *Anthropolog. lib. 19. f. m. 702. c.*) hoc accidisse A. C. 447. vocatque illos viros Maximianum, Malchum, Martinianum, Dionysium, Johannem, Serapionem & Constantinum, (ita quoque vocantur *Martyrolog. Rom. ad 27. Julii*, citante *J. H. Ottio & Prætor tr. Bloßs Berg p. 1. c. 1. §. 8. p. m. 11.*) Qui, ut effugerent tyrannidem Decii, in spelunca montis Cœli, prope Ephesum, se abscondiderint, ibique latuerint 196. annis, (alii 372. ita *Eutichins* lib. mox citando p. m. 535. quidam 200.) sine ullo cibo, singulari Dei providentia. *ESigeberto* in *Chronicis* & aliis probatis Historiographis Ecclesiasticis veritatem hujus historiæ constare, scribit *Quercet. in Diæt. Polyhist. p. m. 352.* *Constantin. Manass. in Anna. Car. Sigon.* apud *C. Schott. Phys. Curios. lib. 3. c. 19. §. 11.* *Eutich. Patriarch. Alex. Tom. 1. 531. seq. ubi ait: Apparuisse illos pueros anno Theodosii Magni octavo imperii.* *Paul. Diacon. Hist. Longobard. lib. 1. c. 3. & Petr. de Natalib. lib. 7. cap. 52. ap. Balt. Bonifac. Hist. Ludicr. lib. 17. c. 1. & lib. 18. c. 15.*

H. Corn. Agripp. l. i. de Occ. Phil. c. 53. p. m. 117
Lel. Bisciol. Hor. Succesiv. l. 16. c. 2. f. m. 1256.
 ex *Volaterr.* & *Sigebert.* in Chronicis anno post
 C. N. 447. *Zwinger.* l. a. f. m. 415. & *Bonifac.* l. a.
 l. 17. c. 1. ex Laur. *Surio* refert *M. Delrio* l. 2.
Disq. Mag. q. 21. p. m. 219. *Jac. de Voragine* c. 96.
Baron. ad Ann. 254. §. 25. *Spondan.* ad hunc
 ann. §. 18. *Baronius*, sc. allegorice explicat, sc. in
 antro illo martyrium eos consummasse; postea
 tempore Theodosii repertos ibi ex improvviso, qua-
 si redivivos vivos. Sed fabulam vocant *Hartm.*
Creidius in *Postill.* III. *Jahrgange* Dom. V. post
 Epiphan. p. m. A. ii. ** a. *J. H. Hottinger* Hist.
 Sacr. N. T. cap. 3. sect. 1. p. m. 105. & fufius *CL.*
J. H. Ottius in Exam. perpetuo ad Annal. Baronii
 Cent. 111. p. m. 124. *Et Forest.* l. 10. obs. 38. f. m.
 364. b. ubi exemplum rustici Germani de quo su-
 pra, allegarat, addit. Sed penes auctorem sit veri-
 tas. Subnequitque statim: *Quemadmodum de*
septem pormientibus, qui 196. annos, ut fertur,
perseveranter dormiverunt. *Quercetan.* l. a. scri-
 bit hanc historiam miraculosam esse censendam,
 imo captum ingenii nostri, omnemque admira-
 tionem, imo & fidem excedere. A Deo immis-
 sum & per miraculum factum vult *Delrio* l. 2. *Di-*
squis. Mag. q. 21. p. m. 219. Prodigiumque DEI
 fuisse scribit *Lel. Bisciol.* Hor. Succesiv. l. 16. c. 2.
 f. m. 1256.

§. 63. Aliorum V. Sanctorum dormientium e
Paulo Diacono meminit *Delrio* l. 2. q. 21. p. m.
 219. aitque: Horum somnum itidem a DEO im-
 missum.

missum. E. P. Diacono meminit quoque *Hieron. Jordan.* de Divino in morbis c. 16. p. m. 60.

§. 64. *Septem itidem viros in Oceani litore* Aquilonaris Germaniæ sub rupe eminenti, *multis retro seculis dormivisse*, & ad sua tempora dormire confirmat *Warnefridus & Olaus*; hoc insuper adjicientes: Aruisse brachium cujusdam, qui curiosa cupiditate unum ex iis dormientibus excitare tentavisset, ap. *Balt. Bonifac.* Hist. Ludicr. l. 17. c. 1. p. m. 488. Ex. Paulo *Warnefrido* l. 1. de Longobard. Hist. c. 4. locum totum repetit *Tob. Magir.* in Florileg. Locc. Comm. f. m. 2119. seq. Ex *Eod. & Methodio.* it. *Olao M.* l. 1. c. 3. (c. 1. allegat. Prætor. tr. v. *Block's Berge* p. 1. c. 1. §. 8. p. m. 11. ubi figmentum non male vocat.) refert *Zwinger*, Theatr. V. H. f. m. 415. H. C. *Agripp.* l. 1. Occ. Phil. c. 53. p. m. 117. seq. Hi vero videntur fere iidem cum supra dictis 7. dormientibus §. 62.

§. 65. *Endymion* puer formosus a Luna adamatus; hæc vero a Jove obtinuerit, ut perpetuum ille dormiret somnum in Latmo monte Cariæ, *Cicero* l. 1. Tusc. Quæst. Plin. l. 7. c. 32. (verum est l. 2. c. 9. H. N.) ap. *Zwinger* Theatr. V. H. f. m. 415. *Peucerus* in dedicat. l. De Divinat. *Lucian.* in Dialog. Veneris & Lunæ. *Theocrit.* Idyll. 3. *Natal. Comes* l. 4. Mythol. c. 8. p. m. 337. seq.

Sed fabula hæc videtur inde sumpta, quia Lunæ motum per noctem curiose observavit, *Sabellicus* l. 2. c. 3. ap. *Zwinger.* l. d. Conf. *Plin.* 11, 9. H. N. Aut quod primus Lunæ cursum repererit, *Jac. Ma-*

genus Mythol. c. 22. §. 5. Alias fabulæ hujus explicationes vide ap. *Nat. Comit.* 4. Mythol. c. 8. p. m. 357. seq.

§. 66. De *somno* vero *diuturno* per Dæmonem introducto, sive *maleficio somnifico* lege pluribus Petr. *Binsfeld* de Confess. Malef. part. I. concl. 5. *Remigium* Dæmonol. l. 2. c. 3. seq. ap. *Delrio* l. 2. q. 21. & l. 3. Disq. Mag. p. 1. q. 2. p. m. 369. seq. E quo C. *Shottus* Phys. Curios. l. 1. c. 30. §. 1. *Hieron Jordan.* de Divino in morbis c. 43. p. m. 158. præcipue c. 16.

§. 67. Liceat demum heic ὡς ἐν παρόδῳ nobis esse ἀπὸ τῶν ψυχίων CL. DD. Theologorum, & paucis dispicere de sopore seu somno profundo Adami protoplastæ, quem DEus ei immisit, juxta illud *Genes* 11. v. 21.

ויפל יהוה אלהים תרדמת על האדם הישן:
hoc est Interpret *Sebast. Münstero.*

Et fecit illabi Dominus DEus soporem in Adam, & obdormivit.

§. 68. Heic viri docti varie disceptant circa vocem תרדמת quid proprie significet: siquidem septies in S. S. occurrit, uti *Genes.* 11, 21. & 15, 12. 1. *Sam.* 26, 12. *Job.* 4, 13. & 33, 15. *Prov.* 19, 15. *Eesai.* 29, 10. E quorum locorum collatione apparet *soporem* & quidem *profundum cum sensuum privatione ac stupore conjunctum* proprie ea voce denotari: quod & ex usu verbi תרדם unde descendit confirmatur, ceu ita me docuit Excell. D. D. *J. F. Mieg* in Doctissimis ad me Literis superius laudatis; ubi addit: 70. *Interpp. duobus Geneseos locis*

locis vertunt ἐνϋασιν. Alibi θάμβη (stupor)
 Item φόβη (timor) it. κατόνυξις. Videl. varie
 illam interpretantur vocem varii. *soporem* reddunt
Vulgata, Arias *Montanus*, *soporem* gravem *Mal-*
venda. Alii *soporem altum*. *Somnum* absolute
 juxta *Arabic.* & Alios, *provundum somnum* red-
 dit *Vatablus*. Καρον quod alii vertunt gravem &
 profundum somnum, *Symmachus*. Adstipulatur
Dav. Pareus Comm. in Genes. p. m. 439. inquires:
 Significat omnino *profundum somnum* ut Gen. 15.
 12. 1. Sam. 26, 12. & *Jesai.* 29, 10. Est autem שנת
 soporare, *somnus levior est שנת* Græc. ὕπνῳ.
 Forte postremum hoc ex *Aben Ezra*, qui ad Gen.
 11, 21. ait: *Tardemah* plus dicit, quam *Schena*:
 & *Schena* plus, quam *Tenumah*. *Syriac.* Reddunt
Quietem. *Athanasius*. Et consopivit eum. *Ter-*
tull. l. de Anima c. 21. ait: Misit DEus in *Adam*
amentiam. Et antea eod. lib. c. 11. vocaverat
 quoque *Ecstasin*. *Excessum* interpretatur *Chryso-*
stomus uti κατὰ Φορὰν *Aquila*, quod aliqui reddunt
descensum. LXX. Interpret, & Sixtin. ἐνϋασιν; ve-
 lut hanc lectionum varietatem maximam partem
 congescit Joh. de la Haye, Parisiensis, in Bibliis Ma-
 ximis ad Genes. 11, 21. f. m. 34. (Edit. Paris. 1660.
 Fol.) De *Ecstasi* plerique veterum Patrum uti &
Augustin. l. 11. c. 18. de Genes. ad lit. *Hierony-*
mus in Traditt. Hebr. c. 45. & e recentioribus plu-
 rimi, quos inter *Guil. Estius*, *Joan. Menochius* &c.
Th. Bartholin. de Morbis Biblicis Exerc. 1. per tot.
 Ac certo modo interpretatur *Pamelius* Com. in
Tertull.

§. 69. Non autem Ecstasis talis fuit, qualem non sine fabulis proponit *F. Bartholomæus Sybilla*, Monopolitanus, in Speculo Peregrinarum Quæstionum c. 3. Primæ Decadis quæst. 2. cap. 8. p. m. 299. seqq. (Edit. Venet 1575. in. 8.) quem vide, si meretur. Nec *Ecstasin formaliter sic dictam* fuisse, nec *somnum communem*, sed *soporem profundiore* fuisse probat *M. Schoockius* de Ecstas. Supernaturali θ. 18. p. m. 95. ex *Epiphan.* Hæres. 48. Conf. *G. I. Vossum* l. 3. Idolol. c. 34. in fine. Scil. fuit somnus supernaturalis a DEO immissus, teste *Nic. Lyrano* ad Genes. 11, 21 ap. *de la Haye*. l. a. Cur autem eum DEUS Adamo immiserit, fuisse & docte ex pluribus proponit *Dav. Pareus* l. a. p. m. 456. seqq. quem evolve: addeque *Franc. Junium* Prælect. in Genes. c. 2. v. 21. f. m. 56. cui paria habet *Franc. Burman.* in Synops. Theol. l. 1. c. 42. §. 113. p. m. 315. Jacob Bonfererius Commun. in Gen. 11, 21. f. m. 124. b.

§. 70. Consideravimus hætenus varios somnos; nunc præstat dispicere *quamdiu* ergo *dormiendum*? Notissimus quidem est & vulgaris versus:

Septem horis dormisse sat est juvenique senique, referente Joepserio in Manud. ad Vitam Longam p. 1. c. 10. p. m. 104. Verum hic cothurnus non omnium pedibus aptari debet aut potest. Legi interim meretur tota 18. Epistola *Richardi Carr.* Angli, pag. 191. seqq.

§. 71. Fateor, plerique ad 6. 7. 8. horas conveniunt. Illustr. *J. D. Horstius* Archiater Celeberr. Fautor & Compater honoratissimus in egregia sua
Manud.

Manud. ad Med. p. m. 226. ait: *Ad minimum autem VI., & ad summum IX. horas dormire licet.* scil. egregie legit vestigia Celeberrimi Parentis sui Dn. Gregor. Horstii τὸ πᾶν qui libro elegantiss. de Sanitate Studios. Tuenda l. I. c. 10. p. m. 100. ita: *Somni terminus omnibus idem præscribi nequit, cum in aliis citius, in aliis tardius concoctiones infimi ventris peragantur & vires animales corroborentur: ad minimum tamen VI, ad summum IX. horis in statu sanitatis hæc absolvi solere patet, quocirca spatium intermedio, & frequentius VII. horis, determinatur.* Non abludit C. Hofman. Inst. Med. 5. 31. 7. scribens: *Quot horis circumscribitur somnus naturalis? VI. aut VII. Et hoc in sano homine. In iis enim, qui crapulati sunt, nihil melius quam somno excoquere. Dico iterum in sano homine. Qui enim in hoc statu sunt, ne possunt quidem ulterius dormire. At qui crudis humoribus farti sunt, ii sopores potius habent, quam somnos.* Consentit Exc. Guido Patin. de Tuenda Valetud. c. 4. p. m. 418. seq. *In genere (scribit) tamen fere constat, somnum VII. vel VIII. horarum vel circiter esse debere.* Auctor Hebræus (quem edidit CL. Wagenfeilius Exerc. Miscell. 2. 1687) l. de Sanitate Conservanda p. m. 97. ait: *Octo horarum spatium dormiendum, inquit, somni mensura est, a Medicorum sapientissimis præscripta.* Calculoso imperat Lucillus Philalthæus Tom. 2. qu. 2. c. 4. p. m. 18. b. *somnum horarum octo, in strato non confecto ex plumis calidis.* Doctiss. Beverovicus Thes. Sanit p. 2. c. 17. ait: *Infra 6.*
horas

horas dormire vix sufficit; quod vero est ultra 9. horas, nimium est, 7. horæ sufficiunt sanitati. Idem ait *Plempius* Fund. Med. l. 3. c. 7. *somni sc. terminum statum esse 7. horas.* Et *Mæbius* Instit. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. ait: *Homini sano 7. alias horæ sufficiunt.* Conf. omnino *L. Lemnium* l. 1. de Complex. c. 7. p. m. 67.

§. 72. Nimirum (ceu recte ait *ιατρικώτατ*) *Guid. Patinus* l. a. p. m. 418.) *somni duratio ex ingesti alimenti concoctione digestionemque definienda. Quamvis enim non expediat, ut omnes tantundem dormiant, cum alii promptissime coquant, alii tardissime.* Conf. *V. F. Plem.* de Togat. Valet. t. c. 6. n. 11. Concoctioni rite peractæ superaddit *Ant. Gazius* in Florida Corona Sanit. c. 261. seq. f. m. 136. seq. & *Beverovic.* Thes. Sanit. p. 2. c. 17. f. m. 229. spiritus reparatos. Vnde autem cognosci possit, coctionem probe esse peractam, docet *Mæbius* Instit. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. inquiens: *Somni terminum manifestat perfecta ciborum concoctio, quod colligendum ex stomachi contractione, ventrisque mollitie, ructuum paucitate, vel insipiditate, capitis levitate, & corporis agilitate.*

§. 73. Opus erit igitur in termino dormitioni præfigendo distinctione aliqua; quod probe monuit Ill. *Gu. Patin.* de Tuend. Val. c. 4. p. m. 418. seq. his verbis: *Attamen ut certius determinetur, spectanda sunt: temperamentum, ætas, nutritus, labor seu vitæ institutum.* Dicimus ergo respectum esse habendum ad dormientis sexum, ætatem, temperamentum, habitum corporis seu consti-

constitutionem partium; vitæ genus, tempus anni, diatam, consuetudinem, statum valetudinis, assumpta animi pathemata &c. Conf. *Ant. Gazium* qq. in *Florida Corona Saut* c. 267.

§. 74. Sexum si respiciamus, *Muliebri* longiorem indulgemus somnum natura, siquidem mulieres plus sunt humidæ ac viri naturaliter, hinc plus qq. dormiunt, inquit *Oribasius* nott. ad *Hipp.* 2. *Aph.* 3. p. m. 48. Nim, cum citius faticant, aut vitam sedentariam magis ament, vel solitudinem, magis fiunt languidæ, & somno aptiores, maxime cum aliquæ credant *der Schlaf mache schön*: & in contrarium, si aliquam deformem, macram, aut chloroticam videant, dicere solent, *sie sieht auß, als wann sie nicht genug schlieffe*. Quod tamen sano sensu intelligendum. Possumus ergo mulierculis concedere 9. vel. 10. horas somni pro sanitate conservanda, ceteris paribus: quæ vero vel consuetudine vel cura rei familiaris tanguntur, paucioribus contentæ erunt, maxime rusticæ, lotrices, aliæque laboriosæ.

§. 75. Ætatem quod spectat, hic maxime opus est distinctione, quod & voluerunt *Gu. Patin.* l. d. *Quercet.* p. m. 249. *Infantes* autem plus dormiunt, scil. quia pleni sunt vaporibus (vaporosos humores vocat *Jæpserius* *Manud.* ad *Vitam Long.* part. 1. c. 10. p. m. 97.) uti scribunt *G. I. Vossius* l. 3. *Idolol.* c. 34. e quo *Voigt* in *Physicalischen Zeitvertreiber* Cent. 3. quæst. 38. adde *Kipping.* *Inst. Physic.* l. 8. c. 14. Procul dubio hoc didicerunt ex *Aristotel.* l. de *Somn. & Vigil.* c. 3. ubi ait: Τὰ γὰρ πᾶντα

παιδία καθεύδει σφέδρα, διὰ τὸ τὴν τροφὴν ἀνω
 φερεσθαι, i. e. *Nam pueri alto sopore premuntur:*
quia alimentum omne sursum respirat, interpre-
 te Nicol. Leonico. Vapores ita ad caput adscenden-
 tes somnumque procurantes in omnibus homini-
 bus, nedum in infantibus, vix concedunt ac ne vix
 quidem moderni, quos inter chorum ducunt *Wil-*
lis atque *C. V. Schneiderus* l. de Catarrh. & de Osse
 Cribriform. cum viæ non pateant, prout plerique
 opinati sunt. Credimus tamen infantes, quia ma-
 gis humidi, magis otiosi, spiritibus nondum mayo-
 rem impetum molientibus præditi, sed phantasia
 admodum otiante; it. magis edaces &c. magis
 etiam somno esse delitos: ita, ut plus quam duas diei
 tertias eo consumant, donec sensum & sensum
 adolescendo eum abbreviant. Videtur hoc qui-
 dem negare *Oribas*. Nott. ad ll. Aph. 3. p. m. 48.
 sed contra experientiam: hinc minus sunt sæpe
 tractabiles; causam vulgo reddunt: *Sie haben*
noch nicht aufgeschlafen:

§. 76. *Pueri* etiam sibi longum poscunt so-
 mnium, ob mitiores illas causas in proxime ante-
 cedente §. allegatas. Addit *Plempius* de Valet. To-
 gat. Tuenda c. 6. n. 11. hanc: *Ut fluor immodicus*
sistatur; magna quippe in iis fit dissipatio per cu-
tem mollem. Præterea somno *pueri* vindicantur
a gravissimis morbis, ceu ait *Heurnius* ap. *I. P.*
Lotich. ad Petron. Satyr. cap. 3. p. m. 28. Ra-
 tionem hujus præmisit: *Quia somnus felicius ci-*
bos concoquit, materiam morbificam mitigat, &
symptomata omnia minuit. Quando autem *Cl.*
Mæbius

Mæbius Inst. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. pueris 8. vel 9. horas concedendas putat, vereor, ut illis acceptus sit.

§. 77. *Juvenes* quod spectat, ait *Oribas* nott. ad 11. Aph. 3. p. m. 48. Somnum iis esse bonum: contrarias autem vigilias. Quod & cognovit Amorum Magister canens:

Adtenuant Juvenum vigilata corpora noctes.

Hos tamen, cum sint temperamenti ficcioris, non admodum somnolentos esse decet; præcipue cum illo tempore natura vigorem nanciscatur. Hucque traho verba *Joepserii* Isag. ad Vitam Long. p. 1. cap. 10. p. m. 104. dicentis: *Qui ætatis florentis sunt, breviorē poscunt somnum, scil horarum* 7. Arctior est *Quercet. Diet. Polyhist.* f. 2. c. 9. p. m. 249. dum ait: Juvenibus sanis ac robustis satis esse 7. horas.

§. 78. *Virili in ætate* constituti possunt ad 8. horas commode dormire; in his enim incipit tardior fieri concoctio ac in juvenibus; nec corpus amplius augetur, nisi per obesitatem. Plurimi autem terminum illum prævertere solent, cura rerum suarum ulterius stertere prohibente.

§. 79. *Senibus* longiore opus esse somno, quam juvenibus recte scribunt *Sennert.* Inst. Med. l. 4. p. 2. c. 5. *Quercetan.* l. a. p. m. 249. *Guid. Patin.* de Tuenda. Valet. c. 4. p. m. 419. *Jæpserius* Manud. ad Vit. Long. p. 1. c. 10. p. m. 104. His enim ita coctio juvatur, & vires roborantur, teste *Plempio* de Togat. Val. Tuend. c. 6. n. 11. Imo senibus adeo conducit somnus, ut nihil aliud fere æque

æque senectutis siccitatem atque duritiem humectet, deperditamque in ipsis humidam substantiam magis reparet ac emolliat, ex *Fuchs. Inst. Med. l. 2. f. 4. c. 11. Beverovic. Thes. Sanit. p. 1. l. 4. c. 2. & p. 2. c. 19.* His igitur veluti pueris 8. vel 9. horas vult concedendas *Mæbius Inst. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120.*

§. 80. Verum senes maximopere conqueruntur, se illum terminum perraro attingere atque sup-
plere posse. Quod confirmat Sapientissimus *Ecclesiastes c. 12. v. 4.* quando inter alia senectutis incommoda, & hoc refert.

ויקבם לקול הצפור וישתו כל-ימות השיר:
i. e. vertente *Seb. Munstero* :

Et surrexerit ad vocem avis, & depressæ
fuerint cunctæ filiæ carminis

Idem in Annott: ad h. l. f. m. 1587. ait: *Porro si
cibus nullus trajiciatur in stomachum, tollitur cau-
sa somni, atque ita ex cantu avicula suscitatur,
senex a somno. Filias carminis exponunt pro in-
strumentis vocalibus, ut est guttur. Senes n. nec
canunt, nec audiendo sonos delectantur.* Conf. ad
h. l. *Matth. Poli. Vol. 2. Synopsis Criticorum &
aliorum Comm. f. m. 1947. Edit. Londin, in Fol.
1671.* Interim tamen longius senibus conceden-
dum est tempus; ut ut enim non dormiant, blando
tamen lecti tepore corpus foveant, & placide
quiescunt.

§. 81. Temperamentum de diversis somni tem-
poribus circumscribitur ac utitur, teste *Quercet l.
2. p. m. 249.* Qui sunt constitutionis calidæ atque
humidi-

humidæ (sc. *Sanguinel*) breviorē somnum expetunt, scil. horas 7. ait *Japsorius* Manud. ad. Vitam Long. p. i. c. 10. p. m. 104. Quamvis his longiorē concesserim somnum cum pleniorē utantur victu, sintque humidi probe; ut facile ad 8. imo 9. horas consentirem.

§. 82. *Biliosus* longiorē somno opus esse, quam pituitosis, scribit *Guido Patin.* de Tuend. Valet. c. 4. p. m. 419. & *Biliosus* longiorē somnum post sumtum cibum conducere voluit *Plempius* de Togat. Valet. Tuend. c. 6. n. 11. Quod quidem concedere possum, somnum egregie horum siccitatem emendare posse. Verum pro naturæ modo suæ communiter parum dormire solent; iisque sæpe 6. vel. 7. horæ sufficiunt, præcipue qui exacte *Cholerici* sunt. Hinc Auctor *Oecon. Animal. (Theod. Craane)* p. 1. qu. 141. pag. 154. ait: *Tempus dormiendi* in genere determinari non potest; sed respiciendum est ad singula temperamenta hominum. Illi enim, qui sanguinem habent subtilē, ut Galli, Itali, Hispani, breviorē indigent somno, & 5. horis possunt esse contenti, quod tempus tamen nimis breve foret iis, qui sanguinem viscosiorē & crassiorē habent, qui sæpe debet per cor transire prius quam ita attenuetur, ut spiritibus gignendis possit præbere materiam.

§. 83. Pituitosæ constitutionis homines (*Pblegmatici*) ad somnum magis sunt proclives, ait *Jacob Joseph Japsorius* l. a. p. m. 97. Rationem autem, quam addit: *Quia hi sicci utili humiditate carent*, ego non capio, quin contrarium crede-

rem, quod ipsemet quoque superius p. m. 96. statuerat, sc. ideo hyeme esse somnos longissimos; *quia pituita in hyeme augetur ex Hipp.* l. de Nat. Hom. Longiorem his tribuit somnum *Kipping*. Inst. Phys. l. 8. c. 14. quia pleni sunt vaporibus. Ego autem malim propter nativam corporis præcipue cerebri in frigiditate & humiditate *συνγροστίαν*. His scil. 8. vel 9. horas concedit *Mæbius* Inst. l. 2. p. 2. c. 6. p. m. 120. imo somno ad 9. vel 10. horas producto opus habere scribit *Jæpserius* l. a. p. m. 104. Hocque in statu f. n. In phlegmaticis vero p. n. locum habere credo illud *Plempii* l. a. c. 6. n. 11. scil. breviorē esse concedendum somnum, & vigilias imperandas, quæ exsiccent corpus atque adtenuent.

§. 84. *Melancholicos* non esse admodum somnolentos, scripsit *Aristotel.* l. de Somno & Vigil. c. 3. rationemque hanc addit: *κατέψυκται γὰρ ὁ εἶσω τόπος. ὥς τ' ἔγινεται αὐτοῖς πλήθος ἀναθυμιάσεως* i. e. *Nam locus interior refrigeratus est. Quare in eis evaporatio multa non fit.* Explicat hoc Doctiss. G. I. *Vossius* l. 3. *Idolol.* c. 34. p. m. 888.

§. 85. *Habitus corporis seu Partium constitutio* diversos quoque requirit somni terminos. *Aristot.* l. de Somno & Vigil. c. 3. scribit: *καὶ τὸ ὅλον δὲ φίλιπποι ὁ ἀδελόφλεβοι καὶ νανώδεις καὶ μεγαλοκέφαλοι. Τῶν μὲν γὰρ αἱ φλέβες σεναί, ὥς τ' ἔραδιον καταρρεῖν (alii διαρρεῖν) κατιὸν τὸ ὑγρὸν. Τοῖς νανώδεσι καὶ μεγαλοκεφάλοις ἡ ἄνω ὁσμή πολλή καὶ ἀναθυμίασις.* i. e. *Atque in totum somnicu-*
lofi

Iosi sunt, qui conditas habent venas, & qui forma pumilionis, & capite prægrandi sunt. Nam ii, quorum condite sunt vene, eas graciles & angustas habent, adeo ut humor agre decidat & refluat. Pumiliones vero & quorum vasta sunt capita, multam divaporationem atque effluentiam, quæ ad partes superas viam capessit. Hoc videtur confirmare l. de Physiognomia c. 3. f. m. 891. h. dicens. Φίληπνοι οἱ τὰ ὄνω μείζω ἔχοντες καὶ γυπώδεις (quid hoc verbi sit, fateor me ignorare, nec enim alibi me legere memini) καὶ θερμοὶ, ἐνεκτικὴν σάρκα ἔχοντες, καὶ γλαφυροὶ τὰ εἶδη, καὶ δασεῖς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν. i. e. Amatores autem somni sunt, qui habent superiora majora: calidi, habentes carnem boni habitus, eleganti specie hirsuti circa ventrem. Conf. G. I. Vossum l. 3. Idol. c. 34. p. m. 889. Fusius hæc explicat, qui videatur Cæl. Rhodigin. L. A. l. 6. c. 3.

§. 86. Qui ventriculos habent ad digerendum validos, requirunt somnum breviorum, nempe 7. horarum: Qui vero tardioris sunt concoctionis, longiore somno opus habent, videl. ad 9. vel 10. horas, Jæpser. *Manud. ad Vitam long. p. 1. c. 10. p. m. 104. procul dubio e Quercetan. Dixt. Polyhist. p. m. 245.*

§. 87. *Extenuatis* longior somnus post cibum conducit, quia humectat, *Plemp. de Togat. Valet. Tuend. c. 6. n. 11.* Quamvis plus soleant vigilare. *Obesi* maxime sunt somnolenti teste J. Bapt. du Hamel. l. 3. de Corpore Animato c. 6. §. 3. Siquidem juxta *Malpighium* idem pinguedinis & ductuum

ctuum adiposorum usus præter ceteros, ut sanguinis acrimonia imminuta somnum concilient. Verum illis somnus brevior est concedendus, vigiliæque imperandæ, quæ exsiccant & corpus adtenuant, teste *Plempio* l. a. c. 6. n. 11.

§. 88. *Vita genus* cujusvis etiam somnum aut largiorem aut parciorem postulat, quod innuit quoque *Guido Patin.* de Valet. Tuend. p. m. 419. Huc spectant proverbia Italicorum, quæ ex *Jano Grutero* in Proverb. Ital. allegat *Tb. Lansius* de Academicis p. m. 30.

Cinque hore dorme il Viandante,

Sette il Studiante,

Otto il Mercatante,

Et Undeci ogni surfante. id est:

Quinque horis dormit Viator.

Septem Studiosus,

Octo Mercator,

Et Undecim quicumque Nequam. Et

Cinque allo Studiante,

Sei al Mercante,

Sette alla Plebe,

Otto al Poltrone. hoc est:

Studiosus tribuit somno horas tantum quinque;

Sex Mercator,

Septem Plebs,

Et Octo ignavus.

§. 89. De Augusto Cæsare in ejus vita *Svetonius* c. 78. ita: *A cæna lucubratoriam se in lecticulam recipiebat, ibi donec residua diurni actus aut omnia, aut ex maxima parte conficeret, ad multam*

*multam noctem permanebat. In lectum inde transgressus, non amplius cum plurimum, quam septem horas dormiebat, ac ne eas quidem continuas, sed ut in temporis spatio ter aut quater expergisceretur. Si interruptum somnum recuperare, ut evenit, non posset; lectoribus aut fabulatoribus arcesitis, resumebat, producebatque ultra primam sæpe lucem, Scil. Principes alique Veri Patriæ Patres pro salute Patriæ excubias agunt, dormiente subdio, iique aliis inserviando consumuntur. Aeternum habuimus exemplum in Beatissimo Dn. *Electore Palatino Carolo Ludovico*, gloriosissimæ atque immortalis memoriæ Principe, nunquam fatis laudando, qui curarum infinitarum, somni vero fere nullius.*

§. 90. Pari modo, qui bellicis præsunt expeditionibus, & parcos & interruptos habent somnos, cum nesciant, quid sibi ab hoste possit offerri deterioris. Hoc *Virgil.* in *Ænea* his exprescit:

At pius Aeneas per noctem plurima voluens,
Scil. ἐν νυκτὶ βραλή. De eodem *Idem*:

Nec minus Aeneas se matutinus agebat.
Georgius Castriotus, Scanderbechus dictus, ab Amurathe deficiens, Epiri regnum occupavit, illoque tempore *duabus tantum horis* per singulas noctes somno indulgisse fertur, *Marinus Barletius* in ejus vita ap. *Zwinger. Theatr. V. H. f. m. 415.*

§. 91. De *Literatis & Studiosis* notum est, ardentiores heic in defectu peccare potius, quam in excessu somni; vide supra de *Lucubratt.* Tempus ex parte patet e proverb. Ital. supra §. 88. allegatis. Notus est versiculus:

*Septem horas dormi, Tres ora, accumbe
Duabus:*

*Daque Decem studiis, exspaciare Duas Dav.
Herlicius Lib. 6. Epigr. 18. pag. 361. hoc habet
Horologium Studiosi adolescentis:*

*Octo horas studiis, Adolescens! Sex dato
somnis*

*Tres Epulis saltem, tresque piis precibus
Quatuor ast reliquas consumito sacra legendo,
Consumes totum sic bene, crede, diem.*

*De Mureto in ejus vita hæc Andr. Schottus lit. B.
2. a. ait: Ad summum singulis noctibus somno Qui-
nas horas, quaternas plerumque, aut etiam ternas
tribuebat. Arsenius Arcadii & Honorii Impp.
Præceptor Monachus factus, tam brevi quidem
somnia naturæ fatis fecit, ut etiam dicere solitus sit:
Monacho satis esse, si horam unam dormierit Ma-
rull. l. 1. c. 10. ap. Zvvinger. f. m. 415.*

§. 92. Non displicet consilium, quod insigne
Nobilium literatorum Decus *Henr. Ranzovius* l. de
Conserv. Valet. c. 11. p. m. 51. præcepit filiis suis
aptissime his verbis: *Somnus vester spatio 7. 8. aut
ad summum 9. horarum circumseribatur; idque hac
conditione: si concoctio alimentorum probe & per-
fecte fuerit absoluta, quod vel ex urina flavitie, vel
corporis alacritate, & membrorum vigore cognos-
citur: Item quando nec ventris dolor, nec ructus,
nec oscitatio adest. Nonnunquam etiam nocturna
vigilia aut crapula diurna longiorem somnum
exigit.*

§. 93. *Assuetis, ut ruriculis & artificibus, ut
& qui*

& qui interdiu dormiunt 5. vel. 6. horæ sufficiunt; inquit *Mæbius* Inst. Med. l. 2. p. m. 2 c. 6. p. m. 120. De ruculis, hoc peculiare est; dum enim vires ac spiritus animales per labores exhauriunt; illud decrementum refarcitur; quando vel quinque vicibus una die comedunt; mane hora 3. vel. 4. quando ad labores exeunt, juscum vel pulticulum; dein hora 7. vel 8. jentaculum; hora 11. vel 12. prandium; hora 4. merendam; ac noctu hora 9. cœnam: Somno vero vel minimum indulgent, eumque sæpe 4. 5. vel 6. horis finiunt, veluti & stabularii alique. Aliquid etiam habet *Aristot.* l. de Somn. & Vigil. c. 3.

§. 94. *Tempus Anni* symbolum suum etiam addit, somnique terminum variat. Testem omni exceptione majorem habemus Divinum senem II. Aph. 15. dicentem: αἱ κοιλίαι χειμῶν ἢ ἤρῃ θερμύταται φύσει, ἢ ὑπνοὶ μακρότατοι i.e. *Ventre hyeme & vere natura sunt calidissimi, & somni longissimi.* Ratione prioris membri diximus alibi: posterius ambabus largimur. Conf. *Galen*, ad. h. l. in Comm. p. m. 74. Fieri hoc ob notitiam longitudinem scribit *Butinus* in Comm. ad h. l. Hipp. p. m. 20. consentit. I. C. *Dieterich*. in Paraphrasi Aphor. h. l. Sed requiruntur insuper alia quoque. Hinc *Ovid.* somni speluncam locavit in cimмериis; & experti Hollandi circa Spitzbergam & Grönlandiam; A. C. 1594. usque ad 1596. vide *Lev. Hulsii* Dritten Theil wahrhafter Relation der dreyen neuen unerhörten seltsamen Schiffart, so die Holländ- und Seeländische

dische Schiffe gegen Mitternacht gethan, Edit. Norimberg. 1602. in 4.

§. 95. *Diata* multum confert ad somnum vel longiorem vel minorem. *Aristotel.* l. de Somno & Vigil. c. 3. ait: Διὸ μάλιστα γίνονται ὕπνοι ἀπὸ τῆς τροφῆς ἀθρόον γὰρ πολὺ τότε ἡγρὸν ἢ σωματῶδες ἀναφέρεται: i. e. *Quamobrem somnus maxime post cibum fieri solet: tunc enim copiosus humor & corpulentus sursum commeat.* Idem ib. his hoc confirmat: καὶ μετὰ τὰ σίτα μάλιστα τοῖς τῷ ὕπνῳ: πολλὴ γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν σιτίων ἀναθυμίασις, i. e. *Et maxime a cibis somnus talis exstat: tunc enim multa exhalatio confit.* Nim. qui cibos in quantitate ac qualitate non gravantes sumunt, breviorē habent somnum, nempe 7. horarum: qui vero cibos per ingluviem capiunt, longiore somno opus habent, scil. ad 9. vel 10. horas, teste *Jæpser.* *Manud. ad Vit. Long.* p. 1. c. 10. p. m. 104. allegatque *Hipp.* l. 1. de Vict. Rat.

§. 96. Maxime in crapula & ebrietate ob largiorem vini potum cerebrum nimio vapore repletur, ex mente *Jæpser.* l. a. p. m. 97. Conf. *Kipping.* *Inst. Phys.* l. 8. c. 14. §. 6. Scil. vini νάρκωσις spiritibus animalibus compedes quasi injicit eosque ligat, hinc πολυθύληλον istud: *Qui bene bibit, bene dormit.* Hi ergo, nisi nimia ferculorum mole molestantur, in adultam usque stertunt lucem, ac, quod dicitur, dormiunt in utramque aurem, quod vernacula vocant: Den Kausch außschlafen.

§. 97. *Consuetudinis* uti in pluribus aliis maxima est vis, vide *Roderi a Castro* Med. Polit. l. 2. c. 13. *Magninum* in Regim. Sanit. part. 4. cap. 5. *Rambam* in More Novochim part. 1. c. 31. p. m. 39. Franc. *Bayle* in Probl. 90. 91. & 92. ita præcipue in Hygiene elucet vide *Pincier* Meditation. Variar. l. 4. c. 7. p. m. 87. *Job. Katzschius* de Gubernand. Sanitate p. m. 18. a. b. Exemplum factum est ap. *Solenandr.* l. v. conf. Med. 15. f. m. 489. maxime in cibus, vide *Leon. Lessium* in Hygiastico c. 13. & 25. *Salmas.* de Annis Climact. p. m. 752. Hinc quoque in somno. Sic qui opifices sunt laboriosi, parum dormiunt, uti fabri ferrarii, lignarii, pistorum, futores, agricolæ &c. multum contribuyente consuetudine. Ita *Galenus* l. 2. de Alim. Fac. c. 40. scribit: Se in juventute sua suavis sponte vigiliis adfuevisse, inde in majori ætate ἀγρυπνίας laboraverit. Aliud exemplum est ap. *Rolfinc.* Med. Consult. l. 2. conf. 3. p. m. 65. Sic qui consueverunt meridiari (de quibus alibi) nocturnius dormiunt.

§. 98. *Status valetudinis* diversitatem longitudinis aut brevitatis somni parit. Sic sani, ex omnium actionum promptitudine læti, somnum capessunt, & debitum noctis pensum haud interrupta quiete feliciter absolvunt: e contra valetudinarii aut ægri, vel nihil, vel parum, vel depravate etiam dormiunt, metamque somno naturali propositam non adtingunt.

§. 99. *Assumpta* etiam somni tempus variant. De alimentis diximus supra in Diata. De Medica-

mentis somnum prolongantibus vid. *Willis* & alii practici de Anodynis, Narcoticis & hypnoticis. Hoc confirmat *Aristotel.* l. de Somn. & Vigil. cap. 3. inquiens: *Σημεῖον δὲ τέτων ἢ τὰ ὑπνωτικά. Πάντα γάρ κατηβαρίαν* (alii *κατηβαρεῖν*) *ποιεῖ, ἢ τὰ ποτὰ, ἢ τὰ βρωτὰ* (al. *βρύματα.*) *μήκων μανδραγόρας, οἶνον, αἶσθαι.* i. e. *Hæc autem vel somnifica ipsa indicant. Omnia enim sive poculenta, gravedinem capiti adferunt: ut papaver, mandragora, temetum, lolium.* Hoc quotidie confirmat Tinctura nostra paregorica ad ℥j. i. halb Drachma plus minus cubitum ituris porrecta; colicos enim aliosque dolores non solum mitigat, sed somnum egregie quoque conciliat.

§. 100. *Animi pathemata* possunt & longum & brevem; immo nullum, item ininterruptum facere somnum. Exemplum nullius ex *Zelotypia* in *Mæcenate* supra e *Seneca*. *Curæ, iræ, amor, terror* quantum dormientibus detrahant, vel noceant, in propatulo est.

§. 101. Nos sequamur (quantum poterimus unquam) exemplum Divini *Platonis*, qui (uti scribit *Cæl. Rhodig* l. 30. L. A. c. 9. antiq. Edit. ap. *Quercet.* *Diatet.* *Polyhist.* f. 2. c. 9. p. m. 237.) non plus dormire solebat, quam quod satis esset ad evitandam ex nimia vigilia malam habitudinem. Ceteros etiam admonere solebat, ut nocte surgerent ad res tum publicas, tum privatas obeundas.

§. 102. Ceterum hæc sufficiant: & sicubi in somnolenta materia acumen ingenii fuit obnubilatum, mirum esse ne credas, cum ipse *Argus*, qui
centum

centum luminibus cinctum caput habebat, permiserit tandem ap. Ovid. Met. lib. 19. 1.

omnes

Succubuisse oculos, ad operta que lumina somno.

Imo secundum Horat. de Arte Poet. v. 359.

quandoque bonus dormitat

Homerus.

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

BREVIARIUM.

Somnus, vigilia, si excedunt, nocent. 2. quia, ne quid nimis. 3. probatur aliis. 4. somni encomium. 5. utilitas in vitali facultate. 6. an magis calefaciat? 7. mitigat tamen aestum & sitim. 8. concoctionem juvat. 9. controvertitur. 10. probatur tamen 11. digerit 12. chylum distribuit 13. sanguificat 14. nutrit 15. sanguinem placat 16. facultatem animalem juvat 17. spiritus reparat 18. tumultuantes mulcet 19. animum recreat 20. & sensus 21. prodest evacuationibus 22. & laboribus 23. somnus est Medicus 24. juvat cogitationes 25. & plura praestat 26. omnibus prodest animalibus 27. necessarius etiam ante lapsum 28. Excedens nocet, maxime lubricationes 29. nullus est in *εὐρυπνία* 30. & ita cruciat, ut inter tormenta referatur 31. de palpebris abscissis, ut & M. Attil. Regulo 32. Vigilia 3. mensium 33. sex mensium 34. 14. mensium 35. Mecenatis 3. annorum 36. sex annorum 37. 10. annorum 38. 35. annorum 39. per omnem vitam 40. somnus nimius in aff. soporosis 41. in gulosis 42. noxa ejus 43. morti assimilatur 44. etiam a Poëtis 45. somnolenti vocantur sepulti 46. mors somno assimilatur 47. Nox mater somni & mortis 48. mors a Christo somnus dicta 49. citius quid mors sit scitur, ac somnus 50. som-

50. somnus 4. dierum 51. bimestris ; ut in quibusdam animalibus 52. semestris 53. controversitur 54. 7. ann 55. seqq. Epimenidis 62. Sieben . Schlaffer 63. 5. dormientes alii 64. 7. alii 65. Endymionis perpetuo dormientis fabula 66. maleficum somnificum 67. sopor profundus Adami 68. תורמה quid? 69. αν'ε'σ'α'σ'ι'ς? Quamdiu dormiendum? 71. a 6. ad 9. horas 72. signa sufficientis somni 83. distinguitur 74. ob sexum 75. ætatem infantum 76. puerorum 77. juvenum 78. virorum 79. senum 80. senectus vigilax 81. ob temperamentum scilicet sanguineum 82. biliosum 83. phlegmaticum 84. melancholicum 85. ob habitum corporis 86. in ventriculo bono 87. in extenuatis ac obesis 88. ob vitæ genus 89. in Cesare & Electore 90. in Duce militum 91. in Literato 92. in Nobili Juvene 93. in Opifice & Rustico 94. ob tempus anni 95. ob diætā 96. ob ebrietatem 97. ob consuetudinem 98. ob statum valetudinis 99. ob assumpta 100. ob animi pathemata 101. sequamur Platonem 102. deprecatio errorum.

SATYRA DECIMA NONA DE OVIS PASCHALIBUS

Bon Oster = Eyer.

J. I.

Varii variis in Germaniæ nostræ locis errores hodiernum foveantur, qui tamen antiquitate se tueri volunt. Huc forte non male retulerim *Ova Paschalia*, die Oster = Eyer, quando scilicet ipsis Paschatis feriis tam ruri, quam urbe ova ad duritiem cocta, non solum nude ita exhiben-

hibentur; sed variis quoque coloribus insigniuntur, præcipue violaceo, rubro, luteo, viridi, versicolore, appictis variis figuris, lemmatibus &c. Inde & in Saxonia die schönen Eyer, roten oder gelben Eyer appellantur. Huc forte respexit *Erycius Putean.* in Ovi Encom. f. m. 423. a. inquiens: *Ovum est candidum, & omnes tamen colores admittit: Scribi potest, pingi potest, tingi potest; & nunc flavum, nunc rubrum, nunc cæruleum patrii ritus faciunt.*

§. 2. Talia non solum susceptores e Baptismo susceptis suis mira, uti sibi persuadent, benevolentia donant atque offerunt: Sed & Amici sibi invicem, amasiis amantes &c. De Russorum Paschatos festo ita *Olearius* in seiner Persischen Reisebeschreibung f. 134. & 290. (ap. *Dietherr.* in Orbe Novo lit. f. 493.) Wenn sie auf der Gassen einander begegnen, grüssen sie sich mit einem Kusse auf den Mund und sagen: Christus ist auferstanden; darauf antwortet der andere: Er ist wahrhaftig auferstanden. Es wird auch niemand einem andern einen solchen Kuß und Gruß neben einen gefärbten Ey weigern. Consentit *Jo. Georg. Schleising* in Beschreibung beyder Czaaren Zivan und Peter Alexowiz cap. 4. pag. 71. ubi ita: Am Oster-Fest wird ein jeder, an der Czaaren Hand gelassen, (wie sie es also nennen) selbige zu küssen, wer da nur dazu kommen kan, und empfähet ein jedweder von dem Czaaren ein rothes Ey; auch kan man die allervornehmste Frau mit Darreichung eines rothen Eyes zu dieser Zeit auf öffentlicher Gasse küssen, mit diesen angehängten Worten: Christos wos gressi, das ist, Christus ist auferstanden, worauf

auff sie mich wieder küffet, mit dieser Antwort: Woßlin wos greßti, das ist, erist wahrhafftig auf-
erstanden.

§. 3. Cum autem aliquibus in locis generali quidem nomine die Oster-Eyer susceptis offerantur commutata in alia & sæpe pretiosa donaria, vestes puta; aurum, argentum &c. ideo Magistratus non male illum malum compescuit morem sub multa, de qua videantur Dnn. Jcti, & præcipue de publico bono Reip. Civilis & Litterariæ præclare meritus Nobiliss. Dn. *Abasv. Fritschius* in supplem. Speidello-Besold. f. m. 90. his verbis: Oster-Ey hohlen. In quibusdam locis, ut in Thuringiæ & Misniæ partibus usu receptum, daß die Kinder auf Ostern bey ihren Tauff-Pasthen, das Oster-Ey, sive ut vocant, das schöne Ey hohlen. Alibi vero ist so wol das neue Jahr geben, als das Oster-Ey hohlen, sive den ganzen Doñerstag austheile, bey Straffe verbeten. Vid. Ord. Pol. Elect. Saxon. de anno 1612. circa finem. Qua sub multa 10. thalerorum hoc prohibitum est, licet ob suetam officialium negligentiam male servetur. Ex eodem quoque allegat Doctiss. Jctus *Christ. Lud. Dietherr.* in Orbe Novo Literat. S. Continuat. Besold. f. m. 463.

§. 4. Originem horum ovorum plerique viri docti fatentur se ignorare. Conjecturæ tamen afferuntur. A Judæis aliqui repetunt: Hi enim in Paschatis sui festo inter alias vanissimas ceremonias habent quoque ovum ad duritiem coctum symboli loco. Ita enim scribit *Anton. Margaritha* in lib. der ganze Jüdische Glaube &c. lit. D. August. Vindel, 1530. Sie nehmen ein hart Ey, das solle
auf

auf die Opffer der Feste deuten. Allegante Nobil.
D. Dietherr l. t.

§. 5. Aliqui Ethnicismum sapere volunt, *Dambauer* im Evangel. Dendmahl: Orat. in Festo Paschatos p. m. 352. his verbis: Es haben vorzeiten die blinden Heyden umb diese Jahr-Zeit herum ihre Ludos Circenses, Eyer-Fest und Eyer-Spiel gehalten, da sie denn bey den Eyer Götzen (Castor und Pollux, ovo prognati ab uno, a Jove - Cygno in nido Ledæo) zu ehren in circo ovali, in einem Eyer runden Platz um die Eyer in die Wette gelauffen, (von welcher Oster-Fastnacht noch auch unter uns Christen, deren Ruhm nicht sein ist, ein Sauerteig überblieben, daß man auch auf den Ostermontag um die Eyer lauffet) Das Papstthum hat auch seinen Christum daran geschmieret, und geordnet, daß, nachdem man bissher 40. Tage lang sich des Fleisches und Eyer enthalten müssen, und nunmehr auf den Ostertag der Paß, Fleisch und Eyer zu essen, geöffnet, daß man die Eyer in die Kirche trage, und mit abergläubischen Ceremonien weihen solte, sind lauter lappalia.

§. 6. A jejuniio quadragesimali ortum conjicit quoque Maxime Reverendus atque Excellentissimus D. D. *Joh. Lud. Fabritius*, Theologus incomparabilis, Fautor & Collega noster honoratissimus, in doctissimis suis ad me litteris 2. Maji 1682. Quamvis enim (ait) hodie propter generalem dispensationem concessum sit, illo tempore ovis vesci, olim tamen severe prohibebatur. Synodus enim CPna in Trullo habita Can. 56. tam Laicis, quam Clericis serio injungit, ut abstineant per Quadragesimam
non

non solum carne, sed & lacte & ovis. Et d. 4. c. 6. repetitur Gregorii I. Capitulum ad Augustinum Anglorum Episcopum, cujus tenor hic est: *Par esse, ut quibus diebus a carne animalium abstinemus, ab omnibus, quoque quæ sementinam carnis originem, jejunemus, lacte videlicet, casco & ovis.* Cum autem, finita hyeme, sub veris auspiciis gallinæ iterum incipiant parere ova quam plurima; quibus tamen usque ad Paschatos frui non licebat; magna eorum copia fuit asservata, quæ deinceps avidius & largius consumebantur. Aut forte illa ova ad duritiem cocta asservabantur, donec ipsis feriis illis integrum erat salva conscientia, ut non salvo stomacho; quæ dein quoque sacerdotibus aliisque poterant donari.

§. 7. Nec adeo abludit Rodolph. Hospinianus de Origine Festorum Christianorum f. m. 65. ita scribens: *Feria illa, quæ proxime sequitur Dominicæ Resurrectionis diem, Germanice der Oftermontag, multis in regionibus convivia agitantur, quæ fere ovis & mellitis quibusdam libis coctis atque placentis constant. Et pluribus in locis, cum scholastici hymnum illum canunt: Christe qui lux &c. Tum cetera quoque turba puerorum & puellarum ostiatim ova colligunt, ab iis maxime, qui eos e sacro fonte levarunt, & illa tum simul comedunt, quod vulgo Desterlen vocant. Ipsa vero Ova sic collecta, tantum non emendicata Zimpffeltag vocant, quasi Simboltag, propterea quod illis ovis ceu symbolis collatis atque collectis una epulari consueverunt.*

§. 8. Possit forte & huic conjecturæ locus esse, videlicet ova offerri, tanquam emblemata Resurrectionis. Item quia ex ovo omnia surgunt. Utar verbis Macrobii lib. 7. Saturnal. c. 16. dicentis: *Nec importune Elementis, de quibus sunt omnia, ovum com-*

comparaverim. In omni enim genere animantium, quæ ex coitione nascuntur, invenies, ovum aliquorum esse principium instar elementi. Aut enim gradiuntur animantia, aut serpunt, aut nando volando vivunt. In gradientibus lacertæ & similia ex ovis creantur. Quæ serpunt, ovi nascuntur exordio. Volantia universa de ovis prodeunt &c. Videantur e recentioribus Harvejus, Hornius, Graf, Sivammerdam, Kerckringius, Bartholinus, Garmanus aliique (de ovario mulierum egimus Sat. Med. Contin. 4. §. 2. Anno 1674.) qui & ipsum hominem, & omnia animalia (imo addo ego: Omnia corpora viva, in specie plantæ quoque vid. Marcell. Malpigh. in Anat. Plant. & præcipue Lucam Tozzi Medicinæ Parte priori tit. I. p. m. 2.) ex ovo generari recte statuunt. Et quomodo æternitatem ex ovo discere possimus, e Puteano allegat CL. M. D. Omeisus, in Prolus. Acad. 4. p. m. 115.

§. 9. In Germania Superiore, Palatinatu nostrate, Alsatia & vicinis locis, ut & in Westphalia vocantur hæc ova *die Haarn • Eyer* a fabula, qua simplicioribus & infantibus imponunt leporem (*der Oster-Hase*) ejusmodi ova excludere, & in hortis in gramine, fruticetis &c. abscondere, ut studiosius a pueris investigentur, cum risu & jucunditate seniorum. Conf. omnino CL. *Christ. Franc. Paullini* Lagograph. Curios. Sect. 2. cap. 1. pag. 231. Et revera sæpe leporum, h. e. imprudentium nomine possunt venire, qui ejusmodi ovis exposititiis non solummodo jocos quærunt; siquidem sæpe cum illis ovis pueri valetudinis suæ magnam inveniunt jacturam, quando dein, semoto arbitro, ista justo avidius per ingluviem ingurgitant, sine sale, butyro, aut alio condimento; adeoque dolorem voluptate sibi coëmunt, ceu jam ab aliquot annis multis

edoctus sum experimentis. Hac igitur vice conabor quædam de intempestivi istorum esus noxa edifferere; utut rarissimos habeam, quos hoc in passu præeuntes sequi possim.

§. 10. Monachus quidam Franciscanus, cum in Festo Paschatos collecta ova a se ad duritiem cocta, ad saturitatem edisset, adstricto ventre, qui neque clysteribus, neque medicamentis cederet, obiit; ceu scribit *Brasavolus*, allegantibus *Mæbio*, *Inst. M. lib. 4. p. 2. c. 5. p. m. 496. seq. & Jonst. in Hyg. p. m. 160. seq.* Causæ hujus mali inferius allegabuntur. *Ac. Phil. auct. C. 7. H. 38. pag. 924. ait: Zu Neomegen hat einer zur österlichen Zeit ein rothes En ganz wollen hinein schlucken, es ist aber das En zu groß, und sein Hals zu klein gewesen, daß er alsobald daran ersticket.*

§. 11. Ante hos 15. annos vidi Argentorati puellam 6. annorum e nimio durorum horum ovorum esu primo in contumacem alvi obstructionem incidisse; inde tormina, urinæ suppressio, ructus nidosi, præcordiorum anxietas, dyspnœa, calor & sitis vehemens; adeo, ut anxii parentes a convulsionibus & filiæ interitû sibi timerent, medicumque sub noctis meridiem evocarent. Nec causa tam repentini mali poterat tam prompte inveniri, nisi a vicina succurrente ingluvies illa fuerit detecta. Clystere itaque emolliente adhibito, mirus imber, bombis & stercoribus permixtus depluebat, sensim sensimque remittentibus symptomatibus reconvalescebat.

§. 12. A. C. 1669. Ricovillæ A. K. filius decennis plurima ejusmodi infarsit ova, unde diarrhæa cum tenefino & sanguinis mucique excretionem instar alicujus dysentericæ; appetitus erat prostratus, sitis immodica. Igitur per analogisimum ea, qua dysenteria, methodo malum curabatur. Hoc quidem

non

non est novum, ovo forbili alvum solvi, cum solemmniter hoc fiat, & exemplum Illustris mulieris allegat *Marc. Donat.* lib. de Mechoac. Joannisque Monardi exemplum, (hic sumto ovo forbili quinques sexiesve excrevit) legitur apud *Brassavol.* lib. de Medic. Purg. citante *Schenckio.* Sed ova dura hocce effecisse mirum videatur. Hinc *Alex. Bened.* lib. 19. c. 33. de Cur. Morb. apud *J. Schenck.* lib. 3. obs. f. m. 401. vidit fœminam ovo indurato commanducato decies alvum citatam exonerasse, quod aliis ventrem adstringit. Additque: *Unde hæc antipathia?* Verum in puero nostro vitiosis humoribus sat pleno, quod e scabie capitis, totiusque patebat; idque verno tempore, ubi humores solent turgere, facile potuit fieri ejusmodi humorum perturbatio & lucta, præcipue quando aquam superbibit.

§. 13. Memini quam plurima alia, quæ copiose olim & nuperis quoque; feriis suggesta fuere: Sed cum similia in promptu fere omnibus sint, illis allegandis supersedebo; inque medium saltim producam veritatis testes, qui olim jam usque huc non solum damnarunt ova frixa & assa, (suffocata laudantur ab his, culpantur ab illis) sed & ad duritiem cocta, adeo ut nihil boni præsent, præter tremula atque forbilia.

§. 14. Ova frixa in sartagine (*C. Hofmann* Inst. Med. 5. 21. 4. *Eyer in Schmalz eingelegt* vocat) parantur vel integra, gebackene Eyer, sive cum farina, cepis, petroselino &c. *Eyerfuchen*, de quibus ita *Mæbius* Inst. l. 4. p. 2. c. 5. p. m. 497. Ova cum flore siliginis mixta, & in placentam, quam vulgus *Eyerfuchen* vocat, redacta sunt in saluberrima, & in obstructionibus excitandis efficacissima. In Misnia vocantur *Schaffuchen*, vel frixa cum butyro in sartagine

tagine fiunt in pultis formam redacta, gerührete Eyer, aliis versahre ne Eyer, gebackene Eyer. Agitata, eingerührete, dicuntur *C. Hofmanno* l. a. Græcis audiunt τὰ γηνισὰ ἢ τηγανισὰ; scilicet quæ ἐν ταγῆνῳ ἢ τηγάνῳ in sartagine frixa, uti inquit *M. Sebiz.* de Alim. l. 3. c. 12. p. m. 641. Conf. de hac voce *Henr. Stephani* Thes. Græc. Ling. tom. 3. f. m. 1460. seq. *Joh. Scapul.* Lex. Græc. f. 1616. & ante hos *Varinus Phavorinus* in Lexic. f. m. 1727. (Edit. Basil. 1538. in Fol.) Eadem leguntur in Etymol. Magn. f. m. 743. *Jul. Pollux* Onomast. l. 10. c. 24. f. m. 480. & præcipue l. 6. c. 13. f. m. 291.

§. 15. Frixæ ista quantum noceant, patet ex illis, quæ habet *Simeon Sethi* de Alim. lit. Ω. 1. p. m. 151. Τὰ δὲ τηγανισὰ (inquit) χειρίστην ἔχει τὴν τρεφὴν, καὶ ἐν τῷ πέπτεσθαι κνισσέται, καὶ χυμὸν ἀπογεννᾷ παχύν, καὶ περιττωματικόν τε, καὶ μυχθρὸν. i. e. vertente *Mart. Bogdano*: Quæ porro in sartagine friguntur, pessimi sunt alimenti. Nam dum concoquuntur, nidorem acquirunt, crassumque succum excrementitium inducunt. Idem jam ante dixerat *Galen.* l. π. ἐν χυμίας καὶ κακοχυμίας c. 4. f. m. 354. de ovis, hisce: Τὰ μὲν γὰρ ταγηνιζόμενα, καὶ κακόχυμα γίνεται, καὶ τὴν ἐν τῇ γαστρὶ πέψιν ἔχει κνισώδη, συνδιαφθείρεσθαι ἐαυτῇ καὶ τ' ἄλλα σιτία h. e. vertente *Andr. Lacuna* f. m. 406. Frixæ vero mali succi, fumosi que in ventriculo coctura existunt, secum etiam corrumpentes admistos cibos. *Ettmüller* in Prax. General. cap. de Chylos. Lætionibus p. m. 44. ait: Præ ceteris hoc (cruditate ventriculi nidorosam:) illuſrant ova, quibus vix quidquam citius quemcunque nitorem contrahere observatur. Hinc etiam eadem ad duritiem

cocta brevi tempore post nitorem eructant. Deinde facillime *Ova frixa* cum butyro, alcali nempe ovorum copiosum agit non solum in proprium oleum, sed simul in abundantius adjectum butyrum, unde huius additi ratione & acidum stomachi magis obtunditur, adeoque ejus activitas tunc enervatur: ita simul parili ex ratione & nitoris vis intenditur. His ratione & experientia confirmati, adstipulantur; & pro omnium pessimis habent *Actius* tetr. 1. Sermon. 2. c. 134. f. m. 87. *Paul. Aegineta* l. 1. c. 83. *Oribasius* l. 2. Collect. Med. c. 45. f. m. 223. it. Synops. l. 4. c. 14. f. m. 64. & iterum *Galen.* l. 3. de Alim. Fac. c. 22. ex *Isaac* fuse comprobatur *Anton. Gazius* in Florida Corona c. 114. f. m. 64. a. *Nic. Massa* Epist. 3. c. 6. p. m. 32. a. *Savanoroll.* Pract. Major. tr. 2. c. 2. f. m. 21. rubr. 5. *Pisanellus* de Alim. Fac. p. m. 173. *Sennert.* Inst. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. m. 777. *Beverovic.* Thes. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 150. *Joh. Bapt. Sylvaticus* Controv. II f. m. 56. *Capivac.* Pract. l. 6. c. 28. f. m. 892. *Plempius* de Valet. Tog. Tuend. c. 4. p. m. 193. *M. Sebiz.* l. a. p. m. 946. *Swalve* de Ventric. Querel. & Opprob. p. m. 146. *Bruyerin.* l. 15. c. 83. p. m. 639. *Jonston.* Hygien. p. m. 160. *Lud. Nonnius* de Re Cibarij. l. 2. c. 35. p. m. 281. Quibus accedit *Mabius* Inst. Med. l. a. p. m. 497. ita totam rem in compendio repetens: Omnium pessima sunt τρυγανισὰ, id est, in sartagine cum oleo vel butyro inspissata, oleum enim & opera in hac ovorum preparatione perditur, unde exinde egregia virtute nutriendi exuantur, & errime coquantur, facillime in nitorem convertantur, ardorem stomachi & anorexiam excitantur.

§. 16. Suffocata ova Græcis πυκτὰ, *Hermolao* & *Quinto*, telle *Jonston.* (forte ἐξερπιδὰ) Germ. eraßte Eyer, *Casp. Hofmann.* verclohrne Eyer appell.

pellat Inst. Med. 5. 21. 4. Horum modum parandi ex *Galen.* 3. de Alim. Fac. 22. *Oribas* l. 2. Coll. Med. c. 45. & *Aetio* tetr. 1. serm. 2. c. 134. docet *M. Sebiz.* de Alim. l. 3. c. 12. p. m. 941. Habet quoque *Æginet.* l. 1. c. 83. it. *Bruyerin.* l. a. *Theod. Angelutius* Art. Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. a. Quomodo vero nostris temporibus parentur, habent *Bruyerin.* l. d. *Lud. Nomius* de Re Cibar. l. 2. c. 33. p. m. 280. *Sennert.* Inst. l. d. *Plempius* l. a. p. 193. *Jonston.* Idea Hygien. p. m. 159. ait: *Hodierupto putamine liquefacto butyro injiciuntur, & igne molli cooperculo superimposito coquuntur. Sic vitellis medium obtingit, albumine peripheria cingitur.* Credo inde ab aliquali similitudine heic vocari *Däsen Augen.* Alias *Eyer in Butter geschlagen.* Imo communiter eine Pfanne oder Schüssel mit Eiern. Hacque apte referuntur, quæ in acetum & butyrum calefactum effracto putamine ita projiciuntur, sale, zingibere condiuntur, in Saxonia, saure Eyer, quæ postero die mane ad corrigendam pridianam crapulam, appetitumque restaurandum comedere solent. Imo hæc renum & vesicæ ulcera mirifice tollere, quibusdam traditum, ceu refert *Jonston.* Idea Hygien. p. m. 159. *Henr. Warenius* Notolog. Hermet. & *Galen.* Disp. 20. §. 26. pag. 208. de dysenteria ait: Sic elixa ex aceto ova temperatus cibus censetur. In genere tamen suffocata laudantur ab *Ægineta* l. 1. c. 83. *Simeon Sethi* d. Alim. p. m. 151. *Theod. Angelutio* Art. Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. a. *Beverovic.* Thes. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 149. seq. *Capivacc.* Pract. l. 6. c. 18. f. m. 892. *Foubert.* Med Pract. l. 1. c. 2. f. m. 344. *Plemp.* de Valet. Tog. T. c. 4. p. m. 193. Videntur tamen ad nobilitatem sorbiliun ac tremulorum (de quorum usu apud infantes laudabili

Simon de Villambert de la maniere de nourrir & gouverner les Enfans des leur naissance livre 2. chap. 12. §. 6. p. m. 147.) minus accedere, præterea robustum ventriculum requirunt.

§. 17. *Assi Ova* sub cineribus, *Galeno* Ο'πτα; male audiunt ap. Medicos, & ad duritiem coctis pejora æstimantur. Testem adduco *Galen* l. 3. π. τροφῶν δυνάμεως c. 22. f. m. 343. dicentem: Ταῖς ἐφθὰ καὶ ὀπλὰς ἢ δύσπεπτα, ἢ βραδύπερα ἢ τροφὴν παχέϊαν ἀναδίδωσι τῷ σώματι. Τέτε δ' ἐτι μάλλον ἐστὶ βραδυπορώτερά τε ἢ κακοχυμώτερά τε κατὰ θερμὴν σποδιὰν ὀπτηθέντα. Consentiant *Ætius* Tetr. I. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. & *Simeon Sethi* l. a. p. m. 151. hisce: Τέτων (sc. ἐφθῶν) δὲ ἐτι μάλλον κάκια τὰ ἐν θερμῇ σποδιᾷ ὀπτοπτηθέντα, id est vertente *M. Bogdano*: *Histamen* (coctis sc.) adhuc pejora sunt sub cineribus calidis assata. Adde *M. Sebiz.* de Alim. l. 3. c. 12. p. m. 946. *Sennert.* Inst. Med. l. 3. p. 1. c. 3. p. m. 777. *Job. Guinther.* in Vet. & Nov. Med. comm. 2. dial. 1. f. m. 8. *Job. Mich. Savanorola* Pract. Maj. tr. 2. c. 1. f. m. 21. rubr. 5. *Beverovic.* l. a. *Fonston.* Hygien p. m. 160. Ratio est, quia assumptum fumosi quid assumit, ceu scribit *Abvali ibn-Tsina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. m. 76. a. & b. scil. exhalat tenuior & spirituosæ pars ovi, nativamque humiditatem amittit, dumque vim ignis patitur majorem, facile empyreuma assatione acquirit, ceu ex *Isaac* docet *Anti Gazius* in Florid. Coron. c. 114. f. m. 63. b. & *Lud. Nonn.* de Re Cibarij. l. 2. c. 38. p. m. 280. Pertinent huc *ova lusitanica*, seu les

Oeffs à la Portugiese; talia *A. 1700.* mense Octobr. comedi Hafniæ apud Illustriss. Gallicum Legatum Dn. Comitem de Chamilly; cujus jussu sacerdos ejus, *Petrus Robbinet* Jesuita, talem mecum communicavit eorum conficiendi modum: In pelvi prunis imposita diluitur & liquatur quarta saltem pars libræ sacchari cum 4. scyphis communibus vini quam optimi; adduntur 2. vel 3. laminæ orbiculares citrei recentis cum suo succo, aliquid ex cortice citrei condito & sicco rapa detractum 3. aut 4. grana cariophylli, tantundem cinnamomi denique piper & sal quantum satis est. Coquuntur illa omnia simul donec evadant in syrupum spissiore; ex quo deinde ope cochlearis extrahuntur citreum recens caryophyllum & cinnamomum. In defrutum sic præparatum injiciuntur vitelli ovorum 12. prius in alio vase sine allumine soluti ac perpetuo versantur cochleari, donec commixti cum syrupo concrevant sufficienter ut in lancem effusi hæreant instar massæ cujusdam planæ. Sic extensi operiuntur superficie albuminis soluti ac penitus diluti. Denique palâ candente ad spatium unius digiti admotâ colorantur & levi crustula involvuntur.

§. 18. Jam consideranda veniunt ipsa *ova paschalica*: hoc enim nomine appellantur Italici ova dura quod scil. die Paschatos sacerdoti benedicenda offerantur, ceu scribit *Jonston* Idea Hygien. p. m. 158. Germanis *harte*, oder *hart-gesottene Eyer*; Gallis œufs durs, teste *Quercet* Diæt. p. m. 420. Græcis ἐφθα, vid. *Symeon. Sethi* de Alim. lit. Ω p. m. 151 *Galeno* ἐφθέρτα dici scribit *Jonston*. l. a. quod

quod tamen nullibi invenire potui, nisi sit ipsa
typographicum. His opponuntur ὡὰ ὠμαί, ova
cruda ceu ex *Athenai* l. 4. adducit *Henr. Stephanus*
Theſ. Græc. Tom. 4. f. m. 785.

§. 19. Ova hæc videntur laudari a *Dioscorid.*
l. 2. c. 54. hisce: Ὡὸν τὸ ἀπαλὸν τροφιμώτερον
τῷ ῥοφητῇ; ἢ τῷ ἀπαλῷ τὸ σκληρόν. i.e. *Ovum*
molliculum plus alit, quam sorbile itemque du-
rum plus quam melle: ita allegante *Joh. Rhodio*
Nott. ad Scribon. Larg. p. m. 173. Verum in Edit.
Lat. interprete *Joh. Rvellio*, Lugd. ap. Theobald.
Paganum 1547. in 12. invenitur l. 2. c. 42. p. m.
122. Atque in Edit. Græc Lat. Marcell. Vergilii,
Colon. ap. Jo. Soterem 1529. in Fol. in Græco est
κεφ: σμῆ: in Latino c. 44. f. m. 194. Confer ad
h. l. *Marcell. Vergil. f. m. 195. & Hermol. Barbar.*
Coroll. ad Diosc. l. i. n. 254. f. m. 27. a. Sic *Abu-*
li Ibn-Tſina Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. f. m. 76. a.
statuit ovum ad duritiem coctum copiosum præsta-
re alimentum. Hucque forte respexit *Corn. Cel-*
sus l. 2. de Re Med. c. 18. inquiens: *Ovum durum*
valentissimæ materiæ est, molle vel sorbile imbecil-
lissimæ. Et mollibus plus nutriri scribit *Jonſon.*
Hygien. p. m. 160. his quoque plerosque delectari
scribit, *Bruyer. de Re Cibar. l. 16. c. 83.*

§. 20. Quidquid sit, undiquaque male audiunt
ista ova, *Galen. l. π. εὐχυμίας ἢ κακοχυμίας f. m.*
354. (Edit. Græc. Basil. in Fol. 1538.) ait. Πα-
χυχυμοὶ δὲ εἰσὶ ἢ αἱ κοχλῖαι, ἢ τῶν ὠῶν ὅσα μέ-
χει τελείας πήξεος ἐψῶσι τε ἢ ἐπισσι. h. e. In-
terp. *A. Lacuna f. m. 406. Cochlea crassi succi cen-*
sentur:

sentur: itemque ova, quæ vel elixa vel tosta penitus sint densata. Adde *Eund.* l. 3. de Alim. Fac. c. 22. Nim. difficulter concoquuntur, tarde transeunt, corpusque alimento crasso nutriunt, ceu *Oribas.* l. 2. Collect. Med. c. 45. ait, ita vertente *Job. Bapt. Rasario.* *Oribas* iterum l. 1. Euporist. c. 19. f. m. 584. stomachumque gravant; ceu eorum noxas testatur detestaturque *Paulus Aeginet.* l. 1. d. Art. Med. c. 83. f. m. 45. interprete *Albano Torino* (Bafil. 1532. in Fol. ita inquires: Reliqua (excipit saltem trementia & forbilia) ad unum omnia concoctioni obstinate repugnant, & lentius per meatus excernuntur, crasque omnino succi sunt. Adstantur *Symeon Seth* de Alim. lit. Ω d. m. 151. *Ætius.* tetr. 1. Serm. 2. c. 134. f. m. 87. *Rasis* l. 3. ad Almanfor. ap. Michael. *Scotum* in Mensa Phillos. l. 1. c. 24. p. m. 31. Abvali *Ibn-Tsina* Can. Med. l. 2. tr. 2. c. 2. f. m. 76. a. *Job. Guinther.* d. Med. Vet. & Nov. comm. 2. Dial. 1. f. m. 8. *Savanorol.* l. a. f. m. 21. a *Victor Trincavell.* l. 1. conf. 41. f. m. 115. *M. Sebitz.* l. a. p. m. 945. *Sam. Schoënborni.* Med. Pract. p. m. 140. *Bruyerin.* l. 15. c. 8. p. m. 638. *Quercet.* Diæt. Polyhist. sect. 3. c. 6. p. m. 401. *Jonston.* Hygien. p. m. 158. & 160. *Bernh. Swalve* Ventric. Querel. p. m. 146. *Lud. Non.* l. 2. de Re Cibar. c. 38. p. m. 280. *Ant. Gazius* Coron. Flor. c. 114. f. m. 64. a. *Theod. Angelutius* de Arte Med. l. 2. c. 4. p. m. 101. Edit. Venet. 1588. in 4) *Nic. Massa* Epist. Med. 3. c. 6. p. m. 32. a. *Sennert.* Inst. l. 3. p. 1. c. 3. 1. m. 777.

§. 21. Inprimis quibus ventriculus aut hepar refertum

refertum est vitiosis humoribus, his minus conveniunt testibus *Sennert.* l. a. & P. *Zacchia* Quaest. Med. Leg. Tom. 3. Conf. 11. f. m. 16. a. *Mæbio.* Inst. l. 4. p. 2. c. 5. p. 496. ex *Galen.* l. 1. de Rat. Viſt. 10. ubi addit: In febb. cum intermittentibus, tum continuis, ut & in affectu hypochondriaco, scorbuto ictero & debilitate ventriculi non satis convenire. Eadem pituitam tenuiorem facere crassiorem scribit *A. C. Celsus* l. 4. c. 2. hinc sibi, qui crasso molestantur phlegmate, it. dyspnoici ab iis caveant. Eadem in Epilepsia fugienda jubet *Galen.* de Puero Epit. ap. *Mæbium.* In Jecoris inflammatione prohibet *Trallian.* l. 8. c. 1. p. m. 390. Edit. Basil. 1556. in 8) scribens: Τα δὲ ὡὰ παραιτέῃσαι δέῃ, διὰ τὸ παχύχυμον αὐτῶν ἢ Φυσῶδες i. e. vertente Joh. Guintherio; *Ova a. prohibenda eo, quod crassi sint succi, & flatuosi.* Nec mirum est, inquit *L. Nonnius* l. 2. d. Re Cibar. c. 38. p. m. 281. *Trallianum* in hepatis inflammatione damnare ova, qui animio ejus visceris incendio, facillime corrumpuntur, & quia natura sua tenacitatem quandam habent in crassiorem substantiam converti possunt. Verum hunc locum intelligi debere de frixis aut assatis, *Mercurial.* Pract. l. 3. 19. p. m. 426. quia alias contextus esset falsus: Quod tamen ego non video. ἢ Φυσῶδες τῷ h. e. inflans seu flatulentum habere ovum, jam olim scripsit *Hippocr.* l. 2. π. διαίτης f. m. 25.

§. 22. Ino dura ova calculum generare scribunt *Pisanell* de Alim. Fac. p. m. 173. *Viſt. Trincavell.* l. 3. conf. 58. f. m. 491. Et *Ant. Gazius.* l. a. f. m. 63. b. (Edit. Lugd. 1514. in 4.) ait: *Nodatum autem*

autem & durum, & lapidosum & patellatum malum est, & difficilis digestionis, humorem generat grossum, facitque oppilationem & lapidem in renibus & putrefactionem in stomacho & colicam mover passionem. Calculosis igitur denegant Gr. Horst. d. V. S. T. p. m. 65. & Inst. Med. disp. 20. coron. 2. §. 13. Sennert. Inst. p. m. 777. Hinc forte Horat. Aug. Epist. Med. Tom. 3. l. 7. c. 9 f. m. 274. ait: *Eit ovum coctum cum tremulum sit; secundo cum sordibile: qui duo gradus seu termini coctionis in ovo apparent facti per incrassationem humidi tenuoris aquei. Si vero postea nimis procedat elixatio a calore aquæ effervescentis emanans, dissolutis omnibus tenuioribus partibus & aëreis & igneis, totum fit torreum & durum, ac fere, ut lapis quidam, siccum. In quo statu non appellarem coctum, sed durum, torreum seu pracoctum.*

§. 23. Verum non tantum subesse periculum scribit Swalve de Ventric. Querel. & Opprobr. p. m. 146. dicens sub persona ventriculi: *Nec ex albo ovi licet duro protinus callosam gigno materiam: frivolus ille ac popularis error est. Quod antea quoque statuerat Quercet. Diæt. Polyhist. f. 3. c. 6. p. m. 401. ita dicens: Popularis quidam error est, albumen ovi sive indurari, sive in tremulum elixi, insalubre esse & noxium: calculoque generando occasionem præbere, quasi statim concreascit & in lapidem convertatur, quæ causa, cur multi ab ejus esu abstineant. Sed stultum est, inde lapidis generationem adstruere velle; sic enim eodem jure, vel potiori etiam, idem affirmari posset de crystallo, vitro,*
cortici-

corticibus ovorum, lapide Judaico, lyncis, pumicis, spongiis, oculis cancri, corporibus multo durioribus, & concretioni magis aptis: quæ tamen omnia adversus calculum summa sunt remedia. Sic judicandum quoque de duris messilorum ossibus, de milio solis, aliisque id genus, quæ vel ipsos lapides potius referunt, quam semina; & interim maximam calculi adterendi vim possident. Imo, quis non videt contrariam plane albuminis operationem, in saccharo & variis salibus dissolvendis, & ad solutionem promovendis. &c.

§. 24. Scio equidem *Albumen* præcipue male audire ap. auctores: difficile enim concoctu & crassum glutinosumque sanguinis parentem esse, ceu ex *Galien.* 1. ad Glauco. 9. habet *Joh. Bapt. Sylvatic.* Contro 11. f. m. 6. *Ant. Gazius* Coron. Florid. c. c. 112. f. m. 62. b. *Isaac & Galeno*, *Jonston.* Idea Hygien. p. m. 157. *Mæbius* Inst. med. l. 4. p. 2. c. 5. p. m. 496. *Sennert.* Inst. med. l. 3. p. 1. c. 3. p. 776. *Pisanell.* de Alim. Fac. p. m. 173. Credo ego tamen durum albumen præstare luteo duro, hoc enim facile inflammatur & in fumos abit, dicente *Jonston.* l. a. p. 156. probantque ructus sulfurei, nidorosi &c.

§. 25. Nimum horum ad duritiem coctorum ovorum esum facere podagricos contestantur *Greg. Horst.* d. V. S. T. l. a. p. m. 65. & Inst. med. l. d. *Sennert.* l. a. p. m. 777. aliique. Item nervorum atque capitis affectibus obnoxios; ID. ib. It. apoplexiæ atque paralyfi, *Sennert.* l. c. Lentiginosam reddere faciem, scripsit *Pisanell.* de Alim. p. m. 172. Alvi

Alvi facere constipationem superius in Historiis allegatis vidimus, & comprobatur *Ant. Gazius* c. 114. f. 63. b. præcipue vitellus assus *Abuali Ibn-Tsina* l. a. c. f. 76. a. Adde *Mæb.* Inst. l. a. p. m. 496. *Jonston*, Hygien p. m. 160. Maxime autem Colicam, ceu observatore *Thoma Veiga* refert *C. Hofman*, Inst. Med. V. 21. 3. adde *Gazium* l. d. *Capivacc.* Pract. l. 6. c. 20. f. m. 892. *Beverovic.* Thes. Sanit. p. 1. c. 15. f. m. 150. *J. B. Sylvatic.* contr. 11. f. m. 56. Sic illos, qui in dysenteria ova durata & in acedo cocta præcipiunt, increpat *Mercurial.* Pract. l. 3. c. 28. p. m. 489. inquiens: (1) *Quia acetum mordicat intestina, & eo magis, si sint ulcerata* (2) *ova indurata difficilia sunt concoctu etiam athenicis, multo magis ipsis agris. Igitur propter hoc fit necessario, ut hæc ova in agris corrumpantur insigniter, ubi corrupta sunt, quæ mala faciant, vosmet videre potestis. Quare etsi usus hic sit veterum, a me tamen probari non potest.*

§. 26. An in febribus convenient ova; plurima ap. magni nominis Medicos fuit disceptatio. *Febres nulla præparatione tolerant ova*, sunt verba *C. Hofmanni* Inst. Med. v. 21. 4. *Savanorol.* Pract. Maj. tr. 2. c. rubr. 5. f. m. 21. a. Hinc. *Læ.* a *Fonte* consult. Med. v. p. m. 45. difficulter concedit in declinatione acutarum febrium, tanquam in curatione extraordinaria in gratiam virium. Eadem quoque noxia in principio pronunciat *Gr. Horst.* l. a. Verum febrientibus dari posse contra *Cardanum* pluribus probat *Garcias Lopius* Var. Lect. Med. c. 20. (allegante *Zacut.* Lus. l. 1. Med. PP. Hist. q.

28. f. m. 99.) nec præfracte negat *G. H. Velsblius* de-
cad. 3. curat. 1. p. m. 118. Sic *Rolsinc*. Meth.
Med. Spec. Comm. l. 14. f. 1. c. 16. p. m. 984.
scribit: In febb. Ephemeris hecticis & putridis inter-
mittentibus dictis, omnium fere judicio esse innoxia.
Et l. 4. Conf. Med. 7. p. m. 463. censet in febb. con-
venire tremula, forbilia, forbilia, guttis aliquot spir.
Vitriol. alterata, Conf. *Casp. Bravo* Resolut Tom.
1. *Jonston*. Hygien p. m. 459, *Sivalve* in Ventric.
Querel. & Opprobr. p. m. 146. In iis ut & in aliis
morbis calidis rationem reddit *Voglerus* Comment.
Diat. c. 15. p. m. 67. Scil. forbilia magis, dein
tremula concedit *Mercurial*. Pract. l. v. c. 8. p. m.
698. non autem dura, quod fecit etiam *Galen*. 1.
ad Glauc. 9. adde *Mercurial*. l. a. c. 16. p. m. 775.
De usu vitellorum in febribus *Moccha* Conf. 115. f.
157. *Mundell*. Epist. 29. f. 295. ap. Excell. D. D.
Seb. Scheffer. in Moron. p. m. 340. Quidque hac
de re statuendum sit, fusius persequuntur, qui vi-
deantur *I. B. Sylvatic*. Controv. 11. f. m. 56. seqq.
Argenterius in Art. Med. Gal. c. 26. f. m. 454. item
que *Job. Nardius* Noct. Genial. v. p. m. 357. seqq.
Scil. maxima adhibenda est cautela, tum ratione
ægri, tum ratione morbi; tum ipsorum ovorum
ratione in tempore, quantitate, præparatione &
modo.

§. 27. Hæc & alia plura mala progenerare pos-
sunt ova dura; ut ideo non mirum sit, eo ista olim
ab Ebræis damnata, ut essent cibis lugentium, ceu
probat. D. *Mart. Geier*. de Luctu Ebr. c. 6. §. 22.
Revera ova ista dura Paschalia multis luctum pe-
pererunt.

pererunt. Paucis eorum noxam colophonis loco probabo verbis *Val. Henr. Vogleri*. Diæt. Comment. c. cap. 15. p. m. 67. agentis: *Quod si in duritiem usque protracta fuerit coctio non possunt amplius illam laudem obtinere, sed potius difficilis jam sunt concoctionis, nec ita magnam vim habent alendi, ut leniter elixa. Quin, si vera est fama, observatum fuit tale induratum albumen per longum tempus in ventriculo sine ulla digestionem habuisse. Quilibet sane, præcipue, qui debiliore fuerit ventriculo in semet ipso quandoque experitur, ejusmodi ad duritiem cocta ova ructibus etiam qualitates istas suas corpori nostro minus convenientes prodere.*

§. 28. Ad stipulatur veritati *C. Hoffman*. Inst. v. 21. 3. qui, ubi rejecerat ova dura, addidit. *Quin debet unumquemque abstergere sætor, quem edunt cum acetarius in mensa apposita.* Interim tamen hoc tempore nihil videas frequentius, ac ova indurata, instar coronæ lactuæ imposita, *ein Salat mit Eyern*; imo injuriam fieri & lactuæ & comesturis nisi hoc diademate cingatur. Verum cum ipsa lactuca per se sit duræ digestionis, ut taceam, acetum æstuanti & præcipue bilioso stomacho admodum nocere, veluti & oleum commune; nescio, si ova super imponantur, annon sit malum malo cumulare?

§. 25. Hæc omnia, quæ in genere de ovibus induratis fuere proposita, paschalibus cum in specie possint tribui, satis videbor in medium protulisse, eadem admodum nocere; & maxime pueris puellisque, alias rudibus in custodienda valetudine.

Accedit

Accedit quoque, ut interdum coloribus tingantur, quæ austera, acerba, imo quandoque maligna polleant qualitate, ut, dum imprudentius ista lingant pueri, simul malum sibi contrahant: quemadmodum novi amici cujusdam infantem pictoris cujusdam colores præparatos imprudentius degustasse, & paulo post inde mortuum summo cum parentum mœrore, qui hoc mihi retulerunt.

§. 30. Quibus igitur e comestis ovis paschalibus noxa aliqua valetudini acciderit, ea debita sua, ap. bonos prácticos facile invenienda, methodo curetur. Si in ventriculo hæreant, vomitus proderit, si jam ad intestina devenerunt, potissimum clystères, suppositoria; dein laxantia, item corrigentia. Summa, pro circumstantiis cura est varianda.

§. 31. Interim iste abusus esus ovorum usum non tollet, adeoque non tam absurdi sumus, ut sentiamus cum Americanis, de quibus *H. Salmuth* ad *Panciroll. Tom. 2. tit. 1. p. m. 29.* ita: *Americis nullus ovorum in cibo usus, quippe cum hæc pro venenatis habeant. Ideoque non obstupeſcunt tantum, sed quis ova coram illis sorbeat: verum etiam acriter eum increpant, quod minime ferendum sit, ut quis gallinam in ovo comedens pullationem antevertat.*

§. 32. Tandem addo, metaphorice hanc denominationem ad alia quoque pervenisse: Sic *CL. Magn. Dan. Omeis.* in prolusionibus suis, 4ta nempe, pag. 106. seq. ova paschalia auditoribus suis offert post ferias paschatis. *Dav. Echlini* Scoti ova paschalia melle poëtico condita jucunde sapiunt non fastidioso stomacho, ait *Ol. Borrichius* *Diff. 7. de Poëtis* §. 193. p. 207. Qui plura de ovis curiosa velit, pervolvat oportet integrum Tractatum curiosum *Excell. Dn. Lic. Chr. Fried. Garmanni*, Medici apud *Chemnicenses* non solum, sed & in tota

Saxonia Celeb. Amici mei conjunctissimi, quem *Oologiam Curiosam* inscripsit: Cui adde, quæ habet accuratissimus Vir, Daniæ suæ decus, *Erasm. Bartholinus* in *Actis Hafn.* Vol. I. n. 52. pag. 104. seq.

BREVIARIUM

Inter absurdos Germ. ritus ova paschalia varii coloris 2. quibus data 3. commutata in pretiosiora mutantur 4. origo a Judæis 5. ab Ethnicis 6. a Quadragesima 7. Oster- Montag, Oesterlen, Zimpfelftag 8. Ex ovo omnia viventia 9. die Haasen- Eyer & eorum noxa 10. in Monacho 11. in puella 12. in puero 13. divisio ovorum non convenientium 14. ova frigida 15. omnium pessima 16. ova suffocata cum modo parandi, & usu 17. ova assa 18. ova Paschalia i. e. dura 19. laudantur 20. 21. improbantur 22. an calculum generent 23. negatur 24. albumen, quale in concoctione 25. ovorum durorum noxa ulterior 26. an in febribus ova convenient? 27. usus eorum ap. Ebræos, & noxæ probatio 28. Salat mit Eiern 29. nocent quoque, quia tincta coloribus 30. curatio 31. conclusio cum refutatione Americanorum.

SATYRA VICESIMA

DE

INCISU FRENI

SUB LINGUA.

Von Zungen-Lösen.

§. I.

AEsopus aliquando a Xantho obsonatum ad forum missus jussusque e macello, quod optimum & bellissimum sit, coëmere; nihil præter linguas bovillas domum detulit, ac in cibum paravit. Alia vice jussus quod pessimum

num & deterrimum esset apponere, rursus linguas apposuit; docens sua calliditate herum & convivas, e lingua & optima & pessima posse provenire, ceu scribit *Joach. Camerarius* in *Vita Æsopi* p. m. 10. seq. Hoc etenim & sacra confirmat pagina *Prov.* 18. 21. *Mors & vita in organo lingue sunt.* Ac suo more, hoc est docte, exprimit *Jac. Pontan.* l. 1. *Miscell.* hisce:

Haut lingua membrum est homini præstantius ullum,

Atque iterum nullum plus nocuum est homini.

Lingua gerit mistum dulci cum melle venenum,

Percutit, & blandam, si lubet, addit opem.

Quod ferrum nequit, quod non potuere cohortes,

Sapius effectum lingua diserta dedit.

Quod ferrum potuit, nec non potuere cohortes

Sapius infectum livida lingua dedit.

§. 2. Ideo Naturæ sagacissima providentia videtur factum, ut linguae in medio corpore inferius adnascatur ligamentum validum & membranofum, cujus extremitas frenulum, uti vocat ex *Arantio* & *Laurentio D. Baubin.* *Anat.* l. 3. c. 89. p. m. 970. sc. *Arantius* de *Fœt. Hum.* & *Laurent.* l. 4. *Anat.* c. 21. ap. *I. R. Camerar.* *Syllog. Memor.* Cent. 6. Part. 24. p. m. 40. (aliis frenum, uti *Lindan.* in *Physiol.* §. 13. ligamentum, vinculum) non solum ad robur & stabilitatem, item ad insertionem propriorum muscutorum, uti habent *Th. Barth.* *A. R.* l. 3. c. 13. p. m. 547. *Vidus Vidius* l. 4. de *Valet.* *Membratim Tuend.* c. 5. f. m. 188. *C. Baubin.* *Anat.* l. 3. c. 89. p. m. 970. & præcipue *Galen.* de *V. H.* l. 11. c. 10. & ad h. l. *C. Hofmann.* f. m. 253. Sed & ut monimentum ita habeat homo ad linguam refrenandam.

§. 3. Quanquam autem homini lingua magis soluta sit, ac ceteris animalibus, ceu ex *Aristot.* 2. de *P.*

A. 17. probat *Vidus Vidius* l. 4. de Tuend. Valet Membratim c. 5. f. m. 188. (de incisū tamen freni sub lingua in avibus loquacibus lege omnino *Th. Barth.* Act. Hafn. Vol. 1. obs. 49. p. 89.) nihilominus sæpe accidit, ut antè pro glossis justo arctius subtus adhæreat, cum frenum istud illam adeo dein impediat, præcipue in recens natis, ut hi non recte possint fugere; *Blancard.* Chir. l. 1. c. 15. §. 1. imo maxime in adultioribus loquela vel impeditur vel saltim depravatur, *Blancard.* Chir. l. 1. c. 15. §. 1. (malum hoc *Æginetæ* est τὸ ἀγκυλόγλωσσον, ægri audiunt ἀγκυλόγλωσσοι, item μογιλάλοι, quia μόγῃς διαλέγονται, inquit *Ætius*, ceu ex *Budeo* allegat *H. Stephan.* Thes. Gr. Tom. 1. f. m. 41. Adde *Riolan.* Enchir. Anat. l. 4. c. 12. p. m. 314. *Bruno* in Lex. Med. p. m. 58. a. ex *Ægin.* 6. 29. uti & motus atque volutatio linguæ ad deglutitionem alimentorum valde necessaria, ceu hoc perhibent *Diemerbroeck* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 456. *Th. Bartholin.* A.R. l. 3. c. 13. p. m. 547. ut & quotidiana experientia. *Simon de Vallambert* de la Maniere de nourrir & gouverner les enfans des leur naissance, livre 2. chap. 7. § 52. p. m. 52. Edit. Poitiers 1565. in 4to ait: Le filet sous la langue: Donques le palais de la bouche doit estre touche de miel, & le filet sous la couppe avec l'ongle du ponce.

§. 4. In recens natis si obstetrices observant ita exporrectum esse ligamentum istud, tunc abscindunt plerumque digitorum ope, ceu refert *Fallop.* Inst. Anat. f. m. 451. (Edit. Wechel. Francof. 1600. in Fol.) Digitum indicem ex *Aquapendente* ponit *I. Scultet.* Armam. Chir. Part. 1. Tab. 33. p. m. 67. Verum hoc in *Aquapend.* Operat. Chir. Part. 1. c. 36. p. m. 128. non invenitur, quin in genere ait de obstetricibus: *Passim in quocunque enascente infan-*

te ungue, quem paratum & acutum ad id perpetuo gestant, incidunt *sub eorum lingua ligamentum*, quod opus nisi præstarent, posse loqui infantem, nequaquam credunt. C. Hofmann. Nott. ad Gall. 14. P. 10. f. m. 253. a. scribit: Se ex *Aquapendente* audivisse, obstetrices in quibusdam Italiæ locis gerere unguem pollicis dextri longum; sed in apicem cultri conformatum, quo subito, ac natus est infans, abrumpunt vinculum. Ungre obstetrices aliqua ex parte divellere frenulum, scribit C. Baubin. Anat. l. 3. c. 89. p. m. 970. Roouhuysen Obs. Chir. II. Omnibus Ferrar. l. 3. de Arte Med. Infantum cap. 34. agit de Incisione fileti sub lingua infantis p. m. 130. seq. his verbis: Si infans non expedite loqui poterit, propter id, quod vulgus filetum vocat non incisum quod nihil aliud est, quam vinculum nervosum, quod nisi in ipsa teneritudine curetur, impedimentum, loquelæ parit. Hoc genus morbi latine fibrarum linguæ colligamen, & Græce ἀγκυλόγλωσσον dicitur, & generatur a nativitate, natura diminuta; & aliquin etiam generatur ab aliqua cicatrice aut ulcere, de quo non erit oratio nostra. (Aët. l. 8. cap. 36.) Qui laborant hoc morbo a nativitate habent membranas inferiores, quibus lingua innititur duriores, & mutile a natura productas, & principio tarde in sermonem prorumpunt, ubi vero loqui cœperint, citra obstaculum, & satis festinanter loquuntur. Impediuntur tamen in prolatione nominum & verborum, quorum alias difficilis pronunciatio existit, veluti in quibus R. aut L. aut K. literæ frequenter occurrunt. Eximitur autem hæc affectio per solam Chirurgiam (Aëtius l. a.) illo instrumento chirurgico, quod a Græcis ἀγκυλότομον vocatur, sed mea quidem sententia in infantibus modo natis melius est, eam sensum disfluere, quam repente præ-

cidere. Et deinde statim soluta lingua excitanda, & superillinendum est rhodomeli, & quando volueris incidere, linguam sursum attollere ad palatum oportet, etsi membranæ ipsæ causa curvitatæ existant, in curvo uncino eas apprehensas & extensas excindere, animadversione habita, ne simul subjacentes venas dissecemus. Ab opere autem patrato aqua frigida aut posca os colluat, postea inspergatur manna thuris; imponanturque linamenta convulsa, sequentibus vero diebus curetur ulcus collutione aquæ mulsæ, aut illitione unguenti Ægyptiaci, linamentis convulsis simul impositis. Sed hoc intelligendum est (ut arbitror) in adultis potius, quam in lactantibus infantibus. Obstetrices vero probæ statim post ortum infantis, solent hunc morbum numuli acie, aut unguibus, digitisve dissecare, & hoc tutius est.

§. 5. Miror autem, accuratos ceteroquin viros, *Fallopium* & *Baubinum*, hoc silentio transisse, nec publice pessimum hunc morem in obstetricibus improbasse: Siquidem hoc perniciosum esse, nec admittendum, rectissime scripserunt *Barbette* Chir. Part. I. c. 13. p. m. 52. *Ioh. Scultet.* l. a. p. m. 67. & P. 2. obs. 37. *Ioh. van Horne* Microt. Sect. 2. P. I. §. 12. p. m. 123. *Th. Barthol.* A. R. l. a. C. *Hofmann.* Nott. ad Gal. de V. P. f. m. 253. a. *Camerar.* Syllog. Memor. Cent. 6. Part. 24. p. m. 38. aliique quam plurimi, ut *Blancard.* Chirurg. l. I. c. 15. §. 2. p. m. 100. *Bruno* Lex. Med. f. m. 58. a. ubi quoque allegat Dec. I. Ann. 3. Ephem. Germ. Cur. p. 576.

§. 6. Ridicula equidem ex parte est ratio hujus improbationis apud *Louys Bourgeois* Part. I. im *Hebammen-Buch* c. 25. p. m. 131. quando inquit: Sie soll sich mit nichten unterstehen, das Band zu
zer-

zerreißen, denn die Nägel an den Fingern sind giftig, und möchte dem Kinde ein fressend Geschwür, als Krebs, oder anders im Munde verursachen. Quæ enim heic de unguibus dicit, esse nimirum venenatos, hoc facit cum superstitione plebeulæ, hoc ita esse, reputantis; imo & aliqui Chirurghi hoc credunt, ideo unguibus nolunt ullum ulcus pustulamve scabi; & alibi in Saxonia solent dicere: Die Nägel sind süchtig; hoc est, possunt inficere, aut malum inducere. Verum magna est differentia inter venenatum esse & noxium. Illud plane denegatur unguibus, posterius potest interdum concedi. Imo contingere potest, ut aliunde inficiantur, aut sordibus quibusdam coinquinentur, & tunc per accidens, non ex se, sunt noxii, sed insontes, ut reliquæ partes.

§. 7. Ad hanc tamen operationem nullatenus admittuntur; quia ita sæpissime vicinas partes lacerant simul atque disrumpunt. Hinc dolor & inflammatio, ita ut pueri lac sugere non possint, fiuntque morosi, extenuantur atque debilitantur, ceu hoc scribit *Guil. Fabric. Hildan.* Cent. 3. obs. 28. p. m. 392. & ex eo *C. Hofmann. ad Galen.* II. de V. P. 10. f. m. 253. a. CL. *Seb. Schefferus* in Morono p. m. 267. b. atque *I. R. Camerar.* Syllog. Memor. Cent. 6. obs. 24. p. m. 40. adde *Joh. Sculteti* *Armam. Chir.* Part. I. Tab. 33. p. m. 67. *Fabric. ab Aquap.* I. a. p. m. 129. dum ita inquit: Ego vidi infantem nuper natum, qui diutius ita detinebatur, ut expectarent secundas, qui neque plorabat, neque quidquam forte molestum persentiebat, cum vero obstetrix vinculum abscidit ungue sub lingua, statim ex dolore ploravit. Sed hoc minimum est; illud certe majoris momenti est, videlicet propter eam unguium Chirurghiam, inflammatione oborta, sæpe numero infantes

papillam apprehendere nequeunt, neque lac sugere propter quam causam, vel in partum, vel simpliciter in impotentiam papillam apprehendendi, vel in quodcunque aliud, quam in veram obstetricis culpam rejiciunt. Et credatur, quia vera profero, miror valde, quod lege sancitum cautumque non sit, ut prohibeantur infantum neces.

§. 8. In quibus igitur hoc frenulum male est conformatum; tunc sectionem aut convulsionem alii instituunt non unguibus, quod improbavimus; sed aliis instrumentis. Nummi acie aliquæ hoc tentant obstetrices, ceu scribit *Job. Jessenius* Inst. Chir. c. 2. p. m. 38. b. & ex hoc *Camerar.* l. a. p. m. 40. Hoc tamen recte improbat *Sennert.* in Praxi de Infant. Curat. Part. 2. cap. 15. p. m. 57. his verbis: *Solent interdum obstetrices statim edito infante, vel unguibus rumpere, vel nummi acie diffecare hoc vinculum: sed sepe hoc sine necessitate agunt, & in operando errant. Commodius ergo perito Chirurgo res committitur.* Hoc hac vice liceat addere: Cum proxime elapsa æstate hujus 1682. anni per Bavariam, Sueviam & vicinas terras pestis quædam jumenta atque pecudes invaserit, quibus potissimum vesicæ in lingua humore venenato & corrodente plenæ nascebantur, unde malignitas & putredo; denique mors, loco curationis inter alia medicamenta quoque adhibebatur instrumentum argenteum, instar nummi seu Albi (*Weiß-Pfennig oder Kanfer-Groschen,*) 7. 8. vel pluribus incisuris in peripheriæ parte aliqua incisum instar ferræ, quo pustulæ istæ aperiebantur, partesque corrosæ & malignæ exscindebantur, ceu legere fuit in publicis literis, publicis valvis passim affixis.

§. 9. Alii hoc volunt discindere frenulum phlebotomo vulgari barbitonforum, quod recte vero
im-

improbat *Job. Scultet.* l. a. p. m. 67. quia ineptum est, nec certo possumus illo secare; sicuti ante triennium vidi in puella 6. annos nata nondum loquente propter ranam sub lingua, quam Chirurgus quidam castrensis phlebotomo vulgari adeo crudeliter incidebat, ut carnifex potius quam Chirurgus mihi haberetur.

§. 10. Alii hoc admittunt forfice; alii scapello, uti *Aquapendens*. Syringotomum vult. *Job. von Horne* in *Microtechn.* sect. 1. part. 1. §. 15. p. m. 70. Huc ἀγκυλοτόμον, aut ἀγκυλοτόμῳ (ceu Budæus ex *Æginet* l. 6. habet) q. d. Ancyli incisorium: Instrumentum Chir. quo tollitur ἡ ἀγκύλωσις τῆς γλώττης *Henr. Steph.* Thes. Græc. Tom. 1. f. m. 41. Exemplum allegat *Job. Jessen.* Inst. Chirurg. cap. 2. p. m. 38. b. & 39. a. his verbis: *Ante annos aliquot Prage, Casarea Majestatis Secretario bellico, Hieronymo Arconato, linguae vinculum, carnosum prorsus & tumidum factum, in mea & aliorum presentia, forfice dissectum, opera magis felici, quam prudenti. Modum hunc subdit & operandi rationem: Aegro in sedili collocato volsella linguae extremum prehenditur, subque ea nerveum vinculum, transverso vulnere, uno, si fieri potest, ictu, inciditur, ne tamen venae proximae ledantur, cautela adhibita. Deinceps os posca aut aqua vino permista, eluitur, vulnusque, melle roseo diligenter & crebro inungitur.*

§. 11. Suum modum *Hieron. Fabric.* ab *Aquapend.* de Operat Chir. part. 1. c. 36. p. m. 130. ita proponit: *Solemus primo precipere, ut ager linguam*

extra dentes exferat, deinde eam Celsus volfella, sed nos forcipibus apprehendimus. Interdum neque his apprehendere possumus, ut in pueris, qui linguam exferere aut nesciunt, aut certe nolunt: sed apprehendimus, si primo faciamus, ut plorent; deinde posito inter duos digitos, pollice & indice sinistrae manus, linteo tenui aspero, quo detineatur lingua, foras trabatur, & sursum revellatur ac recurvetur, quo vinculum appareat: tandem dextra manu vinculum incidimus, sumtoque scalpello incidente modice ad cuspidem recurvatum, admodum exigui cultri unius tantum oblongioris aciei factum, vinculum transverse secamus semel, bis, iterumque, donec universum sit dissectum, tum vero a lateribus positas vinculi partes, magna cura adhibita, ne subiecta vasa violentur, quod sub chirurgo Anatomes perito evenire non potest, qui vasa sub lingua novit. Postea vino nigro os abluatur, interdum diamorone admisto, & ita ex se sanatur locus. Et ex hoc repetit Scultet, in Anam. Chir. part. I. Tab. 33. p. m. 67. seq.

§. 12. Curationem per sectionem suadet R. Columbus Anat. l. 3. c. 3. p. m. 197. & l. 5. c. 13. p. m. 233. eamque hic esse facilem scribit Barbett. Chirug. part. 1. c. 13. p. m. 51. Si scil. modo transverso vulnere vinculum hoc, ope forcicis incidatur, hinc melle rosato saepius de die pars laesa inungatur. Fabric. Hildan. Cent. 3. obs. 28. p. m. 393. ita inquit: *Vacat omni periculo, operatio haec, dummodo recte administrata fuerit, praecipue autem perspicendum convenit, ne nimis profunde incida-*

incidatur. Ego elevata lingua, apice forficum ligamentum ut plurimum in duobus, nonnunquam in tribus locis (NB. non uno ictu, uti supra §. 10. volebat Jessenius, sed semel, bis iterumque, uti *Aquapendens* §. præced. hinc *Blancard. Chir. l. 1. c. 15. §. 2.* ait: Die Heilung geschieht durch den Schnitt vermittelst einer Schere, und wird derselbe, da der erste nicht suffisant, wiederholet. Man muß bey dem Schnitt die Adern, Nerven und Speichel-Gefäße nicht berühren. Bey fürfallenden vielen Bluten nach dem Schnitt ist etwas Salz oder Alaun im Munde zu halten, *incido: sic enim difficilius coalescit iterum, quam uno tantum modo in loco incisio facta esset. Incido autem tantum modo quidquid nerveum est, ita ut carnem vix adtingam, quod si prima vice non satis abscissum aut iterum, annexum fuerit, poterit postea eadem operatio administrari: inciso ligamento jubeo ut nutrix sepiissime digito melle rosaceo, aut communi madefacto, linguam blande elevet, sic enim agglutinatio atque consolidatio impeditur. Sennertus de Infant. Curat. part. 2. c. 15. p. m. 57. post sectionem, si labra vulneris non statim coëant adhibet linimentum e farin. hord. melle despum. vitell. ov. thure mastiche, alum. usto; cum melle rosaceo factum, conf. omnino Forest, l. 14. obs. 30. & in schol. Sennert. Inst. Med. l. 5. p. 1. f. 2. c. 7. p. m. 922.*

§. 13. *Plerique igitur, ubi convaluerunt, expedite loquuntur; quod evenit, cum impedimentum a solo vinculo pendet. At si interius recondita abstrusaque causa concurrat, non sequitur effectus; sunt verba Aquapend. l. 2. p. m. 130. Germani*
vocant: .

vocant: die Zunge lösen. Hinc proverbium de *πο-
λυλόγοις* feu loquaculis, Germ. *Plauder-Mäße*,
Wäſcher &c. in usu est: Die Zunge iſt ihm wohl
gelöst. Item die Hebamme hat das Feindgeld
wohl verdient.

§. 14. Caute tamen, ſi opus eſt incifu, eſt pro-
cedendum; ſive id obſtetrix, ſive Chirurgus aut
alius peritus homo faciat, ne venæ aut arteriæ vi-
cinæ, ductus ſalivales ſub lingua, partesque adſitæ
aut nervuli (ſexti paris ejuſque rami ſecundum
Barbett. l. a. p. m. 31.) lædantur, ceu recte monuit
Tb. Bartholin. A. R. l. 3. c. 13. p. m. 547. Siqui-
dem perperam inſtituta non alias ſolum gravissi-
ma intulit ſymptomata; ſed aliquando continuum
ptyaliſimum induxit, diſſectis extremitatibus du-
ctuum ſalivalium; ut teſtatur *Riolan.* l. 4. Anthr.
c. 10. ceu ſcribit I. v. *Horne* in *Microtechn.* p. m.
122. ſeq. qui ibidem quoque ſuadet, ut tirones me-
mores ſint conſilii *Aquapendentis*, qui monet, ne
temere ad hanc operationem nos accingamus. Et
e nervorum illorum læſione repentina linguæ con-
vulſio ſupervenire ſolet, teſte *Diemerbrock* Anat.
l. 3. c. 24. p. m. 456. ſic *Heinrich von Bronbuy-
ſen* lib. 1. Obs. Chir. 11. p. m. 44. ſeq. infanti circa
veſperam frenum linguæ incidebat, ſed per noctem
animadvertit nutrix, infantem ſe male habere, ad lu-
men ergo ubi conſiderat, invenit os grumis ſan-
guinis plane refertum, ut fere infans ſuffocaretur
propter arteriam ſublingualem læſam, quam ac-
ceſſitus dictus Chirurgus magno opere tandem
Cyprio obduravit. Adeoque monet caute proceden-
dum

dum in hac operatione, nec circa vesperam, sed mane instituendam, allegatque sibi consentientem *Hildan. C. 3. Obs 28.*

§. 15. Nimirum imperite omnibus indifferenter infantibus pluribus in locis hoc vinculum intersecant, ceu post alios recte hoc improbat *Greg. Horstius* in Disp. de γλωσσογραφία τριμερῇ membr. 1. art. 8. sub Præsid. Clarissimi I. M. *Hofmanni* Profess. Celeb. Altdorf. A. C. 1677. Cum alioquin ex mille quibus remansit, vix unus balbutiat, teste *Tb. Baribolin.* l. a. p. m. 547. & *Barbett.* l. a. p. m. 52, Imo *Aquapendens* l. c. p. m. 129. docet in centum millibus vix unum infantem nasci cum tali ligamento, quod Chirurgiam postulet. Si enim ultra dentes (addo, gingivas) & labia linguam potest exserere non teneri hoc malo signum est ait J. v. *Horne in Microtechn.* p. m. 123. Admodum quoque improbatur, si promiscue omnibus applicetur, apud I. R. *Camerar.* Syllog. Mem. Cent. 6. Part. 24. p. m. 39. quem vide omnino.

§. 16. Ego finio, & dissertationem ob signo hoc lemmate *D. Jacobi* in Epist. c. 2. v. 5. Ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλ^{ος} ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχῇ ἰδὲ, ὀλίγον πῦρ ἤλικην ὕλην ἀνάπτει. h. e. interprete *Theod. Beza.* *Lingua pusillum membrum est, & magna jactat. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit: quæ Lutherus ita: Die Zunge ist ein klein Glied, und richtet große Dinge an: Siehe, ein klein Feuer, welch ein Wald zündets an.*

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Multi, scio, cum Plinio l. 29, c. 1. ubi de Medicina, exclamant: *Mirum & indignum protinus subit nullam artium inconstantiorē fuisse, & etiamnum sæpius mutari!* Si Plinius hac nostra ætate jam post aliquot centum annos ad nostrum demum respiceret Æsculapium magis mirabundus, credo, diceret:

*Heu mihi! qualis erat, quantum mutatus
ab illo!*

Dicent & hodie, qui inventis frugibus novæ experientię & rationis Medicę, adhuc glandibus auctoritatis antiquorum vescuntur. O quam multis adhuc nauseosa sunt accuratissima sanguinis circuitus, succi pancreatici, lymphę &c. inventa; forte quia nova sunt. Isti certe ita injurii sunt in Medicinæ crura, rationem & experientiam, ceu alibi demonstravi. Vincat Io Veritas! *Brutorum est, sequi gregem: hominum, rationem rectam.* Viri auctoritas in literis ne bilum valet, sed ejus ratio, quę auctoritatis mater est. Proculus ergo filiæ veneretur focrum. In hac mea dissertatione, quam jussu Serenissimi, omnium genuinarum scientiarum ac artium DEI TUTELARIS OPT. MAX. conscripsi, multa sunt, quę absque affectu, non absque ratione, utut alicui videatur, posui. Fateor multum restare operę, sed docturis non obstrepam. Hactenus hæc scio esse vera, veriora discam. Votum tandem Cl. Tb. Bartholini Cent. 3. Epist. 34. facio meum: *Hæc a DEO semper sum precatus,*

ut talem libertatem restitueret orbi literato, in qua cuiusvis erudito liceret, de quo vellet, impune dicere!

DISSERTATIO DE HÆMORRHOIDIBUS.

Hæmorrhoides, 1. ita quoque post Græcos Latinis dictæ, Germanis, *Göldne-Ader*, *Rück-Ader*; si sunt apertæ & fluunt, *der Blut-Fluß* unter sich, wann die *Göldne Ader* angeht; definiuntur 2. *dejectio* 3. *sanguinis* per anum ex arteriis intestini recti. Dejectio illa notat 4. *Symptoma excretorum*. Quandoque tamen fluunt 5. *critice*, h. e. cum commodo corporis, ubi natura sua sponte expellit, quod corpori molestum esse poterat. Sæpius tamen Symptomatice, ubi sanguis 6. *per arterias* 7. (*de venis enim valde dubito*) 8. *intestini recti*, quod alias 9. *commune & quotidianum emunctorium*, effluit; sive 10. *ob copiam bonam*, uti fit in sanguineis; sive ob malam in cachexia & cacochymia, sive ob alias qualitates, præcipue tamen acres, falsas, mordaces, acidas & biliosas; hincque 11. *scorbuticos & hypochondriacos* (12. *quales sæpe sunt literati*, & propterea hæmorrhoidibus subjecti) sæpius comitatur. Certe 13. *cholericis sunt frequentissima*, hincque 14. *magis æstate* 15. *quam hyeme*, magis 16. *in regionibus calidioribus*, 17. *magis in viris* 18. *quam fœminis*, 19. *magis in ætate fervida*, 20. *quam puerili &* 21. *senili*,

senili, & ita porro, effunduntur. Nec raro prorumpunt 22. *ob admixtum sanguini serum*, 23. *ob succum pancreaticum infectum*, &c. & ob illa quæ his pro causis esse possunt. Huc præcipue accedunt cibi falsi, acres, pisces exsiccati, vel, sicut carnes salitæ ut pernæ, linguæ bubulæ &c. fumo indurati, pipere, cinnamomo, caryophyllis, galanga, vel aliis aromatibus nimium conditi: potus calefaciens, vina generosa, tartarea, crassa præcipue largiter hausta; cerevisia probe nec cocta nec defecata. Huc etiam pertinet usus medicamentorum acrium & nimis calidorum 24. purgantia valida & acria, acidulæ acriores, spiritus vini, sorbitio frequentior 25. *chocolata* 26. *fumus tabaci* &c. alvus durior, diarrhœa acrior, frictiones, vigiliæ, quæ nimium exsiccant, hincque sanguinem inflammant; quæque cruditates varias generant, cholicosque notant, huc etiam faciunt: motus nimius; ut cursus, equitatio, saltatio &c. totum corpus calefaciens symbolum suum addit calefaciens symbolum suum addit calefaciendo & inflammando; ubi sanguis propter citam circulationem non modo impetuosior, sed etiam calidior ad partes fertur. Unde primo sæpius tumor, qui facit stagnare prius sanguinem, præsertim si venæ quoque sint obstructæ, per quas sanguis in circulum redire nequit; aut si ipse sanguis sit justo crassior, feculentior nigriorq; 27. *qui propterea non statim* 28. *melancholicus* dicendus; siquidem 29. *melancholia Galenistarum* mihi & multis aliis ob certas rationes est non-ens; imo vulgo dicta illa melancholia

cholia nihil aliud est nisi gradus quidam & 30. *species bilis adustæ* 31. *quæ non frigida est*, sed certo respectu & solum remissius calida ac reliqua calidior bilis. Quare vulgo reputati melancholici adhuc multos cholericorum habent characteres. Falsissimum ergo est solum, vel ut plurimum melancholicos pati hæmorrhoides, quæ cholericis magis conveniunt.) nim. propter stagnationem & calorem quod crassius est & gravius præcipitatur; subsidet; sedimentumque crassius præbet. 32. *Hinc frequentius* in hac dejectione primo ille sanguis niger, feculentus & crassus prodit, ac destillando quasi effluit, donec fiat clarior & fluidior 33. *si quidem tam vitiosus; quam bonus ac* laudabilis promiscue aut seorsim sanguis hic potest evacuari. Imo si quandoque colligitur in intestini recti cavitate 34. *grumi cruoris* ejiciuntur. Raro tamen hæmorrhoides sunt 35. *hereditariæ* 36. *rarius vero endemic.* Porro pro causarum & subjecti diversitate; humorumque naturam magis vel minus stimulantium copia, certas vix unquam servat 37. *periodos*, Signa vero, quibus cognoscuntur sunt vel *communia*, ut virium prostratio, crurum languor; 38. *color faciei* plerumque citrinus & ad viriditatem inclinans propter biliosam exundantiam; quod tamen: secus in sanguineis; vel *propria* sunt, & aut *imminentis*. ex gr. æstus circa spinam dorsi, dolor aut tensio lumborum sive abdominis; interdum pulsus & ructuum frequentia, ani dolor, insomnia turbulenta &c. quæ pro diversitate subjecti & causarum quoque variant; aut

Ec

præsentis,

presentis, ut dolor (si sit ab acri causa, minus si a mitiore) 39. *sanguis ante, cum, vel post* fecum excretionem exiens, qui in chartaceo emunctorioprehenditur, pulsus mutatio & gravitas coarum. Internæ quidem tam commode non deprehenduntur; ac externæ, quæ visui patent & tactui, apparentque 40. *specie varia* verrucarum, mororum vesicarum vel uvarum. Hæmorrhoides quoque 41. *non semper notant pravam* corporum constitutionem; siquidem 42. sæpe a multis malis homines liberant, ubi natura duce vitiosi humores morborum patroni eliminantur. Nec vero hoc negandum, quod 43. *multa quoque mala generent*, si vel excedunt, vel deficiunt. Ibi enim virium lapsus, profusio caloris nativi, imbecillitas partium, lipothymix, color vitiosus, concoctio læsa, cruditates, hydrops, cachexia, paralyxis, apoplexia, mors &c. ubi ita sanguinem vitæ thesaurum exhauriunt, frigusque inducunt: hic vero hydrops, phthisis, tabes, cordis palpitatio, tumor pedum, mania, hæmoptylis, mictio & vomitio cruenta, lien scirrhus & tumidus, arthritis, nephritis, Aranguria, fistulæ &c. quando nimirum materia vitiosa vel stagnat vel regurgitat, & in aliis locis nidum morborum exstruit. Quando ergo obstruuntur *Cæca* vocantur, oriuntur in ano tumores variarum figurarum 44. *cum intensissimo dolore*, continguntque vel ob sanguinis feculentiam vel visciditatem, vel ubi venæ introitum aut arteriæ exitum negant, & ita porro. Dolor vero ille exacerbatur, quia est in parte valde sensili,

item

item ab humoribus acribus, aut calore aucto &c. Causæ remotæ etiam multum contribuunt pro sua diversitate 45. *Si sunt cœcæ* per sanguinem adtenuantia, per emollientia, anastomotica, & secundum quosdam, purgantia, possunt aperiri; imo alii confugiunt 46. *ad V.S.* 47. *scalpella*, 48. *hirudines*, 49. *frictiones*, 50. *scarificationes*, &c.

Si vero sint apertæ & nimium fluant, pergit Medicus sanguinem minuendo in aliis locis per scarificationes a. V.S. si sit ab ejus copia; humores vitiosos expurgando, dein 51. *Adstringendo* variis medicamentis, quæ experientia & ratio probarunt. 52. *Dolori vero succurritur*, 53. *fomentis*, anodynis, narcoticis etiam interdum.

Sunt porro, qui in hæmorrhoidibus suadent 54. *amuleta*, de quibus impofterum, DEO volente, libro peculiari: alii 55. *Figuras Tissemannicas*, alii 56. *Transplantationem*, quas etiam suo loco tangemus; alii quoque 57. *Uisionem* ferro candente.

Dieta facile potest componi ad oppositionem causarum supra dictarum, & ad præscriptum Medici prudentis.

NOTÆ.

Viri auctoritatem in litteris ne hilum valere in Præfatione statui: Suffragantur mihi testes omni exceptione majores. Cicero lib. 2 de Oratore: „*Diogenes ait, Antipater negat: Non enim tam auctoris in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt.* „& de Nat. Deor. lib. i. cap. 5. „*Non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt.* Quin etiam, obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum,

rum, qui se docere profitentur, desinunt enim suum iudicium adhibere; id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident. Nec vero probare soleo id quod de Pythagoricis accepimus: quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cum ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, αὐτὸς ἐφα, ipse dixit. Ipse autem erat pythagoras: Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas! Recte etiam CL. Vir *Isaacus Vossius* in *Observ. ad Melæ* l. 1. c. 9. pag. 52. Nec multorum valet auctoritas, quando deest experientia & averfatur ratio. Adprime & huc faciunt *Gassendi* verba *Exercit. Paradox. 2. adversus Aristoteleos* §. 5. pag. 36. seq. qui apud ipsum legi merentur. Sed inprimis in re Medica illud valere, paucis Medicorum CLmorum suffragiis munire lubet *Jo. Bapt. Capucius* in *Præf. ad Lect. præmissa Seb. Bartoli Artis Medicæ dogmatum communiter receptorum Examini Venetiis ap. Steph. Taurinum 1666. 4. edito* pag. b. 2. ait: Tradebantur in medicina per manus errores, & gregarii illi laniones an Anatomici? qui post expurgatam Barbaris Italiam scholas & theatra aperuerunt, ibant more pecudum, quo itum erat, non quo eundum. *Sennerthus* de *Conf. & Diss. Chym.* cap. 3. pag. 27. Non (inquit) ab hominis auctoritate & nomine, sed rei evidentia veritas pendet. Hinc *Scribon. Largus* in *Epist. ad C. M. Callistum* pag. 3. *Asclepiadem* refutans ait: Homo fuit, parum feliciter se in hoc negotio gessit. Non deterior persona, cum rem tam manifeste prodesse videam. *Conf. ad h. l. Nott. CL. Jo. Rhodii Archib. Ritcarn* in *Solut. Probl. de Inventoribus* p. 92. ait: Auctoritati ap. Medicos nullus debet esse locus. Eleganter inprimis describit *Gomezius Pereira* in *Anticniana Margarita* fol. m. 4. seqq. his verbis: Prius vos monens, me nullius quantumvis gravis auctoris sententiam recepturum, dum de Religione non agitur, sed tantum rationibus innixurum. Miror equidem, nonnullos doctos scriptores, qui cum aliquam quæstionem ex his, quæ frequenter in physicis

occurrunt, explicandam sumunt, quod alteram partem, quam veram esse credunt, abunde roborare existiment, dum *Aristotelem* sibi faventem duxerint; immemores, quam leviter adversi etiam in suas partes eundem trahere valeant; ipso adeo obscure ex professo scribente, ut ego existimo, ut duci in utramvis partem idem contextus facile possit; obliti etiam in rebus, quæ speculationi & non fidei attinent, auctoritatem quamlibet contemnendam. Certe satius hujusmodi scriptores lecturis consuluisse, si validis rationibus, quod verum esse credebant, probassent, quam inutilibus auctoritatibus mentes docendorum irretirent. Rationes enim sunt, quibus intellectus potius in unam quam aliam partem labatur duciturque.

I. HÆMORRHOIDES] De nomine vide *Sennert. Prax. lib. 3. P. 2. S. 2. c. 13. & Frommann. Disp. de Hæmorrh. Coburgi 1669. Qu. 1. & fusius Rollius Disp. Inaug. de Hæmorrhoid. Jenæ 1662. cap. 1.*

2. DEIECTIO SANGUINIS] Alii loco generis ponunt *profluvium sanguinis immodicum*; alii *nimiam sanguinis dejectionem*: Verum hæmorrhoides non semper, nec omnibus fluunt propter copiam sanguinis, sed sæpe stillant ob acrimoniam vel aliam qualitatem, ut ergo vox *immodicum* vel *nimia* generaliter non competat. Imo iidem dicunt, quod differant apertæ ratione magni vel parvi hiatus, & NB *multi* vel *pauci* sanguinis. Et *Frommann. Qu. 25.* ait: Quod in aliis sanguinis profluvii evenit, in hoc quoque contingit, ut sanguis jam in *majori* jam in *minori* quantitate excernatur. In quibusdam vix levior *tinetura* apparet, in nonnullis autem fluxus est uberior. Imo ibi allegat exempla majoris dejectionis ex aliis auctoribus, & quendam, cui quotidie libræ duæ & amplius sanguinis per 45. dies, & *Hispanum*, cui quotidie libra una sanguinis quatuor annis effluebat, qui tamen optima fruebatur valetudine, ut miratus fuerit auctor, unde tanta sanguinis ubertas, quia plus quam mille sanguinis libras profuderit, vid. *Panarolus* Pen-

tec. 2. obs. 46. Conf. de nimio hæmorrhoidum fluxu in viro Illustri *Tb. Bartholin*. Act. Hafn. Vol. 1. 51. pag. 103. & de hæmorrhagia per aluum, libras saltim quinque confestim effundente, clysteridio mox repressa *Smetius* Miscellan. pag. 527. Aliud exemplum recenset *Henr. ab Heer*. in Spadacrene cap. 9. pag. 75. his verbis: Ante aliquot annos (circiter 18.) F. Gabriel Capucinus post longam quartanam vomitumque & secessum multarum sanguinis librarum (me enim præfente simul ultra 8. libras emisit) in hydropem ascitem, & ab aliis Medicis, & a me omnino incurabilem judicatum prolapsus, ad tempus tamen in Spadanis fontibus salutem invenit.

3. SANGUINIS] Scil. generatim sumti, prout illi varii sunt admisti humores. Purissimus enim in nostro corpore, nec in sanissimo quidem dabitur. Notabilis tamen est fluxus hæmorrhoidum albus, ubi in viro 49. annorum, perpetuo valetudinario, post purgationem majalem exivit materia instar spermatis ranarum ad libras 10. inde sanus factus. *Greiselius* in Ephem. Cur. Germ. Ann. 1. obs. 75. Imo ipse *Fernelius* l. 6. Pathol. c. 10. fol. 313. quandoque hic deponi sordem subalbida quandam ac mucosam, quæ neutiquam purulenta sit; cui adstipulatur *Sennertus* Prax. lib. 3. Qu. 1. pag. 425. qui addit, se aliquoties observasse. Rationes reddere *Frommann*. Qu. 16. conatur.

4. SYMPTOMA EXCRETORUM] Alii quidem etiam volunt referre ad *symptoma actionis læsæ*, hocque sit primario, secundario vero illud; sed quid multis opus? Ergo frustra erit symptomatum distinctio? Quorsum hæc tergiversationes? Mecum faciunt *Mæbius* Institt. pag. 278 & *Frommann*. Qu. 4.

5. CRITICE] *Savanarol*. Tr. 6 Præf. Major. cap. 17. *Greg. Horst*. Epist. Med. Sect. 10 & *Sennert*. Prax. lib. 3. P. 2. sect. 2. cap. 13. semper hæmorrhoidum fluxum ad affectus præternaturales referunt. Quibus tamen contradicunt alii, ut *Petræus* Nosol. Harm. Diss. 32. §. 6. seq. distinguendo inter hæmorrhoides salubres, & insalubres;

alii

alii quoque ut *Mæbius* Institt. pag. 153. volunt distingui inter opera naturæ suo robore bene operantis, & inter symptomata. Nimirum quemadmodum mensium moderatus fluxus non ad affectus præternaturales refertur. Conf. *Frommann*, Quæst. 5. & 28.

6. PER ARTERIAS] Ita mea sententia est, quæ nititur sanguinis palindromia Harvejana. His unice acceptum fero hoc sanguinis profluvium; siquidem per solas arterias pulsu sanguis ad partes pervenit promiscue abs ulla electione, qui, si detur exitus, profluit, ubicunque demum sit. Conf. *Slegel*, de Sang. Motu c. 14. pag. 107. Per arterias, non autem per venas illud fieri, fuisse demonstrat quoque *Car. Lud. Funccius* Disp. Inaug de Hæmorrhoid. nimio conniventibus & cæcis, Altorff. 1677. § 9. seq. potissimum §. 13. *Higbmorus* de Affect. Hypoch. c. 7. pag. 224. seq. demonstrat, quomodo hæmorrhoidum apertio in illo affectu profit, & inter alia ait: Hæmorrhoides immediate magis a visceribus abdominis derivant, quia venæ hæmorrhoidales ab arteriis mesentericis suum recipiunt sanguinem, e quibus effusus a cætiacæ & mesentericæ superioris furculis (hepati, ventriculo & lieni famulantibus) ob originis vicinitatem immediate magis derivatur sanguis, unde minor circa ventriculum hepar & lienem sanguinis reperitur quantitas & fervor, feliciterque magis succedit concoctio. Rem illustrabo suppressione mensium, hi enim cum sueto loco excerni non poterant, qua data porta ruebant; legimus enim vicario effluxisse per oculos (vid. exemplum D. Belini Med. Vassaniensis apud *Nic. de Blegny* in Zodiac. Med. Gall. & 1680. m. Febr. obs. 6. pag.) aures, nares, os, dentis alveum, gingivas, maxillas, vomitum (vid. *Th. Bartholin*. Act. Hafn. Vol. I. n. 44. pag. 82. qui plura ex *Rulando* Cent. 3. Curat. 4. allegat.) mammas (fontis instar salientes *Amatus* Cent. 2. Cur. 21. *Schenck*, lib. 4. fol. 700. & *Panarol*. Pent. 4. obs. 15 as *Fontecham*. Med. Christ. Spec. p. 242.) digitos (*Sal-muth*. Cent. 3. obs. 35. *Zacutus* de Princ. Med. Hist. 1.2.

obl. 2.) *pedes, crura*, (*Rhodigin. obl. 50. Cent. 3.*) *genas & manus* (*Barthol. Cent. 1. Hist. 13.*) *umbilicum, inguina, urinam, anum, ipsasque hæmorrhoides*; uti pluribus possem deducere, si vacaret, legantur interim *Sennert. Prax. l. 4. p. 2. f. 2. c. II. Jonston. Thaumatochr. Class. 10. c. 5. Artic. 2. Schneider. de Catarrh. l. 3. c. 8 p. 278. Bartholin. Cent. 1. Hist. 16. Bausch. Tr. de Hæmatit. in Procem. Traumatolog. p. 23. seq. Job. Schenck. lib. 4. obl. Med. 257. seqq.* Nimirum sanguinem in hæmorrhoidibus suppeditant arteriæ dictæ hæmorrhoidales, quæ (vid. *Velsing. Syntagm. c. 3. Deusing. Inst. Anat. p. m. 71. Bias Anat. Contr. l. 2. P. 1. c. 1. p. 206.*) venis sunt sociæ; ab illis enim humores evacuandi deferuntur, *Bartholin. Anat. Ref. libell. 1. c. 4. p. 425.* istæque propagantur partim a mesenterica inferiore; Id ibid. l. 1. c. n. p. 70. (*Rollio l. c. cap. 3. interna dicitur*) partim ab hypogastrica (*Rollio externa,*) Hæc vero ab Iliaca interna, *Bartholin. l. c. libell. 1. c. 4. p. 444.* inde etiam oriuntur hypogastricæ ad uterum porrectæ, unde dependere possunt in sexu sequiore hæmorrhoides uteri, de quibus *Schmitz Med. Pract. p. m. 108. præcipue Sennert. Pract. l. 4. p. 1. f. 1. c. 7. Hæser. H. M. l. 7. c. 1. p. 308. Gr. Horst. T. 2. f. 279.* Egoque matronam honestam novj, quæ ideo consilium meum requisivit. *Evolv. de arteriis hæmorrhoidalibus Highmor. Anacephalæos de Circul. Sangu. fol. 255. Rolfinc. Diss. Anat. l. 5. c. 16. 20. 27. 28. & l. 6. c. 25. 27. 28. p. 1156. seqq.*

Sunt quidem & alii, qui partitæ hanc effusionem sanguinis tribuunt arteriis & venis; utut circulationi Harvejanæ manus dederint, ut *Rolfinc. Epit. Cogn. & Cur. Partic. Corp. aff. l. 3. c. 21. p. 326. & Rollius c. 3. inquit: Inficias tamen (antea enim hoc tribuerat arteriis) ire nolumus, quin & per venas hæc proxime adjacentes aliquando in magnis naturæ luctibus, mutato aut saltem perturbato sanguinis cursu, superflui humores evacuentur, de quo fusius conf. *Highmor. Disquis. Anat. l. 1. p. 2. c. 6, f. 35. Rolf. Diss. Anat. l. c. 29. p. 898. Frommann.**

q 7. Verum tunc improprie dicetur ex venis effundi liquor deponendus; motus enim, quem ille in venis obtinet, est contrarius; obstant quoque venarum valvulae & forte alia. Nec adeo illud componit sententia *Blasii* in *Nott. ad Vesling.* p. m. 48. dicentis: A venis creditum diu, profundi eum sanguinem, qui magno valetudinis commodo aliis, aliis incommodo per anum exit. Alii a cognominibus potius arteriis extrudi volunt, Sed sane circulationi sanguinis prior opinio minime contrariatur. Non enim ex venis his sanguis effluit, ad eas a superioribus partibus recta delatus, sed per arterias ad anum deductus, ubi regredi per venas tenetur, stagnat in his maxime gravitate melancholica cumulat, hinc tandem ruptura & excretio. Sed ego semper dixero, circulationi hanc esse opinionem adversam. Nec me movere possunt, quas adducunt, rationes, scilicet arterias & venas esse subjectum fluxus hæmorrhoidalis, imo venas frequentius obsequentia; (1) *ob substantiæ singularitatem*; venarum enim substantia tenuis sit, simplex & mollis; arteriarum autem densa, dura & crassa, adeoque non ita facile referentur ut venæ, quas proinde externæ causæ, ut equitatio longa, cursus, deambulatio frequens, egerendi conatus, facilius sollicitent. Verum ad hoc respondeo, in minoribus & capillaribus arteriis illam substantiæ singularitatem vix attendi debere aut posse. Novi quidem, quod Galenus & Herophilus arterias venis sextuplo crassiores dixerit; testibus *M. Sebiz.* Fasc. 16. q. 9. *C. Hoffmann.* Inst. 1. 2. c. 13. §. 2. & *Nott. ad Gal.* 16. de V. P. n. 116. *Bartholin.* A. R. p. 441. & ipsis sensibus, verum hæc non tam rigorose, nec de minoribus, sed majoribus sunt intelligenda. Hinc *Franc de le Boe* Sylv. Disp. M. 3. §. 19. bene de Arteriis Capitis ait: In capite arteriæ meningem crassam prætergressæ, alteram deponunt tunicam, & eadem capillares factæ simplici duntaxat in partibus cæteris donantur tunica. Imo; uti dein allegabo, hinc multorum est error, arterias minores pro venis reputantium. Quæ porro in argumento dicuntur, quod arteriæ non

adeo facile referentur ac venæ ; non satis intelligo, siquidem in statu naturali

Noctes atque dies patent arteriæ ob sanguinem partibus communicandum ; æque ac venæ ad revehendum. Si vero hic *διαπύδνσις* vel *δυσίπεσις* intelligatur ; ea ipsa ob paulo ante refutatam substantiæ singularitatem non habet prærogativam ; quippe quæ utrobique æque facilis. (II) Ob *Venarum pluralitatem*, plures enim, ut in toto, ita & in hac parte sint venæ, quam arteriæ. Verum pluralitatem hanc neque *ἀντοψία*, neque accuratiores prosectorum confirmant. Deinde in toto corpore non videntur plures esse venæ quam arteriæ ; siquidem id frustra esset ; alias enim & copiosior ingredi venas nequit sanguis, ac per arterias ad eas defertur ; ut taceam multum spirituosum sanguinis absumi in partium robur, nutrimentum & augmentum aliasque actiones ; quin minor copia adest in venas recipiendus. Quorsum ergo plures venæ ? Imposuit forte assertoribus tunicarum simplicitas ; ubi sæpe ; ceu supra innui, arteriæ pro venis, sed male, habentur ; quod præcipue in cerebro accidit, ceu *Job. van Horne Microcosm.* §. 46. scribit : Hæ omnes (loquitur de arteriis) cum jam intra cranium sunt, & in loco securo delitescant, adtenuantur admodum, ut tunicarum simplicitate venis assimilentur : quæ res non paucis imposuit, existimantibus, cerebrum habere copiosissimas venas, cum habeat paucissimas. Conf. *Franc. de le Boe Sylv. Diss. Med.* 4. §. 14. & 15. Nihil quidem dicam de his, qui quintuplo plures esse arterias in liene statuunt quam venas, teste *Highmore Disquis. Anat.* l. 1. p. 3. c. 2. Adr. Spiegel. l. VIII. J. H. C. F. c. 14. p. m. 310. Et l. 5. cap. 7. p. m. 203. ait : Cum autem in liene sextuplo plures arteriæ sint, quam venæ &c. Nec (III.) *Venarum ob situm decliviolem pronitas* hoc evincit ; siquidem sanguis crassior ob gravitatem deorsum sua natura tendat & exi-

& exitum quærat, quem si non inveniatur, tumores sive cæcæ hæmorrhoides oriantur. Verum in arteriis venarum sociabus eadem pronitas, & si sanguis ob gravitatem ibi stagnaret, tunc satius esset si plane non ingrederetur in venas ob gravitatem deorsum vergens; Præterea hoc in apertis non valeret; nec cæcæ semper a crasso & graviore sanguine &c. Tantem (IV.) dicunt *sanguinis effluxionem hic non fieri per saltum*, quod tamen esset; si ex arteria proveniret. Sed ego distinguo (α) inter arteriam majorem, ubi pulsus major & sensibilior observatio, ac inter minores arterias, in quibus pulsus vix, ac sæpe, ne vix quidem observatur. Inde est, ait Schelhammer Disquis. de Pulsu p. m. 27. que ubicumque digitos applices, subsultantem arteriam pariter sit deprehendere, eodemque temporis puncto ubique per totum corpus pulsantem percipi contingat, modo non vel minor sit, quam ut carnis pulsam possit adtollere, vel altius abdita sensum eludat: nam & minores pulsare arterias cujus quam arbitrati sunt adhuc circulationis sanguinis assertores plerique, & cum his noster (Laurentius Bellini) mox fiet apertum. (β) Inter arteriam (præcipue majorem) vulneratam & per extremitatem seu osculum (aliasque intermedias partes) sanguinem stillantem. Imo in sanguineis ex vena secta sanguis sæpe saltu prosilit; quæ ob hoc neutiquam arteria vocabitur. Hæc vero amore veritatis, inque nullius detrimentum dicta sunt.

7. DE VENIS ENIM VALDE DUBITO] Rationes modo subministravi. De Hæmorrhensa in Evangelio Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. ita scribit Joh. Geiler vulgo D. Keisersberg dictus, Vir facundus pro ratione illorum temporum, & cordatissimus (qui A. C. 1510. mortuus est Argentorati) in Postill. ad d. Evangel. f. m. 106. a. Es sind fünf Ader die kommen zusammen in einem jeglichen Menschen an heimlichen Ort. Und wenn derselben Ader eine angehet, oder zwey, drey, viere, oder aber sey alle fünf, so purgirent und sufferent

so sich also, und in der gestalt, daß ein solcher Mensch kein bessere purgang haben möcht, und werdent die selben Lüt vast alt, welle echter das nit zu viel hant: Denn wenn es sein zu viel würd, so stirbt ein Mensch, und die Kranckheit ist es gesin, die da hat Frau gehabt.

Venas etiam credit Nathan. Nyhmor. Exerc. de Affect. Hypochondr. cap. I. p. m. 117. atque in hypochondriacis naturam instituere materiæ vitiosæ evacuationem præcipue per hæmorrhoides, & maximam afferre utilitatem: An vero ab internis vel externis, non multum interfit: Natura externas etiam commote referit, per easque sanguinem serosum & falsum sponte evacuit facile intelligamus, plurimumque profit. Nititur vero affirmantium ratio sanguificatione hepatis primaria; venarumque ex eodem origine; sed sententia hæc dudum conculcata a veritate Harveiana. Interim, ut antea posui, etiam ab affectis circulationis (circulatores enim paullo magis quam inepte quibusdam, uti Riverius 1649. in Julio de circulatione sanguinis disputans Ludovico de Soligniac. Prof. Regio Montspelli vocabatur, qui propterea bile suffusus abitu cathedra meditabatur, ceu refert P. J. Sachs. Ocean. Macro-micro (cosm. §. 4. quos ob veterum dogmata, si vellemus; possemus veterinarios vocare, vocitantur) venis aliquid conceditur in hac dejectione; ut a Rolf. J. T. Schenck. Mæbio; Jonstono &c. Tota vero dejectio iisdem adscribitur a veteribus. Depingemus vero paullum istas venas penicillo Veterum & Recentiorum. Venæ hæ hæmorrhoidales sunt duum generum (secus ac veteres & recentiorum plurimi; [quos inter & Riolanus teste Rolfinc. Epitom. l. 3. c. 31.] putarunt, Bartholin. A. R. libell. I. c. 4.) Interna sc. una a vena portæ, modo hoc, modo illo loco, Blas. A. C. p. 205. hæc secundum coli finem sub recto intestino descendit, cujus terminum s. anum aliquot propaginibus exiguis orbiculatim amplectitur. Nimirum exortus ejus va-

riat,

riat, frequentior est a ramo mesenterico portæ finistro, nonnunquam & dextro, *Vesling Syntagm. c. 3. Deusing. Instit. Anat. p. 71.* Interdum (*Fonst. prax. p. 542.* hoc absolute asserit) a ramo portæ splenico (quod vidit *Bartolettus* & *Vesling.* teste *Blasio ad Vesling. Syntagm. p. 49.*) unde vas breve, eoque nunc extra lienem adhuc procedente, nunc intra lienem recepto (*Consule hic Notas Blasii ad Vesling l. 1.*) Rarius vero ab ipso liene, *Vesling. & Deusing. ll. aa.* quod semel observavit *Casarius*; bis aut ter *Vesling.* teste *Bartholin. A. R. l. d. Externæ sunt tres. Id. ib.* Duas vero facit *Fonst. Prax. l. 10. t. 4. c. 2.* aitque habere arteriam sociam ab hypogastrica. Hæ oriuntur a venæ cavæ ramo hypogastrico, & inferuntur in musculosam ani substantiam; *Bartholin. & Deusing. l. d.* Internas solas novisse veteres referunt *Aquapend. Operat. Chirurg. f. m. 107. Riolan. Anthropogr. l. 2. c. 17. f. 104. Rol. f. inc. Epit. & Bartholin. A. R. l. a.* Illos tamen redarguit *Sennert. Prax. l. 3. p. 5. f. 1. c. 6. p. 530.* & quidem feliciter ceu judicat *Fromman. quæst. 6.* Sed quicquid sit harum officium naturale, est, sanguinem ab arteriis advectum & superfluum revehere.

8. INTESTINI RECTI] nimirum hoc intestinorum in genere omnium, ac in specie, crassorum, est ultimum & in anum definit sc. secundum aliquos terminus a quo, seu pars mandans est universum corpus; per quem, seu subjectum transmittens, sunt arteriæ; ad quem, seu subjectum recipiens, est anus: secundum alios subjectum adæquatum, est anus; inadæquatum, seu principale vasa ipsius; utrisque libertatem sentiendi dimittit *Rollius c. 3.*

9. COMMUNE ET QUOTIDIANUM EMUNCTORIUM] per hoc enim tam in naturali quam p. n. statu possunt excerni feces, flatus; vermes, calculi, humores varii, &c. vide *Gal. Com. S. 5. Aph. 33.*

10. OB COPIAM SANGUINIS.] Ego aliquot (raro tamen esse statuit *Fromman. qv. 13.* nec immerito) novi

novi sanguineos quibus hæc fluunt, sed absque detrimento; imo cum detrimento retinentur. Hinc videmus quod non solis melancholicis fluunt. Hic enim, ubi sanguis, ut in plethoricis; abundat; quærit, ubi ubi potest, exitum; hinc in illis; utut abs magna læsione, interdum variæ dejectiones cruentæ e. g. hæmorrhagiæ narium; vomitus sanguineus, sputum simile, mictio cruenta &c. sanguinisque copiam accusare videtur *Galen. 6. Epidem. Comm. 5. t. 25. & Comm. 4. in Hipp. l. de art. §. 40. Solenander S. 4. conf. 20. Laurent. Anat. l. 6. q. 25. H. Reisner de Scorbut. Exerc. 4. p. 186. Sennert. prax. &c.* His quoq; eo citius tales hæmorrhagiæ accidunt; quo frequentiores sunt causæ *προναιαγναι*: Obiter vero hic notem vulgi errorem, opinantis; *Magere Leut haben mehr Blut, als fette und feiste*; quia crebrioribus narium hæmorrhagiis vexentur. Ita Charleton *Oecon. animal Exerc. 3. de Galaxia §. 6. p. m. 28.* ait: Certissimum autem est, corpora macilenta amplioribus arteriis venisque, & per consequens, majori quoque sanguinis copia, perdita esse. Item ait *Lucas Tozzi Medicinæ Parte priore Tit. de Phlebotomia p. m. 259.* his verbis: In obesibus minus sanguinis & venæ tenuiores observantur, quam in gracilibus. *Franciscus Courcellius l. de Vera mittendi Sanguinis Ratione sect. 4. p. m. 121.* ait: Nam si, ut ait *Galenus l. 2. de Temperamentis*, qui angustas possident venas, exigui sunt sanguinis; & contra, quibus latæ sunt, iis copia sanguinis inest: Certum est, licere plus detrahere sanguinis ab eo, cui magna suppetit copia, quam ab altero, cui ea deficit. *C. Gesnerus in Scholiis & Annot. ad Artes l. de Somno & Vigil. f. m. 157.* ait: Inter homines obesi fere exiguas venas habent, macilenti & sicciores magnas. *Josephus Geophilus in l. scit. de causis pulsuum & præfagiis cap. 3. p. m. 72.* inquit. It. v. quod *Geoph.* asserit in l. *Prognostic.* gracilitatem corporis pro causa (Col. magni pulsus) ratione excludimus. Qui corpore gracili sunt, naturaliter re-

tinent

continent motum arteriarum velociorem; quia, cum in illis præpolleat siccitas, & in sanguine reperiatur radix totius humidi primogeniti, seminalis balsami, qui vitam sustinet, ut inquit Severinus Danus cum Paracelso; consequenter, uatura, ut continuo irrorando, partes solitas vivificet & conservet, in circulatione, majori vomitu (ita expulsionem sanguinis e corde vocat) ut ab uno transeat ventriculo in alium, & in arterias, necesse est, sanguinem totum corpus permeare, ex quo consequatur pulsus magnitudo, & ideo, qui gracile habent corpus, venas ampliores & majores retinent.

Joh. Bapt. Donatus comm. 24. in Hipp. l. d. Morrb. Virgin. p. m. 243. ait: Valeant illi Medici, qui sanguinis detractionem in virginibus, quæ graciliores videntur, tantopere perhorrescunt. Qui profecto recte minime judicant: Graciliora enim corpora referta magis sunt sanguine, quam obesa, quod & animadvertit Galenus lib. de Via ac Ratione curandi. Verum sciendum, istos ut plurimum esse cholericos, dein plerumque scorbuticos vel hypochondriacos; ut causa potius sit querenda in calore; acredine, salsedine &c. sanguinis, quam ejus copia.

II. SCORBUTICOS & HIPOCHONDRIACOS] Causæ sunt manifestæ. Interea consule *Fromman*. qu. 16. in fine qq. 30, 31. & 37. scil. ob sanguinis particulas salinas & tartareas ex viscerum coctioni dicatorum erroribus & ejus obstructionibus, hinc *Willis* de Scorbut. c. 3. p. 260. reddit rationem, cur scorbuto inveterato sæpe hæmorrhoides succedant, aitque: Causa est, quod sanguis salsior factus, proptereaque effervesce aptus, vasorum osculis facile erumpit &c. Id. ib. exempla repetit ex *Montano* Consil. 246. *Claudino* Consil. 89. & *Franc. Hildesheim* spicileg. 2. de cap. morb. p. 242. statuit quoque *Sennert*. Prax. l. 3. p. 2. f. 2. v. 13. q. 1.

12. QUALES SÆPE SUNT LITERATI] sc. ob vitam sedentariam; multorum morborum matrem; ibi enim vasa comprimuntur; unde infinita mala;

ἄλλα διαπνοή impeditur; cruditates remanent &c. Vide *Fromman*. q. 31.

13. CHOLERICIS SUNT FREQUENTISSIMÆ] Cholericorum temperamentum fere nobilissimum ex simplicioribus; vocaturque a bilis prædominio. Illud paulo fufius consideravi in peculiari tractatu de temperamentis, & inde cognoscendis moribus, actionibus atque inclinationibus propediem edendo; Medicis & præcipue Politicis utili. Nimirum quia bilis natura est calida, acris, amara, falsa ac sulphurea, sanguinem exitui potest præparare. Et ex iis, quos novi, hæmorrhoidibus subjectos; plurimi fuere biliosi vel in intensiore gradu; vel in remissione; male pro melancholicis habiti. *Senert*. Prax. lib. 3 p. 428. dicit: Et omnino ii magis hæmorrhoidibus sunt obnoxii, qui sanguinem adustum habent, & qui in juventute fuere sanguinei, quibusque in adulta ætate sanguis aduritur, quique affectioni hypochondriacæ sunt obnoxii. Et paulo post: Hoc iis fere accidit, qui simul sanguinem calidiorem habent. Bilem pro causa confirmant *Hipp.* l. de hæmorrhoid. in princip. *Aquapend.* l. a. *Fonsec.* Tom. 1. Consult. 27. *Fromman*. q. 15. Huc potest etiam trahi sententia *Helmontii*, qui tr. Pylorus Rector n. 18. p. 229. scribit: Quorum amborum (loquitur de felle, & pyloro) si non plenus sit consensus, oriuntur diarrhææ, tormina, dysentericæ, hæmorrhoides, atque varix abdominis clades. Cui ad stipulatur *Fr. Osio. Grembsius* in Arbore integra & ruinosa hominis l. 2. c. 1. §. 5. cujus tamen sententiam examinat *Fromm.* q. 20. & *Kozack* tr. de Sale c. 6. f. 15. & c. 9. f. 17. ut omnium hæmorrhagiarum, ita & harum; ad Salia & Salina principia refert causas.

14. [MAGIS ÆSTATE] scilicet ob calorem solis; cui omnis calor noster terrestis acceptus ferendus; qui sanguinem magis calefacit; item ob alia ex. gr. commestionem fructuum horæorum facile putrescentium, & in

& in bilem convertibilium &c. De æstate confirmant *Rollius* Disp. de Hæmorrh. c. 4. & alii.

15. QUAM HYEME] non equidem nego hyeme ori-
ri posse, sed non tam facile. Interim aër frigidus il-
lud quam maxime in. potest; teste *Rollio* l. c. imo in-
fandos creat dolores; si præcipue partes excretionis
nimium denudentur, ita ut anus & intestinum rectum
frigore actuali corripiantur; quando justo diutius hye-
me in latrinis sedemus. Quem quoque fugit noxa a
clysteribus minus calidis & frigidis introducta?

16. IN REGIONIBUS CALIDIORIBUS] *Cauſſas*,
præcipue in Italia & vicinis locis reddit *Aquapendens*
& *Fonseca* l. c. *Sennert.* l. c. p. m. 418 a. dicit: quia
harum incolæ, præ septemtrionalibus habeant sangui-
nem calidiorem & magis adustum. Conf. *Fromman.* q.
27. *Ibn-Tſina* l. 3. can. fen. 17. tr. r. c. 2. In Germania
nostra nec infrequentes sunt, præcipue tamen in lo-
cis; ubi ordinarie vinum bibitur; quod Argentorati
non semel observati in praxi. Nec regionis frigidio-
res sunt immunes; ob sanguinem tamen crassio-
rem, magis cæcis possunt torqueri; *Fromman.* l. a.

17. MAGIS IN VIRIS] Sunt qui absolute statuunt
natura Viros esse calidiores feminis, quod tamen
fallit; nimirum plerumque sunt calidiores, non qui-
dem natura, sed potius vitæ genere, exercitiis, consue-
tudine &c. hincque isti malo magis obnoxii.

18. QUAM FEMINIS] nec hic omnino exclusas
volo feminas; utpote in hujus mali participes teste
Simon. Schulz. Ephem. Germ. Cur. Ann 8. Obs 22. vel
ob copiam sanguinis (qua abundare maxime statuit
Aristoteles 3. H. A. 19. probatque lunare tributum) vel
ob sanguinis vitiosas aliasque qualitates. Exempla
vero mulierum hæmorrhoides patientium aliquot ad-
ducam. Et quidem primo apertarum *Scholiographus*
ad *Holler.* l. I. de morb. intern. c. 55. meminit duas
gravidas jam per 4. menses, quibus utiliter fluxe-
runt hæmorrhoides ap. *J. Schenk.* l. 3. obs. 163.

Alias novit qui mensium vice eas patiebantur *Heurn* Com. in f. 6. Aph. Hipp. II. *Sennertus* Prax. l. 3. p. 2. c. 13. ait : Et novi ipse nobilem feminam, corporis constitutione sanguineam, affectioni tamen hypochondriacæ obnoxiam, quæ singulis mensibus ordinariæ & quidem die post menstruum fluxum decimo quarto hæmorrhoides patiebatur. *Forest.* 3. obs. 4. scribit quibusdam viduis loco mensium has commode fluxisse. Torgæ femina quædam a novilunio ad plenilunium habuit quotide fluxum menstruum; a plenilunio ad novilunium quotidie copiose fluebant hæmorrhoides, ex literis *D. Kenntmanni* ad *Gesn. D. D. Wolph. ap. J. Schenck.* l. 4. obs. 273. Ita Experientissimus *D. D. G. VV. Wedelius* Medicus Ducalis Saxo-Gothanus; Amicus intimus nuper ad me scripsit observationem de femina; quæ constante nihilominus lunari tributo, hæmorrhoides patitur; quam m. communicaverit pro *Anno 3. Ephemerid. curios. Germ.* Dein Cæcarum. Ita *D. D. Frommann.* Coburgi matronæ cuidam gravi hæmorrhoidum dolore decumbenti medicam porrexit manum, ceu testatur q. 28. & *Forest.* l. 3. obseq. 5. meminit nobilem matronam fere semper in puerperio hæmorrhoidum doloribus laborasse. In *Leonora*, regina menses & hæmorrhoides subprimebantur quæ olim fluxerant, *Fernel.* consil. 39. fol. 48. Imo in quibusdam defectu lochiorum vel menstruum tument ac aperiuntur, ait *Suvalve* Disq. Therapeut. p. 117. De hæmorrhoidibus uteri legatur *Altius* *Cetab.* 4. Seru. 4. c. 97.

19. MAGIS IN ÆTATE FERVIDA] Quia hæc plerumque cholERICA; vel reliquis calidior, tum ob exercitia, opificia: robur virium &c. Consistentem seu virilem ætatem quod adorianatur hæmorrhoides adstipulantur *Hipp.* 3. Aphor. 30. *Gels.* l. 2. c. 1. *Galen.* l. d. humor. comm. 3. t. 27. *Fromm.* q. 26. & 29. *Senn.* prax. l. c.

20. QUAM PUERILI] quamvis forte nec huic ætati plane videantur denegandæ observationes tamen sunt rariores

rariores, duo allegat exempla *Simon. Schulz* in *Ephem. Gerin. Cur. Ann. 8.* obs 22. in puero 8. annor. & alio minore natu conf. *Ros. Lentilii Obs. 124. An. 9. dec. 2 pag. 216.* ut & *Luc. Schræckii Scholium p. 217.*

21. SENILI] ob caldorem in senectute defervescentem & sanguinem sensim sensimque defecturum. Tamen sæpe ultra adultam ætatem terminos suos promoveri hæmorrhoides asseverat *Fromman. q. 29* & *Ant. Zimara Comm. ad cap. 10. Aristotelis l. de somno scribit: Novi quendam, qui singulis mensibus sanguinem hæmorrhoidalem patiebatur, & erat jam octogenarius. Theod. Heghugs apud Job. Bapt. Lamzweide in append. observat. n. 94. habet exemplum Hæmorrhoid. cæcar. in sene 70. nario.*

Par ratio est mensium in vetulis fluentium *Fabric. Hildan. Cent. 2. obs. 61.* observavit in matrona Colonienſe 78. annorum. Ego quoque in agnata 89. annorum.

22. OB ADMISTUM SANGUINI SERUM] sive illud mere aquosum fuerit; ut ita fluidior sit sanguis; sive acrius pro majori stimulo de feri speciebus vide *J. T. Schenk. de sero sanguinis c. 2. p. m. 13.* Testantur *Higmore. de aff. hypoch. p. 67. Fromman. quæst. 17.* Imo serum plane idem esse cum phlegmate fere credo; & entia mihi videntur multiplicari præter necessitatem; quando alium credimus humorem frigidum & humidum esse pituitam a sero; hoc enim pro majori minorigive incrassatione modo spissius modo dilutius est. Experimentum habet *Hieron. Barbat. de sanguine & ejus sero p. m. 14. & ex aliis Fromm. q. 16.*

23. OB SUCCUM PANCREATICUM INFECTUM] probat *Fromm. q. 19. Vide Regn. de Graff de succo pancreat.*

24. PURGANTIA VALIDA ET ACRIA] Vide *Zacut Lusit. histor. Med. princ. 2. p. 259. maxime aloëtica, Fromm. p. 22.*

25. CHOCOLATÆ] Varie vocatur, seu in peregrini-

nis vocabulis accidere consuevit, Chuculate, *Linschott*. Ind. occid. part. 9. l. 4. cap. 22. Chocolate *Eid. ib. Vesling*. Epist. 42. & *C. Baubin* in Pinac. Chocalate *L. Strauss*. de potu Cossi §. 2. Chocolade vel Chocollada, *Sim. Paulli* Quadrip. Bot. p. 370. 446 454. Succolata *Sebröd.* & *Macasio*; Estque massa in placendas sat crassas formata, rubra saturato, friabilis, sine odore, non absimilis sanguini draconis, præterquam sit coloris lucidioris; ajente *Sebröder*. Pharmacop. l. 4. class. 2. p. 216. Hæc massa sit ex fructu arboreo siliquis incluso, qui amygdalarum speciem refert, sive figuram spectes sive temperamenti habeas rationem, quo gustui vix observabilem primarum qualitatum excessum exhibet; colore est fuscus; ceu hæc collegi ex *H. Benzo*. l. 2. Hist. nov. orb. c. 16. p. 229. *Joh. Vesling*. Epist. 42. p. 154. *Sebröd.* l. c. *Sim. Paulli* de abusu Tabaci p. 38. & *C. Baubin*. Pinac. l. II. f. 6. 442. iconem vero ejus graphice proponit *Tabernem.* l. 3. c. 16. p. 1338. ed. ult. Anno 1664. vocaturque Cacao *Clus. Tabern. Vesling. Strauss.* Jacao. *Bertio & Merc.* in Hispaniola; Arbor vero ejus vocatur Cacavate, quæ adeo horret solem, ut sub umbra semper sit servanda, & altioris arboris tegenda umbraculo locis silvosis & irriguis, sole admoto tabescit, ex *Libav.* de orig. rer. *Jonston.* Thaumatoogr. class. v. cap. 10. pag. 191. Confirm. *Benzo*. l. a. p. 228. Ex India Occidentali affertur; *S. Paulli* l. c. p. 24. Mimirum hujus fructus integræ naves plenæ afferuntur ex Guatimala; *Baubin. Benzo, Scroder.* loc. citt. Crescit quoque in Fondurensis provinciæ & Mexici finibus, totoque novæ Hispaniæ tractu; præcipue tamen in Nicaraguæ regione ferventissima, *Benzo* l. d. Primus vero honor debetur illi massæ, quæ in America paratur, posterior quæ in Hispania ex granis advectis conficitur; vetustate paullatim vilescit, *Schrod.* l. a. Fructus hujus per universam Americam multi & varii usus, adhibetur loco monetæ, cum qua mercatores negotiantur; imo pauperibus etiam eleemosyna datur; *Benzo, Baubin. Scrod.* Indi inde parant

parant potum; de quo lege *Benzon*. l. d C. *Clus*. l. 2. *Exotic*. cap. 29. p. 56. *Anonym*. *Auctar*. in *Dodon*. *Bauhin*. *Schrod*. quam improbant *Benzo* & *Sim. Pauli* de abusu Tabaci p. 37. Dosis massa est a ℥ij. ad 3℔. & ultra mane calide in vino vel cerevisia dilutæ *Schrod*. Dicitur conferre ventriculo frigido, pectori adeoque tussi; purulentoque inprimis screatui. Commendatur summe ad roborandum vitæ balsamum; *Schrod*. & ad venerem proritandam *Id.* & *Macas*. *prompt. mat. Med.* p. 161. Verum cum hæc massa valde sit calida, paratur enim ex granis contusis & aromatibus mixtis, & quidem non uno modo; hinc illa, quam *Vesling*. l. a. in officinis explorare potuit, linguam ejus tam evidenti caloris $\xi\zeta\omicron\chi\eta$ afficiebat, ut tertium calidorum ordinem accedere videretur, indeque valde siccet genitalem humorem, ejus calor magis destruere quam juvare creditur *Sim. Pauli* *Quadrip.* Bot. class. 3. p. 370. 396. 440. & 464. Nimirum fere omnia illa venerem stimulantia sunt calida & acrimonia ac caliditate quidem irritant; sed semini generando vix sufficiunt. Improbatur vero plane *Chocolata* a *Sim. Pauli* passim in locis citatis; & *Vesling*. scribit l. d. Hanc, ut inter panaceas deponamus non tibi *CL. Sachsii*, non mihi ullæ mulierum næniæ persuaserint. Scil. propter nimiam caliditatem; ut reliqua calidiora; hic sanguinem effervesce & erumpere faciet; ac pro causa hæmorrhoidum apertarum haberi, si nimia usurpetur. De hac potest legi *Antonii Colmerii de Ledesma* opusculum ex Hispanico in Latinum translatum interprete *M. A. Severino*; edente *Cel. Volcariero*.

26. FUMUS TABACI] Vid. integrum tractatum *Sim. Pauli* de abusu tabaci & herbæ theæ 4. *Argent.* 1665.

27. QUI PROPTEREA NON STATIM] huc quadrant commodè verba *Frommanni* q. 14. dicentis: Sanguinem a. crassum si rejici videmus, non statim pro melancholico venditandus est ille. Prout enim laudabilis sanguis extravasatus coagulatione sua & partium

ab invicem discessu lactis gelati varias substantias imitatur, ita nonnumquam in venis & arteriis conclusus instar ejusdem coagulo perfusa causis morbificis parem omnino mutationem subit, ob quam in circuitu præpeditus aut alicubi coagulatus juxtaque portiones defixus prures affectus prodit ut docte Doctissimus *Willis* de Febr. p. 14. differit. Nimirum nimium ne crede colori.

28 MELANCHOLICUS] ab humore melancholico nisi semper, tamen ut plurimum oriri hæmorrhoides veteres & recentiorum plurimi statuerunt. Ex veteribus *Hippocr.* l. de hæmorrhoid. & 6. Epid 24. & 6. aph. II. atque alibi; *Galen.* comm. in d. l. Hipp. & l. 2. de cur. rat. ad Glauc. c. 10. & l. de atra bil. cap. 4. *Actuar.* *Qribas.* *Paullus.* *Ætius,* *Trallianus,* *Ibn-Tsua* & alii teste *M. Sebiz.* disp de hæmorrh. §. 40. Et recentioribus *Rolfinc.* *Jonston.* *Blas. Couring.* *Schenk.*

29 MELANCHOLIA GALENISTARUM] juxta hos enim est humor frigidus & siccus crassus acidus atque nigricans, in liene generatus; & vel excrementitius, ex liene eructetur in ventriculum, ubi faciat, ut is cibos melius retineat & tamdiu quidem, donec sint concocti; augeat famem & appetitum naturalem; corroboret os ventriculi; & alia plura. Verum si quis accuratius pensitet: ubi quæso talis in humano corpore humor naturaliter, quique differat a reliquis specificè? Quomodo frigidus erit & siccus? Quomodo ad ventriculum eructabitur? forte per vas breve? sed dudum, hoc est refutatum a *Fr. de le boë Sylvio* disp. Med. V. §. 15. & *J. T. Schenk.* schol. part. p. m. 102. & *Rich. Lower,* de Corde. c. 5. pag. m. 206. Imo in liene generari melancholiam contra experientiam Anatomicam & rationem est: negantque *Glisson.* in Anat. Hep. cap. ult. sect. 45. p. 534. *I. D. Major.* Anat. r. kilon. c. 2. §. 21. præcipue *Fr. de le boë Sylv.* l. c. §. 20. qui quoque ibid. §. 7. scribit se in plus quam centum cadaveribus observasse nullum viscus, si cor excipias musculum

losum minus offendi labefactum ipso liene, etiam in affectibus melancholicis perperam lieni male habenti vulgo adscriptis. Conf. *Ol. Borrich.* ap. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epist. 97. p. m. 419. Et ante hos *Helmont.* tr. calor efficienter non digerit, sed tantum excitative. num. 31. p. m. 205. & alibi. Humorem melancholicum, cujus receptaculum lienem esse docuerunt, non existere in nostro corpore satis superque probavit *Hig-morus* de affect. hypochondr. pag. 15. conf. omnino *Joh. Rhodii* notas ad *scrib. Larg.* Compl. 136. pag. 209. & *G. C. Schelhammer.* Exerc. Med. 10. §. 26.

30. SPECIES BILIS ADUSTÆ] Sententiam meam illustrat *Cl. Willis* de urinis. cap. 4. pag. m. 254. dicens: si bilis flava cysti-fellea exenta ac curcubitæ indita, leni balnei calori exponatur eadem brevi viridescet, ac postea instar atramenti nigerrima apparebit: quare in ictero nigro, quæ tantum est flavus diuturna mora in deterius evectus, nihil usitatus est, quam urinas atras reddi. Et probe hic consideranda verba *Frommanni* q. 15. ubi hæc: Quid? quod atra bilis sit flava bilis in atram & atramenti instar nigerrimam degenerans, quæ icteritiæ nigræ mater audit; Medicis est notissimum. Hinc *Willis* de Febb. cap. 1. p. 100. ait: Bilis constat ex sale & sulfure c. admixtione spiritus & aquæ, & melancholiæ ex iisdem c. adjectione terræ.

31. NON FRIGIDA EST:] Et tamen vulgo circumfertur melancholiam esse frigidam & siccam. Verum hoc in passu res iterum per ipsos patronos cadit: *Sennert.* enim praxi p. 418. ubi rationem reddit, cur meridionales præ septemtrionalibus affligant: ait: Quia meridionalium regionum incolæ sanguinem NB. Calidorem & magis adustum, septemtrionalium v. frigidorem habent. Imorem refutat quoque diætâ refrigerans in hoc affectu a *Rolfinc* Epit. l. 3. c. 21. commendata; ipsaque experientia: modo non admodum cæco amore feramur in religionem antiquitatis.

32. HINC FREQUENTIUS] hæc sunt Cl. *Fonstlen.*
Idea Med. Pr. l. 10. t. 4. c. 2.

33. SI QUIDEM &c.] nimirum in arteriam magnam promiscue sanguis, variis quidem particulis constans, propellitur, & absque electione ad partes non trahentes (ut aliqui tn. voluere) adpellitur; & ita modo bonus modo vitiosus effundi potest.

34. GRUPI CRUORIS] Hoc testantur *Corbei. Pathol.* l. 2. s. 4. cap. 12. *Salmuth.* Cent. 1. observ. 73. *Fernel.* l. 6. *Pathol.* c. 10. & *Fromman.* q. 14.

35. HÆREDITARIÆ: aliquando tamen has dari asserunt *Rolfing.* l. a & alii sic *J. Schenk.* l. 3. obs. 156. certæ familiæ Comites refert, qui ex ordine hæmorrhoidibus laborarint; ibidemque ex *Scholiog.* ab *Holler.* l. 1. c. 55. quibusdam familiis consuetas esse hæmorrhoides. Conf. *Solenander.* l. 4. conf. 20. non tamen hæc hæreditaria præpagatio est continua; *Fromm.* q. 36.

36. RARIUS ENDEMIE] endemii morbi sunt, qui frequenter locum ejusque incolas occupant propter communem causam e. g. aquas, aerem, victum &c. *Fonsec.* tom. 1. conf. 27. pag. 183. ait has Venetiis, Patavii & in illis regionibus esse adeo frequentes ob frequentissimum usum pilularum aloës: & ob alias causas: quas tamen non sufficere, nisi in latiori significatione autumat *From.* q. 35. Aliqui Judæis eas esse familiares clamitant, sed absque fundamento.

37. PERIODOS] Videlicet nonnullis vix semel atque iterum prodit; quibusdam aliquot diebus: aliis singulis mensibus, nonnullis singulis annis & ita porro: ob rationes in textu allegatas. *Senn.* prax. l. 3. p. 418. De menstruo hæmorrhoidarum fluxu eoque nimio videatur *Caspar Roelichen* in *Act. Hafn.* Vol. 1. n. 81. p. 165.

38. COLOR FACIEI] hoc dicit *Abvalii Bn-flina.* l. 3. fen. 17. c. 2. & *Forskl.* l. 23. obs. 5. in schol. deducit *Fromm.* q. 33.

39. SANGUIS ANTE, CUM VEL POST] Testatur hoc experientia: & ratio suadet: vix ergo locum inveniet

veniet sententia *Guil. Roman.* conterranei mei ap. *Gr. Horst.* t. 2. f. 393. utut eam approbet *Hofer.* *Herc. Med.* l. 3. c. 5. p. 195.

40. SPECIE VARIA] testantur *Rolfinc.* *Epit.* l. d. & multi alii.

41. NON SEMPER NOTANT PRAVAM &c.] Nimirum sunt interdum a sanguinis boni copia: ut supra dictum. Interim melius quidem esset, si natura iis carere posset. Si vero ejus instinctu superveniant: bonæ & salutare pronunciantur. Similis jocus est de gravedine: Es ist schade wann den Schnuppen die Armen sollen haben, er gehöre vor die Reichen, tanquam singulare beneficium: quod per sui effluxum multorum malorum causam præripiat. Melior tamen fuisset ejus absentia.)

42. SÆPE A MULTIS MALIS] Fuscè demonstrat *Hipp.* 6 *Epid.* f. 3. *Barth.* A. R. libell. 1. c. 4. scil. a pleuritide peripneumonia: Melancholicis & spleneticis affectibus, nephritide, mania: & quid multis! ubi sanguis peccat: & ita per naturæ jussu evacuatur: nonne hoc conducet?

43. MULTA QUOQUE MALA GENERENT] docent hoc *Atius* *tetrab.* 4. *serm.* 2. c. 3. *Galen.* 3. *Nat. fac.* 8. 9. *M. M.* 10. l. ad *Glauc.* 14. 2. de *præfag. expul.* 4. *From.* q. 44.

44. INTENSISIMO DOLORE] adstipulatur *Dodon.* *obs.* *Med.* c. 50. explicat *From.* q. 22.

45. SI SUNT] Nota in genere hæmorrhoidum curatione pleni sunt omnes fere practicoꝝ libri. Verum cum ista, ut reliquorum affectuum, sint valde generalia: prudentia Medici opus est, qui illa pro individui ratione applicabit. De novo hæmorrhoidum cæcarum remedio, muribus scil. marinis vid. *Christiani Maximiliani Speneri Med. D.* *Epistolam* ad *Dn. D. Mich. Bernh. Valentinum,* *Amstelodami,* typis hæredum *Hermannii Aaltiz A.* 1700. in 4to qui ibid. p. m. 4. ait: Ab inerudita

etiam plebecula conqueri, murium illorum probatissimum in curandis hæmorrhoidibus cæcis usum esse.

Id. ib. p. m. 10. pergit : Usus quod attinet, unanimi plebejorum loca hæc maritima, præsertim Selandiam incolentium testimonio tanquam certissimum & infallibile remedium ad curandas hæmorrhoides cæcas adhibentur, idque in forma suffumigii, quod plurimis in casibus sibi prospere successisse, doctus quidam Medicus mihi retulit. Nec ratio hic deest, quæ idem suadere possit, siquidem per Sal comm. alkalinum supra allegatum sulphure quoque narcotico mures hosce imprægnatos esse, vel exinde probabile videtur, quod raxæ, quarum secundinæ quasi sunt, insignem affinitatem habeant cum torpedine naturali, ut Aetius loquitur, facultate stuporem inducente, & dolores ex capite tollente, cum primis in partibus inflammatis. Unde & Hipp. noster lib. de affectibus in quodam morbo hepatico pleuritidi non absumili torpedinem, pastinacam & rajas simul præscribit, tanquam iisdem vel similibus viribus prædita virtualia. Quas quoque Rondeletius in pruritu hepatis commendat. Id. ib. p. m. 11. alia specifica addit, qui videatur.

46. AD V. S.] Si nimirum sit a sanguinis copia, ne major dein fiat affluxus, alias parum proderit : revulsio enim plane cadit propter circulationem.

47. SCALPELLA] Scalpello cæcas attingere vetamus, ait *Rolsinc. Epit. l. 3. c. 21.* Sectionem quoque periculosam esse, in inveteratis præsertim ac diuturnis scribit *Jonston. Prax. p. 542.* quod funesto suo exemplo testatus est Joh. Austriacus Caroli V. Imp. filius, qui scalpello apertis, largo secuto sanguinis profluxu intra 4. horas occubuit, seu ex *Dionysio Dacca Hispano lib. 3. de Apostem. c. 188. Zacut. Lusit. lib. 1. de Medic. Princ. Hist. 39. & 40. p. 78. & lib. 3. Prax. Adm. obs. 6. refert.* Hinc Bononienſium medicorum quorundam stupiditatem & ignorantiam admiratur *Amat. Lus. in Schol. ad Cent. 5. c. 3.* qui indiscrete venas hæmorrhoidales phlebotomo aperiendas jubent, & addit : Vos vero cavete, inde enim mul-

multa sequi mala, certum est. Consentit *Fromm.* q. 25. *Seunert.* de Febb. lib. 2. c. 5. p. m. 197. Affirmat vero usum apertionis *Pareus.* l. 12. c. 24. *Swalv.* Disquis. Therap. f. 6 p. 115. & *M. A. Severin.* l. de efficaci Med. p. 2. c. 17. qui posterior alium modum proponit vid. *Rollii* Disp. c. 9. In affectione hypochondriaca hæmorrhoidum sectionem suadet *Rompf.* ad *Schmitz.* Comp. Pract. p. m. 6, *Theodorus Heghugs* Chirurg. expert. apud *Joh. Bapt. a Lamzwerde* in Append. obsf. n. 94. hanc proponit de hæmorrhoides pollicis longitudine & crassitie in septuagenario sene ferro ignito ablata; his verbis: Rusticus Slotensis annorum 70. post intolerabiles hæmorrhoidum dolores & quævis frustra tentata remedia persuasione magistri mei operationem chirurgicam admittit, quæ adjuvante Magistro Theodoro Vennekool Anno 1654. feliciter per scalpra obtusa & ignita ferratim perficitur; apposito vulneri actuali cauterio, ne nimia hæmorrhagia subsequeretur, qui ulcus aliorum instar brevi curabatur.

48. HIRUDINES] Has improbant *Mercurial.* lib. 1. Consil. Med. 6. p. 38. *Job. Thom. Minadous & Victor.* *Trincavel.* de Rat. Cur. Part. Hum. Corp. aff. l. 9, c. 14. ap. *Schenck.* l. 3. obsf. 164. ubi ait, quoque esse novum juniorum medicorum inventum, nec meminit ejus esse mentionem factam ab aliquo Græcorum aut Arabum Medicorum. Verum *Galenus* ipse librum peculiarem scripsit περὶ ἑδῶδων ἀλισπάσεως, σικύας, καὶ ἐνχαράξεως ἢ κατὰ χασμῶν, de hirudinibus, revulsione, cucurbitula & concisione cutis seu scarificatione, in ejus Operibus Tom. 4. Edit. Basil. Imo quod apud veteres in tali casu quoque in usu frequenti fuerint, refert *Zacut. Lus.* l. 1. Princ. Histor. Quæst. 4. Hinc eas in hæmorrhoidibus aperiendis laudant *Bartholin.* A. R. p. 426. *Borell* Cent. 1. obsf. 63. *Jonston.* Prax. p. 543. *Rolsinc.* Epit. l. 3. c. 21. *Fonsæc.* Tom. 1. Consil. 27. p. 181. *Minrer.* de Med. Milit. p. 263. *Sebitz.* Disp. de Hæmorrhoid. Th. no. & *Seunert.* de Febb. l. 2. c. 5. p. 197. *Pareus* l. c. & præcipue, seu specificum & determinatum earum remedium

Pe-

Petræus Nosol. Harm. Diff. 32. Sic quatuor hirudines viro alicui feliciter applicuit, ut extraherent ℥vj. sanguinis. *Amat. Lus.* Cent. 6. Cur. 3. qui ib. in Schol. modum applicandi tradit. Fufius vero locum, tempus & modum applicandi docet *Aquapend.* de Operat. Chirurg. c. de Hæmorrhoid. & ex eo *Sennert* Prax. l. 3. p. 429. qui ib. p. 421 jubet, eas affigi post evacuationem, ne major humorum affluxus concitetur.

49. FRICTIONES] hæc possunt fieri vel panno aspero, *Jonst.* l. a. vel folio ficus, parietar. borrag. bugl. mercurial. &c. *Rolfinc.* l. c. *Amat. Lus.* *Sebitz.* l. c. Professor quidam Jenensis cæcas suas feliciter aperiebat folio Ser-ratulæ. Interdum quoque aperientur illitione Succibetæ - cyclam. cent. min. & similibus *Sennert.* Prax. l. 3. pag. 421. Aperit eas quoque lac ficulneum, si contricentur folia ad invicem & apponantur. *Fonsæc.* t. 1. Conf. 27. p. 185. Conf. *Hartm* Prax. p. 205.

50. SCARIFICATIONES] has proponit *Rolf.* l. 3. Epit. cap. 21. cucurbitulas hypochondriis ad revellendum, coxis vero ad derivandum admovet *River.* Prax. l. 10. c. 10 p. 741.

51. ADSTRINGENDO] hic laudatur mixtura *Fr. de le Boe* Sylv. l. 1. c. 13. Prax. §. 46. quam vero descriperat c. 9. §. 20. & hæc est:

R. aq. plantag. ℥ij
cinnam. ℥vj.
acet. dest. ℥ß.
corall. rubr. ppt. ℥ß.
sang. drac. ℥ß.
laud. op. gr. ij.

firub. myrtin. ℥j. cochleatini sæpius assumatur. Hic quoque laudatur cingulum ex foliis hel-leb. nigr. conquassatis recentibus, quod describit *Hartm.* prax. p. 204. & ex hoc *Jonst.* p. 541. qui etiam plura addit.

52. DOLORI SUECURRITUR] Egregium est, quo uti-

titur CL. D. *Geidelin*, Practicus Argent. felicissimus Competitor olim meus, & Amicus optimus, quod mecum communicavit: illo enim ad miraculum fere tolluntur dolores. Nec hoc frustra adhibetur,

R. rad. alth. Lil. alb. lapath. unct. aa $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. fl. linar. verbasce. chamæm. R. Lil. alb. aa $\mathfrak{m}\mathfrak{ss}$. sem. lin. fœnigr. psyl. aa $\mathfrak{z}\mathfrak{iij}$. conc. cont. coq. in lacte caprillo, calide sapius adhibe. *Fonsc.* l. c. p. 184 laudat opium: ol. sem. lin. medullam crurum vituli; ol. armen. c. asellis, & præ reliquis tanquam secretum, balsamum sulf. it. ol. buxi. *Hartm.* Prax. p. 203. ol. scarab. cineres suberis exusti c. axungia capil. oleo myrtino cocti, unguent. ex linar. quod posterius mavult ex fl. componi *Hæfer* H. M. p. 195 qui mire illud deprædicat, una cum aliis probatis.

53. FOMENTIS] scilicet quæ ex thapso barbato, croco, linaria, chelid. min. melilot. &c. fiunt, magis prosunt, quam unguenta; quia hæc tubercula non semper patiuntur pingua, teste Amicissimo mihi D. D. *Wedelio* Ann. 2. Ephem. Cur. Germ. obs. 195.

54. AMULETA] Hic egregio encomio in Medicinam nuper introduxit amuletum suum *Experientiss.* D. D. *Wedel.* Medicus Ducalis Saxo-Gothanus suavissimus Amicorum; Anno II. Ephem. l. c. quod hoc est: Appenditur radix Telephii seu fabariæ recens (vel aliquot saltem nodi, prout nodi ipsi plures vel pauciores in ano protuberant) cum filo in dorso inter scapulas. Simul cum marcescente radice, tabescit & evanescit omne tuberculum. Idem laudavi ex hoc in Lexico meo Vegetab. usual. p. 39. *Helmont.* quoque hic commendat amuleta; forsitan (ait *Hofer.* *Herc. Med.* l. 3. c. 5. p. m. 194.) Scrophulariæ radicem: & fructus cardui hæmorrhoidalis. Scrophulariæ vim mirificam interne deprædicat *Heinr. ab Heer.* obs. 20. p. m. 244. de Magnetica hujus vi vide *Minder.* Med. milit. p. 262. Cardui vero pomum saltem in pera gestatum hæmorrhoi-

rhoides pellere, scribit *G. Horn.* Arca Motis p. 150. & *Bernh. Suvalve* disquisit. therap. sect. I. p. m. 21. Huc pertinet annulus, quem *Helmontius*, ceu scribit de Feb. c. 2. num. 39. facit ex metallo, quod componit, qui si gestetur, ipso spatio orationis dominicæ tollitur hæmorrhoidum dolor, & 24. horis evanescent hæmorrhoides tam internæ quam externæ, utut maxime protuberent. Fides sit penes auctorem. Hunc annulum confici ex dente equi marini putat *D. Joh. Michael* in Colleg. MSS. Practic. in Jonst. *Helmontius* vero ait, fieri ex metallo, ejusque descriptionem ait l. c. se dedisse in Tr. in herbis verbis & lapidibus &c. ubi tamen ego invenire nondum potui.

55. FIGURAS TILSEMANICAS] Aliis, sed minus recte, dicuntur *Talismanica*. Arabica vox est, & ibi dicitur *Tilseman* vel *Tilsemon*. De nomine æque ac re ipsa lege *Greg. Michaelis* Notas in *Gassarellæ* Curiositates inauditas n. 59. pag. 257. seq. *Car. Patini* in Hist. Numismat. cap. 14. pag. 99. seq. *Jo. Henr. Ursini* Exercit. de Hermete Trismeg. pag. 128. seq. *Selden.* de Dis Syris Syntagm. I. cap. 2. pag. 116. seq. *Frommann.* de Fascino pag. 278. seq. *P. Ammanni* Parænes. pag. 4. Hujusmodi figuris creduntur suasu Magorum suorum usi Philistæi, ubi Hæmorrhoidibus cæcis laborabant 1. Sam. v. 6. (hisce enim eos laborasse, probant *Interpres Arabs, Versio Latina Junii, & Tremellii, item Aglicana, & Belgican.* & in Not. *Drusius, Grocius* &c. imo cum Ebræis plerisque, inprimis *Rambam*, qui in *More Nevochim.* Part. I. cap. 1. pag. 2. ait: Ita dico de illo *Tzalne* imagines anorum suorum, quod hæc vox (*Tzelem*) ipsis attribuitur non propter formam externam, sed propter virtutem & influentiam illarum spirituales, qua damnum seu morbus mariscarum in anis seu posterioribus (Philistæorum) auferebatur. Novi interpretes fere quotquot sunt, quando imagines aureas ceu nates ipsorum erant: & mures aureos (quorum vero in textu originali nulla, sed saltim Græca LXX. Virorum Versio-

ne mentio) faciebant, uti est nuperrima observatio *Joh. Gregorii*, Angli, Not. & Observatt. in aliquot loca Scripturæ, cap. 8. Hæc Lector accepta feras CLmo Dn. D. *Joh. Fried. Miegio*, Prof. Theol. P. Celeberr. Amico & Collegæ honoratissimo, Linguarum Orientalium Scientissimo, qui & in litteris ad me d. 21. Aug. 1672. datis, hæc verba perscribit : Et percussit eos Deus בַּעֲפֹלָיִם : Qualis morbus fuerit, cum hoc saltim loco, & altero Deut. 28. v. 27. vox occurrat, parum constat : In *Nativibus* collocandum plus quam probabile (1) quia עֹפֶל *Ophel*, quod in textu proprie partem prominentem (corporis) עֹפֶל *Tachor* autem, quod pro illo altero vocabulo Masorethæ in margine substituerunt, *anum* significat. (2) In hoc Interpretes plerique omnes consentiunt, (3) idem suadet, quod natium imagines infra leguntur Philistæi, ut ab hoc malo liberarentur, Deo consecrassent. Non ita compertum ipsum morbi genus : Procidetiam anus vel sphincteris aliqui; alii dysenteriam, ut *Josephus* sibi imaginantur. Rectissime, meo judicio, qui Apholim אֶפְחֹלִים tumorem interpretantur, & morbum adeo significari putant *mariscarum* s. *hæmorrhoidum*, (ita *Junius*, *Tremellius*, *Diodati*, *Genevenses*, *Belgæ*, *Angli* in Versionibus) ac in specie quidem illarum, quæ intus latent (cæcæ, ni fallor, Medicis dictæ,) ac gravius ideo dolent, & difficiilius curantur. Nam dicitur expresse v. 9. & latebant ipsis Apholim, seu ulcera ista. Nec mirum a tumore, mariscis apud Ebræos impositum est nomen; Aphal enim hodieque Arabibus tumorem significat. Dixit similiter *Juvenalis* Sat. 2.

Cæduntur tumida, Medico ridente, mariscæ.

Deut. 28. v. 27. in cominationibus legalibus idem morbus Apholim cum ulceribus, scabie & prurigine conjungitur, unde utcumque de ejus natura judicare datur. Hactenus CL. Miegius. In *Scaligeranis* pag. 38. ad h. l. Sam. hæc leguntur : des broches secretes sont hæmorrhoides ou fistules encore plus dangereuses que les hæmorrhoides.

56. TRANSPLANTATIONEM] *P. Caslellus* CL. Messanæ Medicus expertus est hæmorrhoides, si tangantur tuberosa radice Chondrillæ ficcari, si chondrilla ficcetur, corrumpi vero, si corrumpatur, quare sub camino exsiccandam suadet, teste *Bartholin.* Cent. 3. Hist. 66. p. 129. Ita *Durantes* in Hortulo Sanitatis, & *Ulysses Aldrovandus* magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ est species polygoni, Italiæ non ignota. Ea tactæ hæmorrhoides dolentes melius habent, si per diem circa femur gestetur, & mox in fumante camino suspendatur. Ut herba ita & hæmorrhoides corrugantur, omnisque evanescit dolor, scribit *Rolfinc.* Epit. p. 328.

57. USTIONEM] hæc periculosa *Jonston.* Prax. p. 542. & dictu facilis, difficilis factu; *Rolf.* Epit. l. 3. cap. 21. Vide de ea *Aquapend.* l. a.

DISSERTATIO MEDICA DE MUSICA.

§. I.

Honos, (ait Princeps Romani *Tullius* eloquii, *Quæst.* Tusculan. Lib. 1.) alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur. Summam eruditionem Græci sitam censebant in nervorum vocumque cantibus, igitur & *Epaminondas*, Princeps, meo judicio, Græciæ, fidi- bus præclare cecinisse dicitur: *Themistocles*que aliquot ante annis, cum in epulis recusasset lyram, habitus est indoctior. Ergo in Græcia floruerunt *Musici*, discebantque id omnes, nec, qui nesciebat, satis excultus doctrina putabatur, & Lib. 4. sub Init. idem: Cum carminibus soliti *Pythagorei* esse dicantur & præcepta quædam occultius tradere, & men-
teis

teis suas a cogitationum intentione & cantu fidibus que ad tranquillitatem traducere, gravissimus Auctor in Originibus dixit Cato, morem apud majores hunc epularum fuisse, ut deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. Assentior enim (pergit idem Cicero lib. 2. de Legibus) Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem: Namque & incitat languentis, & languefacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit.

§. 2. Quin & rectissime Plutarchus de Musica: *Σεμνή ἐν κατὰ πρόντα ἡ μουσική, Θεῶν ἔργημα ἔσται.* i. e. Modis omnibus veneranda est Musica, cum sit Deorum inventum. Nescio (inquit *El. Schedius* de Dis Germ. Syngram. 2. cap. 33. pag. 402.) quid divinum imprimi in animis nostris vis Musica. Certe spiritus propheticos excitandi pollere facultate, discimus exemplo Elifæi 2. Reg. 3. v. 15. Quin ipsum jam Adamum in statu innocentiae eandem exercuisse, Deum canendo & laudando, asserere non veretur *ὁ πᾶν Dannhauerus* in Lacte Catechetico Conc. 36. pag. 523. qui ibid. non modo Jubalem primum instrumentorum Musicorum inventorem laudat ex Gen. 4. v. 21. sed & antiquissimis Ebræorum diversos jam olim Musicæ modos *al alamothe*, *al basminith* dictos in usu fuisse, ex Theodoreto lib. 2. cap. 24. Socrate lib. 6. cap. 8. & Suida in voce *χοῳγος* probat. Succinit ei CL. Georg. Paschius de Inventis Nov. Antiquis cap. 1. §. 3. pag. 5. his verbis: Jabali germanus Jubal Psalterii & Citharæ auctor est, id quod de instrumentis quibusdam intelligendum saltem, nonnulli volunt, qui ipsius Musices in-

ventorem Adamum faciunt, quo de argumento videatur *Matth. Herbenus* in Tract. de Natura Cantus & Miraculis Vocis. Conf. plura apud Samuel. Schelgvigium Disp. de Musica Thorunii habita 1671. in 4to.

§. 3. Ab omni etiam ævo apud omnes fere non cultas tantum moratasque, sed & barbaras gentes Musicam fuisse in pretio ac honore, affatum omnium seculorum testantur historiæ; nil enim moramur Scythas, Ægyptiosque, de quibus *Diodor. Siculus* testatur, eos Musicam non inutilem modo sed & noxiam esse, ut quæ virorum animos effeminet, persuasum habere, Biblioth. lib. 1. f. m. 73. Alia longe mens Chaldæis, Persis, Græcis, Romanis, olim, & hodie cultioribus omnibus Asiæ, Europæque, imo incultis Africæ, Americæque incolis esse oculari perhibetur experientia. Taceo principes sagi togæque artibus inclytos Musicæ addictissimos, Alexandrum M. Cæsarem, Augustum, Neronem & sexcentos alios, Musicæ artis & aliarum æque scientiarum insigniter peritum Alfredum Magnum, Anglorum Regem, perhibet Baleus Cent. 2. Scriptt. Britann. pag. 225. ex eoque CL. *Val. Ernst. Læfcher*. Disp. de Script. Princip. §. 3. Sic nostra ætas admirata est trigam Augustissimorum Imp. Leopoldi patris, Josephique & Caroli VI. fratrum Musicæ artis instructissimam.

§. 4. Claudimus hæcce de Musicæ præstantia verbis B. Megalandri *Lutheri*, qui (teste M. *Joh. Lippio* Disp. 1. de Musica Vitembergæ 1609. habita in Præf. pag. A. 2. a.) ad Sensuum, insignem ævi sui Musicum ita scripsit: Multa virtutum semina iis inesse arbitror, qui delectantur arte Musica; truncis autem & lapidibus similes esse, qui ea non afficiuntur. Scimus enim Musicam etiam Dæmonibus in-

visam

visam & intolerabilem esse. Et plane judico, nec pudet asserere, post Theologiam esse nullam artem, quæ possit Musicæ æquari. Nam ipsa sola post Theologiam id præstat, quod alioqui sola Theologia præstat, scilicet quietum & lætum animum. Nequeo, quin in laudem Collegæ & Amici quondam conjunctissimi, Joh. Lud. Fabritii, præclari Theologi Heidelbergensis subnectam sequentia ex CL. Jo. Henr. Heideggeri Historia vitæ & obitus ejusdem pag. 136. desumpta verba: Supra modum hymnis delectabatur sacris, quorum plurimum magna cum emphasi doctis & indoctis consulentium auctorem Lutherum summo opere laudabat. Tandem paulo ante obitum in lectulo emortuali aiebat: Deum in hac vita nobiscum juxta corporis & animæ nostræ conditionem agere, in altera vero vita fore, ut beati *Musica excellentissima*, sed mere intelligibili, sese oblectent. Addamus & verba *Wolffg. Schulleri* Med. Doct. & Prof. Vitemberg. in Progr. Fun. Seb. Matthesii, LL. Cult. 1620. Musicam artem, qui liberali homine indignam censent, næ illi parum liberalis, & quos melius cucurbitas pingere: Eam enim veteres sapientiæ antistites non solum exercuisse constat, sed indoctiorem existimasse, quo quis illarum imperitior esset.

§. 5. In genere, quæ ad movendos hominum animos affectusque Musicæ sit efficaciæ, satis superque docent Philosophi cum *Aristotele* Polit. Lib. 8. cap. 5. 6. 7. & lib. 1. cap. 3. ex eoque *Jo. Calvinus* in Decade selecta Quæst. politicar. Heidelberg. 1600. edita §. 10. *Gumpelzhaimer* de Exercit. Academ. pag. 150. Plurima etiam in gloriam Musices enarrat CL. *Bæclerus* in progr. Acad. 22. pag. 3. seq. & *Q. Mar. Conadus* Lib. 4. Epist.

114. p. 119. seq. ubi nomine Ant. *Vulpii* Musici præstantissimi opera sua Carolo Caraffæ dedicantis thema hocce egregie diducit. Erudite, ut solet, ea de re differit *Renatus Cartesius* in Compend. Musices p.9. his verbis: „Cum hoc in confesso sit & ut diximus initio cujusque mensuræ, fortius & distinctius sonus emittatur, dicendum est etiam illum fortius spiritus nostros concutere, a quibus ad motum excitamur, unde sequitur etiam feras posse saltare ad numerum, si doceantur & assuescant, quia ad id naturali tantum impetu opus est, (Exempla canum, urforum, simiarum &c. quotidie prostant, & celebre inprimis est Viennæ in primis Leopoldi Cæsaris nuptiis celebratum Choreæ Equestris spectaculum, vulgo *Ross-Ballet* dictum) „Quod autem attinet ad varios affectus, quos varia mensura Musica potest excitare, generaliter dico, tardiores lentiores etiam in nobis motus excitare, quales sunt languor, tristitia, metus, superbia &c. celeriores vero etiam celeriores affectus, qualis est lætitia &c. Eodem etiam pacto dicendum de duplici genere ballatæ, nempe quod ratam, s. quæ in æqualia perpetuo resoluitur, tardiores esse, quam tertiata, sive quæ tribus constat partibus æqualibus; cujus ratio est, quia hæc magis occupat sensum, cum in ea plura sint advertenda, nempe tria membra, ubi in alia tantum duo. Sed hujus rei magis exacta disquisitio pendet ab exquisita cognitione motuum animi.

§. 6. Nec minus erudite CL. *Is. Vossius* lib. de poëmat. cantu & viribus rythmi pag. 12. seq. ex edit.

edit. Oxon. e Theatro Sheldoniano in 4) inquit :
Quanta sit numerorum potentia in movendis se-
dandisque animi affectibus, sciunt, qui aliquem ha-
bent rerum usum, & qui veteribus historiis non
omnino sunt hospites, ut opus non sit vel exem-
plis vel rationibus id ipsum confirmare. Hoc
solum dixisse sufficiat, si numeri æquales & con-
cordes tranquillos & motibus suis convenientes
gignant motus, fieri aliter non posse, quin dis-
soni & sibi invicem contrarii numeri non orga-
na tantum sensuum, sed & ipsos quoque sensus
graviter offendant & lædant, inducendo motus na-
turæ contrarios, quique ob hoc ipsum, quod
mollibus & harmonicis numeris permixti clam &
furtim subrepant, vulnera infligant graviora. Va-
sta illa æramenta, quæ Campanas vulgo appellant,
findi & aliquando dissilire affirmat, si inæquali-
ter pulsentur, & miramur, animos nostris tur-
bati, si a discrepantibus numeris perturbentur ea
instrumenta, a quibus nostri regentur affectus?
sed ut institutum persequar, illud inprimis tenen-
dum, Dithyrambica carmina habere quidem præ-
cipuam vim in ciendis affectibus, & recte illos
sentire, qui summam Musicæ potentiam in his si-
tam esse affirmat: Verum non exinde sequitur
id, quod vehementissime movet, id ipsum quoque
esse præstantissimum, nisi quis noxia salutaribus
præferenda esse existimet. Si Platonicos seque-
mur, ne dubitandum quidem fuerit, quin Musi-
cæ dignitas & præstantia in ordinatis potius &
legitimis collocanda sit numeris, qui vitam & mo-

res ad honestatem disponunt, quam in iis motibus, qui affectus induunt damnosos.,, Illustre ejus rei habemus exemplum in magno illo Græciæ imo Asiæ domitore Alexandro, quem quoties tuba clangeret Andigenides, sono excitum ab epulis ad arma profuissse, suavi vero citharæ harmonia placatum ad epulas rediisse scripsit *Plutarchus* Lib. 2. de fortuna Alexandri, ex eoque *H. Salmuth* ad panciroll. tit. de Musica. Sic quoties ira se inflammari sensit Clinias pythagoricus, toties ad lyram, tanquam certissimam mali medicinam se convertit, teste *Frischlino* de Encomio Musice Oratt. p. 204. Plura inf. dabimus exempla.

§. 7. Alia admirandorum Musicæ in hominibus æque ac animalibus interque eos noxiorum quandoque effectuum exempla passim prostant apud Auctores æque Historicos ac Medicos. Evolvere quædam merentur in *Riedlini* Patris observationibus. Ridiculum est, quod ex *scaligero* de Equite quodam narrat *Mart. Weinrichius* de Monstris cap. 15. p. 139. b. cui, quoties sonum citharæ pulsatæ audiret, urina effluxit, ut meiere inter assidentium pedes nolens fuerit coactus. Ipse memini, me olim canem venaticum minorem domi meæ aluisse, qui sonos fistulæ (dulcis etiam Gallis fleute douce dictæ) minime ferre poterat, præcipue acutiores, quin statim ululare cœperit, ad alia vero instrumenta, clavicymbalum, testudinem, &c. immotus & placidus quasi cum delectatione quadam semper assidebat. Similiter *CL. Georg. Baglivus* diss. pecul. de Tarantula cap. 13.

p. 59. afferit, se canem vidisse Ragusii pulcherri-
mæ & nobilissimæ Dalmatiæ urbe, quæque olim
antiquorum Epidaurus fuit & Æsculapii templo
claruit, cui adeo exosus erat citharæ vel alterius
instrumenti Musici sonus, ut eo audito in magnos
ululatus ac ferme in luctum conjiceretur: Idem
ibid. sic ratiocinatur: “Quod præfate aëris undu-
lationes agant in solidas fluidasque corporis nostri-
partes, ex variis brutorum exemplis, nec non ex-
dentium stupore deducimus: multi a motu limæ-
aut ferræ ob ingratam illam aëris undulationem-
in stuporem dentium aut molestantem sensationem-
incurrunt, eo quod improporcionatæ sint moti aë-
ris particulæ poris nervorum radicibus dentium-
insertorum eosdem detorquent, dimovent, atque-
adeo vel stupefaciunt vel dolore afficiunt. Porro-
contingit, ut quisque nostrum, dum insolitam-
quandam musices harmoniam sentit, quasdam-
veluti oberrationes horroris seu rigoris per cutim-
imo & aliqualem capillorum erectionem inter ini-
tia experiatur. Quod animalia pariter a musices-
sono afficiantur, plurimi testantur auctores. *Strabo*-
bo iratos Elephantes musices sono placari affir-
mat; apes sonitu metallico delectari cygnos ci-
thara & cantu, Delphinos Musica, ut refert Epi-
phanus.”

§. 8. Quantum ad oris facundiam vitæque ho-
nestatem Musica conferat, prælaudatus *Isaac Vossius*
loc. cit. pag. 47. egregie deducit hisce verbis:
Id saltem fateamur necesse est, Musicos & Poë-
tas fuisse, qui artem bene loquendi Græcos do-

„cuerint; quamvis vel ipsa hujus linguæ natura
 „satis id ostendere videatur, clarius tamen ipsum
 „hoc evincunt mores & prisca hujus gentis insti-
 „tuta, quibus propemodum sanctum erat, pleros-
 „que vitæ humanæ actus ad sonos revocare Mu-
 „sicos: Urbes condere, mœnia moliri, conciones
 „advocare & dimittere, Deorum & virorum for-
 „tium laudes celebrare, classes & exercitus regere,
 „pacis bellique munia obire; omnia denique con-
 „centu temperabantur Musico, adeoque ipsæ quo-
 „que plagæ ad numeros harmonicos fontibus
 „ingerebantur. Denique ut paucis absol-
 „vam, Lyra est, quæ veterem rexit Græciam, plu-
 „resque in ea formarit Respublicas, quam nunc to-
 „to reperiantur terrarum orbe. Hæc est, quæ do-
 „cuerit populos absque summo Magistratu aut
 „Principe vivere, mutuam observare concordiam,
 „tyrannos expellere, leges figere & custodire, ut non
 „immerito Plato dixerit, salvas perstare respublicas
 „quamdiu eadem perstet Musicæ ratio, illa vero mu-
 „tata mutari quoque statum reipublicæ. Sed ad rem!

§. 9. Musicæ notitiam Medico aut necessariam
 aut maxime saltem proficuum esse, decorique haud
 exiguo, vel ipsi Medicinæ Proceres *Apollo* atque *Chi-
 ron* Centaurus suo nos exemplo docere voluerunt,
 dum ille Citharam invenisse; Hic mirifice in ea
 pulsanda excelluisse dicuntur a *Tiraquello* de Nobi-
 lit. cap. 31. n. v. 6. 8. 14. & 309. *Marfilio Ficino* in lib.
 de vit. Epist. dedicat. & *Minderero* Threnod. Med.
 c. 1. pag. 7.

§. 10. Illa mirifice afficit sensum. Tensius porro
 cum in eo sint toti, ut quod exterius acceperunt, ad
 Phantasiam deferant tribunal; non potest non fieri,
 ut notabilis in nostro corpore oboriatur alteratio,
 cum

cum imaginatio præpotens in animi pathemata exerceat dominium, hæc vero quantum valeant in alterandis nostri corporis humoribus, & vel ad sanitatem vel ad morbum disponendis, quotidiana ubertim nos edocet experientia.

§. II. In disponenda vero Phantasia multum præstare Musicam sequentibus probabo. Cum enim variæ hic dentur proportionēs, consonantiæ, dissonantiæ, toni, varii hinc in Phantasia effectus. Sic veteres Græci fecere *Dorium melos* prudentiæ largitorem & castitatis effectorem ad vitia sc. depellenda & virtutem instillandam; hinc Agamemnon ad Trojanum proficiscens bellum, Musicum Doricum domi reliquit, sc. ut gravi sua ac severa musica uxorem Clytemnestram in pudicitia conservaret. *Phrygium* pugnas excitantem & furoris votum inflammantem; *Aeoliumque* animi tempestates placantem, teste *Minderer*. l. a. cap. 20. pag. 459. adde *Jo. de Mey* Comm. Phys. in pentateuch. pag. 94. qui tamen erudito hoc sæculo, ut pleraque alia in quavis arte, non tantum insigne tam numero quam gratissima varietate sumserunt incrementum, sed & aliis, Gallicis ac Italicis ut plurimum insigniuntur nominibus: Omnes tamen illi pro sua diversitate animum nostrum tam multifariam flectere docta nunciam excitant, nunc misericordiam, nunc gaudium, mox tristitiam &c. per quos deinde affectus id obtinet divina Musica, ut vel humores, sanguis præsertim & spiritus congelascentes & fixiores antea fundantur, expandantur, & quod inutile erat excutiant, vel nimis expansi & fusi figantur, contrahantur, & ad tranquillitatem reducantur; quo tanquam causa obtento, ipso mox etiam potitur fine optato, sanitate, quod applicare in sequentibus cuivis proum erit.

§. 12. Medicam ergo Musicæ vim, ut rationibus, sic & auctoritate testimoniisque eruditissimorum virorum, exemplisque & historicis assertum ibimus. Consuli meretur doctissimi viri *Joh. Casp. Scaligeri* Exercit. 302 ad Cardanum art. 2. quem allegat *Joh. de Mey* Comm. Phys. in S. Script. pag. 95. seq. ubi ita : Creditur Musicam sanitati multum conducere & ad conservationem ejus plurimum facere. Movent enim soni spiritum mediante æere, motus autem propria spiritus actio est, qua conservatur in sua subtilitate. Soni nimis acuti, quoniam spiritum dividunt, nimis quoque graves & magni displicent quia spiritum obtundunt impelluntque in cavitates corporis, verberantque. Placent autem „mediocres, non omnes tamen sed sibi consonan- „tes, id est, ad mensuram sui editi, omnes enim in „natura consoni sunt, sed non nobis. Soni suaves & „modesti mulcent ad contemplationes, unde iis in „sacris utuntur ad devotionem excitandam. Aspe- „ri soni ad iram excitant, ideoque in bello usur- „pantur; titillantes luxuriam provocant. Campa- „nella. Sunt qui tantam adscribunt efficaciam nu- „meris, vocibus, modisque musicis, ut animum no- „strum quovis motu atque affectu ciere possint; do- „lorem lenire, revocare a curis, mores effingere, „mentem turbare, sedare, tristitiam, gaudium &c. „excitare. Ideoque Platonem prudenter jussisse a- „junt, pueros in sincera quadam harmonia ex gra- „vibus ac severis numeris vocibusque constante eru- „diri, quæ & apte mores effingeret, & affectus atque „cupiditates temperaret; Haut injuria igitur *Henr. Bebelius* Justingensis, in Epist. ad Jac. Oester. de in- „stit. pueror. pag. m. Aa. 1. b. ait: Nec item suo- „tempore abstinendum a cantu, musicisque orga- „nis, adsit aut cithara testudinea, aut lyra, fistula, vel
simile

simile, quod sua suavitate hominis animum com-
ponat, gravesque meditationes & curas mitiget, ut
eo validius ingenium possit redire ad labores.

§. 13. *Georgius* item *Baglivus* Prax. Med. Lib. 1.
cap. 13. Musica, ait, est de genere eorum, quæ æ-
rem acute feriunt, & in vividas quasdam undula-
tiones disponunt; motus hi seu veloces undula-
tiones sanguini & spiritibus per contactum com-
municatæ in iis diversas excitant affectiones, nunc
eos ad motum vehementer concitando, nunc ad
quietem componendo & ex varietate sonorum va-
riæ in mente nostra rerum ideæ excitantur; hinc
alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem, alii
demum ad pietatem nos movent, prout scilicet
spiritus & humores hoc & non alio modo affici-
untur. Tympana & fistulæ dum sonant, quam
vehementes excitent motus in spiritibus militum,
arguere licet ex audacia, alacritate & promptitudine
ad pericula, nec non ex immani furore in ipso ca-
lore conflictus, vel in apparatu ad conflictum ani-
mis militum obversantibus, ut taceam exempla
strenui & generosi Ducis ambitionem gloriæ &
stimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum
conducunt &c. Mœsti, irati, vel aliis animi pas-
sionibus affecti leni & placido musices concentu in
alacritatem & gaudia excitantur, & per illius con-
tinuationem in somnum ducuntur &c. Lege o-
mnino plura apud ipsum auctorem pag. 58. seq.

§. 14. Idem CL. Auctor cap. 14. §. 9. inter alia sic
ait: "Inter solatia ægrorum animo laborantium"
magnam vim obtinet Musica, ut omnibus constat.
Hinc notandum est, quod affert *Alexan. ab Ale-*
xandro dier. genial. Lib. 6. cap. 5. dicens: Ascle-
piadem nulla re magis quam symphonia & vo-
cum concentu phreneticos mente imminuta &
valedu-

valetudine animi affectos restituisse ad pristinam^c sanitatem. Testatur idem *Pindarus* Ode 3. nempe^c *Aesculapium* μαλακαῖς ἐπαριδαῖς id est mollibus cantionibus medicinam adhibendo multos curavisse, apud *Tiraquell.* l. c. cap. 31. no. 302. De *Pythagora* *Jamblichus* in ejus vita lib. 1. cap. 29. ait: ὑπελάμβανε δὲ καὶ τὴν μουσικὴν μεγάλῃ συμβάλλεσθαι πρὸς ὑγίαν ἂν ἴς αὐτῇ χρῆται καλὰ τὰς προήκοντας ἰδέσθαι i. e. ipse (*Pythagoras*) Musicen magnopere conducere judicabat parandæ sanitati si quis ea justis & consentaneis modis uteretur. Sic & *Porphyrus* in ejusd. *Pythagoræ* vita refert, ipsum amicos ægrotantes curare, animo autem ægros consolari solitum, adhibuisse etiam musicam, apud *Barthol. de Moor* in *Cogitatt. de instaurat. Medic.* lib. 3. pag. 380. ubi in notis addit: Vide *Kuhnium* ad *Aeliani Var. Hist.* lib. 9. cap. 22. vide quoque *Jamblich.* in vita *Pythag.* cap. 25. ἐνίδει γὰρ ἔπαρεργως τῇ τοιάντῃ χρῆσθαι καθάρασει. τὸ γὰρ τῇ καὶ προσηγόρευε τὴν διὰ τῆς Μουσικῆς ἰατρείαν &c.

§. 15. *Macrobius* etiam lib. 2. in *somn. Scip.* cap. 3. ait: Musica quoque corporum morbis medetur, nam hinc est, quod ægris remedia præstantes, præcinere dicuntur. Allegat eundem *Tyraquellus* l. c. no. 303. Conf. omnino *H. Corn. Agrippa* lib. 2. de *Occult. Philos.* cap. 24. seq. *Jo. Lonicus* in enarratt. ad *Pindari Pythia* pag. 272. qui plura huc facientia habet. *Martianus Capella* lib. 9. Musicen sic loquentem inducit: Quid? afflictationibus corporeis nonne assidua meditatione succurri? *Febrem* curabant *vulneraque* veteres cantione. *Asclepiades*^c item tuba *surdis* medebatur. *Ischiadas* quis nesciat

nesciat expelli aulica (αὐλῆν sive tibiali) suavitatem ? *Xenocrates* organicis modulis *lymphaticos* liberabat : *Thaletem Crentensem* citharæ suavitatem compertum est morbos ac *pestilentiam* fugavisse : *Herophilus* ægrorum venas rythmorum collatione pensabat. Hujusmodi a *Galeno* etiam lib. i. de Sanit. tuend. cap. ii. & medicorum aliis prodita, quos longum sit apponere. *Cælius* id vocat *loca dolentia decantare* ; quod a fistulare quodam factum *Philitionis* frater prodidit, ut idem ait. Vide & *Gyraldum* Dial. i. Hist. Poëtar. pag. 17. edit. Basil. 1580. ait *G. Jo. Vossius* de Musica cap. 4. §. 13. pag. 43. *Isaac* lib. de Floribus tradit, cantus sonosque instrumentorum musicalium ad sanitatem admodum conferre apud *Tiraquell.* l. a. n. 303. additque : Quod voluit *Tacuinus*, ejusque auctoritate *Nicol. Niculus* in lib. sermonum Medicinæ Sermon. i. Tract. 2. cap. 36. Cantus & Musica, (ait *Clinus Melch. Sebizi* in Disp. ii. de Purgatione parergo i.) aliquid ad curationem morborum faciunt.

§. 16. Quomodo Musica in morbis curandis proficit, exponit, qui videatur, *Tob. Andrea* Exerc. 3. de Cura Corporis per mentem §. 13. Conf. *Scherbium* Comm. in Polit. Aristot. pag. 370. seq. de Musicæ Differentia & Effectu vario ; & præcipue *Phil. Caroli* ad Agell. N. A. lib. 4. cap. 13. pag. 269. seq. *Rolfinc.* de Capitis Dolore lib. 2. sect. 2. art. i. Part. 3. cap. 44. pag. 190. seq. *Muretus* lib. 14. Var. Lect. cap. 6. pag. 119. seq. *Johan Brodeus* lib. 4. Miscellan. cap. 31. *Magius* Variar. Lection. lib. 4. cap. 13. *Pechlinus* lib. 3. Obs. Med. 29. *Jac. Faber* Stapulensis in Elementis Musicis pag. 2. a. ubi plura. *Casp. Bartholin.* Thomæ fil. de Tibiis vett. lib. 2. cap. i. & 2. pag. 139. seq. *Caldera de Heredia* in Tribunali Medico pag. 352. 353. 384. 385. *Rob. Eludd.*

Fludd. in *Harin. Microcosm.* *Kircher.* de *Magnet.* lib. 3. & in *Musica* gia.

§. 17. Creditur in genere *Chiron Centaurus*, *Staphyli* lib. 3. *Rerum Theſſalicar.* testimonio cithara morbos quosdam depulſiſſe. Idem de *Hilmenia* docet *Boëtius*, quod *Musica* adeo præclarus fuerit, ut multis ægrotantibus omnes animi moleſtias abſterſerit. *Minderer.* *Threnod. Med.* cap. 20. pag. 458. qui ibid. pag. 460. de *Democrito* dicit, quod plurimos morbos cantu pelli ſcripſerit; e *Severino* vero refert idem, quod *Terpander* & *Arion Mezthymneus* apud *Iones* & *Lesbios* graviſſimos morbos fugarint. Eadem aſſerunt *Tiraquellus* de *Nobilit.* cap. 31. pag. 303. & *Joh. de Mey* *Commun. Phyſ.* in *Pentateuch.* pag. 95. *Nicod. Friſchlinus.* in *Orat.* pro *Musica* 1574. habita *Orat.* pag. 204. ait: „Quid „de *Clinia Pythagorico*, qui quoties ira ſe inflam- „mari ſenſit, toties ad *lyram*, tanquam mali certiſſi- „mam medicinam, ſe convertit? Quid de ipſo *Py- „thagora* : qui adoleſcentis cujuſdam inſanum a- „morem mutatis tibix modis immutaſſe; & alium „quendam, gladio necem ſibi intendentem, eadem „via inhibuiſſe ſcribitur. Sed & morbis quibus- „dam auxilium & levamentum a *Musica* aſſerri, li- „terarum monumentis eſt proditum. Res non tam „facilis creditu, quam dictu. Nam *Iſchiadici* cum „maxime dolent, ſi modulis levibus tibicen inci- „nant, minui dolores ajunt. Et *Theophrastus* au- „ctor eſt, viperarum morſibus tibicinem mederi. „Quin & *Boëtius* in *Musica* teſtatur, *Lesbios* & *Io- „nes* a plerisque morbis cantus dulcedine & *Ter- pandri* præſidio fuiſſe liberatos. Sic *Tiraquello* de *Nobilit.* cap. 31. n. 303. teſte, *Thaletas* *Vates* *Gnoſi- „us*, aut, ut aliis placet, *Colophonius*, aut etiam, ut aliis, *Thales Cretenſis* cantu citharæ morbos & pe- ſtilen-

silentias fugabat, ut tradit *Pausanias* lib. i. quo de Atticis scribit, & *Pratinas*, ejusque auctoritate *Plutarchus* in sua Musica, & *Martianus Capella* lib. 9. (vid. sup. §. 15.) *Homerus* lib. i. Iliad cecinit, Græcos cantu & Musica fuisse vi pestilentiae levatos:

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλαίσκοντο &c.

quæ versibus reddidit *Carol. Valgulius*:

Phœbæas iras placabant carmine Achivi
Per luces totas pulcrum pæana canentes,
Pugnantemque ex alto. Ast pectora Arcitenen-
tes

Mulcebant cantus & gaudia pertentabant.

Quem locum in id, quod diximus, annotat *Plutarchus* lib. de Musica; scribit *Tiraquellus* l. c. n. 299. Imo adeo receptus fuerat olim hic per Musicam curandi modus, ut ægris remedia præstantes præcinere dicerentur, teste *Macrobio* loc. sup. §. 15. cit.

§. 18. Ad species affectuum si descendamus, statim *Melancholia* sese offert, cui egregiam affert mel delam Musica, quod suo exemplo docet *Saulus Rex* 1. Sam. 16. 23. Dæmoniacum enim eum fuisse, & Musica sublevatum, testantur *Tiraquell.* loc. cit. n. 302. *Dannbauer.* Lac. Catech. Conc. 36. pag. 521. Conf. *Gisb. Voëtius* Part. 3. Dispp. Select. pag. 151. seq. & Dispp. de Dæmonibus. *Joh. de Mey* Comm. Phys. in Pentateuch. pag. 95. qui addit: *Melancholia, insania*, aliisque morbi beneficio Musicæ sanari possunt. Idem *Saulis* exemplum allegat quoque *Hæfer.* Herc. Med. Lib. 1. cap. 7. *Melancholia* addimus *iram*. Recte *Barthol. de Moor* in Cogitatt. de instaurat. Medicinæ Lib. 3. pag. 381. *Clinias* & *Achilles* Musicæ iram reprimere solebant *Æliano* teste Lib. 14. Var. Hist. cap. 23. verum cantilenæ profana & quidquid Ethnicisms subpe-

subpeditat ad morbos animi expugnandos non sufficiunt. Agimus nos cum Christianis, quibus meliora præsidia subpeditat sacra pagina. Adnectimus quoque *metum*; & contra hunc Musicam prodeste ex *Theophrasti* lib. de divinis furoribus *Apollo Carystius*, edocuit in Historiis mirabilibus cap. 48. apud *Ger. Jo. Vossum* de Musice cap. 4. §. 13. p. 42.

§. 19. Lasciviam, immodicæque veneris stimulos etiam reprimere Musicam sunt qui testentur: Sic *Æsculapius*, uti ex *Galeno* Lib. *περὶ ὑγείας* refert *Tiraquellus* de nobilit. cap. 31. n. 302. multas cantilenas scribi mimosque rerum ridicularum fieri & melodias quasdam instituit iis, quibus vehementiores animosæ partis motus corporis temperamentum justo calidius efficerent. *Hadr. Beverland.* in admonit. de cavende fornicatione p. 24. ait: *Cum maxima sit menti cum corpore affinitas, ideo ad discutiendas lascivas cogitationes prodest quoque Musica.* *Pythagoras*, ut *phantasma* hilare imprimeret *phantasie*, solebat cubitum petiturus *lyram* pulsare, & cogitationes spicare *chordis*: *Matutinus πολύχορδον* sumsit in manus, perturbationesque ex somniis collectas ejus modulatione expiavit, eoque in divini amoris ascendit desiderium. *Pythagoras*, (inquit *Job. de Mey* *Comm. Phys.* in pentat. p. 95) spondeos ad phrygium modum occinens amore lymphatum adolescentem ad gravitatem immutavit: simile quid narratur de *Empedocle*, qui certis modis musicis adolescentem jam ira percitum & in eadem

dem ruentem ad sanitatem revocavit. Quin & mutuam Musicæ operam præstare castitatem, venerisque abstinentiam edocemur quotidiana in Castratis ad Musicam omnium aptissimis experientia.

§. 20. Imo pluribus damnosis animi affectibus una eandem mederi opera testes advoco bigam virorum omni elogio majorum. *Hug. Grotius* in *Dedicat. Mart. Capellæ* pag. m. 18. ait: „Accedit Musica cæteris non inferior, quæ brutas bestias cicurat, *memoriam firmat*, dura lenit, animos excitat, *iram* sedat, seditiones sopit, *tristitiamque* pellit: unde non immerito mihi videtur mundi totius formam Samius senex in harmonia quadam collocasse.„ *Joh. Henr. Bæclerus* in *Progr. Acad. de Musica* pag. 114. „Illa utique animorum medicinæ destinata *καὶ ὁ ἰατρὸς*, (pergamus enim uti Pythagorea ex Jamblichio voce) „adeo non est inficianda, ut vel sola musicæ harmoniæ recordatio graviores mentium perturbationes, quales *ira, tristitia, sollicitudo, metus* affert, dispulisse non raro comperta sit, dum manifeste naturalis congruentiæ argumento in suarum formarum habitus rapit animos & quasi transformat.„ Nec solum animis, sed & corpori languenti medetur Musica; Sic in Gallia nobilis matrona zelotypia *in furorem* acta, e Capucini cujusdam consilio per Musicam chelyn amœnissime plectentem 3. mensium spatio ad sanitatem redacta fuit. Alia illustris femina Rhotomagi *du Parreau* nomine in variis morbis imo & in partu non aliam Medicinam adhibuit, quam Musicam. Et

cum ingravescente ætate arthritidis doloribus in genu acutissimis maxime cruciaretur, Musico semper pro Medico usa fuit, & hoc modo vitam suam ad annum 106. usque protraxit.

§. 21. *Furorem & insaniam* Musicæ beneficium curasse quis neget? Tot ejus rei sunt testimonia, tot exempla, ut dinumerari vix queant. *Cæli Caligæ* in Dialogo Equitatio fol. 572. ait: Interdum & vigilantes per tibiam ac tripudium accedente deorum patrocínio, quibus supplices litabant, a furioso affectu ad sanæ mentis habitum revocantur. *Asclepiadis* exemplum phreneticum quendam per symphoniam pristinæ sanitati restituentis allegant, *Joh. de Mey & Bæclerus* locis jam, citt. ut & *Tiraquellus*, qui cap. 31. de Nobilit. n. 302. ait: “*Pythagoras* quoque perturbationes animi lyra componebat, ut scribit *Seneca* de ira Lib. 3. Nam & *Xenocrates* organicis modulis lymphticos liberavit. Et *Asclepiates* phreneticorum mentes morbo turbatas, sæpe per symphoniam sanitati restituit, ut prodit *Censorinus* de die natali & *Martian. Capella* Lib. 9. & *Cæli Aurelianus* Lib. 1. Chronicon cap. 5. & alii, ut paulo ante dixerat, utuntur decantationibus tiliarum varia modulatione: Quarum alterum phrygiam vocant, quæ sit jucunda atque excitabilis eorum, qui ex mæstitudine in furore noscuntur. Aliam diaram, quæ occupata mente pudorem suadeat injecto rigore, ut in bello, quam *Dorion* appellant &c. Sic *Hypatia*, *Theonis* filia, juvenem insano amore ipsius correptum Musices beneficio curavit, &

Franc.

Franc. Baconus in Hist. sua natur. Lib. 2. cap. 1. (apud *Joh. de Mey* Comm. phys. in f. script. pag. 96) refert ex Danorum historia exemplum memorabile Musici cujusdam, qui harmoniis suis quosvis vel ad furorem & arma, vel ad risum & pacem commovere poterat, quod ipsum Daniæ Regem expertum fuisse annales testantur.

§. 22. Verum utriusque istius historiæ fidem tali CLmus *Isaac Vossius* Lib. de poëmat. Cantu & virib. rythmi pag. 21. & 58. labefactat episcopi: „Non male judicat *Suidas*, ubi de Hypatia Theonis filia agit, non esse verisimile inquit, id quod vulgo dicitur, illam juvenem sui amore correptum Musicæ curasse beneficio, cum Musicæ potestas jam diu ante Hypatiæ ætatem penitus exoleverit; & de altera inquit pag. 58. l. c. Scio quidem ea, quæ *Saxo Grammaticus* de quodam Daniæ prodidit rege, quomodo scil. ille cithareti cautu ad furorem & insaniam usque reductus fuerit, est profecto mera hæc fabella. Iste Grammaticus ut multa alia aliunde petita ad suos transtulit usus, sic quoque Historiolam, quæ de Alexandro & Timotheo narratur Musico, alicui gentis suæ Principi adscribere non dubitavit. Tantum abest, ut barbaro isto seculo usquam terrarum, ne dum in Dania, reperiri potuerit Musicus aliquis, qui solo Citharæ tactu vehementes adeo concitarit affectus, ut ne nunc quidem longe florentiore Musica ullus in tota reperiatur Europa, qui tale quid vel possit vel audeat. Jam a mille & pluribus annis cessat inter Musicos ma-

„gna illa ciendorum affectuum potentia, ex quo
 „nempe desuit usus & scientia rythmi, qui solus
 „poterat præstare id, quod nullus hoc tempore
 „possit præstare Musicus., Theophrastus Lib. de
 divin. furorib. apud *Apollon. Caristium* dicit, musi-
 cam curare τὰς ἐπὶ μακρὸν γυγνομένας τῆς δια-
 νόας ἐκστάσεις diuturnas mentis alienationes apud
G. J. Voss. de Musice c. 4. §. 13. p. 42.

§. 23. Et in ipsa Mania sedanda haud exiguam
 Musica præstat operam: qua de causa eam hic
 etiam commendat *Rolsincius* Medic. Consultatt.
 Lib. 2. Conf. 8. pag. 144. quam eandem mox alii
 quoque ex amore insano Maniaco suadet l. c. Conf.
 9. pag. 153. Consentiant & alii experientia indu-
 cti, *Deusingius* de superstit. morbor. orig. §. 26.
 & seq. *Jo. de Mey* Comm. phys. in pentateuch.
 loco 3. Exodi pag. 95. ita *Timoth. Brightus* de fa-
 nit. tuend. Part. 1. pag. 61. vult, ut præter modum
 tristes Musicæ aliquo genere demulceantur *Min-
 derer.* Threnod, Med. pag. 449. conveniens vocat
 & congruum instrumentum Musicam, quo pluri-
 ma mala morbosque pellat Medicina, præterim
 vero melancholiam, quæ corpus absumat, spiritu
 tristi (ut sapiens ait) corpus exsiccante. *Epheme-
 rides* Eruditorum Parisienses Journal des Scavans
 Tomo 45. pag. m. 101. ex Historia Regiæ Aca-
 demix scientiar. Paris. Anni 1708. exhibent obser-
 vationem quandam rariorem Domini Godofredi,
 qui quendam saltatorem Magistrum (maitre a dan-
 ser) Alexæ Languedociæ oriundum delirio mani-
 acæ & muto marmonix fidium beneficio, quæ post

horæ

horæ quadrantem profundum ei induxit somnum, cum insequente crisi, feliciter liberavit, aliam ejusdem generis historiam evolve, si placet, in Academiæ ejusdem relatione annua 1707.

§.24. Quantum in ἀγροπνία valeat, vel ipsi ἀλλοι infantes docent, quibus sopiendis ad cunas canitur. Hinc *Rolfincius* l. cit. lib. 2. Conf. 3. pag. 74. in ἀγροπνία eandem vult adhiberi. Somnum conciliat Musica, quia objecta sensuum mentis tollit, teste *Plempio* de valet. togat. tuend. cap. 6. n. 4. p. 268. conf. *Camerarii* Cent. 2. syllog. memorabil. 69. & 70. *Pythagora* moris fuit, priusquam somno daret, & cum esset expergefactus cithara cantare, ut animum sua semper imbueret divinitate, sicut *Censorinus* refert, sive ut agendum erectior mane fieret animus, ad quiescendum autem vesperi sedatior, & ab affectibus purgatior, quod de Pythagoreis *Fabius* tradit, teste *Bæclero* in progr. cit. p. 114. *Seneca* de provid. cap. 3. p. m. 383. ait: Feliciorum ergo tu Mæcenatem putas, cui amoribus anxio & morosæ uxoris quotidiana repudia deflenti somnus per symphoniarum cantum ex longinquo lene resonantium quæritur. Mæcenas enim tribus annis integris in somnis permansit, leni harmoniam tandem liberatus, ut ex dicto *Senecæ* loco aliisque asserunt *Meibomius* de Mæcenate cap. 29. n. 8. *Jonstonus* in Thaumato-graph. class. 10. c. 7. art. 7. pag. 492. *Quercetanus* Diæt. & polyhist. sect. 2. cap. 9. p. 242. *Luc. Tozzus* ad Hippocart. lib. 2. aphor. 3. conf. *Ægineta* lib. 1. c. 98. *Meibom.* l. c. n. 10, seq. qui

H h 3

plura

plura hanc in rem, item *Kipping*. Instit. phys. lib. 8. cap. 14. §. 7. *Ger. Jo. Vossius* lib. 3. de Idolatr. Gent. c. 34. p. 892. *Jo. Bapt. du Hamet* lib. 3. de Corpore animato cap. 6. §. 4. *Jo. Meldorus* Disp. inaug. de hypercatharsi th. 122. Basil. 1622. in 4to.

§. 25. Rationes hujus rei, præsertim quod infantes attinet, plures reddere conantur. Argute imprimis *Cæl. Caliagninus* Dial. cit. Equitatio fol. 571. seq. „Nihil, inquit, puto posthac tibi fore super „ambigui, quin Idæorum Dactylorum vim & no- „mina ad prodendos terrores arbitreris, & in no- „stram sententiam concedas. Quod si mihi for- „tasse parum credis, parumque te jam dictæ ratio- „nes movent, quæ te profecto movere debent: at „Platoni tuo jam non credere incipe, qui motum „agitationemque infantibus salubrem esse tam nu- „tricibus exploratum dicit quam iis quæ reme- „diis Corybantumvacant. Quum enim pueros ad „somnum tardiores illiciunt, non quiete hoc ne- „que silentio sed contrariis faciunt: ulnis enim fe- „runt & cantu quasi tibicinio quodam mulcent, „& sicut in bacchantium furentiumque remediis „fit, hujusmodi agitationis chorea musaque utun- „tur. Causa hujus rei est, quod uterque affectus „ex his timore constat. Expavescunt enim infan- „tes & tenicula mentis quibusdam propter fini- „strum quendam animi habitum permoventur. „Quum vero ad hunc affectum quispiam agita- „tionem affert, vincit exterior ille hunc interio- „rem terribilem alioqui & furiosum: quumque vicerit,

vicerit tranquillam animo præstat quietem, sub-
 sultu cordis sedato, atque ita somnum concili-
 ant“ &c. *Ren. Cartesius* in *Musicæ Compend.*
 p. 5. ait: id tantum videtur vocem humanam no-
 bis gratissimam reddere, quia omnium maxime
 conformis est nostris spiritibus. Ita forte etiam
 amicissimi gratior est quam inimici ex sympathia
 & dyspathia affectuum, eadem ratione, qua ajunt,
 ovis pellem tensam in tympano obmutescere, si
 feriat, lupina in alio tympono resonante.

§. 26. Bina adhuc circa ἀγρυπνίαν Musica
 sublevatam in medium proferre liceat exempla il-
 lustria: prius est Ethodii I. antiqui & serie 25ti
 Scotorum Regis, qui 33. annis ab A. C. 157. usque
 190. regno præfuit, & a Musico Cameræ quavis
 vespera somnum ei leni modulatione harmonica
 conciliante percussus dicitur in *Annalibus Scotor.*
 Narrat eandem rem *Jo. Hiebnerus* in *Fürken Fra-
 gen aus der Politischen Historie* Tom. 2. Lib. 3.
 p. 1023. his verbis: Ethodius I. in der Ordnung
 der 25te König in Schottland &c. Damahls
 schliessen die Könige und andere Grossen nie-
 mahls ein, wann nicht ein Musicante vor dem
 Bette saß. Ein solcher Cammer-Musicus ermor-
 dete diesen König. Alterum exemplum subpedi-
 tat nobis tragicus vitæ exitus Caroli IX. Galliar. Re-
 gis, de quo *Jo. Merekerus* in *Apodemis* pag. m.
 6. 1. a. scribit: Non procul Parisiis est Bois de
 Vincennes: Vicus saint Maur cum arce regia in
 propinquo, in qua obiit Rex Carolus IX. statim
 post lanienam Paris. ob noctes insomnes, quas du-
 cebat.

cebat. E Germania evocavit Orlandum Musicum nobilissimum, ut ex ipsius Musica Coronam sibi conciliaret; Item *Christ. Matthia* in Theatr. Hist. sub Rudolpho. II. p. 1123. b. Orlandus de Lasso, Bergæ Hannoniæ urbe natus Musicus fuit excellentissimus, & per totum terrarum orbem in primis Christianum celeberrimus, eumque Musices studio Carolus IX. Rex Galliæ paulo ante mortem è Norrico evocavit, cum post infelicissimam laniemam Parisiensem ex horribus nocturnis damna somni sentiret terribilia, quem interruptum symphoniaci pueri expergefacto reparabant, teste Thuano Hist. Lib. 57. Rege anno 1574. extincto Orlandus rursus in Germaniam se recepit, & tandem anno ætatis 73. Monaci in Bavaria vitam finivit.

§. 27. Pariter *doloribus* subvenit. Ita Nobilis *Cephalalgia* laborans audito testudinis sono melius habebat: Eodem affectu detentus rusticus audito utriculi sono liber evadebat, teste *Christ. Sör-gel* Disp. Inaug. de dolore Capitis cap. 18. pag. 22. In dolore dentium etiam conducere musicam exempla docent. *Balth. Krysing*. Disp. Inaug. de Odontalgia tactu sedanda cap. 8. p. 45. Kilon. 1701. ait: Sunt etiam remedia, quæ spirituum turbatos motus blande permulcent, nervo dolenti consentientem alium titillando. Quo referenda est illa historia, quam *Paullini* in lib. *Erbauliche Lust*, Part. I. n. 79. his verbis recenset: D. Weisbrot erzehlte mir zu Utrecht, wie eine Frau in seiner Heimath nicht besser die oftmahlige Zahn-Schmerzen besänftiget hätte, als durchs Geigen, darum, wenn

wenn die Quaal anging, ließ sie die Musicanten (so immer bey der Hand seyn mußten) eiligst hohlen: je stärker und anmuthiger diese geigten, je weniger sie das Zahnweh fühlte. *Simile exemplum habet Sinapius tract. de remed. dolor. p. 55.*

§. 28. Imo & contra *icterum* commendatur Musica; ita enim Com. Celsus alicubi: Debet omnibus curis esse vacuus ac solutus ictericorum animus: Tum & splendido conclavi, lasciviis, *cantu*, jucundis quoque sermonibus laxandus est. Contra *Epilepsiam* eandem valere, & fistulæ cantum inprimis epilepsiam sanare ex *Theophrasto* Lib. de divinis furoribus apud *Apollon. Caristium* in historiis mirabil. cap. 48. probat *Ger. Jo. Vossius* de Musice c. 4. §. 13. p. 42. qui ex eod. addit, illam etiam contra *Lipothymiam* auxiliari. Sic *Ebn. Sina*, vulgo *Avicenna* Lib. 1. fen. 4. c. 30. Omnes morborum dolores cantibus sedari autumat apud *Tiraquell.* de nobilit. c. 31. n. 303. & ex ejusd. Lib. 3. Fen. 3. Can. probat *Georg. Graman* in der Chymischen Haus- und Reise-Apothecke, Part. 7. cap. 15. pag. 151. Daß in *Colica* & *Calculi passione* man die Patienten mit weichen Betten und Tüchern versehen, in grosse Wiegen legen, mit lieblichen Gesängen und Melodeyen einsausen, mit Zucken und Krauen an Händen und Füßen zum Schlaf und Ruhe bringen solle; & addit: Ingenii acuti levamentum!

§. 29. Febrem veteres cantione curasse supra jam ex *Martiano Capella* lib. 5. §. 15. didicimus. Sic *Arnold. Villanovanus* in eo libello, quem de regimine

mine Quartanæ nuncupatim inscripsit, *Febri Quartana* musicales melodias admodum conferre scribit; quod & nos (ait *Tiracquellus* de Nobilit. cap. 31. n. 303.) aliquando dum eo morbo misere conflictaremur, experti sumus. Ex utroque repetit Bernh. Jobin. in der Vorrede des Podagramischen Crost-Büchleins p. m. 11. Ad *Carbunculi* speciem admirandam, quæ frequens est in urbe Rupecurvensi prope Castra, *Malvat* dictam, adhibetur pro curatione cum aliis quoque Musica, teste *Borello* Cent. 2. obs. 12. Ad *Phormingis* sonum olim urina red-dita, *Scaliger* Exerc. 344. sect. 6. forsan idem adhiberi quibusdam posset in *Ischuria* vel *Dysuria*; nisi illud acciderit peculiari antipathia. Huc refer omnino, quæ de hoc loco & alio *Hippocr.* 5. Epid 30. 19. habet *Mart. Weinrichius* de Monstris cap. 8. pag. 65. a. *Vulnera* etiam veteres cantione curarunt *Mart.* Capella d. l. Imo & *Peste* laborantibus levamen præstat. Exemplum ex *Homero* adduximus sup. §. 17. *Mercurialis* lib. de Peste cap. 22. pag. 107. ait: Memini me legisse apud *Plutarchum* in lib. de Musica, *Thaletem* quendam Cretensem a Lacedæmoniis pestem fugasse sola Musica; cuius *Thaletæ* mentio etiam fit apud *Pausaniam* in lib. 1. Ego nihil aliud fuisse existimo musicam illam *Thaletæ*, & eorum militum, qui apud *Homer.* cantu pestem fugabant, nisi spem, gaudium & lætitiā, quibus fit, ut & animi & corpora valentius pugnent adversus morbum pestiferum.

§. 30. Expressius contra Pestem subvenientem commendat Musicam *M. Job. Hebenstreit* Med. Licent. im Regiment Pestilenz oder giftiger Fieber Augsp. 1563. in 4. p. 1. 1. a. his verbis: Ich liesse mir solche Zeit (bey grassirender Pest nach Tische) mehr

mehr gefallen, daß man nach Ergöckung in der Biblia, Musicam mit Lauten, Geigen, Harffen, Singen, oder dergleichen Seitenspielen exercirre, denn solches erquicket die lebendigen Geister, so man spiritus nennet, stärckt das Herz, und macht den Menschen freudig, welches sonderlich in solcher Zeit nützlich, , denn es der bösen Feuchtigkeit widerstehet, darumb spricht auch *Aristoteles* lib. 8. de Nat. Animal. cap. 24. daß die kollerichte Pferde, so bald sie concentum tubarum hören, gestillt, oder ja geheuriger werden. Es zeigt auch *Theophrastus* an, Ischiaticorum dolores lenibus tibiarum phrygiæ modulis sedatos, tibicinemque scite & modulate canentem viperarum moribus mederi, wie dieses *Gellius* lib. 4. cap. 13. *Athenaus* lib. 14. auch melden. So saget *Ovidius*:

Enervant animos cytharæ, cantusque, lyræque,
Et vox & membris brachia mota suis.

§. 31. Quid? quod & ad præcavendos *fætus monstrosos* conducere Musicam credatur! Ita enim *Ludov. Mercatus* Medicus Celeberr. de Mulier. Affection. lib. 3. cap. 7. fol. 677. Secundum vero, quod circa facultates moliri oportet, est imaginativam potentiam perpetuo a brutorum turpiumque animalium consideratione distrahere, eamque pulcrarum rerum imaginibus insignire, non solum coitus tempore, sed tota graviditatis duratione. Quamobrem distrahere oportet *Musiciis instrumentis*, gratis loquelis, pulcrarum imaginum inspectionibus, & ipsa quoque fœmina perpetuo conetur, quæ pulcra & grata sunt, considerare, molestiam fugere, timore omni carere, & hilari constantique animo esse, ne ex bruti alicujus, ut muris, ser-

serpentis vel alterius inspectione terreatur & expavescat.

§. 32. Inprimis autem contra *affectionem hypochondriacam* haut levis usus esse Musicam, & sana ratio dictat, & auctoritas Medicorum suadet. Unicuique proferam testem, *Jac. Kornmesser*, qui in *Disp. Inaug. de Affectione hypochondr. Rostochii*, Præside D. Joh. Casp. Marchio 1665. habita Th. 27. ita scribit: Exercitiis levioribus adnumerari potest Musica, ipsa etiam non leve affectus hypochondriaci remedium, quippe cujus vis in spiritus & nervos sane admirabilis, sed hactenus non satis explicata, quamvis ingentem impenderit operam insignis *Kircherus* in magna sua *Musurgia*. Nec mirum, quia nervorum viæ & usus in occulto huc usque latuere, quibus nuperrime tamen exquisitissimis observationibus facem propius alluxit *Cl. Willis*. Credibile est, illam cum titillatione quadam mediante aëre nervos contingere, & spiritus demulcendo exhilarare, lenireque sic passionum animorum, in spirituum torpore & alia prava qualitate fitas, cumprimis tristitias, adeoque huic affectui valde subvenire promte institutam. Conf. quæ de usu Musices habet *Caldera de Heredia* in *Tribunali Medico* pag. 352. 353. 384. 385. Fludd. in *Harm. Microcosm.* *Kircherus* de *Magnete* lib. 3. & alii.

§. 33. Eadem ratio in *dolore ischiadico*, quem cantu & tibicinum modulis mitigasse veteres, tradit *Theophrastus* apud *Athenaeum* lib. 14. *Dipsosoph.* cap. 5. (& ex hoc *Beverovicus* *Idææ Medic. Veter.* Part. 2. cap. 15. pag. 377. quem omnino consule, ut & *G. Joh. Vossius* de *Musica* cap. 4. §. 13. pag. 42.) *Plinius* *Hist. Nat.* lib. 28. cap. 2. (e quo *Vallesius* *Philos. Sacr.* cap. 3. pag. 55.) & *A. Gellius* *Noct. Attic.* lib. 4. cap. 13. (ex quo allegat *Georg. Merula* in *Galeot-*

teottum pag. 316. (*Joh. Conr. Dietericus*, qui in *Jatreio Hippocrat. n. 409. pag. 564. ita*: Dolorem ischiadicum curari Musica, scripsit *Gellius*, & probavit *Cardanus*, quem ridet *Scaliger Exerc. 348. pag. 1084.* Harmoniam autem phrygiam ἰχικὸς ἰσθμίου *Theophrastus* scripsit apud *Athenaeum*, & meminit *Plinius lib. 14. cap. 28. pag. 398. carmine* ad modulos adhibito infuisse eam viam curandi, cum scribit: Dixit *Homerus*, profluvium sanguinis vulnerato femine *Ulysses* inhibuisse carmine, *Theophrastus* Ischiadicos sanari; *Cato* prodidit luxatis membris carnem auxiliari, *M. Varro* podagris, & *Martianus Capella Philologiae pag. 209.* Ad affectiones animi tibias *Theophrastus* adhibebat. Ischiadas quis nesciat expelli aulica suavitate? Consule de his nugis *Muretum Var. Lect. lib. 13. cap. 6. pag. 365. & Vossium de Musica pag. 42. Georg. Baglivus Dissert. pecul. de Tarantula cap. 13. pag. 59. ait*: Fertur etiam Ismeniam Thebanum plures Bœoticorum Ischiadicos intentione tibiae vel cytharæ sanitati restituisse; vide plura apud *Aldrovandum lib. 5. de Insectis fol. 621.*

34. Sed addamus ipsa sæpius citati doctissimi Viri *Ger. Jo. Vossii* verba, *Musices cap. 4. §. 13. pag. 43.* Illud postremo addamus, errasse *A. Gellium*, quando, ut supra vidimus, *Noct. Atticar. lib. 4. cap. 13* ait: *Theophrasto* scriptum, Ischiacos minus dolere, si modulis lenibus tibicen incinat; nam quod a *Mureto* etiam in *Variis Lect. lib. 13. cap. 6. observatum* fuit, & ex *Theophrasti* verbis adductis ab *Athenæo* videre est, sanabantur τῇ Φρυγίῃ ἀρμονίᾳ concentu phrygio; At modi phrygii non lenes fuere, sed graves ac vehementes. Unde eorum usus erat in sacris matris phrygiæ ad furorem concitan-

tandum. Eoque spectat hoc Catulli carmen de *Re-recynthia*:

Tibicen ubi canit Phryx, curvo grave calamo.
Der Auctor des *Podagramischen Trost-Büchleins*, *Huldreich Ellropfels* (Johannes Fischartus) hat ohne Zweifel im Plinio gelesen gehabt, daß dem *Podagra* möge durch Gesang, lustige Gespräch, anmuthige Grüe Reden und Carmina geholfen werden, ait *Bernh. Jobin.* in *Præf. ad illum librum* pag. A. 6. a. *Christophorus Balista Parisinus* in *Concertatione in Podagram* v. 317. ita canit:

Aures te fidibus juvet oblectare canoris,

Mulcidaque artifici tangere fila manu.

Cantus enim ex animis curarum discutit æstus.

Et validum corpus mens hilarata facit.

§. 35. Imo *Joh. Udalric. Rumlerus* Observatt. Medicar. obs. 98. apud *Georg. Hier. Velschium* ait, *Gesnerum* in litteris ad *Achillem Gasserum* scire quendam, qui per annum laboraverit *Ischiade*, remediis frustra adhibitis, saltationibus musicis per dies aliquot (octo circiter) quotidie ad sudorem usque peractis optime curatum. Quod idem in genere de *arthritide* testatur *Epiphanius Ferdinandus* *Histor. Medic.* 8. eam nimirum harmonia satari, teste laudato modo *Velschio* loc. cit. Quamvis & facilem a nobis impetret assensum *Nobiliss. Schneiderus* lib. de *Ischiagra* pag. 925. *Symphoniam* non omnibus iis, qui *Ischiade* laborant, esse jucundam, sed sæpe, ut experimentis cognovit, fastidiosam. Hinc recte quoque idem *Velschius* in *Nott. ad Joh. Ulr. Rumlerum* pag. 59. ait: Non tam Musices ipsius hoc opus est, quam motus atque exercitationis corporis, quod tamen in multis, quibus hæreditarius

rius is morbus, non successisse novimus; idem ibidem plura addit, quæ legi & huc conferri merentur.

§. 36. Porro *Asclepiades* dicitur tuba *surdus* mederi solitus a *Minderero* *Threnod. Med. cap. 1. pag. 7.* Idem & *Martianus Capella* refert loc. sup. cit. Conf. *Tiraquellus* de Nobilit. cap. 31. n. 303. Quomodo vero tuba surditates & obauditione curari possit, disquirat in utramque partem *Vincent. Alfar. Crucius* in Consultatione pro Nobili Adolescentulo in obauditione &c. pag. 55. seqq. comprobaturque ex *Actuario* lib. 6. M. M. cap. 3. qui expresse hoc suadet.

§. *Agellius* quoque loc. cit. ex *Theophrasto* refert, *viperarum moribus* tibicinem scite modulateque adhibitum mederi. Idem ex *Æliani* Hist. Animal. lib. 9. refert *Tiraquellus* loco sæpius cit. qui ibid. addit, *Alexandrum Trallianum* tradere auctoritate Galeni lib. 9. cap. 4. ad fin. *Scorpionis moribus* etiam Musicam mederi, & ut subdit *Gellius* Noct. Attic. lib. 4. cap. 13. *Democritus* in lib. περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν, de pestibus aut pestilentibus malis, incantationes tibiæ plurimis hominum moribus medicinam fuisse edocet. Eadem plane repetit *Cer. Jo. Vossius* de Musica cap. 4. pag. 42. qui §. 13. pag. 43. hæc adjicit: „*Marettus* lib. 13. Var. Lectt. cap. 6. metuit, ne ab *A. Gellio* sit aberratum, “ quando ait, Musicen mederi a vipera morsis. Exi- “ stimat enim hoc non de vipera, sed phalangio scri- “ pisse aranei genere a Taranto urbe, quæ nunc “ Taranto, Tarantola vocato. Ab hoc morfi inse- “ cto tibicinum cantu quasi e gravi somno excitantur, atque inde parum compotes mentis subsiliunt “ ac tripudiant, donec lassati sudore diffuant ac “ concidant tandem. Paulo tamen aliter hanc rem “ me- “

„memorant. Sed si Tarantulam intellexit Theophrastus, non ita multum hoc argumentum facit „ad quæstionem illam, utrum cantus ad tibiam fac- „net morbos? Nam tibia quidem ab illo aranei ge- „nere moriis animum ad tripudiandum accendit; „sed vehemens ac diutina saltatio præstat, ut vene- „num a corde propellatur, atque una cum sudore „expellatur foras. Hæc igitur Musices vis non tam „ad corpus pertinet quam animum. „ *Georg. Baglivus* Diff. pecul. de Tarantula cap. 13. pug. 59. ait: Curiosum magis est, quod affert *Alexander ab Alexandro* Genial. Dier. lib. 6. cap. 5. dicens: Theophrastus quibusdam viperarum morfibz cantus fidicinum aut tiliarum aut alia artis musicæ organa modulate adhibita, apertissime mederi affirmabat. Conf. eundem Alexandr. lib. 2. cap. 17. Sic a Scorpio ictum Persæ credunt sanari, si post inflictum vulnus asinum rudentem audiat, teste *Oleario in der Persianischen Reisebeschreibung* fol. 372.

§. 38. Maxime autem addenda miranda & tantum non appropriata *Tarantula* morfibz per Musicam medendi via. Testantur fide digni & oculati, quod si quispiam ejus morflu læsus jam moribundus & fere omnibus sensibus privatus sit, quam primum cytharæ, lyræ, fidium, tympani parvi, cymbali, tiliarum sonum audiat, statim quasi reviviscat, oculos aperiat, aures arrigat, in pedes sese attollat, primum digitos pedum & manuum secundum musicam melodiam movere incipiat, hinc manibus, pedibus, capite gestire, saltare & tripudare. Unde in tota Apulia tempore æstatis tibiae vagantur, ut Tarantulis præsto sint, teste *Sennerto Med. Pract. lib. 1. Part. 2. cap. 17. pag. 449.* Conf. *Matthiolum ad Dioscorid. lib. 2. cap. 57. ex eoque Camerarium Syllog. Memorab. Cent. 4. Part. 4.*

pag. 213. ac *Job. de Mey* Comm. Phys. in Pentat. pag. 95. *Delrio* lib. 1. Disquisitt. Magicar. cap. 4. n. 2. *Jonstonum* Thaumnatograph. lib. 8. cap. 23. *Campanellam* lib. 4. de Sensu Rer. cap. 17. apud *Gisb. Voëtium* Dissertt. Selectar. Part. 3. pag. 152. maxime vero *Herm. Grube* de ictu Tarantular. art. 5. sect. 2. pag. 68. seq.

§. 39. Celeberrimus Medicus *Georgius Baglivus* in Lyceo Romano Professor Excellentiss. peculiarem dissertationem de Tarantulæ Anatome ejusque cura conscripsit, in qua plura de Musica cap. 9. & seqq. proponit, atque inter alia historiam cap. 11. nobilis cujusdam mulieris Lycienfis, anno 1689. nesciæ an a tarantula esset demorsa, symptomatis vero ejusmodi inire multatæ, cum vocati Cytharædi primo diversa sonorum instituerent genera, a quibus nihil prorsus afficiebatur patiens, audito tamen quarto a reliquis diverso statim suspirare cepit atque se temperare nesciens a vehementissimis insultibus, quos Musica intus excitabat, solutis omnibus verecundiæ limitib9 fere nuda prodiit e lecto, vehementissimeque saltare cœpit, & ita per triduum consueto more continuando ab omnibus symptomatis libera evasit. Plura similia exhibet idem CL. Auctor exempla, & tandem cap. ult. 13. pag. 59. sic concludit: "Cum igitur ex antecessentibus Musica sanos homines & alia cogitantes in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat, quid de Musices effectibus in curatione Tarantalorum sentiendum sit, exinde clare elucescit. Probabile est, motum velocissimum ab instrumentis Musicis aëri impressum (id genus velocissimi soni Tarantalis familiaris ab Italis vocatur Tarantella) & ab aëre cuti, mox spiritibus & sanguini communicatum, incipientem eorundem coagulationem paulisper dissol-

I i

vere,"

„vere, disgregare excitare & quod dissolutionis
 „effectus crescant sono ipso crescente, donec tan-
 „dem per repetitetas has successiones ac velut
 „vibrationes pristinam fluiditatem humores acqui-
 „siverint, quo facto æger sensum reviviscit, membra
 „movet, in pedes elevatur, suspirat, & vehementis-
 „simas inchoat saltationes, donec evocatis sudori-
 „bus semina veneni foras eliminata fuerint. “Plures.
 „alias idem ibid eventus hujus subnectit rationes.

§. 40. Ubi tamen & hoc non negligendum, quod
 Jo. Nardius Noct. Genial. lib. 4. pag. 303. suggerit:
 Varia esse Tarantularum genera, quæ proinde et-
 iam variis gaudeant modulationibus, quos accurate
 Chirurgus quidam, *Epiphano* teste, longo usu edo-
 ctus calluerit, digitoque præmonstraverit, hanc
 Tarantulam hac specie Musicæ delectari, illam alia,
 & ita, ait, res erat; nam hoc modo sonans illa tri-
 pudia bat, alio vero modo nequaquam. Modos
 aliquot annotavit *Kircherus* in Lib. de Magnete.

§. 41. Huic consimilem prorsus ob consimilem
 forsan Tarantulæ venenomalignum humorem me-
 delam requirit affectus ille, ab invocatione Sancti
 Viti, a quo se liberari putant superstitiosi, *Morea S.*
Viti, dictus, uti denominationem hanc deducit *Casp.*
Bartholinus Exert. I. Probl. Philos. & Med. 4.

§. 42. Nisi pagellæ obstaret angustia, dicenda
 quoque aliqua forent de illo Musicæ in Medicina
 usu, quem magni fecit olim *Herophilus*, dum ægro-
 rum arterias in pulsu musicis pensitabat modalis.
 vid, *Martian.* Capella loc. sup. §. 15. allegato, ex
 eoque, *Tyraquell.* de nobilit. cap. 31. num. 303. item
Ger. Jo. Vossius de Musice cap. 4. §. 13. pag. 43. Se-
 cutus autem eum est præter *Joëlem* lib. 4. f. ct. 2. &
Fluddum in suo Monochordo Symbolico-Bioman-
 tico *Samuel Hasenrefferus*; cujus tamen libri Ma-

gno *Conringio* Introduct. in univers. art. Medic. pag. 129. ne quidem titulus ineptiis, ut ait, plenus dignus visus est, qui adscriberetur. Receptui ergo & nos hac vice nostræ canamus Musicæ.

DISPUTATIO MEDICA DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

J. I.

Medicæ considerationis *Restitutio* est in integrum, quia omnis morborum curatio est *Restitutio in integrum*. Sic *Henricus Warenius* in *Nosologia Hermetica & Galenica* Disp. 21. th. 32. pag. 224. Lips. edit. 1605. in 8vo. ait: Ad hoc si sudor de facili provocetur, magnam salutis & *Restitutionis in integrum* nobis id ipsum spem excitare. Imo ultio quoque apud *JCtos* interdum *restituere* est in eum casum rem constituere, in quem fuisset, si nihil adversus quod facienda esset restitutio evenisset, *Alciatus* ad Tit. π. de V. S. & *Brechaus* ad L. plus est 22. π. d. tit. apud *Schard.* Lex. Jur. fol. 817. a. Quomodo natura defectus corporis compenset, vide *Camerar.* Hor. subcis. Cent. 1. cap. 37. pag. 170. seq. & Cent. 3. cap. 80. *Richter.* Axiom. Oeconom. no. 18. pag. 98. seq.

8. 2. Nobilis illa eadem est, quæ aliis *Chirurgia* *κολοβοματών* seu *Curiorum*; hoc est, restitutio partium amissarum, teste *Sennerto* Institutt. lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 14. ut *Oculorum* horumque multiplicitis *humoris, nasorum, aurium, labrorum, dentium, linguae, palati, pilorum, brachiorum, manuum, pedum, præputii, penis* &c. eaque fieri potest vel ve-

ra vel interdum *palliativa* : Illa in corpore senili aut quod mali habitus est, aut in quo vulnera difficulter coalescunt, non facile tentetur. Videndum quoque, an pars mutila citra alterius partis insignem damnum resarciri possit. Modus autem operationis in genere hic est : Cutis adversa partium, quas conjungere volumus, incurvo scalpello vel acutissima forticula secatur, mox vulnerum oræ adducuntur, & conveniente deligatione continentur, admoto medicamento cruentis vulneribus & parti conveniente. Qua de re *Celsus* lib. 7. cap. 9. apud *Sennert.* d. 1. conf. *Bauschius* in procem. de Hæmatite. p. 88. & præcipue *Ambros. Pareus* Chirurg. lib. 22. per tot.

§. 3. *Oculi* deficientes compensantur oculis vitreis aureisve expolitis & pictis, ut tam forma quam luciditate genuinorum formam exprimat, teste *Sennerto* Prax. lib. 1. part. 3. sect. 2. cap. 43. horum figuram & apponendi modum affabre, depingit *Pareus* Chirurg. lib. 22. cap. 1, fufius vero *Jessen.* Institutt. Chirurg. pag. 10. & *J. B. Lamtzwierde* in append. Instrum. Chirurgicor. Tab. ix. pag. 23. De oculo artificiali vitreo lege *Ol. Wormii* Viri CL. Museum lib. 4. cap. 7. fol. 362.

§. 4. *Oculorum humor* triplex est, aqueus, vitreus & crystallinus : quilibet vel punctura vel alia effundi potest injuria. An restitui autem possit, dubitatur. De *aqueo* sola natura restituto confirmat *Ant. Molinettus*, teste *Jo. Dan. Majore* Anat. 1. Kilon. cap. 2. §. 37. Medicamentis idem ibid. ait *D. Reiberum* hoc testari de *Burrho*. Imo olim jam dum meminere *Galenus* Lib. 1. de symptom. caus. cap. 2. *Coiter.* in Observatt. Anatom. Chirur. Descripsit *Benivenius* cap. 74. conf. *Sehenkium* obs. 280. Lib. 1. & *Columb.* Lib. 10, de re anatom. De *Vitreo* albumine

albumine ovorum supplendo decrevit *Duncan. Lidelius*; Succo ulmariae autem Majo collecto *Henr. ab Heer* Observ. Spad. 4. teste *Th. Bartholin.* Epist. ad Bunhum p. 22. edit. Hafn. 1669. De *Crystallino* res difficilior & haecenus fere impossibilis. Idem ibid. p. 23. Modum tamen habet & docet *Burghus* Epist. de ocul. ad *Bartholin.* p. 42. seq. ex Chelidonio scilicet, praecipue ex phlegmate dulcissimo vitrioli martis; & pag. 50. addit, nulla ligatura aut alio instrumento quam cultro opus esse ad hujus restitutionem. Conf. omnino *Frid. Hofmann.* in *Clave Schræder.* p. 208.

§. 5. *Nasum* abscissum vere ex carne restitui posse negat *Jat. Crucius* Chirurgus Lib. 2. cap. 3. & dubitare videtur *Hornius* l. d. *Quin & Nic. de Blegni* in *Zodiac.* Med. Gall. An. 1680. m. Mart. obs. 5. pag. 75. dubitat de veritate historiae nasi resecti, ipse autem aliud verum exemplum suggerit, qui videatur. Pro affirmantibus tamen pugnant (I) *experientiae* Fieni opus. Chirurg. Lib. 12. cap. 1. qui fabre fieri & frabrefactos vidit. Item *Fabr. Hildani* Cent. 3. obs. 31. qui se haut raro vidisse & observasse asserit, additque successum in puella a *Griffonio* ita curata. His adde consentientes *Gourmelinum* Chirurg. Lib. 1. *Vesalius* Lib. 3. c. 19. *Fallop.* lib. de decoratione cap. 11. *Calentin.* in Epist. ad Orpian. *Alex. Benedict.* lib. 5. cap. 19. *Mercurial.* lib. de decoratione *Paræum* lib. 21. cap. 1. *Borell.* Cent. 1. obs. 10. Imo ipsum inventorem, vel potius (nam *Brancam* Siculum alii memorant, ut *Fessenius*, *Sennertus*, *Gilb.*

Cognatus) perfectorem Casp. Tagliacotium Bononiensem præcipue Lib. 1. cap. 10. ubi veteres & recentiores habet, quide hoc scripsere. Cujus scripta laudant Casp. Hofmann. Instit. Lib. 4. c. 129. Sennertus Instit. p. 970. & 1087. Bartholin. Anat. Reform. p. 360. Jessenius &c. Bruxellensis illius meminit Helmontius & Bachius in Exam. phys. p. 319. Bausch de Hæmatit. p. 78. Fortun. Licetus de monstris lib. 2. c. 20. p. 108. ait: Vidimus sæpe, dum Bononiæ studiis operam navaremus, eximium præceptorem Taliacotium nares hominum præcisas resecturum prius excoriare cicatrices nasi, deinde brachii partem decorticatam naso ad unionem coaptare, ac suere ad plusculos dies; & in margine ibid. addit: Labia curta eodem modo resecta; & cap. 29. pag. 126. pergit: In mentem subit solertissimum præceptorem Taliacotium per insitionem consuevisse curtas aures & nares, curtaque labia curare, brachio primum partibus illis excoriatis conjuncto, quod poterat nullo negotio inducta cicatrice iis partibus conjunctum relinquere in monstrosam effigiem, ut apparet ex ejus disertissimo libello. Petr. Servius de unguento armario p. 93. seq. ait: „Hæc cum ita sese habèant, non est, cur aniles superstitiones aut commenta esse existimemus, quæ a gravissimis viris de naso arte restituto, deque Apuli aranci veneno commemorantur. Et quidem satis inter omnes constat, Petrum Bojanum, Taliacotium ceterosque nobiles Chirurgos amputatum nasum tum ex propria agri carne, tum ex aliena non sine magna

magna hominum admiratione refecisse. Ceterum in hac vere miranda Chirurgia illud accidit præter expectationem & opinionem omnium, ut nasus ex propria ægri carne restitutus nunquam contabuerit: qui vero ex aliena tamdiu incolumis fuerit, quamdiu alter homo, e cujus carne refectus fuit nasus, vixerit. Nam eo mortuo sensim contabuit nasus adnatus, ac tabe & patredine confectus decidit. Unde obsecro portentum hoc & miraculum, nisi ex vere mirabili & prodigioso spirituum e vivente homine ad nasum effluvio? Nonne hic homo, cum viveret, quamvis longissime disjunctus, quandam vim salutarem vitalemque emittebat in nasum restitutum? Quid vero sit hæc vis, quomodo e longinquo feratur in nasum, fateor, me plane ignorare, puto in naturæ penetrabili intime & obscure delitescere, & nobis datum esse admirari potius quam novisse. Neque vero fide dignis auctoribus abroganda fides est aut temere renuenda, quæ docti ingenuique viri testantur. Ego sane non tantum apud probatos auctores expertosque ea legi, sed etiam a nobili eruditoque viro & ab omni fūco alienissimo accepi, Panormitanum Equitem multos annos habuisse nasum e famuli carne restitutum, hoc vero mortuo eundem amisisse. Auctor etiam der curieuses Medicin imt Zuhange p. 177. ait. Man hat Exempel, daß manchem die halb-abgehauene Nase durch wieder andrücken, wenn es bald geschehen, erhalten worden. Nares coalitas a variolis referavit Chirurgus apud Jo. Henr. Brechtfeld in actis Hafn. vol. 1.

r. 109. p. 199. Affirmat etiam veram illam nasi restitutionem Schwenterus in Steganologia & Steganographia aucta, *geheime Magische natürliche Red- und Schreib-Kunst* apud *Wagenfeil*. Exerc. Miscell. 2. p. 62. qui & ipse rei possibilitatem concedit p. 65. illustratque simili desumpto ex insitione rami alicujus in alteram arborem; ac paulo post pergit: Primus, ni fallor, hunc mendendi modum induxit *Casp. Tagliacotius* Medicus Bononiensis circa finem prioris seculi, cujus non tantum amplum librum *de nova curtorum Chirurgia per insitionem* æneis figuris omnem operandi modum repræsentantem, sed & statuam dextra nasum tenentem in Theatro Anatomico Bononiensi vidisse me memini, atque hanc statuam ob nasos restitutos ei positam esse narrabant qui me introduxere. 2) *Ratio*, quam eandem vult esse Borellus l. d. ac ubi calcaria gallorum in eorum capitibus incisis posita crescunt & magna evadunt: Item aliæ insitiones in vegetabilibus. Imo in utero sæpe per errorem gemelli concrescunt varie &c. Modus compendiose a Jessenio l. a. & Sennerto Instit. p. 970. proponitur ex Taliacotio hisce: Traducem in manibus & labiis ex humero, in aurum vero mutilatione e regione post aurem sumit. Nimirum in illis partibus convenientem sectionem instituit, & mutilatis partibus prius excoriatis cutaneam propaginem cum curta parte committit & conjungit. Ut vero ad coalitum usque conjunctum servantur, fasciis continet, & quidem nasi ac labri ea parte qua mutila sunt, in vulnus humero inflictum

inflictum demergit, capite ad brachium tanquam ad palum deligato, ut plane immobile & fixum nulla parte moveri possit; atque hoc modo, ubi eo usque cohæserit, donec caro utriusque partis unita sit & coaluerit, furculum sive traducem jam naso vel labro unitum refecat: Hinc rudem illam molem a brachio resectam in formam nasi vel labii convenienter efformat. Quæ eadem habet *Mæbius* Institt. p. 594. & *Harsdörfer* im grossen Schau-Platz num. 113. Difficultates vero, quas alii opponunt, diluit *Eienus* l. d. Quando autem ex peregrini carne nasus factitius, moriente hoc, ex quo, in possessore computrescit; Rationem ex Mumie magnetismo deducit *Helmont.* de Magnet. vulner. curat. n. 22. seq. Consentire videtur *Papini.* de Cur. Magnet. sed *Conringius* (referente *Straussio* de pulv. sympathet.) id casu factum putat, cum aliis in hoc passu neutiquam hoc acciderit, nec arbori per similitudinem in insitione. *Deusinus.* de pulv. sympathet p. 244. *Palliatiua* vero nasi restitutio fit ex argento, duplicata papyro aut linteis in nasi formam figuratis coloreque nasi genuino tinctis. *Sennert.* Institt. p. 970. vid. omnino *Jo. Bapt. Lamzweerde* append. Instrum. Chirurg. Tab. 9. p. 23. *Garmann.* de Miracul. mort. Lib. I. tit. 2. §. I. seq. pag. 17. Exemplum palliatiui talis nasi illustre exhibuit incomparabile Daniæ decus *Tycho Brahe*, qui nasum casu sibi amputatum argenteo tali factitio restituit.

§. 6. De *aurium* restitutione nonnulla jam tetigimus §. præced. 5. Palliata seu factitia vel pro-

missa coma tegitur, vel ex conglutinata papyro aut corio pisto emendatur. *Sennertus* l. cit. conf. *Karæus*, *Jessen*. *Horn*. ll. cc. *Casp. Hofmann*. *Instit. Med.* L. 2. cap. 84. §. 3. p. 171. *Ufus* (inquit) *auricularum* non potest esse magni momenti, si quidem verum est, uti est, non omnia animalia aurículas habere. *Arist.* 2. *Part.* 15. l. *Hist.* 11. Quare dicendum est, non facere ad auditum simpliciter, sed ad auditum perfectiorem. *Galen.* 2. *Uf.* *Part.* 12. perfectio consistit in eo, quod *Arantius Obs.* 10. scribit, narrasse sibi eos, quibus casu abscissa fuerat una, se audire quidem, sed non satis distinde, quin semper videri sibi audire strepitum aque fluentis aut etiam cicadam. Causa est, quam *Galenus* tradit l. c. Non fit satis fortis allisio aëris percussæ. Hinc surda stri cavam manum adponunt auriculæ. Hoc *Adrianum Imp.* fecisse ait *Galen.* l. c. Hoc fecisse memini præceptorem & postea Collegam amantissimum *M. Georg. Queccium* &c.

§. 7. De labiorum restitutione vera itidem §. 5. monuimus. De Leporinorum cura, conjunctione, & in integrum restitutione tradit modos *Pareus* lib. 22. c. 25. *Sennertus* *prax.* Lib. 2. p. 1. c. 4. *Schmiz* *Comp. pract.* p. 149. Alium ex pectore tenerriimi pulli illico occisi & sanguinolenti *Olaus M.* Lib. 18. cap. 8. per secundinam mox a partu illitam & applicatam *Moccius* apud *Jo. Schenk.* Lib. 1. *Obs.* fol. 225.

§. 8. Reponuntur etiam palliative dentes eburnei aureo vel argenteo filo alligandi, ut olim jam *Hippocr.* notavit teste *Jessen.* p. 103. Cavendum vero

velo ut ex compressis gingivis nervi lædantur, *Sennert. prax. Lib. 2. p. 1. cap. 10. Paræus, Hornius.* Dentes veros autem restitui posse testatur Borell. Cent. 1. obs. 10. quod casu detectum fuit; cum enim quidam dentes duos amisisset, idque ægre valde ferret ob deformitatem, eos subito reposuit joci gratia, & tamen radices egerunt, & firmitatem pristinam sibi compararunt. Sic de extracto dente, qui redditus alveo firmiter coaluit, lege *Petri Guenellon.* dexterrimi Chirurghi Obs. communic. apud. *Jo. Bapt. Lamzweerde* Append. Observat. n. 64. *Jac. Bontius* de Medicina Indorum ad Gasiam ab Horto cap. 18. p. 24. refert, Javanos ac Indos ceteros rariores ostendere dentium ordines ob longum ac continuum usum Betele & Arciæ cum calce massicæ, quæ non solum dentes ob admixtum calcem erodunt sed etiam excidere faciunt, ut interdum juvenes omnibus dentibus careant: In horum ergo vacuos loculos ditiores *aureos* reponunt dentes.

§. 9. *Lingua* defectus apud *Paræum* Lib. 22. cap. 5. per ligneum instrumentum compensatur, ubi formam ejus quoque habet. Repetit *Horn.* Quomodo hoc fuerit inventum ridicula fere historia refertur apud *Jessen.* p. 103. conf. omnino *Jo. Bapt. Lamzweerde* Append. Instrum. Chirurg. Tab. 9. p. 23.

§. 10. *Palatum* palliative argentea vel alia lamina restituitur; Figuram & requisita docent *Paræus* c. 4. *Horn.* & *Jessen* ll. cc. & præcipue *Hildan.* Cent. 2. obs. 22. conf. *Lamzweerde* l. c. pag. 25.

Quomodo clavo aureo vel argenteo in palato exulcerato loquela possit restitui ex *Amato Lusit. & Foresto* docet *Bruno* Lex. Med. p. 219. qui videatur. Novi egomet *Hafniæ* virum tali lamina argentea in faucibus a lue venerea exesis commode utentem, & alium ex *oxœna scorbutica Vitembergæ* qui spongia illud foramen obturabat, ut posset promte loqui.

§. 11. *De brachiis; manibus & pedibus* arte factis lege omnino *Jo. Bapt. a Lamzweerde* Append. Instrum. Chirurg. Tab. 7. p. 17. seq. Tab. 8. p. 20. seq. *Jo. Tritheimius* in Chron. Hirsang. ad A. C. 935. fol. 73. ait: Hominis cujusdam in Saxonia sinistra manus ferro cum brachii parte penitus amputata & in cœmeterio sepulta post annum ei dormienti ad integrum restituta fuit: cui pro signo miraculi quasi linea una parvula sanguinei coloris in modum serici fili subtilis in locum amputationis & conjunctionis relicta, quoad vixit, indelebilis apparuit.

§. 12. *Pili* vel vere restituuntur per varia medicamenta, quæ habent *Melch. Sebizius* disp. post de pilis & alii. Palliative per comam fictitiam vulgo *perruque*, de qua *Rango* diss. pecul. Usus ejus olim jam apud *Japygum* posteros, *Athenæus* Lib. 12. *Deipnosoph.* c. 7. fol. 723. De *Barba* arte restituenda vid. *Lamzweerde* Append. Instr. Chir. Tab. 9. p. 23.

§. 13. Rarissimam observationem, qua magna *hypochondrii carnis* portio tormento bellico absumpta

functa & carne vervecina restaurata fuit, videri potest apud *Bartholin.* Cent. 6. hist. 59.

§. 14. Adjiciemus quoque *Epispasmm* Judaeum, qui *Lossio* disp. pecul. Jenæ 1664. §. 4. definitur, quod sit artificium, quo Judæi circumcisi præputium iterum super glandem attrahebant, cum a religione deficerent; quæ operatio vel solis manibus identidem attrahendo, vel instrumento quodam ferreo fiebat, ut præputium glandem obtegeret. conf. *Jessen.* p. 104. & ea quæ Satyra Med. nostra I. jam diximus.

§. 15. De *penis* tandem amputati restitutione palliativa per fistulam ex argento vel alia re, vid. *Jessen.* l. d. & *Paraum* ac *Hildanum*. De penis arte factis lege omnino *Jo. Bapt. a Lamzveerde* Append. Instrum. Chirurg. Tab. 8. p. 22. conf. nostr. fat. Med. VII. not. 5. Nec verba faciemus de *pedibus* ligneis supposititiis vel brachiis ferreis aliisve factitiis. De *Cruribus* factitiis legatur *Paraus* Lib. 22. Chirurg. c. 13. & *Jo. Bapt. a Lamzveerde* in Append. Instr. Chirurg. Tab. 7. p. 20.

§. 16. Claudemus hancce dissertationem verbis *Tob. Vogelii* im *Curieusem Haut Diener* Lib. 2. cap. 1. art. 4. punct. 3. ubi agit de causis pulchritudinis non naturalibus & pag. 229. ita ait: Hierunter laufft auch mit die Kunst, welche in Schönmachung der Natur nachahmet; Und obgleich sie die Schönheit eben nicht zu wege bringen kan, so vermag sie doch die Laster der Leiber und Heßlichkeiten entweder durch Anstreichung einer Farbe zu bemänteln, welches sonst in gemein
mein

mein Schmäncken genannt wird; oder mangelhafte, verletzte und verstümmelte Glieder wider zu ersetzen; als wenn man ein verdorben Auge mit einem Gläsern; Ein verdorbenes Bein mit einem Hölzkernen, ausgefallene Zähne mit andern ersetzt; Ingleichen wann jemanden der keine Arschbacken oder Waden hat, sich von Holz oder Leder dergleichen machen läßt. So haben auch etliche, fürnehmlich unter dem Frauenzimmer im Brauch, wenn sie einen Buckel haben, die andere Seite am Wammes ausstopffen zu lassen, daß sie dem Buckel gleich werde. Solche ausgestopfte Mittel haben die Alten *Analectides* geheissen, wie aus dem Ovid. Lib. 3. de art. amand. erhellet, wo er spricht:

Conveniunt tenues scapulis analectides altis.

Deßgleichen thun sie auch, wenn der Brustkern zuschlecht, daß sie etwas hinein stopffen, damit es fein bausche, als wenn sie noch so viel hätten. Ja ich weiß, daß etliche sonderliche darzu gemachte Krücken unter die Brüste gesetzt, solche damit in die Höhe getrieben, daß sie fein weit oben heraus gegucket.

DISSERTATIO MEDICA DE ALAPIS SEU COLAPHIS.

S. I.

SAcra hac hebdomada recordamur, quod pessimi bipedum Salvatori optimo, Faciei Facierum, (uti loquitur *Zwingerus* in Theatr. Vita Hum.

Hjlm. Vol. 1. lib. 3. fol. 254.) alapas impingere non dubitarint, apud Marc. 14. v. 65. & Matth. 26. v. 67. Quare & has alapas, quas nostri causa passus est, acerbiſſimis deſſeamus lacrymis, earumque occaſione alapas meditemur medicas.

§. Medicas dico. Nam & Dni Theologi ſuas habent de alapis meditationes, quando vel modo diſſas Salvatoris alapas cum omnibus bonis dolent: vel expendunt locum Matth. 5. v. 39. *Quisquis te cedit in dextram tuam maxillam, obverte ei & alteram*; ad quem locum vide præter alios Commentatores *Casaubonum* fol. m. 54. vel, quando hodie qui confirmatus eſt, manu leviter in maxilla cæditur ab Episcopo, ut meminerit, invicto animo Chriſtianam militiam exercere & ornare, ceu ex *Steph. Durand.* de Ritib. Eccleſ. lib. 1. c. 20. n. 19. & *Lælio Biſciola* in Horis ſubſeciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. refert Abbas *Joh. Bapt. Pacibellus* Cheiroliturgiæ cap. 3. pag. 14. ſeq. & *Conr. Rittershuſius* lib. 3. Lectt. Sacrar. cap. 10. pag. 180.

§. 3. Habent & Dni Jcti ſuas. Siquidem *ῥαπίσματα* ſeu alapas reddi & olim in manumiffione fervorum. *Iſidorus* Orig. lib. 9. cap. 4. *Baſilius M.* Homil. 1. *εἰς τὸ ἁγίων βάπτισμα.* *Macarius* Homil. 44. apud *Conr. Rittershuſ.* l. jam cit. atque emancipatione liberorum ſeu filiorum conſeſtantur Novella 81. Conf. *Barn. Briſſonius* lib. 1. *Selectar.* ex jure civ. Antiquitat. cap. 11. & *Petr. Faber.* Semestr. lib. 2. cap. 20. (Hinc *Casaubonus* ad d. loc. *Matth.* ait: Quæ a Græcis Jctis *ῥαπίσματα* ſuorum fervorum manumittendorum vocantur, Latini auctores alapas vocant, conf. *Rittershuſ.* l. c.) & hodiernum in manumiffione epheborum nobilium &c. in aulis magnatum; vid. omnino *Beſold.* Theſ.

Thes. Pract. voce *wehrhafft machen*, & ad h. l. Additt. *Dietherri* atque *Speideli* in Speculo Observatt. voce *Maultaschen*, *Backenstreich*, fol. 894. & voce *wehrhafft machen*, fol. 1350. *Rittershusius* loc. alleg. pag. 182. De Alapa in manumissione plura habet quoque *Joh. Jac. Hofmann*. in Lexici Univers. Continuat. Tom. 3. fol. 191. a. ex *Claudio*, *Car. Sigonio* lib. 1. Antiqu. Juris Civ. Rom. cap. 6. &c. Comment. ad *Persii* Satyr. 5. v. 75. seq. *Phædr.* lib. 2. cap. 6. & ibid. *Schefferus* in Nott. idemque ad *Petronii* Fragment. Tragar. pag. 163. Apud *Lacedæmones* refert *Clearchus Solensis* in *Adagiis*, fœminas quodam festo die cœlibes viros circum aram tractos impactis colaphis cædere, ut indignitatem ejus contumeliæ perosi liberos ac prolem tollere cuperent, & tempestive adjungerent sese uxoribus; *Athenæus* lib. 13. in principio, ex quo illam *Λακεδαιμονίων έορτήν* fusius enarrat *Joh. Nic. Wernerus* Corpusc. Philolog. cap. 8. pag. 72. §. 6. Apud *Carinthios* quondam si quis Rex fuit inaugurandus, rusticus alapam ei inflixit, jussitque æquum judicem esse. *Boemus* de Ritib. Gent. pag. 294. & ex *Ænea Sylvio & Megifero Sigism. von Bircken* im Spiegel der Ehren des Erzh. Hauses *Oesterreich* lib. 3. cap. 5. fol. 310. Talia *επίσματα* vocat *Justinianus* Novell. cit. injuriosa, sed merito felicem injuriam voces cum *Claudiano* de Consul. Honorii cum finem adferat aliis verberibus & alapis servilibus, quibus ad id usque tempus obnoxii fuerant, ait *Conr. Rittershusius* d. a. pag. 180. Plura quoque habet *Taubmann*. ad *Plauti* Milit. Glor. Act. 4. sc. 1. v. 15. pag. 854. seq. Imo alapam infligebant homini impudenter mentienti. Sic *Henricus Bernsteinus* alii cuidam ex nobilitate, qui falso i-

psum

ipsum mendacii insinulasset, *gentis nostræ* more alapam impexit; hic vero dein ipsum veneno propinato sustulit, ceu scribit *Rein. Reineccius* Orat. in funere Joh. Christoph. a Bernstein pag. m. D. 3. b. Nota sunt proverbia Germanica: Auf eine Lügen gehört eine Mausschelle, & rursus: Auf eine Mausschelle ein Dolch.

§. 4. Habent & Dni Philosophi atque Philologi suas. Illi cum Senecæ meditantur dictum Epist. 13. Scio, alios inter flagella ridere, alios gemere sub colapho. Hi, cum Homeri famam vindicaturi Heraclitum reprimunt, qui τὸν Ὅμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι. καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως, i. e. Homerum dignum esse dicebat, qui ex certaminibus ejiceretur, colaphisque cæderetur, similiterque Archilochum. Ita mimi in theatralibus spectaculis, cum dabantur, alios minos ad risum excitandum alapis cædere solebant, ceu habet ex *Nazianzeno* in Nicob. ad patrem *Pacichell.* loc. sup. cit. & ex *Tertulliani* lib. de spectaculis cap. 23. & *Cypriano* atque *Juvenali* Sat. 8. v. 192. hoc asserit *Farnabius* in Nott. ad Juvenal. Conf. quoque *Martialis* lib. 2. Epigr. 72. & lib. 5. Epigr. 63.

§. 5. Medicas dixi. Nec tamen animus est tractare alaparum utilitatem, quando curationis loco adhibentur. Ita enim *Aetius* Tetrabiblo 3. serm. 1. cap. 8. scribit, quod ii, qui sint vilioris conditionis & in balneo linquantur animo, possint inter alia pro refectione (*Schlagwasser*) alapis cædi, facta quoque capillorum evulsione &c. Pariter ubi maxilla inferior est luxata oscitatione &c. per alapam posse in pristinum quandoque locum reponi, a quibusdam refertur. vid. *Mæbii* Institt. Medic. pag. 242.

De Odontalgia sola alapa curata lege Observatio-
nem Excell. Dn. D. *Christ. Franc. Paullini* Miscell.
Nat. Cur. Dec. 2. Ann. 9. obs. 192. pag. 354. item in
Tract. Flagellum salutis sect. 2. cap. 8. apud *Balth.
Krysing.* in Disp. Inaug. de Odontalgia tactu sedan-
da Kilix 1701. cap. 5. pag. 28. De singultu alapa
cohibito vid. *Jos. Lanzonus* Dec. 3. Ephem. Germ.
Cur. Ann. 1. Obs. 44. pag. 61. Sic Excell. Dn. D.
Draba Prof. P. Med. Viennensis, Fautor Amicus-
que suavissimus, d. 30. Octobr. 1692. Viennæ mihi
retulit, se alibi legisse, si uxori post συνστοίαν cola-
phus impingatur, illam inde terreri, ac simul eo
fortius retinere semen, atque ita certo imprægnari.
De fœmina prægnante, a marito alapam deside-
rante, lege Camerar. Cent. 2. Syllog. Rer. Memo-
rab. §. 32.

§. 6. Sed de alaparum noxa Medica differemus,
adducemusque exempla varia, ubi ab alapa inflictâ
non solum dolor, tumor, sanguinis effluentia, su-
gillatio &c. sed & dentium excisio, apoplexia, phre-
nitis &c. imo ipsa mors, fuere orta.

§. 7. Prius vero quam hæc agamus, alapæ ono-
matologia paucis tangatur. Volupe enim sem-
per fuit interdum in Philologorum exspaciari viri-
daria. Alapam autem a Colapho distinxit *Euthy-
mius* sive *Euthymii* interpretes Hentenius nixus
„Matth. 26. 67. ubi de Redemptore: Colaphis, in-
„quit, eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem
„ejus dederunt; & colaphum verberationem pu-
„tat in collo manu factam, ut sonum edat, alapam
„vero in facie. Fusc Vir eximius *Lælius Biscoli*
„Hor. Subseciv. Tom. 2. lib. 6. cap. 11. At nos cum
Laur. Valla in Raudensem idem alapam latine quod
Colaphum græce existimamus. Sunt verba *Paci-
chelli* Chiroliturg. cap. 3. pag. 13. quibuscum & nos
facimus.

§. 8. Alapæ autem vox non admodum antiqua: Legitur tamen apud *Juvenal.* Sat. 8. v. 192. *Martial.* lib. 5. Epigr. 63. *Isidor.* Orig. lib. 9. cap. 4. &c. Rideo autem, imò irascor *Becmanno* de Orig. L. Lat. pag. 283. dicenti: Colaphus, Κόλαφος a quo, & NB. *levi mutatiuncula* alapa. Eodem acumine *Salomon*, Episcopus Constantiensis, in vocabulario lit. A. vult dici a lata palma; Quidni ita Benjamin a volo, ut utar joco Schuppiano? Sanior est conjectura *Martinii*, qui ait in *Lexico Philol.* Forte ab ἀλαπάζω, vacuo, vasto, diripio, additque affine esse Ebræum אֶלֶף alaph, super faciem.

§. 9. Græcis est Κόλαφος. *Hesychius* in *Lexico* lit. K. fol. 432. ait: Κολαφιζόμενος, ξαπιζόμενος. Κόλαφος, κόνδυλος (pugnus, talitrum) Παρὰ δὲ ἐπιχάρμῳ ἐν ἀγρονίῳ καὶ παιδορρίζαις ὄνομα. Dicitur autem juxta *Etymologicum Magnum* lit. K. fol. 525. παρὰ τὸ κύλον ἀφείδαι ἀπὸ τῆς πυπτομένης μέρης; Ἦγεν ἀθενὲς καὶ ταπεινὸν πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη. Ὁ δὲ Ἀπίων ἀπὸ τῆς κολάψαι. Τὸ δὲ ὄνομα ἑλληνικὸν παρὰ ἐπιχάρμῳ

Ὡς ταχὺ κόλαφος περιπαλεῖ δεινός ἢ ἀπὸ τῆς τῆς κονδύλης ἀφείδαι, ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει. Κόλαφος ἡ διδομένη διὰ τῶν μέσων δακτύλων πλήρη. Ἄλλοι δὲ παρὰ τὸ κολῆειν τὸ ὄω: id est: *Mutilum solvi a verberata parte. Videlicet debile ac abjectum ad reliquas partes. Apion vero ab incidendo vel insculpendo; Nomen vero Græcum apud Epicharmum:*

Sicut celeriter colaphus deambulat gravis. aut per digitos solvitur in illo loco. Colaphus, quæ datur per medios digitos plaga, alii a turbando vel impediendo lucem. Ραπισματα item Græcis alapas

esse, Lexicographi nos edocent; quamvis etenim *ῥαπίζω* proprie sit fuste aut virga aut etiam crepida percutere, uti Matth. 27. 67. *οἱ δὲ ἐρῥάπισαν*, alii vero bacillis eum ceciderunt; attamen & capitur pro percutere alapis, colaphis cedere, uti Matth. 5. 39. *ῥαπίζω σε ἐπὶ σιαγὼνα*; vid. omnino erudite ad istum locum differentem *Jf. Casaubonum*.

§. 10. Est vero alapa percussio palma facta in facie aut ad tempora; unde Germanis mox *Maulschelle*, ab ore, mox *Backenstreich*, a genis, mox & *Ohrfeige*, ab auribus dicitur. Fit nimirum proprie manu interiore diducta & plana. Exterior enim mangiduriorem infert plagam ob officula digitorum ibi minus sub carne latentia, Germ. *eine lehe Maulschelle*, oder mit der umbgewandten verkehrten Hand. Nec debet fieri pugno, mit voller Faust, hoc enim magis esset percussio, Germ. dicta *Stöße*, *Schläge*. Hinc, quæ differentia sit pœnæ ejus, qui manu aperta seu alapam infligendo, & ejus, qui pugno percussit, vide apud *Franc. Nivium* Decis. 46. & *Carpzov*. Prax. Crimin. Part. 1. qu. 3. n. 38. & 42. quamvis etiam quæ pugno fit percussio in facie, pro alapa accipiat a multis.

§. 11. In facie vero fit; hinc Germ. *einen ins Gesicht schlagen*; arbitrorque fieri tum ad dolorem, (pars enim est tenerior & sensibilibior) tum ad injuriam; Facies enim est honesta corporis pars, injuriæque fieri alapa Dni Jcti merito statuunt. vid. *Be-sold*. & *Speidel*. ll. aa.

§. 12. Imo certe faciei regioni infligitur, ex. gr. ori, hinc Germ. *eine Maulschelle*, *Maultasche*; item plebejo idiomate *einen in die Presse schlagen*,
vel

vel Maulbeeren austheilen. Hinc & axioma πολυ-
 θρύλλον : Auf eine Lügen gehöret sich eine Maul-
 schelle ; quod tamen cum grano salis accipiendum
 monent Dni J Cti, ad quos hoc spectat ; vid. *Cæppen.*
lib. 2. obs. 82. n. 8. Berlich. lib. 5. Conclus. 64. n. 30.
Vischer. de Dnello pag. 688. Struvius de Vindict.
Privat. cap. 10. apud Besold. & Dietherr. ll. aa.

§. 13. Vel infligitur ἐπὶ κόρῃς, uti *Lucianus καὶ ἐπὶ*
κόρῃς παλάξαι, item *Phrynichus & Nazianzenus*
 habent. Hinc *Æschynes* apud *Theocrit. Idyll. id v.*
 34. Cyniscam animadvertens ad Lyci rivalis nomen
 erubescere inter compotandum :

————— πύξ ἐπὶ κόρῃς
 ἤλασα. K' ἄλλαν αὐτοῖς ———

————— cum pugnīs in maxilla

Insecutus sum : & aliam rursus ———

interprete *Andrea Davo* pag. 74. Quid vero κόρῃ
 proprie sit, disquirunt. Aliis modo totum caput
 notat, uti Atticis, ceu tradit *Eustathius* in alio Dio-
 nysio, Germ. ita ein Kopffstoß. Hinc *Terentius*
Adelph. Act. 2. sc. 2. v. 37. ait : Colaphis tuber esse to-
tum caput ; Quibusdam sumitur pro temporibus
 ad aures fitis ; ut *Oppian. lib. 3. de Venat. & Jul.*
Pelluc. Onomast. lib. 2. cap. 4. §. 1. & ita respondet
 vernaculo eine Ohrfeige. Nonnulli interpretantur
 κόρῃν caput cum collo, vid. *Lexica*, & ita bene dici-
 mus ; einen an Hals schlagen, *Zachar. Calliergus*
 in Schol. ad d. l. *Theocr. pag. 356. seq. infit : Κόρ-*
ῃν γὰρ τὸν γνώθον καὶ σιαγὼνα οἱ Ἀττικοί i. e.
 Κόρῃν genam & maxillam vocant Attici : Quæ ac-
 ceptio communis est, & ita accommodatur Germ.
 ein Backenstreich.

§. 14. Effectus vero, qui inde sæpe resultant, sunt

plerumque dolor, inflammatio, tumor, livor &c. quæ ut vulgaria & trita majorem a nobis non expectabunt explicationem; cum animus sit primo in Medicorum, dein Jctorum gratiam graviores inde ortos affectus & effectus accuratius explicare.

§. 15. *Dentes excutiuntur* facile ex phatniis alapa; quod suo malo testatur Sannio Leno apud *Terent.* in *Adelph. Act. 2. Sc. 2. v. 36.*

————— omnes dentes labefecit mihi;
Præterea colaphis tuber est totum caput.

Præcipue *τοπείς* primores atque canini, quia stant in acie quasi & radice simpliciter acuta, testibus *Vesling.* cap. 13. *Bartholin.* &c. sunt præditi. Hinc non solum dolor ingens, larga hæmorrhagia &c. sed & sæpe vitium venustatis, masticationis atque sermonis, præcipue in oratoribus, procuratoribus, tubicinibus &c.

§. 16. *Vomitus* ciborum indigestorum post alapam oriebatur in cive Bernensi, apud *Fabric. Hild.* Cent. 5. obs. 86. cujus historiam fuscæ repetit Cent. 6. obs. 11. Causa potuit esse tum corporis tum animi commotio, bilis ventriculum stimulans, vertigo, crapula &c.

§. 17. *Cæcitas* ab alapa quod possit oriri, docet historia, quam *Amatus Lusit.* Curat. 44. cent. 7. apud: *Scenckium* observatt. fol. 155. his recenset verbis: „Mulier, cui maritus colaphum impegit, illico eodem die utriusque oculi visionem amisit, cæca namque evasit, nulla in oculis habita macula aut nubecula læsioneve aliqua, puri namque cernebantur oculi. Quæ non diu postea surdastra est facta & fatua; cum quibus lunaris purgatio huic deperdita est; annus jam agitur, quod mulier hæc nata annos viginti septem malum & infortunium hoc patitur, cujus causas intimas cum curatione

atione ad præsens subticemus ; Tu vero docte Lector, considera ! “ Causa, quam Auctor indagandam relinquit, potuit esse concussio cerebri & inde facta vel obstructio vel compressio nervi optici ; vel sanguinis effluviū in ejus regionem &c. Conf. *Zacut. Lusitan.* lib. 1. prax. admir. obs. 52. apud *Mæbium* Instit. Medic. pag. 218.

§. 18. *Surditas* secuta est in eadem muliere cœcitate : Forte ob sanguinis in cerebro extra vasa putrescentis corruptionem & miasinata sensuum organo imo ipsos spiritus animales sensim inficientia. Quinimo potest alterutrius lateris, quod colapho percutitur, nisi surditas tamen *δισηνεία* aut *συγυμὸς καὶ βόμβος* oriri ; quando percussione ista auris tam externa quam interna læditur, aut cerebrum concutitur, aut nervus *ἀνγσινός* ; vel si aër fortius intrudatur, quod fit interdum a vento perflante aures, aut sonitu ingenti sclopetorum, bombardarum, campanarum &c. Hinc molitores, doliarii, fabriferrarii & ærarii, campanarum pulsatores &c. difficulter audiunt. Exemplum est apud *Paullini* Obs. 95. Dec. 2. Ephem. Germ. Cur. Ann. 5. pag. 59.

§. 19. *Fatuitas* in illa ipsa denique successit. Ratio erit in spiritibus animalibus sensum sensumque vel contusis vel corruptis vel plane pereuntibus. Ita vidi in scholis ab Orbiliis plagosis pueros frequenti ad caput percussione factos vel stolidos vel saltem stupidos. In ista muliere mœstitia ex visu & auditu deperdito multum adjuvit, nec non mensium subsecuta suppressio.

§. 20. *Epilepsia* ab alapa quoque oriri potest. Puella in gynæceo palatino pugno fatui ad tempora afflicta multis inde Epilepsiæ paroxysmis convulsa est ; quam tamen tandem ægre suo consilio & opera

convalluisse scribit Tom. 1. Epist. 10. pag. 42. doctissimus *Joh. Langius*, quinque serenissimor. Elector. Palatinor. Archiater. Causam ibidem rejicit in nobilissimum temporum musculum, quo cerebro nullus propinquior & nervosior. De Epilepsia a pugno temporibus inflicto vid. *Wolfg. Gabelchover* Cent. 4. fol. 117. *Barthol. de Moor* in Cogitationibus de Instaurat. Medic. Lib. 2. p. 131. seq. ait: Memini ego me aliquando dissecurisse cadaver juvenis per multos annos epileptici; inventi in cerebro glandulam scirrhusam nucis myristicæ fere magnitudine; Fuerat autem huic morbo obnoxius post inflictam alapam vehementiorem, nisi me fallit memoria; alias cerebrum satis erat sanum. Conf. plura apud Car. Bardili Colleg. Patholog. Exercit. 7. p. 237.

§. 21. *Phrenitidem* ex alapa ortam in Bonifacio VIII. Pont. Rom. memorat Jean de Serre, Inventaire general de l'histoire de France pag. 365. Nimirum Philippus IV. seu pulcer Rex Galliarum a papa sibi imponi detestabatur, mittebatque pro reprobando pontifice Christianissimus Rex tacite in Italiam Felicem de Nogaret, qui socium sibi adsciscebatur Sciarram, ex Italia Pontificis odio profugum: Hic capta urbe (Anagnia dicta) ad Conclave Pontificis irrumpebat, & post aliquot verba ad verbera venit, patrique sancto alapam egregiam inflixit, ut statim largissima suboriretur hæmorrhagia. Pontifex vix subtractus insecuturis plagis post ejulatum stentoreum incidit in maximam phrenitidem, adeo ut ambas anoderet & devoraret

voraret manus, atque post 35. dies moreretur ut Canis, qui intraverat ut vulpes & regnarat ut leo.

§. 22. *Apoplexian* etiam ex Colapho excitatam post alia symptomata in Cive Bernensi *Hannß Rust* observavit & fuse describit rationesque varias adponit Celeberr. *Guil. Fabricius Hild.* Cent. 6. obs. 11. quem. vide, & ex eo *Fr. Deekers ad Barbetie* prax. Lib. 1. c. 2. *Apoplexian* ortam ex percussionibus validis capitis probat ex *Ægineta* lib. 3. c. 28. & *Sennerto* Prax. L. 1. p. 2. c. 33. *M. L. Donner* Disp. Inaug. de *Apoplexia* §. 30. Argentor. 1673. Ita *Valleriola* Lib. 3. Enarrat. 8. p. 228. b. accepit, quendam in pago, cui *la Voulte* nomen, pugno in faciem illiso mox concidisse. Simile habet *Benivenius* de abdit. morb. caus. c. 110. p. 307. de duobus juvenibus inter se litigantibus, quorum alter extento brachio alapa percussus in *apoplexian* statim resolvebatur, dein paucis horis jugulatus interiit; quod allegat quoque *Forestus* lib. 10. obs. 70. in Schol. fol. 403. a additque ex percussione accessisse dolorem, deinde & inflammationem ac sic *apoplexian*. Ex *Panivenio*, *Schenkio Hildano* affirmat idem *Thom. Bartholin.* Vol. 1. Act. Hafn. obs. 48. p. 86. quæ tota observatio huc conferri meretur. Alium pariter pugno in facie percussum statim *apoplecticum* concidisse vidit *Horat. Augenius* Lib. 4. Epist. 2. Conf. omnino de noxa alapæ egregiam historiam apud *Hippocrat.* lib. 5. Epidem. T. 50. P. *Zacchiam* lib. 5. Tr. 2. qu. 10. *Hennr. ab Heer* obs. 12. in princ. *Here. Saxon.* Prælect. Practicar, Part. 1. cap. 12.

Camerar. Cent. 10. Memorab. Medic. 43. Cum-
mius disp. cui tit. Ennearum positionum Medico-fo-
 renf. n. 5. Jenæ 1664. Causa merito hic & in plu-
 ribus aliis in concussionem cerebri & spiritus ani-
 malis rejicitur. De suo exemplo testis Benivenius
 l. a. Convocatis Medicis (in vinculis enim detine-
 batur reus) quæsitum est de causa mortis ipsius;
 Verum aliis in ictum ipsum, quo materiam com-
 motam fuisse putarent: aliis in humidiorum lo-
 cum, quo diutius obdormierat: nonnullis etiam
 in lautiorum victum & potum pleniorum, quo
 dum vixit usus est, hujusmodi mali causam refe-
 rentibus, indiscussum apud præsidem remansit
 judicium. Novimus item fullonem quendam no-
 mine Petrum, qui unico pugno stomacho cujus-
 dam juvenis violentius impetitus hominem in-
 teremit.

§. 23. *Abortum* ex Alapa posse fieri facile col-
 ligitur ex casu apud *Carpzov. prax. Crim. P. I. qu.*
27. n. 34. ubi adolescens 18. annorum feminam
 gemellas gestantem percussit pugno, unde illa terri-
 ta maxime septimo die febrim ardentem passa, nono
 vero duas filias alteram mortuam alteram paulo
 post decedentem, quas infelix mater sequebatur,
 est enixa. Causa apte rejicitur in consternationem, ve-
 recundiam, incertorem &c. Facultas Medica Giesse-
 nsis anno 1683. die 21. Febr. de procurato abortu
 per plagas apud Mich. Bernh. Valentini in pandect.
 Medic. Tom. 1. cas. 20. p. 218. ita: Præter enim
 hoc, quod ex *Hippocrate* lib. de Morb. vulg. sect.
 21, text. 10. seqq. *Benivenio* observat. Med. c. 110.

Hildano Cent. 8. obs. 11. *Thom. Bartholino* in *Actis Med. Hafn. Ann. 1. p. 86. Henr. ab Heer* Obs. 12. & aliis constet, alapam quoque sæpissime mortem intulisse, experientia quoque testatur, quod a simili plaga periculosa *hæmoptysis* excitata fuerit, cujus exemplum in *Ephem. Germ. Cur. Ann. 6. obs. 207. reperitur.*

§. 24. *Mortem* ex Alapa rarissime ac vix accidere posse quidem scribit *Carpzovius* *Prax. Crim. P. 1. qv. 3. n. 42.* Verum ex allegatis modo *Benivenii, Hildani* & aliorum exemplis esse mortuos ex alapis cognovimus. Quippe & mors alias ex longe levioribus quoque causis exorta legitur, ex. gr. ex risu, refectione unguium, imaginatione, gaudio &c. Sic quod ursus ex mente *Plinii* habeat caput tam tenerum & delibe, ut facile possit pugno alapæ occidi, refert *Laur. Wolfstrigel* *Dec. 1. Ann. 2. Ephem. Germ. Cur. Obs. 9. p. 19.* In *Nic. de Blegny* *Zodiaco Medico-Gallico Anno 4. m. Febr. obs. 5. p. 30.* refertur examen cadaveris puellæ biduo post acceptam alapam mortuæ; quamvis *Magistri Greffeteau & Enezard* in sua relatione mortem non illi accidenti singulari adscripserint, sed corporis constitutioni, quam ibidem referunt, *Dn. D. Jo. Christoph. Troppanegger, Archiater Elect. Saxon. Collega suavissimus d. 9. Julii 1693.* mihi in pago Oberrod prope Hanoviam narravit, se nosse exemplum feminæ *Dresdensis,* quæ a marito milite alapa fuit percussa, inde concidit in terram, maritus suspicans esse dolum, quem misera fingeret, domo exit projectam relinquens, quam reversus vere mortuam invenit. §. 25.

§. 25. Coronidis loco Doctissimi Viri D.
D. Jo. Matth. Fabri Poliatri Heilbrunnenfis, Amic
conjunctissimi elegantem adnectam observationem
quam suo titulo *Alapæ letalis* Hipporati suo Just
niano adhuc ἀνεδότω fol. 47. seq. inseruit: Cum
„servi rustici Hospitalis famosi in civitate Imperiali
„Eslingua die feriato apricarentur & luxuriarent
„forte quidam eorum alteri alapam seu talitrum
„potius per jocum impingebat. Hic Elephant
„nequaquam agilior retrorsum collapsus in pla
„team filice constratam, nullo edito vitæ super
„stitis signo in continenti exhalabat animam. Scrui
„tium anatomicum nescio qua causa omitteba
„tur. Capitis vero allisionem violentam tumor
„& hæmorrhagia larga testabantur. Altera quor
„que die spinæ dorsalis regio universa colore ni
„gro deruleo suffundebatur a collo ipso concolor
„re ad imum usque. Sepulto cadavere demum
„adeo varia & multa agitabantur, ut omissæ dis
„sectionis pœniteret eos quam maxime, qui im
„tilem & superfluum futuram existimaverant. Se
„ro tunc erat exprobrare negligentiam his, qui ra
„tionem mortis repentinæ scituriabant. Respon
„dimus vero a duplicis regionis violatione profi
„cisci potuisse. De capite & cranio nil erat am
„bigui, ob signa læsionis manifesta. Hoc tamen
„dubium, an concussione duntaxat cerebri Oeco
„nomia turbata, spirituumque commercium in
„terceptum, vasorum etiam ac plexus choroidei
„inprimis tubuli capillares sive ῥίζιν sive ἀνὰ σόμα
„ον passi fuerit (quod tamen mortem adeo repen
tinam

tinam non inferre potuisse vedebatur:) Non exigua tamen causa in spinæ dorsi concussione repouenda. Licet enim luxatio nulla accesserit, siquidem vertebrarum sinus nec minimus deprehensus fuit in exteriori inspectione eadem tamen hujus concussio totalis & gravis adeo est cum celebri parilis vel saltem non multo levior ob utriusque continuitatem & sympathiam arctissimam. Præterquam quod prolapsu graviore vasa sanguinea atque ipsa quoque viscera disruptionis periculum jubeant. Tanto vero gravior hæc erat læsio, quod partium harum utramque adeoque genus omne nervosum eodem momento gravissime contunderet. Addimus consternationem repentinam: siquidem cogitabundo & nil quasi animadvertenti quodcunque præceptum objectum terrorem ingentem incutere posse, fortissimo licet alioqui animo prædito, nemo ignorat. Quid vero siue coagulatio siue violenta dissipatione, coarctatio, obfuscatio &c. spirituum valeat, rerum periti satis intelligunt. Atque hæc talia (spiritus vehementer afficientia & alterantia) uti in momento vim imprimunt, pari & velocitate & perniciæ illos prosternunt. Singularum causarum, quas allegavimus, unum alterumque adsciscamus experimentum. Celeberr. *Gotofr. Welshius* Prof. Med. Lips. & Senior meritisissimus, cum ex causis modo allegatis mortem facile ingruere posse censuisset rational. Vuln. letif. judic. c. 16. refert quoque c. 14. post inspectionem cadaveris pueri, qui sola manu alapis & plagis tra-

ctatus

„status altera die mortuus fuerat: Facultas Médica
 „& Chirurghi Lipsienses censuere, licet macula levis
 „cœrulea ad sinistram aurem foris appareret, nulla
 „tamen læsio interna fuerit, videri, licet non ab-
 „solute letalem percussione, consternatione ta-
 „men & concussione cerebri affluxum humorum
 „epilepticos, & per obstructionem nervorum apo-
 „plecticos insultus excitari potuisse. Hæc eadem
 „confirmant *Benivenius* de abdit. morb. caus. c.
 „110. *Th. Bartholin.* Act. Med. P. I. c. 48. *Thom.*
 „*Reinesius* Schol. Juriscons. Med. lib. 4. sect. 5. c.
 „2. &c. Et mulier, quæ ad nasi radicem & su-
 „percilia pugno percussa fuerat, mox apoplectica
 „reddita exspiravit animam, in cujus cranio ultra
 „tria cochlearia sanguinis concreti plexum cho-
 „roidem comprimētis inventa, referente *Henr.*
 „*ab Heer* obs. 12. Ex alapa repente mortuorum
 „exempla auctoribus *Benivenio, Valleriola, Auge-*
 „*nio* comportavit *Jo. Schenk.* observat. p. 90. tit.
 „apoplexia. Imo e solo colapho faciei inflicto
 „mulierem statim utroque oculo excœcatam nes-
 „diu post surdastram ac denique fatuam factam
 „fuisse idem ibid. ex *Amato Lusit.* Cur. 44.
 „Cent. 7. recenset. Felicius his erat Eumulus La-
 „rissæus apud *Hippocrat.* Epidem. l. 5. §. 12. qui
 „vigentes manus pedes maxillas non nisi admini-
 „culo alterius extendere vel diducere valens, die
 „vero 20. sedens cadebat supinus & caput ad lapi-
 „dem vehementer offendebat, vertigine superve-
 „niente caliginosa, paulo vero post surgens omni-
 „no sanus erat & soluta omnia, præterquam post
 somnum

somnum, ubi excitaretur, articuli modice ligati^{erant}. Quantum vero noxæ ex lapsu intraneis^{partibus} accidere possit, docuit historia Saxo^{Altenburgica}, Ephem. Germ. An. 1. obs. 21. ab^{E. Vollgnad} inserta: Venator nimirum a cervo fe^{rociente} humo allisus, licet nulla parte foris læ^{sus} videretur, præter vulnusculum clunibus infli^{ctum}; altera tamen die in vita functi ex dispicio^{occurrebant} foramina quinque in ileo & colo in^{testinis}, atque aliud in mesenterio prope rectum^{intestinum}, e quibus tum sanguinis tum feri co^{pia} magna in abdomen effusa fuerant. Si animi^{pathemata} consideremus, notum est, morionem^{aulicum} per jocum capitis damnatum & in ge^{nua} procumbere jussum, cum virga duntaxat^{circa} collum ferieretur ab aulico, mortuum pro^{cubuisse}. Et ancilla, cui hera alapam inflixerat, cum quinta die fatis concederet, hera in jus vo^{cata} absoluta fuit, quod illa per iracundiam sibi^{mortem} conscivisset apud Benivenium l. cit. Hai^{tenus} CL. Faber. De noxa Colaphi alicujus evol^{ve}, si placet Jo. Dan. Horst. observat. Anatom. 2. p. 9. & præcipue Georg. Segerum in Ephem. Germ. Cur. An. 2. obs. 122. & *Sachsum* ibid. in Scholio. De vulnere ex frustulo vitri per colaphum com^{minuti} in metacarpio dextro ad indicis radicem vide *Fabric. Hild.* Cent. 6. obs. 78. & tandem huc refer notabilem illam alapam, qua *Rauscher* no^{bilis} Germanus Hispano cuidam maxillam inferio^{rem} dejecit. Historiam recenset Auctor der mo^{natlichen} Unterredungen Annoni fallor 1692.

DISPUTATIO MEDICA,

QUA

LUPANARIA

S. V.

Huren-Häuser

EX

PRINCIPIIS QUOQUE MEDICIS
IMPROBANTUR.

§. I.

NUnquam defuerunt ingenia, quorum dicam luxuria an acumine actiunculae sunt institutae de rebus modo vilibus, modo plane noxiis, quibus vel laudem vel laudis speciem comparare sunt annisi. Laudarunt *Isocrates* *Prusiridem* Tyrannum, *Gorgias Leontinus* Helenam adulteram, *Favorinus* Therfiten monstrum istud hominis, *Trasymachus* (apud *Platon.* in dial. 1. de Republ.) injustitiam, *Hegendorphinus*, *Bucoldianus* atque *Turnerus* Ebrietatem, *Lucianns* muscam, *Picus Mirandula* Comes Barbariem; *Janus Doufa* umbram, *Synesius* Calviciem, *Passeratus* caecitatem & asinum, *Matthias Czanakius* scabiem, *Birckbaimerus*, *Cardanus* &c. podagram, *Insulanus*, febrim quartanam, *Erasmus*, stultitiam, *Heinsius* pediculos, *Majoragius* lutum, *Cal. Calcagninus* podicem, *Car. Liebhardus* latrinam, imo *Brunus* Italus Wittebergae publicitus Diabolum;

lum; ceu habent *Casp. Dornavius* in Encomio Invidiæ p. 5. seq. *Heiderus* Orat. de vulpeculis scholasticis, p. 30. &c.

§. 2. Quemadmodum vero ejusmodi specimina vel joci vel ostendendi ingenii gratia suscipiuntur; ita faciliorem merentur veniam acisti, qui serio res turpes & noxias vel ob lucellum vel ob alia commendant: Hos inter refero, qui *lupanaria* Reipublicæ utilia exclamant, ne scilicet tententur matronæ ac virgines castæ, ne prolis multitudine ad paupertatem familiæ adigantur, & si quæ nuges sint aliæ, uti fecerunt *Arnold*, *Clapmarinus* Lib. 4. de arcanis Rerum publ. c. 19. (a quo tamen *Sagittarius* in annotatt. ad h. l. §. 1. p. 242. opinionem hanc amovere conatur, eo quod dominationis Aristocraticæ, juræ lupanaria posse colorari tantummodo affirmavit) *Scipio Amiratus* Lib. 3. Dissert. politicar. in Tacitum discursu 2. &c. & eadem concedenda esse videntur affirmare quoque *Thomas* l. 2. qu. 101. art. 32. item 2. 2. qu. 10. art. 11. & *Petr. Gregorius Tholos.* Lib. 14. de Republ. cap. 1. n. 5. Sapiens ille *Cato* (ait *Steph. Curcellæus* de usu sanguin. cap. 10. p. 130. hortabatur juvenes, ut *Lupanaria* adirent, quemadmodum legimus apud *Horatium*. *Diog. Laertius* in vita Aristippi Lib. 2. de vitis Philosoph. fol. 50. de eo ait: 'Εισιών ποτε εἰς ἐταῖρας οἰκόαν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μεισακίων τινὸς ἐροθριάσαντος, εἰ τὸ εἰσελθεῖν, ἔφη χαλεπὸν ἀλλὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐξελθεῖν, i. e. Cum aliquando meretricis domum introiret, uno quodam eorum, qui secum erant

adolescentulo erubescere: Non est, inquit, introire difficile; sed exire non posse. *M. Augustus Muller* Disp. an lupanaria in Republ. sint toleranda §. 3. ait. *Ex veteribus vel unicum Valerium Maximum allegasse sufficiat, qui tamen morem seculi & gentis suæ observat adeoque vulgarem venere turpem quidem sed vero permissam & licitam vocat* Lib. 7. c. 3. & 7. Huc trahunt aliqui *Augustinum* Lib. 2. de Ordin. c. 4. sed quo jure quove respectu postmodum sumus visuri. Pontificii vero pro lupanaribus tanquam pro aris & focis pugnant teste *Christoph. Prætorio* Polit. Part. 2. c. 4. qu. 6 p. 234. & aliis quos in præsentis spaciis lucrandi causa adducere non libet. Idem ibid. paragr. 4. pergit: *Solon, unus e septem Græciæ sapientibus ut ab adulteriis cohiberetur juventus, cœmtas meretriculas Athenis prostituit primus, obviasque in venerem esse voluit, ne matronarum contagio polluerentur. Alex. ab Alexandro* Lib. 4. Genial. Dier. c. 1. p. 176. a.

§. 3. Quin imo in proclivi sunt varia exempla vetera & recentia. Apud gentes passim tolerabantur. *Balduinus* Cas. Conscient. Lib. 4. c. 12. Cap. 18. Ancon fuit locus Sardis voluptatum ministeriis paratus, in quo popinæ, scorta atque alix id genus deliciæ. *Athenæus* Lib. 2. Dipsosoph. Chinenfes, ut castissimas suas uxores magis conservent illibatas, publica permittunt lupanaria, & ne probis scandalum præbeatur, ea aperiunt extra urbem vel in suburbiis, & ne in publicum prodeant cohibentur. *Job. de Mendoza* de Chin, Lib. 3. c. 20. p. 152.

Olim

Olim in prædiis urbanis solebant esse, & quidem multorum honestorum etiam virorum in prædiis exercebantur. *Ulpianus* L. ancillarum 27. π. de Herpert (quod tamen merito improbat *Lansius* orat. contra Ital. p. 833.) De variis vectigalibus Caligulae inter alia *Suetonius* in ejus vita c. 40. ait: Ex gerulorum diurnis quælibus pars octava, ex capturis prostitutarum, quantum quæque uno concubitu mereret; additumque ad caput legis, ut tenerentur publico & quæ meretricium & quæ lenocinium fecissent, nec non & matrimonia obnoxia essent, & cap. 41. de eodem monstro Caligula ait, quod lupanar in palatio constituerit &c. Videt omnino ad utrumque locum Commentaria *Cassauboni*, *Beroaldi*, *Grævii* & aliorum. Sub Severo Imperatore hujusmodi prostibula sicut & ipsi lenones solvebant vectigal a quæstu meretricio, idque in ærarium referebatur ad refectionem publicorum ædificiorum, ut amphitheatrū, circū, aliorumque, ut testis est *Clapmarius* Lib. 4. c. 19. Sic Caligula, & alii Imperatores quondam ac Pontifices Romani his e prostibulis non parum annui census colligebant, ut refert *Heiderus* in phil. polit. syst. c. 6. p. 902. Quod tamen aliquando Anastasius Imp. abrogavit, & Chrysargyrum tributum ignominiosum e meretricibus collectum sustulit, teste *Jo. de Bussieres* Floscul. Histor. Arcola 12. p. 249: In Italicis civitatibus passim haberi publica Lupanaria scribit *Dav. Frælich*. Viator. Part. 1. Lib. 3. p. 419. adeo ut publicis vectigalibus elocentur, unde Pontificis Rom. permisso aliquot millia meretri-

cum quæstum corpore faciunt, & Venetiis, Romæ alibique locorum hodiernum lupanaria publice tollerantur. vid. *Mart. Chemnitius* Exam. Conc. Trident. Part. 3. *Lamb. Daneus* Lib. 2. Ethices Christ. cap. 15. apud *Carpzovium* prax. Crimin. Part. 2. qu. 70. n. 10. maxime Romæ testibus *Schönborn*. Polit. Lib. 3. c. 13. *Balduino* l. a. Heidero l. c. p. 902. *Conr. Dieterico*, qui in Analyfi Evangel. Dom. 2. post. Epiphan. p. 199. b. ait: Lupanaria Romæ in ipso Pontificis adspectu prostant, & certis vectigalibus, publico Pontificis ærario inferendis elocantur, quod tanquam minus malum majoris vitandi ergo Bellarminus probat Lib. 2. de amiss. grat. & statu peccati c. 18. §. Dicet &c. In Concilio Constantiensi Anno 1414. celebrato numeratæ sunt, referente *Munstero* Cosmograph. Lib. 3. c. 19. fol. 453. meretrices septingentæ; Dum Tridenti 1552. Concilium agebatur, conscripta sunt Romæ ultra 24. scortorum millia, quæ vectigal meretricium Pontifici solverunt. Sic A.C. 1620. Romæ numeratæ fuerunt 1402. meretrices publicæ; vid. apud *Limnæum* additt. ad Lib. 9. c. 1. n. 86. & Pontifex Rom. in fiscum suum annuatim ultra 3000. Coronatorum pro lactis censu, quem vulgo dicunt *Milch-Zinse* oder *Huren-Zoll* a Clero scortisque accipit, ceu ex *Joh. Gerhardo* in loco de Ecclesia p. 1190. seu operum Tom. V. p. 163. & *B. Meisnero* allegat *Carpz.* Prax. Crim. p. 2. qu. 70. n. 7. *Daniel Erasmi* in defensione Scholastico-Theologica veræ fidei Catholicæ p. K. 3. b. proponit hoc paradoxon Jesuiticum: Posse interdum consuli pecca-

peccatum levius ut evitetur gravius; v. g. Reipublicæ gubernatores ad evitandum majus malum licite permittere in Republ. meretrices & lupanaria, quod practicatur Romæ adhuc hodie & olim agitatum Pragæ; ubi nunc per Dei gratiam nefas illud fauditus fertur abrogatum. *Veneti* (verba sunt *Bapt, Egnatii Histor. lib. 6. c. 1.*) *e Germania olim quotannis certo stipendio meretriculas conducebant, quæ vulgi prostarent libidini, juxta carnificinam publicam, ubi D. Matthæi fanum est. Caterum ea fuit Venetarum mulierum docilitas, ut Barbaris nunc non opus sit scortillis, quin re ipsa ostenderunt, sive copiam sive artem meretriciam spectes, κρείττονας εἶναι διδασκάλων μαθητὰς.* Ibidem quoque *Signori de la Sanita* habent matriculam vel catalogum meretricum, vide apud *Limnæum* l. a. Quod etiam Neapoli, ubi ultra 50000. fieri dicitur, scortaque debent nomina sua profiteri, & certam pecuniam persolvere, *Limnæus* l. c. In urbe Parisiensi olim prostibula & lupanaria in ultimis partibus civitatis erant certis locis finita: hodie vero exinde contagio per omnia urbis viscera diffusa maxime referta est ejusmodi mercibus, ceu ex *Nic. a Salis* allegat *Speidelius* Observatt. fol. 714. Cracoviæ quoque haberi refert *Fibelich.* l. sup. cit. Nec Germania immunis ab eo cacoëthe fuit; Erfurti enim, teste Chronico Erfurtensi MSCto A. C. 1517. auf den Dienstag in der Kreuzwoche brandte das Huren-Hauß abe, und stoben die Funcken so weit als Erfurt in alle Pforten und Gassen der Stadt. Norimbergæ Anno demum

1567. d. 21. Mart. lupanar aboletur teste *Jo. Schmid.* in diar. Histor. p. 126. *Campegius* Cardinalis dixit, se scire Germaniæ quorundam Episcoporum hunc esse morem, ut accepta pecunia fornicationem suis permittant, apud *Job. Sleidan.* lib. 4. de statu Relig. p. 94. ad An. 1544. & quod magis est, *Henr. Corn. Agrippa*; de Vanit. scient. c. 63. ait. *Palam videmus ubicunque sunt Magnifica ista templa & sacerdotum monachorumque collegia, ut plurimum in proximo esse lupanaria: Quin & plurime monialium & vestalium ac Beguinarum domus private quedam meretricularum fornices sunt, quas etiam Monachos & religiosos (ne diffametur eorum castitas) sub monachali nonnunquam cucullo ac virili veste in monasteriis aluisse scimus.* Plerumque autem sunt lupanaria in civitatis locis obscurissimis pone muros & balnea, scribente *Lotichio* Nott. ad *Petron.* p. 68.

§. 4. Verum quibus sanctiora sunt præcordia, ii maxime detestantur brutam hanc sorditudinem. *E Theologis* saltem præter *Biblia* & præcipue *Gentium Doctorem* nominamus *Lactantium* lib. 6. Instit. Divin. c. 23. *Augustinum* de Civit. DEI lib. 14. c. 18. & lib. 18. c. 21. *Tertullian.* lib. de anima, *Isidorum* lib. 18. c. 42. *Balduin.* Cas. Conscient. lib. 4. c. 12. cas. 18. *Job. Conr. Dannbauer.* Quæst. moral. (annex. Junii Quæst. Polit.) c. 2. qu. 6. §. 49. p. 555. inprimis autem c. 5. quæst. 6. p. 627. seq. *Adam. Conzen.* Pontificium, polit. lib. 3. c. 12. §. 14. p. 146. seq. *Heider.* Phil. Polit. Syst. c. 6. p. 903. *M. Aug. Muller.* disp. sæp. cit. & *Witteberg;*

teberg. d. 8. Oct. 1701. habita *D. Val. Alberti* in Quæst. Polit. Quid. Reipubl. in casu necessitatis liceat? Lips. 1669. §. 62. p. 269. ait: "Malum morale, quod permittitur in casu extremæ necessitatis, semper minus debet esse eo revera ac certissime, quod alias evitari non posset. Ideo hic caute videndum est, an majus malum revera, permit- tendo minus, evitetur, & an nulla alia suppetat ratio ad id evitandum. Eleganter id declarari potest est disputatione *Navarri* Manual. cap. 17. n. 195. p. 404. adversus lupanaria nonnullibi inter pontificios permilla: Per hæc enim 1) non evitatur malum, quia α) multi pueri incipiunt hac occasione prius peccare, quam alioquin inciperent. β) Quod libido non exstinguitur nec refrenatur, imo accenditur ejus usu, addito malæ inclinationi sensualitatis habitu malo: quia duo vincula fortiora sunt uno. γ) quod finis prætentus, puta ne honestæ sollicitentur, non attingitur. Viri enim prudentes ajunt, eos, qui ad illas sollicitandas sunt apti non adire meretrices; imo postquam male sunt eis adsueta, tanto magis honestas sollicitant, quo majori impetu naturæ & vitii feruntur. δ) Quod meretrices ipsæ, postquam desinunt esse ad illud lucrum turpe aptæ, mille malorum instrumenta fiunt. Alias vero suppetere rationes, quibus mala evitari possint, adeoque 2) alterum requisitum abesse probat a) quod castitatis habitu resistendi illi malæ inclinationi refrenatur illa, non a lupanari b) quod mares majori sunt vigore ad resistendum libidini quam feminae, & feminis nunquam

„hac permissione succurritur. c) Quod verum remedium contra libidinem est ardens amor castitatis, vitatio ejus perdendæ occasionis, vigilantia ad resistendum conjuncta cum abstinencia, sobrietate & labore assiduo, & super omnia gratia divina, quorum omnium contraria requirunt lupanaria. Ex *ſctis & Politicis Klockium* de ærario lib. 2. c. 146. *Schönborn. Carpozov. Speidel. Danaum* ll. aa. *Kitzel.* synops. matrimon. c. 9. Theorem. 2. *Canon her.* lib. 2. discurs. ad Taciti Annal. *Bocer.* lib. 2. de illustr. statu & politia, cap. 4. p. 193. *H. Lather.* de censu lib. 2. c. 4. n. 34. *Liebenthal* Colleg. Polit. Exercit. 2. qu. 13. *Zepper* in Explanat. LL. Mosaic. lib. 4. c. 18. fol. 456. & præcipue *Recessus Imperii Francofurt. de An. 1577.* ac *Ord. Polit. de Anno 1577.* Tit. 26. An jus Civile lupanaria & meretricias conjunctiones permittat fuisse deducit *Jac. Mæstertius* de justitia Legg. Rom. Lib. 2. Dubitat. 11. p. 233. seq. De Lupanariis & vectigali meretricum vid. *Henelium* in otio Vratislav. c. 50. p. 432. Ut taceam multos Impp. e militibus suis lupanaria sustulisse, quorum vide exempla apud *Zwinger.* Theatr. vitæ hum. vol. 9. lib. 3. fol. 2272. b. seq. Sic Criminis læsæ Majestatis reus tempore Tiberii tenebatur, qui monetas ejus lupanaribus inferret, teste *Car. Patino* in Hist. Numismat. c. 3. p. 19. & c. 5. p. 29. ubi idem repetit & ex Seneca Tacitoque confirmat. Laudatur ergo, & merito quidem, (ait *Aug. Müller* disp. sæpius cit. §. 12.) *Theodosius* Imp. qui, teste *Socrate* Hist. Eccl. lib. 5. c. 18. cum locum

Deute-

Deuteron. XXIII. 17. legisset, jus divinum summam agendi regulam putavit, & lupanaria Romæ omnia sustulit. Conf. de scortis, scortatoribus & eorum affeclis *Garzoni* Emporium Emporior. disc. 13. fol. 252. seq. ex interpretatione *Nic. Billi*: cujus adde ad h. l. annotatt. p. 270. *Timplerus* Polit. lib. 4. c. 5. qv. 15. p. 374. ait: *Lupanaria sunt spirituum immundorum templa, Sirenium antra, corruptelæ juventutis, cloacæ impudicitie, fædarum voluptatum & libidinum sentinæ, denique omnium vitiorum latibula.* *Preibisius* Colleg. Polit. Disp. 6. Part. poster. theorem. 2. ex eoque *Aug. Muller* l. jam cit. §. 10. *Ut paucis multa complectar, Lupanaria omnis prutentie rationis & judicii in adolescentibus sunt corruptio: Vita ac valetudine honore atque amicis perditis bonorum dilapidationi dant causam; juventutis corruptionem inferunt: mores Civitatis depravant, corpusque miserandum in modum torquent: cum talia scorta ex sano insanum, ex robusto invalidum., ex solido erectoque corpore lecto affixum efficiant.*

§. 5. Restat ergo, ut & *Medici* suum addant symbolum; quorum vices vice hac nobis sumsimus, donec meliora meliores. Antea vero quam id ipsum præstemus, ipsum nomen ex philologorum monumentis (illa enim præterire mihi fere religio est) eruamus.

§. 6. *Συνορίδιον* præmittimus. *Lupanar Quintiliano* (quod *Calvino* in Lexic. Jurid. hac voce fol. 546. est locus in quo diverſiantur meretrices, seu, ubi corpore quæstum faciunt: vel ex *Baldvino* est

locus publicus, ubi meretrices & prostibula corpore suo impune quæstum faciunt, aliis ut *Aug. Mullero* disp. cit. §. 2. est locus communis, ubi meretrices seu lupæ prostabant, ad quas exercendæ libidinis ergo cuivis impune aditus permittebatur.) Item *Lupanarium* L. 21. §. sed si in aliquem π. de recept. qui arb. & L. ancillarum 27. π. de Hered. pet. *Glossario* πορνείον, *fornix*, *ganeum*, *lupanarium*, *Onomastico* *Lupanar* χαμαίτυπείον *Lupanaris* χαμαίτυπικός, nempe adjective, sicut *Ambrosius* dixit *lupanare consortium* apud *Martin*. *Lex. philol.* Σείσρα quoque adpellata sunt lupanaria, quibus Romæ tempore Theodosii Imp. inclusæ adulteræ ad promiscuam scortationem cogebantur, pulsas tintinnabulis, ut ipsarum supplicium omnibus in proximo innotesceret, quod turpe pœnæ genus a Theodosio sublatum memorat *Socrates* Hist. Eccl. lib. 5. c. 18. ceu refert *Jac. Tollius* in nott. ad *Bened. Bacchini* dissert. de sistris p. 10. Dicebatur etiam *stabulum*, ceu *Jo. a Wovveren* ad *Petron* Satyr. c. 6. notat ex *Plauti* pæn. l. 2. 58. Imo *prostibulum* dicitur consentibus *Isidor*. Orig. lib. 18. c. 42. *Becmann*. de orig. L. Lat. p. 473. & *Martinio* in *Lex. Phil.* sed falluntur, cum ea vox ipsum scortum notet, ait *Calvinus* *Lex. Jurid.* l. c. *Summænium* quoque vocabatur Romanis, quasi *submænium*, quia fere sub mœnibus esset, inde sunt *summæniæ* uxores apud *Martial*. Lib. 3. Epigr. 82. & lib. 12. Epigr. 32. quæ corpora sua prostituebant, scribente *Balduino* l. c. *Theatrum* audiat etiam juxta *Isidor*. & alii ex *Martial* lib. 1. Epigr.

Epigr. 3. nituntur idem asserere. Verum aliter debemus interpretari. Conf. *Salmuth.* ad Panciroll. Tom. I. tit. de Habit. Impp. pag. 421. Apud Græcos hæc loca varia fortiebantur nomina. Dicebantur *Caleria*, *Celostia*, *Casalvia*, *Casauria*, quia meretrices, quæ hæc loca inhabitabant, dicebantur *Casalvæ* & *Casauræ*, *Casorides* & *Casoritæ*, ut annotavit *Tiraquellus* ad c. 18. lib. 4. *Alex. ab Alexandro* Genial. Dier. & ex hoc *Balduinus*. Dicebantur etiam *meritoria*, ceu habent *Glossæ Isidori*, item *monumenta*, quia cameræ erant fornicesve apud *Casp. Barthium* Adversar. lib. 24. c. 13. item *Lustra* ceu *Non-Marcellus* c. 4. §. 272. probat ex *Plauti* Afin. & *Casin.* ex *Turpillio* in *Lindia*, ex *Afranio* in *Privign.* & ex *Ciceron.* Philipp. lib. 2. Habet quoque *Barthius* Advers. lib. 10. c. 2. quia in principio scorta in sylvis seu lustris, dein in urbes translatae nomen obtinere *spelunca scortorum*. Item *Arcuata* videntur dicta; *Isidorus* enim lib. 10. lit. F. inquit: Sub arcuatis prosternebatur fornicatrix, quæ loca *fornices* dicuntur. Item *Celle*, ceu *Lotich.* in *Nott.* ad *Petron.* pag. 69. probat ex *Seneca*, *Juvenali*, Sat. 6. atque *Martiali*. Item *Cellula*, uti *Seneca* lib. 1. Controv. 2. & *Hieronimus* in *Chron.* Euseb.

§. 7. Dicitur autem *Lupanar* a *lupa*, quo nomine primo *Faustuli* uxor inter pastores ob corporis vulgati vilitatem veniebat, vide *Lactant.* lib. 1. Inst. Divin. cap. 20. & *Hieronym.* l. d. Notant deinde *lupa* omnes eas, quæ quæstum corporis fœda voluptate faciunt, pluresque admittunt. Nolo tamen confirmare fabulam *Glossæ* in (Vidua 16. Dist. 34. ubi meretrix est, quæ 23000. vel quæ 40. (alii 60.) absque tamen mercede admisit, allegante *Wehnero* tit. *Frauen und Jungfrauen* fol. 125. eamque merito ridiculam & nugatoriam vocat *Salmuth.* l. a.

Rectius vero (ut obiter hoc addam) *meretrix* dicitur a merendo, juxta Laur. Vallam lib. 3. Elegant. cap. 10. quam secundum *Luc. de Penna*, quod *merendo teratur*, vel secundum *Alberic. de Rosate* in Dictionar. Juris lit. M. quasi *me retro trahens* a bono opere, seu virginitate vel castitate. Conferri merentur de ead. voce Jacob. Bonfrerii Commentaria in Deuteron. 23. 17. Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël, si m. 1001. ubi & fol. seq. 1002. exponit tributum meretricium, & fol. 1003. meretrices idolis consecratas apud Ethnicos, & quæstum meretricium iisdem oblatum fuisse asserit. Alias *proscæ* dicuntur ex *Plauto. Festus* pag. 383. *prostibula*, *prostibula*, *Alicaria*, idem *Dinbolares Lambin.* ad *Plauti Poen.* fol. 608. *Sellaria* *Wowerius* ad *Petron.* cap. 6. quamvis alii malint *Cellaria*, item *Nonaria* apud *Persium* Sat. 1. v. 133. & ad h. l. *Foquelin.* pag. 49. Rationem quoque ex *Cornuto* reddit *Balth. Bonifacius* Hist. Ludicr. lib. 12. cap. 17. pag. 365.

§. 8. Fracto putamine liberius nucleo vescimur. Lupanaria certe improbantur & ex *Medicis* principiis. Lectu digna est admonitio medica de scortis fugiendis & malis inde provenientiibus *CLmi Fabricii Hildani* Cent. 5. obs. 57. pag. 331. Cum enim in foedissimo loco mares effœminentur, atque justo largiore seminis effusione remollescant, quid quæso de posteritate sperandum? Semen enim generosius generationique idoneum prodigialiter effunditur, sedatoque voluptatis impetu vel matrimonia non appetunt, vel sterilia demum colunt, conf. *Timæi a Guldenkle* Casus, & præcipue mares cito sterilescunt, vid. *Plutarch.* in vita *Lycurgi*, quia semen exhaustur *Galenus* Lib. 1. de semine, ut & feminae, vid. *Tiraquell.* L. 15. Connubial.

§. 68. Huc refer omnino plura, quæ in hanc rem habet *Barthol. de Moor* in *Cogitatt. de instaurat. Medic. Lib. 3. p. 282. seq. & p. 298. seq.*

§. 9. Prodigiosa porro Seminis rejectio immensas corpori infert ægritudines. Sive enim illud secedat *ex toto corpore* (*Democrit. & Hippocr. lib. περὶ γυνῆς* ab initio, & *Ambros. Pareus*, qui *Chirurg. Lib. 23. in præf. p. 661.* ita infit. : „Seminis quidem multa portio a cerebro, ab universo tamen corpore singulisque ejus tum solidis tum molli-“
bus particulis ipsum totum deciduum est. Nisi enim a toto corpore id totum deflueret, ex eo omnes & singulæ fetus partes minime formarentur: quandoquidem similia a similibus fiunt.“
Hinc est quod fetus non effigie modo & facie, sed & actuum conformatione partiumque interiorum complexione & temperie parentes refert; adeo ut morbi, translata hujus aut illius visceris in prolem imbecillitate sæpe hæreditarii fiant. Sunt tamen qui hanc seminis a toto corpore decisionem non penes molem & materiam, ut quæ sanguinis totius defecta tantum quædam portio sit, sed penes vim & formam intelligentiam putent, nempe a singulis tantum partibus spiritus animales & naturales & vitales formationis vitæ opifices idemque & vim formatricem in seminem a testibus elaboratum defluere; argumento esse, quod plerisque mutilis parentibus integri & omnium partium numeris absoluti edantur fœtus;) sive ex *cerebro* (*Alcinæon*) sive a *corpore* & *anima* convellatur (*Epieurus*) seu a *spinali medulla* defluat (*Plato & Alcinog.*) de *Doctr. Plat. cap. 17.* Hinc *Galenus* Imperator in *Epithalamio* ait:

Ite agite, o juvenes, pariter sudate *medulla* &c. vid. omnino *Eustath. Swartium* lib. 1. *Analect. c.*

II. pag. 37. seq.) five sit utilissimi *Sanguinis spuma* (*Pythagoras*) five ultimi alimenti sanguinei excrementum (*Aristoteles* conf. *H. C. Agripp.* de Vanit. scient. cap. 82.) five sit *sanguinis venosus* (*Galen.* lib. de femine cap. 2.) five sit purior *sanguinis arteriosi* portiuncula (*Jo. van Horne* Micr. §. 66. & *Regn. de Graaf.* Tr. de viror. organ. gen. pag. 74. item *Joseph. Geophilus* in novissima de causis ac prognosticis pulsuum methodo pag. 57. & alibi) five sit *ex venis & arteriis* simul (*Vesalius* lib. 5. de Fabr. Corp. hum. cap. 13.) five sit mistura ac temperatura ab omnibus animæ facultatibus avulsa (*Zeno & Plutarch.* lib. de ira conducenda, citante *Rolfincio* Med. Comment. lib. 2. sect. 3. cap. 103.) five e junctis sanguinis & spiritus animalis portionibus constet (CL. D. *Bruno* Fautor & amicus carissimus Dogm. Med. gen. pag. 61. *Wharton.* Adenograph. cap. 29. *Mæbius* ac *Jo. Theod. Schenck.*) five *ex rore* (*Bilsius* in Responsi. ad Epist. Tob. Andreæ pag. 8.) five *ex sero* (*Barbat.* de Sangu. & Sero pag. 46. seq.) five ex *ipsis spiritibus animalibus* (*Charleton.* Oecon. Animal. Exerc. 10. §. 8. *M. F. Hertod.* in Ann. 1. Eph. Nat. Cur. Germ. obs. 4. & *nos* in Sat. Med. 1. §. 6.) five denique *succi nutritii*, quo corpus nostrum sustentatur, pars subtilissima ejusque quasi flos, (quod extra dubium statuit *Car. Am. Tornesi* Disp. Inaug. de Tabæ dorsali, Jen. Præside Dn. D. Schelhammero habita §. 21.) ubique tamen illud ejectamentum nobilem corporis notat jacturam. Quare manifeste istos lascivos hircos videmus non solummodo pallere, vel ipso amorum magistro teste lib. 1. de Arte amandi circa fin. & *Actio* Tetrab. 1. Sermon. 3. cap. 8. sed & calore nimio ardere (amor enim igni solenniter Poëtis comparatur) inde *tabes & ariditas corporis, virium lapsus, clumbes incedunt, morbis-*
que

que calidis ex. gr. febribus, mania, phrenitide, pleuritide, peripneumonia, podagra &c. facillime sed gravissime corripuntur. Rectissime ergo olim veteres Germani nostri, de quibus Jul. Cæsar lib. 6. de Bell. Gall. ita: Qui diutissime impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem; hoc ali staturam, ali vires, NB. nervosque confirmari putant. Intra annum vero 20. feminæ notitiam habuisse in turpissimis habent rebus. Sic & veteres legislatores statuerunt, ut mense Julio lupanar in urbe non exstaret, ne masculorum robur coitu per æstatis calorem plus justo enervaretur, teste Casp. Reies in Campo Elys. qu. 2. n. 1.

§. 10. Et qui posset aliter fieri? Ista prostibula cuivis voluptati patent, quemadmodum

Noctes atque dies patet atri janua Ditis.

Quare ex effervescencia illa humorum per amoris vagi & lascivi cæstrum humores boni absumuntur, vitiosi augentur, aucti adtenuantur, adtenuati facilius inficiuntur, infecti evolant, evolantes apprehenduntur

- - - sævamque exhalat opaca mephitim

Pellex - - -

inficitque omnes, qui impuritatem impuritati commiscent, ut inde evadant impurissimi. Hocque in privato scorto sæpe contingit, nedum in publicis lupanaribus, ubi impune

- - - intra muros peccatur & extra.

Et cum isti, qui ejusmodi libidinosos congressus depereunt, sint maxime cholericæ spiritus, & consequenter semen igneam fovebit naturam, quod per varias impuras commissiones fordidiorem contrahit putrilaginem, ut dein ipsum scortum & scortatores coinquantur, inficiendo semet ipsos, atque ita, ut in proverbio est, Turdus sibi ipse faciat malum.

lum. Digni certe, qui hoc miserabili scortatorum flagello (ceu Luein Veneream appellitat *Forestus* lib. 32. schol. ad obs. 2.) egregie castigantur. Hæc etenim unice ex lupanari publico tetricam trahit originem, (si credimus, quæ refert idem *Forestus* l. a. Schol. ad obs. 1. fol. 65.) eo videlicet tempore, quo Carolus Rex Francorum expeditionem Italianam parabat, in Valentia Hispaniæ Tarraconensis urbe insigni cœpit, ubi Elephantiosus quidam ex Equestri ordine miles a nobili quodam scorto noctem 50. aureis emit, ad cuius mulieris concubitus frequens cum juvenus accurreret, intra paucos dies supra 400. inficiebantur, e quorum numero aliqui Carolum Italianam petentem secuti hoc malum eo importarunt. Originem luis ejus ex abusu scortorum impurorum ob detestandos atq; a Deo vetitos concubitus immensamque pollutionem peculiariter traxisse, consentit Celeb. olim Vir, *Joh. Casp. Faustus* Antecessor meus in Disp. de Lue Venerea; ut alios complures taceam, qui de isto scripserunt morbo, quorum tantum *Lindenius* de Scriptis Medicis pag. 744. seq. ad 88. auctores numerat.

§. 12. Et ut per Satyram quasi aliquot commorem affectus, (quis enim effabitur omnes?) qui maxime ex lupanaribus colliguntur, istos brevibus tangam, uberiolem tractationem reservaturus (si Deus vitam & vires) alii operi de scortis.

§. 13. Isti ergo cum basin nutritionis & ita vitæ in lupanaribus prodige profundant, quando semen, optimorum partium & spirituum sobolem, copiose rejiciunt, non possunt non vitam sibi decurtare, mortemque miseram accelerare, citoque senescere, ceu vel olim unanimiter statuerunt Aristoteles 7. Hist. Anim. cap. 1. & lib. de long. & brev. vitæ cap. 3. *Hali Rodoham* in 3. *Technes* Como 36. *Constant.*
lib.

lib. 22. Geopon. c. 4. *Ibn-Ruschd*. in Canticis comm.
 156. *Abubetri Rhazes* ad Al-mansor. lib. 4. cap. 17.
Arnold. de Villa nova in speculo, *Albertus M.* lib. 15.
 de Animal. Tr. 2. cap. 6. *Cæli Rhodigin.* Lect. Antiq.
 lib. 20. cap. 34. *Valesius de Taranta* lib. 6. philon.
 cap. 3. art. 7.

§. 14. Multo minus difficiles sumus ad credendum eadem feminis prodigitate (ut *Lucilii* in Sat. 6. verbo utar,) vires pessundari, prodigosque fieri imbecilles ac languidos, & plane dissolvi, ceu *Aristotel.* sect. 4. probl. 6. & 22. atque *Com. Celsus* lib. I. cap. I. edocent. *Adamus Contzen* Polit. lib. 3. cap. 12. §. 8. ex eoque *Aug. Muller* Disp. sup. cit. §. 10. ait: Pari ratione & corpus majorem in modum affligitur, & in libidines dilapsum vires suas amittit. Nam non est ille corporum vigor ac robur in perdita civitate, quod est in bene morata. Persæ fortes & agrestes vicere Babylonios viros, ut verbo dicam, meretricios: Persas jam enervatos Macedonum rustica durities, illos Romani nondum vulgaris libidinibus imbecilles, hos Heruli, Gothi, Hunni, alique Barbarorum, donec & illi fortioribus succumberent. *Lepidus* huc quadrat jocus ille *Dominici Baudii* de Lagulejo quodam & juris perversore Cent. I. Epist. 13. pag. 32. qui sic se habet:

Quidam puellis vixit aptus & virens

Regebat ætas, perlitavit Cypridi

Quantum pote, & vāsaniēte fascino

Perambulavit omnium cubilia

Fallaciæ sequester, & gurgēs stupri.

Nunc funerata parte, qua sola virum

Sese adprobabat, lectulo affixus miser

Sub æstuosæ vapulat Pforæ iugo,

Vivamque mortem, & mortuam vitam trahit,

Vivum cadaver, ac superstes jam sibi.

§. 15. Ob nutrimenti consumptionem defectu in partes merito conqueruntur ; hinc scortatoribus in ipso ætatis flore defluunt non solum capilli, sed & palpebrarum cilia (qui postremus affectus Græcis *μαδάρωσις, μαδαρότης, ἡ μίλφωσις* dicitur, teste Jo. Gorraeo in Definit. Medic. lit. M. & Melch. Sebizio Disp. 1. de pilis probl. 5. §. 3.) ceu confirmat summus Aristotel. lib. 3. Hist. Anim. cap. 11. & probl. 1. sect. 4,

§. 16. Ventriculi actiones depravantur, pereuntque tam appetitio quam concoctio. *Abuali Ibn-Tfina* lib 3. Fen. 13. Tr. 1. can. 36. *Galen.* in lib. 3. Epid. com. 1. atque *Actius* Tetrab. 3. serm. 3. c. 34. ac *Thom. Bartholin.* Cent. 6. Hist. 94.

§. 17. Maxime autem cerebro infertur noxa *Galen.* & *Bartholin.* ll. aa. ut minus miremur, si ex profusa & maxime turpi venere videamus exoriri apoplexian (*Valer. Max.* lib. 9. c. 12. *Plin.* lib. 7. cap. 53. *Pontan.* lib. de Obedient. cap. 10. plura apud *Zwinger.* Theatr. Vit. hum. fol. 531. seq.) Epilepsiam, tremorem, memoriæ nisi plane defectum, tamen imbecillitatem, paralyfin, maniam, phrenitidem, & plurima alia mala. Graphice quædam eorum depingit Aug. Muller Disp. cit. §. 10. his verbis : Hem vero damnum illud flebile & detrimendum, quod cives ex lupanarium tolerantia accipiunt ! Animus sede quasi sua pulsatur, ut testis est ille apud *Plautum* in Truc. Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet phronesium suum nomen, omnem e pectore emovit meo phrenesim ; & robore suo amisso torpescit. Noverat hoc Cyrus, ideo pro pœna severissima, quæ rebellibus debetur, luxuriosam vitam imposuit Lydiis. Iis enim cum iterum rebellassent, verba sunt *Justini* lib. 1. cap. 7. arma & equi sunt adempti, jussique lenocinia exercere, & sic gens indu-

industria quondam potens & manu strenua, effœminata mollitiæ luxuriæque virtutem pristinam perdidit, & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. In primis autem libidinis vitio hominum prudentia, sagacitas & cura futuri obtunditur, ait *Ad. Contzen* polit. lib. 3. v. 12. §. 6. pag. 44. Quæ una est res Reipubl. perniciosissima; Nihilque est tam mortiferum ingeniis, quam libido.

Nocet itidem oculis impurior iste concubitus, vid. *Aristotel.* de Gener. Anim. lib. 2. cap. 5. & *Manard.* lib. 6. Epist. 4. *Renibus* item, *Aristot.* lib. 4. probl. 2. *Capiti*, *Oribas.* lib. 1. *Euporist.* cap. 22. *Cordi*, *Hepati*, *Pulmoni*, &c. vid. *Tiraquell.* ad lib. 15. Conn. n. 43. seq. & *Thom. Bartholin.* Cent. 6. Hist. 49. In Peste lupanaria maxime nocent; hinc eadem removenda recte scripsit *Hieron. Mercurial.* de Peste c. 20 pag. 95. quem pluribus consule.

§. 19. Instar omnium vero recensere notabile ex *Foresto* lib. 26. obs. 6. exemplum: Sartor quidam Delphenis 29. annor. procerus, niger & robustus neglecta uxore cum muliere alia infecta ex foetida & vetita venere contraxit sibi in pene inflammationem; quod malum cum celabat, inflatione virgæ ac testium augefcente atque dein Chirurgi alicujus imprudentia accedente, fiebat pejus, ut totum membrum virile intra triduum ad eschiomenum perveniret, appareretque nigrum, corruptum & quasi mortificatum atque fœtens. In gangrænam tandem transibat & per partes putrescebat cum tanto fœtore, ut nemo apud ipsum stare posset, & hoc in tam brevi spatio. Successerunt febris, inflammatio gutturis aphthæ, natium excoriatio, dolor ingens in lumbis, coxis ac femore, singultus per 7. dies atque molesta tussis. Tandem partes penis corruptæ ab

M m 2

alio

alio Chirurgo paulatim amputabantur: imo corruptione aucta tandem totum membrum virile cataplasmati adhærens excidit & ablatum fuit; putruitque serotum, & quod penis adhuc super fuit, usque ad ventrem fuit radicitus resectum; remanentibus tamen testibus plane denudatis, qui tandem denuo nova carne accrescente iterum vestiti sunt, et idem supervixit, uxore priore mortua prurientibus testibus alteram duxit, inanis tamen in veneris arena athleta.

§. 20. Placet ex eodem Foresto lib. 26. obs. 20. hoc superaddere: Nobili Germano 29. annor. una nocte inter duas puellas lascivienti, cum se vino prius implevisset, & plusquam tredecim amplexus expertus esset, subito vena in pectore perrupta fuit. Unde febre ardente cum delirio intra 4. pluresve dies misere nullis remediis juvantibus, obit,

Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras. Conf. etiam Henr. ab Heer observ. II Nota sunt etiam Viri cujusdam illustris & πολιτικώλης Ministri Regii fata, qui Parisiis inter amplexus amasiæ animam reddidit, unde haud illepidum Poetæ cujusdam Epigramma, in prænomen cum Heroe Carthaginensi, commune alludens;

Per niveas equitans vetus & novus *Hannibal* Alp-
pes

Ille oculum, hic animam perdidit inter opus.

§. 21. Adeo vera sunt CL. Schönborn. Lib. 3. Polit. c. 13. p. 262. verba dicentis: „Scorta ista & „lupanaria quid aliud in Rempublicam invehunt, „quam morbos publice & hæreditario grassantes? „Quid aliud faciunt, quam ut ex sano insanum, ex „robusto invalidum, ex solido erectoque corpore „lecto affixum perpetuisque doloribus arctatum efficiant?

ficiant?, Nimirum qui ex lupanari *re infecta* domum redeunt, ceu jocatur *Owenus* in Epigr. 108. lib. 1. reliquos & ita totas familias itidem inficere possunt; quando vel eadem vase bibunt, vel in eadem cloaca defident, vel in uno accubant lecto; imo mariti uxores, hæque illos, utriq; infantes, & ita porro.

§. 22. Quare cum *Cicerone* lib. 1. de Officiis p. 44. finiemus: Si considerare volumus, quæ sit in natura excellentia & dignitas, intelligemus, quam sit turpe, diffluere luxuria, & delicate ac molliter vivere; quamque honestum, parce, continenter, severe sobrieque.

DE STUDIORUM NOXA DISSERTATIO.

B. C. D.

Quam vellem nescire literas!

MAGNIFICE DOMINE
RECTOR,

ILLUSTRISSIMI, GENEROSISSIMI,
AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI,
NOBILISSIMI, ATQUE CELE-
BERRIMI VIRI,

NEC NON

LECTISSIMA STUDIOSORUM CORONA!

Quam vellem iterum nescire literas, si tot vigiliis excrucier, tot laboribus exercear, tot succumbam morbis, tot miseriis exponar, tot sumtibus consumar, tot denique afficiar

calumniis injuriisque, ut inglorius ad umbras descendam. Apud alios

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit :

Apud literatos

-- -- -- viret post funera virus,
& cui viventi nemo contradicere audebat, eidem mortuo, ceu leoni lepores, nasutuli quique insultant petulantius. Apud vos, VIRI SUMMI, jam facio verba, utpote hujus rei Judices æquisimos, quippe gnarissimos. Nolo autem ab ovo, quod ajunt, incipere, puerorumque molestias in addiscendis literis fusius recensere, refricareque plagas, quibus plagosi haut raro Orbilii eosdem non castigant, sed excarnificant, ut sæpe tenerrima ingenia desperent, generosa vero omni reluctantur impetu, & ita vel per timorem, vel per furorem Musis, earumque ingratis, valedicant. Nolo meminisse periculorum, quæ eos a tergo in Academiis insequuntur, ubi vel blandissima Venus enervat, vel negligens Murcia torpere facit, vel Bacchus luxuriosus obruit, vel intempestiva Eris atque Mars truculentior aut in duellis aut in aliis latrociniis mortui tum temporali tum æternæ istos mancipant, in sui dedecus suorumque dolorem infandum. Solummodo hac vice, quod mei est muneris, considerabo, considerandumque Vobis propinabo, non esse unum, non duos, non decem morbos tantum, qui literatis insidientur; sed si dixero centum, si sexcentos, si omnes dixero, minus excessero veritatis limites. Quod ergo tam pace, quam benevolentia vestra fiat, Auditores Honoratissimi, tamquam

quam in speculo miseriam literatorum morbosam exhibebo; demonstraboque *maximam esse studiorum* (1) *noxam*; quæ non tam emaciando, quam plane absumendo; non tam labefactando, quam funditus destruendo corpus vitamque nostram adterit, imo conterit atque pessumdat. Hoc autem fiat sub auspiciis cœlestis animarum nostrarum Archiatri!

Medici antiqui Artis nostræ Conditores sapientissimi admodum bene, admodum vere in sanguine animalis vitam consistere arbitrati sunt, quos felicius sequuntur interpretanturque recentiores. Sanguis etenim a primordio insitus per nova alimenta ore assumpta in ventriculo concocta, separata in intestinis, & specie chyli per venas lacteas ad cavam venam delata, sanguinique venoso ob perennem circulationem a partibus versus cor redeunti admixta, inibi beneficio pulsus ita incorporantur, & ut cum Plautina loquar Musa, incordiantur; ut calore, ζυμώσις, mictione, motu atque repetita coctione naturam sanguinis plane induant, & ita ceu novus sanguis per arterias promiscue ad omnes partes propellantur, qui, cum aliquoties cordis repetat focus, perfectior fieri nunquam non potest atque spiritibus locupletior. Hinc & novo apud Medicos venit nomine, vocaturque Spiritus Vitalis; hic vero nihil aliud est, quam sanguis subtilissimus, atque quantum fieri potuit, enucleate elaboratus. Ille cum promiscue e sinistro cordis thalamo egrediatur in arteriam magnam; mira tamen Naturæ prudentissimæ Providentia fie-

ri arbitror, ut subtiliores sanguinis partes spiritusque propter levitatem, magis superiora, & ita caput petant, ibique tam pro artificiosa brachiorum manuumque motione, quam pro sensuum externorum simul atque internorum ministerio in cerebri substantia segregentur, parumper alterentur, adque nervos protrusi spirituum animalium nomen induant. Horum usus, ceu dixi, est facere ad sensus & motum; perque nervos, qui ad omnes corporis propagantur partes, cum abeant, eadem præstant officia; dein resolvuntur, inque liquorem abeunt aqueum, quem moderni vocant lympham. Hæc vero intra peculiaria, lymphatica ob hoc dicta, vasa recepta redit versus corporis centrum, sanguinique in corde denuo commistus æternam quasi molitur circulationem, & ita uterque humor

-- -- -- -- redit actus in orbem

Atque in se sua per vestigia volvitur!

Audivistis itaque, VIRI MAXIMI, quis naturæ sit motus, quis ordo, quod partium nutrimentum, quæ constitutio, unde eadem moveantur, unde sensus tum internos tum externos participent? Hæc omnia vel singula si lædantur, labem aliquam subponunt, qua posita actio vel cessat plane, vel saltem labefactatur. Cum vero Literati a teneris *vitam vivant sedentariam* (2) sanguis vero capiat vitium, sicut

-- -- -- -- ni moveantur aquæ:

Rursus cum iidem studiis, lucubrationibus vigiliisque atque multis cogitationibus plurimum spirituum animalium absument, qui dein in dictam lympham

lympham seu aquam resolvantur: non erit mirum, si massa sanguinea primo vitalibus, dein animalibus privetur spiritibus. Defectum istum spirituum necessario insequitur lymphæ copia, quæ si reliquo accedat sanguini jam dum valde pauperi atque consueto, eundem facit *catarrhis* (3.) ichoribusque abundantissimum, nutritioni functionibusque reliquis ineptum, ut taceam dein cessare vel ad minimum tardiore fieri aut depravatam *χυλοπόησιν*, & ita in herba quasi perire corporis actionumque nostrarum integritatem atque refectiorem. Inde infauſto ſidere largiſſima meſſis omnium pæne morborum propullulat, quia totius ſanitatſ fundamentum evertitur, alimentumque depravatur. Hinc & partium tenor, robur, uſus, & ut paucis multa; omnia *vel imminuntur* (4) vel depravantur, vel ceſſant plane. *Adeo nocent ſtudia!* Quare non mirum (ad ſpecialia enim deveniamus) ſi adſit ſalivæ copia, vel deterior conſtitutio, unde ſapor e rebus minus recte extrahitur, vel ea deficiente & ad alia forte loca abrepta maſſificatio atque deglutitio fiat difficilior, appetitus languidior ab obtuſa videlicet fermenti ventriculi aciditate; *concoctio ob eandem cauſam tardior*, (5) cruditatum moles, *ventriculi* (6) *gravitas atque imbecillitas*, flatuum copia, inde *colicæ frequentes*, (7) rugitus, murmura, ructus, hique sæpe auſteri, ventris tormina, *hypochondriorum diſtenſiones atque inflationes* (8) chyli jam ob vitioſam coctionem depravati tardior diſtributio, & *ob tenacitatem ſive viſciditatem* (9.) venarum la-

ctearum obstructio, unde lienterix, diarrhoeæ, *dy-*
senterix (10.) Dein *sanguini* (11.) denegatur
 sufficiens alimentum, *partes contabescunt* (12.) nu-
 tricio cum calore vitali imminuitur, unde languor,
 lassitudo, fastidiumque varium, & *ante tempus*
canities. (13.) *Adeo nocent studia!* Esto vero
 chylus ille crassior distribuatur, perveniatque ad
 cor, vitium tamen primæ concoctionis vix corri-
 getur in secunda, minus in tertia, Quare crudior,
 crassior, magisque feculentus sanguis ad partes ubi
 pervenit, five exeundo in arteriis, five redeundo
 in venis minimis faciles parat atque patrat obstru-
 ctiones; inde dolores varii, *capitis* (14.) dentium
 aliarumque partium, nutritio impedita, tabitudo,
 maximusque mali (15.) *monstruosi atque πολυμόρ-*
φῶς dicti hypochondriaci atque scorbutici fomes.
 Ut silentii peplo involvam alias mesenterii, pan-
 creatis, folliculi fellis, (unde icterus) hepatis *lie-*
nis (16.) (unde scirrhi) renum & vesicæ (unde
calculi) (17.) cæterarumque partium obstructio-
 nes: Inde calor quasi reverberatur, uti Chimici
 loqui amant, fiuntque *subitanei calores*. (18.) Ca-
 lore insuper p. n. aucto non possunt non exoriri
variae febres (19.) hecticæ, tertianæ atque arden-
 tes; cordis palpitationes & anxietates. *Adeo no-*
cent studia! Pariter crassior & feculentior illa ma-
 teria a calore excoquitur, unde varii vitiis in par-
 tibus calculi, item topi *doloresque* (20.) *in pedi-*
bus, manibus, genubus atque coxendicibus, fiunt-
 que literati mancipia podagræ, chiragræ, gona-
 græ atque ischiadis. (21.) *Feces quoque alvi ex-*
secantur,

siccantur, inde ejus constipatio, vel difficilis sal-
tim solutio. Nec minus inflammationes & tur-
bationes nascuntur in variis corporis partibus, ut
in capite ejusque partibus, e. gr. (22.) *phrenitis*
(23.) *melancholia*, mania, *vertigo*, (24.) noctam-
bulatio *agrypnia* (25.) erysipelata, (26.) insomnia
horrenda, pavores: *In collo angina*, (27.) linguæ
asperitas: in ventriculo fitis immodica; in thora-
ce pleuritis, *peripneumonia hæmoptoë* (28.) & quæ
sæpissima est, phthisis pulmonumque exulceratio,
hancque pressio pede sequens *tabes atque atro-*
phia. (29.) *Adeo nocent studia! Si vero spiritus*
animales (30.) *copiosius absumentur, oritur obli-*
vio (31.) atque memoriæ deperditio, cui si festi-
nanter ac imprudentius calefacientibus, ut herba
Theæ, Chocolata, fumo Tabaci, pulvere Trithe-
mii &c. occurrunt, (32.) *incurrunt in deliria, ve-*
ternum (33.) rabiem & alia pejora mala. Largior
etiam ex absumentis spiritibus oritur lymphæ pro-
ventus, quod cum in lucubrationibus maxime con-
tingat, jam manifeste videmus, cur literatis ple-
rumque in virili ætate constitutis *pedes tumeant*,
(34.) adeo ut sæpe impressi digiti vestigium com-
monstrent, qui tumores frequentissimi atque infe-
lices sunt prodromi infelicioris hydropis tum ascii-
tis tum tympanitis, tum leucophlegmatix, inde ra-
dix omnium malorum nempe cacoehymia, ejus-
que filia matre longe pejor (35.) *cachexia*. Quare
jam reddimus facilius causas, cur literati, nisi ste-
riles plane sint, tamen liberos minus vivaces mi-
nusque ingeniosos generent. Reddimus eadem
facili-

facilitate *causas scabiei* (35.) narium hæmorrhagiæ, lassitudinis spontaneæ, *difficilis* (37.) *respirationis*, *tusis*, (38.) *catarrhorum* (39.) *Paralysis* (40.) salivationis nimix; frequentis sudoris, *apoplexiæ*, (41.) Hemiplexiæ & intertūm epilepsiæ; (42.) *oculorum item* (43.) *imbecillitatis* (44.) gravitatisque auditus: Item cur frequenter literati vel pallescant (45.) vel flaveant. *Adeo nocent studia!* Rursus (46.) *vita ista sedentaria*, quietisque experte humores non recte ventilantur, quia corpus rite non movetur; vasa comprimuntur, ut circulatio fiat inæqualis & tardior. Quin imo, dum proni libris inhiant, consuetudinem istam sibi contrahunt, ut dein incurvi cervici (liceat uti Pacuviano) incedant, gibberosī tardioresque ac plerumque meditabundi & quasi aliena agentes, adeo ut ubi sint, non sint; & ubi non sint, sæpe sint.

Imo

non mihi si linguæ centum sint, ora; centum
ferrea vox

possim satis expedire multitudinem & gravitatem
tot tantorumque morborum; quos demum sæpe
cita, sæpe infelix excipit

- - - (47) mors ultima linea rerum!

Adeo nocent studia!

Audivistis, arbitror, AUDITORES, ad nauseam usque
insigni cum cordolio, egoque ad usque ravim dixi,
quantum nocent studia! Audivistis, inquam.
miseriam literatorum, & nobile studiorum damnum
noxamque insignem, quæ corpus misellum
exagitat excruciatque. Verum enim vero
alius

alius adhuc, & quidem nobilior, in caduca mor-
bosi corporis casula diversatur hospes, *Animus vi-
delicet noster.* (48.)

Ignenus est olli vigor & cœlestis origo,
longeque est nobilior tuguriolo hoc, quod cir-
cumferimus: istud enim pulvis est, & in pulverem
revertitur; Scio;vero

-- -- -- illum ego lucidas

Inire sedes, ducere nectaris

Succos, adscribi quietis

Ordinibus - - DEORUM

Et ceu heliotropium ad solem, ita hic ad DEum
obvertitur. Illo dedit (sunt verba sapientissimi
Senecæ) originis suæ memor. Nemo improbe
eo conatur adscendere, unde descenderat. Quid
est autem cur non existimes in eo divini aliquid
existere, qui DEI pars est? Totum hoc, quo con-
tinemur, & unum est, & DEus, & focii ejus su-
mus & membra. Animus ergo in hisce nostris
terris magis magisque est excolendus præparan-
dusque conversationi spirituum sanctiorum in cœ-
lis. Sicuti lana, priusquam ultimum illum &
optimum colorem combibat, succis quibusdam aliis
præparanda & imbuenda est: Sic animus virtutum
& literarum bonarum purpura in his terris serio
est tingendus. Fateor quidem, insitam esse nobis
corporis nostri caritatem. Fateor nos ejus gerere
tutelam: nec nego indulgendum illi: verum ser-
viendum nego. Multis enim serviet, qui corpori
servit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud
omnia refert.

Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum!
Pessumdent, esto, studia vires! consumant lucubra-
tiones sanguineum vitæ nectar!

Adtenuent juvenum vigilatæ corpora noctes!
Attamen singulatim corpori quod decedit, id cen-
ties, id millies animo ejusque æternæ laudabiliter
adcrescit gloria. (49.) Quod & brobe pensitarunt
Clarissimi atque Præcellentissimi hi tres Viri- Ju-
venes, Medicinæ Candidati dignissimi, quos mera
fors citra ullum tum eruditionis tum dignitatis ita
collocavit præjudicium.

Horum primus Dn. *Job. Valent. Schadius*, na-
scebatur Homburgi Hassorum, Patre Viro Spectatis-
simo atque Integerrimo Dn. *Valent. Schadio*, Se-
natore ibidem prudentissimo. In schola patria &
gymnasio Hirschfeldensi postquam adolevit, salu-
tavit altiores Musas, nempe: Marpurgenses, Ar-
gentoratenenses atque Basileenses; ibi strenue Arti
nostræ navavit operam, disputandoque publice
egregium se præstitit. Nostrarum vero Palatina-
rum Musarum amore cum flagraret, nuper ad nos
devenit, studiorumque pretium petiit, atque dignis-
sime jam obtinebit.

Secundus est Dn. *Job. Dolæus*, hic nascebatur
in Hassia, Patre Viro Spectatissimo atque integer-
rimo Dn. *Job. Dolæo*, h. t. Senatore atque Phar-
macopœo Franckenthalensi meritissimo. Post
scholas patrias ad nostram hanc concessit, hicque
publice disputavit. Dein secescit Sedanum, Pari-
sios, Londinum ac Lugdunum Batavorum. Tan-
dem huc reversus reverenter examini se submitit,
optime

optime istud sustinuit, jamque expectat condignum meritis præmium.

Tertius est Dn. *Nicol. Casp. Elvertus*, qui natus est Werthemii Francorum, Patre Reverendo atque Clarissimo Dn. *Joh. Philip. Elvertb*, h.t. Superintendente ac Pastore Idsteinensi. Post trivialia studia se contulit ad majora in celeberrimis Academiis Marpurgensi, Gieslensi, Archipalatina atque Argentoratensi: e qua iterum ad nos reversus satisfecit examinadoribus & jam tantis laboribus condigna brabeia petit.

Ne vero cuipiam in re, utut satis manifesta, supersit dubium, speciminis loco unus instar omnium in resolvenda quæstione fidem abundanter faciet.

Tu ergo Clarissime *Domine Candidate Joh. Valentine Schadi*, responde apta brevitate super hoc *ζητηματις*: *Utrum mulieres possint citius curari, quam Viri?*

RESOLUTIO PROBLEMATIS.

Pro negativa respondebunt quicumque sexum nostrum ob varias excellentias digniorem sive nobiliorem; muliebre vero ignobiliorem aut sequiorem efferunt. Viros enim calidum innatum habere fortius, partes solidiores, actiones præstantiores, generosiores spiritus; nec affectibus animi effeminata impotentia adeo subjectos esse, quis est qui non reputet? Verum affirmativa multis parafangis mihi videtur veritati propior esse. Ut enim taceam in multis, quæ modo de viris prædicabantur, adhuc peti principium: Unicum & quidem
fingu

singulare a natura sexui feminino concessum privilegium atque beneficium consideremus menstruam nimirum sanguinis per naturalia purgationem. Hæc enim nihil aliud est, quam naturalis quædam sanguinis singulis mensibus facta fermentatio; qua purum ab impuro sequestratur & superfluum a necessario. Et quemadmodum suppresso fluxu plurima promanant mala; ita eodem libero ab iis non solum sunt immunes; sed etiam alia plura antevertunt mala. Imo, quicquid natura extraordinarie & in viris critice molitur in gravissimis morbis per varias hæmorrhagias ex naribus, hæmorrhoidibus &c. id benignissime hic præstat in mulieribus, & quidem ordinarie natura; ut adeo credam Mulieres citius curari, quam Viros.

Doctissima hæc analysi cum reliquis meritis egregiis in causa sunt, quod me jam convertam ad Magnificum Academiæ nostræ Procancellarium, **TE** nimirum **VIR** Nobilissime atque Consultissime *Domine Georgi Gisberte Glöckner*, J. U. D. ac Institut. Imperial. P. P. celeberrime; teque nomine Collegii nostri Medici atque præsentium *Dnn. Candidatorum* obnixè rogitem, ut pro illa **TIBI** concessa potestate mihi h. t. rite designato honorum ac præmiorum diribitori facias jam copiam; quo petiti honores hisce Candidatis a me conferri possint. Quod si fecerit tua magnificentia, non solum illos æterna sibi devinciet observantia, sed & nostrum Collegium experietur gratissimum.

PROCANCELLARIUS

respondet:

*Vir Nobilissime, Medice Experientissime, Col-
lega Honoratissime,*

SI sacris in certaminibus, decertantibus ac pugnantibus Athletis, sui que corporis vires testantibus, Coronæ Sacræ semper propositæ, & more pene triumphantium a suis popularibus victores admissi, excepti, privilegiisque variis donati fuerint. Quanto dignius & æquius est, Athletas Medicinæ, hoc est, ejus Artis, quæ ad sanitatem cujusvis conservandam tradita est divinitus, solita corona, privilegiis legitimis publice donari. Quocirca cum præsentēs tres Candidati ingenuis Bonarum Literarum Studiis ab ineunte ætate addicti, strenuam in arte Medica, per aliquot annos in celebrioribus quibusdam Academiis operam navassent, eamque sibi Medicinæ cognitionem indefesso studio, & labore comparassent, quæ publico aliquo majori Elogio, & corona literaria cohonestanda videretur, illique ordini Medicorum amplissimo, in examinibus tam publicis, quam privatis, tales sese præbuerint, in quos summi Artis Medicæ honores optimo jure, meritoque conferrentur, assensum quoque meum in conferendis dictis præmiis libens libensque adhibebo. Nomine igitur & auctoritate Generosissimi atque admodum Reverendi Viri, Domini *Johannis Reichardi de Franckenstein*, Ecclesiæ Cathedralis Wormatiensis Præpositi, adeoque pro consuetudine inveterata, inclytæ hujus Academiæ Cancellarii dignissimi, vigore

subdelegationis ac potestatis in me legitime translatae, non solum Clariss. Dnn. Candidatis, Honores, quos prætendant, & optime merentur, petendi, verum etiam Amplissimæ Facultati Medicæ, imprimis vero Tibi, Vir Nobilissime & Experientissime, Collega honoratissime, promotor ad hunc actum rite designate, summos honores Doctores Dnn. Candidatis, more styloque solitis, cum omnibus annexis Juribus, privilegiis, & immunitatibus conferendi, præstito tamen prius Licentiandorum juramento, a Consult. Viro, Acad. nostræ Syndico prælegendo, licentiam atque potestatem tribuo, atque elargior amplissimam.

Faxit DEus T. O. M. ut quæcunque hodie in hoc virtutis & gloriæ Theatro peraguntur, cedant ad divini Nominis gloriam, Reipublicæ Christianæ commodum, Patriæ splendorem, ac Dnn. Candidatorum proprium honorem, atque diuturnum emolumentum.

Quoniam vero tempestive monuit Magnificus *Dn. Procancellarius*, ut juramento Candidati adstringerentur, & vero absens *Dn. Candidatus Elvertus* idem jam dum præstiterit proprie in Senatu Academico: Quare Tu, Consultissime *Dn. Syndice*, formulam iuramenti hic loci receptam inque statutis propositam, præsentibus hisce 2. Candidatis prælegas, qua audita & intellecta fidem suam obstringant.

JURAMENTUM.

Quapropter præstito jam Juramento in Nomine Sacro-sanctæ atque individue Trinitatis *Vobis* tam præsen-

præsentibus quam absenti jam honores Doctores
atque Licentiatas dignitatem plenissime offero,
cum omnibus juribus, privilegiis atque immunitati-
bus, quibus alii legitime promoti Licentiatas utun-
tur, fruuntur ac gaudent, aut uti, frui atque gaude-
re possunt; simulque Vobis facio liberum, utrum
etiam velitis in Doctores promoveri; quod si vobis
commodum hoc videbitur, statim & eosdem Vobis
sum collaturus honores,

PETITIO DOCTORATUS

siebat a Candidato Dolæo.

Quare quod Archiater animæ velit esse felix fau-
stus Ecclesiæ Reique publ. tum Civili tum Litera-
riæ salutare auctoritate *Inviçissimorum atque Se-
renissimorum Dnn. Ruperti Senioris, Junioris ac
Præjunioris*, Comitum Palatinorum ad Rhenum
Ducum *Bavariæ &c. &c.* Hujusque postremo
nominati Regis Romanorum gloriosissimi, Acade-
miæ hujus nostræ Fundatorum pientissimo-
rum, beatissimæ memoriæ Principum; nec non
Serenissimi atque potentissimi Principis ac Domini
Dn. Caroli Ludovici, Comitis Palatini ad Rhenum,
S. R. I. Archithesaurarii atque Electoris, Ducis Ba-
variæ &c. &c. Universitatis avitæ restauratoris æ-
ternum laudandi, Domini & Patroni nostri cle-
mentissimi &c. Suffragante Magnifico Domino
Procancellario, Ego *Georgius Francus*, Med. D. e-
jusque P. P. Ordin. atque Facultatis Medicæ Deca-
nus; insuper ad hunc actum rite designatus Pro-
motor, Vos tres Medicinæ Licentiatos, & quidem
Te Dn. *Joh. Valent. Schadium*, Homburgo Has-
sum, Te Dn. *Johannem Doleum*, Francothalio-Pa-
latinum, Celsissimorum Principum Nassoviensium
Medicum atque Physicum Limburgensium Ordin.

Te! Dn. Nicolaum Casparum Elwerthum, Werthemio Francum ; Moguntino - Starkenbergensem Physicum atque Poliatrum Ord. in Heppenheim & Bensheim &c. præsentem ut absentem, & absentem ut præsentem, omnes ac singulos Veræ ac Sacræ Medicinæ *Doctores* creo, creatos renuncio, renunciatos proclamo, & proclamatos ab omnibus pro talibus haberi volo, jubeo, mando ; Vobisque Medicinæ docendæ atque exercendæ potestatem una cum privilegiis, immunitatibus atque insignibus, quæ aliis rite promotis etiam conceduntur, tribuo amplissimam ; hocque in nomine sacrosanctæ Trinitatis, Patris, Filii atque Spiritus Sancti, Amen.

Quoniam vero pia ac sapientissima Antiquitas quasdam & valde præclaras ejusmodi actibus adhibuit *sollemnitates atque ceremonias*. (50.) nec easdem omittere aut debemus aut volumus. Quare vos, Ministri Academix ducite eos ad me in superiorem hanc cathedram, ut ceremonias istas explicare valeam & adhibere.

Salvete Nobilissimi atque Clarissimi *Dnn. Doctores*, primus enim ego Vos hoc nomine primum jure compello. Quare *Salvete* iterum. In cathedram superiorem Vos deducere jussi ; hæc commonefaciat Vos Vestri nominis atq; muneris ! ne nomine tantum, sed & re sitis Doctores, Artemque nostram vestra extendatis diligentia.

Librum porro Vobis offero, eumque apertum, ut sciatis multum restare operæ, majoresque nostros nobis non tam inventa, quam invenienda reliquisse ; ut sciatis, inquam, nunquam sufficere nostram eruditionem, sed semper aliquid posse accedere. Quare scrutamini !

Dein eundem librum Vobis quoque claudendo ; hocque partim facio, ne ullius addicti juretis in verba
Ma-

Magistri, sed experientiae rationem, rationique jungatis experientiam; partim ne plane libris immoriari immoreminique, sed, durabiles sitis, atque alterna requie fruamini.

Pileum Vobis impono, pileus inæstimabilis libertatis insigne; ad pileum vos voco, h. e. in libertatem laudabilem vos inmitto: Nec enim, cui mens sana, credet Medicos, quales Vos jam creavi, fuisse unquam servos, aut esse hodieum; utut variis caritatis aliisque officiis obviam eant hominibus. Pileus quoque est holosericus, cujus pretiositas vestram egregie arguit dignitatem.

Annulum Vobis offero ob varias causas. Est annulus honoris, qui olim solum equitibus compete-
bat: Est annulus fidei, eo etenim Vobis jam desponsatis sponsam nobilissimam, Medicinam puto, inque thalamum vestrum introducitis. Annulus est aureus: aurum metallorum princeps, eruitur ex mineris, non quidem omnibus, sed rarissimis, iisque profundissimis, Ita scientia Medica est aurea atque excellens, eruitur e profundis variarum rerum fundamentis atque experiētiis; nec ubique invenitur, nisi cui cœlitus virgula animi acutioris divinatoria contingat. Rotundus est annulus; rotunditas est figurarum perfectissima; perfectionem ergo in Medico notat, notatque forte sanguinis circulum, qui basis est omnis doctrinae Medicæ.

Osculum hoc Vobis figo nomine vestrae Sponsæ Medicinæ, quæ vos neogamos ita excipit. Vobis figo quoque nomine nostri osculum, ut jam amorem nostrum sinceriorem percipiat, jamque sciat vos in nostrum esse cooptatos numerum.

Ultimo quod Vobis debeam votum, cum chartæ dederim, eo jam provoco, ne tam illustre ulterius de-

tineam Auditorium, neve sim in πολυτελέσασιν ἀνάλωμα nempe tempus; injurius. Quare colophonem addes Nobiliss. *D. D. Dolæ* gratiasque ages iis omnibus, quorum clementia, gratia atque beneficio profecistis.

SENECA Epist. XCII.

Invenitur qui dicat, sapientem corpore parum prospero usum, nec miserum esse nec beatum. Hoc quoque fallitur: exæquat enim fortuita virtutibus & tantundem tribuit honestis, quantum honestate carentibus. Quid autem fœdus, quid indignius, quam comparare veneranda contentis? Veneranda enim sunt, Fides, Justitia, Fortitudo, Prudentia. E contrario vilia sunt; quæ sepe contingunt pleniora vilissimis, crux solidum, & lacertus, & dentes, & horum sanitas firmitasque.

NOTÆ IN ORAT. DE STUDIO- RUM NOXA.

I. MAXIMAM ESSE STUDIORUM NOXAM] Clamant id tot tantaque sapientissimorum omnis generis Virorum monita & exempla, imo integra ea de re evulgata volumina. Nos ex tam uberrima messe succinctum tantummodo heic Lectori dabimus spicilegium. De literatorum conservanda valetudine præstat libellus non ineptus *Guilielmi Grataroli Bergomatis*; quod in opusculis ejus Colonix per Petrum Horst impressis anno 1571. in 8vo pag. 751. seqq. habetur. Noxam autem studiorum inprimis perstrinxerunt *Theoph. Spizelius* Theologus Augustanus Celeberr. in Dissertat. præliminari de prima infelicitatis literariæ origine, præmissa libro de vitiis literatorum, (ubi & nostram hanc laudavit oppellam) Nobiliss. Archiater Hassiacus, & Prof. Med. Marpurgens. *Joh. Jac. Waldschmidt* in Disp. de opii & opia-

opiatorum usu, (ubi pag. 16. inprimis fusius de morbi^s literatorum agit, nec hujus nostræ Dissertationis immemor, ex eoque multa repetit *Joh. Alb. Bræmel. Disp. Inaug. de Symbolo Pythagoræ: Fabis abstinet*; Erfurti 1694. habita cap. 3. § 5. pag. 24. *Anton. item Itterus Clariss. & optime meritus senex Ethices suæ lib. 3. cap. 3. pag. 158. qui & præter Spizelium, Neubusique Theatr. Ingen. hum. lib. 1. cap. 11. ac Dan. Georg. Morhofii Dissertationem de Intemperantia in studiis & eruditorum, qui ex ea oriuntur, morbis, hujus nostri meminit cum elogio libelli, quod & fecere Dn. D. Christ. Franc. Paullini in Epist. ad Joh. Helfr. Jungken. ejus Lex. Chym. Pharmaceut. præfixa, Henr. Cassp. Abelius im wöhler's fahrenen Leib Medico der Studenten, Lips. 1720. 8. & Wilb. Hald. Waldschmid Prof. Med. Kilon. CL. in Diss. de illo Plinii: Est aliquis morbus per sapientiam mori. Bern. Ramazzinus de morbis artificum cap. ult. 43. pag. 308. inquit: Literarum cultura licet uberem opum & gloriæ messem reddat, tribulos quoque ac improbam malorum segetem suis cultoribus non raro progerminat. Literati ergo homines, qui, ut ait *Ficus* de Studio Valet. tuend. cap. 3. quantum mente & cerebro negotiosi sunt, tantum corpore otiosi sunt, omnes fere vitæ sedentariæ incommoda, dentis Medicis Clinicis, subeunt. Nihil notius, quam hominem sedendo sapientem fieri; tota ergo die ac nocte sedentes inter litterarum oblectamenta corporis damna non sentiunt, donec non intellectæ morborum causæ obrepentes eos lectis affixerint. Jam superius innuimus, quas noxas inferat sellularia vita, quare circa id non ultra immorabor. Vitæ quoque statariæ incommoda non raro experiuntur literarum professores, multos enim ex iis passim visere est, qui, ut sedentariæ vitæ, quæ tam male audit, evitent damna, in contraria currunt, dum ad multas horas ac totos fere dies stant erecti, libros evolvendo, quod non minus, imo forsan magis noxium, quam si ad opus suum sedendo incumbere-*

„rent. Lectu inprimis digna est *Dissertatio Cœlii Calaguini*, quod *Studia* sint moderanda fol. 316. Operum suorum & seqq. *Jo. Henrnius* in modo & ratione studendi *Art. Med.* cap. 7. pag. 175. b. inquit: Nimiis studiorum laboribus defessa ingenia corruunt, pondere molestiarum oppressa. Plantæ sane modicis rigatæ aquis surgunt, quum multis tabescant; ita animus medioeri vegetatur labore, nimio opprimitur. Hoc solum (scribit ad *Aemil. Perrottum Petrus Banellus Tolosus* *Epist.* 9. p. m. 44.) peto, ne tantus studiorum ardor animum occupet tuum, ut interim valetudinem non cures, qua scil. amissa amplissimi fructus industriæ ingenique tui in discrimen venient. Eleganter *Franc. Sanchez*, *Tr.* quod nihil scitur, p. m. 129. de juvene studioso ita differit: Hic quidem etsi optime constitutus perfecta fruatur sanitate, statim marcescet; consumtisque studendo corporis viribus, pluribus conflictabitur morbis, aut morbosis affectionibus, *gravedine, defillatione, arthritide, ventriculi imbecillitate, unde cruditates, dejecta appetentia, lienteria, obstructions, præcipue, lienis.* Quid non patitur, qui studiis incumbit? *Moritur* intempestive tandem. Hæc autem mentem perturbant, affecta ejus præcipua sede, *cerebro* scil. sive id, per se primario, sive ab alio accidat; quod etsi his omnibus liberum demus juvenem nostrum, tamen *Melancholicus* tandem fiet, quod quotidiana ostendit experientia. *Maturinus Simonius* *JCtus* in libello de litteris pereuntibus p. m. 183. inquit: Ob studia litterarum & lectionem assiduam oriuntur *pallor faciei, oculorum, lippitudo, pituita, rauco, &* pag 144. seq. ait: Nec enim *Herillum philosophum* audio, qui summum bonum in literis constituebat, existimabatque, eas sufficere ad bene beateque vivendum, quod non crediderim, atque illud minus, quod nonnulli alii etiam affirmant, virtutum omnium fontem scientiam esse, ut vitiorum esset ignorantia. Quod si verum est, longa & accurata interpretatione indigere videtur. Ut enim sunt

sunt, quibus non minus excusanda avaritia, quam am-
bitio videtur, nec minus fugiendus dolor quam infa-
mia, sic reperias multos, qui non magis scientiam expe-
tendam putent, quam sanitatem, nec magis nobilitatem
quam divitias. Unde sequitur, *indifferentes esse lite-
ras, & tantum nocere, quantum juvare posse.* Petrus
Victorius lib. 3. Epist. 1. ad Jo. Caselium pag. 105. scribit:
Recordor superioris tui morbi gravissimi, sententiæque
Medicorum, qui pæne tibi omni genere studiorum in-
terdixerant, unde nascerentur *incommoda non parva.*
Jo. Caselius ipse Epist. II. ad fratrem suum Samuelem p.
m. 188. ait: Amabo te, vide valetudinem tuam ut tuearis
quantum potes; quod consequeris, si & corpus exerce-
bis, & tibi a studiis magis, quam soles, temperabis: Et si
enim neque ego neque quisquam, qui eas recte degusta-
verit, literis exsatiari potest; tamen nostræ naturæ, in
qua aliquid mente hæret debilius, moderari nos recte,
æquum est; prorsusque nobis præstandum, ne ignobili-
orem nostri partem, tanquam minime nostram sed alie-
nam, deseramus; sed potius ut hoc animi nostri domici-
lium, veluti probi ædiles, huic a natura rerum præfecti,
sartum tectumque perpetuo tueamur. Similiter *Era-
smus Roterodamus* Part. 1. Epistolar. brevior. Petro Æ-
gidio suadet, ut a studio vehementi sibi temperet; & ibi
Gonellum suum his verbis alloquitur: Clementem sum-
mæ spei juvenem meis verbis admonebis, ut ab intempe-
stivo studio temperet. Memini quam ille sit libro affi-
xus, præsertim ut a nocturna scriptione, quoad licet, ab-
stineat, & si forsitan ob Cardinalis negotia cogetur scribe-
re, stans & erectus scribere assuescat. Nolim hoc inge-
nium ante diem perire, malimque servari studiis quam
Cardinalitiis negotiis impendi. *Bassianus Landus* in
Iatrologia inter morborum causas merito & studia re-
fert, hinc p. m. 47. Bonfadius quærit: *quid studia?* cui
Cassius respondet: Quid rogas? quasi nescias, omnes stu-
diosos ferme esse *Cacostomachos*, & *morbis pituitosis ac
melancholicis obnoxios*; atque alios diversis negotiis

occupatos & artibus deditos, varia perpeti incommoda. *Barthol. de Moor* Cogitationum de Instauratione Medicinæ lib. 3. p. m. 254. ait: Vitam sedentariam agunt tum alii tum etiam inprimis viri quidam literati chartis impullescentes disciplina, uti animo præcipue necessaria, sic corpori inimica est. *Celsus* in Præfat. Vita sedentaria duplici ratione considerari potest, vel quatenus magnam spirituum vim jugi illa meditatione consumit, vel quatenus corpus necessario exercitio privat. *Gesnerus* apud *Stuckium* Antiquitt. Convival. lib. 3. c. 2. Studiosi non egent copioso alimento, neque id vincere & concoquere possunt, cum ventriculus eis non æque ut laborantibus caleat, ideoque copia alimenti vel ab iis non coquitur, vel non recte, vel nimis tarde, ἀπεψίαν, δυσπεψίαν & βραδυπεψίαν vocant. *Barthol. Nasser* in Klaghaufe Conc. Fun. 2. pag. 114. Denn ob wohl die studirende Personen nicht so grosse äußerliche Arbeit haben, ja nicht so Blattern in den Händen überkommen, wie die Bauren, Holzhauer und Kärchelzieher, jedoch so gehen sie nicht müßig, oder im Wohlleben daher, sondern sie arbeiten indessen mit ihrem Verstand und Kopff, welches dann viel grössere Arbeit ist, dann die andere Hand Arbeit; wie denn gelehrte Leute gemeiniglich ehe müssen das Leben beschliessen, als andere arbeitsame Leute. Exempla quod attinet, ex eorum faragine heic paucula dabimus, inferius quoque nonnulla addituri. *Joh. Heermann.* in Præf. Postillæ suæ: Ach solte diß nicht eine Arbeit seyn und heissen, welches dem, der es mit Ernst treibet, die Kräfte schwächet, Hauptschwindel und allerley Leibes Beschwerlichkeit erreget, ja wohl bißweilen mitten im Werck das Leben schnell dahin nimmt. Viel predigen macht den Leib müde, *Eccles. XII. 12.* sagt Salomo. Solches hat wohl erfahren *Timotheus* der Bischoff zu Epheso; Denn weil er ihm seiner anvertrauten Kirch-Kinder Heyl und Seeligkeit ließ höchst angelegen seyn, und fleißig studirte, bekam er einen schwachen Magen, der ihm viel Beschwach-

schwehrung gemacht und verursacht hat 1 Tim. V. 23. daher ihm auch St. Paulus den Rath ertheilet, er sollte nicht mehr Wasser trincken, sondern ein wenig Weins brauchen umb des Magens willen, und daß er offit frant sey. St. Johanes der Evangelist, da er sich in seinem Ampte müde gearbeitet u. abgemattet hatte, ist zu Epheso in d. Kirche vor der ganzẽ Gemeine an einẽ Lin, den u. sanften Schlaffe gestorbẽ. Luth. Euseb. in all. 1.3. c. 51. *Χρυσόστωτος* Philosopho tempore Jul. Imp. claruit.

Hic octogenario major propria manu tantum librorum exaravit, quantum alii vix juvenia florentes legunt. Quo factum, ut extremi digitorum articuli ob jure & indefessum studium curvati contractique fuerint. vid. *Eunapius* de vitis Philosophor. pag. 144. ex eoque G. M. Kœnig in Biblioth. fol. 189. b. *Franc. Contarenus* M. Antonii filius varios ex studiorum intemperantia morbos contraxit, unde ipse ad Nicol. Erythræum, (ceu hic refert in Epist. Dedicat. Virgilii sui pag. 14. seq.) aliquando hæc perscripsit: Evicisti profecto (mihi crede) evicisti magnam operis partem tot fidelissimis indicibus comparatis, si bene tui consilii particeps sum, quem socium ac ministrum haberes, ni dolor hic pedum atque manuum, denique totius corporis me perpetuo male haberet. *Casaubonus* Vir CLmus cum ex pertinacissimo labore in morbum incidisset, Salmasius, ut se de valetudine ejus quam maxime sollicitum testaretur, ita ad eum scripsit: Duco Te loco fratris, ætate antecedo ego, tu aliis dotibus, quæ mirificam tui expectationem mihi pridem commoverunt: Tantum moderare ingenio, & serva te in hac juvenia, ut majorennis ea præstare possis, quæ exigì, nisi a te non possunt; vid. *Ant. Clementius* de laudibus & vita Salmasii pag. 11. qui pag. 24. seq. addit, eundem *Salmasium* Heidelbergæ a nimis studiis in plus quam annum incidisse morbum. De *Paulo Merula* in ejus vita, præfixa tractatui de Comitibus Romanor. scribit Jo. Boschius ita: In Professione Historiarum exactis 15. annis cum neglecta valetudine studia nimis attente tra-

tractaret, fractis corporis viribus, dum restaurare eas parat, uxore comite iter Rostochium versus capeffit, amicos & affines illic salutaturus. Illic bimestri elapso firmata nonnihil valetudine, dum redire cogitat, morbo impeditus acuto sanguinis atræque bilis vomitu & dejectionibus spontaneis cum febre continua denascitur d. 19. Julii 1607. cum vixisset 49. annis, & *M. Zeier. Bokhorn.* in Descript. urbis Dordracenæ pag. 115. ait, Merulam Rostochii ardentissima febris ex hac statione emigrasse. *Dan. Georg. Morhofius* in Oratt. suis num. 69. de *Matthia Wasmuthio*, Th. D. & Prof. Kil. pag. 868. ait: Morbus ipsum diuturnus a bona & per totam vitam comoda valetudine invasit, cui ille assiduis laboribus, nullo plane recreationis intervallo intereisis forte jam a multis annis fomitem subministraverat. Ita scil. res sunt comparatæ illorum, quibus hoc vitæ genus vel ratio vel sors objecit, ut tacita quadam & suavi *αὐτοχρησία* se ipsos conficiant. Nam dum nimis meditationibus a corporis ministerio avocant spiritus, dum immoderata discendi cupido coquit versatque pectus, singuli de natura illorum dies & horæ aliquid limant & decerpunt. *Idem* ibid. num. 72. pag. 892. de *M. Dan. Hasenmüllero* Græcæ & Oriental. Ling. Prof. Kilon. scribit: Sed, quod commune literatorum fatum est, ex ipsa illa studiorum suorum assiduitate immaturam sibi mortem acceleravit, aliisque lucendo lucernæ instar consumtus est. Fit enim plerunque, ut sedendo, meditando, scribendo vires omnes a corpore ad animum evocemus, ac nudum omnium morborum petitionibus latus ostendamus, qui eo majori agmine in ipsam vitæ arcem incurrunt, vel sensim & non animadversi per cuniculos irrepunt. Ita regnare intra viscera nostra hostem potentissimum tandem sentimus, ubi excubitores isti spiritus intra revocati portas illi apertas reliquerint. Quemadmodum scilicet, qui nisu suo non obluetur, torrente tandem abripitur, & ferrum sibi relictum rubigine exiguo tempore conficitur, quod in omnes partes motu continuo versa-

tum cum levi suarum partium jactura vel integra secula vicerit: Ita corpora nostra per quietem illam præditiis suis nudata exanimari sensum & fatiscere incipiunt, cum spiritus illi nostri quotidiano quasi in secessu vivunt, & suas sibi res relicto corporis ministerio habere videntur. Conf. omnino *Rolfinc. Med. Comment. lib. 2. sect. 3. cap. 3.* & casum illum de Nobili quodam vita solitaria & sollicita cum summa ingenii intentione & lassitudine curis, lucubrationibus continuis &c. in melancholiam hypochondriacam, atram bilem Hippocr. & splenis tumorem incidente, apud Balth. Brunnerum *Consil. Med. II. pag. 76. seq.* Hinc *Ren. Moreau* dedicationem Scholæ Salernitanæ a se editæ Paris. 1672. ita orditur, Cardinalem de Richelieu alloquens: Sic est natura comparatum, ut sublimia & erecta ingenia corpus invalidum & infirmum, crassa & obtusa sanum & robustum nanciscantur. *Herodico* apud *Platonem Dial. 3. de Republ. vis animi eximia; valetudo corporis parum firma fuit: Polydoro* apud *Ælian. Var. Hist. lib. 13. cap. 15.* mens hebes ac tarda cutis ipsa corporis ἀδιακύνιστος. Id ipsum non dissimulavit αὐτοπίστος *Ecclesiastes c. 7.* verbis plane aureis insinuans, καρδίαν σοφῶν ἐν οἴκῳ πένθος καὶ καρδίαν ἀφρόνων ἐν οἴκῳ ἐὺφροσύνης. Ut enim rara est teste *Juven. Sat. 20.* conjunctio formæ atque pudicitia, rara, ut *Ovid. Metam. I.* concordia majestatis & amoris, sic minus frequens est conjugium mentis sanæ cum corpore sano, quod in valido pinguique corpore mentis fulgor hebetetur, & dum emicare gestit, offusa mole dissiliat. Fere adversa valetudo studiosis omnibus & cupidis literarum cedit tam in prædam, quam in infamiam.

2. VITAM VIVANT SEDENTARIAM] Legi, quia causas reddidere, debent *Barthol. de Moor*, cujus verba jam dedimus *Nota I.* & *Bern. Ramazzinus* de Morbis artificum, integro cap. 33. quo de sedentariis artificibus ac illorum morbis scripsit pag. 236, seq. quorsum & ipse amandat c. ult. 43. p. 308.

3. CATARRHIS ICHORIBUSQUE] Lucubrationes intempestivæ catarrhos causari testatur *Henr. Warenius* in *Nosolog. Hermet. & Galen. Disp. 8. §. II. pag. 81. Petr. Victorius* lib. I. Epist. I. ad Germanos pag. 15. seq. ait : Quod præterea me rogas, ut significem tibi, an aliquid commenter ac scribam, accuratas declarationes in libellum Demetrii *περὶ ἐρμηνείας* prope jam absolutas & confectas habeo, nonnullaque itidem hujuscemodi institui atque inchoavi, quæ cum per valetudinem licebit perficientur. Neque enim ita firmum corpus & ab omni tentatione vacuum habeo, ut superioribus annis habere consuevi. Diuturna enim vehementique *destillatione* laboro, quæ præcipue mihi molesta est, quod impedit veterem meæ vitæ rationem, nec me finit, qua conficior, legendi scribendique sitim explere.

4. VEL IMMINUUNTUR] Exemplo est *Justus Feurborn*, Theologus *Gießens.* CL. de quo *Theoph. Spizelius* in *Templo Honor.* in ejus vita pag. 215. ita : Quum vero a supremo tandem Rectore in cœlestem evocaretur academia, morem impigre gessit, & maxima cum animi voluptate beatæ emigrationis nuncium excepit. Morbus is erat viris *senio & laboribus* confectis communis, *maxima virium organorumque corporum debilitas*, quam cum indies ingravescere noster deprehenderet, ad spiritualia sese recepit alexipharmaca, & suavissimos de *ἑὸν ἰατροσόφον* contulit sermones, quæ ipsi anno 1656. obtigit, postquam 69. in hac miseriarum valle transigisset.

5. CONCOCTIO OB EANDEM CAUSAM TARDIOR] *Henr. Warenius* in *Nosologia Hermet. Galen. Disp. 14. §. 14. pag. 142.* de vitiis concoctionis ventriculi ait : Nec parum momenti hic vitæ ratio habet, sub qua Venus pleno ventre, motus immoderatus, vigiliæ nimix, curæ, *studia*, balnea immoderata, & alia comprehenduntur, quorum pleraque a *Galeno* recensentur II. aa. & lib. 3. *Epidem. quoque Comm. 3. §. 3.* *Gesnerus* apud *Stuckium* *Antiquitt. Convival. lib. 3. cap. 2.* Studiosi

non egent copioso alimento, neque id vincere & concoquere possunt, cum ventriculus eis non æque ut laborantibus caleat, &c. vid. supra Not. I. Mœbius Instit. Med. lib. 2. Part. 3. cap. 5. pag. 178. inquit: In somnio cum coctio ciborum fiat laudabilior, immoderatæ vigiliæ non possunt non concoctionem chyli lædere, inprimis ii, qui *lucubrationes* amant, easque diutius continuant, imbecillitatem reddunt ventriculum; item *Joh. Matthæus* Conc. 15. vom. *Chestand und Hauswesen* pag. 8. 6. *Groß Studiren und schwere Ants: Sorge* erregen böse Feuchtigkeits im Magen. Prænotius quoque de Medic. pauperum p. m. 866. asserit, a studiis post cibum caput repleri.

6. VENTRICULI GRAVITAS ATQUE IMBECILLITAS] *Jac. Aug. Thuanus* Hist. Lib. 9, ad A. C 1551. fol. 177. b. de M. Ant. Flaminio scribit: Divinam psalmorum Davidicorum majestatem primus inter suos cum aliqua laude Latinis versibus expressit, majora utique præstiturus nisi *infirmas stomachi* & alia valetudinis incommoda *studiosis familiaria* eum retardassent, ac postremo non ita ætate provectum proripuissent eo tempore inter eos, qui ementationi Ecclesiæ incumbi consultum ducebant. *Timothei* exemplum jam sup. Nota 1. expressimus, de quo & Hartm. Creidius Postillæ im 3ten Jahrgang P. 3. festo S. Andreæ Apost. p. 6. De *Peirescio Gassendus* in ejus vita lib. 1, p. 8. seq. Humaniora studia ut a fratre excolerentur tanquam magister attendebat; sed ad ista nempe ut sufficeret, studere solebat in plurimam noctem. Evenit proinde, ut partim ex nativa constitutione, partim ex assiduo labore prolixisque vigiliis *debilitatem stomachi* ante contractam adauxerit, pulveremque ideo usurpaverit, quem literis ad patrem datis appellitavit digestivum. *Bern. Ramazzinus* de mortis artificum c. ult. 43. p. 309. ait: In universum porro literati omnes stomachi imbecillitate laborare solent. *At imbecilles stomacho, quo in numero magna pars urbanorum omnesque pene literarum*

literarum cupidi &c. aiebat *Celsus* lib 1. cap. 2. de re Med. Nullus enim fere est, qui serie literarum studio det operam, ac de stomachi languore non conquerratur; dum enim cerebrum concoquit ea, quæ sciendi libido & literarum orexis ingerit, non nisi male potest concoquere ventriculus ea, quæ fuerint ingesta, alimenta, distractis nempe spiritibus animalibus, & circa intellectuale opus occupatis, vel risdem spiritibus non adeo pleno influxu, uti opus esset, ad stomachum delatis propter fibrarum nervearum ac totius nervosi systematis in altioribus studiis validam contentionem. Quantum enim ad viscerum omnium naturales functiones rite obeundas conferat, si non succi nervei, de quo adhuc non satis constat, saltem spirituum animalium influxus ex partium paralyti laborantium contabescencia liquet, quamvis enim ob perennem arteriosi sanguinis affluxum vitali succo fruantur, attamen humore illo seu quidquid sit illud, & per nervos ad eas defertur, orbatæ, gracilescent. Hinc ergo cruditates, flatuum ingens copia, corporis totius pallor & macies partibus geniali succo defraudatis, summam, omnia damna, quæ cacochylian consequuntur, ortum ducunt. Sic Studiosi paulatim, licet Joviali temperamento præditi, Saturnini ac Melancholici fiunt, sic dici solet melancholicos esse ingeniosos, at forte aptius, ingeniosos fieri melancholicos, spirituosiori nempe sanguinis parte circa mentis opera absunta, magis vero feculenta ac terrestri intus relicta. *Job. Franc. Branchaleo* in Dialogo de Balneis pag. A. 2. b. seq. recenset statum morbi Martini a Portugallia, Regis Lusitanorum nepotis & apud Pontificem Legati, ac tandem hæc subiungit: Comperio denique Dominum genituræ Jovem: Hisce sic vestigatis atque in unum reductis ideam temperatissimi corporis Galenicam illam Polydeti statuam inter Lusitanos (qui principium incolunt quinti climatis) formo animo, ad hanc proxime accedere descriptam temperiem video, labi pauxillum ad calidam & humi-

humidam, acciderent tamen & (ut *Galenus* ait) natura acquisita ad phlegmaticam. Quem enim hisce scopulis non illiderent nocturna diurnaue studia, perpetuæ cogitationes abditarum literarum & præcipue reconditæ ac mysticæ Theologiæ, cui se ab ineunte ætate emancipavit? Etenim quemadmodum umbra corpus, lux solem, sic litteratos veros ventriculi imbecillitas, capitis fluores, pituita, atraque bilis comitantur. Proinde podagra atque calculo (ægrum) annis superioribus laborasse (domestici) commemorabant. Confer & exemplum *Primigenis Mitylenæi* apud *Galenum* lib. 5. de tuend. sanit.

7. COLICÆ FREQUENTES] Exemplo sit D. *Joh. Winckelmannus*, de quo *Theoph. Spizelius* in *Templo Honor.* in vita ejus p. 90. Ex copia biliosorum ac pituitosorum humorum primo maximis torminibus colicis misere vexatus, febre insuper tertiana dejectus tandem concidit, & reclinato capite animam anno ætatis 76. Christi 1627. DEO O. M. beatissime promississimeque reddidit Pro-Rector Universit. Helmstad. in program. funebri. Corn. Mich.; Mohrmanni J. U. Studiosi 24. annor. denati 1657. m. Januar. hæc refert: Studia adeo sedulo heic persecutus est, ut non contentus diurnis horis bonam partem noctis iis impenderit, statim etiam a sumto cibo ad libros redierit, non sine valetudinis detrimento. Enim vero contraxerat aliquam feri acrimoniam, quæ cutim ab aliquo jam tempore infestabat: qua tamen adeo non movebatur, ut a lucubrationibus suis nihil remitteret; præsertim cum medicamentorum usu multum levaretur; donec decimo octavo Januarii die Colici dolores accederent, qui sequenti etiam die tanta incrementa sumserunt, ut majus malum præfagiens sacra Cœna sese communiret. Quamvis vero dolores etiam illi sopiti essent, adeo ut zomodie ad studia sua reverti postridie sibi proposuisset, supervenerunt tamen post vesperam humoribus in cerebrum raptis ea symptomata, quæ media vicesimum pri-

mum inter & secundum diem nocte naturæ cedere eum coegerunt.

8. HYPOCHONDRIORUM DISTENSIONES ATQUE INFLATIONES] De hoc malo vid. nonnulla infra sub Nota 15.

9. OB TENACITATEM SIVE VISCIDITATEM LACTEARUM] Huc refer omnino morbum summi Viri Justii Lipsii, qui recensetur apud *Melch. Adamium* in vita Joh. Heurnii p. 372. quem, si placet, evolve.

10. DYSENTERIÆ] De dysenteria in viro literato vid. *Lotichii* observatt. lib. 4. fol. 418 apud *Scheffer* r. in *Mororum* p. 112. b. *Caspar Hofmannus*, dum Ephorum ageret juvenis cujusdam in Academia Altorfina, hoc sibi curæ esse maximæ duxit, ut industriæ exemplo præfulgens ad officium invitaret clientem, adeo ut nulla habita valetudinis ratione immoderatus studiis incumbendo epidemiam incurreret dysenteriam. vid. *Volumen Oratt. Altorfin. Orat. 5. p. m. 36.*

11. DE IN SANGUINI] Ad nimiam Meditationem sæpe excitatur *pulsus* non naturalis frequentior ob patratum erratum in rebus non-naturalibus dictis, sed ad tempus saltem existit. vid. *Franc. de le Boe Sylv.* disp. 9. de Febribus. Hinc *Franc. Curcellius* Lib. de vera mittendi sanguinis ratione Sect. 3. cap. 2. pag. 100. ait: Solum mittere sanguinem literatis, qui eo abundant, debemus, debilioribus vero & cacochymis mariscas tantum irritare.

12. PARTES CONTABESCUNT] De *Cantero Justus Lipsius* Cent. 1. select. Epist. 1. ita: Canterum nostrum audio & doleo in lento esse morbo. Quid autem? Tabes ea est & marcor? an quis alius languor? De illa visus mihi dicere Medicus Gemma; sed causa morbi quæ? Studia an curæ?

Thlgs, γὰρ τοὶ καὶ νόσος διεδυμίσαι ait Tragicus, i. e. Morbos enim & producere curæ solent.

De studiis magis credo, quæ calide ille nimis habuit & intente, Nunquam vidi tam indefessum ingenium

genium & laboris hujus musici magis appetens aut ferens, semper ille in libris, chartis, noctu, diu, assiduus, accubans; nec dies solum omnes appensi & numerati ad hanc curam, sed horæ quas singulas ad clepsydram dividere & attribuire ille solitus huic lectioni aut huic scriptioni. De *Plinio* suo scribit & jactat alter *Plinius* lib. 3. Epist. 5. Atqui torpor ille hominis & desidria mera, si cum hac assiduitate comparetur. Idem *Lipsius* de *Seneca* in ejus vita cap. 9. Cæterum corpore sicco & exhausto ad extremum fuit, quid mirum, vel a morbis vel magis a studiis? *Chærephon* Tragediarum scriptor *Heraclidarum* res profecutus est; quoniam autem nocturnis lucubrationibus erat majorem in modum extenuatus confectusque macilentia & palloris nomine taxatus est, ut de macilento pallidoque diceretur vulgo: Nihil differs a *Chærephonte*. *Erasmus* ex *Suida* apud *Zwinger*, in *Theatro Vitæ* hum. Vol. 1. lib. 3. fol. 260. b. *Johannes Mercerus* corpore fuit gracili & a studiorum laboribus macilento, uti ait *Scævola Sammarthanus* in *Elogiis* pag. 84. Hinc gracilem corporis constitutionem & attenuationem studentibus tribuit *Joh. Geophilus* in lib. 3. *Galen*i de caus. pulsuum & præsignis c. 12. p. 197.

13. ET ANTE TEMPUS CANICIES] Canities ante tempus oritur iis qui nimis studiis se macerant, curisque vexantur, ait *Melch. Sebizius* Spec. Max. Part. 2. Sect. 1. cap. 3. p. 233. *Josephus Geophilus* in novissima de causis ac prognosticis pulsuum methode, postquam de canitie tam in genere quam subitanea ex terrore mœrore &c. differuerat, p. 43. addit: Ex dictis demum manifeste constat, juvenes studiis, vigiliis, laboribus & curis maximis implicatos canos evasisse ante naturalem terminum, cur? Quia labores & animi perturbationes, ut inquit *Aristoteles* lib. 2. de Anim. potentia quanto magis altiores, eo magis potentiores: & alteratio in hoc casu nil aliud est nisi sanguinis motus in

motu

motu mutatio, ut videbimus per singula capita in lib. 4 de præfagiis ex pulsibus.

14 DOLORES VARIi CAPITIS] De *Peirescio Gassendus* in ejus vita pag. 8. Eam ob rem (studium perpetuum & assiduum) certe aversabatur & ludos & spectacula, ut legendo excerptendo singularia quoque incumberet totus; immoderatus tamen, ut puto; relaxandus enim animus per vices, nec statim a pastu contendenda mens; quod cum studiorum ipsius moderatores non satis caverent, effectum est, ut stomacho Capiteque doluerit non semel. *Rolfincius* Metap. Med. L. 2. Sect. 2. Art. I. Part. 1. cap. 29. p. 104. ait: Ut moderatus animi cultus & cogitationum contentio modica alternæ quietis vicissitudine refocillata novoque spirituum interventu stabilita cerebrum conservant; ita immodicus in lucubrationibus diurnis & nocturnis labor τὸ ἐγκεφάλῳ ἀνάλωσιν, imo ἐξεγκεφαλαίωσιν cerebri consumptionem non raro dolores excitat, ita ut nolentes volentes abstinere cogantur librorum helluones. Teneris studiorum amoribus delectantur Musæ, ne Minervæ etymi censuram incurrant, dum vires cerebri minuunt; Idem ib. Part. 3. c. 64. p. 192. a studiorum iucessabili concatenatione orti dolores curantur alternæ quietis vicissitudine, ut vires novo spirituum refocillentur interventu. Quas intentio animi acutangulas reddit atomos & spinis eminentes, illas relaxatio ad pristinam æqualitatem reducit. Sic *Galenus* lib. 1. pro. sect. 2. comm. 56. narrat exemplum condiscipuli ex assiduo disciplinarum studio in Catalepsi incidentis, quam a nimis intentisque meditationibus oriri posse asserit quoque *Ant. Menjotius* diss. Patholog. de Catalepsi p. m. 164. conf. *Plater.* lib. 1. obs. 30. *Zacut.* de princ. Med. Hist. Lib. 1. Hist. 42. Quod affectus partium capitis adtinet, conf. de oculis infra dicenda.

15. HYPOCHONDRIACI ATQUE SCORBUTICI] *Highonorus Exerc.* de affect. hypochondr. cap. 8. P.

237. ait: Vigilæ nimix, exercitia immediata, animi nimia intentio, lucubrationes, præsertim a cœna, & animi pathemata affectum hunc fovere & augere solent; quia caloris ac spirituum revocatione vel digestionem in ventriculo retardant, aut quia sanguinem spirituosum nimis ac flatulentum commovent nimium & colliquant, unde fermentatio universalis conciliatur, & in furorem adiguntur particulæ spirituales. omnesque exinde læduntur actiones. *Franc. Gabr. Crusius* disp. inaug. de affect. pancreatica th. 5. Pragæ m. Jul. 1690. apud Georg. Labaun in 8. inquit: Continuas meditationes & curas liquorem vitalem exsiccare, somnum impedire, perpetuis Vigiliis affligere experiuntur eruditi, qui quod libris incumbentes incurvati & proni plurimum sedeant, pancreas comprimunt unde succus nec libere perreptare nec debite colligi potest, sed stagnando accescit; hinc hypochondria malum eruditorum audit. *Ant. Gunth. Friderich* disp. inaug. de malo literatis familiari seu Hypochondriaco habuit Lipsiæ sub præsidio D. *Christ. Langii* An. 1650. ubi plura hanc in rem, præcipue §. 65. & §. 62. inter alia; Profecto vires devorant per vigilia, quæ fiunt a calore in imis visceribus maximopere aucto, ut vaporibus somnum conciliantibus locus non sit, quia sic dissipantur. Vigilæ contumaces, inquiunt Sophiatri. magnam miseriam præbent, quoniam totius corporis ejusque facultatum Oeconomix præsentissimam destructionem inferunt. Et hoc nomine etiam lucubrationes seu quando maximam noxium partem studiis ac meditationibus vendicant literarum sectatores, peculiariter increpantur, quod vel ex his solis hypochondriaci hanc passionem impetrare queant. Nulla acrior quidem altiorque nulla cogitatio, neque ulla pars studentibus aptior est quam nocturna, quum vigilatæ noctes naturam frangant, proptereaque cruditates gignant, spiritus dissolvant & humores incendant acuantque, ipsi profiteantur cum gemitu & edicant post festum, qui nocturnas æquare operas diurnis amarunt.

16. LIENIS (UNDE SCIRRHI)] De *Johanne Fernelio* Medico sui ævi maximo refert *Georg. Abrah. Merclinus* in *Lindenio* renovato p. 577. sequentia: Ex praxi Medica quotannis 12000. libras Gallicas lucrari atque congerere consuevit; sed ex studiorum vigiliis lienosus & decolor perpetuo vixit. Obiit Parisiis An. 1558. ætatis 52. conf. *Freherus* in *Theatro Viror. erudit.* pag. 1242.

17. UNDE CALCULI] Inter innumera rei hujus exempla pauca seligemus: *Claudius Espenceus* celeberrimus Theologus Gallus 3. Non. Octobr. 1571. obiit ex gravissimis calculi doloribus, quod fere præmium pro vigiliis a natura studiosis rependitur, extinctus anno ætatis 40. sunt verba *Thuan* ad An. 1571. lib. 50. historiar. fol. m. 1040. col. 2. seq. De *Casp. Erasmo Brechmundo* Viro *Geodorum* & *Daniæ* nostræ lumine *Theoph. Spizelius* in vita ejus in templo honoris p. 193. ait: Et sollicitare eum calculus cœperat, tortor ille eruditorum, languescere stomachus, scorbutum accrescere, hinc indies summa macies, summa defectio &c. Notabile exemplum ipse olim una cum Collega conjunctissimo Dn. D. *Job. Gotthofr. Bergero* Vitembergæ in literatissimo Jcto *Casp. Zieglero* die viridium 1690. denato observavi, in cujus vesica urinaria 23. magnos lapides i. star castanearum, in felle vero 22. diversæ magnitudinis invenimus. Renum calculo quoque graviter laboravit *Rudolph. Snellius*, ut infra pluribus patebit. *Job. Heurnius* Med. Prof. Lugd. Bat. in Studiis assiduus consenuit editis pluribus scriptis; cumque prospera semper antea valetudine usus esset, calculo laborare cœpit, cujus cruciatibus totum triennium divexatus tandem 3. Idus Sextil. anno ætatis 58. die natali suo obiit. In mortui vesica reperti septem calculi nucis juglandis majoris magnitudine & forma singuli duas drachmas pendentes, misera ad libros assidue sedentium stipendia ait *Thuanus* lib. 126. *Histor.* pag. 799. ad A. C. 1601. *Olaus Borrichius* Med-

dicus Hafn. Celeberr. calculi quoque doloribus exanimatus post exsectum prægrandem calculum a dexterrimo Chirurgo *Johanne a Buchwald* A. C. 1693. qui adhuc in Museo fundati ab eo Collegii Medici asservatur.

18. SUBITANEI CALORES] *Casp. Barlaeus* Part. I. Epist. 40. ad Constantinum Hugenum p. 160. seq. scribit: Nec literas nec versus rescribe, ne in novum discrimen valetudinem dubiam adhuc adducas. Facile enim dum neuter adhuc status est, ex attentione meditatione incallescunt spiritus, hinc sanguis, hinc habitus corporis.

19. VARIE FEBRES] A meditatione in febrem incidere posse literatos testatur *Baccius* de natura vini lib. 3. cap. 10. seq. apud *P. A. Canonher.* lib. I. de admir. vini virtutibus cap. 3. §. 15. p. 137. *Carol. Ogerius* in Itiner. Suecico p. 142. ait: Non præcul Stockholmio venimus ad opidum Telga, ibidem d. 13. dec. 1634. mansimus, dumque pranderem, obortum est mihi frigus in brachio humeroque sinistro, quod me a mensa ad lectum adegit, ubi post aliquot horarum febriculam convalui; Legeram quippe pridie nimis ociose in cœmeterio quædam epitaphia litteris Gothicis perscripta, ubi id forte incommodum contraxeram. De *Paulo Merula* in ejus vita a *Joh. Meursio* conscripta & tract. de Comitibus a *Joh. Boschio* edito præfixa ea leguntur, quæ Nota I. jam exhibuimus, n. p. eum febre continua aliisque symptomatibus ex studiorum nimis attentâ tractatione contracta occubuisse. De tertiani letali exemplum in *Joh. Winckelmanno* vid. sup. Nota 7.

20. DOLORESQUE IN PEDIBUS &c.] De *Balthas. Menzero* Seniore *Theoph. Spizelius* in ejus vita l. c. p. 71. ait: Animum semper excolebat, nunquam segni se tradebat ocio sæpe cum detrimento valetudinis & asperrimorum dolorum exacerbatione pedibus manibusque captus, ut scriptioni & librorum volutioni ineptus esset &c.

21. FECESQUOQUE ALVI EXSICCANTUR] *Schmitzius* in *Comp. Praest.* p. 10. recenset inter alvi suppressi causas sequentem: bilis defectus, ut in ictero & post purgationem vacuata bile & excrementis, cum bilis a vita sedentaria & incurvatione continua regurgitat in ventriculum; & p. 28. Si ob studia corpus inflectatur & sic ventriculus e vesica bilem exprimat, oritur ardor ventriculi. Notabile de intestinorum affectu exemplum in *CL. Justo Lipsio* vid. in *Acad. Leidensi* p. m. 170. & in vita *Jo. Heurnii*.

22. PHRENITIS] Hinc in casu phrenitico *Rolfincius* *Meth. Med. Consult. lib. 2. conf. 4. p. 77.* ait: Ut corpus a violentis laboribus, sic anima a naturalibus turbatur. Nocturnæ lucubrationes naturæ & cerebri tenori magnas struxere insidias. Debilitantur oculi corporis & animi ad morientis olivi flammam lucubrationibus nocturnis sollicitati. Mensuram nominis implet nox a nocendo dicta etiam in oculis vigiliis interpolata.

23. MELANCHOLIA] *Franc. Courcellius* *Lib de vera mittendi sanguin. rat. sect. 1. c. 7. p. 46.* ait: Quicunque jecore, corde frigido & sicco fuerint, lienem imbecillum & hypochondrium distentum habuerint, fenes præsertim, & qui crassorum terrenorumque alimentorum saleque conditorum usu delectati fuerint, multisque studiis, curis, negotiis impliciti, plurimum melancholiæ coacervabunt. Idem *ibid. sect. 2. cap. 2. pag. 99.* ex *Mars. Ficini* lib. de vita humana statuit, literatos aliquid humoris melancholici contrahere ex studiis Philosophiæ. *P. A. Canonberius* *Lib. 1. de admir. vini virtut. cap. 1. §. 23. pag. 31.* inquit: Adde, quod poëtæ & literati plerunque sint melancholici, tristes, & aliquoties rerum familiarium tenuitate laborent, quæ omnia aqua auget, vinum autem depellit &c.

24. VERTIGO] *Joh. Bapt. Theodosius* *Epist. Med. 39. pag. m. 240.* ait: Literarum cupidi plurimum teste *Celso* huic vitio obnoxii sunt. *Jac. Pighius* in vita *Raym. Joh.*

Joh. Fortis testatur, eum Patavii publice profitendi munere sexdecim annis summa felicitate defunctum esse, interim vero declinante magis ætate cepisse de literis totoque humano genere tam egregie meritum caput vertigines pati, quæ semel etiam publice disputantem summo omnium dolore deprehenderunt.

25. AGRYPNIA] Hanc ex continuatione lucubrationum diurnarum & nocturnarum nulla fere alter-næ quietis admissa vicissitudine spirituoso sanguini & animalibus spiritibus vim inferre testatur *Rolsinc, Meth. Med. consult. L. 2. conf. 4. p. 67.* Ea ex studiis nimis contracta laborasse summum Theologum *Joannem Brentium* ex *Heerbrando, Melch. Adami* aliisque testatur *CL. Beyschlag. in Memoria Brentii renovata §. I. lit. 6.*

26. IN COLLO ANGINÆ] Morbus, quo *Otho Brunfelsius* laboravit, insolens & vix Medicis tunc ipsis cognitus fuit; nisi quod linguam nigredo & adustio occuparat; unde id genus morbi vernacule dic Bräune a calore fortassis appellatur. Ex hoc ergo tandem cum ingenti pectoris cruciatu expiravit, teste *Melch. Adami* de vitis Germanor. Medicor. p. 23.

27. PERIPNEUMONIA] Vide exemplum in *Andrea Gallo* Medico Tridentino ex *Matthiola Comm. ad Dioscorid. lib. 5. cap. 159. apud Joh. Schenk lib. 2. observat. fol. 249. a.*

28. HÆMOPTOE] *Georgius Wirth* Ludovici Regis Hungariæ & Bohemiæ archiater sanguinis sputo Görlicii suffocatus obiit teste *Jo. Langio* Lib. I. Epist. Med. 40. pag. 172. & *Melch. Adami* de vitis Germ. Med. p. 13. qui eum obiisse refert d. 9. Mart. A. C. 1524. ætatis 54.

29. TABES ATQUE ATROPHIA] De *Rolando Marefio Petrus Hallæus* J. V. D. & Parisiis Regius Antecessor in ejus elogio Epistolis præfixo inquit: Valetudine nec bona nec mala usus est; at, dum vigilas, arcescente per ætatem corpore subeunte jugi studio adjuvat, languore sensim irrepente contabuit & sub finem

decembris Anni 1653. Parisiis in Musarum sinu ferme sexagenarius decessit. Galenus Lib. 3. de sanit. tuenda p. m. 253. n. 41. gracilitatis & ariditatis, quæ vigilias consequitur, causam statuit siccitatem. Revera autem consumptio spirituum causa est ariditatis & squallores, quippe ad nutritionem corporis nostri requiruntur etiam spiritus animales, ait *Barthol. de Moor* Cogitt. de instaur. Med. lib. 3. pag. 278 seq. *Erasmus* in Encom. moriæ pag. m. 137. Finge jam mihi exemplar sapientiæ, hominem, qui totam pueritiam atque adolescentiam in perdiscendis disciplinis contriverit & suavissimam vitæ partem perpetuis vigiliis, curis, sudoribus perdiderit -- semper parcus, tristis, tetricus, pallore, macie, valetudine, lippitudine confectus, senio canitieque multo ante tempus contracta, ante diem fugiens e vita &c. conf. ad eund. loc. Comment. *Ger. Listerii*. p. 210. conf. *Henr. Warendii* nosolog. *Hermet. Galen.* disp. 12. s. II. p. 124.

30. SI V. SPIRITUS ANIMALES COPIOSUS ASSUMANTUR] *Barthol. de Moor* Cogitat. de Instaur. Med. L. 3. p. 276. seq. ait: Spiritus dissipari dixi studiis, vigiliis, curis, venere, venæ sectionibus, purgationibus, gaudio nimio, medicamentis spirituosus. Studium literarum nimium & continuatum maxime nocet; sive enim quis spiritus jugi illo exercitio reddat subtiliores, sive etiam poros cerebri patentiores, sequitur plurimos consumi & dissipari. *Sylvius* in Praxi Med. L. 3 c. 3. §. 318. velim omnes considerare in omni mentis operatione attenta & imprimis anxiam sollicitaque, qualis semper occurrit in omni affectu gravi animi, non tantum inordinate moveri sed consumi quoque ac deperdi multos spiritus animales, æque ac in motu corporis vehementi ac diu continuato. Hinc cernere est sæpe viros doctos habere frontem contractam cogitabundos atque ad tristitiam esse proniores. Trita est loquendi formula impallescere chartis. Hieronymus post morbum tanta aviditate studia omissa repetivit, ut
quod

quod exercitationi linguæ profuerit, nocuerit corporis valetudini. Testis apie in Epist. ad Evagr. *Erasmus* in Encom. Mariæ p. m. 52. Annon videtis tetricos istos & vel philosophiæ studiis vel seriis & arduis addictos, negociis prius quam plane juvenes sint, jam consensuisse, videlicet curis & assidua acrique cogitationum agitatione sensim spiritus & succum illum vitalem exhauriente. Ex illo spirituum impendio imbecillitatem capitis & virium oriri testatur quoque *Joh. Matthæsius* Conc. 16. vom Chestand und Haugwesen: Groß Studiren und schwere Amts-Sorge schwächet das Haupt und alle Kräfte. *Nic. Fullerus* in Epist. Dedicat. Miscellaneor. sacror. pag. 6. fatetur, exactis aliquot annis partim antelucanis partim nocturnis lucubrationibus denique ingens se sensisse malum, afflictas videlicet misere corpusculi vires, quas ante satis firmas habuerat. Conf. inf. sub tit. Cachexia.

31. ORITUR OBLIVIO ATQUE MEMORIÆ DEPERDITIO] De D. Sim. Scheibio, Seniore & Decano Fac. Med. Lips., refert Progr. ejus funebre d. 3. Octob. 1597. editum sequentia: Quartus nunc agitur annus, cum non corporis solum sed animi quoque viribus linqui cœpit, hebetata ac velut oppressa ex meditationum & studiorum pertinacia ingenlique contentione assidua ea facultate, quæ Hippocrati γνῶμη appellatur & διάνοια, ita ut animi sensa concinne ac intelligenter haud exprimere, nedum munere docendi perfungi, ceteraque suo loco administrare potuerit. *Galenus* se vidisse testatur quendam, qui ob laborem in studiis & ob vigilias pene amiserat memoriam, læsa pariter ratione, apud *Vinc. Alfar.* *Crucium* in Consultat. pro nobili adolescentulo in obauditione &c. p. m. 31. Simile fere exemplum de mentis stupore & artuum seq. morte vid. inf. sub tit. Oculor. imbecillit. *Bartholin.* *Moor* Cogitatt. de Instaurat. Medic. lib. 3. pag. 278. ait: in primis nocent memoriæ lucubrationes nocturnæ; *Galenus* lib. 3. cap. 5. de locis affect. refert, se novisse quempiam, qui ob laborem in studiis atq; vigilias memoriam pene amiserat.

32. INCURRUNT IN DELIRIA] *Menjotius* Diss. Patholog de Paraphrosyne p. m. 270. ait: In specie vero desipientia frequentius appetit juvenes biliosos, iracundos, studiosos, caput natura vel casu invalidum habentes.

33. VETERNUM] *Bernh. Ramazzinus* de Morbis artificum cap. 16. pag. 104. seq. ait: Nonnullos ego novi, quibus non minus noxia fuit exhalatio ex oleo nucum in loco concluso, quam fumus carbonum, ut præcipue cuidam literarum studioso, qui cum ob rem angustant domi tali oleo pro elucubratione sua ad seram noctem in cellula sua usus fuisset, veternosus ad plures dies perstitit. Aliud adhuc exemplum D. *Joh. Wolphii* Theol. Prof. Tigur. vid. in ejus vita a Guil. Stuckio scripta f. m. bb 3. a. b.

34. PEDES TUMEANT] Exemplum *Fried. Balduin*. Theol. CLmi ex Spizelio vid. inf. sub tit. Tussis. Ipse ego tale quoque exemplum notabile observavi in *Celeb. D. Dav. Clodio* Theol. Prof. Gießens. qui A. C. 1687. in ætate acidulis Swalbacensibus utebatur, sed irritato conatu, ob pedum enim tumorem & dyspnœam domi semper hærebat, & paulo post Gießam reversus beate obiit.

35. CACHEXIA] *Ant. Gunth. Friderich.* Disp. Inaug. de malo hypochondr. §. 33. ait: Et has ipsas infirmioris ventriculi ac laborantium quoque viscerum naturalium aliorum causas tota die præsertim in magnis ingeniis, proceribus & viris literatis deprehendimus, qui assidue meditando, speculando, legendo, scribendo, totumque vitæ tempus studiis ac lucubrationibus terendo robur suum perniciose exhauriunt, ut facile postmodum palleſcant, & malo hypochondriaco contabescant; unde eleganti allusione sua non aberravit ille, qui Minervam dictam, quod minuatur nervos, seu vires ac spiritus, ealide existimavit. Es gehen die Gelehrten mit Pappier so lange um, bis sie endlich auch zu papiernen Männern werden, & donec corpus cacochymicum & cachecticum tandem istius diligentiae merces evadat, Wilh. Ulric. Wald.

Waldschmid Diss. de illo Plinii : Morbus est aliquis per sapient. mori pag. 13. ita : Quod si ad eruditorum morbos propius velimus accedere, proh ! quam multis ac variis illi affliguntur ? & illi quidem, quibus generatim omnes eruditi sunt obnoxii, chronici potissimum sunt ex *κακοχυλία* in *κακοχυμίαν* desinente provenientes, atque ortum trahunt partim ex eo, quod dum animus superioribus meditationibus intentus est, spiritus ab officio, quod digestionem ciborum in ventriculo impendunt, retrahantur ; quo partim referendum est tempus, quod studiis impendunt, partim quod vita ista sedentaria corpus variis morbis lædat, & plurium morborum causa existat. *Theoph. Spizelius de Theod. Hackspanio Theol. CLmo in Templo honoris pag. 392.* scribit : Majora indies haud dubie præstitisset, ni a gravissimo & periculosissimo affectu correptus, perque totum quinquennium cum adversa consisteret valetudine. Invaluit nimirum *καχεξία* & magna ventriculi imbecillitas aliorumque viscerum nutritionis officio præfactorum, & nimia fortasse orta lucubratione, cumque tandem manuum & pedum tumor accessisset, divinæ cum patientia se submitit voluntati, tandemque placide obdormivit, totque curis & laboribus exantlatis optatam requiem anno ætatis 52. Æræ Christianæ 1659. invenit.

36. CAUSAS SCABIEI] Doctor *Braunius* Medicus Biberacensis in schedis miscell. virum quendam literatum se novisse tradit, qui tanta totius corporis quandoque laborabat prurigne, ut dum unguibus scaberet sæpiissime ob voluptatem complicatam egeret genituram ; percuratum vero fuisse limonio palustri (trifolio fibrino) nostro externe & interne applicato. Alias experientia ad pruritus cutis nocturnum in potu efficax trifolium (istud) esse docet, ait D. *Joh. Francus de Trifol. fibr. §. 31. pag. 49.*

37. DIFFICILIS RESPIRATIONIS] Exemplum habemus in *Rudolpho Sirellio*, Mathematicum Professore Leidensi CLmo, qui teste *Joh. Meursio lib. 2, Athen. Batav.*

tav. pag. 120. studiorum laboribus fractus, annis gravis cum asthma & renum calculo aliquandiu conflictans A. C. 1612. tandem anno seq. 1613. d. 2. Mart. styli Greg. annos natus 66. m. 4. d. 22. animam Deo reddidit.

38. Tussis] Studiosus quidam Tubingæ annor. 20. studiis graviter indulgens, nullis antea divexatus morbis, tempore hiemali de dolore stomachi conquestus, nec non inter lucubrationes sæpe tussi sicca correptus, scabieque parum infectus fuit, teste Jo. Fried. Huldreich. Ann. 6. & 7. Ephem. Germ. Nat. Cur. obs. 221. pag. 326. Theoph. Spizelius in Templo Honoris de Fried. Balduino pag. 81. scribit : Tentabatur sane variis morbis & infirmitatibus, quas sedentaria vita laboresque assidui accerferant, & ea cum primis hiemæ male habere cœperat, qua (uti & præcedente anno) Theologorum Conventibus Dresdæ & Lipsiæ super quibusdam Religionis negotiis institutis, nec non solenni Synodo cum magno Ecclesiæ fructu atque disciplinæ sacrae incremento interfuit, ad istum modum cum vires prosternerentur penitus & præter *vehementissimam tussim tumores*, quos contraxerat dudum, magis magisque incrementa sumerent, factum ut A. 1627. ipsis Kalend. Maji &c. decederet anno ætatis 52.

39. CATARRHORUM] Testatur id *Joh. Matthæsius* Conc. 16. vom Ehestand und Hauswesen p. m. 8. b. hic verbis : Groß Studiren und schwehre Amts- & Sorge machet Glüsse. Exempla sunt innumera.

40. APOPLEXIÆ] *Henricus Warenius* in Nosolog. Hermet. Galen. Disp. 7. Th. 8. inter alias apoplexiæ causas refert quoque lucubrationes præposteræ. Exemplo sunt Jo. Matthæsius Ecclesiastes Vallis Joachimicæ in fugi gestu, it. Matth. Hafenreffer Prof. Tubing. 22. Oct. 1619. M. Simon Martin, Pastor Dünkelsbüchelensis, d. 26. f. Dec. 1624. M. Seb. Hemmingerus, Superintendens Ratisbon. 6. Jul. 1628. in Museis suis apoplexia extincti; item Balth. Bebelius, Theol. D. & Prof. Argent. & dein Wittberg. ibid in Suggestu Festo S. Michaëlis 1686. apoplexia ictus, e qua seq die obiit.

41. PARALYSIS] *Nicol. Cijnerus* omne tempus se perdidisse ratus est, quod libris non impendisset. Hinc valetudine biennio ante mortem afflicta fuit, cumque tandem paralysis accessisset, extremum diem clausit Heidelbergæ 1583. d. 6. Mart. intra 5. & 6. hor. vespertin. Quir. Reuterus in ejus vita opusculis præfixa.

42. HEMIPLEXIÆ] Exemplo est *Job Hülsemannus*, de quo *Theoph. Spizelius* in Templo Honoris pag. 264: Utinam Hülsemannus ea nondum ætate obisset, quæ multis adhuc videbatur laboribus sufficere, & ab ultimo vitæ actu abesse longius. Enervabant absumentque corporis robur labores & lucubrationes egregiæ; & quamvis primo morbi impetui (quinquennio ante obitum gravi lipothymia & hemiplexia spuria facto) neitiquam succubuerit, sed corpore licet ægro Academicis pariter & Ecclesiasticis laboribus vacaverit, vires tamen sensim ita decreverunt, ut utriusque cathedræ consensu ipsum prohibuerint.

43. ET INTERDUM EPILEPSIÆ] *Galenus* Lib. 5. de locis affect. cap. 5. habet exemplum Grammatici epilepsia correpti, quod vel nimis vehementer doceret vel cogitaret &c. apud *Hieronym. Gabricinium* Lib. 1. de comitiali morbo pag. 7. a. qui ibid. p. 10. b. addit. Epilepsiæ causam nonnunquam esse humorem melancholicum, qui in capite progignitur ob vehementes animi curas ac perturbationes literarumque studia, propter quæ sanguis perurit, atque in atram bilem definit; & pag. 16. b. idem memorat, *Franc. Petrarcham* Conitali morbo captum ferri ob animi fortasse curas & bonarum literarum studia, quibus maxime deditus fuerat. Conf. omnino *Caroli Bardili* colleg. Patholog. Exerc. 7. p. 237.

44. OCULORUM ITEM IMBECILLITATIS] Ita amblyopiæ & amaurosis causa refertur multa lectio a cibo. *Gorræus* in definit. Medic. voce ἀμαυρωσις fol. 21, a. De *Theod. Bibliandro* Theologo Helvetio in ejus

in ejus vita refert Melch. Adamus p. 403. Ex nimis studiis ætate declivi ἀμβλυωπίαν contraxit. Accidit ergo, ut aliquando cum diluculo surrexisset, hypocaustum ingressus feli immensæ gesticulanti, ancillam suam esse ratus, faustum fuerit diem precatus; quem felis ut potuit resolavit. De *Jac. Schegkio* decennio ante mortem cæcitate ob studia correpto vid. omnino eund. in ejus vita pag. 294. *Didymus* ex nimio legendi scribendique studio utpote qui infinita fere scripsisset, χαλνίντερος exinde dictus *Hesychio* pag. 25. & *Suidæ* pag. 216. testibus, cæcus factus vid. *Georg. Trinckhus.* diss. de Cæcis sapientia & eruditione claris p. m. A. 4. *b. Walæus* M. M. p. m. 18. ait: *Ramus* ob nimias vigiliæ & lucubrationes cæcus factus est, sed visum recepit, cum procurante Medico somnum reciperet. *Justus Lipsius* in Epist. ad Andr. Schottum, Senecæ operibus præfixa ait: Tristis legi de oculorum valetudine; etsi nolum, Hercules, de ea re tristem, quam ab honesta causa contraxisti. Studia & perpetuo discendi docendique cupiditas vitium & labem hanc attulerunt, ut nec meminisse ejus possis nisi optimi una in rempubl. literariam meriti operæque. Lacuna illa ad filium ex vulnere claudicantem:

Maeste, gradum non potes, sine memoria virtutis. Idem ad te! De Joanne Passeratio Eloquentiæ in Acad. Parisiensi Professore Interprete Regio d. 18. Kal. Octobr. 1602. ætatis 68. mortuo scribit. *Jac. Aug. Thuanus* ad d. an Lib. 127. Histor. in fine, ita: Obiit senio effectus amissa oculorum luce & jam fatiscente ingenio cum vel vitæ cupidissimi vivere velle desinunt. *Thom. Partholinus* de Biblioth. incend. p. 34. de se ipso scribit: Per 20. annos nunquam ad lucernam studia emensus sum, oculorum imbecillitate refragante, cum sole labores meos partitus. *Erasmus* in Encom. Mariæ p. m. 209. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium scribunt, quique nec Persium nec Lælium judicem re-

cusant,

vultant, mihi quidem miserandi magis quam beati vi-
 dentur. Addunt, mutant, adimunt, reponunt,
 repetunt, recidunt, novum in annum premunt,
 nec unquam sibi satisfaciunt, ac futile præmium, nem-
 pe laudem eamque perpaucorum tanti emunt, tot vi-
 giliis somnique rerum omnium dulcissimi tanta jactu-
 ra, tot sudoribus tot crucibus. Adde nunc valetudinis
 dispendium, formæ perniciem, lippitudinem aut etiam
 cæcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum absti-
 nentiam, senectutem præproperam, mortem præmatu-
 ram, & si quæ sunt alia ejusmodi. *Jason Mainus*, Me-
 diolanensis JCtus quadam lippientium ac prope cæcu-
 tientium oculorum caligine tenebatur; quare ultra
 novennium a docendi munere cessavit, ut ipse testa-
 tur Lib. 3. Consil. 39. ex eoque *Guido Pancirolly* Lib. 2.
 de claris LL. Interpp. cap. 127. p. 283. De *Christiano*
Daumio Philologo eximio & scholæ Cygnæ Rectore
 memorat M. Joh. Casp. Læscherus in Memoria Dau-
 miana Witteberg 1701. edita §. 9. Præcipue lucubratio-
 nibus deditus erat, unde factum est, ut variis, qui in-
 de oriuntur, morbis affligeretur, & oculorum præci-
 pue lumen magis magisque imminui non absque tri-
 stitia sentiret. *Volckbuldum* Præsulem Misnensem ocu-
 lis propter studia lippis & caligantibus fuisse scribit
Georg. Fabricius Annal. urbis Misnens. Lib. I. ad A. C. 994.
 fol. 23. & Mart. Heidenreich in vita Bennonis p. m. 108.
 ita de eodem: *Volckbuldus*, Lamberto Schaffnaburg
Volckradus, Willigisii Antistitis Moguntini familiaris
 & secundus Episcopus Ecclesiæ Misnensis oculorum lip-
 pitudinem ex lucubrationibus sibi contraxisse dicitur.
 Pragam evocatus, dum solenni parasceves die sacra ce-
 lebrat, in mentis artuumque stuporem incidit ante
 aram, paucis horis superstes moritur d. 23. Aug. An. 994.
Raymundus Joannes Fortis a nimia diligentia sibi con-
 traxit molestissimas ophthalmias, quæ tandem coëge-
 runt illum cæli mutatione remedium quærere, cum
 sæpe fuerit expertus subtiliorem aërem sibi propitium.

Hinc Venetiis concessit Utinum, ut & loci salubritate & qualicunque studiorum remissione restituta oculis acie rursus Venetias rediret, teste *Jac. Pighio* in ejus vita. De Claudio Mesmio Comite Aavuxio Regis Gallia Legato A. C. 1635. m. Mart. refert *Carol. Ogerius* in itiner. Suecic. pag. 219 hæcce; Olai M. sive historias sive fabulas decurri, quas sero Legato enarravi amplificavique, ut illum a morbo Capitis Oculorumque, quo propter nimis assiduas scriptiones lectionesque tentabatur, recrearem. *Q. Marius Comadus* Lib 5. Epist. 117. ad Paullum Manutium p. m. 124. b. scribit: Quod de lippitudine scribis & imbecillitate valetudinis tuæ, sic statuas velim, me ipsarum quoque literarum eam ægritudinem putavisse; quamobrem si quid remittas interdum de labore & contentione studiorum, id non tam valetudini quam literis etiam ipsis datum existimabis. Serva te obsecro non tibi solum & liberis, verum nobis etiam & studiis omnium gentium & seculorum. Idem Lib. 6. Epist. 166. p. m. 162. ad Leonard. Clementem ita: Scribis te *Φλεγματώδη* esse factum, quod tibi instar mortis vitandum censeo. Nosti enim, quæ mihi esset eo tempore, quo tecum una fui: Illam tamen summam dicas fuisse valetudinem præ iis, quæ toto ante triennio tulissem. Quare isti morbo tollendo aut levando prorsus incumbas velim. Rationem speculi, quod tibi ad lippitudinem Medici fecerunt, & genus ipsum lippitudinis tuæ, & num quod inde commodum sit valetudinis cupio a te subtiliter doceri. Tu ut valeas; remitte aliquid de studiis tuis. A. C. 1565. *Martialis Peregrinus* Calaber Patavii docuit Metaphysicam in via Scoti, cui auctum est honorarium A. 1571. sed præ studiis An. 1575. lumine orbatus successorem habuit d. 23. Octobr. 1575. Carolum Billæum &c. teste *Jac. Phil. Thomasino* Lib 3. de Gymn. Patav. c. 7. p. 289. Auctor *der Curieusen Medicin im Anhange* p. m. 180. de hoc eruditorum affectu ita disserit: Diemeil die Augen

Augen zu ihrer leichten Bewegung eine gewisse Feuchtig-
keit haben, so bringet selbige, wenn solche durch Studiren
oder sonst oft gebraucht werden, zu gewissen Zeiten
in solcher Menge herzu, daß solche ganz roth ge-
ben werden, und man groffe Schmerzen davon erlei-
det etc. Bieweil bey Leuten, so die Augen sehr gebrau-
chen, solche Feuchtigkeit in mehrerer quantität zu zu-
fließen sich gewöhnet, als bey andern, so ist nur nö-
thig, daß so bald wir merken, daß die Augen uns nur
ein klein wenig anfangen wehe zu thun (nicht biß sie
ganz roth werden) man dem Studiren, Bücherlesen,
Schreiben oder was man sonst in vieler Übung, besser
obliege als man vorhero gethan, so wird solche übrige
Feuchtigkeit der Augen durch deren Gebrauch bald ver-
zehret oder consumiret, keinen Schaden also thun
können, und der Schmerz gleich nachlassen; welches
so durch die experienz conformiret, daß, da ich son-
sten dahero viele Ungelegenheit gehabt, nummehr
bey vielen Jahren, obßhon ich die Augen vielmehr
als vormahlen gebraucht, da ich nur das einzige in
acht nahme, ganz nicht hiedurch incommodiret wur-
de. Wundere ich auch nummehr nicht, warum,
wenn ich sehr viel die Augen gebrauche, mir kein son-
derbahrer Zufall hierinnen entsethet, so bald aber et-
liche Zeit fast nichts sonderbahres verrichte, mir gleich
anfangen solche böse zu werden. Aus welchem auch
erscheinet, wie schädlich es sey, wenn Leute, so die Au-
gen viel gebrauchen, so bald als sie merken, daß sel-
bige sehr böse werden, sich von allem Studiren, oder
was sie sonst viel zuthun gewöhnet, enthalten, sich ins
Dunkle setzen, und dergleichen. Und ist diß viel-
leicht die einzige Ursache gewesen, daß Mons. de
Beaune, der in der Analytica Mathematica recensiorum
sehr verliert (welches studium absonderlich die Augen
sehr erfordert, gänzlich des Gebrauchs derselben be-
raubt worden.

45. VEL PALLEANT VEL FLAVEANT] Hinc vulgare diverbium:

Qui pallet aut amat aut studet.

Haut injuria quoque Persius Sat. 5. v. 62.

At te nocturnis juvat impallescere chartis. Conf. sup. Cherephontis Nota 12. & Joh. Fernelii Nota 16. exempla. De docto hoc pallore plura congescit Cæsar Zarotty de Medica Martialis tractatione, ad L. 1. Epigr. 78. c. 8. p. m. 76. seq. De Gasp. Braierio & filio ejus Nicolao, Medicis Parisiensibus Gabr. Naudæus in orat. Encomiast. ejus Antiquitati Scholæ Med. Paris. subnexa pag. 88. ait: Sic profecto in utroque index modestiæ peregrinus rubor, sic studiorum comes continuus pallor, sic doctrinæ testis egregius sermo. Zeno Atticus Sectæ Stoicorum postea princeps consulens aliquando oraculum quo pacto optime viveret? Responsi loco accepit: *ἐὶ συγχωρίζοντο τοῖς νεκροῖς*, si mortuis concolor fieret. vid. Diog. Laërtius Lib. 7. de vitis philosophor. ad quod ille effatum studiis unice vacare cœpit, ac omne tempus lectioni antiquorum philosophorum impendere ait Georg. Paschius in Schediasm. de curiosis hujus seculi inventis cap. 1. §. 1. p. 1. conf. sub Tit. Cachexia. Tobias Vogel im curieusen Haut-Diener Lib. 3. cap. 2. art. 1. p. 429. ait: Es sehen blaß aus diejenige, welche sich im Studiren zu sehr übernehmen, von denen es heißt: doctis impallescere chartis, und ist fast ein proprium der Studirenden; Gleichwie der Fluß Nil mit dem Crocodill, Pallas mit dem Schilde bezeichnet und zuerkennen sind, also auch aus der Bleichsucht die Studirenden; daher wollen etliche die Pallas deriviren a pallore, von dem bleichen Aussehen, welches die Fleißig-Studirende zu einem gewissen Erbtheil haben: Dan. Georg. Morhof. in Progr. fun. Exerc 42 p. 673. ait: Ipsa sapientum macies & contractus e studiis Pallor docet, quam parum a cadavere distent, totaque vita moriantur. Apulejus in Apolog. p. 276. Continuatio etiam literati laboris omnem gratiam

fiat corpore deterget, habitudinem tenuat, succum exsorbet, colorem obliterat, vigorem debilitat.

46. VITA ISTA SEDENTARIA] *D. Willb. Huldr. Waldfchmid* in disp. de morbo Plinii per sapientiam mori pag. 14 seq. ait: Deinde vita illa sedentaria & defectus motionis potissimum viscerum obstructions & humorum lentorem producant, putrescunt enim nō moveantur, aquæ; & huc quoque referendus est ille corporis situs inter studendum, dum sedendo plerumque ad mensam libri tractantur, inclinato versus anteriora thorace, qua ratione viscera abdominis comprimuntur, & humorum transitus impeditur, unde necessario obstructions ipsūque malum hypochondriacum plurium morborum mater producit. Neque enim omnibus natura tantum viscerum robur concessit, ut olim *Dydimo Grammatico*, qui teste *Hesychio* ab aheneis intestinis χαλκεντ'ερς cognomen tulit, quod infesto labore libris assideret, eorundemque sine sanitatis incommodo ter mille & quingentos conscripsisse legatur, vid. *Pontan.* annott. ad *Progymnasm.* 5. vol. 1. Idem pag. seq. 15. Tandem, si ad speciales eruditorum conditiones attendere velimus, singulæ sane Facultates & disciplinæ morbos habent sibi proprios: *Theologi* & præsertim verbi divini ministri, qui publicos ex cathedra sermones habent, catarrhis affectibus soporosis, & pulmonum vitiis maxime sunt expositi: *Juris periti*, Judices, Advocati & qui principum ministerio addicti sunt, studiis, magnis laboribus & vigiliis attriti, inter hypochondriacos primas tenent, & in marasum proclives sunt de quorum ærumnis legi ineretur *Petri Xylandri*, Regii in Brabantia Consiliarii elegantissima Epistola operi *Fortun. Plempii* de togat. valetud. tuenda præfixa, qua malorum Iliadem ac ærumnosam vitam e toga contractam describit. Nec *Medici* ab his malis immunes sunt, quamvis Clinici, ut vocantur, ob quotidianam ægrorum visitationem & itinera minus obnoxii sint his malis, suos tamen

quoque patiuntur manes. *Philosophi* denique *Philologi*, *Poëtæ*, *Mathematici*, verbo, omnes circa mentis officia occupati æque sub hunc censum veniunt; quorum partes adeo omnes ac totum corpus veluti sui quodam ac torpore languet. Sed hæc obiter! plura qui volet adeat *Ramazzinum* de morbis artificum p. 306. seq. Nolumus enim nunc ærumnas istas pluribus examinare, aut media etiam ad istas evitandas suppeditare, quod & a scopo nostro alienum est, & ab aliis satis præstitum, *Marsilio* puta *Ficino* de vita Lib. 1. *Pistorio* Tuend. sanitat. method. in gratiam eorum, qui minus exerc. *Horstio* de tuend. sanit. Studios *Gratarolo* de literat. & qui Magistrat. funguntur conserv. valet. *Gesnero*, *Plempio* de togat. valet. tuend. aliisque.

47. MORS ULTIMA LINEA RERUM] Barthol. de Moor in Cogitat. de instaurat. Medic. Lib. 3. p. 255. seq. ait: Manifestum igitur est, vitæ genus sedentarium, quod vicissitudine quietis & laboris careat, ad prorogandam vitam minime conducere; Quod si quis musei cancellis sese includat, exercitium negligat, demortuos consulat, demortuos miretur, e demortuorum ore pendeat, vivos vitalesque actiones negligat, non mirum, si ejus sanguis evadat lentus, spiritusque impuri suffocentur, id quod inter causas brevioris vitæ superius enumeravi. Præter alia incommoda hæc est literatorum infelicitas, acerbis funere e medio tolli. Testes *Rudolphus Agricola* (vid. *Pauli Jovii* Elogia viror. doctor.) *Politianus*, *Mirandula* & plures, quos enumerare longum foret. *Philetan* Poëtam mortuum e labore, quem capiebat in studiis & e molestia quam contraxit, cum fallacis & captiosæ Stoicorum conclusunculæ, quam Græci *ψευδ' μανον*, *Cicero* mentientem vocat, dissolutionem reperire non posset, testatur *Muretus* in Proportium pag. m. 146. *Joh. Læselius* de podagra Sect. 2. membr. 2. art. 1. subsect. 1 p. 33. seq. ait: Vigiliæ nimis bilem & serosos humores acuiunt, spiritus ac humidum radicale absumunt, & ita homini sua fata accelerant. Pessime itaque vitæ & sanitati suæ consulit, qui

quæ integras fere noctes studiis consumit, reddit namque se ipsum *ταχυθάνατον*, & inter *αυτόχειρες* vere suum proficitur nomen. *Jac. Crucius* Lib. 1. Epist. 8. p. 31. Lusiniis, inquit, tantum est canendi studium, ut certantes emoriantur, spiritu citius deficiente quam cantu; Ita nonnulli literarum immodico amore valetudinem exstinguit, & tum a nullo vinci volunt, eruditione, pereunt in ipso conatu. Hinc CLmus Theol. *Hamburgens.* Joh. Frid. Mayerus in Epist. ad CL. Vir. Mag. *Joh. Alb. Fabritium* addiss. de Logica pontificior. *αλόγω* ait: Unicus me male habet metus, ne breviori vitæ spacio fama Tuis quæsitâ meritis circumscribatur. Ponas insolitæ modum diligentia, nec vigiliis ac lucubrations tribuas nimium, ut vitam liceat producere orbique literario quam diutissime usui esse ac ornamento. *Corn. Hornejus* in præf. ad *Ib. Casellii* Opera politica *Christoph. Heidmanno*: Erat in eo, quod caput omnium est, sinceræ erga DĒum pietatis & commune bonum juvandi tantum & tam indefessum studium, ut vitam ipsam & valetudinem, qua plurimis annis prorsus debilierat, dum in utroque illo stadio ita decurreret, ut animum ab utrisque exercitiis nunquam fere relaxaret, nimis studiis tandem protegisse non immerito videatur. De *Paulo Merula* *Georgii F. Pauli N.* scribit *Bælius* *Nouvell.* de la Republique des lettres Tom. 2. m. Aug. 1684. art. 2. pag. 13. Il étoit né à Dordrecht l'ann 1558. & il succeda à *Juste Lipse* dans la Charge de Professeur en histoire à *Leide* l'an 1592. Il l'exerc, a pendant 15. ans, avec beaucoup de reputation & mourut le 18me Juillet 1607. à *Rostoch*, où il avoit fait un voiage pour y voir quelques amis & quelques Parens, & dans l'esperance de retablir sa santé que son trop d'attachement à l'étude avoit ruiné (conf. sup. Not. 1.) & A. C. 583. teste *Tbuanio* lib. 78. ex nimis vigiliis contracto morbo decessit Romæ *Joannes Maldonatus* loco nobili in *Batica Hispaniæ* natus e sodalitis Jesuitico, cujus prodierunt eruditissima Commentaria in 4. Evangelistas.

De Renato Moreau ita Guido Patin. Epist. 107. pag. 244. Mr. Moreau est mort de vieillesse & de trop de travail âgé de 72. ans le 17. decemois. (Octobr. 1656.) Son immoderation a l'étude l'a fait paroître vieux avant le tems: Immodicis brevis est ætas & rara senectus. *Antonium Ferrarium*, qui de Salentinorum situ librum edidit, Lupiis norunt omnes natum & ibidem in literis adjunct esse mortuum, scribit *Q. Marius Corradus* lib. 5. Epist. 124. pag. 128. a. Hartm. Creidius Postillæ suæ im 3ten Jahrgang Dom. Quasimodogen. pag. 473. Ob wohl andere Facultaten auch ihre Beschwehrungen haben, und fürwahr ein jeder im Schweiß seines Angesichts das Brodt zu suchen ihm muß lassen angelegen seyn, so wahrerts doch nicht immer so an einander, es braucht auch nicht so viel zu concipiren, zu studiren, zu peroriren, wie im Predigt-Amte nothwendig geschehen muß, dadurch denn die Leibes-Kräfte also nach und nach dahin gehen, daß man wenig alte Prediger findet, sondern die meisten sterben jung dahin, wie die Erfahrung bezeuget. *Franc. Sanchez. Tract. quod nihil scitur* pag 74.: Non immerito philosophiam nostram liceat conferre Minois labyrintho in quem ingressi regredi non possumus nec explicare nos: Si pergamus, in Minotaurum incidimus, qui nobis vitam adimit. Hic finis studiorum nostrorum, hoc præmium irriti & vani laboris, perpetuæ vigiliæ, labor, curæ, sollicitudo, privatio omnium deliciarum, vita morti similis, cum mortuis degendo, pugnando, loquendo, cogitando, a vivis abstinere, propriarum rerum curam ponere animum exercendo corpus destruere. Hinc morbi, sæpe delirium, *semper mors*. Nec labor improbus aliter omnia vincit, nisi quia vitam adimit, mortem accelerat, quæ ab omnibus liberat: Sic, qui moritur, omnia vincit. Rarum ergo est, si senes fiant, qui nimium literis operam dederunt, ceu de *Gothfr. Henfchenio* e Societ. Jesu refert *Baelius* Nouvell. de la Republique des lettres T. I. m Jul. 1684. art. 2. pag. 460. inquit: Ce savant Jesu-
ite

ite mourit l'année passée au mois de Septembre âgé de plus de 80. ans; exemple rara a la verité d'une longue vie dans un homme qui étudie prodigieusement, mais non pas si rare qu'il le semble. *Johannes Caselius mortuus est octuagenarius, vir maximarum literarum.* Vide vitam ejus præfixam Operibus Polit. a *Cour. Hornejo* editis. CL. Waldschmid Diff. cit. de morbo per sapientiam mori pag. 11. Possem hic filum abrumpere, nisi alia adhuc extaret recentissima fatisque ingeniosa loci hujus Pliniani explicatio, quæ quamvis a mente Plinii longius recedat, h. l. tamen legi meretur. Atque illa est CLmi Ramazzini Prof. Patavini propriis ejus verbis ita descripta : Plinium, (inquit de Morbis Artific. cap. ult. pag. 315.) tot periculis, tot casibus, tot morbis. quibus vita nostra continuo petitur, adnumerare quoque voluisse causam occasionalem, ob quam mors sæpe contingat, studium sapientiæ, quæ suos cultores ad præproperam mortem non raro perducit, ita ut in morborum classe morbus sit aliquis, quem Medici non animadverterint *per sapientiam mori*. Hanc in rem aureum Platonis dictum in subsidium vocat, quo elegantissime exprimitur, quomodo literarum studia varios morbos accersant; quando anima corpore admodum potentior est exultatque in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet; quando etiam ad discendum investigandumque collectis in unum viribus vehementer incumbit, liquefacit prorsus corpus & labefactat, denique cum ad discendum differendumque privatim & publice ambitiosa quadam concertatione contendit, inflamat corpus atque resolvit, nonnunquam etiam destillationes fluxusque commovens Medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias causas judicare, censente Platone in *Timæo* pag. 495. conf. *Morhosi Oratt.* pag. 868. sup. citt. illam præterea ex intemperantia in studiis contractam corporis miseriam suo jam tempore agnovit Seneca, cui non decem annumerantur morbi, qui literatis insidiantur, sed centum imo sexcenti imo omnes, *Epist.* 92.

& Celeb. Vir G. F. a Franckenstein jam pridem demonstravit, maximam esse studiorum noxam, quæ non tam emaciando quam plane absumendo, non tam labefactando quam funditus destruendo corpus vitæque nostram atterit, imo conterit atque pessundat, *pecul. Diss. de Studior. noxa* Heidelb. 1675. habita (NB. impressa est eo anno, habita autem A. 1673.)

48. ANIMUS VIDELICET NOSTER] Et hujus oblectamentum ex studiis tantum est, ut & corpori ægro præstantissimum subministrare levamen queat. Notatu digna, & quæ heic inferantur, sunt verba doctissimi Angli *Humphredi Hody* in *Dissert. contra historiam Aristææ* de LXX. Interpp. c. 7. §. 20. p. 107. ubi ita: Ex *Strabone* Geograph. lib. 17. pag. 543. potest probabiliter colligi, Ptolemæum Philadelphum ad magna illa molimina Bibliothecæ condendæ, quibus tam præclarus factus est, animum adjunxisse, quando propter corporis imbecillitatem semper novæ alicujus oblectationis materiam expeteret. Philadelphum enim non semper & a pueritia infirmitate corporis laborasse, sed vitam voluptuosam diu agendo illam contraxisse, ex *Plutarcho* colligere est, qui apud Athenæum lib. 12. pag. 536. tradit illum διαφθαρῆναι πρὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ σώματος perditum fuisse importuno luxu, & docet, invaletudinem ejus fuisse podagram. Atque hoc tempore Philadelphum in Bibliotheca instruenda curas confixisse, admodum verisimile esse confirmatur suffragio doctissimi *Ludovici Vivis*, Viri magno judicio præditi. quem reperio *Notis* in *Augustin. de Civit. Dei* lib. 18. cap. 42. scribere, Philadelphum maturiore sua ætate, quo tempore morbis affligeretur, proculque a bellis gerendisque rebus esse cogeretur, studiis se tradidisse, accitis undique ingeniis & constructa Bibliotheca. Atque hanc sententiam *Vivis* esse perquam probabilem pronunciat *Torniellus Chron.* ad A. M. 3798. Huic argumento adest luculentum *Aeliani Var. Hist.* lib. 4. cap. 15. testimonium, qui declarat, Philadelphum tunc præcipue in bonis literis operam

peram posuisse, & eruditum evasisse, quando annis jam vergentibus in senium valetudine ad morbos propensa uteretur. Afferens enim *multorum* exempla, qui cum per magnum ætatis suæ spatium a studiis & literis operam suam atque industriam alio traduxerant, tandem per otium in valetudinis vacantes bonarum artium contemplationi, rei literariæ præfidiis sese instruxerunt, tradit idem Ptolemæo Philadelpho contigisse: *Μεσικώτατον δὲ λέγῃσι ἢ Πτολεμαῖον γίνεσθαι τὸν δεύτερον, καὶ αὐτὸν νυσῆσαι ταῦτα*: Ajunt etiam Ptolemæum secundum doctissimum evasisse, cum infirmè valeret.

46. AD CRESCIT GLORIÆ] Conf. omnino hanc in rem integram *Senecæ* Epistolam 8. *Cicero* lib. 5. de Finibus ait: Primæ sint animi partes, secundæ corporis. Conf. *Salust.* Belli Catilin. cap. 1. §. 2. *Hermes Trismegistus* in Poëmandro ita: Exue corpus istud, quod circumfers, vestimentum ignorantia, fundamentum pravitatis, vinculum corruptionis, mortem vivam, cadaver sensibile, sepulchrum portabile, domesticum forem: Blanditur, quia odit, odit, quia invidet: Dum vivit, vītate privat, non est capitalior hostis tibi. Laudatus modo *Cicero* Orat. pro Archia p. m. 509. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur; & ibid. pag. m. 512. Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ, qua quidem detracta, Judices, quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam brevi tantis nos in laboribus exerceamus? Certe si nihil animus persentiret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas; nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisque angeretur, neque toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies ani-

mum

mun gloriae stimulis concitat atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam &c. *Jul. Caf. Vanninus* in Epist. Dedicat. ad Amphitheatrum div. provid. de se ipso : Ego Jurisprudentiæ ac Theologiæ studiis in parthenopœo & Patavino circo decursis reliqua fere omnia literarum exercitationum per totum Europæum orbem erecta theatra, amphitheatra, circosque duxi frequentandos ; nec me suscepti pœnitet laboris : Nam licet corpus quidem crebris infirmitatibus morbisque fuerit exhaustum & enervatum ; animus tamen in supremæ & vulgo philosophantibus incognitæ philosophiæ arcanis investigandis validior factus est & robustior &c. *Arnold. Redeckerus* in Statua Mercuriali cap. 4. p. m. 27. ait : Volo igitur ultimo, & quid ego volo ? Ipsa rei indoles & summa necessitas vult, illum, qui in amplexus musarum venire cupit, laborum & vigiliarum esse tolerantissimum ; ad exemplum Romanorum sapientissimi (Epist. 8. Senecæ) qui nullus, ait, mihi per otium dies exit ; partem noctium studiis vendico, non vaco somno, sed succumbo, & oculos vigilia fatigatos candentesque in opere detineo. Quæ verba ut nemo facile absque admiratione legit, ita nec sine imitatione a quoquam legi, in primis mihi est optatis.

50. SOLENNITATES ATQUE CEREMONIAS] Solemnitates in ejusmodi promotionibus aliæ aliæque alibi observantur ; quomodo Patavii Candidatis Juris. Medicinæ, Philosophiæ atque Theologiæ insignia conferantur, docet *Phil. Jac. Thomassinus* lib. I. de Gymnas. Patav. cap. 47. pag. 159. seq. his verbis : Candidatus examinatus & approbatus, in subsellia doctorum deductus, a promotore suo eleganti oratione Insignia Doctoratus recipit, nempe *annulum, librum apertum & clausum, pileum, confessum & osculum*. Aperiantur laureato primum libri, ut ostendatur promotus, apertum esse Juris &c. disciplinar. interpretandi facultatem ; Secundo pileus ejus capiti imponitur, quem *birettum* vocant, id nist ali-

aliud est, quam sacerdotale capitis integumentum, quod olim ipsis tradebatur, ut illud tanquam Justitiæ Sacerdotes gererent. Est pileus libertatis signum, *Birettum*, quasi bis-rectum, quia bis rectum debet esse Philosophum & doctorem, scil. in docendo & operando; tertio imponitur *annulus* digito, tanquam Justitiæ Sponso, vel ut Alciato placet, ut responsa signare possit. Quarto Promotor Laureatum *asculo* oxcipit ob partam dignitatem gratulans. Alii putant osculum dari tqm. pacis symbolum, quam præ oculis Doct. habere debent, addita benedict. Postremo in Cathedra apud Promotorem primum confesum obtinet, mox prope priorem locatur a Bidello, ut inter Principes sedere possit, & jus Loci seu Collegii obtineat. Dabatur etiam antiquitus *Zona* hisce verbis: Accipe zonam auream, & lumbos tuos cingulo fidei præcinge, ut corpus tuum sit ornatum exterius, & apud Deum & homines te ostendat perfectius. Qui etiam ritus adhuc Basileæ observatur. *Jo. Faes* in obelo peregrinitati communionis peregrinæ fixo cap. 7. pag. 113. ait: Nec in obscuro est, quod in Scholis Regiis cum omnium Facultatum, ceu vocant, Candidatis agatur, & quibus illi symbolis, dum gradum & dignitatem accipiunt, initientur. Horum non Domini Promotores solum (cei dicerentur) interpretes in publico confessu agere solent, sed etiam de iis Orationes in medio prostant, quibus illa elegantissime explicantur. Nec pepercit labori & industriæ suæ in iis interpretandis celebritate nominis florentissimus *Joannes Prideaux*, S. S. Theol. Doctor & Professor Oxoniensis Regius, Episcopus Wigorniensis in Orat. 13. Inaugurali. Conf. omnino *Greg. Horstii* Dissert. de Natura amoris p. m. F. 4. a. seq.

BONA NOVA

ANATOMICA.

AD LCETOREM ADLOCUTIO

- - Si quis inventum novum

Excogitarit, huic volupe est. id omnibus

Pro.

Proferre. Namque qui tantum sapiunt sibi
 Privantur eruditionis iudice,
 Suntque invidi: Nam spargere in vulgus decet
 Quidquid novitatem quandam habere cerni-
 tur &c.

Ita recte olim *Anaxandrites* apud *Atheneum*
Dipnosophist. Lib. 5. cap. 27. cuius verba brevitatis
 studio latina tantum damus. Veritatem illis con-
 stare suam quis negare ausit? Est nempe ea posteri-
 orum horum seculorum felicitas, ut perinulta, præ-
 fertim si rem Anatomicam spectes, prioribus inco-
 gnita felici omine detexerit sedula professorum o-
 pera. Quippe ut multa in compendio dicam, ver-
 bisque utar CLmi *J. Bapt. du Hamel lib. 1. Hist.*
Reg. scientiar. Academ. cap. 2. §. 10. pag. m. 8. in
Anglia præter insignes Geometras, ut Baronem *Ne-*
per, qui Logarithmos primus invenit, eodem fere
 tempore *Guilielmus Harapæus* Regis Angliæ Ar-
 chiater, qui *sanguinis circuitum* primus omnium
 vel excogitavit, vel firmis & inconcussis rationibus
 sic demonstravit, ut qui consecuti sunt, vix quid-
 quam addiderint, tum eximium de generatione a-
 nimalium libellum edidit in lucem. Tam præcla-
 ra inventa peritiores ubique fere excitantur Medi-
 cos, ut Anatoimen novis observationibus illustra-
 rent. Brevi post tempore in *Gallia* *D. Pecquet*
commune chyli receptaculum & canalem Thoraci-
cum feliciter detexit, In *Dania* *Thomas Bartho-*
linus Vasa Lymphatica, *Whartoni* Anglus quos-
 dam ductus salivales, quos *Steno* adhuc juvenis in-
 numeris aliis postea deprehensis accuratius expo-
 suit. Omitto alia quam plurima, quæ CLmus
Marcellus Malpighius, qui nuper e vivis exces-
 sit, cum esset summi Pontificis Innocentii XII.
 Archi-

Archiater, in *Omento, corde, cerebro* observavit,
 quæque universam medendi artem non mediocri-
 ter auxerunt. Ex Anglis maxime præ ceteris in
 rebus anatomicis elaborarunt, quod primi omni-
 um sanguinis circulationem reperissent quidam
 certas corporis partes accuratius examinandas su-
 sciperunt, ut *Whartoni*us corporis *glandulas, Glis-*
sonius jecur, Willis cerebrum & nervos, Louver-
cor ipsum & illius motum, ac novis subinde in-
 ventis hanc scientiam sic locupletarunt, ut Ana-
 tomia, ex qua scientia medendi pænc universa,
 pendet, majora tumceperit incrementa quam un-
 quam antea. Nec Germani nostri ea in re segnio-
 res ceteris Europæ incolis censendi veniunt, a qui-
 bus, ut *CLINUS Vir. Contr. Vit. Schneiderus* in Progr.
Witteberg. 1640. edito asserit, profecto plura etiam
 in Germania invenirentur, si tantam illi cadaverum
 copiam habere possent, quantam in Academiis ha-
 bent Itali & Galli; sed nobis non licet esse tam bea-
 tis! Quamvis & id fateamur necesse sit, multa novi-
 ter prædicari inventa, quæ Veteres jam tum anim-
 adverterunt, unde rectissime *Thom. Bartholinus*
 in Cent. 3. Epist. 50. pag. 209. plura in antiquorum
 scriptis latent, quæ negliguntur, quia a paucis vete-
 res leguntur, quod dolendum, quippe multi hoc
 seculo *curiosi* esse volunt rerum novarum cupidi,
 pauci eruditi. Perlegi eum in finem omnino me-
 rentur illa, quæ Celeberr. Regiomontanus Prof.
 Med. D. Phil. *Jac. Hartmannus* in Exercitationi-
 bus suis Anatomicis in publicas lectiones congeffit
 de iis, quæ contra peritiam veterum anatomicam
 afferuntur; Impressæ illæ sunt Regiomonti 1693. in
 4to. Dein etiam quam plurima adhuc superesse
 noscenda, quæ nos adhuc latent; vere enim *Lud.*
Lemosius in *Judicio Operum Magni Hippocratis* in
 Proem.

Proem. p. m. i. b. alius alio plura invenire potest, nemo omnia ! & *Andr. Petermannus* Med. CL. Lips. in Progr. ad Orat. inaug. Profess. Anat. Lips. 1691. jure meritoque Medicis peritioribus Anatome audit Medicinæ oculus dexter; Absit tamen ut gloriemur omnibus numeris absoluta atque perfecta peritia, cum vix præterlabatur lustrum, quo non nova adhuc in corpore humano detegantur schemata; pagellarum angustia non caperent, quæ adhuc in re anatomica desiderantur, si horum recensitioni vacare mihi esset volupe. Interim permulta jam detecta exhibebit schediasma hocce nostrum, cui, si placet, junge *Ant. Nuckii* Epistolam post Adenographiam pag. 139. seq. & opellam hanc æqui bonique consule. Sic vale, Benevole Lector!

§. 1.

QUOD *Sulmonensis* olim Metam. VIII. 12. 37. seqq. cecinit de Te

maris incola, Proteu:

Nam modo Te Juvenem, modo Te videre leonem:

Nunc violentus aper, nunc quem tetigisse timerent

Anguis eras: modo Te faciebant cornua taurum.

Sæpe lapis poteras, arbor quoq; sæpe videri &c.

Hoc certe & Anatome nostræ sæpe sæpius accidit; ut videatur, quæ non sit; & sit quæ non videatur.

§. 2. Herophilus equidem olim tantam secandi peritiam sibi comparaverat, testibus *Galeno*,
comm.

comm. XI. in Hipp. Nat. Hum. & *Tertul.* l. de Anima cap. X. ut aulus sit *Gabr. Fallopius* tr. de mat. Med. in Dioscor. l. I. c. I. p. 25. dicere: Hierophili autoritas apud me circa res Anatomicas est Evangelium.

§. 3. Nihilominus bonus ille professor, si revivisceret & respiceret ad hanc nostram modernam Anatomem ejusque recentia inventa, credo balbutiret potius, quam eloqueretur; Medicus ob nimiam alioquin subtilitatem desertus, teste *Plinio* II. 37. Adeo intra seculum, quæ latuere prius in aprium plurima sunt producta ex prudentissimo vaticinio *Hippocratis* & *Seneca* meorum. Conf. *Melch. Frid. Genderi* præfat. ad R. Vieussens neurographiam p. a. 4. a.

§. 4. Circa ipsam ipsarum Partium Naturam & substantiam quanta mutatio! Veterum *παρεσχηματα* (quæ *Erasistratus* primus ita nuncupavit, teste *Galeno* l. 8. *κ. τόπος*, *Gorrao* definit, Med. f. m. 263. a. & *H. Stephano* in Thesaur. Græc. Lingu. Tom. IV. f. m. 499.) quorsum jam evanescere?

§. 5. Nolo scrupulosius illa cum *Whartone* Adenogr. c. I. p. m. 2. dividere in parenchymata viscerum, glandularum, muscutorum &c. Aut per *διχοτεμία* in Sanguinea, e. g. ventriculi, intestinorum, vesicæ, uteri, cutis veræ &c. it. glandularum & cerebri: Sed saltim *κοινῶς* cum *Galeno* & *C. Hofmann.* Inst. Med. l. 2. c. II. §. 2. de Corde, Hepate, liene, pulmonibus & renibus intelligamus.

§. 6. Sed de *Corde* quid audimus? Triumphum & Querimoniam ejus satis docte exposuit CL. *Segerus*. Nihilominus e parenchymatum numero non solum olim exterminavit *Hippocr.* l. de *Corde*. Sed & recentiorum Anatomicorum solers indagatio, puta *Harvei*, Exerc. 1. de motu Cord, & Sangu. p. m. 165. Celeb. *J. D. Major*, Faut. & Amici & Collegæ honoratiss. Anat. 1. Kilon. c. 2. §. 29. *Georg. Seger*, diff. in *Hippocr.* l. *π. καρδίας* c. 6. *Richard. Lower* de *Corde* & mot. sangu. c. 1. p. m. 18. seqq. & ex hoc Excell. *P. Amman*, in *Archæo Syncopt.* *Leichner*, p. m. 57. it. *Franc. Bayle* diff. *Phys.* 3. Art. 2. q. 2. p. m. 80. atque ipsa ocularis inspectio, cœtique cordis examen circa fibras musculosas, Conf. *Stenon*, de musc. & gland. p. m. 2. 4. seqq.

§. 7. *Pulmones* non *πνεύχυμα* sed vesicularum pæne infinitarum orbicularium & sinuosarum glomeramen esse pridem cordate deduxerunt CL. *Marcell. Malpighius* hist. 1. de pulmon. ad *J. Alf. Borell*, p. m. 2. seq. & Illustr. *Th. Bartholin*, diatrib. de Pulm. sect. 1. p. m. 2. & sect. 2. per tot p. m. 18. seq. atque A. R. l. 2. c. 9. p. m. 418. quos & in fetus formatione e glandulis spongiosis crescere in lobos credidit Famosiss. iste *Francisc. Joseph. Burrhus* Epist. de Cerebro ad *Th. Bartholin*. (edit. Hasi. 1669.)

§. 8. *Lienem* parenchymatibus demunt plurimi. Imo *Malpigh.* Exerc. de Liene cap. 4. p. m. 188. ait: *Et totum lienis corpus membranarum congeries in cellulas & concamerationes efformata,*
seu

ſeu diſtincta. Cui non videtur abnuere Excell. D. D. I. I. *Wepferus*, Fautor & Amicus Eximius ap. Celeb. *Tb. Bartholin.* A. R. l. I. c. 16. p. m. 159. Alii potius glandulis tranſcribunt, quorum argumenta legi poſſunt ap. CL. *M. Tiling.* Anatom. Lie- niſ ſect. I. c. 9. p. m. 98. ſeqq. Ceu quoque de ejus formatione innuit *Burrbus* l. a. Quibus ta- men refragantur *Wharionus* Adenograph. c. 4. p. m. 15. & *Tiling.* l. c. p. m. 100. ſeqq. Ipſe Franc. de le boë *Sylvius.* diſp. Med. V. §. 9. ait; ejus ſubſtantiam *præ viſcerum reliquorum omnium* eſſe *longe tenerriſſimam, ſolubilem & a vasis ſuis fa- cile diſſluentem, adeoque placenta uterina eatenus plane conſimilem.*

§. 9. *Renibus* itidem denegatur parenchyma- tis ſubſtantia; Quin vel glanduloſa juxta *J. A. Bo- rell.* eſt: Hinc *Tb. Barthol.* Cent. I. h. 14. p. m. 29. in puella recens nata & occiſa ex plurimis glandu- lis majoribus diſtinctos vidit. Quod & nos ali- quoties obſervavimus in renibus fetus mortui ma- nu Chirurgica multoties extracti. Et clare patet in renibus vitulinis, ovillis &c. Vel ipſorum ſub- ſtantia eſt ex ſibris vaſorum variis textura quædam, aut canaliculorum & capillarium meatuum aggre- ries, juxta *Laur. Bellinum* tr. de Renibus (quem ta- men refutat. CL. *J. H. Pauli* in fine Anat. Anat. Biſſian. Argentor. edit. 1965. & ſuo modum limita- *Tb. Paribolin.* A. R. l. I. c. 17. p. m. 181.) atque *Marcell. Malpigh.* Exerc. de Renibus c. 2. p. m. 122. ſeqq.

§. 10. Superest denique *Hepar.* Sed improprie
Qq 2 dici

dici *παρεγχομα* veluti & renum & pulmonum agebat CL. *Deusignius* Exerc. de sanguif. §. 22. Imò glandulam esse conglomeratam fufe deduxit diligentiff. *M. Malpighius*. Exerc. de Hepat. c. 5. per tot. e quo CL. *Casp. Bartholin*. Th. Fil. de ovar. muliebr. p. m. 14. & alibi.

§. 11. Circa *Testes* utriusque Sexus, quæ non hodie accuratius perscrutatus est culter Anatomicus? *Muliebres* neutiquam esse cadavera testium, uti *C. Hofman*. & *Linden*. (ceteroquin splendidi Duumviri Reip. Med.) voluere; & quæ operose congesfit *Mæbius* in fund. physiol. c. de usu part. genit. in fem. quin potius *Ovarium* egregium, uti egregie illud deduxerunt *Swammerdam*, *Horne*, *Kerkring*, *R. de Graff*, *Garmann*. tr. Homo ex ovo, CL. *Jerem Lossius* disp. pecul. & nos in Sat. Med. Contin. 4. §. 2. it. CL. *J. C. Peyer* meth. hist. anat. Med. c. 5. p. m. 33. atque fufius Doctiff. *Casp. Bartholinus* Junior tr. pecul.

§. 12. Viriles vero nullo modo esse glandulas, sed *μέταξω* potius quandam vasculorum minimorum primi quoque observavimus Satyr. Med. Contin. 4. §. 1. cum *Celeb. R. de Graff*. de organ. Viror. genit. p. m. 55. & passim.

§. 13. Circa varias *Glandulas* quam curiosa recentiorum præ Veteribus fuerit sectio, abunde patet ex *Whartoni* Adenograph. Marcell. *Malpigh. Nicol. Stenonis* tr. de musculis & Glandulis, aliorumque doctissimis monumentis.

§. 14. Vah quam subtiles porro sunt in *Cerebri* substantia genuina indaganda CL. *Willis* in Anat. Cerebr.

Cerebr. *Eracassatus* in Epist. ad *Malpigh.* de Cerebro, & ipse Exc. *Malpighius* in Exercit. de Cerebri Cortice, ut taceam somnia potius quam rationes cerebri fiendi *Fr. Joseph. Burri* Epist. de Cerebr. ad *Th. Bartholin.*

§. 15. *Nervorum* origo omnium beneficio cultri Anatomici prudentioris hodie amplius neuti- quam e Cerebro, sed e sola spinali medulla, tum intra, tum extra cranium petitur. Conf. omnino Doctiss. *Blasium* tr. pecul. de spinal. medulla *Th. Bartholin.* A. R. libell. 3. c. 1. p. m. 559. & cap. 3. p. m. 682. *Th. Willis* Anat. Cerebr. c. 19. p. m. 144. *Talpium* l. 1. obs. c. 3. p. m. 7. &c.

§. 16. *Musculorum* vera origo, natura, figura & substantia non nisi profectione accurata recentiorum præclare patuit, ceu de iis legi possunt *Riolan.* *Barthol.* *Steno*, *Vesling.* &c. Imo eorum numerus (ita scribente III. *Th. Bartholino* A. R. l. 1. c. 5. p. m. 40.) *iniri non potest, quin cottidie augetur observantium diligentia vel dividendium conatu Galenus* semel numeravit supra 300. *Ebn-Sina* 529. *Hier. Fabr. ab Aquap.* 420. imo 500. Si, qui dividi possunt, dividantur. *Riolanus* 431. Imo accuratior *Stenonis* industria musculum brachii deltoideum, quem unum veteres credidere, ex minoribus XII. constare docuit! repetente *Celeb. J. D. Majore* in Consil. de Anatome Nova lit. C. 2. a. *Musculorum* abdominis duorum pyrami talium inventio tribuitur *Masse & Fallopio*, teste *Stephano Chauvin* in *Lexico Philologico* lit. A. s. voce Abdomen.

§. 17. Circa ἐσαλογίαν præcipue fetus aut infantium non vulgarem adhibuerunt operam *Volcher. Coiter. & Henr. Eyssonius* nec non *Kerkringius*. Ossis triquetri nisi inventionem, tamen insignem vim antepilepticam sibi arrogat *Paracelsus*; vicina rotunda in satura Lambdoidea ab Inventore doctissimo, *Olao Wormio* nomen invenerunt, teste *Th. Bartholin. A. R. libell. 4. c. 5. p. m. 704. & Blasio in Anat. Hom. c. 13. Artic. 6. p. m. 39.*

§. 18. *Auditus* vero *Ossicula* antiquis incognita: *R. Columbus l. 1. de re Anat. c. 7. p. m. 48.* inquit: operæ pretium est explicare nonnulla ossicula, quorum c. ap. *Curcium* mentio nusquam fiat, sciendum est veteribus anatomicis ignota fuisse, atque a recentioribus tantum inventa. Quis tamen inventor fuerit, me plane latet. Equidem *Vesalium* horum inventorem libens agnoscerem, cum Anatomicæ artis studiosissimus sit & de illa optime meritus: nam *Carpus* de his ante illum suis scriptis meminisset. *Auditus* organi constructionem ingrediuntur. Ex his ossiculis recentiores duo duntaxat noverunt, quæ etiam descripserunt. At ego cum hæc accurate pervestigarem, tertium præterea inveni, scilicet videatur Auctor l. a.

Adr. Spigelius l. 2. de H. C. F. c. 9. p. m. 48. ait: Ignota hæc ossicula veteribus fuisse nemini mirum videatur, cum & ipsa per se minutissima sint, ut facile visum effugiant, & in illo durissimo esse, quæ a petrae similitudine non sint, abscondita latent. Recentiorum tamen industria eruta fuerunt.

Qua

Qua in re prima palma merito debetur Johanni (Jacobo) Carpo Bononienſi, qui princeps in eadem & malleolum dicta oſſicula in conſpectum protulit: altera Joanni Philippo Jagraſſiæ, qui ſtapedis inventionem ſibi ipſi proprie adſcribit, e quibus incus atque malleus debentur *Jacobo Carpo*: Stapes autem *Joh. Phil. Ingraſſia*, teſte *G. Fallopio* ap. Petr. Caſtellan, in vitis Illuſtr. Med. Eidem rectius teberi, quam Columbo, qui ſibi arrogaverat, ex Fallopii obſſ. refert CL. Schelhammèrus nott. ad Conringii Introd. Med. cap. 4. §. 27. p. m. 180. vel juxta alios *Columbo*, aut diligentiff. *Barthol. Euaſtchio*. Quartum autem Orbiculare vel Cochlear cognominatum alii *Fr. de le boë Sylvio*? alii *Lindenio*; nonnulli *Cacilio Folio*: Conf. *Th. Bartholin*. A. R. libell. 4. c. 7. p. m. 714.

§. 19. In vaſis novis aperiendis quam ampla fuit meſſis. Teſtatur hoc meſſis aurea *Hemſterhuſii*; & *Blafii* appendix ad *Veslingium*.

§. 20. *Vena Lactea* inventæ ab *Casp. Aſellio* Cremonenſi, Profefſore Ticinenſi, teſtibus *Greg. Horſtio*, *Joh. Guil. Mannagetta*, *Sennerto*, & *Hildebrando* ap. *Höfer* in H. M. l. 3. c. 1. p. m. 128. *Vop. Fort. Plempio* in Fund. Med. l. 2. c. 8. f. m. 144. CL. *Maur. Hofman*. & *Kerkring*. in procem. obſ. ſcil. A. C. clb lœ XXII. die 23. Julii primum obſervavit; ſcribentibus *Th. Bartholin*. A. R. libell. 1. c. 3. p. m. 607. *Mab*. in fund. phyſiol. c. 11. p. m. 209. *C. Poſner*. diſp. de Chylo §. 57. Jenæ 1666. atque *Mich. Sennerto* diſp. de Intefſtinis §. 21. & diſp. de Sanguine probl. 1. §. 12. Alii dicunt hoc

factum clō Iōc XXVI. Quidam A. C. clō Iōc XXVII. uti *Mæbius* Inst. l. I. c. II. p. m. 51. Nimirum A. C. clō Iōc XXII. potuit primum videre: Anno vero clō Iōc XXXI. vel sequente publicis typis evulgare; sicuti factum est Mediolani in 4to clō Iōc XXVII. & deinceps Basileæ clō Iōc XXVIII. *Bern. Ramazzinus* de morbis artificum cap. 20. p. m. 147. seq. ait: Lactearum historia, quam in hoc fortunatissimo seculo primus inchoavit Asellius, absolvit Pecquetus (quamvis illam adumbrasse visus fuerit Hippocrates de Gland. n. 3.) Sat celebris est, cum Professorum nemo in re medica tam hospes sit, qui chyli motum per proprios ductus, & in vasa sanguiflua ingressum ignoret, seu quid recentiores sentiant de lactis materia, quam firmiter credunt a chyli fontibus derivari (quamvis perfectorum industria vias adhuc non indigitarit, ut ut Diemerbrœckius multis exemplis illam demonstrasse persuasum habeat) adeo ut lac chyli portionem esse sanguini permixtam, ac in mammis separatam credibile sit, uti Bibliothecæ Anatomicæ auctores arbitrantur, idque sat probabilibus conjecturis, quas primus mente concepit ac mundo patefecit Martianus noster Comm. Hipp. de Nat. pueri, qui egregius commentator Hippocratis si modo viveret, ac lactearum silvam, quam sibi confinxit, intueretur, quantum sibi plauderet, hæc inquama olim dubia de lactis materia modo in propatulo sunt; solum superesset, ut reor, modum mechanicum nosse, quo appropinquante partu: ac m. post partum, licet large fluentibus puerperiis, chylosus later in mam-

marias

mãrias glandulas tam plenis fluente urgeatur, cum eo non sponte chylum moveri, neque a somniata vi tractrice abripi, seu a facultate quadam intelligente dirigi, pro comperto sit.

§. 21. *Pancreaticus ductus* latuit usque ad A.C. cl. Ioc XLI. ubi in auctumno apparuerit in gallo Indico t. t. domestico CL. *Wirsungii*, Bavari, Med. D. Exc. *Mauritio Hofmanno*, h. t. Archiatro Elect. Brandeb. & P. P. Primar. Altorfino, Fautori atque Amico nostro honoratissimo, ceu refert *Tb. Bartholin*. A. R. l. 1. c. 13. p. m. 113. Verum CL. *J. P. Bruno* disp. de purgandi modo ac viis th. 42. Præsides ipsomet Celeb. *Maur. Hofmanno* 1652. Altdorf. ait primum ab hoc inventum 1642. in gallo Indico. Ad eundem quoque annum ponit Regn. de *Græf* Exerc. de succi Pancreat. natura & usu §. 13. seq. Siquidem *Wirsungius* 1642. initio Martii hunc, occasione subpeditata ab *Hofmanno*, demonstravit Patavii, ceu præsens inter alios vidit Exc. *Tb. Bartholin*. l. 2. Atque ideo ab hoc, tanquam ab Auctore audit *Wirsungianus ductus*, conf. *Er. de le boë Sylv.* disp. Med. 2. th. 17. *Kerkring.* in præem. obs. Hinc Ant. Molinett. in diss. Anatomico-Pathologicis l. 6. c. 5. p. m. 290. ait: Sed proprium pancreatis vas ductusve, *Johannis Virsungii* inventum, antecessoris mei *Vislinghii* Ministri, vel incisoris, ut dicunt, diligentissimi ob id quoque tum pancreaticus ductus, tum *Virsungianus* appellatus, paucos ante annos Anatomæ Studiosos in admirationem rapuit, simulque spem fecit, fore ut multa adhuc non observata

prius, palam fieri possent; quæ felici exitu subinde detecta anatomicam facultatem non solum, sed artem universam illustrarent. It. ib. plurimis hunc ductum describit, qui videatur. Hujus succum egregie delineaverunt feliciss. *Fr. de le boë Sylvius* passim in suis scriptis: Et ejus discipulus doctiss. *Regn. de Graf* tr. pecul. atque *Bernh. Swalve* tr. *Pancreas pancrene &c,*

§. 22. Sequitur novum *Chyli Receptaculum*, ita *Pecquero* inventori nominatum; *Conceptaculum Deusing.* Exerc. de Chyli Motu §. 47. Aliis Chyli Stagnum, vesica, penus, teste *Tb. Bartholin.* Chyliferum saccum vocat *Nicol. Hobokenus* de sede animæ p. 2. c. 4. art. 9. §. 1. Saccum lacteum *J. v. Horne; it. lacteam* vesiculam *ID.* in *Microcosm.* §. 30. utriculum membranaceum reputat *Tb. Cornel.* Consentin. In homine *Tb. Bartholin.* A. R. l. 1. c. 12. p. m. 104. seq. non nisi glandulas lumbares agnoscit, ad quas chylus per venas lacteas ex intestinis accedit. Inventor primus in brutis, est *Joh. Pecquetus*; *Diepæus*, Medicus Gallus, testibus *Tb. Cornel.* Consent. progymn. 6. p. m. 251. *Tb. Bartholin.* *Deusing.* l. 4. *Kerkring.* de *Graf,* *M. Sennert.* disp. de Sanguine probl. 1. §. 13. &c. Hic enim Parisiis A. C. clo lxx. Ll. invenit, *Tb. Bartholin.* de Lacteis thoracic. c. 5. p. m. 15. *C. Posner.* disp. de Chylo §. 8. & testatur ipsemet *Inventor* in tr. *Experim. nova Anatomica* cap. 2. *Harderwic.* 1651. in 12. In homine vero primum observavit Illustr. *Tb. Bartholin.* ceu patet passim ex Ejus scriptis, præcipue de lact, thorac. it. A. R. & Centur. 1. hist.

hif. Anat. &c. Verum paullo poſt vidi hoc inven-
tū tribui Jacobo Mentelio celeberrimo Medico
& Decano Fac. Med. Pariſ. a Gvillielmo de He-
naut, qui in Clypeo, quo tela in Pecqueti Cor, a
CL. V. Carolo le Noble conjeſta infringuntur &
eluduntur, ad hunc Mentelium A. C. 1655. p. m. 6.
ſeqq. ita eum alloquitur: Illic quaſi rerum abdi-
tarum & a mundo condito reconditarum inventio
illuſtri tunc proſapiæ quadam prærogativa here-
ditaria eſſet, tu vel imberbis Apollo, quippe Bac-
calaureus, & Philiatrorum Archidiaconus electus
An. 1629. oblata de venis lacteis Ahellii diſſerendi
occaſione, forte etiam edito cane in theatrum
Anatomicum, apertis a te coram omnibus, felici
admodum ſucceſſu, cum venerum lactearum in-
ſerſionem ſequeris, ecce cum omnium ſpectan-
tium admiratione & adclamatione publica, *primus
omnium mortalium chyli receptaculum aperis*. Lon-
ga eſt a te facti periculi ejusdem hiſtoria; nam
ibidem An. 1635. Chirurgiæ Profeſſor meritiſſi-
mus ejus artis alumnis quam plurimis idem chyli
receptaculum pari eventu reſeras; cujus rei teſtes
oculati ſunt non pauci: præſertim ejus fidem facit
quidam Chirurgus Pariſienſis nomine Fournier.
Eodem loci An. 1647. ſcholarum Pariſienſium
electus Profeſſor digniſſimus, & ſequentibus annis,
cum frequentibus diſſectionibus das operam, ma-
gna comitante caterva, diſſecante Chirurgo cogno-
minato Gugant, præſente & adteſtante vel ipſo
Pecqueto, miſſa ad te Epiſtola data ſecundo die
Auguſti An. 1650. & quorum pars magna fui, rur-
ſus

fus idem chyli receptaculum nobis indigitas. Cui sane tuo felici invento multum debet inventio Pecquetiana; & de te jure merito dicet, quæ Æoliæ Rex olim Junoni:

Tu mihi quæcunque hoc regni est, tu sceptrā,
Jovemque

Conciliās, tu das epulis accumbere Divum.

§. 23. Inde exoritur novum itidem inventum, *Ductus* np. *Thoracicus*: aliis *Ductus lacteus thoracis*, *Lactæ thoracicæ*, *Ductus Chyliferi*, seu *rami lactei*, *Deusing*. Exerc. de Chyli motu §. 47. *Bilsius* tamen roriferum censet appellandum teste *Eodem* ib. §. 58. quamvis male juxta *Th. Bartholin*. A. R. p. m. 620. Imo ipse *Bilsius* respons. ad Epist. Tob. Andreæ p. m. 7. vasorum fermentiferorum maximum asserit. Ascendit autem hic ductus thoracicus e glanduloso mesenterii sacculo, seu receptaculo chyli, usque ad venam subclaviam, ad quam succum suum modo chylosum, modo lymphaticum (sive roriferum appelles) vide *Deusing*. l. a. *Bils* atque *Wharton*. Adenogr. c. 17. p. m. 107. Inventor primus in brutis, est *Pecquetus*, testibus iisdem qui supra §. 22. it. *G. Segetero* de Lympha *Bartholin*. artic. 1. p. m. 12. *Mæbio* in fundam. physiol. c. 1. p. m. 11. *Barbato* de sanguine & ejus sero p. m. 7. *Job. Alb. Husvedel* ap. *Segeter*. Epist. 5. de Lympha *Bartholin*. p. m. 52. Scil. A. C. cl. Ioc. Ll. Regn. de Græf. de succo Paner. c. 1. p. m. 3. Συνευρήτως Pecqueti celebratur *Job. van Horne* Anatomicus Leydensis; qui eodem tempore, alterius nescius, & publico

publice demonstravit & libello conscripto exhibuit teste *Diemerbroeck* Anat. l. 1. c. 11. p. m. 48. In homine vero ipse CL. *Th. Bartholinus* primum vidit, ceu passim illud profitetur. Afferit equidem CL. *Whartonus* Adenogr. c. 17. p. m. 106. ex indicatione D. *Georg. Entii* ductum thoracicum chyloferum ante Centum annos jam tum observatum & evulgatum a Celeb. Anatomico *Bartholomæo Eustachio*, libro de Vena sine pari antigram. 13. p. m. 301. Venetiis 1564. edito. Adde CL. *Elsholz.* clysinat. nov. cap. 1. p. m. 2. Verum uti quædam rudia ibi adhuc sunt, tamen non plane de nihilo sunt, si locus ipse inspiciatur, dum satis clare eum describit, fatetur tamen ipse *Eustachius* ejus finem sibi esse obscurissimum, & adhuc non bene perceptum. Vide *Diemerbroeck* Anat. l. 1. c. 11. p. m. 49.

§. 24. Sequuntur *Ductus Lymphatici*, qui sunt vascula tenuissima venis sanguineis magis conspicuis plerumque in gyrum associata, teste Excell. D. D. *Brunone* Fautore & Amico honorat: in dogm. Med. General. p. m. 65. Hos adinvenit Illustr. *Th. Bartholinus* ὁ πολυμαθέστατος, ceu & ipsemet testatur Cent. 1. hist. anat. 23. p. m. 40. & tr. pecul. c. 2. p. m. 210. (ap. *Hemsterhuis*) it. *N. Stenon.* in dedic. obsf. anat. *Mæbius* in fund. physiol. c. 1. p. m. 12. & c. 12. p. m. 252. *Deussing.* in vindic. fetus extra uterum sect. 5. p. m. 109. *Kerckring.* in procem. obsf. *Sachs.* in Oceano macromicr. §. 77. Nuck in Præf. ad Adenograph. p. m. *. 5. b. &c. Scil. hos observavit in canibus dissectis

fectis, in primis XV. Decembr. clō Ibc LI. & IX. Januar. clō Ibc LII. Sed pro lacteis eos habuit. At XXVIII. Febr. clō Ibc LII. adjuvante CL. *Mich. Lysero* in cane istis magno primum invenit & nominavit, vide CL. *Th. Bartholin.* de Vasis Lymph. c. 2. p. m. 210. seqq. & A. R. libell. 1. c. 3. p. m. 622. additque p. 612. eadem sibi Bartholino asseruisse CL. *Mart. Bogdan.* in duplici Apologia. Verum palmam illi vult facere dubiam CL. *Olaus Rudbeck*, Succus & Prof. Ubsaliensis, qui de semet testatur in dedic. ductuum hepat. aquos. p. m. 257. (edit. *Hemsterhuis*) it. cap. 1. & 6. se incidisse in illorum notitiam A.C. 1650. primum testemque vocat Serenissimam Reginam Sueciæ Christianam, & tr. pecul. c. 6. ait se conspexisse primum clō Ibc LI. 27. Januar. postmodum 8. Febr. Deinceps 6. Martii clō Ibc LII. ac denique 19. & 30. Octobr. ultimo vero 27. Aprill. clō Ibc LIII. Hunc quoque inventorem laudat *J. T. Schenk* schol. part. part. 3. c. 5. p. m. 239. & diss. de fero sangu. c. 4. p. m. 32. Nuck. in Præf. ad Adenograph p. m. *. 5. b. alique. Utrumque vero & CL. Bartholin & Rudbekium auctores laudat circa A. C. clō Ibc L. seq. Regn. de *Graf* de succo pancreat. c. 1. p. m. 5. & *Diemberbrock* Anat. l. 1. c. 12. p. m. 58. Sed ecce tertius intervenit, cui poscit hanc inventionem *Whartonus* Adenograph. c. 15. p. m. 89. qui statuit contra *Th. Bartholin.* horum vasorum verum auctorem esse D. *Jolivium*, Collegam suum, qui primus invenerit circa A. C. clō Ibc L. Illi consentiunt *Glisson* & *Charleton*

Oecon. anim. Exerc. 9. p. m. 170. Nuck. l. a. Verum *Th. Bartholinus* in *Spicileg.* ait tunc, ubi primum exhibebat, se nescivisse Jolivium natum. Nos modestiam *CL. Bartholini A. R.* p. m. 622. probamus; nec tamen dubitamus, unam rem tam multis diverso tempore patere posse. Et posterioribus istis duobus, Jolivio videlicet & *Rudbekio* derogat quoque *P. J. Sachs.* *Ocean. Macromicroc.* §. 78. *Joh. Riolanus Higbmore* adjudicat, sed male juxta *Sachs. l. 2.* Imo idem *Riolanus* illa vasa nec *Vesalio* ignota fuisse autumat. Verum ex invidia satis æque judicante *CL. Sachsi* l. c. *CL. Conr. Viç. Schneiderus* l. d. *Catarrh. singular.* p. m. 523. ait, se *A. C. clo* loc XXXVIII. Jenæ demonstrasse; cui ex eo refert *Garmann.* *Tr. de Ovo humano* §. 14. p. m. 7.

§. 25. Circa Vasa spermatica quam sudavit recentiorum diligentia Anatomicorum? Videre est ex *Regn. de Graf.* *Tr. de Organ Generat.* *J. Rogerstii* *Tr. de Spermatosi* c. 3. p. m. 409. seqq. *Wharton.* in *Adenograph.* c. 28. seqq. *Charleton.* *Oecon. Animal.* Exerc. 10. §. 8. *Th. Bartholin.* *A. R.* lib. 1. c. 21. p. m. 202. seq. *Diemerbrock* *Anat.* lib. 1. c. 21. *Joh. van Horne* in prodromo suarum circa partes generationis in utroque sexu obss. ad *Rolfincium* (Lugd. Batav. 1668. in 12.) &c.

§. 26. Adest aliud corpus glandulosum circa renes intra seculum ferme adinventum quod ipsemet Inventor Glandulas nominat, & post eum *Archangelus Piccolb.* atque *Baubin* teste *Th. Bartholin.* *A. R.* l. 1. c. 18. p. m. 188. sic Glandulas quoque renales vocant *Fr. de le Boë Sylvius* *Disp. Med.* 5. §. 28. & *Wharton* *Adenograph.* c. 14. p. m. 77. Renes succenturiatos explicat *Jul. Casserius Placentinus,* *CL. Th. Bartholinus* *A. R.* l. 1. c. 18. & *Cent. 1. Hist. Anat.* 14. p. m. 29. alibique Capsulas atrabilarias; quod

quod minus probat *Whartonus* Adenogr. l. a. p. m. 78. qui potius nominare amat glandulas ad plexum; siue glandulas ad plexum nerveum sitas. Conf. *Diemerbroeck*. Anat. l. i. c. 18. p. m. 108. Inventor celebratur *Bartholm. Eustachius* Eugubinus teste *Th. Bartholin*. A. R. l. i. c. 18. p. m. 188. Huncque in eandem rem allegat quoque *Whartonus* Adenogr. c. 14. p. m. 78. De iis glandulis succenturiatis loquens *Adr. Spigel*. lib. 8. de H. C. F. c. 15. p. m. 314. scribit: Glandulæ (quarum nostra tempestate primus mentionem fecit *Bartholomæus Eustachius Sanctoeverinus* Medicus Romanus) duæ sunt, utrinque una, elatiori renis parti supra pinguedinem incumbens, externæ ejusdem membranæ, sed imprimis septo transverso, validissime adnexæ. &c. Nos in præsentî cadavere satis egregios invenimus in homine ceteroquin, uti dicitur, satis faceto & curis soluto, interius instar lienis putridi mucidos ex fusco. Credimus usum habere communem glandularum; aquam videlicet inibi sequestratam referre ad venas emulgentes; ut sanguis per arterias similes allatus, & in renibus sero suo orbus, fluidior possit redire &c.

§. 27. Superfunt & *Glandula ventriculi*; de quibus in anatome aquilæ omnino legi meretur *Exc. Ol. Borrich*. in Act. Hafn. Vol. i. n. 2. p. m. 8. & *Glandula intestinorum*. Has nostra ætate primus *Th. Willis* Tr. de Medicament. Operationibus, intimæ intestinorum tunicæ, vel potius crustæ bombycinæ assignavit, quantum scit *CL. J. C. Peyer*. in Præf. ad Lect. de Glandulis Intestinorum. Nimirum *Willis* Pharmaceut. Rational. Part. i. sect. i. c. 2. p. m. 12. ait, crustam intestinorum interiorem & villosam in postica seu convexa ejus superficie, qua tunicæ nervæ cohæret, glandulis annulatis numerosis-

rosissimis ubique conlitam esse : Alias tamen esse a suis videtur innuere CL. *Peyerus* l. a. & in instituti proœmiali designatione p. m. 5. Edit. Schafhus. 1677. in 8. expresse ait ab Anatomicorum nemine, quantum ipse quidem viderit, satis exacte traditas has glandulas. Verum similes jam meminit *Pechlin.* de Purgant. cap. 34. p. m. 465. in ventriculo (œsophagi glandulas meminit *Meibom.* de Vasis Palp. nov. lit. B. 4. a. seq. 1666.) In ipsis vero intestinorum tunicis intertexi suspicatur c. 36. p. m. 506. Ex hoc it. *Willis Swammerdam* in Uteri muliebri Fabrica & *Stenon.* quoque præsupponit Exc. *Wedel.* meus *Physiol.* f. 3. c. 12. p. 131. & 135. Describit autem generaliter *Peyer* in Exerc. Part. 1. c. 1. p. m. 7. ita : *Tenuia præfectiorum animalium intestina accuratius perlustranti, crebra hinc inde, variis intervallis, corpusculorum glandulorum agmina sive plexus se produnt, diversæ magnitudinis atque figuræ. Primo enim exigui in intestinorum principio; dein grandiores in ipsorum progressu; demum maximi in eorum exitu conspiciuntur. Est & ubi ingens intestini tractus, hujusmodi plexu glanduloso dense ac velut racematim confitus adparet : Idque circa Ilei extremitatem fere perpetuum est, cui glandule hæ adeo videntur domesticæ ac necessariae, ut quamvis cetera subinde intestina, tamen hoc iis nunquam destituatur. Imo sicubi in Duodeno atque Jejunio desint, in Ileo defectus ille numero suppletur. Horum vero plexuum facies modo in orbem concinnata, modo in ovi aut olivæ oblongam, aliamve angulosam ac magis anomalam disposita figuram cernitur. Intra singulorum autem plexuum spheram sive ambitum, glandule nunc plures, nunc pauciores subsistunt : Aliquando decem tantum manipulatim; sæpe viginti, quadraginta aut plures catervatim jun-*

guntur ; interdum multitudine pene innumerabili, in quendam quasi exercitum concurrunt, atque insignem intestini tractum obsident. Primum autem illas observavit clo loc LXXIII. in fele domestica ceu scribit cap. 2. p. m. II. *Harum glandularum magnitudo pro animalium mole & aetate variat ; plerumque milii semen aut raphani, nonnunquam & Lithospermatis aequant ; alibi hos quantitatis terminos aut superare, aut infra subsistere visuntur. In recens natis sive infantibus sive brutorum catulis, non semper, aut demum indagine solerti reperiuntur. Color tam plexuum, quam glandularum iis contentarum, nunc pallidus, nunc aliquantulum rubicundus adparet, interdum plane candicant, & liquor glandularum papillis expressus, etiam albore quodam imbutus cernitur. Nos bona nostra, & complurium adstantium Dnn. Spectatorum fide asserimus, in praesenti cadavere nos data opera investigasse exacte satis: Sed nil invenisse, nisi circa finem ilei unicam ex opposito mesenterii intus ad magnitudinem fabae, & quasi a multis conflataam ; quam ubi dissecuimus, satis ligamentosam invenimus, praetereaque nihil. Potuit forte & hoc accidere, quod ab aliquot jam diebus cadaver tractaverimus ; aut quod intestina multa aqua fuerint elota ; aut quod disparuerint &c. ideoque CL. Inventori nihil detractum volumus. De Glandulis intestini duodeni primum in homine inventis ab Excell. Joh. Conr. Brunnero, Collega & Amico longe dulcissimo in Urbe Archi-Palatina vid. pecul. Disp. quam sub Ejus praesidio 1677. habuit filius meus carissimus, Georgius Fridericus. De Glandulis conglobatis miliaribus nutritiis a Borrichio inventis G. F. Raussendorff. Disp. Inaug. de Podagra §. I. pag. I. Tubingae 1684.*

§. 28. In Censum recens inventorum veniunt quoque *Glandulae & ductus salivales*. Duplices autem sunt, vel superiores, vel inferiores. Inferiores delineat *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 12. p. m. 542. His inventores dantur *Francisc. Glissonius* Anatom. Hepat. c. 45. p. m. 529. atque *Th. Whartonius* Adenograph. c. 21. Eisdem laudant etiam *Deusing.* Instit. Anat. Part. 3. c. 7. §. 9. Exercit. de Chylificatione §. II. & Exerc. de Chyli motu §. 59. Exc. *Conr. Viçt. Schneider* de Catarrh. l. 3. sect. I. c. II. p. m. 423. seqq. *Th. Bartholin.* Epist. ad Hoboken. p. m. 74. & alibi *Gerh. Blasius* Comm. ad Vesling. Anat. p. m. 154. *Diemerbrock.* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 458. *Kerckring.* in Præf. obs. *Franc. Piens* de Febribus l. I. c. 5. p. m. 27. *Regn. de Graef.* de Succo Pancreat. c. I. p. m. 5. seq. &c. Magis tamen a Whartono denominare discipiunt *Joh. van Horne* Microc. §. 19. *Deusing.* Exerc. de Alim. Elaboratione &c. Whartonumque publici juris clb loc LX inventionem fecisse scribit *I. T. Schenk.* Schol. Part. p. m. 240. Verum *Regn. de Graef.* l. a. ait, Whartonum jam A. C. clb loc LV. invenisse. Quamvis jam olim antiquis Medicis innotuisse alii velint. Nempe *Galeno* lib. II. v. p. c. 10. fuisse cognitos, statuunt CL. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epist. 50. p. m. 208. *Piens* de Febb. in genere p. m. 27. atque CL. *Joel Langelott.* apud *Th. Bartholin.* l. a. Epist. 63. p. m. 253. Verum quæ glandulae ibi intelligantur, adhuc in dubio est, quod non male movit CL. *C. Hofmann.* in Nott. ad Galen. V. P. n. 804. sed nodus nondum est solutus, *Ebn-Sina* quoque descripserit l. 3. Canon. fen. 6. t. I. c. I. quod prolixè ita statuunt *Th. Bartholin.* & cum eo *Langellot. Piens. Diemerbrock.* II aa. &c. item *Haly Abbas* 3. Theor. c. 16. atque *Jsaac* testibus iisdem ibidem, atque CL.

Th. Bartholino Cent. 4. Epist. 4. p. m. 18. ac Epist. ad Hoboken p. m. 75. Denique *Jacobus Carpus* in *Mundinum* p. m. 401. (ceu ex eodem *Carpo Berengario* refert *Cl. de Fren.* apud *Piens* de Febb. Tr. in genere c. 5. p. m. 27. *Diemerbrock.* l. a.) aperte indigitaverit. Conf. *Th. Bartholin* Tr. de fens. Hepat. p. m. 575. alleg. *Garmanno*, Tr. de Ovo hum. §. 14. p. m. 7. *Carolus Fracussatus* Epist. de Lingua p. m. 253. seq. ait: Uligo salivalis manat a fontibus salivalibus, quorum icatebras primi *Carpus*, *Zerbus* & *Achillinus* noster, Anatomica aperuerunt indagine; & ideo novitatis gratiam sive *Stenon*, sive *Blasius* illas in antecessum velint detexisse, apud Italos jam exstiterunt. Nos, quemadmodum non negamus, *Galen*i locum penitus inspectum ἐν πλάτει posse multa involvere: Accuratam tamen rei definitionem potius *Whartono* tribuimus *Disp. pecul. de Saliva & Vasis salivalibus* c. 4. p. m. 14. *Heidelberg.* 1673. cum *Diemerbrock.* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 458. Eorum descriptionem vide sis apud *Th. Bartholin.* A. R. l. 2. c. II. p. m. 445.

§. 29. *Salivales ductus superiores* nec ita prius inventi. Hi ab utroque latere in parotide glandula ramificationes spargunt, & ab eadem oblique descendunt sub cute; centrum musculi buccinatoris perforant, & amplo foramine desinunt intra cavum oris, in quod humorem salivalem eructant, scribente *Joh. van Horne* in *Microcosm.* §. 19. p. m. 28. De inventionis gloria (uti fere ubique fieri asolet) contendunt *Cl. Ger. Blasius* Med. Prof. *Amstelodamensis* Med. General. p. m. 64. & *Dn. Nicol. Steno*, Danus, olim *Anatomicus* maxime industrius, nunc *Episcopus Titiopolitanus* in *Prodromo Apologiæ*, & Tr. de Muscul. & Glandulis p. m. 34. Uterque honoris sui strenuus vindex in scriptis publicis & apud *Th. Bartholin.* Cent. 3. Ep.

24. & 43. CL. *Stenonio* adstruunt *Joh. van Horne* l. a. *J. T. Schenk* Schol. Part. lib. ult. part. 3. c. 7. p. m. 241. additque clō lōc LXIII. ab eo editos. it. *Regn. de Graef.* de Succ. Paner. c. i. p. m. 6. Et ad hunc inclinant quoque *Th. Bartholin.* Epist. ad *Hoboken.* p. m. 74. *Kerkring.* in Proem. obf. *Fr. de le Boë Sylvius* Prax. l. i. c. 10. §. 2. *Joh. van Horne* & *Celeb. Wedel.* Physiol. f. 3. c. 7. p. m. III. & c. CL. *Blasio* autem *Hobokenius* aliique Utrique CL. *Th. Bartholin.* A. R. l. 3. c. 9. p. m. 523. Et componit, dum historiam eorum describit, rem ita *Diemerbroeck* Anat. l. 3. c. 24. p. m. 459. inquit: *Præter dictos salivales adhuc alii duo, utrimque unus, anno 1661. mense Januario a D. Joh. van Horne in publico Leydensi theatro Anatomico demonstrati fuerunt, quos ille ductus Stenonis appellavit, a Nicolao Stenonis, Dano, qui illi primus eos ostenderat, in eorumque cognitionem casu inciderat, dum Amstelodami aliquandiu ante, cum hospite & Præceptore suo Gerardo Blasio, Medicinæ Professore, caput ovillum diligentius perlustraret. Hinc postmodum inter Blasium & Nic. Stenonis lites obortæ sunt, & primæ inventionis gloriolam editis libellis singuli sibi vendicarunt. Quid si, ut ille lites inter hos amicos dirimantur, utrumque in ista inventionem parem constituamus? vel dicamus, Blasium in ovillo, alterum in humano capite illos primo invenisse?* Nimirum invenit *N. Steno* d. 7. April. clō lōc LXI. cum caput ovillum fecaret, ut ipsemet scribit apud *Bartholin.* Cent. 3. Epist. 24. Nos in præsentī Anatome utrinque satis invenimus ex parotide vere conglomerata & satis magna lato principio exeuntes ferme ad tenuis calami scriptorii crassitiem & omnibus Dnn. Spectatoribus palpandos suis manibus dedimus.

§. 30. *Alios novos salivares ductus* proponit CL.

Diemerbrock Anat. l. a. p. m. 459. his verbis: Præter hæc (priora scilicet Stenoniana &c.) adhuc plura alia minima in ore existunt, præcipue in palato & buccis (de his ante dictum) quæ hæcenus invisibilia latent: Verum saliva ex iis partibus transitus docet, per talia aliaque vascula, aut per poros membranæ investientis illam, salivam ex multis exilibus glandulis intra membranam sitis, exstillare: Per quorum pororum constrictionem interdum a salivali liquore intra membranam detento; interius in buccis & palato tumores indolentes oboriuntur, qui multoties brevi tempore, vel insensibiliter, vel cum multa sputatione solvuntur, vel Chirurgi instrumento aperiendi veniunt. Et jam olim videtur quoque tetigisse Steno, ceu legere est in nostra Dissert. de salivalibus vasis c. 4. p. m. 16 Nimirum τὸ σῶμα ἡμῶν ζυγῶν καὶ ζυμπνῶν καὶ ζυμπάθρα πάντα, juxta Cui effatum.

§. 31. Novas Glandulas & vasa nova lacrymalia in oculis describunt CL. I. T. Schenk in Schola partium part. 3. c. 7. p. m. 242. seq. Wedel. Physiol. f. 3. c. 26. Inventori Nicol. Stenonio tribuunt, quod & faciunt Th. Bartholin. A. R. l. 3. c. 8. p. m. 512. atque H. Meibomius de novis palpebrarum vasis lit. B. 2. b.

§. 32. Præter hæc (sunt verba Magni Th. Bartholini A. R. l. jam c.) in utriusque palpebræ extrema ora, seu tarfi interna parte, Ductus seu ostiola ultra XXX. in toto limbo describit Henricus Meibomius a se observata, ex totidem distinctis glandulis, quæ pressæ humorem fundant per ostia hæc limbi. In superiori tarso longiores sunt, quia & palpebra latior, nec recta feruntur: In inferiori & recti & breviores. Ductus Hygrophthalmicos vocat Borrichius, cui quoque forsitan eodem tempore visi sunt; quos potius Hygroblepharicos dicendos vult Segerus; quia
intra

Intra orbitam inque palpebras se exonerant. Nimirum CL. Inventor *Henr. Meibomius* Medicus elegantissimus in Epist. ad Exc. *Joel. Langellot.* de vasis palpebrarum novis Helmstad. 1676. edit. ea plenius describit lit. B. 3. a. seq. docetque alia esse ab iis, aut saltem longe clariora, quæ *Dominicus Marchettis* Anat. p. 206. de externi anguli oculorum duobus foraminibus proposuit. Invenit autem primum. Exc. *Meibomius* cl. loc LXIII. ceu testatur in laudata Epist. lit. B. 1. a. Eadem in limbis palpebrarum capitis vitulini longe plurima, pulcroque disposita ordine, oculo, cultro, setis investigavit. Exc. *J. D. Major* in Colleg. Med. Curios. specim. 3. §. II. additque flatu similiter investigare vix licuisse, ob laxitatem & teneritudinem obliquitatemque aquosorum ductuum; simulque inventorem CL. *H. Meibomium* laudat, quod & facit Exc. *Wedelius* Phytol. f. 3. c. 26. p. m. 184. uterque Fautor, Collega & Amicus æstumatissimus.

§. 33. *Cutis* sub porulis *Glandulas* lyncei Anatomicorum hujus seculi oculi fecere clariores; siquidem CL. *Stenonius* observavit, singulis poris suam glandulam subjacere, quæ vel major est in ægris, vel minor in sanis. Major est in iis, qui sudant multum & sæpe. Ad has glandulas pororum miliares per transversum excurrens nervus hiat, *Malpighio* notante, imo ipsæ arteriæ. Ex minimis his glandulis excernitur per totum sudor &c. referente CL. *Th. Bartholino* A. R. l. 1. c. 2. p. m. 21. Anton. *Sidobre*, Doctor Mompeliensis, Tr. de Variolis & Morbillis cap. 10. p. m. 142. ait: Enimvero glandulis per totam cutem milii instar disseminatis, est a natura adtributum, ut per eas sudori & insensibili perspirationi detur exitus. Glandulas ejusmodi miliares in pectoris quoque cute publice demon-

stravit Excell. Carol. Drelincurtius, ceu vidit & retulit CL. Pechlin. de Purgant. c. 34. p. m. 472. qui antea p. 471. ita : *Latent cutem inter & pinguedinem substratam glandulae, quae copiosum serum, maxime vero ad motus augmentum in se recipiunt, perque suos ductus revomunt.* Hæ glandulae oculo anatomico patent, modo subtili manu expediuntur, quod vel in femorum pinguedine, aut passim in leucophlegmaticis feliciter tentatur. Pergit paulo post p. 472. *Ab hocce glandularum subtegmine tubuli etiam nonnulli exporriguntur; omnibus enim glandulis sua sunt excretoria, in ultimam continuati cuticulam vix, & nisi a sudante sero, patentes.* Sed & aliquot in partibus tractum digitis mulcendo humor hisce oculis emungitur serosus, ut in digitorum pulpa & alibi corporis, disposito jam ad sudorem sanguine, plus millies expertus sum. Hinc Blasius quoque Anat. hominis l. i. c. 2. p. m. 2. statuit cutis substantiam membranaceo-glandulosam. Hoc jam antea quoque olfecit Job. van Horne, ubi in Microcosm. §. 64. duplicem cutis substantiam exposuit, anteriorem scilicet nerveam, albam, porosam; posteriorem vero carneam & veluti NB. parvis glandulis refertam. Hinc Garmanus de miraculis mortuorum l. i. tit. i. §. 16. p. m. 6. Ait pilorum humorem, quo nutriuntur, hære in Cutis glandulis. Quid enim (pergit) cutis nisi glandulosa substantia? Evolve omnino Ol. Borrich. in Act. Hafn. Vol. i. n. 98. p. m. 190.

§. 34. Scilicet CL. Steno apud Th. Bartholin. Cent. 3. Epist. 65. p. m. 263. eas perscribit Lugduno-Batav. 9. Januar. st. n. clō lōc LXII. Adeoque jam viderat clō lōc LXI. Eodem die & anno ex eodem Lugdun. Batav. ad eund. Bartholin. (uti legere est Cent. 3. Epist. 97. p. m. 420. scribit hæc Exc. D. Borrichius de Anatome Typographi a Job. van Hor-

ne administrata: Labia, quod tumidiora deprehenderentur, aperta, magnum glandularum numerum statim sub cute ostendebant, postridie privatim aperta crura itidem, infinitas glandulas sub cute latere docebant, ut forsitan non incredibile sit annexas esse per universum corpus cutis interiori faciei glandulas minutissimas, ex quibus sudor exprimitur, adeo, ut pori corporis non sint nisi harum glandularum minuti ductus, esse autem has glandulas in sano corpore adeo minutas, ut visum pene fugiant, in morbooso conspectiores.

De figuris harum glandularum agit Godofrid. Bidlou in Vindiciis contra Ruyschium p. m. 5. seqq.

§. 35. Valvulae venarum succedunt, quas Ostiola vocavit Hieron. Fabric. ab Aquapend. Tr. pecul. de illis. It. Rolsinc. Dissert. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 860. Cum vero aliquam multi auctores eas partim concise, fusc partim & adtigerint & tractarint, videbor post Homerum Iliada scripturus. Erigit me tamen conatus Ampliss. Th. Bartholini, qui A. R. lib. l. c. 2. p. m. 594. eas tractaturus; ait: Quia vero hac de valvulis venarum doctrina paucis cognita est, exactius, more nostro in rarioribus usitato eam proponemus. Sunt autem illae definiente Aquapend. l. a. membranulae aliquot tenuissimae (ita vocat quoque Spigel. H. C. F. l. 5. c. 1. recte tamen CL. Th. Bartholin. l. a. p. m. 594. seq. limitat; aitque, in orificiis vasorum cordis esse crassas) in interna cavitate venarum, quae potissimum in artus distribuuntur per intervalla nunc singulatim nunc geminatim dispositae, ac sursum quidem, versus venarum radicem orificium habentes; infra autem clausae, & non dissimilem formam exterius praeseferentes, ac nodi in plantarum ramulis & caule apparent. Riolanus Diss. de Valvulis venarum in principio ait, esse veluti ap.

penaices tunicæ venarum intra cavitatem suam eminentes. E membrana quadam tenuiore, ac ipsa vena est constare, scribit *Spigelius* l. c. Figura prorsus similes sunt valvulis illis, quæ in corde reperiuntur, attestante *Spigel.* l. a. videlicet Sigmoides sive semilunares, testibus *Harvei* Exerc. i. Anat. de motu cordis p. m. 120. *Riolan.* Diff. de Valvul. Venar. Coniunctim ut plurimum geminæ reperiuntur, utrinque scil. una, interjecto spatio distantes iidem ibid. Neutiquam vero spectant versus partes, uti opinatus est *Aquapendens* l. a. Sed versus Cor, *Harvei* l. a. p. m. 120. seq. *Higbmorus* Disquis. Anat. f. m. 50. Cavitate sua (inquit *Spiegel.* l. d.) venæ cavæ truncum spectant; at convexa sede exteriores artuum partes. *Riolan.* l. c. p. m. 104. dicuntur situ diverso alternatim positæ, ita ut sequentis membrulæ latus, præcedentis convexam partem respiciat. Adde *Harvei* l. d. p. m. 120. Tota res αὐτοψία patet. Poterit quoque quilibet in semet ipso rem probare, in cubito præcipue superius, ceu multoties in memet expertus sum, aliique mecum; si nimirum versus digitos & extrorsum altera manu venas (præcipue cephalicam dictam ejusque ramos) premendo tentes; circa valvulas intus latitantes observabis exterius durum tuberculum renitens, instar nodi alicujus: Secus autem eveniet, si a carpo versus humerum protrudes in venis sanguinem, nihil enim tunc obstabit; testibus *Harvejo* l. a. p. m. 124. seqq. *Spigel.* H. C. F. l. 5. c. i. *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. qui addit, etiam apparere in vivorum brachiis ad phlebotomiam ligatis; quibusdam vero, ut bajulis & rusticis varicum modo in cruribus intumescere. Iconem quoque expressam proponunt spectandam *Harvei* atque *Bartholin.*

§. 36. Inveniuntur autem ejusmodi valvulæ non solum

solum in venis majoribus circa Cor; sed etiam in majoribus venarum ramis, in primis in illis, qui in artus disseminantur, teste *Spigel. H. C. F. l. 5. c. 1. p. m. 180.*

Sic *Vesalius* in Exam. obs. *Fallop.* notat a *Canano* sibi propositas fuisse membranulas in majoribus venis, quales exstant in corde; apud *Riolan. l. a. p. m. 105.* In trunco cavæ ex hepate profilientis, *Riolan. p. m. 105.* & *Carol. Stephanus* apud eund. Nunquam tamen se observasse scribit *Riolan. p. m. 106.* *Th. Bartholin. A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595.* ait: *In cavæ trunco non reperiuntur, quia in divaricationibus posita valvula regressum satis inhibent; nec moram in trunco copia trahit.* Unicuique tamen cavæ furculorum orificio in brutis, ubi in cavam inhiant, valvula apposita est, scribente *Nathan. Highmor. Disq. Anat. l. 1. p. 3. c. 1. f. m. 50.* In artuum venis, *Riolan. p. m. 104.* In Cava descendente duas, interdum quatuor observavit *Riolan. in Enchir. Anat. & Diss. de Valvul. Venar. p. m. 106.* In Emulgentibus *Vesal. Harvei p. m. 121.* & *Riolan. p. m. 107.* In ramis mesenterii versus portæ venam; *Harv. & Riol. ll. aa.* Dantur quoque in trunco venæ portæ, quamvis nullas viderit *Riolan. p. 107.* In Iliacis ramis prope coxendicem *Harvei p. m. 121.* In Cruralibus *Jac. Sylvius ap. Riolan. p. m. 105. & 107. Harvei l. c.* In Saphæna *Riolan. p. m. 107.* In Azygi ore ex mente *Jac. Sylvii ap. Riolan. p. m. 105.* Harum auctorem esse *Cananum*, scribit *Amat. Lusit. C. 1. Cur. 51. Vesal. in Ex. f. 83.* Conf. *C. Hofmann. Apol. pro Galen. l. 2. f. 4. c. 64.* In Jugularibus, *Riol. lb. Harvei p. m. 121.* In jugulari interna *Riolan. p. m. 104. & 106.* negat tamen *Aquapend. & Th. Bartholin. A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595.* quia difficulter sursum regreditur sanguis venosus sua sponte gravis, nec repagu-

lo ibi indiget. In externa jugulari *Riolanus* negat; ratio vero ejus est calva. Quin in suspensi venis jugularibus, præsertim dextra externa valvulam semilunarem observavit *CL. Joh. Rud. Salzmanns* in Obs. Anat. 10. Febr. 1609. quæ tamen non sursum sed deorsum spectabat, ita ut potius adscensum quam descensum sanguinis impedire posse crederetur. Et revera hoc non miratus esset Optimus Vir, si ipsi innotuisset sanguinis circulatio, cujus tunc nec vola nec vestigium in scriptis erat. Axillaris duas habet in exortu suo seriatim dispositas; *Riolan.* p. m. 106. Hucque videntur referenda illa, quæ *CL. Nic. Stenonis* perscribit ad Immortal. *Th. Bartholin.* quæque Cent. 3. Epist. 65. p. m. 264. ubi de ductu thoracico agit leguntur: *Nuper observavi illius (ductus thoracici) in vena cava ostiolum valvula satis magna & eleganti adversus regurgitantem sanguinem munitum, quæ eadem valvula etiam ductus lymphatici a collo descendens exitum claudibat.* In miseram primo per modo dictum lymphaticum setam in ipsam usque cavam, hinc & per ductum thoracicum in eandem axillarem viam tentans, co vix tandem penetravi. Cum itaque in ipsa cava versari setas deprehenderem, aperui illam, & simul in conspectum produxi bina ostiola sibi admodum vicina, & communi valvula tecta. In venis colli cerebrum subeuntibus *Riolan.* p. m. 104. cervicalem vero non habere statuit p. 106. forte præter rationem. Humeralis duas vel tres valvulas obtinet; *Riolan.* p. 106. In Brachialibus *Jac. Sylvius* ap. eund. p. 105. Hicque in Cephalica & Basilica innumeras vidit alternatim collocatas p. 106. In Coronalis orificio *Riolan.* ib. In Umbilicali vena nullas esse statuit *Hoboken.* Anat. secundin. hum. p. m. 89. seq. 139. 192, 233. 298. & 481. credo tamen accuratius inquisitione

turo forte etiam apparituras. In venis externis exiguis non dari, scribit *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 595. quia ob parvitatem non indigebant, nec metus ullus a regressu propter viciniam pellentium partium & arteriarum. Credo tamen forte non defore; Sed opus Argo est, qui totus sit oculus, cum propter exilitatem vix oculo nudo conspici poterunt; forte microscopia heic opem ferrent. De numero eorum ita *CL. Th. Bartholin.* l. a. p. m. 596. Numerus omnium variat, ut & intervalla. Sunt enim plures valvule in iis (1.) Qui Melancholico sanguine abundant, aut e contra bilioso & tenuissimo, quod uterque humor & facile pellenti resistat, & facilius pondere suo & tenuitate semel pulsus refuit. (2.) In corporibus magnis, aut magis carnosus ideoque plures venas habentibus. (3.) In iis, qui vasa habent latissima. (4.) In iis, qui longas rectasque venas habent, nam in obliquis impeditur nonnihil a recurso ex obliquitate sanguis. Numerus certus non constat, quia novae quotidie deteguntur & valvulae & vasa. Nonnulli 108. valvulas numerant, sed plures dantur. &c. *Diemerbrock.* Anat. l. 7. c. 1. p. m. 516. Denique valvulas in venis Triplices imo & Quintuplices esse statuit *Kerckring.* obs. Anat. 4. quem vide omnino.

§. 37. Usus earum quod spectat, credit *Jac. Sylvius*, referente *Riolano* p. m. 105. usus ejusdem esse cum membranis ora vasorum cordis claudentibus. *Aquapendens* statuit, ut sanguinem remorentur, ne confestim gravitate sua, aut fluminis instar in partes exterius ruat, unde superiores forte alimenti penuria laborent, inferiores vero perpetuo tumeant. Sed recte refutatur ab *Harvejo* p. m. 121. *Riolanus* p. m. 104. ait esse, ut tanquam janitrices sanguinis cursum & impetum moderentur; in artubus vero consentit

Aqua-

Aquapendens. Conferat. *Spigel H. C. F. l. c. i.* Hinc quoque *Primerofius* contra *Harvej.* ait, sanguinis motum valvulis in venis impediri, ita ut non tam subito redeat, quam affluit: Huicque non multum abludit *Celeberr. Mauritius Hofmannus*, Fautor atque Amicus noster honoratissimus (citante *Lud. Müllero* *Disp. de Varicib. p. m. 7.*) quando putat, esse instar obicis atque remoræ; quo minus sanguis imitari queat neparn, velaque sua vertere & affluens refruere. Adstipulatur *Beat. P. I. Sachsus* in *Ocean. Macromicroc. ff. 73. p. m. 70.* His contrariam fovet opinionem *Highbor. Disq. Anat. l. 2. p. 2. c. 5. f. m. 155.* statuitque has valvulas potius sanguinis motum promovere, quam impedire, quia idem præstent officium, quale in cochleis & aquæ ductibus artificiales illæ valvulæ coriaceæ præstant &c. Nec abludit huic simili *Harvei Exerc. Anat. l. i. p. m. 124. id. ib. cap. 13. p. m. 121. seq.* vult factas ne a venis magnis in minores moveretur sanguis, & sic illas dilaceraret, aut varicosas efficeret; neve a centro corporis in extrema, sed potius ab extremitatibus ad centrum progredieretur. Hunc quidem reprehendit *Riolan. p. m. 104.* sed non satis habet causæ. *Highborus* disquis. *Anat. l. i. p. 3. c. 1. f. m. 50.* non male ita infit: *Quæ ad cavæ latera interiora adhaerentes, ac in orificia vasorum incidentes, ea exacte claudunt: quarum aliæ majores sunt, aliæ minores, surculorum magnitudini respondentes, sursum omnes ad Cor spectantes. Quarum usus in brutis multo major est, quam in hominibus, qui erecti incedunt. Bruta enim, dum prona ambulant, pondus massæ sanguineæ cavam præterlabentis (cum pars hæc hepatis proxima infima sit) facile ora vasorum e jecore produn-*

deuntium deprimit, eaque violat. Ideoque natura valvulas adposuit, ut sanguis & in cava præterfluat, & simul ex illorum vasorum orificiis emanet Conf. Jac. de Back diff. & Corde lect. 3. c. 6. Rolting. diff. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 865. Alex. Maurocordat. de motu & usu Pulmonum c. 5. per tot.

§. 38. Sed e diverticulo in viam redeundum est. Equis perutilium harum valvularum Inventor? Nimirum uti in omnibus noviter repertis accidit ut per ambitionem vel multi simul inventionis palmam sibi postulent; aut per invidiam antiquis deferant, de qua sæpe hi ne per somnium quidem cogitarunt: Sic quoque circa Valvulas venarum comparatum est; ut vel obtorto collo earum inventio rapiatur & referatur ad Antiquos.

§. 39. *Non est dubium* (sunt verba Riolani de Valv. p. m. 105.) *istas membranulas venarum a veteribus animadversas, & ἐπὶ ἀνθισμῶς dictas fuisse quod ex Ruffo Ephesio probatur cap. 23. l. 1.* (Verum in mea Edit: Lat. quæ est Henric. Stephani Fol. 1567. est lib. 1. de appellat. part. corp. hum. cap. XXXIII.) Locum e mea editione adscribam: *Omniū autem, quos noverim, primus Dionysius Oximachi filius ἐπὶ ἀνθισμῶς (quasi dicas efflorescentias) nomen novum adinvenit; atque* (in Edit: altera atque legitur) *Eudemus ἐπὶ ἀνθισμῶν venam appellari. Sed mihi Dionysius rem quidem venæ similem, ἐπὶ ἀνθισμῶν, non idem tamen venam atque ἐπὶ ἀνθισμῶν, sed quoddam aliud adventitium sanguinis receptaculum* (Græca Riolanus

lanus addit: ἀλλὰ τὴ καὶ ἄλλο ἐπὶ κλήρον ἀγγεῖον δι-
ματ(ε) vocare visus est: Φλέβα, ἐπανθισμὸν ὁ
ἀρτηρίαν inculcans ac repetens. Neque enim si rem
eandem Φλέβα ὁ ἐπανθισμὸν putaret, ita unquam
locutus esset. Nam etsi nihil aliud ἐπανθισμός
quam βλάψ est, nihilominus ipse aliter sentit atque
appellavit. Sed quis Oedipus inde conjiceret has
valvulas a *Dionysio* indigitari. Quidni posset ali-
quis suspicari, forte auriculas cordis tanquam ve-
næ fimbriam s. extremitatem hoc nomine venire?
Forte varicem? sed heic nihil definiam. ἐπανθι-
σμός, ap. *H. Stephan.* in Thes. Gr. Lingu. tom. 1. f.
m. 448. est exornatio seu illustratio, quæ fit ad-
hibendo floridos Colores. Eadem habet *Scapula*
in Lexic. In *Vulg. Lexic.* citatur ex *Dioscor.* pro
Flore. Illustr. *Salmasius* Exercitt: *Plin* in *Solini*
Polyhist f. m. 255. b. ait: Spuma est ἐπανθισμός,
aliud quam ἡ βρασμα scil. ap. *Dioscor.* l. 5. c. 61.
legitur ἐπανθισμός πορφύρεος quod redditur a *Mar-*
cello Vergilio: Flos purpuræ. Verum *Salmasius*
l. a ait legendum ἐπανθισμός πορφύρεος, ex pur-
purrariis officinis desumptum, quod liceat purpu-
rissimum vocare. Repetit *Idem* f. 1078. b. Procul
dubio oritur ab ἐπανθίζω floridum reddo; quod
ex *Luciano* & *Gregorio* allegat *Budeus* ap. *Ste-*
phan. l. d. Alias ἐπανθισμα significat efflorescen-
tiam, atque idem quod ἐξάνθημα apud *Hippocr.*
l. Proorrh. f. 1. t. 21. f. 2. t. 25. Coac. t. 579. a ver-
bo ἐπανθέω effloresco, quod legitur l. 7. Epid.
23. 19. ait Exc. *Bruno* in *Castello Renov.* f. m.
521. b. Explicat quoque *Fæsius* in *Oecon.* Hipp.
f. m.

f. m. 222. a. ἐπανθίσμῳ quoque a Galeno l. de venis, appellari venas capillares scribit *Riolan.* l. a. p. m. 106. dubito tamen de loco illo. Adeoque nihil validi de cognitione valvularum in venis tempore Ruffi vel antea etiam elicitur.

§. 40. Imo idem *Riolanus* non erubescit l. a. asserere *Hippocratem* jam olim subolfecisse venarum valvulas in lib. de Oss. nat. Eundemque in hanc rem quoque citat CL. *Rolfing.* l. 5. diff. Anat. c. 14. Locus est Edit: meæ Foës: Fol. 1595. Francofurt. ferme in medio libelli f. m. 60. ubi venam humeralem fuscæ describit his verbis: αὐτὴ δὲ αἰμόρρῳς καὶ αἱματώδης, καὶ δυσίηται ἢ ῥαγῇ καὶ ἢ σπασθῇ τῇ μὲν γὰρ ἀντὶ τῆς νεύρου περιέχει πλατύ, τῇ δὲ χόνδρῳ. Τὸ δὲ μεταξὺ ἀντῶν αὐτὴ τε ξυνέχει, καὶ ὑμὴν ἀφρώδης. i. e. vertente Foësius: Hæc autem sanguine fluit & redundat, ruptaque & divulsa non nisi agere curatur. Altera siquidem ex parte nervo lato connectitur, altera vero cartilago est. Medium vero horum locum ipsa continet, & pellicula Spumosa. Ὑμὴν ἀφρώδης igitur hic nihil significet, nisi referatur ad valvulam venæ humeralis, quæ duas vel tres in medio brachio obtinuit valvulas ita censente dicto *Riolano*. Verum miror, quod CL. Vir, quem tamen statim in sequente loco laudavit, non inspexerit Foësiū, qui in notis ad h. l. n. 49. f. m. 131. ita dixerat: Ceterum hic videtur spumosa pelliculam vocare, Carneam illam membranam, qua humeraria sub cute fulcitur, cum internum latus

musculi brachium adtollentis, & validum tendinem musculi brachium ad pectus adducentis, perreptat quem nervum venam appellare mihi videtur. Et re vera Foëssii conjectura mihi non displicet; novi enim illam membranam sub ala plane apparere Spumofam, quod multoties in anatome hominum & canum observavi; ubi non cultro sed digitis manubrioque illa membrana separatur. Adeoque nullatenus ex hoc loco de Venarum valvulis conicere tuto licebit.

§. 41. Sed ab eodem Riolano Ibid: alius locus *Hippocratis* in subsidium vocatur ex eodem libro fere circa finem; ubi venas pedum describit, & inter alia ait: Παρὰ δὲ τὴν γαστροκνημὴν οἷον σφενδόνην πεποίνται. i. e. At juxta posteriorem tibiæ partem carnosam fundam facit. Ad h. l. *Foësius* in notis f. m. 132. ait σφενδόνην sumi pro quodam venarum ductu fundam similitudine referente, angustis extremis & medio latiore; Quæ & habet in *Oeconom. Hipp.* f. m. 605. a. ubi plura adhuc alia de hac voce. Ex hoc loco igitur ita concludit *Riolanus*: *Annon intelligit Ostiola venæ suram perreptantis quoniam vena ibi semper latior & amplior, ubi valvula consistit?* Verum ficulneum hoc est argumentum. Loquitur enim *Hipp.* (vel quisquis libelli auctor est, vide disceptationem super hac re ap. *Foës.* in nott. ad h. librum n. 1. f. m. 128. Sed *Hippocrati* adstruit *Exc. D. Segerus*, diss. de *Hipp.* l. π. κατὰ: c. 5. §. 4.) de externa forma venæ, ad quam similitudinem instituit,

stituit, non autem de interna structura, aut repagulo quodam membranaceo. Siquidem & veteribus varices noti erant; quibus tamen de valvulis nihil innotuerat.

§. 42. *Ebnafina* (vulgo Avicenna) celebratur primus, qui de his valvulis egerit a *C. Baubino* Anat. l. 4. c. 36. p. m. 1227. dum cellulas in venis statuerit: Ex eodem quoque refert *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. Verum nondum ap. Avicennam observavit *CL. Riolanus* l. a. p. m. 106. adeoque recte ego cum eodem locum designari cuperem.

§. 43. *Hieronymus Fabricius* ab Aquapendente Anatomicus Patavinus celeberrimus a plerisque Inventor laudatur; siquidem ipsemet A. C. ∞ D. LXXIV. in publico theatro Anatomico summa cum lætitia observavit & demonstravit, miratusque quod nemo ante ipsum viderit, testibus *Kerkring.* in proœm. obs. *C. Baubin.* l. a *Relfincio.* Diss. Anat. l. 5. c. 14, p. m. 862. *Th. Bartholin.* l. c. p. 594. *Riolan.* l. c. p. m. 105. *I. D. Major.* Anat. 1. Kilon. c. 2. § 30. f. m. 12. *Harvei.* Ex. 1. de Circul. c. 13. p. m. 120. *Spigel.* 1. 5. H. C. F. c. 1. *Ludov. Miller* disp. Inaug. de varicibus §. 4. p. m. 7. Altdorf. 1680. Idemque Aquapendens de iis tractatum divulgavit 1603. cum teste *C. Baubino* l. a. scil. Patavii in Fol. qui recusatus ibid. 1625. & Francof. 1644. & 1648. in Fol. teste *Lindeno* de script. Med. l. 1. p. m. 254.

§. 44. Verum *Aquapendentem* indicia accepisse harum valvularum a Rev. Patre *Paullo* Monacho Servita, Veneto; non sine aliqua ingratitudinis exprobratione scribitur in *Ejus Vita*, quod Inventorem subticuerit, testibus *Riolano* p. m. 105. *Th. Bartholin.* A. R. p. m. 594. *Sarpium* *Servitam* vocat *Gassendus* in *vita Peireskii* l. 4. p. m. 438. Primumque inventorem statuit. Eidemque *P. Paullo* adscribit *Rolfingius* *diff. Anat.* l. 5. c. 14. p. m. 862.

§. 45. Imo jam antea *Jacobum Sylvium* Med. Prof. Parisiensem illas cognovisse scribit *Riolan.* p. m. 105. & ex hoc *Harvei* de *Motu Cord. & Sangu.* Exerc. 1. c. 13. p. m. 120. Eidemque tribuunt *Rolfinc.* l. d. atque *Th. Bartholin.* p. 594. *Maurocordat.* c. 4. p. m. 31. Scil. in *Isagoge* sua *Anatomica* l. 1. c. 2. de *Membranis*, teste *Riolano*, ubi *Epiphyfes* vocat. Adeoque non male pro primo haberi potest, qui eas denotavit.

§. 46. *Vesalius* in *Exam. Obsf.* Fallop. notat etiam a *Canano* sibi propositas fuisse membranulas in majoribus venis, qualis extant in corde, uti ex eodem refert *Riolan.* de *Valvul. venar.* p. m. 105.

§. 47. Deinceps multi alii easdem observarunt. Sic *Salomon Albertus*, Norimbergenſis Med. Prof. CL. Wittebergæ ∞ D LXXIX. ostendit, & ∞ D LXXXIV. de iis scriptum evulgavit, teste *C. Ravbin.* l. 4. c. 36. p. m. 1228. *Rolfinc.* *Diff. Anat.*

pag. 862. *Th. Bartholin* l. a. Sic *Archangelus Piccolthomineus* Italus scribit ab omnibus hoc prætermisum, sibi que summa admirationem, cum illud comperiret, excitasse, ut fere in ecstasi ageretur; referente *C. Baubino* l. a. p. m. 1227. Imo hanc forsan antequam *Fabricius Patavii* demonstraverat, eas descripsisse contendit *Riolan.* p. m. 105. Conf. *Th. Bartholin.* l. a. Has quoque adtigit *Andr. Laurentius*, a quo *C. Baubin & Th. Bartholin.* Plura qui de his valvulis desiderat, adeat præter laudatos *Slegelium* de Sang. motu c. 3. p. m. 14. *Sachsii* Ocean: macro-microc. Alex. *Maurocord.* tr. de Pneumatic. instr. circ. sangu. c. 4. *Deusingius* diff. Anat. de Motu Cord. & Sangu. sect. 1. *Veslingius.* Synt. Anat. c. 14. *Diemerbrock.* Anat. l. 7. c. 1. p. m. 516.

§. 48. *Arteriæ autem valvulis carent, ut Spiritus Vitalis instar radii solaris momento in partes distantissimas feratur; Sunt verba Riolan.* l. a. p. m. 107. Sed hoc non fit: melius ille Spiritus successive beneficio pulsus & non in momento defertur ad distantissimas partes. *Jac de Back* diff. de Corde cap. 6. p. m. 221. ait arteriis nullas concessas esse valvulas, quia uno impetu a cordis actione eleventur, atque ea cessante simul contrahantur & concidant; dein quia propter substantiæ duritiem vicinarum partium mole non facile, sicut venæ comprimantur. Verum quod ad ultimam rationem spectat, vereor quin sit nulla; non ubique enim tum notabilis arteriarum est crassities,

maxime in minoribus, ceu scripsi olim Diff. de Hæmorrhoid. n. 6. p. m. 8. seq. Nullas in arteriis dari scribunt *Harvei* Exerc. 1. d. fangu. mot. c. 13. p. m. 121. *Lud. Miller.* l. 2. p. 6. In arteriis umbilicalibus valvulas locent *Courveus & Hobokenus* scribente *Tb. Bartholin.* A. R. libell. 1. c. 2. p. m. 595. Verum non veras dari valvulas in iis scripserat *Hobokenus* Anat. secundinæ hum. repetitæ f. 1. c. 2. §. 38. seq. p. m. 141. Forte si quis accuratius perscrutaretur, posset eas invenire; quamvis, ut verum fatear, nullam usus necessitatem videam.

§. 49. In *Nervis* dari valvulas præsubponit *Acutiss. Renat. des Cartes* tr. de Homine; imo affecta ejus *Henr. Regius* Philos. natural. l. 4. c. 16. hoc confirmat atque multas in nervis dari valvulas, easque ibidem depingit: Verum mire exagittatur a *Diemerbrock.* Anat. l. 8. c. 1. p. m. 542. seqq. ubi fuse refutat istam sententiam; ut & *Tb. Bartholin.* A. R. libell. 3. c. 1. p. m. 664. seq. Sic nervo in vivo animali filo constricto nullus supra vinculum apparet tumor, ceu scribit *Celeberr. D. Horst*, ap. *Segerum* Epist. 2. de *Lympha Bartholin.* p. m. 35. Hocque Idem *CL. Segerus* Epist. 3. p. m. 45. fieri tradit, quia & nervorum substantia ad intumescendum inepta, & Spiritum ad tumorem in nervis excitandum debilis subtilitas prohibet, ut intumescere possit. Hinc si ligetur nervus aut obstruatur, subsistit Spiritus, aliamque quærit viam.

• §. 50. Addimus obiter *Valvulas vasorum Lymphaticorum*, quas dari statuit Franc. de le Boë *Sylv.* disp. Med. 8. §. 16. atque *Th. Bartholin.* A. R. l. 1. c. 14. p. m. 133. ubi addit earum sedes designasse *Rudbeckium*, sed conspicuas sibi aperuisse *Frid. Ruyschium*, receptaculum chyli respicientes, prohibentes, que ne quid e receptaculo ad hepar perveniat. Imo Idem *Bartholin.* libell. 1. A. R. c. 3. append. 3. p. m. 622. seq. de vasis Lymph. ait: *Nodosa quoque sunt, & externe apparent, inaequaliter tumentia, inprimis si ligatis illis lympham sistatur, idque propter Valvulas, non tantum ingressui in axillarum affixas, sed in omnibus ramis dispositas, geminatasque ubique, & oblique invicem superpositas, textura tenerrimas, & numerosiores quam in venis, adeo ut supra bis mille in lymphaticis aliqui demonstrent, quarum usus est impedire, ne aqua ad lymphatica regrediatur.* Has autem cum negaverit *Ludov. de Bils*, convictus fuit a *CL. Ruyschio*, sed regresit aliud effugium in respons. ad *Epist. Tob. Andreæ* p. m. 6. quod egregie ridet *Diemerbroeck* Anat. l. 1. c. 12. p. m. 58. seq. Dari illas valvulas statuit quoque *Rolfinc* Diss. Anat. l. 5. c. 14. p. m. 864. *Kerckring.* obs. anat. 91. p. m. 174. *Blasius* Anat. Contr. p. m. 92. & *Celeb. I. D. Major.* Fautor Amicissimus Anat. Nov. lit. C. 3. a. viditque in Lymphatico majora *Moinichenius* ap. *Th. Bartholin.* Cent. 3. Epist. 1. p. m. 7. per collum cum jugulari interna descendente valvulam sæpius ingressum munientem.

Nos quoque aliqua superius tetigimus. Denique in *Uracho* funiculi umbilicalis nullam intercurrentem valvulam aut ejus speciem adinvenit *Hoboken*. Anat. Vitul. secundin. f. 1. c. 5. §. 18. p. m. 92.

§. 51. Subjungimus denique his *Valvulam Coli*, de qua sic amicissimus olim *J. F. Ortlob* in Historia partium & Oeconomix hominis f. n. Dissert. 7. §. 3. pag. 50. Eidem tunicæ (intestinarum nervæ five tendineæ) elevata debetur valvula illa coli, non a *Baubino* inventa, sed ante eum a *Varolio*, *Salomone Alberto* & *Piccolhomineo* jam observata, quæ ex duplici quasi limbo semilunari constat, ita sibi invicem impositis, ut descensum permittant & cedant, ascensum flatus quoque & aquæ injectæ inhibeant, quia tunc ita sibi junguntur, ut tubulum plenarie occludant. Plura jam ipse olim eadem de Valvula congesti in disp. mea de Colica, Argentorati A. 1665. habita.

§. 52. Amplissimæ tandem huic noviter inventorum Anatomicorum mesii coronidis loco breve subjungamus, bona cum Lectoris venia, spicilegium: Oculorum quod attinet structuram, *nervorum opticornum* detegisse originem primus legitur Constantius *Varolius*, de quo Hier. *Ghilini* in Theatro deglihuomini letterati, e quo *P. Freher* Theatr. Viror. erud. clar. fol. 1270. & *Lindenius Mercklini* pag. 225. a. ita: Primus nervorum opticornum originem ex spinalis medullæ principio contra communem priorum Medicorum opinionem invenit, & ideo ab *Hieron. Mercuriali* ac *Dominico Leone*

Leone Medicis claris in scriptis eorum summe laudatus est.

§. 53. Reperitur & alia quædam Cartilago in oculi orbita sede interiore superioreque, quam primus *Fallopius* doctissimus anatomicus invenit, & a figura atque usu Trochleam vocavit verba sunt *Andr. Spigelii* Lib. 3. de Fabr. corp. Hum. c. 2. p. m. 91. conf. eund. Lib. 4. cap. 5. p. 117.

§. 54. *Quintum oculi musculum* invenisse scribit *Reald. Columbus* Lib. 5. de re Anatom. c. 9. p. m. 226. seq. ubi fusius eundem describit.

§. 55. Tertium adhuc dari *Meningem* mediam inter crassam & tenuem primus descripsit *Godefridus Bidloo* in Anatomia sua majore, & repetit in vindiciis contra *Frider. Ruyschium* p. m. 33. seq. qui videatur.

§. 56. *Musculos pyramidales* primus celeberr. *Fallopius* detexit teste *Adr. Spigelio* Lib. 4. de Fabr. Corp. hum. c. 20. p. 139. & 141. ubi plura lectu digna de iisdem habet.

§. 57. *Duos nasi musculos* a se primum inventos testatur *Reald. Columbus* Lib. 5. Anatom. c. 3. p. 220. in fine, & præcipue c. 4. toto. p. 221.

§. 58. *Idem maxillam superiorem* psittaci moveri primus animadvertit, vid. ipsum Lib. 5. Anat. c. 2. p. 219.

§. 59. *Auris interna* duos *Musculos* habet, nostra ætate inventos a duobus excellentissimis Anatomicis *Hieronymo* inquam *Fabricio* ab *Aquapendente*

dente, & *Julio Casserio Placentino*. Ex his alter extra, alter intra primam cavitationem & tympanum situs est, unde externus ille hic internus nominatus fuit. Vide pluribus *Adr. Spigelium* Lib. 4. de Fabr. Corp. hum. c. 5. p. 122.

§. 60. *Propaginem a vena sine pari* noviter detectam accurate descripsit idem *Spigelius* Lib. 8. c. 15. p. 315. qui evolvi dignus est.

§. 61. *Arteriam bronchialem* Celeberrimus Anatomicus *Fridericus Ruyschius* a se inventam detectamque primitus asserit in Epist. Anatom. 6. p. m. 11. nec inficias it *Excell. Harderus* Dissert. de viscerum præcipuorum structura & usu §. 23. ubi ita: Arteriam bronchialem ab aorta oriundam Clarissimo Domino *Ruysch* debemus; exilior est, & inter tot vasorum compigmenta facile rescinditur in viscerum thoracis præparatione: Occurrunt ei plures venosi furculi, qui cavæ soboles sunt, ea tandem exiguitate terminantes, ut ni in animali recens suffocato illos persequaris, perinde non respondeant: armari quoque oculi vasorum fines melius explorant. Inprimis vero vaccarum, boum, & quæ his granditate affinia sunt, animalium intra nea expectationem feliciter implebunt.

§. 62. *Osfacula* in arteriis naturaliter nasci & hæc nostra detexit ætas. Vide omnino locum apud *Job. Bapt. Cortesium* Part. 3. Medic. Pract. in Consultatione Medica fol. m. 497.

§. 63. *Unguium* naturam & originem perspicacius indagatus est *Realdus Columbus* jam sæpe lauda-

laudatus, unde Lib. 2. de re Anatom. cap. 15. pag. m. 161. ipse ita: Ungues tum a cute tum a tendinibus musculos digitorum extendentibus originem trahunt, quanquam tendines sub unguibus usque ad digitorum extremitates deferantur: hic enim postmodum dilatantur. Quamobrem perspicuum est, cur sub unguibus tam exquisitus sensus delitescat; quod *ego primus observavi*, & Excellentissimo Medico, Alexandro de Civitate, rei anatomicæ studiosissimo lubens ostendi. Conf. pluribus ea de re ex professore agentem Filii Charissimi *Georgii Friderici Franci de Franckenau* Onychologiam Jenæ editam 1694. in 4.

§. 64. Pauca libet addere de celeberrimo sæculi XVII. invento, quod universam medendi artem haud parum & illustravit & adjuvit. Est id detecta illo ævo *sanguinis circulatio*. Hanc veteribus, inprimis & *Hippocrati* & *Aristoteli* prorsus incognitam fuisse prolixè & erudite demonstravit CLmus *Archibaldus Pitcairnius* in solutione problematis de inventoribus pag. m. 88. seqq. Cui illa feratur accepta, in controversiam primo venit, unanimi tamen mox tantum non omnium suffragio vindicata idque jure merito fuit, Celeberrimo *Guilielmo Harveo* Caroli I. Magnæ Britannicæ Regis Archiatro. Testem ejus rei jam in adlocutione ad Lectorem laudavimus Dn. *Job. Bapt. de Hamel*, cui calculum adjicit D. de *Stair* in Dedicat. philologiæ novæ Experimentalis p. m. * 4. b. ubi ita: *Harveus* primo circulationem sanguinis advertit,
cui

cui licet ex præpoſſeſſione aut invidia multi aliquandiu ſe obpoſuerint, deinceps tamen ita evidens deprehenſa eſt, ut omnes mirarentur, quomodo tam diu delituerit: Sed ne actum agere videar, Lectorem ablego ad præſationem noſtram, Celeb. *Chriſtiani Langii* Operibus Medicis olim præfixam, ubi argumentum iſtud fuſius pertractavi.

§. 65. Hæque inter ſexcentas negotiorum turbas ſufficiant. Quæ reſtant, ubi ſupetet benignius ocium pro virili addemus. L. B. boni conſulat levem hunc conatum, meliora ſi ſuperaddet gratiam abs me & omnibus bonis merebitur longe maximam, eumque valere jubeo pancratice.

INDEX RERUM.

A. .

- A** Benzagel, Haly, de infante vaticinatus vaticinatus est 176
- Abortus*, unde, 217. 522
- Abinthio* qui vescuntur, felle carent 123
- Æger*. *Ægros* vaticinari probatur exemplis 166. quid de illis vaticiniis sentiendum 180. *ægros* loqui interdum linguas peregrinas probatur 181
- Æsculapius*, an Chirurgiæ autor 2. 29
- Agnus vegetabilis*, quid de eo sentiendum 2. 33
- Agrypnia erysipelata* literatis propria 555. 585
- Alapa* describitur in sensu Theologico 510. seq. Juritico 511. Philologico & Philosophico 513. varia alaparum nomina 512. seq. illarum utilitas 513. onomatologia 514. seq. definitur 516. varii inde orti affectus mali 518. seqq. v. c. dentium excussio, ibid. vomitus, ibid. cæcitas, ibid. surditas, 519. fatuitas, ibid. epilepsia, ibid. phrenitis, 520. apoplexia, 521. abortus, 522. mors, 523
- Albumen ovorum*, num sit sanum 413
- Alimenta*, quomodo ex istis novus proveniant sanguis 551
- Alteratio*, quid, 579
- Amuletum* præcipuum quoddam laudatur 461. seq.
- Analectis*, quid sit, 219 510.
- Ancon*, qualis fuerit locus, 530
- Angeli*, num vaticinari possint, 180
- Angina*, morbus insolens 585
- Anglia* ob Inventores artium novarum celebris 606. seq.
- Anguilla*

INDEX RERUM.

<i>Anguilla</i> ratione sexus &c. vapulat 141. varia vocis significatio 142. num piscis sit 143. cui sexui adscribenda, ibid. ex qua materia generentur, ibid. variorum sententiæ de illarum origine 144 seq. qua arte confici possint 146. semen genitale non habent 147. quæ illarum partes rejiciendæ, ibid. num sint venenatæ 148. ubi degant 149. sq. num esu interdictæ 152. usus earum medicinalis 157. sqq. præcipue parturientibus multum profunt 161. sq. quam sint alacrae	163
<i>Animalia</i> omnia facultatem loquendi habuisse falso asseritur	191
<i>Animalium</i> præfagia de tempestate rejicienda	169
<i>Animi oblectamentum</i> corpori est levamen	602
<i>Annulus promotorum</i> , quid significet	605
<i>Anus</i> , de non-perforato ano exempla	118
<i>Apholim</i> describuntur	463
<i>Apoplexia</i> literatis frequentior	590
<i>Arbores</i> esse locutas asseritur	191
<i>Aromata</i> , quando illis utendum	25
<i>Arteria bronchialis</i> , quis invenerit eandem	650
<i>Arteriæ hæmorrhoidales</i> vide <i>hæmorrhoides</i> .	
- - - <i>minores</i> habentur pro venis 441 cur venis affilientur 442. quis habeat ampliores 446. valvulis carent	645
<i>Asinus</i> , an careat felle 122. asinum esse locutum probatur,	191
<i>Asio</i> , quis	31
<i>Asplenon</i> , quis sit	106
<i>Assula</i> , vide <i>Planchette</i> .	
<i>Atrophia</i> literatis frequentior	585
<i>Auditus officula</i> veteribus incognita	614
<i>Aves</i> , num in terras calidiores abeant	2. 30
<i>Aures</i> hominis, num sint immobiles 200. sqq. exempla illorum, qui aures movere 204. sqq. quæ hujus rei sint causæ 209. sqq. num restitui possint 505. sq.	
<i>Auritus</i>	

INDEX RERUM.

<i>Auritus</i>	31
<i>Aviōs</i> & <i>Qæ</i> rejicitur ab Autore	436
<i>Axungia vitri</i> , quid	321

B.

B <i>enedictus</i> , S. divinasse dicitur	168
<i>Biblia sacra</i> multa habent, quæ medicis debent explicationibus	233
<i>Bilis</i> , quæ ei sit natura 448. viridescit, nigrescit &c. 455. quomodo in ventriculum regurgitet 584. vide <i>Fel.</i>	
<i>Birectum Doctorum</i> &c. in promotionibus Academicis impositum, quid significet	604. sq.
<i>Bitumen</i> , qualis color illi sit proprius	47
<i>Blutfluß</i> , vide <i>Hæmorrhoides</i>	
<i>Bona nova Anatomica</i>	605. sqq.
<i>Boramez</i> , vide <i>Agnus vegetabilis</i>	2
<i>Bovem</i> esse locutum probatur	190
<i>Bourgeois</i> , Jo. Jo. Ben. F. malo dæmone obsessus abscondita prædixit	169. sqq.
<i>Brachium</i> . Venesectio in brachiis superstitiosa habenda 50. num brachia restitui possint	508
<i>Bräune</i> , vide <i>Angina</i> .	
<i>Brüderschaft saussen</i> , præcipuus modus describitur	299
<i>Bruta</i> esse locuta probatur 190. num superfœtari possint	224
<i>Busque de femme</i> , vide <i>Planchette</i> .	

C.

C <i>acavate</i> , hujus arboris propria	452
<i>Cacboxia</i> & <i>Cacochymia</i> literatis communis 555. 588	
<i>Calculi</i> literatis frequentiores 582. varia exempla calculorum inusitatæ magnitudinis,	ibid & sq.
<i>Calaria</i> quid	539
	<i>Calor</i>

INDEX RERUM.

<i>Calor naturalis</i> , quo tempore maximus 25. Calores subitanei unde	583
<i>Canalem Thoracicum</i> quis invenerit	606
<i>Cancro Americani</i> vivunt in terra 125. bilem certo tem- pore non habent,	ibid.
<i>Canes</i> esse locutos probatur	190
<i>Canities</i> ante tempus, unde 554. quibus de causis	579
<i>Capilli</i> . Quid ad capillos generandos proficit	311
<i>Capreolus</i> , vide <i>Cervus</i> .	
<i>Caput</i> . Num sine capite homo vivere possit 101. 133. exemplis probatur	134. sq.
<i>Capitis dolores</i> unde	554. 580
<i>Capsula atrabilaria</i> , vide <i>glundulas renales</i> .	
<i>Casavia</i> quid	539
<i>Castrati</i> , an imprægnare possint	22 28
<i>Castratio</i> gallorum 37. Origenis Adamantii, ibid. præ- næ loco habetur 38. usum habet in mania, ibid. mo- dus castrandi veterum, ibid. modus hodiernus	41
<i>Castrari</i> mulieres possunt 36. varius hujus vocis sen- sus	37
<i>Casauria</i> quid	539
<i>Catarrhi</i> unde	590
<i>Celostia</i> quid	539
<i>Cerebrum</i> . Num sine cerebro homo vivere possit 101. 130. Cerebrum examinavit Willis	607
<i>Ceremonie Promotionum Academicarum</i> describuntur	604. sq.
<i>Cervis</i> fellem deesse perhibetur	122
<i>Χαμαίπτερος</i> , quid sit	538
<i>Chiragra</i> literatis propria	554
<i>Chirurgia</i> , a quo ortum trahat	2, 29
<i>Chocolata</i> , varia ejusdem nomina 451. 452. ubi na- scatur 452. ubi optima, ibid. quomodo præparatur 453. damno esse potest	555
<i>Cholericum temperamentum</i> , vide <i>Temperamentum</i> .	
<i>Christallus</i> quid sit 51. vocis origo 57. varii generis est	

: INDEX RERUM.

- est 68. in fin. ubi & ex qua materia generetur 69. Autoris sententia de vario genere 71
- Chylus*. Chyli tardior distributio unde veniat 553. *Chyli receptaculum* quis invenerit 606. 618 sqq.
- Cibus*, quo anni tempore augeri possit 25. quali singulis anni temporibus vescendum, ibid.
- Ciconiæ*, ubi hyement 30. 32
- Circuitus seu Circulatio Sanguinis*, Inventor quis 606. 607. Salzmanno ignota 636. quo tempore inventa 651
- Circumcisio*, quem adferat fructum II. quomodo peragatur 12. 13. quid in sensu improprio significet 38
- Citatio in vallem Josaphat* a vaticiniis excluditur 172
- Clastrum virginale*, vide *Hymen*.
- Colica*, unde 553. literatis frequentissima 577
- Columba* felle carere perhibetur 123. 125. columbas esse locutas asseritur 191
- Cometa* An. 1680. Lipsiæ &c. visus describitur 335. sole majorem fuisse creditur 336. num cometæ sideribus adnumerandi 335. sq. an a mundi primordio sint conditi 337
- Commentarium in S. Scripturam Mathematicum* promittit Jo. Müller 233
- Conceptio* fieri potest hymene absente I. utet sine admissione penis, ibid. 21. quis parentum magis contribuat ad conceptionem 234
- Concha* adhibebatur olim in castratione 37. sine corde &c. vivit 138
- Concoctio*, quando fiat 25. 575. quid eam tardioorem reddat 553
- Cor*, num sine corde homo vivere possit 101. affirmatur & exemplis probatur 138. sqq. cor examinavit *Lower* 607. an parenchimatibus adnumerari possit 610
- Coronæ sanctæ*, cui impositæ fuerint 561
- Corvus*. Corvum esse locutum probatur 191

INDEX RERUM.

Coturnicum duces, qui 30. varia illorum nomina, *ibid.*
Cynchramus, quis 30. 31

D.

D ebilitas <i>stomachi</i> , unde oriatur	575
<i>Delirantes</i> sæpe vaticinantur	175
<i>Deliria</i> unde literatis communia	588
<i>Delphin</i> felle carere perhibetur	125
<i>Diabolus</i> . An diabolus vaticinari possit	180
<i>Diæta</i> multum confert ad somnum	392
<i>Diaphragma</i> . Sine diaphragmate homo vivere potest	101
<i>Divinari</i> solent morituri	172
<i>Dorium melos</i> Græcorum	473
<i>Dictus lymphatici</i> describuntur	621
- - - <i>pancreaticus</i> , quis eundem invenerit	617
- - - <i>salivales</i> , quis invenerit	606
- - - <i>thoracicus</i> a quo inventus	620
<i>Dysenteria</i> literatis communis	578

E.

E brietas poësin interdum faciliat	193.	non tantum
damnum adfert, quantum excessus in cibis	233	
<i>Effusio sanguinis hæmorrhoidalis</i> num arteriis aut venis tribuenda	440.	vide <i>hæmorrhoides</i> .
<i>Embryon</i> , vide <i>Fætus</i> .		
<i>Endemiæ</i> , quid	456	
<i>Epilepsia</i> Evnuchi non laborant	38.	literatis communis
	591	
<i>Epispasmus</i> , quid sit	509	
<i>Equus</i> , num fellem habeat	121.	equum esse locutum probatur
	191	
<i>Eugium</i> , vide <i>Hymen</i> .		
<i>Eunuchus</i> . Evnuchorum quot genera	37.	podagra non laborant
	38.	nec epilepsia,
		<i>ibid.</i>
<i>Excessus in cibis</i> magis nocet ac in potu	233	
<i>Extremum judicium</i> , vide <i>Vallis Josaphat</i> .		

Febres

INDEX RERUM.

F.

F ebres quot 326. unde variæ ortum ducant 554. literatis quam frequentissimæ	583
<i>Feces</i> literatis sæpe exsiccantur	584
<i>Fel</i> , sine felle homo vivere potest 101. 121. 128. optimus & pessimus hominis liquor, 121. an equus fellem habeat, ibid. fellem deesse asinis perhibetur 122. item cervis, ibid. quis inde usus 126. quodnam damnum	127
- - <i>Vitri</i> , quid	321. sq.
<i>Figuræ Tilsmanicæ</i> describuntur	462
<i>Flatus</i> unde	553
<i>Flos virginitatis</i> , vide <i>Hymen</i> .	
<i>Fluxus menstruus</i> desinit in imprægnatis 243. imo & in lactantibus	242. 268
<i>Fœtus</i> in fœtu datur 73. exemplis probatur 77. fœtus e mortua nascitur 81. fœtus formatio, quomodo fiat	35
<i>Fornices</i> , quæ loca ita dicta fuerint	539
<i>Freni incisus</i> sub lingua, vulgo das Zungen lösen, quomodo in infantibus fiat, 420. sq. quo instrumento fieri debeat 423. 424. quomodo in adultis 425. pro- verbia de hoc actu	428
<i>Fumus Tabaci</i> damno esse potest	555

G.

G alenus in Deum & scripturam fuit injurius	9.10
<i>Gemelli</i> , vide <i>Infantes</i> .	
<i>Generare</i> impuberes possunt	73
<i>Generatio</i> , quis magis in ea contribuat	233
<i>Genitalia</i> , an inhonesta	8
<i>Germania</i> , cur in re anatomica non majores fecerit profectus	607
<i>Glandula</i> . <i>Glandulas</i> examinavit <i>Whartoni</i> 607. glandulæ dividuntur	612

INDEX RERUM.

- - -	<i>renales</i> , quis invenerit	623
- - -	<i>salivales</i> , dividuntur	627
- - -	<i>ventriculi</i> , quis invenerit 624. alias vide glandularum distinctiones in <i>lacrymales</i> 630. it. <i>glandulæ sub porulis</i>	631
	<i>Glottis</i> , quis 30. imago infidelium ducum,	ibid.
	<i>Gonagra</i> literatis propria	554
	<i>Gravedo</i> , num sit salutaris	457
	<i>Grus</i> , num felle careat	123
	<i>Guldne Uder</i> , vide <i>Hæmorrhoides</i> .	

H.

H	<i>Æmorrhagiæ narium</i> , unde	556
	<i>Hæmorrhoides</i> , quid 431. quando fluant, ibid. quotupliciter earum fluxus, ibid. cui sexui sint fre- quentiores, ibid. exempla fœminarum hæmorrhoi- dibus laborantium 449. sqq. quo ætatis tempore fluant 449. 450. quo anni tempore 448. sq. quid eas procreat 432. quodnam temperamentum ipsis præcipue sit obnoxium 433. quibus cognoscantur signis, ibid. interdum sunt hæreditariæ, ibid 456. va- riam habent formam 434. nunc bona nunc mala homini generant 434. 439. quibus curentur reme- diis 435. non omnibus fluunt nec semper 437. exem- pla eorum, quibus largissime effluebant, ibid. num symptomata in iis distingui possint 438. per arterias, non per venas fluunt 439. propagantur a mesente- rica inferiore 440. quibus abundantiores fluant 446. 448. sunt largiores in præcipuis regionibus 449. præcipue in Italia, ibid. in Germania, ibid. quos morbos præveniendò tollant 457. quibus curentur remediis <i>ficca</i> , ibid. quibus fluidæ 435. num scal- pello eas attingere liceat 458. num hæmorrhoidum tempore venesectione suadenda, ibid. frictiones an con- ducant 460. quibus remediis dolori succurrendum	461
	<i>Hæ-</i>	

INDEX RERUM.

<i>Hæmoptoe</i> , literatis communis	555.585
<i>Hemiplexia</i> , literatis frequentior	591
<i>Hepar</i> , num venarum principium 2.28. an sine hepate vivere possit homo 101. num parenchymatibus adnumerari possit	611
<i>Hermaphroditi</i> utriusque sexus dantur	20
<i>Hirundines</i> , ubi hyement	32
<i>Humidi primogeniti</i> radix sanguini inest	447
<i>Hymen</i> , num integritatem constituat 1. quid sit 15. non in omnibus reperitur 16. varia ejusdem denominationis 18. pro certo virginitatis signo habetur 19. in omnibus reperiri asseritur	ibid.
<i>Hypochondria</i> , unde nomen 581. hypochondriorum distentiones & inflammationes unde 553. literatorum malum proprium 581. unde veniat	597
I.	
I <i>cterus</i> , unde	554
<i>Jecur</i> omnibus animantibus inest 101. examinavit Glissonius	607
<i>Impuberes</i> generare possunt 73. multis exemplis probatur	ibid. & seq.
<i>Indi</i> vaticinari dicuntur 168. quo medio id fiat	179
<i>Infantes gemelli</i> peregrino loquuntur idiomate 189. alii gemelli statim loqui & ingredi poterant 190. unde infantes interdum ante tempus loqui possint demonstratur	196
<i>Insecta</i> ex varia materia nascuntur	145. seq.
<i>Insomnia</i> literatis communia	555
<i>Intestina</i> . Sine intestinis homo vivere potest 101. 128	
<i>Intestinum rectum</i> dicitur emunctorium commune 431. quænam per illud excerni possint	445
<i>Josaphat</i> , vide <i>Vallis Josaphat</i> .	
<i>Judæi</i> , num a lue venerea sint immunes	11
<i>Juris periti</i> , quibus obnoxii morbis	597

L.

L <i>Abia</i> , num restitui possint	506
Tt 3	Lac,

INDEX RERUM.

- Lac**, chyli portio habetur 616. num virgines habere possint, disputatur 238. sqq. num in viris deprehendatur 244. exempla scæminarum, quæ non pepererunt & lac habuere 246. alia exempla virginum ib. sq. exempla brutorum 248. sq. infantum 249. virorum, juvenum & puerorum 250. sq. brutorum masculorum 252. quis lactis scopus 262. 266. sæpe per uterum fluit 271. num virorum &c. lac pro vero habendum 271. sq. lac & sanguis menstruus est una eademque materia 272. quæ nam sit lactis materia 273
- - - *pharmaceuticum* atque chymicum 275. varia hujus lactis arte præparati genera, ibid. & sqq.
- - - *virginis physicum* 289. varia de eo proponuntur miracula 290. sqq. vide *Breviarium nostrum*
- DE TRIPLICI LACTE** 294 sqq.
- Lapis**. Lapidem esse locutum asseritur 191
- Lanri bacca** putrefactæ & destillatæ purgant odore tantum hausto 61
- Lemnia terra**, vide terra Lemnia.
- Liber apertus & clausus** quid significet in Promotionis actu 604
- Lien**, an melancholicam efficiat 2. 28. sine liene homo vivere potest 101. quamvis omnibus animantibus inesse pro certo habeatur 103. aliorum sententia, qui nonnullis animantibus denegant 104. ob lien exsectum animal non sterilescit 108. sq. num parenchymatibus adnumerari possit 610
- Lingua**. Sine lingua homo vivere potest 101. 119. sine lingua mutui locuti sunt 120. seq. linguas peregrinas sæpe loquuntur ægri 181. infantes 189. incisus freni sub lingua 418. num restitui possit 507
- Lingalaca**, quæ 30
- Lippitudo oculorum**, unde 568. quibus remediis curanda 594. sq.
- Literati** quam plurimis obnoxii morborum malis 554. vide

INDEX RERUM.

vide <i>Studia</i> . Corpus gracile habent	579. litera-
torum vitia	593
<i>Lithargyrium</i> , quid 280. varia genera, ibid. & sqq.	
quem habeat usum	285. sqq.
<i>Lucubrationes</i> maxime nocent	574. 598. 599.
<i>Lues venerea</i> Judæis falso denegatur	11
<i>Lunatici</i> peregrinas sæpe loquuntur linguas	183
<i>Lupanaria</i> , num licita 528. sqq. Pontifici fructifera	
532. rationes, cur lupanaria pro illicitis sint habenda	
535. varia illorum nomina 538. derivatio nomi-	
nis	539
<i>Lydii</i> primi uxores castrarunt	40
<i>Lyncus</i> quid & quotuplex	44

M.

M <i>Achaon</i> , an Chirurgiæ autor	2
<i>Mameluchi</i> , qui ita dicantur	34
<i>Maniaci</i> stupendum robur exercent	192
<i>Mathematici</i> , quibus obnoxii morbis	598
<i>Mariæ Deiparæ</i> lac, vide <i>Lac virginis</i> .	
<i>Matrix</i> , quid significet	30
<i>Maxilla superior</i> , psittaci movetur	58
<i>Medicamentorum</i> distinctionem vulgarem Autor tol-	
lit	142
<i>Medici</i> , quibus obnoxii morbis	597
<i>Melancholia</i> , num a liene ortum trahat 2. quid sit 454.	
non est frigida 455. differt secundum regiones &	
illarum incolas, ibid. literatis propria	555. 584
<i>Melancholici</i> sæpe vaticinari arbitrantur 176. linguas	
peregrinas loquuntur	188
<i>Memoriæ</i> deperditio, vide <i>Oblivio</i> .	
<i>Meninx</i> describitur	649
<i>Menstruus sanguis</i> , num malus 88. vide <i>sanguis</i> .	
<i>Meretrices</i> , vide <i>lupanaria</i> .	
<i>Methodus medendi</i> res est ardua	142
<i>Milch-Zinße</i> 532. vide <i>lupanaria</i> .	

Monstrum

INDEX RERUM.

- Monstrum* Medioburgi genitum describitur 130. ab
affularum usu causatur 217
- Morbus.* Per morbum vaticinantur nonnulli 174.
morbi quot 326.556
- Morbi literatorum, & quidem Theologorum* 597. *ſCto-*
rum, ibid. Medicorum, ibid. Philoſophorum &c. 598.
- Mori* quid ſit 367
- - *per ſapientiam, quid ſit* 174
- Morituri* divinari ſolent 272. exemplis variis probatur
175. contrarium affirmatur 178.ſq.
- Motus* eſt optimum ſanitatis conſervandæ remedium
572. ſeq.
- Mulier*, num caſtrari poſſit 36.38. deficiente utero
vivere poteſt, *ibid.* 41. habet ſemen 87
- Mulieres*, num citius poſſint curari viris 559
- Mures* bilem non habent 125
- Muſculus.* Muſculorum vera origo 613. viſ, quando
ſit auctior 26. oculi quintus a quo inventus 649.
pyramidales muſculos quis invenerit, *ibid.* it. muſculos
naſi, ibid. it. auris, *ibid.*
- Muſica* in Græcia floruit 464. merito laudatur 465.ſq.
dæmonibus inviſa & intolerabilis 467. diſtinguitur
368. varia exempla hominum & brutorum, quibus mu-
ſica odio vel damno fuit 470. Medico maxime proficu-
am eſſe probatur 472. teſtimonia Eruditorum de utili-
tate muſices 474.ſqq. Muſices uſus in caſtris 475. mede-
lam aſſert Melancholiæ 479. laſciviæ & veneri 480. iræ
481. furori, *ibid.* infaniæ 482. maniæ 484. ἀγροπνία
485. dentium doloribus 488. feбри 489. peſti 490. ſq.
monſtra præcavet 491. afflictionem hypochondria-
cam tollit 492. Item dolorem iſchiaticum, *ibid.* ar-
thritidem 494. morſus ſcorpionum 495. it. morſus
hominum, *ibid.* præcipue turantulæ 496.ſqq.

N.

N *Aſus.* Naſi reſectio, quomodo fiat

501.ſq.
Nervæ

INDEX RERUM.

<i>Nervi.</i> Nervorum origo unde 613. Nervos exami-	
navit Willis 607. num valvulas habeant	646
- - - <i>optici</i> , a quo detecti	648
<i>Noctambuli</i> loca præcipitia adeunt	193
<i>Nox</i> mater somni & mortis 364. studiis invisæ & Stu-	
diosis	581
<i>Noxa Studiorum</i> , vide <i>Studia</i> .	

O.

O blivio ex nimia industria literatorum oritur	587
<i>Obsessus</i> abscondita &c, aperit 169. sqq. linguas pe-	
regrinas loquitur	189
<i>Obstructiones</i> , unde existant	403
<i>Oculorum</i> compensatio, quomodo fiat	500
- - - <i>imbecillitates</i> literatis frequentior	591. sq.
- - <i>lippitudo</i> , quomodo curanda	594. sq.
- - <i>structura</i> describitur	648 sqq.
<i>Odontalgia</i> alapa curata	514
<i>Oesterlen</i> , vide <i>Ova paschalia</i> .	
<i>Oleum nucum</i> literatis perniciosum	588
<i>Omentum</i> . Sine omento homo vivere potest	101
<i>Ortygetra</i> , quis sit	30
<i>Ilium</i> }	
<i>Os Pubis</i> }	num relaxentur in parturientibus 142. ne-
<i>Sacrum</i> }	gativa probatur 165. sq.
<i>Osculum neo-promotis datum</i> , quid significet	605
<i>Ossa</i> , num nutrimentum habeant a medullis	264. sq.
<i>Officula auditus</i> veteribus incognita	614
- - in arteriis dantur	650
<i>Ὠσεολογία</i> , quis operam adhibuerit huic doctrinæ	614
<i>Oster Eyer</i> , vide <i>Ova paschalia</i> .	
<i>Otus</i> , quis	30. 31
<i>Ova</i> , quo modo imprægnentur 22. 87. num sint in il-	
lis prima hominis incunabula 87. ex ovo omnia	
generantur 401. quænam damna ex uberiori ovo-	
rum esu proveniant 402. sqq. 410. sqq. num albumen	
ovorum sit sanum 413. vide <i>Breviarium nostrum</i>	418
<i>Oves</i> bilem non habent	125

INDEX RERUM.

P.

P alatum, num restitui possit	507
<i>Pallas.</i> Hujus vocis derivatio singularis	596
<i>Pallor faciei</i> , unde	568
<i>Palpebræ</i> ambutabantur Martyribus 353. cui ambutantur, illi mors certe imminet	355
<i>Pancreas.</i> Sine pancreate homo vivere potest	101
<i>Pancreaticus ductus</i> , a quo sit inventus	617
<i>Panniculus virginalis</i> , vide <i>Hymen</i> .	
<i>Paralysis</i> literatis frequentior	591
<i>Παρεχύματα</i> , quantas habuerint mutationes 609. eorum divisio, ibid. num illis adnumereri possint	
<i>Cor</i> 610. <i>pulmones</i> , ibid. <i>lien</i> , ibid. <i>renes</i> , 611. <i>Hepar</i> , ibid.	
<i>Partus</i> , qua ope facilis fiat	161. sq.
<i>Pedum</i> dolores literatis frequentior	583
- - tumor, eruditis communis	588
<i>Penis.</i> Sine pene homo vivere potest 101. 113. exemplis probatur 114. num restitui possit	509
<i>Pericardium.</i> Sine pericardio homo vivere potest	101
<i>Peripnevmonia</i> literatis communis	555. 585
<i>Perspiratio</i> , quid sit	27
<i>Philologi & Philosophi</i> , quibus obnoxii morbis	598
<i>Phœnix</i> , num e suis cineribus habeat redintegrati-	
nem	2
<i>Phrenitis</i> , unde 555. literatis frequentior	584
<i>Physiognomia</i> quid	233
<i>Pileus Doctorum &c.</i> quid significet	604
<i>Pili</i> , num & quomodo restitui possint	508
<i>Pituita</i> , unde ortum trahat	568
<i>Planchette</i> quid sit 214. ejus noxa describitur 215. exemplis noxa probatur	216. sqq.
<i>Podagra</i> Eunuchi non laborant 38. Eruditorum morbus proprius	554
<i>Podalirius</i> , an Chirurgiæ autor	2
<i>Podex.</i> Sine podice homo vivere potest	101. 118
<i>Porta</i> ,	

INDEX RERUM.

<i>Poëta</i> , quibus obnoxii morbis	598
<i>Practicus</i> sine theoria haudquaquam esse potest	36
<i>Præputium</i> , cur factum sit, I. 10. 12. pro quo a Judæis quibusdam habeatur II. quibus obnoxium sit morbis	15
<i>Præfagia tempestatum in animalibus</i> rejiciuntur	169
<i>Promotionis actus</i> in DD. describitur 558 sqq. solennitates variæ in promotionibus usitatæ	604. 605
<i>Psittaci</i> maxilla superior movetur	649
<i>Pulmones</i> , an sine pulmonibus homo vivere possit 101. 129. quibus animalibus desint 129. num parenchymatibus adnumerari possint	610
<i>Pulvis Trithemicus</i> damno esse potest	555
<i>Pulli</i> igne artificiali excludi possunt 2. non fimo equino,	ibid.
<i>Purgantia</i> , quomodo agant 51. 55. nonnulli purgandi modi 51. rejiciuntur 52. variæ variorum sententiæ de modo purgationis 54. sqq. purgatio promovetur <i>auditu</i> 58. <i>adspectu</i> 69. <i>gustu</i> 60. <i>odoratu</i> , ibid. <i>in somniis</i> 62. <i>retentione in manu</i> , ibid. <i>inunctione</i> 63. <i>infusione in venam</i> 65. <i>gestatione sub plantis pedum</i> , ibid. <i>accubitu & coitu</i> , ibid. <i>lactatione, imaginatione, animi pathematibus, metu, fonticulis, esu ovorum barbi</i>	67
<i>Pythonescome</i> , an ciconiarum habitatio	30

Q.

Quintæ Essentiæ, secundum quas regulas præparari debent 36

R.

Ranæ sub lingua 425
Ranæ sine corde vivunt 139

Ραπίσματα, quid sint 511

Raucedo unde oriatur 568

Renes, num sint necessarii III. num parenchymatibus adnumerandi 610

Respiratio literatis sæpe difficilis 589

Un 2

Restitu-

INDEX RERUM

<i>Restitutio in integrum</i> , quid sit sensu Medico	499.
<i>su Jctorum</i> ,	ibid.
<i>Rhabarbara</i> , egregium purgandi remedium	53
<i>Rhagitis Anglorum</i> describitur	327. sqq.
pro nova morborum specie habetur	329. unde oriatur
	333
<i>Rhaspodia</i> , quid sit	6. sq.
<i>Ros-Ballet</i> , Viennæ habitum	458
<i>Rugitus</i> , unde	553
<i>Rythmi</i> , illorum usus describitur	484

S.

S <i>Abulum micturienfium</i> , hujus figura	323
<i>Sanguis</i> . Sine sanguine homo vivere non potest	
140. purissimus in homine non invenitur	438.
in quibus hominibus major sanguinis copia sit?	446.
sanguini inest radix totius humidi primogeniti	447.
num sanguini serum sit admistum	451.
solis literatis mittendus est sanguis	578
in sanguine consistit vita hominis	551.
quo modo sanguis novus in corpore fiat.	ibid.
<i>sanguinis circuitus</i> inventor quis	606, 651
<i>Sanguis menstruus</i> , num malus dicendus	88. 90.
in viris etiam reperitur,	ibid.
exemplis probatur	92.
purgamentum corporis	90.
corporis materia prima	89.
per venas hæmorrhoidales excernitur,	ibid.
interdum per penem	93.
præcipue Judæis,	ibid.
non uno tempore fluit omnibus	93.
nec sistitur omnibus simul,	ibid.
justo citioris menstrui exempla	94. sq.
exempla in senectutem usque durantis fluxus menstrui	96. seqq.
in nonnullis fluxus penitus non observatur	99.
non fluit imprægnatis	243.
nec lactantibus	242. 268.
per loca varia fluit	269. 439.
quæ hujus rei causa	270.
sanguis menstruus & lac una eademque est materia	272.
unde varium exitum habet	439
<i>Satyra</i> , hujus vocis varia significatio	3. sqq.
<i>Scabiei causæ</i>	556. 589
<i>Scirrbi</i> , unde	582
	<i>Seden-</i>

INDEX RERUM.

Sedentaria vita, vide *vita sedentaria*.

Σείσρα, quid sint 538

Semen virile, hujus tantum spiritus & contagium concurrat ad conceptionem 1. num testes illud efficiant 2. 28. quæ ipsi adscribantur virtutes 35. 36. generationis locus 86. anguillæ non habent 147. quid contribuat ad conceptionem 234. seminis rejectio reprobatur 541

Sensus exquisitissimus, ubi 651

Serpens, quem habeat ortum in emortuis 2. 33. sine corde vivit 139

Serum, num sanguini sit admixtum 451

Signum, quotuplex 261

Simbel-Tag, 400. vide *Ova paschalia*

Sitis immodica literatis communis 555

Solennitas Promotionum Academicarum describitur 604 sq.

Somnus modicus utilis 342. inter dormiendum plus caloris adesse creditur 343. sedatur sanguis 344. juvat concoctionem 396. alia commoda, ibid. sqq. incommoda non-dormientium 359. sqq. somni diuturni exempla 367. sqq. cui sexui longior indulgendus sit somnus 381. in somno distinctio adhibenda est circa ætatem 382. somnus post cibum conducit 387. distinctio circa vitæ genus 388. circa anni tempora 391. circa valetudinis diversitatem 393. somnus Adami profunctus 376. vide *BREVIARIUM nostrum* 395

Σοφισαί apud Indos artis divinandi periti 168

Sperma Ceti, quid sit 49

Spermatica vasa vide *vasa spermatica*.

Spiritus animales literatis dissipant 586

- - *salini*, quid præstent 48

- - *vitales*, quomodo generentur 551

Splen, an detur 2. quo medicamento absumi possit 106. num excindi possit 107.

INDEX RERUM.

<i>Spuma vitri</i> , quid	321
<i>Stabulum</i> , vide <i>Lupanaria</i> .	
<i>Statuas</i> esse locutas asseritur	191
<i>Stimulantia</i> . Quænam Venerem stimulent	453
<i>Stomachus</i> , sine stomacho homo vivere potest	101.
121. stomachi debilitas unde	575
<i>Studia</i> . Studiorum noxa describitur	549. sqq. illorum
egregia laus	602. sqq.
<i>Structura oculorum</i> describitur	649
<i>Succinum</i> , an sit vegetabile 36. ex qua materia præparatur, ibid. variorum variæ sententiæ de eo 43. ubi inveniatur 45. sqq. unde induretur 48. mediante igne solvitur 49. succino varia animalia incrustari possunt	49
<i>Succolata</i> , vide <i>Chocolata</i>	452
<i>Summœnium</i> , vide <i>Lupanaria</i>	
<i>Summœnianæ uxores</i> , quales ita dicuntur	538
<i>Superfœtatio</i> , quid sit 220, 222. variorum variæ sententiæ de eadem 221. sqq. etiam in brutis est possibilis 224. exemplis variis probatur 225. seqq. superfœtationis tempus	230. sq.

T.

T <i>Abes</i> literatis quam frequentissima	578. sq. 585
<i>Tarantula</i> . Quibus remediis earum morsus curandus	496. sqq.
<i>Telmissenses</i> ab ortu suo vaticinari dicuntur	168
<i>Temperamentum</i> , quodnam nobilissimum 448. unde cholericum nomen habeat,	ibid.
<i>Tempestatis mutationem</i> quis præsentiat	173
<i>Terra lemnia</i> quid 235. quo anni tempore effodiatur, ibid. quibus circumstantiis, ibid. nobis dicitur <i>Terra Sigillata</i> 236. quem adferat usum	237
<i>Testes</i> , an semen efficiant 2. 28. absque testibus generatio fieri potest 28. infans quidam sibi abrumpit 28. 29. viriles, an sint glandulæ 83. contrarium probatur 84. muliebres a virilibus differunt 83. 86. describuntur	87. 612
	<i>Thee</i>

INDEX RERUM.

<i>Thee</i> (herba) quomodo damno esse possit	555
<i>Theologi</i> , quibus obnoxii morbis	597
<i>Trochlea</i> describitur	649
<i>Troglodytæ</i> somnum non capiunt	359
<i>Tumores pedum</i> literatis communes	555-588
<i>Tussis</i> literatis frequentior	590

V.

V <i>Allis Josaphat.</i> Citatio in illum locum sejungitur a vaticiniis	172
<i>Valvula venarum</i> describuntur 633. ex qua materia consistunt 634. earum forma 636. earum numerus incertus 637. quis illarum inventor 639. seq. quis primus de iis egerit 643. num sint in nervis 646. num dentur in vasis lymphaticis 647. it. in colo 648	
<i>Vasa lymphatica</i> quis invenerit	606.621
- - <i>spermatica</i> , de illorum inventione	623
<i>Venæ.</i> Venarum principium quodnam 2. num in venis secandis delectus sit habendus 36. 49. 50. unde varia variarum venarum nomina 49. communicant cum arteriis, ibid. venesectio in brachiis superstitiosa habenda 50. venæ evacuant materiam vitiosam per hæmorrhoides 444. quis habeat tenuiores 446	
- - hæmorrhoidales describuntur & distinguuntur 444. vide <i>hæmorrhoides</i>	
- - <i>lactææ</i> , quis earum inventor	615
<i>Venter</i> , quo anni tempore sit calidior	2
<i>Ventriculi</i> gravitas & imbecillitas unde	553
<i>Ventriloqui</i> , Galeni sententia de iisdem	198
<i>Venus</i> , ubi resideat 114. quænam eandem stimulent 453	
<i>Vertigo</i> literatis communis	555-584
<i>Vesica urinaria</i> , sine illa homo vivere potest 101. 112	
<i>Vigiliæ</i> tormenti loco usurpantur 352. vigiliarum diurnarum exempla 356. <i>nimiæ</i> , quænam ex iis damna 581	
<i>Vinum</i> crebrius haustum causat hæmorrhoides	449
<i>Vipera</i> , cum quo coitum exerceat	144
<i>Virgæ</i> vulnus mortem fere adfert	113
<i>Virgines</i> ,	

INDEX RERUM.

<i>Virgines</i> , num lac habere possint disceptatur 238. sqq.	
exempla pro affirmativa adducuntur	245
<i>Virginitatis</i> certum signum	19
<i>Viri</i> , num lac interdum habeant 244. num citius curari possint mulieribus	559
<i>Vita</i> consistit in sanguine	551
- - <i>sedentaria</i> multorum morborum mater 447. 567.	
quos producat morbos	597
- - <i>stataria</i> incommodis plena	567
<i>Vitri fel</i> , sive <i>Axungia vitri</i> quid	321
<i>Vitri voraces</i> , num inde damnum sentiendum habeant 297. sq. exempla adducuntur eorum, qui salva vita & sanitate devorare potuerunt 298. sqq. suo proprio exemplo Autor probat 301. exempla eorum, quibus pessime cessit	303
<i>Vitrum</i> , ex qua materia constet 309. quis sit vitri usus 311. num venenis adnumerandum	324
- - <i>ustum</i> , varii præparandi modi	317. sqq.
<i>Vitulus marinus</i> felle carere perhibetur	125
<i>Ulula noctura</i> , quæ?	31
<i>Ungues</i> digitorum, num sint venenati 423. eorum natura & origo a quo indagatus	650. sq.
<i>Vomit</i> rejicitur	52
<i>Uterus</i> ad vitam non necessarius	41. 101. 117

Y.

Υαλοφαγία, vide *Vitri voraces*.

Z.

Zymffel-Tag 400. vide *Ova Paschalia*.

Zona neo-promotis olim accincta, quid significet 605

Zungen lösen, vide *Freni incisus*.

Zypæus, Franc. de semine docte differit 29. item de sanguine menstruo 90

F I N I S.

